JOURNAL

ISSN: 2286-6906 (Print) ISSN: 2651-2009 (Online) TCI (Tier 2)

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด

Academic Journal of Mahamakut Buddhist University Roi Et Campus

MBU ROI ET

Academic Excellence based on Buddhism

ปีที่ 9 ฉบับที่ 1 มกราคม - มิถุนายน 2563

Vol.9 No.1 January - June 2020

Academic Journal of Mahamakut Buddhist University Roi Et Campus

ISSN: 2286-6906 (Print) ISSN: 2651-2009 (Online)

Vol.9 No.1 January - June 2020

"Research for Sustainable Development of a Sufficiency Society."

Owner : Mahamakut Buddhist University Roi Et Campus

The main objectives of the journal

1. To promote and publicize the academic and research works on Buddhism, Philosophy, Education, Political Science, Public Administration and interdisciplinary studies of the Humanities.
2. To be the forum for exchanging knowledge and views concerning the research methodology and the research infrastructure in the field of Buddhist studies and social sciences in order to cope with the educational quality assurance.
3. To promote innovation and develop the quality of the research on the fields that are helpful to national development.

Advisers :

Ven. Phra Dhammathitinyan	The Founder of MBU Roi Et Campus
Most Ven. Phra Thong-Indra Katapuññño	Patronage Advisor of MBU Roi Et Campus
Ven. Phrarajapariyattivimol, Dr.	Assistant Vice Rector
Ven. Phrarajapatiphankoson, Asst. Prof. Dr.	MBU Rector
Ven. Phrakruvichitpanyaporn, Asst. Prof. Dr.	Vice Rector, MBU Roi Et Campus

Editor : Dr. Banjong Lawalee

Computer &Print : Dr. Theeraphat Thinsaendee

Subscriber Relations : Sareetip Wongsupheng

Editorial Staffs

Ven. Phrasilasak Sumetho	Mahamakut Buddhist University
Prof. Dr. Prayong Saenburan	KhonKaen University
Assoc. Prof. Dr. Uthai Piromruen	Ramkhamhaeng University
Assoc. Prof. Dr. Bodin Rasmithes	Kasetsart University
Assoc. Prof. Dr. Sanya Khenaphoom	Rajabhat Mahasarakham University
Assoc. Prof. Dr. Sarisak Sunthornjai	Sukhothai Thammathirat Open University
Assoc. Prof. Dr. Yuphaphorn Yubhas	Rajabhat Mahasarakham University
Assoc. Prof. Dr. Thavaj Homthuanlom	Mahamakut Buddhist University
Assoc. Prof. Dr. Phasakorn Dokchan	Mahamakut Buddhist University
Asst. Prof. Dr. Anek Silpanilaman	Mahamakut Buddhist University
Asst. Prof. Dr. Chareonchai Chonpairote	Rajabhat Mahasarakham University
Asst. Prof. Dr. Homhual Buarapha	KhonKaen University
Asst. Prof. Dr. Somkiat Kiatchareon	Rajabhat Mahasarakham University
Dr. Pairat Phuenchomphoo	Mahamakut Buddhist University
Dr. Natthapong Malison	Phranakhon Rajabhat University

Peer Review Committee

Outside

Ven. Asst. Prof. Dr. Phrakhru Sudhigambhiranyan	Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Prof. Dr. Duan Kandee	Kasetsart University
Assoc. Prof. Dr.Suwakit Sripattha	Rajabhat Mahasarakham University
Assoc. Prof. Dr.Samret Yurachai	North Eastern University
Assoc. Prof. Dr.Prachit Mahahing	North Eastern University
Assoc. Prof. Dr.Saowalak Kosonkittiumphorn	RajabhatMahasarakham University
Assoc. Prof. Dr.Pornamarin Promkert	KhonKaen University
Assoc. Prof. Dr.Phakdi Phosingha	Rajabhat Mahasarakham University
Asst. Prof. Dr.Thirat Saengkaew	Kasetsart University
Asst. Prof. Dr.Natthawee Bunnag	Kasetsart University
Asst. Prof. Dr.Buddharak Prapnoknn	KhonKaen University
Asst. Prof. Dr.Prayoon Saengsai	Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Asst. Prof. Dr. Suwin Thongpun	Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Asst. Prof. Dr. Wichian Saenmee	KhonKaen University
Asst. Prof. Dr. Suchat Butchayanon	Ubon Ratchathani Rajabhat University
Asst. Prof. Dr.Srisunan Prasertsang	Roi Et Rajabhat University
Asst. Prof. Dr.Jitraporn Wongkamjan	Roi Et Rajabhat University
Asst. Prof. Dr.Jirapon Barisri	Roi Et Rajabhat University
Asst. Prof. Dr.Chanajai Muenthaisong	Roi Et Rajabhat University
Asst. Prof. Dr.Warachart Wariwan	Roi Et Rajabhat University
Asst. Prof. Dr.Amnuay Sangchuy	North Eastern University
Dr. Manoon Sivarom	North Eastern University
Dr. Sunthon Saikham	Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Assoc. Prof. Udom Phiriyasing	Loei Rajabhat University

Inside

Ven. Phra Ratpariyattivimol, Dr.	Mahamakut Buddhist University
Ven. Phrakrukitiwarathorn, Asst. Prof. Dr.	Mahamakut Buddhist University
Assoc. Prof. Dr. Suthep Meythaisong	Mahamakut Buddhist University
Assoc. Prof. Dr. Kantaphon Nuthongkaew	Mahamakut Buddhist University
Asst. Prof. Dr. Jiraporn Phansawang	Mahamakut Buddhist University

Producing Section :

Ven. Phramaha Sakol Subharamedhi Dr.

Dr. Prapit Boranmoon

Dr. Vimolporn Suwansaenthawee

Period of issue : Two volumes per year (January-June and July-December)

Distribution : Providing to the libraries of the educational institutes and the state offices and private sectors nationwide including the interested.

Printing Press : Klung Nana Vithya Press Limited Partnership
323/199 Moo 6 Srichan Rd.,Muang District,
KhonKaen Province 40000
Tel. +66-43-466444 Fax. +66-43-466863
E-mail: Klungpress@hotmail.com

Number of copy : 500 copies

Contact Office : Mahamakut Buddhist University Roi Et Campus, By-Pass Rd., Donglan Sub-District, Muang District, Roi Et Province 45000, Thailand.
Tel. +66-43-518364 +66-43-516076 Fax. +66-43-514618
www.rec.mbu.ac.th
E-mail: Journalmburec@gmail.com

* The onus of the research and academic articles published in this journal is on the contributor. Mahamakut Buddhist University RoiEt Campus is unnecessary to agree with.
* To quote a passage of the research and academic articles in the journal of dissemination, please be specified that 'With the compliments of Mahamakut Buddhist University Roi Et Campus'.

บทบรรณาธิการ

วารสารมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด ปีที่ 9 ฉบับที่ 1 (มกราคม-มิถุนายน 2563 เป็นฉบับที่ผ่านการพิจารณาจากกองบรรณาธิการและผู้ทรงคุณวุฒิ จัดว่าเป็นผลงานที่ผ่านการพัฒนาองค์ความรู้อย่างต่อเนื่องในเชิงวิชาการ ซึ่งสอดคล้องกับปรัชญามหาวิทยาลัย “ความเป็นเลิศทางวิชาการตามแนวพระพุทธศาสนา” สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ที่มุ่งพัฒนามหาวิทยาลัยให้เป็นสถาบันการศึกษาที่มีความเป็นเลิศทางวิชาการตามแนวพระพุทธศาสนาในระดับนานาชาติ เป็นสถาบันการเรียนรู้ตลอดชีวิตของมวลชนที่ผลิตบัณฑิตตามแนวพระพุทธศาสนาและบุคลากรด้านต่าง ๆ ที่มีความรู้ความสามารถ มีศีลธรรมในการดำรงชีวิตแบบพุทธ เป็นศูนย์กลางแห่งภูมิปัญญาตามแนวพระพุทธศาสนาของโลกที่สามารถชี้นำและยุติความขัดแย้งในสังคมโดยใช้หลักพุทธธรรม และเป็นสถาบันที่เน้นทำวิจัยพัฒนาตามกรอบแห่งศีลธรรม ส่งเสริมงานวิจัยเชิงลึกด้านพระพุทธศาสนาและนำผลการวิจัยไปพัฒนาสังคมและคณะสงฆ์ ทั้งในระดับชาติและนานาชาติ ซึ่งวารสารมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด ได้รับความไว้วางใจและความเชื่อถือของนักวิชาการ ดังจะเห็นได้จากบทความที่นำมาเผยแพร่เป็นบทความที่มาจากหลากหลายสถาบันหรือหน่วยงาน กองบรรณาธิการวารสาร ขอขอบพระคุณผู้บริหาร คณาจารย์ นักวิชาการ ตลอดจนนิสิต นักศึกษา จากมหาวิทยาลัยต่างๆ ที่ได้ส่งบทความวิชาการเข้าร่วมตีพิมพ์ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งในการเผยแพร่องค์ความรู้ผ่านกระบวนการวิจัยตามลักษณะการวิจัยทางสังคมศาสตร์ และการเผยแพร่ผลงานวิจัยในวารสารนี้เป็นการนำผลการวิจัยทางด้านพระพุทธศาสนาสู่สังคมทำให้เกิดคุณค่าทางวิชาการนำไปสู่การพัฒนาชีวิตและสังคมร่วมกัน

วารสารมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด ได้ผ่านการประเมินคุณภาพจากศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (TCI) โดยได้รับการจัดให้อยู่ในวารสารกลุ่มที่ 2 : วารสารที่ผ่านการรับรองคุณภาพของ TCI(จนถึง 31 ธันวาคม 2567) เพื่อรักษาคุณภาพของวารสารให้เป็นไปตามเงื่อนไขและกติกาสากล จึงเปิดโอกาสให้นักวิจัย นักวิชาการ คณาจารย์ และนิสิต นักศึกษา ได้เผยแพร่บทความทางวิชาการ บทความวิจัย และบทวิจารณ์หนังสือ โดยจัดพิมพ์วารสาร 2 รูปแบบ คือ 1)แบบตีพิมพ์รูปเล่ม (ISSN : 2286-6906(Print)) เริ่มตีพิมพ์เผยแพร่ในปี 2555 และ 2)แบบออนไลน์ (ISSN : 2651-2009(Online)) เริ่มเผยแพร่ในปีที่ 8 ฉบับที่ 1 (มกราคม-มิถุนายน 2562) เป็นเล่มแรก ซึ่งท่านสามารถดาวน์โหลดบทความฉบับสมบูรณ์ได้ที่ https://so01.tci-thaijo.org/index.php/AJMBU กองบรรณาธิการได้ดำเนินการตามกระบวนการตามแนวทางการเผยแพร่บทความตามหลักเกณฑ์ของสำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษาทุกประการ และจะได้พัฒนาวารสารให้มีมาตรฐานมากขึ้นต่อไป ทั้งนี้ ขอกราบขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อจากผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer review) ที่มีส่วนในการควบคุมคุณภาพของวารสารให้ตรงตามเกณฑ์ที่กำหนด หวังว่าในอนาคตวารสารจะเป็นที่ยอดรับในระดับมาตรฐานสากลต่อไป

ดร.บรรจง ลาวะลี

บรรณาธิการ

สารบัญ

หน้า

- ความสัมพันธ์ระหว่างการทำงานเป็นทีมกับบรรยากาศองค์การของบุคลากรเทศบาลตำบล อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด
(Relations of Teamwork with Tambol Climate Municipality Personnel's Organizational Settings in Selaphum District, Roi Et Province)
ธนวรรธน์ วงศ์อน, สุเทพ เมยไธสง, กุศล ศรีสารคาม..... 1

- การมีส่วนร่วมของครูและบุคลากรทางการศึกษาในการบริหารสถานศึกษาโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน โรงเรียนสุวรรณภูมิวิทยาลัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 27
(Teachers' and Educational Personnel's Participation in School – Based Administration at Suwannaphumwittayalai School under Secondary Education Service Area Office 27)
ลำพูน สิงห์ขา, ธีรภัทร์ ถิ่นแสนดี, กฤตยากร ลดาวัลย์..... 9

- ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษาสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดชัยภูมิ
(Academic Leadership of School Administrators Affecting Effectiveness of the Schools under Chaiyapume Provincial Administrative Organization)
จุฑามณี อาสนสุวรรณ, นิยดา เปี่ยมพืชนะ..... 20

- การส่งเสริมความเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย จังหวัดขอนแก่น
(The Promotion of PLC : Professional Learning Community in Educational Institutions under the Office of the Non-Formal and Informal Education, Khon Kaen)
นนทิยา สายแสงจันทร์, นิยดา เปี่ยมพืชนะ..... 31

หน้า

- บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมการทำวิจัยในชั้นเรียนของครูผู้สอน สู่การศึกษายุคไทยแลนด์ 4.0 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 26
(The Roles of School Administrators in Promoting Classroom Action Research of Teachers towards Thailand 4.0 under the Secondary Educational Service Area Office 26)
วรรณนิภา บัญดิษฐตา, นิยดา เปี่ยมพืชนะ..... 42

- การมีส่วนร่วมของครูในการดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาของศูนย์เครือข่ายโรงเรียนจัดการศึกษาท้องถิ่นขอนแก่น - ชัยภูมิ สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
(Teachers' Participation in the Operation of Educational Quality Assurance within the Schools of the KhonKaen-Chaiyapume Local Education Management School Network under Local Administrative Organization)
สุวิทย์ ปุยปัญจะ, จิรวัฒน์ วรุณโรจน์..... 52

- การส่งเสริมสัมมาชีพของชุมชนเพื่อการสร้างความมั่นคงทางสังคมวัฒนธรรม ในจังหวัดศรีสะเกษ
(Community Promotion to Create Social and Cultural Stability in Sisaket Province)
สุทัศน์ ประทุมแก้ว, พระกัญจน์ แสงรุ่ง, อุทัย ภูคดหิน..... 62

- การพัฒนารูปแบบบริหารงานวิชาการด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบโครงงาน เพื่อพัฒนาครูสู่ผู้เรียนที่เสริมสร้างคุณภาพการศึกษา ในโรงเรียนอนุบาลเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด
(The Development of Academic Administration Model on Organizing Project-Based Learning Activity, for Developing from Teachers to Students' Quality of Education at Anuban Municipal School, Roi-Et Province)
ศิริญาพร เวียงสมุทรช์..... 73

หน้า

- รูปแบบการดำเนินชีวิตแบบพึ่งพาตนเองตามหลักสัมมาอาชีวะเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของเกษตรกรภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง
(A Model for living a Self-Reliance Way of life Based on the Buddhist Principle of Right Livelihood to Develop the Quality life of the Farmers in the Central Northeastern Region)
จิราภรณ์ ผันสว่าง, พระครูกิตติวราทร, พัชรี ศิลารัตน์, ศุภสิทธิ์ ลินทมาตย์, อมรรัตน์ ผันสว่าง, ระพีพัฒน์ หาญโสภา..... 84

- บทบาทของพระสงฆ์กับการพัฒนาทุนมนุษย์สู่ไทยแลนด์ 4.0
(The Role of Buddhist Monks and Human Capital Development to Thailand 4.0)
พระบุญเพ็ง สิทธิวงษา, พระรัฐพงษ์ สิงห์สาธร, สันชัย พรมสิทธิ์, มงคล ศรีแสง..... 95

- การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารสถานศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3
(The Use of Information Technology in School Administration of Small Schools Under the Office of Kalasin Primary Educational Service Area 3)
จิตราภรณ์ อนันตภูมิ, นิยดา เปี่ยมพืชนะ..... 103

- แบบจำลองปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อความภักดีของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมล้านนาตะวันออก
(Causal Factors Model Influencing the Royalty of the East Lanna Cultural Tourism)
วิทัศน์ ศรีสุวรรณเกศ, อมร ถุงสุวรรณ, อดิลล่า พงศ์ยี่หล้า..... 112

- การพัฒนาพฤติกรรมที่พึงประสงค์ของนักเรียนตามคุณธรรมอัตลักษณ์โรงเรียนคุณธรรม
(Development of desirable behavior of students according to the moral identity of the school moral schools Consisting)
คมลิขิต นามไว, ระพีพัฒน์ หาญโสภา, พระมหานิพิฐพนธ์ จิรวฑฺฒโน,ประจักร์ สีปุ, มณฑกานต์ บุ่งเสน่ห์, อรัญญา บรรณากิจ, จีรภา อาคม, นิลมล โคตรแสง..... 126

หน้า

- การบริหารจัดการกลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มปลูกส้มโอบ้านหนองผักหลอด ตำบลบ้านแท่น อำเภอบ้านแท่น จังหวัดชัยภูมิ
(The Management of Community Enterprise on Pomelo Farming Group, Banthaen Sub district Banthaen District, Chaiyaphum Province)
ธีระชัย สุนทร, พจ ตู้พจ, อำนวย สังข์ช่วย..... 139

- การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วม : กรณีศึกษาโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาชีกลาง จังหวัดร้อยเอ็ด
(Participatory Local Water Resource Management: A Case Study of Middle Chi Watershed Operation and Maintenance Project in Rot Et Province)
วลัยลักษณ์ แพงคำแสน, กฤชวรรธน์ โล่ห์วัชรินทร์..... 149

- การศึกษาองค์ประกอบและตัวชี้วัดการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง2
(A study of the components and indicators of public participation in the administration of local administrative organizations Lower Northeastern Province Group 2)
สะอาด ศรีวรรณ, ยุภาพร ยุพาศ, ภักดี โพธิ์สิงห์..... 159

- ความสำเร็จในการพัฒนาพันธ์ข้าวของศูนย์ส่งเสริมและผลิตพันธุ์ข้าวชุมชนบ้านบะแค ตำบลแวงใหญ่ อำเภอแวงใหญ่ จังหวัดขอนแก่น
(Success in Rice Varieties Development of Rice Promotion and Production Center, Ban Bha Khae Community Center, Waeng Yai Sub district, Waeng Yai District, Khon Kaen Province)
ศุภลักษณ์ จันปาน, พงษ์เมธี ไชยศรีหา..... 173

- การพัฒนาแนวทางเสริมสร้างจิตสาธารณะของนักเรียนประถมศึกษา โรงเรียนเอกชน จังหวัดชัยภูมิ
(A Developing of Strengthen Guidelines for Primary Students of Private Schools, Chaiyaphum Province)
เกษสุดา พุธทะลา, วิรัตน์ พงษ์ศิริ..... 185

หน้า

- ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 27
(Transformational Leadership of School Administrators under The Secondary Education Service Office Area 27)
เกศสุดา วรรณสินธ์, ชยากานต์ เรืองสุวรรณ..... 195

- อัตลักษณ์ของพลเมืองไทยสำหรับรัฐประศาสนศาสตร์พลเมือง
(Thai Citizen Civic Identities for Civic Public Administration)
จารุชา สหัสรังสี, ติน ปรัชญพฤทธิ์..... 205

- ราชประศาสนศาสตร์ รัชกาลที่ 9
(King Rama 9's Royal Administration)
อัครเดช สุภัคกุล, เอนก เหล่าธรรมทัศน์..... 218

- การพัฒนาแนวทางการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญสำหรับสถานศึกษาในสังกัดเทศบาลนครอุดรธานี
(The Development Guidelines for Student Centered Management at the Schools in Udonthani Municipality)
กีรติภัฒน์ ศรีทะหา, สุรชา อมรพันธุ์..... 227

- การพัฒนาแนวทางดำเนินการนิเทศภายในโรงเรียนโดยใช้แนวคิดชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ สำหรับสถานศึกษาสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดกาฬสินธุ์
(Development the School Internal Supervision Implement Guidelines by Professional of Learning Community Concept for Schools under Kalasin Provincial Administrative Organization)
วนิดา ภูวิชัย, สุวัฒน์ จุลสุวรรณ์..... 240

- การพัฒนาแนวทางการเสริมสร้างการนับถือตนเองของนักเรียนโรงเรียนฟ้าใสวิทยา สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ
(Developing of the Enhance Guidelines for Students' Self Esteem of Fasai Wittaya School, Special Education Bureau)
วิชุวดี สุริยวงศ์, สุวัฒน์ จุลสุวรรณ์..... 251

หน้า

- รูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนตามตามแนวทางรัฐประศาสนศาสตร์พลเมืองของจังหวัดร้อยเอ็ด
(Community-Based Tourism Management Model in Accordance with Civic Administration of Roi-Et Province)
สิริวุฒิ รัศมีฉาย, ติน ปรัชญพฤทธิ์..... 261

- การพัฒนาแนวทางการบริหารกลุ่มเครือข่ายเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา สำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 1
(Development of Academic Network Administration Guidelines for Educational Quality Development for Schools under the Office of Roi Et Primary Education Service Area Office 1)
นฤมล ฤทธิแสง, ธนารัตน์ ศรีผ่องงาม..... 271

- การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างครูมืออาชีพสังกัดโรงเรียนมัธยมศึกษา
(Development the Professional Teacher Strengthen Program under the Secondary Schools)
ปนิดา พัฒนโชติ, ณภัสวรรณ ธนาพงษ์อนันท์..... 283

- การจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นอย่างมีส่วนร่วมของประชาชนตำบลบ้านเต่า อำเภอบ้านแท่น จังหวัดชัยภูมิ
(Participatory Local Planning in Ban Tao Subdistrict, Ban Thaen District, Chaiyaphum Province)
จงรักษ์ ชำนาญ, กฤชวรรธน์ โล่ห์วัชรินทร์..... 293

- ระบบอุปถัมภ์ในการเมืองท้องถิ่นของอำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม
(Patronage System in Local Politics of Kosumphisai District, Maha Sarakham Province)
สราวุฒิ เลิศวิชากุล, เชิงชาญ จงสมชัย..... 302

- การสำรวจการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของประชาชนในจังหวัดขอนแก่น
(A Survey of Citizen Access to Information of Local Administrative Organizations in KhonKaen Province)
ปทิตตา แสงสุริยากาศ, กฤชวรรธน์ โล่ห์วัชรินทร์..... 313

หน้า

- แนวทางในการจัดการเพื่อรองรับสังคมผู้สูงอายุ : กรณีศึกษากลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อน เทศบาลตำบลบึงเนียม อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น
(Elderly Subsistence Allowance Welfare Management : A Case Study of Self-help Group Beaung-Nearm Municipality, Mueang District, KhonKaen Province)
เชาวฤทธิ์ ศรีเพ็ชร์, สุนทรชัย ชอบยศ..... 322

- ความพร้อมในการรับการถ่ายโอนภารกิจจัดการศึกษาขององค์การบริหารส่วนจังหวัด
(Preparedness in Transferring Educational Management of Provincial Administration Organizations)
จันทกานต์ กิจสูงเนิน, พีรสิทธิ์ คำนวณศิลป์..... 333

- ความต้องการจำเป็นการมีส่วนร่วมบริหารงานวิชาการของครูปฐมวัย โรงเรียนเอกชนในจังหวัดขอนแก่น
(The Need for Participation in Academic Administration of Early Childhood Teachers in Private Schools in KhonKaen Province)
ศิริพร สีเตชะ, สำเร็จ ยุรชัย..... 345

- การดำเนินงานของคณะกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตอำเภออุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่นในการส่งเสริมสุขภาพของประชาชน
(The District Health Board for Quality Life Development through Health Promotion of the Population in Ubonrattana District, KhonKaen Province)
อรพรรณ ลีลาวงศ์กิจ, พีรสิทธิ์ คำนวณศิลป์..... 356

- การบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 20
(The Management Under Good Governance of School Administrations Affecting Job Satisfaction of Teachers Under the Office of The Secondary Education Service Area 20)
บัณฑิต หาญธงชัย..... 366

หน้า

■ มุมมองของผู้กระทำละเมิด ประชาชน และเจ้าพนักงานของรัฐผู้บังคับใช้กฎหมาย ต่อปัญหาการสงวนพื้นที่ริมถนนสาธารณะและการประกอบกิจการส่วนตัวรุกล้ำทางเท้าสาธารณะ: กรณีศึกษาในพื้นที่เขตเทศบาลนครขอนแก่น
(Perspectives of Offenders, Citizens, and Law Enforcement Officials Toward the Problems of Public Roadside Preservation and Private Business Encroachment on Public Sidewalks: A Case Study of The Khon Kaen Municipality)
นภัสกร สิทธิโชค, พีรสิทธิ์ คำนวณศิลป์..... 375

■ การพัฒนารูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบโครงงานเรื่องคืนคุณธรรมสู่ห้องเรียน โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน วิชาสังคมศึกษาพื้นฐาน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนในกลุ่มสหวิทยาเขตเมืองฟ้าแดด สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 24
(The Development the Project-based Learning Activity Model on Returning Morality to the Classroom by using Problems as the Base of Basic Social Studies Subject, Mathayomsuksa 5, Fadad Consortium, The Secondary Educational Service Area office 24)
นิติยา ทรงมงคลรัตน์..... 386

■ การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในเขตอำเภอหนองเรือ จังหวัดขอนแก่น
(Parents Participation in Early Childhood Learning Promotion of the Child Development Center in Nong Ruea District KhonKaen Province)
วัชราภรณ์ ศรีโนนยาง, นิยดา เปี่ยมพืชนะ..... 397

■ การพัฒนาการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจ โดยใช้การเรียนรู้แบบร่วมมือ เทคนิคการบูรณาการการอ่านและการเขียนแบบร่วมมือ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1
(The Development of English Reading Comprehension through Cooperative Integrated Reading and Composition Technique for Mathayomsuksa I Students)
สิริรัตน์ บุญพูล, กชกร ธิปัตดี..... 408

หน้า

- ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหาร ที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดขอนแก่น
(Academic Leadership of Administrators Affecting Effectiveness of Educational Institutions under KhonKaen Vocational Education)
ขจรเดช มิตรอุดม, นิยดา เปี่ยมพืชนะ..... 419

- การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยการประยุกต์ใช้หลักธรรมอริยสัจสี่ สัมพันธ์กับโครงงานคุณธรรมนักเรียน
(Development of Students' Ethics and Morality in Elementary Schools in Northeastern Thailand by Applying Buddhism's Four Noble Truths to Their Ethical Project Learning)
นิคม สุวพงษ์, ธีรภัทร์ ถิ่นแสนดี, นันทา โพธิ์คำ..... 430

- การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างความรับผิดชอบของนักเรียน โรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3
(The Development Program Reinforce Responsibility for Students in Opportunity Expansion Schools under the Jurisdiction of Kalasin Primary Educational Area Office 3)
อาทิตย์ อรัญรุท, เผชิญ กิจระการ..... 442

บทความวิชาการ

- แนวทางแก้ไขปัญหาและพัฒนาสังคมสงฆ์ด้วยระบบอุปถัมภ์
(The Approach to Solve Problems and Sangha Social Development with Patronage System)
พระมหาใจสิงห์ สิริธมฺโม, พระมหาณัฐพันธ์ สุทสฺสนวิภาณี, พระมหาอกนิษฐ์ สิริปญฺโญ, พระอ่อน มหิทธิโก..... 453

- วัฒนธรรมทางคติธรรมของชุมชนลุ่มแม่น้ำโขง
(Cultural Legislation of the Mekong River Basin)
พระไพรวัน มาลาวง, พระมหาดาวสยาม วชิรปญฺโญ..... 463

- การนำเสนอชุมชนคุณธรรมผ่านกาพย์เซิ้งบั้งไฟ
(The Presentation of Moral Community on Kap Serng Bang Fai)
กิตติพงษ์ พลทิพย์, พิกุล มีมานะ, สินทรัพย์ ยืนยาว..... 473

หน้า

- คู่สมรสและมารดาชอบด้วยกฎหมาย : แนวโน้มและการเปลี่ยนแปลง
(Spouses and Legitimate Mother : Trend and Change)
กานต์สินี ทิพย์มณเฑียร..... 484

- บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมให้ครูใช้เทคนิคการวิเคราะห์เส้นทาง
สำหรับการวิจัย
(The Role of School Administrators in Promoting Teachers to Use Path
Analysis Techniques)
นิยดา เปี่ยมพืชนะ..... 493

- ความเข้าใจเรื่องปาฏิหาริย์ในพระพุทธศาสนา
(Understanding of Miracles in Buddhism)
ประภาส แก้วเกตุพงษ์..... 508

ความสัมพันธ์ระหว่างการทำงานเป็นทีมกับบรรยากาศองค์การของบุคลากรเทศบาลตำบล อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด

Relations of Teamwork with Tambol Climate Municipality Personnel's Organizational Settings in Selaphum District, Roi Et Province

ธนวรรธน์ วงศ์อนุ[1], สุเทพ เมยไธสง[2], กุศล ศรีสารคาม[3]
Thanawat Wonganu[1], Suthep Maythaisong[2], Kusol Srisarakham[3]
ทำวิจัยเมื่อ พ.ศ. 2561
E-mail : wonganu.fluck@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับการทำงานเป็นทีมและบรรยากาศองค์การของบุคลากรเทศบาลตำบล อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด 2) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการทำงานเป็นทีมกับบรรยากาศองค์การของบุคลากรเทศบาลตำบล อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ บุคลากรเทศบาลตำบล อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด จำนวน 225 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ มีความเที่ยงตรงของเนื้อหา (Content Validity) เท่ากับ 1.00 และมีความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.843

ผลการวิจัยพบว่า 1)ระดับการทำงานเป็นทีมพบว่าบุคลากรในด้านเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและด้านการมอบหมายการทำงานอยู่ในระดับมาก ส่วนด้านการอภิปรายกันอย่างเปิดเผยในภาพรวม ด้านความไว้วางใจต่อกัน และด้านความขัดแย้งในกลุ่มอยู่ในระดับปานกลาง สำหรับระดับบรรยากาศขององค์การ ในมิติรางวัล มิติโครงสร้างองค์การ มิติความอบอุ่น มิติการสนับสนุน มิติความรับผิดชอบ มิติ

---

[1] นักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด

[1] Graduate Students Majoring in Educational Administration, Mahamakut Buddhist University Roi Et Campus, Thailand.

[2] มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด

[2] Mahamakut Buddhist University Roi Et Campus, Thailand.

[3] โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ ร้อยเอ็ด

[3] Triam Udomsuksa Pattanakan Roi Et School, Thailand.

* ได้รับบทความ: 3 มกราคม 2562; แก้ไขบทความ: 10 มีนาคม 2562; ตอบรับการตีพิมพ์: 14 มีนาคม 2562

Received: January 3, 2019; Revised: March 10, 2019; Accepted: March 14, 2019

มาตรฐานการปฏิบัติงาน มิติความเสี่ยง และมิติความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน อยู่ในระดับปานกลางทุกมิติ 2)ความสัมพันธ์ระหว่างการทำงานเป็นทีมกับบรรยากาศองค์การ พบว่า มีความสัมพันธ์กันเชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ : 1. ความสัมพันธ์ 2. การทำงานเป็นทีม 3. บรรยากาศองค์การ

ABSTRACT

The Objectives of the research were to 1) investigate the levels of relations between teamwork and organizational climate at municipalities in Selaphum district Roi Et province, 2) examine relations between teamwork and their organizational settings in the preceding district. The sampling groups employed for conducting the research comprised 225 municipality personnel working for their own municipalities to village groups in the aforesaid district. The research device used for collecting data was the five-rating scale questionnaires; each of the questions has the content validity of as 1.00, and the reliability at 0.834.

The results of the research were the following findings. 1) The levels of relations to personnel's teamwork in dimensions of expression freedom and job assignments have been rated at the high scales while relations to aspects of comprehensively open discussions, mutual trusts, and group conflicts have been at the moderate ones. Organizational settings at the moderate scales belong to each of such aspects as: rewards, organizational structures, warm settings, supports, responsibilities, job performance benchmarks, risks, and unity, 2) Relations between personnel's teamwork and organizational settings have found to be positively related, with the statistical significance at .05 level.

Keywords : 1. Relations 2. Teamwork 3. Organizational Settings

1. ความสำคัญและที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัย

ปัจจุบันการทำงานเป็นทีมมีความสำคัญในทุกองค์กรเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการบริหารงานมีบทบาทสำคัญที่จะนำไปสู่ความสำเร็จของงานที่ต้องอาศัยความร่วมมือของกลุ่มสมาชิกเป็นอย่างดีตระหนักในความสำคัญของกันและกัน แสดงออกซึ่งการยอมรับ การให้เกียรติกันสำหรับกลุ่มขนาดใหญ่มักมีปฏิสัมพันธ์กันเป็นเครือข่ายมากกว่าการติดต่อกันตัวต่อตัวส่วนกระตุ้นให้เกิดกิจกรรมร่วมกันของทีมโดยเฉพาะจุดประสงค์ของสมาชิกกลุ่มที่สอดคล้องกับองค์การการมีโครงสร้างของซึ่งเป็นแบบแผนเฉพาะกลุ่มสมาชิกกลุ่มจะต้องปฏิบัติตามกฎหรือมติของกลุ่มซึ่งอาจจะเป็นกลุ่มแบบทางการ (Formal Group) หรือกลุ่มแบบไม่เป็นทางการ (Informal Group) ก็ได้ สมาชิกทุกคนของกลุ่มจะต้องยอมรับและปฏิบัติตามเป็นอย่างดีสมาชิกกลุ่มย่อย อาจจะมีกฎเกณฑ์แบบไม่เป็นทางการมีความสนิทสนม

กันอย่างใกล้ชิดระหว่างสมาชิกด้วยกันสมาชิกมีบทบาทและมีความรู้สึกร่วมกัน การรักษาบทบาทที่มั่นคงในแต่ละทีมจะมีความแตกต่างกันตามลักษณะของกลุ่ม รวมทั้งความรู้ความสามารถของสมาชิกโดยการจัดแบ่งบทบาทและหน้าที่ ความรับผิดชอบ กระจายงานกันตามความรู้ ความสามารถและความถนัดของสมาชิก การทำงานเป็นทีมนั้นมีความสำคัญกับองค์การเป็นอย่างมาก การที่ทุกคนในองค์การรู้สึกว่าตนอยู่ใน “ทีม” เดียวกัน และร่วมแรงร่วมใจให้องค์การประสบผลสำเร็จร่วมกันนั้น การดำเนินงานขององค์การจะต้องบรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายตามที่วางไว้อย่างมีประสิทธิภาพ ไม่เพียงแต่ทีมงานจะช่วยทำให้วัตถุประสงค์ขององค์การบรรลุเป้าหมายเท่านั้น แต่ทีมงานยังจะเป็นองค์ประกอบสำคัญที่มีอิทธิพลต่อบรรยากาศในการทำงานขององค์การนั้นอีกด้วย ผู้บริหารจึงต้องสร้างทีมงานขึ้นในองค์การ และกระตุ้นให้ทุกคนมีความรู้สึกว่าเป็นผู้มีส่วนร่วมในฐานะส่วนหนึ่งของทีมความสามารถของผู้บริหารในการจัดการควบคุมบรรยากาศในองค์การให้เอื้อต่อการปฏิบัติงานนั้น ผู้บริหารจะต้องหาวิธีการสร้างความรู้สึกให้เข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของทีม เมื่อบรรยากาศเอื้ออำนวยต่อความรู้สึกดังกล่าวแล้ว ก็จะส่งผลให้ทีมนั้นมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผลของงานเพิ่มมากขึ้น (ชมัยภรณ์ ถนอมศรีเดชชัย, 2556 : 112)

การสร้างทีมงานที่มีประสิทธิภาพการทำงานในทุกองค์กรต้องคำนึงถึงทัศนคติและจุดมุ่งหมายทีมงานจะประสบผลสำเร็จหรือไม่นั้น ก่อนอื่นสมาชิกในทีมทุกคนจะต้องยอมรับว่าการทำงานเป็นทีมนั้นดีกว่าการทำงานคนเดียว และสมาชิกทุกคนจะต้องตกลงกันได้ในจุดมุ่งหมายของทีมว่าจะทำอะไรก่อนหลัง อาจจะมีการขัดแย้ง แต่จะต้องตกลงกันให้ได้ และสมาชิกทุกคนยอมรับ ถ้าสมาชิกไม่ยอมรับในเรื่องจุดมุ่งหมายจะพบว่าแต่ละคนจะทำงานอย่างหนัก แต่ไม่ประสบความสำเร็จ เพราะทำงานไปคนละทาง สำหรับการตกลงกันในเรื่องจุดมุ่งหมายของทีมนี้ หลายคนอาจคิดว่าเป็นเรื่องง่ายๆ เพราะทุกคนก็ตกลงยอมรับ แต่จริงๆ แล้วเราต้องดูว่าการตกลงกันนั้นเป็นไปในลักษณะใดง่ายหรือยาก หรือมาจากเสียงส่วนใหญ่ การตกลงกันอย่างนี้อาจเป็นเพราะจุดมุ่งหมายของทีมอาจไปขัดกับจุดมุ่งหมายของกลุ่มอื่น ซึ่งสมาชิกในทีมก็มีบทบาทในกลุ่มนั้นๆด้วย โดยทั่วไปแล้วคนที่อยู่ในทีมทุกคนพอจะรู้บทบาทหรือหน้าที่ของตนเองคร่าวๆ ว่าจะต้องทำอะไรอย่างไร แต่ยังมีบทบาทอื่นๆ อีกหลายประการที่ตนเองไม่รู้ตัวว่าตนเองจะต้องทำอะไร อย่างไร หรือเป็นบทบาทที่ตนเองไม่คาดหวังว่าจะต้องรับผิดชอบ แต่สมาชิกบางคนในกลุ่มอาจคาดหวังให้รับผิดชอบ ฉะนั้นการสับสนในบทบาทของสมาชิกแต่ละคนในทีมงานจึงอาจก่อให้เกิดความขัดแย้งในทีมงานได้ เพราะอาจก่อให้เกิดการละเลยในหน้าที่ หรือการก้าวก่ายในหน้าที่การงานซึ่งเป็นผลให้สูญเสียสัมพันธภาพระหว่างสมาชิกในกลุ่มได้ ฉะนั้นสมาชิกในกลุ่มควรรับรู้บทบาทของตนเองอย่างแจ่มชัด และถ้ามีความขัดแย้งในบทบาทเกิดขึ้นจะต้องรีบแก้ไขปัญหาทันที วิธีการทำงานเป็นกระบวนการที่จะต้องตกลงกันว่าจะทำงานอย่างไรจึงจะบรรลุจุดมุ่งหมายที่ตั้งเอาไว้ใครบ้างจะร่วมในทีมตัดสินใจ เรื่องอะไรบ้าง จะต้องให้สมาชิกในทีมร่วมตัดสินใจ เมื่อทีมงานทุกคนได้ร่วมตัดสินใจหรือการที่ให้สมาชิกในทีมได้ร่วมตัดสินใจนั้น จะทำให้สมาชิกยอมรับและยอมปฏิบัติตาม ถ้าความคิดมาจากสมาชิกในทีมงานทุกคน สมาชิกก็จะรู้สึกว่าเป็นความคิดของตนเองและจะปฏิบัติตามวิธีการนั้น ในเรื่องการตัดสินใจเพื่อแก้ปัญหานั้น วิธีการที่มีประสิทธิภาพมาก คือ วิธีการทางวิทยาศาสตร์ ซึ่งประกอบไปด้วยขั้นตอนการรวบรวมข้อมูลวิเคราะห์หาสาเหตุโดยการตั้งสมมติฐานต่างๆ พิจารณาทางเลือกหลายๆ ทาง โดยพิจารณาถึงข้อดีข้อเสียของทางเลือกแต่ละทางแล้วสรุปตัดสินใจร่วมกัน ในส่วนของระบบการติดต่อสื่อสารเป็นอีกประเด็นหนึ่งที่สำคัญในการทำงาน เพราะในระบบทีมงานจะต้อง

มีการหมุนเวียนของข่าวสารอยู่ตลอดเวลา ฉะนั้นถ้าระบบการติดต่อสื่อสารภายในกลุ่มไม่ดีก็อาจทำให้งานของทีมงานไม่ประสบความสำเร็จได้ ในเรื่องระบบการติดต่อสื่อสารนั้นมีความสำคัญมากเพราะปัญหาที่เกิดขึ้นในหน่วยงานมีไม่น้อยเลยที่มาจากภาษาพูดจึงจำเป็นจะต้องให้ความสำคัญเกี่ยวกับเรื่องนี้ให้มาก และท้ายที่สุดสัมพันธภาพของสมาชิกถ้าสมาชิกในทีมงานมีสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน เขาเหล่านั้นก็จะช่วยกันทำงานตรงกันข้ามถ้ามีสัมพันธภาพที่ไม่ดีต่อกันงานก็จะไม่บรรลุวัตถุประสงค์ ฉะนั้น ในกลุ่มจึงต้องคำนึงถึงสัมพันธภาพระหว่างสมาชิกด้วย (ศศิธร ใจกว้าง, 2551 : 78)

ในขณะเดียวกันองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นซึ่งอยู่ใกล้ชิดกับประชาชน หน้าที่ของเทศบาลตำบลหรือองค์การบริหารส่วนตำบล คือ การให้บริการสาธารณประโยชน์แก่ประชาชนในเขตตำบล โดยเฉพาะอย่างยิ่งการดูแลทุกข์สุขและ ช่วยเหลือให้ประชาชนได้อยู่ดีกินดี ตามนโยบายของกรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่นที่ว่า “บ้านเมืองน่าอยู่ เชิดชูคุณธรรม และประโยชน์สุขของประชาชน” การปฏิบัติงานของบุคลากร เทศบาลตำบลในเขตอำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด อยู่ภายใต้การบริหารงานของ คณะผู้บริหารที่มาทั้งจากการเลือกตั้งของประชาชนที่เรียกว่า ข้าราชการการเมือง นโยบายที่ใช้ในการบริหารงานของฝ่ายข้าราชการประจำ มาจากนโยบายของกรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น และนโยบายของคณะผู้บริหารฝ่ายการเมืองเป็นหลัก การปฏิบัติงานทุกอย่างจะต้องอยู่ภายใต้ข้อระเบียบและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ซึ่งผู้บริหารหรือเจ้าหน้าที่ ผู้ปฏิบัติงานจะต้องถือปฏิบัติอย่างเคร่งครัด ระบบการทำงานต้องโปร่งใส สามารถตรวจสอบได้ แนวทางที่ปฏิบัติจะต้องช่วยให้การบริหารราชการบรรลุเป้าหมาย เพื่อประโยชน์สุขของประชาชน เกิดผลสัมฤทธิ์ต่อภารกิจของรัฐ มีประสิทธิภาพและเกิดความคุ้มค่ามากที่สุด นอกจากหน้าที่ที่ได้กำหนดไว้ให้แต่ละส่วนราชการรับผิดชอบแล้ว เทศบาลตำบลจะต้องปฏิบัติงานตามกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ และหนังสือสั่งการที่เกี่ยวข้องเพื่อจัดทำแผนพัฒนา ซึ่งมาจากความต้องการของประชาชน และจากนโยบายการพัฒนาของรัฐบาล โดยทุกส่วนราชการในเทศบาลตำบลจะต้องปฏิบัติให้ บรรลุผลตามแผนที่วางไว้ให้ได้มากที่สุด การปฏิบัติงานและการใช้จ่ายงบประมาณจะต้องเป็นไป ด้วยความระมัดระวัง การปฏิบัติงานทุกครั้งจะต้องมีการวางแผนอย่างมีหลักการ การตัดสินใจต้อง มีคุณภาพ การทำงานต้องเป็นทีม จึงเห็นได้ว่าความสำเร็จที่จะเกิดขึ้นนั้นผู้ที่ปฏิบัติงานในทุก องค์กรทุกฝ่ายจะต้องใช้ประสบการณ์ ความรู้ความสามารถ และความร่วมมือร่วมใจกันเป็น อย่างดีในการทำงาน เพื่อให้ได้มาซึ่งประสิทธิภาพและประสิทธิผลของงานตามวัตถุประสงค์ ที่ตั้งไว้ร่วมกัน เพราะกิจการ ใด ๆ ก็ตามยากที่จะประสบความสำเร็จได้ด้วยตนเองเพียงคนเดียว หากมีทีมงานที่ดีย่อมจะทำให้ผลการปฏิบัติงานของหน่วยงานนั้นเป็นที่น่าพึงพอใจของประชาชนได้อย่างเป็นอย่างดี (คณะกรรมการพัฒนาเทศบาลตำบล, 2559 : 32) ดังนั้น จึงมีความจำเป็นที่จะต้องศึกษาประสิทธิภาพการทำงานเป็นทีมของบุคลากรเทศบาลตำบลในเขตอำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด เพื่อนำไปใช้ใน การวางแผนปรับปรุงและพัฒนาประสิทธิภาพการทำงานเป็นทีมในองค์กรให้ดียิ่งขึ้นต่อไป เทศบาลตำบล เป็นหน่วยงานของรัฐ มีการบริหารตามหลักการและแนวทางจัดการที่ดี เพื่อเป็นพลังขับเคลื่อนของหน่วยงานอย่างเหมาะสมสอดคล้องทิศทางองค์การและยุทธศาสตร์ วัฒนธรรมองค์การ (ธนวัฒน์ อรัญภูมิ และคณะ, 2559 : 21)

ด้วยเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงเกิดความสนใจที่จะศึกษาเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างการทำงานเป็นทีมกับบรรยากาศองค์การของบุคลากรเทศบาลตำบล อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด โดยการ

ทบทวนทิศทางและโอกาส สภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกองค์การ โดยศึกษาจาก จุดแข็ง จุดอ่อน และโอกาส ซึ่งการส่งเสริมบรรยากาศของการทำงานเป็นทีมในองค์การมีน้อย ผลการวิจัยในครั้งนี้จะสามารถนำไปใช้และเป็นประโยชน์สำหรับองค์การเพื่อผู้บริหารจะสามารถนาข้อมูลไปใช้วางแผนและพัฒนาให้สอดคล้องกับทิศทางองค์การและแผนยุทธศาสตร์ที่จัดทำไว้

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาระดับการทำงานเป็นทีมและบรรยากาศองค์การตามความคิดเห็นของบุคลากรเทศบาลตำบล อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด

2.2 เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการทำงานเป็นทีมกับบรรยากาศองค์การตามความคิดเห็นของบุคลากรเทศบาลตำบล อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด

3. สมมติฐานการวิจัย

การทำงานเป็นทีมกับบรรยากาศองค์การตามความคิดเห็นของบุคลากรเทศบาลตำบล อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด มีความสัมพันธ์กันเชิงบวก อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05

4. ประโยชนที่ได้รับจากการวิจัย

4.1 ทราบระดับการทำงานเป็นทีมและบรรยากาศองค์การของบุคลากรเทศบาลตำบล อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด

4.2 ทราบถึงความสัมพันธ์ระหว่างการทำงานเป็นทีมกับบรรยากาศองค์การของบุคลากรเทศบาลตำบล อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด

4.3 เพื่อให้ผู้บริหารสามารถนำข้อมูลไปใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงพัฒนาและประยุกต์ใช้ในการบริหารการทำงานเป็นทีมในองค์การและส่งเสริมการสร้างบรรยากาศในองค์การมากยิ่งขึ้น

5. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างการทำงานเป็นทีมกับบรรยากาศองค์การของบุคลากรเทศบาลตำบล อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด ประชากรที่ใช้ในการวิจัยข้อมูลครั้งนี้คือ บุคลากรเทศบาลตำบล อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด ประกอบด้วยเทศบาลตำบล 10 แห่ง ดังนี้ เทศบาลตำบลเสลภูมิ เทศบาลตำบลขวาว เทศบาลตำบลเมืองไพร เทศบาลตำบลนาแซง เทศบาลตำบล นาเมือง เทศบาลตำบลวังหลวง เทศบาลตำบลเกาะแก้ว เทศบาลตำบลหนองหลวง เทศบาลตำบลพรสวรรค์ และเทศบาลตำบลท่าม่วง รวมทั้งสิ้นจำนวน 513 คน (ฐานข้อมูล ณ มีนาคม 2561 : องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อำเภอเสลภูมิ) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ บุคลากรเทศบาลตำบล อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด จำนวน 225 คน เลือกกลุ่มตัวอย่างแบบสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sample) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ มีความเที่ยงตรงของเนื้อหา (Content Validity) เท่ากับ 1.00 และมีความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.843 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ สถิติพื้นฐานประกอบด้วย ค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) และ

ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) สถิติที่ใช้ในการหาประสิทธิภาพของเครื่องมือประกอบด้วย IOC (ความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม)

6. ผลการวิจัย

6.1 ผลการวิเคราะห์ระดับการทำงานเป็นทีมของบุคลากรที่ปฏิบัติงานในสำนักงานเทศบาลตำบล อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า 1)การทำงานเป็นทีมของบุคลากรในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน ปรากฏว่า ด้านความไว้วางใจต่อกัน ด้านเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและด้านการมอบหมายการทำงานอยู่ในระดับมาก ส่วนด้านการอภิปรายกันอย่างเปิดเผย และด้านความขัดแย้งกันในกลุ่ม อยู่ในระดับปานกลาง 2)บรรยากาศองค์การของบุคลากรในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ปรากฏว่า ด้านโครงสร้างองค์การ ด้านการสนับสนุนและด้านความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันอยู่ในระดับมาก ส่วนด้านความอบอุ่น ด้านความรับผิดชอบ ด้านมาตรฐานการปฏิบัติงาน ด้านความเสี่ยง ด้านรางวัล อยู่ในระดับปานกลาง

6.2 ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการทำงานเป็นทีมกับบรรยากาศองค์การตามความคิดเห็นของบุคลากรเทศบาลตำบล อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด พบว่าการทำงานเป็นทีมกับบรรยากาศองค์การมีความสัมพันธ์กันเชิงบวก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยภาพรวมอยู่ในระดับต่ำ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ปรากฏว่า มีความสัมพันธ์กันเชิงบวกอยู่ในระดับต่ำทุกด้าน

7. อภิปรายผลการวิจัย

7.1 บุคลากรที่ปฏิบัติงานในสำนักงานเทศบาลตำบล อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการทำงานเป็นทีมในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า บุคลากรให้ความสำคัญกับด้านเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น เป็นอันดับหนึ่ง อาจเป็นเพราะการทำงานในองค์การส่วนใหญ่ยังไม่มีการส่งเสริมให้พนักงานได้เข้ามามีส่วนร่วมที่ที่ควร โดยการนำเอาความรู้ความสามารถของพนักงานเข้ามาใช้ร่วมกับผู้บริหาร หรืออาจเป็นเพราะว่าหากพนักงานได้มีโอกาสเข้ามาเกี่ยวข้องในการตัดสินใจหรือแสดงความคิดเห็นได้ก็จะทำให้พนักงานนั้น มีความรู้สึกว่ามีอิสระในการทำงานมากขึ้น ซึ่งจะเป็นการกระตุ้นให้เกิดแรงจูงใจให้พนักงานมีกำลังใจในการทำงานมากยิ่งขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ ปองปรัชญ์ บือราแง (2554 : 87) ได้ทำการวิจัย การทำงานเป็นทีมที่มีผลต่อการสร้างบรรยากาศองค์การ : กรณีศึกษาสำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล ผลการวิจัยพบว่า พนักงานให้ความสำคัญกับ ด้านเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น เป็นอันดับแรก อาจเป็นเพราะส่วนใหญ่ไม่มีการส่งเสริมให้พนักงานได้เข้ามามีส่วนร่วม และการที่พนักงานมีอิสระในการแสดงความคิดเห็นและความรู้สึกได้นั้น สามารถนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการแก้ไขปัญหาของการทำงานในทีมได้เช่นกัน

7.2 บุคลากรที่ปฏิบัติงานในสำนักงานเทศบาลตำบล อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด มีความคิดเห็นเกี่ยวกับบรรยากาศองค์การในภาพรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยปานกลาง และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า พนักงานให้ความสำคัญกับมิติด้านรางวัล เป็นอันดับหนึ่ง อาจเป็นเพราะว่า พนักงานต้องการที่จะมีแรงจูงใจในการทำงานหรือมองเห็นคุณค่าของกรประเมินผลงาน เพื่อเป็นการสร้างขวัญและกำลังใจให้กับ

พนักงาน เป็นปัจจัยที่ทำให้ผลงานมีประสิทธิภาพต่อโดยรวมภายในองค์กรสอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับบรรยากาศองค์การของ Campbell and Beaty (2014 : 134) ที่กล่าวว่าการให้รางวัลเป็นความมากน้อยในการให้รางวัล เช่น การเลื่อนตำแหน่ง การขึ้นเงินเดือนซึ่งอยู่บนพื้นฐานของผลงานและความดีความชอบแทนที่จะอยู่บนพื้นฐานของการพิจารณาอาวุโสความชอบพอและอื่นๆ และสอดคล้องกับผลงานวิจัยของสุริโย ชัยโสภา(2555 : 23) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การรับรู้บรรยากาศองค์การของพนักงานในโรงงานอุตสาหกรรมรถยนต์พบว่ามีการรับรู้บรรยากาศองค์การในด้านการให้รางวัลอยู่ในระดับปานกลาง

8. ข้อเสนอแนะ

8.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

8.1.1 ให้มีการเสนอแนะและการมีส่วนร่วมในการประเมินผล โดยจัดในลักษณะทุกคนมีส่วนร่วมในการวัดและประเมินผล เพื่อทดสอบและติดตามความก้าวหน้าของการทำงานและการพัฒนาศักยภาพของตนเองและผู้อื่น

8.1.2 ให้มีการจัดกิจกรรมและการชี้แจงเกี่ยวกับการเสริมสร้างแนวคิดใหม่และแผนงานอยู่เสมอ และสนับสนุนให้พนักงานได้มีโอกาสในการเสนอแนวคิดใหม่ๆ ในการทำงาน

8.2 ข้อเสนอแนะสำหรับผู้ปฏิบัติ

8.2.1 ควรจัดให้มีบรรยากาศแบบรางวัลเพิ่มขึ้น เพื่อเป็นการกระตุ้นให้พนักงานเกิดแรงจูงใจในการทำงานและเสริมสร้างความพึงพอใจต่อการปฏิบัติงานของผู้บริหารและพนักงาน

8.2.2 ควรจัดให้มีการกำหนดความเป็นอิสระในการแสดงความคิดเห็นของการปฏิบัติงาน โดยมุ่งให้เห็นถึงการทำงานเป็นทีมและการให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

8.3 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยต่อไป

8.3.1 กำหนดความเป็นอิสระในการแสดงความคิดเห็นของการปฏิบัติงาน โดยมุ่งให้เห็นถึงการทำงานเป็นทีมและการให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันในครั้งต่อไป

8.3.2 ควรศึกษาค้นคว้าสารนิพนธ์ทุกๆ 3-5 ปี เพื่อให้ข้อมูลที่ทันสมัย และทำให้มีการศึกษาค้นคว้าที่สอดคล้องกับข้อมูลปัจจุบัน

9. เอกสารอ้างอิง

คณะกรรมการพัฒนาเทศบาลตำบล. (2559). **สรุปแผนการปฏิบัติงานเทศบาลตำบลในเขต อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด.** องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดร้อยเอ็ด.

ชมัยภรณ์ ถนอมศรีเดชชัย. (2556). **ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อบรรยากาศองค์การของกรมส่งเสริมการเกษตร.** คณะสังคมศาสตร์ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

ปองปรัชญ์ บือราแง. (2554). **การทำงานเป็นทีมที่มีผลต่อการสร้างบรรยากาศองค์การ : กรณีศึกษาสำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล.** คณะบริหารธุรกิจ : มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.

ศศิธร ใจกว้าง. (2551). **ความสัมพันธ์ระหว่างบรรยากาศองค์การและทัศนคติในการทำงาน: กรณีศึกษาของพนักงานบริษัท วันทูวันคอนแทคส์จำกัด.** ภาคนิพนธ์ สาขาวิชาบริหารธุรกิจ. โครงการบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี.

สุริโย ชัยโสภา. (2555). **การรับรู้บรรยากาศองค์การของพนักงานในโรงงานอุตสาหกรรมรถยนต์ศึกษากรณี บริษัท อาซาฮีสมบูรณ์ อลูมิเนียม จำกัด.** วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา. มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์.

Campbell, J. P. & Beaty, E. (2014). **Organizational climate: Its measurement and relationship to work group performance.** Washington D.C. : Paper presented at the Annual Meeting of the American Psychological Association.

10. คำขอบคุณ

การวิจัยครั้งนี้สำเร็จลงด้วยดี ด้วยการเอาใจใส่ช่วยเหลือและการดูแลจาก รองศาสตราจารย์ ดร.สุเทพ เมยไธสง และ ดร.กุศล ศรีสารคาม ที่ได้เสียสละเวลาอันมีค่าของท่านให้คำปรึกษาแนะนำที่เป็นประโยชน์และมีคุณค่ายิ่งสำหรับผู้วิจัย ผู้วิจัยใคร่ขอกราบขอบพระคุณท่านไว้ ณ ที่นี้ ขอขอบพระคุณคณาจารย์ทุกท่านในสาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด ที่กรุณาให้ความรู้ ให้คำปรึกษา ตรวจแก้ไขและวิจารณ์ผลงานทำให้งานวิจัยมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้นและผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่ให้ความอนุเคราะห์ในการตรวจสอบรวมทั้งให้คำแนะนำแก้ไข เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยให้มีคุณภาพ นอกจากนี้ยังได้รับความอนุเคราะห์จากเทศบาลตำบลในเขตอำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด และบุคลากรทุกคนในการตอบแบบสอบถามเพื่อการวิจัยทำให้งานวิจัยฉบับนี้สำเร็จได้ด้วยดี ขอขอบคุณครอบครัว ตลอดจนญาติพี่น้องที่เป็นกำลังใจให้การสนับสนุนผู้วิจัยตลอดมาคุณค่าและเป็นประโยชน์ของการวิจัยฉบับนี้ ผู้วิจัยขอมอบเป็นกตัญญูกตเวทิตาแด่บุพการี บูรพาจารย์ และผู้มีพระคุณทุกท่านทั้งในอดีตและปัจจุบัน ที่ทำให้ข้าพเจ้าเป็นผู้มีการศึกษาและประสบความสำเร็จมาจนตราบเท่าทุกวันนี้

การมีส่วนร่วมของครูและบุคลากรทางการศึกษาในการบริหารสถานศึกษาโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน โรงเรียนสุวรรณภูมิวิทยาลัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 27

Teachers' and Educational Personnel's Participation in School - Based Administration at Suwannaphumwittayalai School under Secondary Education Service Area Office 27

ลำพูน สิงห์ขา[1], ธีรภัทร์ ถิ่นแสนดี[2], กฤตยากร ลดาวัลย์[3]
Lumpoon Singkha[1], Theeraphat Thinsandee[2], Kittiyakorn Ladawan[3]
ทำวิจัยเมื่อ พ.ศ. 2560
E-mail : singkha_l@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1)ศึกษาการมีส่วนร่วมของครูและบุคลากรทางการศึกษาในการบริหารสถานศึกษาโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน 2)เปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของครูและบุคลากรทางการศึกษาในการบริหารจัดการสถานศึกษาโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานของครู และบุคลากรทางการศึกษาจำแนกตามเพศ ระดับการศึกษา และประสบการณ์ในการทำงาน 3)รวบรวมข้อเสนอแนะและแนวทางการมีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษาโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ครูและบุคลากรทางการศึกษา โรงเรียนสุวรรณภูมิวิทยาลัย ตำบลสระคู อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 27 ปีการศึกษา 2560 จำนวน 106 คน โดยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของทาโร่ ยามาเน่ ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 มีความคลาดเคลื่อน 0.05 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่าห้าระดับ มีค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับเท่ากับ 0.88 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐาน

---

[1] นักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด

[1] Graduate Students Majoring in Educational Administration, Mahamakut Buddhist University Roi Et Campus, Thailand.

[2,3] มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด

[2,3] Mahamakut Buddhist University Roi Et Campus, Thailand.

* ได้รับบทความ: 3 มกราคม 2562; แก้ไขบทความ: 30 เมษายน 2562; ตอบรับการตีพิมพ์: 7 พฤษภาคม 2562

Received: January 3, 2019; Revised: April 30, 2019; Accepted: May 7, 2019

ได้ใช้ t-test และ F-test

ผลการวิจัยพบว่า (1)การมีส่วนร่วมของครูและบุคลากรทางการศึกษาในการบริหารสถานศึกษาโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานโดยรวมอยู่ในระดับมาก (2)การมีส่วนร่วมของครูและบุคลากรทางการศึกษาในการบริหารจัดการสถานศึกษาโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานของครูและบุคลากรทางการศึกษาจำแนกตามเพศ และระดับการศึกษา พบว่า การมีส่วนร่วมรายด้านไม่แตกต่างกัน และจำแนกตามประสบการณ์ในการทำงานต่างกัน พบว่า รายด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (3)ข้อเสนอแนะและแนวทางการมีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษาโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานทั้ง 6 ด้าน คือ ด้านการกระจายอำนาจ ด้านการบริหารตนเอง ด้านการบริการแบบมีส่วนร่วม ด้านภาวะผู้นำแบบเกื้อหนุน ด้านการพัฒนาทั้งระบบ และด้านความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้ พบว่า ให้มีการสำรวจปริมาณงานและอัตรากำลังในการดำเนินงานเพื่อวางแผนการบริหารงาน ส่งเสริมสนับสนุนให้ครูและบุคลากรทางการศึกษาพัฒนาตนเองด้านวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง ครูและบุคลากรทางการศึกษาควรมีส่วนร่วมในการวางแผนการบริหารโรงเรียนให้เด่นชัดมากกว่านี้ บทบาทของคณะกรรมการสถานศึกษาในการมีส่วนร่วมในการวางแผนการบริหารให้มากขึ้น เปิดโอกาสให้มีการรับฟังความคิดเห็นของครูและบุคลากรทางการศึกษาเพิ่มขึ้นในการบริหารจัดการสถานศึกษา ควรมีระบบตรวจสอบการบริหารงานทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษามากกว่านี้ การบริหารงานควรคำนึงถึงประโยชน์ของสถานศึกษาเป็นสำคัญมีการกำหนดแผนพัฒนา ดำเนินการและมีการรายงานผล ประเมินผลแล้วนำไปใช้ในปรับปรุงในการปฏิบัติงาน

คำสำคัญ : 1. การมีส่วนร่วม 2. ครูและบุคลากรทางการศึกษา 3. โรงเรียนเป็นฐาน

ABSTRACT

The Objectives of the research article were to 1) study teachers' and educational personnel's participation in the school-based administration, 2) compare their participation as such to their different genders, educational qualifications and working experiences, 3) collect suggestions for and guidelines on upgrading their participation in school-based administration at Suwannaphumwittayalai School under Secondary Education Service Area Office 27. The sampling groups employed for the research were: teachers and educational personnel at their school. They made up 106 subjects selected by Taro Yamane's table at the reliability of 95 per cent and the error of 0.05. The device used for data collection was the five-rating scale questionnaire, each of which had its reliability of IOC at 0.88. Statistical units utilized for data analyses embraced: percentages, arithmetic means, standard deviations, t-tests และ F-tests.

Research findings have found the following results: 1) Teachers' and educational personnel's participations in the school-based administration at their school mentioned above have been rated at the high scale in the overall aspect. 2) According to data on

sampling groups' different genders and educational qualifications, their participations in the school-based administration have found no significant differences in each aspect. These data, therefore, are not conducive to the determined hypotheses. In contrast, data on their different working experiences have shown striking differences with the statistical significance at .05. 3) Their suggestions that follows as guidelines on school-based administration in six aspects Involve: decentralization, self-administration, participative administration, supportive leadership, the entire system development, and accountable onus. First, it is absolutely necessary to undertake surveys of job quantities and staffing rates for administrative planning. Secondly, teachers and educational personnel ought to be encouraged and supported to further their studies in succession for the sake of the career ladder of their own. Thirdly, they should have been clearer aware of their administrative roles in the school-based administration than they really are. Fourthly, administrative roles of the school panel have to be increased. Fifthly, the administrative panel must open more opportunities to take on the board teachers' and educational personnel's opinions. Sixthly, they should have more scrutiny systems of external and internal administrations than they currently do. Finally, they usually focus on their school benefits as the top priority. In theory, they must examine development plans and implement. In practice, it is imperative to report outcomes and evaluate them to enhance work performance.

Keywords : 1. Participation 2. Educational personnel 3. School-based Administration

1. ความสำคัญและที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัย

การศึกษานับเป็นรากฐานที่สำคัญในการสร้างสรรค์ความเจริญก้าวหน้า การแก้ปัญหาและการพัฒนาในด้านต่างๆ เพราะการศึกษามีความสำคัญโดยตรงกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้เป็นผู้รู้จักคิด รู้จักทำ รู้จักแก้ปัญหาช่วยพัฒนาฟื้นฟูศักยภาพของบุคคลให้สามารถพึ่งตนเอง พัฒนาตนเองพัฒนาชุมชนและพัฒนาสังคมได้ การศึกษาจึงเป็นกระบวนการพัฒนาที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในฐานะที่เป็นรากฐานของการพัฒนาด้านอื่นๆ ปัญหาที่จำเป็นต้องปรับปรุงและพัฒนาทั้งด้านการส่งเสริมโอกาสทางการศึกษาแก่ประชาชน ด้านคุณภาพการศึกษาโดยเฉพาะระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ด้านขีดความสามารถในการแข่งขัน สิ่งสำคัญที่จะทำให้ประเทศชาติเกิดความเจริญก้าวหน้าได้ จำเป็นต้องใช้การพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการจัดการศึกษาในทุกระดับและทุกรูปแบบ ให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมจัดให้มีแผนการศึกษาแห่งชาติ กฎหมายเพื่อพัฒนาการศึกษาของชาติ จัดให้มีการพัฒนาคุณภาพบุคลากรทางการศึกษาให้ก้าวหน้าทันการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก รวมทั้งปลูกฝังให้ผู้เรียนมีจิตสำนึกของความเป็นไทย มีระเบียบวินัย คำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมและยึดมั่นในการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (สำนักงานคณะกรรมการศึกษาแห่งชาติ, 2553 : 1)

ด้วยเหตุผลข้างต้นได้ส่งผลกระทบให้ประเทศไทยจำเป็นต้องเร่งพัฒนาปรับปรุงเปลี่ยนแปลงระบบการจัดการศึกษาของประเทศ เพื่อพัฒนาคนให้มีคุณภาพและศักยภาพเพียงพอต่อการดำรงชีวิตอยู่ได้ในสังคมที่เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจและสังคม โดยต้องการให้ประชากรของประเทศสามารถร่วมมือและแข่งขันกับประชาคมโลกอื่น ๆ ได้อย่างอย่างเหมาะสมจึงได้มีการบังคับใช้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 ซึ่งเป็นกฎหมายที่เป็นกรอบหลักในการปฏิรูปการศึกษาทั้งระบบโดยมุ่งกระจายอำนาจการบริหารและจัดการศึกษาจากส่วนกลางไปยังสถานศึกษา องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและชุมชน ซึ่งมุ่งหวังจะให้เป็นการเพิ่มประสิทธิผลในการจัดการศึกษาและตอบสนองความต้องการของชุมชนที่ระบุว่า “ให้กระทรวงกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาทั้งด้านวิชาการ งบประมาณ การบริหารงานบุคคลและการบริหารงานทั่วไปไปยังคณะกรรมการและสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และสถานศึกษาในเขตพื้นที่โดยตรง” โดยสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 27 มีวิสัยทัศน์มุ่งสู่คุณภาพและมาตรฐาน บริการประทับใจ เพื่อให้ประชากรวัยเรียนทุกคนได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึงและมีคุณภาพการศึกษาได้มาตรฐานและได้นำแนวคิดในการกระจายอำนาจการบริหารจากส่วนกลางไปยังสถานศึกษามีการนโยบาย กำหนดจุดหมาย วางแผนเป้าหมาย ตลอดจนวิธีการดำเนินงานของโรงเรียนเพื่อให้การบริหารสถานศึกษาบรรลุผล สอดคล้องกับแนวคิดในการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน (School Base Management) ที่มุ่งให้สถานศึกษามีอิสระและมีความคล่องตัวในการบริหารงานด้านวิชาการ การเงิน การบริหารงานบุคคล และเปิดโอกาสให้ชุมชนเขามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจและให้มีคณะกรรมการสถานศึกษาซึ่งประกอบด้วยผู้บริหารโรงเรียน ตัวแทนครู ผู้แทนชุมชน โดยมีความเชื่อที่ว่าการตัดสินใจที่ดีที่สุดเกิดจากการตัดสินใจของคณะบุคคลที่อยู่ใกล้ชิดและมีส่วนเกี่ยวข้องกับนักเรียนมากที่สุด(วีระยุทธ ชาตะกาญจน์, 2556 : 57)

โรงเรียนสุวรรณภูมิวิทยาลัยได้มุ่งเน้นให้การบริหารสถานศึกษามีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยโรงเรียนมีการกำหนดเป้าหมาย วิสัยทัศน์ และพันธกิจให้สอดคล้องกับสภาพปัญหา นโยบายการปฏิรูปการศึกษา แผนพัฒนาคุณภาพการจัดการสถานศึกษาของสถานศึกษา แผนปฏิบัติการสอดคล้องในการพัฒนาผู้เรียนในอนาคต ส่งเสริมให้แต่ละกลุ่มบริหารงานมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานของสถานศึกษาให้มากที่สุดตามระบบการบริหารคุณภาพ (PDCA) (โรงเรียนสุวรรณภูมิวิทยาลัย, 2560 : 19) โดยมีการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน(School - Based Management : SBM) มุ่งเน้นการบริหารการกระจายอำนาจ การบริหารตนเอง การบริหารแบบมีส่วนร่วม ภาวะผู้นำแบบเกื้อหนุน การพัฒนาทั้งระบบและความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้ในการบริหารสถานศึกษาทั้ง 4 กลุ่มงาน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546 : 33 อ้างถึงใน อรพรรณ พรสีมา, 2556 : 3) ประกอบด้วยกลุ่มบริหารวิชาการ กลุ่มบริหารงบประมาณ กลุ่มบริหารงานบุคคลและกลุ่มบริหารงานทั่วไปแล้วพบว่าโรงเรียนสุวรรณภูมิวิทยาลัยสามารถจัดการศึกษาได้อย่างมีคุณภาพดังผลการประเมินคุณภาพภายนอกของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) และรายงานประจำปีการศึกษาของสถานศึกษา ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ปีการศึกษา 2560 พบว่า คุณภาพของผู้เรียนและระบบประกันคุณภาพภายใน อยู่ในระดับดีเยี่ยม กระบวนการบริหารและการจัดการศึกษา และกระบวนการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญอยู่ในระดับดี (โรงเรียนสุวรรณภูมิวิทยาลัย, 2560 : 54)

ผู้วิจัยเห็นว่า ความสำคัญในการจัดการศึกษาของโรงเรียนให้มีคุณภาพ ผู้บริหารสถานศึกษาในฐานะผู้นำสูงสุดของโรงเรียนต้องเป็นบุคคลที่มีคุณภาพ มีความเป็นผู้นำทางการศึกษา คือ มีวิสัยทัศน์ มีความรู้ความสามารถและให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของครูและบุคลากรทางการศึกษาในการบริหารสถานศึกษาโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน เพื่อให้สถานศึกษามีการพัฒนาให้เกิดขึ้นโดยตรงกับนักเรียน มีเป้าหมายสูงสุดอยู่ที่การพัฒนานักเรียนให้มีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาที่สังคมไทยต้องการ (อุทัย บุญประเสริฐ, 2543 : 13) ข้าพเจ้าผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาการมีส่วนร่วมของครูและบุคลากรทางการศึกษาในการบริหารสถานศึกษาโดยใช้โรงเรียน เป็นฐาน โรงเรียนสุวรรณภูมิวิทยาลัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 27 โดยคาดหวังว่าผลของการวิจัยจะเป็นข้อมูลเบื้องต้นสำหรับการบริหารสถานศึกษาที่จะนำไปใช้ในการพัฒนาการบริหารโรงเรียนต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของครูและบุคลากรทางการศึกษาในการบริหารสถานศึกษา โดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน โรงเรียนสุวรรณภูมิวิทยาลัย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 27

2.2 เพื่อเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของครูและบุคลากรทางการศึกษาในการบริหารจัดการสถานศึกษาโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานของครูและบุคลากรทางการศึกษาจำแนกตามเพศ ระดับการศึกษา และประสบการณ์ในการทำงาน

2.3 เพื่อรวบรวมข้อเสนอแนะและแนวทางการมีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษาโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน โรงเรียนสุวรรณภูมิวิทยาลัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 27

3. สมมติฐานการวิจัย

3.1 ครูและบุคลากรทางการศึกษาที่มีเพศต่างกันมีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษาโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานแตกต่างกัน

3.2 ครูและบุคลากรทางการศึกษาที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกันมีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษาโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานแตกต่างกัน

3.3 ครูและบุคลากรทางการศึกษาที่มีประสบการณ์ในการทำงานมีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษาโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานแตกต่างกัน

4. ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

4.1 เพื่อทราบการมีส่วนร่วมของครูและบุคลากรทางการศึกษาในการบริหารสถานศึกษาโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน โรงเรียนสุวรรณภูมิวิทยาลัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 27 ที่มีต่อการบริหารงานสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษา ในการวางแผนพัฒนาส่งเสริม ปรับปรุงแก้ไขกระบวนการดำเนินงานให้สอดคล้องในการพัฒนาสถานศึกษา

4.2 ทำให้ทราบผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นการมีส่วนร่วมของครูและบุคลากรทางการศึกษาที่มีต่อการบริหารสถานศึกษาโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานของผู้บริหารสถานศึกษาโดยจำแนกเพศ ระดับการ

ศึกษา และประสบการณ์การทำงานเพื่อหาแนวทางพัฒนาสถานศึกษาและบุคลากรทางการศึกษาในการบริหารสถานศึกษาให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ต้องการต่อไป

4.3 ทำให้สามารถนำผลการวิจัยไปใช้เพื่อเป็นแนวทางการพัฒนาข้อเสนอแนะและแนวทางการมีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษาโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน โรงเรียนสุวรรณภูมิวิทยาลัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 27 และยกระดับคุณภาพมาตรฐานการศึกษาและเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการศึกษาต่อไป

5. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของครูและบุคลากรทางการศึกษาในการบริหารสถานศึกษาโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน โรงเรียนสุวรรณภูมิวิทยาลัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 27 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ครูและบุคลากรทางการศึกษา โรงเรียนสุวรรณภูมิวิทยาลัย ตำบลสระคู อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 27 ปีการศึกษา 2560 จำนวน 106 คน โดยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของทาโร่ ยามาเน่ (Taro Yamane) (ยุทธ ไกยวรรณ์, 2545 : 107) ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 มีความคลาดเคลื่อน 0.05 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ จำนวน 42 ข้อ ซึ่งได้หาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับเท่ากับ 0.88 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐานได้ใช้ t-test และ F-test และทดสอบความแตกต่างรายคู่ตามวิธีของ Scheffé

6. ผลการวิจัย

6.1 การมีส่วนร่วมของครูและบุคลากรทางการศึกษาในการบริหารสถานศึกษาโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน โรงเรียนสุวรรณภูมิวิทยาลัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 27 พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ ด้านการพัฒนาทั้งระบบ ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ด้านการกระจายอำนาจ

6.2 การมีส่วนร่วมของครูและบุคลากรทางการศึกษาในการบริหารจัดการสถานศึกษาโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานของครูและบุคลากรทางการศึกษาจำแนกตามเพศ และระดับการศึกษา พบว่า การมีส่วนร่วมรายด้านไม่แตกต่างกัน และการมีส่วนร่วมของครูและบุคลากรทางการศึกษาในการบริหารจัดการสถานศึกษา โดยใช้โรงเรียนเป็นฐานของครูและบุคลากรทางการศึกษาจำแนกตามประสบการณ์ในการทำงาน พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีประสบการณ์การทำงานต่างกัน รายด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยด้านการบริหารแบบมีส่วนร่วมและด้านความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จำนวน 1 คู่ คือ ผู้ประสบการณ์การทำงานน้อยกว่า 5 ปี กับผู้ประสบการณ์การทำงานมากกว่า 10 ปี ส่วนคู่อื่นไม่แตกต่างกัน

6.3 ข้อเสนอแนะและแนวทางการมีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษาโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานทั้ง 6 ด้าน คือ ด้านการกระจายอำนาจ ด้านการบริหารตนเอง ด้านการบริการแบบมีส่วนร่วม ด้านภาวะผู้นำ

แบบเกื้อหนุน ด้านการพัฒนาทั้งระบบ และด้านความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้ พบว่า ให้มีการสำรวจปริมาณงานและอัตรากำลังในการดำเนินงานเพื่อวางแผนการบริหารงาน ส่งเสริมสนับสนุนให้ครูและบุคลากรทางการศึกษาพัฒนาตนเองด้านวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง ครูและบุคลากรทางการศึกษาควรมีส่วนร่วมในการวางแผนการบริหารโรงเรียนให้เด่นชัดมากกว่านี้ บทบาทของคณะกรรมการสถานศึกษาในการมีส่วนร่วมในการวางแผนการบริหารให้มากขึ้น เปิดโอกาสให้มีการรับฟังความคิดเห็นของครูและบุคลากรทางการศึกษาเพิ่มขึ้นในการบริหารจัดการสถานศึกษา ควรมีระบบตรวจสอบการบริหารงานทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษามากกว่านี้ การบริหารงานควรคำนึงถึงประโยชน์ของสถานศึกษาเป็นสำคัญมีการกำหนดแผนพัฒนา ดำเนินการและมีการรายงานผล ประเมินผลแล้วนำไปใช้ในปรับปรุงในการปฏิบัติงาน

7. อภิปรายผลการวิจัย

7.1 ผลการวิเคราะห์การมีส่วนร่วมของครูและบุคลากรทางการศึกษาในการบริหารสถานศึกษาโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน โรงเรียนสุวรรณภูมิวิทยาลัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 27 พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านลำดับตามค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย พบว่า ค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือด้านการพัฒนาทั้งระบบส่วน รองลงมา คือ ด้านการมีภาวะผู้นำแบบเกื้อหนุนด้านการบริหารตนเองด้านการบริหารแบบมีส่วนร่วมด้านความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ด้านการกระจายอำนาจ ที่เป็นเช่นนี้อธิบายได้ว่าพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และการบริหารจัดการด้านต่างๆ ในรูปของคณะกรรมการที่มาจากคณะบุคคลที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับสถานศึกษานั้นๆ เป็นการบริหารที่สอดคล้องกับนโยบายการบริหารสถานศึกษาซึ่งเป็นหน่วยงานหลักในการจัดการศึกษาที่จำเป็นต้องตัดสินใจและกำหนดรูปแบบของการบริหารจัดการให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของชุมชนและสังคมด้วยตนเองและผู้บริหารสถานศึกษามีความตระหนักถึงความสำคัญของการบริหารสถานศึกษาโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานมีความสำคัญต่อการจัดการศึกษาในโรงเรียน เพราะเป็นหัวใจสำคัญของการจัดการศึกษาในโรงเรียน เป็นงานหลักของฝ่ายบริหารครูและบุคลากรทางการศึกษาต้องมีส่วนร่วมในการวางแผน ปฏิบัติงานและสะท้อนผลของการปฏิบัติงาน เพื่อใช้ในการปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอนให้ได้ผลดี และมีประสิทธิภาพให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียน สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ทัดตะวัน นามจุมจัง (2558 : 205) ที่ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาแนวทางการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3 ผลการวิจัยพบว่า โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับงานวิจัยของสุนันทา เจริญจิตรโสภณ (2559 : 125) ที่ได้ศึกษาเรื่อง การบริหารสถานศึกษาโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานที่ส่งผลต่อความผูกพันต่อโรงเรียนของครู สังกัดสำนักงานเขตหนองจอก กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก และสอคล้องกับผลการวิจัยของ วาทิต เพียรศิริ, ดร.กฤตยากร ลดาวัลย์ (2560 : 116) ได้ศึกษาเรื่องการบริหารโดยใช้หลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา เครือข่ายการจัดการศึกษาที่ 20 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3 ผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นของบุคลากรต่อการบริหารโดยใช้หลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับ สุพิชญา ประมาคะมา และคณะ (2561 : 119) ได้ทำวิจัย ความพึงพอใจของบุคลากรทางการศึกษาต่อ

การบริหารการศึกษาของโรงเรียนในเขตอำเภอวาปีปทุม สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดมหาสารคาม พบว่า ความพึงพอใจของบุคลากรทางการศึกษาต่อการบริหารการศึกษาโดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก

7.2 การเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของครูและบุคลากรทางการศึกษาในการบริหารจัดการสถานศึกษาโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานของครูและบุคลากรทางการศึกษา

7.2.1 ครูและบุคลากรทางการศึกษาที่มีเพศต่างกัน มีส่วนร่วมของครูและบุคลากรทางการศึกษาในการบริหารจัดการสถานศึกษาโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานไม่แตกต่างกันที่เป็นเช่นนี้อธิบายได้ว่า ศักยภาพในการทำงานของครูและบุคลากรทางการศึกษาที่มีเพศต่างกันทำงานยึดหลักตามความรู้ความสามารถ ทักษะ และประสบการณ์ในการทำงานเป็นสำคัญ อีกทั้งเพศไม่ได้เป็นปัญหาและอุปสรรคต่อครูในการมีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษา สอดคล้องกับผลการวิจัยของ พัชรี มนัสสนิท (2560 : 64) ที่ได้ศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของครูผู้สอนในการบริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรีผลการวิจัยพบว่า การเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของครูผู้สอนในการบริหารสถานศึกษา จำแนกตามเพศ ไม่แตกต่างกัน

7.2.2 ครูและบุคลากรทางการศึกษาที่มีระดับการศึกษาต่างกันมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการสถานศึกษาโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานไม่แตกต่างกัน ที่เป็นเช่นนี้อธิบายได้ว่า ครูและบุคลากรทางการศึกษาที่มีระดับการศึกษาต่างกันมีความคิดเห็นว่าการมีส่วนร่วมของครูและบุคลากรทางการศึกษาในการบริหารโรงเรียนมีเป้าหมายร่วมกันและเป็นไปในทิศทางเดียวกัน สอดคล้องกับผลการวิจัยของภาวิณี ขุนศรี (2557 : 3) ที่ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของครูในการบริหารโรงเรียน สังกัดเขตเทศบาลนครยะลา ผลการวิจัยพบว่า ครูที่มีระดับการศึกษาต่างกันมีส่วนร่วมในการบริหารโรงเรียนสังกัดเขตเทศบาลนครยะลาไม่แตกต่างกัน สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ภูมินทร์ วงศ์พรหม และคณะ (2561 : 187) ที่ได้ศึกษาการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานของโรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีสถานภาพต่างกันมีการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานของโรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด โดยรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน สอดคล้องกับผลการวิจัยของ วิไรวรรณ รสชา(2561 : 76) ที่ได้ศึกษาการบริหารงานแบบมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาอำเภอโพนทรายสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2 พบว่า ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของการบริหารงานแบบมีส่วนร่วมของคณะกรรมการจำแนกตามระดับการศึกษา รายด้านไม่แตกต่างกัน ส่วนโดยรวมทุกด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

7.2.3 ครูและบุคลากรทางการศึกษาที่มีประสบการณ์ในการทำงานแตกต่างกันมีส่วนร่วมของครูและบุคลากรทางการศึกษาในการบริหารจัดการสถานศึกษาโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพิจารณาเป็นรายคู่พบว่าด้านการบริหารแบบมีส่วนร่วมแตกต่างกันจำนวน 1 คู่ คือผู้ประสบการณ์การทำงานน้อยกว่า 5 ปี กับ ผู้ประสบการณ์การทำงานมากกว่า 10 ปี ส่วนคู่อื่นไม่แตกต่างกันที่เป็นเช่นนี้อธิบายได้ว่า ครูที่มีประสบการณ์มากมีส่วนร่วมในการตัดสินใจสั่งการในการบริหารงานการบริหารงานของผู้บริหารมากกว่าครูที่มีประสบการณ์น้อยเพราะมีตำแหน่ง อำนาจและภาระงานสูงกว่าครูที่มีประสบการณ์น้อยสอดคล้องกับผลการวิจัยของภาวิณี ขุนศรี (2557 : 4) ที่ได้ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของครูในการบริหารโรงเรียนสังกัดเขตเทศบาลนครยะลา ผลการวิจัยพบว่า ครูที่มีประสบการณ์ต่ำ

กว่า 5 ปี และประสบการณ์ 5 ปีขึ้นไป มีส่วนร่วมในการบริหารงานงบประมาณของโรงเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 สอดคล้องกับงานวิจัยของทวิท ระโหฐาน (2552 : 65-66) ที่ได้ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของครูในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 2 พบว่า การมีส่วนร่วมของครู จำแนกตามประสบการณ์การทำงาน รายด้านแตกต่างกัน ด้านความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จำนวน 1 คู่ คือ ผู้ประสบการณ์การทำงานน้อยกว่า 5 ปี กับ ผู้ประสบการณ์การทำงานมากกว่า 10 ปี ส่วนคู่อื่นไม่แตกต่างกันเป็นเช่นนี้ อธิบายได้ว่า ครูและบุคลากรทางการศึกษาที่มีประสบการณ์ในการทำงานที่หลากหลายในหน้าที่และบทบาทที่แตกต่างกันจึงมีทักษะในการทำงานด้านต่างๆ จนมีความน่าเชื่อถือจนได้รับการยอมรับจากผู้บริหารและเพื่อนร่วมวิชาชีพ จึงทำให้มีบทบาทหรือมีส่วนร่วมมากกว่าครูและบุคลากรทางการศึกษาที่มีประสบการณ์น้อยกว่า

8. ข้อเสนอแนะ

8.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

การมีส่วนร่วมของครูและบุคลากรทางการศึกษาในการบริหารจัดการสถานศึกษาโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานด้านการกระจายอำนาจ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ครูและบุคลากรทางการศึกษามีส่วนร่วมระบบการตรวจสอบการใช้งบประมาณ การเงิน ทรัพย์สิน และรายได้ต่าง ๆ ของตนเอง ผู้บริหารสถานศึกษาควรเปิดโอกาสให้ครูและบุคลากรทางการศึกษามีส่วนร่วมการใช้งบประมาณ การเงิน ทรัพย์สิน และรายได้ต่างๆ ของตนเองให้มากขึ้น ผู้บริหารสถานศึกษาควรส่งเสริมให้ครูและบุคลากรทางการศึกษากำหนดนโยบายและแผนพัฒนาการศึกษาของสถานศึกษาทั้งในระยะสั้น ระยะกลางและระยะยาวอย่างต่อเนื่องและมีการปฏิบัติอย่างจริงจังให้มากขึ้น

8.2 ข้อเสนอแนะสำหรับผู้ปฏิบัติ

8.2.1 ผู้บริหารโรงเรียนควรส่งเสริมสนับสนุนการมีส่วนร่วมของครูและบุคลากรทางการศึกษาในการบริหารสถานศึกษาโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานทั้ง 6 ด้าน คือ ด้านการกระจายอำนาจ ด้านการบริหารแบบมีส่วนร่วม ด้านการบริหารตนเอง ด้านการมีภาวะผู้นำแบบเกื้อหนุนด้านการพัฒนาทั้งระบบ และด้านความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้และนำข้อมูลที่ได้ไปวางแผนเพื่อกำหนดเป็นแนวทางในการพัฒนาสถานศึกษาเพื่อให้สถานศึกษาบรรลุเป้าหมายที่วางไว้อย่างมีประสิทธิภาพ

8.2.2 ครูและบุคลากรทางการศึกษามีบทบาทเป็นหลักในการบริหารงานภายในโรงเรียนด้วยครูจะมีสัดส่วนมากที่สุดในคณะกรรมการโรงเรียนเป็นผู้ใกล้ชิดและมีความสัมพันธ์กับนักเรียนมากที่สุด ซึ่งเป็นครูจึงย่อมจะรู้ปัญหาทุกอย่างได้ดีกว่า และหากเกิดปัญหาก็จะสามารถตัดสินใจแก้ไขได้ตรงจุดมากที่สุด การบริหารสถานศึกษาโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานเปิดโอกาสให้ครูและบุคลากรทางการศึกษามีส่วนร่วมในการวางแผนในการปฏิบัติหากครูที่ใช้ความรู้ความสามารถที่มีอยู่ในการปฏิบัติงานให้กับโรงเรียน โดยมีความตรงต่อเวลา มีความพยายามในการทำงาน มีความเสียสละที่จะทำงานเต็มที่ โดยคำนึงถึงคุณภาพของงานและชื่อเสียงของโรงเรียนเป็นสำคัญ

8.3 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยต่อไป

8.3.1 ควรศึกษาเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของครูและบุคลากรทางการศึกษาในการบริหารสถานศึกษาโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน

8.3.2 ควรศึกษาสภาพปัญหาความต้องการของครูและบุคลากรทางการศึกษาและผู้บริหารสถานศึกษา ในด้านการบริหารงานด้านอื่นๆ ของโรงเรียน เพื่อพัฒนาการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียนอย่างต่อเนื่อง

8.3.3 ควรศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมของผู้บริหาร ครูและบุคลากรทางการศึกษาที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการบริหารโรงเรียน

9. เอกสารอ้างอิง

ทวิท ระโหฐาน. (2552). **การมีส่วนร่วมของครูในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 2**. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์.

ทัดตะวัน นามจุมจัง. (2558). การพัฒนาแนวทางการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3. **วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม**. 9(ฉบับพิเศษ). 205-218.

พัชรี มนัสสนิท. (2560). **การมีส่วนร่วมของครูผู้สอนในการบริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี**. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาราชภัฏรำไพพรรณี.

ภาวิณี ขุนศรี. (2557). **การมีส่วนร่วมของครูในการบริหารโรงเรียนสังกัดเขตเทศบาลนครยะลา**. สารนิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยหาดใหญ่.

ภูมินทร์ วงศ์พรหม และคณะ. (2561). การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานของโรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด. **วารสารมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด.** 7(1). 187-200.

ยุทธ ไกยวรรณ์. (2545). **พื้นฐานการวิจัย.** พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร : สุวีริยาสาส์น.

โรงเรียนสุวรรณภูมิวิทยาลัย. (2560). **แผนปฏิบัติการโรงเรียนสุวรรณภูมิวิทยาลัย ปีการศึกษา 2561**. ร้อยเอ็ด : โรงเรียนสุวรรณภูมิวิทยาลัย.

โรงเรียนสุวรรณภูมิวิทยาลัย. (2560). **รายงานประจำปีของสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ปีการศึกษา 2560.** ร้อยเอ็ด : โรงเรียนสุวรรณภูมิวิทยาลัย.

วาทิต เพียรศิริ, ดร.กฤตยากร ลดาวัลย์. (2560). การบริหารโดยใช้หลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาเครือข่ายการจัดการศึกษาที่ 20 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3. **วารสารมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด.** 6(1). 116-126.

วิไรวรรณ รสชา. (2561.) การบริหารงานแบบมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาอำเภอโพนทราย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2. **วารสารมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด.** 7(2). 76-87.

วีระยุทธ ชาตะกาญจน์. (2556). **เทคนิคการบริหาร สำหรับนักบริหารการศึกษามืออาชีพ**. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สำนักงานคณะกรรมการศึกษาแห่งชาติ. (2553). **แผนการศึกษาแห่งชาติฉบับปรับปรุง (พ.ศ. 2552-2559)**. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.

สุนันทา เจริญจิตรโสภณ. (2559). การบริหารสถานศึกษาโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานที่ส่งผลต่อความผูกพันต่อโรงเรียนของครู สังกัดสำนักงานเขตหนองจอก กรุงเทพมหานคร. **วารสารชุมชนวิจัย**. 10(2). 125-134.

สุพิชญา ประมาคะมา และคณะ. (2561). ความพึงพอใจของบุคลากรทางการศึกษาต่อการบริหารการศึกษาของโรงเรียนในเขตอำเภอวาปีปทุม สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดมหาสารคาม. **วารสารมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด.** 7(1). 119-131.

อรพรรณ พรสีมา. (2556). **รูปแบบการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน**. กรุงเทพมหานคร : กระทรวงศึกษาธิการ.

อุทัย บุญประเสริฐ. (2543). **รายงานการวิจัยเรื่องการศึกษาแนวทางการบริหารและการจัดการของสถานศึกษาในรูปแบบการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

10. คำขอบคุณ

การวิจัยครั้งนี้สำเร็จได้ด้วยดีเพราะความอนุเคราะห์จากคณาจารย์ทุกท่านที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ ตลอดจนเจ้าหน้าที่ที่ให้คำแนะนำเป็นอย่างดีมาโดยตลอด ขอขอบคุณ ดร.ธีรภัทร์ ถิ่นแสนดี และ ดร.กฤตยากร ลดาวัลย์ ที่ได้ให้คำปรึกษา ให้ความรู้ คำแนะนำ แนะแนวทางที่ถูกต้อง ตลอดจนตรวจแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ ด้วยความละเอียดถี่ถ้วนและเอาใจใส่ด้วยดีเสมอมา ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งเป็นอย่างยิ่ง ขอขอบคุณนายศิริ ธนะมูล ผู้อำนวยการโรงเรียนสตรีศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 27 และนายเทพรังสรรค์ สุวรรณโท ผู้อำนวยการโรงเรียนสุวรรณภูมิวิทยาลัย คณะครูและบุคลากรทางการศึกษาทุกท่านที่ให้กรุณาให้ความช่วยเหลือในด้านการให้ข้อมูลและการเก็บข้อมูลในการวิจัย ที่ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีในการเก็บรวบรวมข้อมูลงานวิจัยทำให้สาระนิพนธ์เล่มนี้สำเร็จลงได้อย่างสมบูรณ์ผู้วิจัยขอขอบคุณเป็นอย่างยิ่ง

คุณค่าและประโยชน์อันพึงมีจากการวิจัยนี้ผู้วิจัยของมอบเป็นเครื่องบูชาพระคุณแก่บิดามารดาครูอาจารย์ครอบครัวและผู้มีอุปการคุณทุกท่าน

ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดชัยภูมิ

Academic Leadership of School Administrators Affecting Effectiveness of the Schools under Chaiyapume Provincial Administrative Organization

จุฑามณี อาสนสุวรรณ[1], นิยดา เปี่ยมพืชนะ[2]
Jutamanee Arsanasuwan[1], Niyada Piampuchana[2]
ทำวิจัยเมื่อ พ.ศ. 2561
E-mail : kwang_1933@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา 2) ศึกษาระดับประสิทธิผลของสถานศึกษา และ 3) ศึกษาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดชัยภูมิ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอน สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดชัยภูมิ จำนวนทั้งสิ้น 263 คน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามแบบมาตรประมาณค่า 5 ระดับ สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน และสัมประสิทธิ์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน

ผลการวิจัยพบว่า (1)ผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดชัยภูมิ มีภาวะผู้นำทางวิชาการโดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก (2)ประสิทธิผลของสถานศึกษาสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดชัยภูมิ โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก (3)ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลของสถานศึกษาสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดชัยภูมิ ทุกด้านมี

---

[1] นักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

[1] Graduate Student. Master of Education (Educational Administration). North Eastern University, Thailand.

[2] อาจารย์ประจำหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

[2] Lecturers in the Curriculum. Master of Education (Educational Administration). North Eastern University, Thailand.

* ได้รับบทความ: 21 มกราคม 2562; แก้ไขบทความ: 20 มีนาคม 2562; ตอบรับการตีพิมพ์: 26 มีนาคม 2562

Received: January 21, 2019; Revised: March 20, 2019; Accepted: March 26, 2019

ความสัมพันธ์กันในทางบวก โดยด้านการส่งเสริมบรรยากาศทางวิชาการ มีค่าความสัมพันธ์อยู่ในระดับมาก สำหรับด้านการบริหารจัดการหลักสูตร ด้านการนิเทศการสอน และด้านการกำหนดภารกิจของสถานศึกษา มีความสัมพันธ์อยู่ในระดับปานกลาง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 (4)ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษาสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดชัยภูมิ คือ ด้านการส่งเสริมบรรยากาศทางวิชาการ (X_1) ด้านการบริหารจัดการหลักสูตร (X_4) และด้านการนิเทศการสอน (X_2) และได้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณเท่ากับ 0.744 มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 มีค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์ ร้อยละ 55.40 (R^2 = 0.554) โดยเขียนเป็นสมการในรูปคะแนนดิบและคะแนนมาตรฐาน ได้ดังนี้

สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบ (Unstandardized Score)

$\hat{y}_i$ = 2.153 + 0.145(X_1) + 0.193 (X_4) + 0.141 (X_2)

สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนมาตรฐาน (Standardized Score)

$\hat{Z}_{yi} = 0.278\ Z_{X1} + 0.263\ Z_{X4} + 0.248\ Z_{X2}$

คำสำคัญ : 1. ภาวะผู้นำทางวิชาการ 2. ผู้บริหารสถานศึกษา 3. ประสิทธิผลของสถานศึกษา

ABSTRACT

The Objectives of the research were to 1) study the levels of academic leadership of school administrators, 2) study the levels of effectiveness of the schools and 3) study academic leadership of school administrators which affects effectiveness of the schools under Chaiyapume Provincial Administrative Organization. The sample group consisted of 263 schools administrators and teachers under Chaiyapume Provincial Administrative Organization. A questionnaire with a 5-level rating scale was used for data collection. The collected data were analyzed by using a computer program for calculating frequency, arithmetic mean, percentage, standard deviation and Pearson's Product Moment Coefficient. Regression equation was created for predicting dependent variables through Stepwise Multiple Regression Analysis.

The findings show that: 1) Academic leadership of the administrators of the schools under Chaiyapume Provincial Administrative Organization, both overall as well as by each individual aspect, were at a "high". 2)The effectiveness of the schools under Chaiyapume Provincial Administrative Organization, both overall as well as by each individual aspect, was at a "high". 3)The relationship between the school administrators' academic leadership and the effectiveness of schools under Chaiyapume Provincial Administrative Organization shows a positive relationship on every aspect in which the aspect of promoting academic

atmosphere shows a “high” level of relationship, whereas the aspects of managing school curriculum, the instructional supervision and the prescription of school tasks show a “moderate” level of relationship at the .01 level of statistical significance. 4)Academic leadership of the administrators of the schools under Chaiyapume Provincial Administrative Organization that affects the schools’ effectiveness includes the promotion of academic atmosphere (X_1), the management of school curriculum (X_4) and instructional supervision (X_2), and the multiple correlation was 0.744 at the 0.744 level of statistical significance. The predictive power was 55.40 (R = 0.554). These could be expressed in an equation of un-standardized and standardized scores as:

Un-standardized score predictive indicator

$\hat{y}_i$ = 2.153 + 0.145(X_1) + 0.193 (X_4) + 0.141 (X_2)

Standardized score predictive indicator

$\hat{Z}_{yi}$ = 0.278 Z_{X1} + 0.263 Z_{X4} + 0.248 Z_{X2}

Keywords : 1. Academic Leadership 2. School Administrators 3. Effectiveness of the Schools

1. ความสำคัญและที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัย

ความเจริญก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ มีการเปลี่ยนแปลงทั้งในด้านสภาพแวดล้อม การเมือง สังคม วัฒนธรรม วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและอื่นๆ ซึ่งผลจากการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ส่งผลทั้งทางบวกและทางลบทุกประเทศจึงจำเป็นต้องเรียนรู้เพื่อจะปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นตลอดเวลา เตรียมความพร้อมที่จะเผชิญกับความท้าทายจากยุคไร้พรมแดน โดยปัจจัยสำคัญที่ทำให้สามารถเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงและความท้าทายดังกล่าวได้คือ การพัฒนาการศึกษา เนื่องจากเป็นกระบวนการสำคัญในการพัฒนาคนให้มีคุณภาพ เพราะคนที่มีคุณภาพย่อมส่งผลให้สังคมและประเทศชาติมีความก้าวหน้า ดังนั้นการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคนให้มีคุณภาพจึงเป็นเรื่องที่มีความจำเป็นอย่างยิ่ง (วันเผด็จ มีชัย, 2554 : 79) พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 แก้ไขเพิ่มเติม(ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2545 และ (ฉบับที่ 3) พุทธศักราช 2553 ในหมวดที่ 4 มาตราที่ 22 กล่าวถึง แนวการจัดการศึกษา สรุปได้ว่า การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่า ผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ ต้องเน้นความสำคัญทั้งความรู้ คุณธรรม การจัดกระบวนการเรียนรู้และบูรณาการตามความเหมาะสมของแต่ละระดับการศึกษาในเรื่องความรู้ เกี่ยวกับตนเอง ความรู้และทักษะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม การกีฬา ภูมิปัญญาไทย คณิตศาสตร์ ภาษา และทักษะในการประกอบอาชีพ และในการจัดกระบวนการเรียนรู้ ให้สถานศึกษาจัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน ทิศทางการจัดการศึกษาในยุคปัจจุบันควรเตรียมความพร้อมในการปรับตัวและพัฒนาประเทศเพื่อเข้าสู่ยุคไทยแลนด์ 4.0 ในการเพิ่มศักยภาพในการแข่งขันของสถานศึกษา ดังที่ เกรียงศักดิ์

เจริญวงศ์ศักดิ์ (2559 : ออนไลน์) กล่าวว่า การศึกษาไทยในยุคไทยแลนด์ 4.0 หมายถึง การยกระดับคุณภาพการศึกษา สร้างผู้เรียนที่มีสมรรถนะเป็นที่ต้องการ สนับสนุนการคิดนวัตกรรมและการพึ่งตนเองได้บ้างทางด้านเทคโนโลยี

สำหรับองค์การบริหารส่วนจังหวัดชัยภูมิ มีโรงเรียนในสังกัดทั้งหมด จำนวน 26 โรงเรียนเป็นโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาทั้ง 26 โรงเรียน ซึ่งองค์การบริหารส่วนจังหวัดชัยภูมิเป็นองค์กรหนึ่งที่ได้รับผลกระทบจากยุคไร้พรมแดนที่เกิดขึ้นโดยเฉพาะปัญหาเรื่องการประเมินผลการศึกษาแห่งชาติ มีคะแนนเฉลี่ยบางรายวิชาที่มีเกณฑ์คะแนนต่ำกว่าระดับประเทศ สามารถสรุปผลได้ดังนี้ การประเมินผลการศึกษาแห่งชาติขั้นพื้นฐาน (Ordinary National Educational Test : O-NET) ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2560 คะแนนเฉลี่ยของวิชา ภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ สังคมศึกษา และภาษาอังกฤษ ของนักเรียนโรงเรียนในสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดชัยภูมิ มีเกณฑ์คะแนนต่ำกว่าระดับประเทศทุกรายวิชา (สถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ, 2560 : ออนไลน์) จากเหตุผลดังกล่าวจะเห็นว่าการที่นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำเกี่ยวข้องโดยตรงกับบทบาทของผู้บริหารโรงเรียน ผู้บริหารโรงเรียนต้องบริหารจัดการหลักสูตรและการสอนอย่างเอาใจใส่ และสนใจพฤติกรรมการสอนของครูให้มาก

ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษาสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดชัยภูมิ เพื่อเป็นข้อมูลสารสนเทศในการวางแผนพัฒนาการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษาและพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาในด้านภาวะผู้นำทางวิชาการขององค์การบริหารส่วนจังหวัดชัยภูมิ หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำไปประกอบการพัฒนาโรงเรียน ตลอดจนการพัฒนาตนเองของผู้บริหารสถานศึกษาด้านภาวะผู้นำทางวิชาการ อันจะส่งผลต่อคุณภาพการศึกษาในที่สุด เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่สำคัญในการจัดการศึกษาคือการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาระดับภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดชัยภูมิ

2.2 เพื่อศึกษาระดับประสิทธิผลของสถานศึกษาสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดชัยภูมิ

2.3 เพื่อศึกษาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดชัยภูมิ

3. สมมติฐานการวิจัย

ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา อย่างน้อย 1 ด้านที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดชัยภูมิ

4. ประโยชน์ที่ได้รับจากงานวิจัย

4.1 ผลการวิจัยจะเป็นประโยชน์ต่อผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดชัยภูมิ นำไปใช้ประกอบการประเมินตนเองและพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารต่อไป

4.2 ผลการวิจัยจะเป็นประโยชน์ต่อสถานศึกษาสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดชัยภูมิ นำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา

4.3 ผลการวิจัยจะเป็นประโยชน์ต่อองค์การบริหารส่วนจังหวัดชัยภูมิ เพื่อนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาซึ่งเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา

5. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอน ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดชัยภูมิ ปีการศึกษา 2560 ใช้วิธีกำหนดขนาดตัวอย่างโดยการคำนวณจากสูตรของทาโร่ ยามาเน่ (Yamane, 1973 : 727-728) ด้วยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) ได้กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 28 คน และครูผู้สอน จำนวน 235 คน รวมทั้งสิ้น 263 คน เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามมาตรประมาณค่า 5 ระดับ มีค่าสัมประสิทธิ์ความเที่ยง 0.85 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ประกอบด้วย ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน และสัมประสิทธิ์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน

6. ผลการวิจัย

6.1 ผลการวิเคราะห์ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดชัยภูมิ พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยเป็นรายด้านอยู่ในระดับ มากทุกด้าน โดยเรียงจากค่าเฉลี่ยสูงสุด ตามลำดับ ได้แก่ ด้านการบริหารจัดการหลักสูตร ด้านการกำหนดภารกิจของสถานศึกษา ด้านการส่งเสริมบรรยากาศทางวิชาการ และด้านการนิเทศการสอน มีค่าเฉลี่ยเป็นอันดับสุดท้าย

6.2 ผลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดชัยภูมิ พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากเมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยเป็นรายด้าน อยู่ในระดับ มากทุกด้าน โดยเรียงจากค่าเฉลี่ยสูงสุด ตามลำดับ ได้แก่ ด้านความสามารถในการแก้ปัญหาภายในโรงเรียน ด้านความสามารถในการผลิตนักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง ด้านความสามารถในการ พัฒนานักเรียนให้มีทัศนคติทางบวก และด้านความสามารถในการปรับเปลี่ยนและพัฒนาสถานศึกษามีค่าเฉลี่ยเป็นอันดับสุดท้าย

6.3 ผลการวิเคราะห์ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดชัยภูมิ พบว่า 1)ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดชัยภูมิพบว่า การวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์โดยใช้สถิติในการวิเคราะห์ คือ ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson Product Moment Coefficient) ของตัวแปรในการวิจัย พบว่า ความสัมพันธ์

ระหว่างตัวแปร 4 ตัวแปร มีความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรทั้งหมด 10 คู่ มีค่าแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ 0.01 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่เป็นความสัมพันธ์ทางบวก จำนวน 10 คู่ ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์สูงสุดมีค่าเท่ากับ 0.861เป็นความสัมพันธ์ระหว่างด้านการนิเทศการสอน(X_2) กับด้านการส่งเสริมบรรยากาศทางวิชาการ (X_1) ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ต่ำสุดมีค่าเท่ากับ 0.673 เป็นความสัมพันธ์ระหว่างด้านการกำหนดภารกิจของสถานศึกษา(X_3) กับ ประสิทธิผลของสถานศึกษา(Y) 2) ผลการวิเคราะห์ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดชัยภูมิพบว่า ตัวแปรภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษาสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดชัยภูมิที่นำเข้าไปในสมการถดถอย ตัวแปรตัวที่1 คือ ด้านการส่งเสริมบรรยากาศทางวิชาการ(X_1) มีค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์ประสิทธิผลของสถานศึกษาร้อยละ 51.10 (R^2= 0.511) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ตัวแปรตัวที่ 2 คือ ด้านการบริหารจัดการหลักสูตร (X_4) มีค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์ประสิทธิผลของสถานศึกษาเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 53.80 (R^2= 0.538) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01และตัวแปรตัวที่ 3 คือ ด้านการนิเทศการสอน(X_2) มีค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์ประสิทธิผลของสถานศึกษาเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 55.40(R^2= 0.554) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยในรูปของคะแนนดิบ(B) เท่ากับ 0.193, 0.145 และ 0.141 ตามลำดับ และค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดชัยภูมิในรูปของคะแนนมาตรฐานมากที่สุด คือ ด้านการส่งเสริมบรรยากาศทางวิชาการ(X_1) รองลงมา คือ ด้านการบริหารจัดการหลักสูตร(X_4) และด้านการนิเทศการสอน(X_2) โดยมีค่าสัมประสิทธิ์กรถดถอยในรูปของคะแนนมาตรฐาน เท่ากับ 0.278, 0.263และ 0.248ตามลำดับ ซึ่งสามารถสร้างสมการพยากรณ์จากค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของตัวพยากรณ์ที่อยู่ในรูปคะแนนดิบ(B) และที่อยู่ในรูปคะแนนมาตรฐานได้ดังต่อไปนี้

สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบ (Unstandardized Score)

รูปของสมการคะแนนดิบ คือ

$\hat{y}_i$ = 2.153 + 0.145(X_1) + 0.193 (X_4) + 0.141 (X_2)

สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนมาตรฐาน (Standardized Score)

รูปของสมการคะแนนมาตรฐาน คือ

$\hat{Z}_{yi}$ = 0.278 Z_{X1} + 0.263 Z_{X4} + 0.248 Z_{X2}

7. อภิปรายผลการวิจัย

7.1 ผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดชัยภูมิมีภาวะผู้นำทางวิชาการโดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก การที่ภาวะผู้นำทางวิชาการโดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดชัยภูมิ มีพฤติกรรมที่แสดงออกถึงความมีภาวะผู้นำทางวิชาการอย่างชัดเจน เช่น ในด้านของการบริหารจัดการหลักสูตร ด้านการกำหนดภารกิจของสถานศึกษา ด้านการส่งเสริมบรรยากาศทางวิชาการและด้านการนิเทศการสอน ซึ่งหน่วยงานต้นสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดชัยภูมิได้เห็นถึงความสำคัญในการพัฒนาผู้บริหารว่าเป็นบุคคลสำคัญใน

การขับเคลื่อนงานวิชาการของสถานศึกษา โดยมุ่งเน้นการจัดอบรม สัมมนาผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดชัยภูมิ ให้มีความรู้ความเข้าใจและเพื่อพัฒนาศักยภาพเกี่ยวกับหลักการบริหารสถานศึกษา การกำหนดภารกิจด้านวิชาการของโรงเรียน การกำหนดเป้าหมาย โดยการมีส่วนร่วมของบุคลากรและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ซึ่งมีการนำความรู้ ทักษะ เทคนิคต่างๆ มาใช้ เพื่อส่งเสริมกิจกรรมทางวิชาการการจัดบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ จัดแหล่งเรียนรู้ใหม่ๆ อยู่เสมอ ส่งเสริมให้ครูใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการพัฒนาการเรียนการสอนและการสื่อสารผ่านเครือข่ายออนไลน์เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลการบริหารจัดการด้านวิชาการยุคไทยแลนด์ 4.0 ถ้าหากผู้บริหารมีภาวะผู้นำทางวิชาการจะส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา ดังนั้นภาวะผู้นำทางวิชาการจึงเป็นปัจจัยที่สำคัญ สอดคล้องกับงานวิจัยของ สอดคล้องกับเพ็ญนภา พลับฉิม (2559 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาราชบุรี เขต 2 พบว่า ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาอยู่ในระดับมากทั้งภาพรวมและรายด้าน เรียงลำดับจากมากไปน้อยดังนี้ การส่งเสริมบรรยากาศทางวิชาการ การวางแผน การจัดการและการนิเทศ สอดคล้องกับงานวิจัยของ สมยศ แสงผุย และคณะ (2561 : 31) ที่ได้ศึกษาการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมของครู โรงเรียนในศูนย์เครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่ 14 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2 พบว่า การบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมของครูโรงเรียน ในศูนย์เครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่ 14 โดยรวมอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของ นงคราญ ดวงอนนท์ และคณะ (2561 : 53) ที่ได้ศึกษาการบริหารงานวิชาการโรงเรียนเครือข่ายเมืองสาเกต สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 1 พบว่า ระดับการบริหารงานวิชาการโรงเรียนเครือข่ายเมืองสาเกตด้านการบริหารหลักสูตร ด้านการบริหารการเรียนการสอน ด้านการบริหารการประเมินผลการเรียน และด้านการบริหารระบบข้อมูลและสารสนเทศทางวิชาการมีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 4.23,3.97,3.83 และ 3.99 ตามลำดับ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ พรพรรณ ศรีราตรี และคณะ (2561 : 168) ได้ศึกษาความพึงพอใจของครูผู้สอนที่มีต่อการนิเทศภายในโรงเรียนศูนย์เครือข่ายที่ 7 หัวช้างเผือก สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2 พบว่าโดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านการควบคุม กำกับ ติดตามการนิเทศ รองลงมาคือ ด้านการตรวจสอบการประเมินผลการนิเทศ ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการภาวะผู้นำในการนิเทศภายในโรงเรียน

7.2 ประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดชัยภูมิ โดยภาพรวม อยู่ในระดับมากเมื่อพิจารณารายด้าน อยู่ในระดับมากทุกด้านโดยเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านความสามารถในการแก้ปัญหาภายในโรงเรียนด้านความสามารถในการผลิตนักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง ด้านความสามารถในการพัฒนานักเรียนให้มีทัศนคติทางบวก ตามลำดับและด้านความสามารถในการปรับเปลี่ยนและพัฒนาสถานศึกษา มีค่าเฉลี่ยเป็นอันดับสุดท้าย การที่ประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดชัยภูมิ โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดชัยภูมิ มีการพัฒนาการบริหารจัดการในทุกๆ ด้าน เพื่อให้เกิดประสิทธิผลในการจัดการศึกษาอย่างแท้จริง โดยการสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับนโยบาย โครงสร้างการบริหารสถานศึกษาเพื่อให้บรรลุเป้าหมายในการจัดการศึกษา โดยพิจารณาจากความสามารถในการผลิต

นักเรียนให้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง ความสามารถในการพัฒนานักเรียนให้มีทัศนคติทางบวก ส่งเสริมความมีคุณธรรมจริยธรรม ความสามารถในการปรับเปลี่ยนและพัฒนาสถานศึกษาให้ทันต่อสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงในสังคมปัจจุบันตลอดจนความสามารถในการแก้ปัญหาภายในสถานศึกษา สอดคล้องกับ เล็ก นักเบศร์ (2555 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบุรี เขต 1 ผลการวิจัย พบว่า ประสิทธิผลของสถานศึกษา โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก โดยด้านความสามารถในการปรับเปลี่ยนและพัฒนาโรงเรียนให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม อยู่ในอันดับสูงสุด รองลงมา คือ ความสามารถในการแก้ปัญหาภายในโรงเรียน และด้านความสามารถในการผลิตนักเรียนให้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง อยู่ในอันดับต่ำสุด และสอดคล้องกับ เพ็ญนภา พลับฉิม (2559 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาราชบุรี เขต 2 ผลการวิจัย พบว่า ประสิทธิผลผลของโรงเรียนอยู่ในระดับมากทั้งภาพรวมและรายด้าน เรียงลำดับจากมากไปน้อย ดังนี้ ด้านครู ด้านกระบวนการเรียนการสอน ด้านกระบวนการบริหาร และด้านผู้บริหาร สอดคล้องกับงานวิจัยของ นิน โพธิ์ศรี และคณะ (2561 : 88) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลในการบริหารโรงเรียนในเขตอำเภอเมืองร้อยเอ็ด สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 1 พบว่า ระดับประสิทธิผลในการบริหารงานสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ดเขต 1 โดยรวมอยู่ในระดับมาก

7.3 ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดชัยภูมิ พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดชัยภูมิ ทุกด้านมีความสัมพันธ์กันในทางบวก เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ในแต่ละด้าน พบว่า ด้านการส่งเสริมบรรยากาศทางวิชาการ (r = .715) ด้านการบริหารจัดการหลักสูตร (r = .695) ด้านการนิเทศการสอน (r = .694) และด้านการกำหนดภารกิจของสถานศึกษา (r = .673) ทุกด้านมีค่าความสัมพันธ์อยู่ในระดับมาก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 แสดงว่าพฤติกรรมภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาในแต่ละด้านของปัจจัยมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันและมีความสัมพันธ์ของปัจจัยในระดับมาก ถ้าหากผู้บริหารสถานศึกษามีภาวะผู้นำทางวิชาการจะทำให้อาจารย์มีความพึงพอใจในการปฏิบัติงานและทำงานอย่างเต็มความสามารถ มีความผูกพันต่อองค์กร จะส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สอดคล้องกับ จิรวัฒน์ วรุณโรจน์ (2559 : 26) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารกับความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรในสถานบันอุดมศึกษาเอกชน เขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารกับความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรมีความสัมพันธ์กันทางบวกอยู่ในระดับมาก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 สอดคล้องกับภัทรา พึ่งไพฑูรย์ (2555 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปราจีนบุรี เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำทางวิชาการกับประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปราจีนบุรี เขต 1 เป็นไปในทางบวกอยู่ในระดับค่อนข้างสูง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และ

สอดคล้องกับ จริยาภรณ์ พรหมมิ (2559 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาปัจจัยภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 3 ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาโดยรวมมีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับสูงกับประสิทธิผลของโรงเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

7.3.2 ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษาสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดชัยภูมิ พบว่า ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา ด้านการบริหารจัดการหลักสูตร(X_4) เป็นด้านที่มีค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยสูงเป็นอันดับหนึ่ง มีค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยในรูปของคะแนนดิบ(B) เท่ากับ 0.193 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ผู้บริหารสถานศึกษามีการบริหารจัดการหลักสูตรที่มีประสิทธิภาพ โดยเปิดสอนหลักสูตรที่หลากหลายและสอดคล้องกับความต้องการของสังคม มีระบบเทคโนโลยีสารสนเทศที่ทันสมัยในการบริหารจัดการหลักสูตรมีการพัฒนาระบบห้องสมุดเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้และสามารถสืบค้นข้อมูลหลักสูตรโดยใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย สร้างชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพด้านการบริหารจัดการหลักสูตรให้สอดคล้องกับนโยบายของสถานศึกษาและนโยบายของชาติ ถ้าหากผู้บริหารสถานศึกษามีภาวะผู้นำทางวิชาการด้านการบริหารจัดการหลักสูตรจะส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา จะเห็นได้ว่าภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา ด้านการบริหารจัดการหลักสูตรจึงเป็นปัจจัยสำคัญ สอดคล้องกับ นิยดา เปี่ยมพืชนะ (2559 : 31) ศึกษาโมเดลปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า ภาวะผู้นำของผู้บริหารเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อประสิทธิผลการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือสูงเป็นอันดับที่หนึ่ง มีค่าอิทธิพลเท่ากับ 0.821 ที่ระดับนัยสำคัญ 0.01 และสอดคล้องกับ กิ่งแก้ว เกื้อหนองขุ่น (2559 : บทคัดย่อ) ศึกษาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 27 พบว่าภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนที่ส่งผลต่อประสิทธิผลโรงเรียนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 27 มี 3 ด้าน คือด้านการกำหนดเป้าหมายและพันธกิจของโรงเรียน ด้านการกำกับติดตามความก้าวหน้าของนักเรียน และด้านการพัฒนาหลักสูตรและการสอนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 สามารถร่วมกันทำนายประสิทธิผลโรงเรียนในภาพรวมได้ร้อยละ 71.30

8. ข้อเสนอแนะ

8.1 ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้

8.1.1 ด้านการส่งเสริมบรรยากาศทางวิชาการ ผู้บริหารควรส่งเสริมและสนับสนุนให้ครูทำวิจัยในชั้นเรียนโดยมุ่งเน้นและพัฒนาการผลิตนวัตกรรมให้สอดคล้องกับนโยบายไทยแลนด์ 4.0

8.1.2 ด้านการนิเทศการสอน ผู้บริหารควรส่งเสริมให้ครูปรับปรุงวิธีการสอนที่หลากหลาย อาทิ รูปแบบการสอนแบบสะเต็มศึกษา เป็นต้น เพื่อเข้าสู่ห้องเรียนในอนาคต

8.1.3 ด้านการกำหนดภารกิจของสถานศึกษา ผู้บริหารควรกำหนดภารกิจของสถานศึกษา กำหนดเป้าหมาย วิสัยทัศน์ ขอบข่ายงานเกี่ยวกับงานวิชาการเพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายของสถานศึกษาและนโยบายชาติ

8.1.4 ด้านการบริหารจัดการหลักสูตร ผู้บริหารควรมีความเป็นผู้นำในการปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงยุคไทยแลนด์ 4.0

8.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยต่อไป

8.2.1 ควรศึกษาการพัฒนารูปแบบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษายุคไทยแลนด์ 4.0 สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดชัยภูมิ

8.2.2 ควรศึกษาโมเดลสมการโครงสร้าง ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดชัยภูมิ โดยใช้การวิจัยแบบผสมผสาน

8.2.3 ควรศึกษาการวิจัยเชิงคุณภาพ เรื่องภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาด้านการบริหารจัดการหลักสูตรที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษาสู่เมืองอัจฉริยะ

9. เอกสารอ้างอิง

กิ่งแก้ว เกื้อหนองขุ่น. (2559). **ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 27**. รายงานสืบเนื่องการประชุมวิชาการและนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ ครั้งที่ 1 มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด. ร้อยเอ็ด : มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด.

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2559). **อนาคตใหม่ของการศึกษาไทยในยุค Thailand 4.0**. สืบค้นเมื่อ 20 กันยายน 2561. จาก https://www.li.mahidol.ac.th/conference2016 /thailand4.pdf

จริยาภรณ์ พรหมมิ. (2559). **ปัจจัยภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 3.** วิทยานิพนธ์ศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยบูรพา.

จิรวัฒน์ วรุณโรจน์. (2559). ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารกับความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรในสถาบันอุดมศึกษาเอกชนเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. **วารสารศึกษาศาสตร์ ฉบับวิจัยบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยขอนแก่น**. 10(4). 26-33.

นงคราญ ดวงอนนท์ และคณะ. (2561). การบริหารงานวิชาการโรงเรียนเครือข่ายเมืองสาเกต สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 1**. วารสารมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด.** 7(2). 65-75.

นิน โพธิ์ศรี และคณะ. (2561). ความสัมพันธ์ระหว่างสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลในการบริหารโรงเรียนในเขตอำเภอเมืองร้อยเอ็ด สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 1. **วารสารมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด.** 7(2). 88-98.

นิยดา เปี่ยมพืชนะ. (2559). โมเดลปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการจัดการศึกษา ระดับอุดมศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. **วารสารราชพฤกษ์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา.** 14(1). 25 -35.

พรพรรณ ศรีราตรี และคณะ. (2561). ความพึงพอใจของครูผู้สอนที่มีต่อการนิเทศภายในโรงเรียนศูนย์เครือข่ายที่ 7 หัวช้างเผือก สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2. **วารสารมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด.** 7(2). 168-178.

เพ็ญนภา พลับฉิม. (2559). **ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาราชบุรี เขต 2.** วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม.

ภัทรา พึ่งไพฑูรย์. (2555). **ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปราจีนบุรี เขต 1.** วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์.

เล็ก นักเบศร์. (2556). **ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบุรี เขต 1.** วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี.

วันเผด็จ มีชัย. (2554). ภาวะผู้นำทางวิชาการที่ส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น. **วารสารศึกษาศาสตร์ ฉบับวิจัยบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยขอนแก่น.** 5(2). 79-85.

สถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ. (2560). **รายงานผลการทดสอบระดับชาติขั้นพื้นฐาน(O-Net) ปีการศึกษา 2560.** สืบค้นเมื่อ 20 กันยายน 2561. จาก http://www.niets.or.th

สมยศ แสงผุย และคณะ. (2561). การบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมของครู โรงเรียนในศูนย์เครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่ 14 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2. **วารสารมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด.** 7(2). 31-41.

Yamane, Taro. (1973). **Statistics : An Introductory Analysis.** Third edition. Newyork : Harper and Row Publication.

10. คำขอบคุณ

การวิจัยครั้งนี้สำเร็จได้ด้วยความกรุณาจาก ดร.นิยดา เปี่ยมพืชนะ อาจารย์ประจำหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา ดร.วิเชียร รู้ยืนยง ประธานหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา ดร.วานิช ประเสริฐพร คณบดีคณะศึกษาศาสตร์ รองศาสตราจารย์ ดร.สำเร็จ ยุรชัย และ ดร.จิรวัฒน์ วรุณโรจน์ อาจารย์ประจำหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา เป็นผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบเครื่องมือการวิจัยผู้วิจัยขอขอบกราบพระคุณเป็นอย่างสูง ณ โอกาสนี้ ขอกราบขอบพระคุณบิดา มารดา ครู อาจารย์ ตลอดจนผู้มีพระคุณทุกท่าน ที่คอยให้ความช่วยเหลือห่วงใย และให้กำลังใจที่ดีแก่ผู้วิจัยตลอดมา ทำให้ผู้วิจัยทำการค้นคว้าอิสระสำเร็จได้ด้วยดี

คุณค่าและประโยชน์อันพึงมีจากการวิจัยในครั้งนี้ ขอน้อมบูชาแด่บิดา มารดา ครู อาจารย์ ตลอดจนผู้มีพระคุณทุกท่านที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้และเสริมสร้างสิ่งที่ดีงามแก่ผู้วิจัย

การส่งเสริมความเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย จังหวัดขอนแก่น

The Promotion of PLC : Professional Learning Community in Educational Institutions under the Office of the Non-Formal and Informal Education, Khon Kaen

นนทิยา สายแสงจันทร์[1], นิยดา เปี่ยมพืชนะ[2]
Nontiya Saisangchun[1], Niyada Piampuchana[2]
ทำวิจัยเมื่อ พ.ศ. 2561
E-mail : nontiya5577@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1)ศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ 2)ศึกษาความต้องการจำเป็น และ 3)ศึกษาข้อเสนอแนะแนวทางในการส่งเสริมความเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดขอนแก่น กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูสอน จำนวน 278 คน โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามประมาณค่า 5 ระดับ มีค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามเท่ากับ .97 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าดัชนีความต้องการจำเป็น

ผลการวิจัยพบว่า 1)สภาพปัจจุบันของการส่งเสริมความเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดขอนแก่นโดยภาพรวมพบว่าอยู่ในระดับมาก 2)ความต้องการจำเป็นของการส่งเสริมความเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทาง

---

[1] นักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

[1] Graduate Student. Master of Education (Educational Administration). North Eastern University, Thailand.

[2] อาจารย์ประจำหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

[2] Lecturers in the Curriculum. Master of Education (Educational Administration). North Eastern University, Thailand.

* ได้รับบทความ: 21 มกราคม 2562; แก้ไขบทความ: 12 มีนาคม 2562; ตอบรับการตีพิมพ์: 26 มีนาคม 2562

Received: January 21, 2019; Revised: March 12, 2019; Accepted: March 26, 2019

วิชาชีพในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดขอนแก่นเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีความสำคัญอันดับหนึ่ง คือ การเรียนรู้และการพัฒนาวิชาชีพรองลงมาคือ การสนับสนุนและภาวะผู้นำร่วมและค่านิยมและวิสัยทัศน์ร่วม ตามลำดับ 3)ข้อเสนอแนะแนวทางในการส่งเสริมความเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดขอนแก่น พบว่า (1) ด้านการสนับสนุนและภาวะผู้นำร่วม ควรส่งเสริมการแลกเปลี่ยนสารสนเทศและตัดสินใจในงานที่ทำร่วมกัน (2) ด้านค่านิยมและวิสัยทัศน์ร่วม ผู้บริหารสถานศึกษาควรใช้วิสัยทัศน์เป็นตัวกำหนดนโยบายและโครงการต่างๆ ที่จะจัดขึ้นและ (3)ด้านการเรียนรู้และการพัฒนาวิชาชีพ ควรสนับสนุนการทำวิจัยอย่างต่อเนื่อง

คำสำคัญ : 1. การส่งเสริม 2. ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ 3. สถานศึกษา

ABSTRACT

The objectives of the research were to 1)study current situations and desirable situations, 2)study the needs and 3)study the recommendations of the promotion of PLC: professional learning community in educational institutions under the Office of the Non-Formal and Informal Education, KhonKaen. The sample used in this research consisted of 278 administrators and teachers by using stratified sampling methods. The instrument used in the research was 5-level rating scale questionnaire with reliability at .97. The statistics used for analyzing the data included frequency, percentage, mean, standard deviation and needs indices.

The research findings revealed that: 1)The current situations of the promotion of PLC : professional learning community in educational institutions under the office of the Non-Formal and Informal Education, KhonKaen, in overall, were found that it was rated at a high level, 2)The needs of the promotion of PLC: professional learning community in educational institutions under the office of the Non-Formal and Informal Education, KhonKaen were found that : The aspect at the highest level was learning and professional development followed by supporting and co-leadership and values and shared vision respectively. 3)The recommendations of the promotion of PLC: professional learning community in educational institutions under the office of the Non-Formal and Informal Education, KhonKaen, were found that: (1) On aspect of supporting and co-leadership, there should be promoted on the exchange of information and decision in work together. (2) On aspect of values and shared vision, school administrators should use the visions to formulate policies and projects that would be held. (3) On learning and professional development, there should be supported in research continually.

Keywords : 1. Promotion 2. Professional Learning Community 3. Educational Institutions

1. ความสำคัญและที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัย

หัวใจของการปฏิรูปการศึกษาในปัจจุบัน คือ การปฏิรูปการเรียนรู้ของนักเรียนและปฏิรูปวิธีการจัดการเรียนรู้ของครู โดยมีปัจจัยที่สำคัญประการหนึ่งที่จะช่วยให้การปฏิรูปดังกล่าวประสบความสำเร็จนั่นก็คือ การปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ในการบริหารจัดการโรงเรียน จากที่เคยมองโรงเรียนเป็นหน่วยงานหรือองค์กร ไปสู่การพัฒนาโรงเรียนให้มีความเป็นโรงเรียนแห่งการเรียนรู้ (The Learning School) โดยสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้วิชาชีพ (Professional Learning community) ขึ้นภายในโรงเรียนเพื่อให้มีบรรยากาศและวัฒนธรรมแห่งการเรียนรู้สำหรับทุกคนทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และประสบการณ์ร่วมกัน รวมถึงการสร้างองค์ความรู้ใหม่และนวัตกรรมที่เหมาะสม ดังที่ วรลักษณ์ ชูกำเนิด (2557 : 28) ที่กล่าวว่าชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Professional Learning community : PLC) เป็นแนวคิดที่ได้รับการพัฒนามาจาก “องค์กรแห่งการเรียนรู้” มาเป็นบริบท “โรงเรียนแห่งการเรียนรู้และพัฒนาจนกลายเป็น “ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ” ดังนั้น จึงจำเป็นที่ต้องจัดสภาพของสถานศึกษาให้เป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อนำไปสู่การจัดการศึกษาที่มีคุณภาพ สถานศึกษาต้องหาทางป้องกันสร้างความเข้มแข็งให้เป็นสถานศึกษาที่มีคุณภาพ เปิดโอกาสให้บุคลากรทุกฝ่ายในสถานศึกษามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการเน้นการพัฒนาบุคลากรทุกระดับให้มีความรู้ความสามารถและทักษะในการบริหารจัดการ ส่งเสริมความช่วยเหลือและความร่วมมือทุกรูปแบบ มีการหาแนวทางการเรียนรู้ให้แก่องค์การและบุคลากรในองค์การทั้งในระดับทีม ระดับบุคคล เพื่อแบ่งปันความรู้และประสบการณ์ การให้ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเป็นส่วนหนึ่งของการบริหารขับเคลื่อนสถานศึกษาเป็นแนวทางที่มีประสิทธิภาพและส่งผลดีต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษา (ปราณี ไชยภักดี และรุ่งชัชดาพร เวหะชาติ (2561 : 2)

สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดขอนแก่น เรียกโดยย่อว่า สำนักงาน กศน.จังหวัดขอนแก่น มีบทบาทหน้าที่ในการส่งเสริมสนับสนุนการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อยกระดับและขยายโอกาสทางการศึกษาให้กับกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งมีศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (กศน.อำเภอ) ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบล (กศน.ตำบล) และศูนย์การเรียนชุมชน (ศรช.) เป็นหน่วยจัดกิจกรรมการเรียนรู้การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยที่ตั้งอยู่ในระดับตำบล ระดับหมู่บ้าน/ชุมชน ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2561 ได้กำหนดนโยบายและจุดเน้นภายใต้วิสัยทัศน์คือ คนไทยได้รับโอกาสการศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพ สามารถดำรงชีวิตที่เหมาะสมกับช่วงวัยสอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และมีทักษะที่จำเป็นในโลกศตวรรษที่ 21” (สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดขอนแก่น, 2561 : 2) ปัจจุบัน พบว่า ผู้บริหาร และครูผู้สอนในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดขอนแก่นยังให้ความสำคัญกับการจัดการเรียนรู้ในรูปแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพไม่มากนัก ทั้งนี้เนื่องจากผู้บริหาร และครูผู้สอนยังไม่เข้าใจแนวทางที่ชัดเจนและอาจทำให้เกิดความยุ่งยากในการจัดการเรียนรู้ในรูปแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ จำเป็นต้องสร้างความตระหนักและให้มุมมองใหม่ต่อสาธารณชน และวงการวิชาชีพครูที่ต้องเน้นและเห็นคุณค่าของความ

จำเป็นในการพัฒนาครูให้มีความเป็นมืออาชีพยิ่งขึ้น มีความรู้และความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับวิธีการสอนและตัวผู้เรียนเข้าใจในด้านเนื้อหาสาระ มีการปรับปรุงพัฒนางานวิชาชีพตลอดเวลา จากรายงานผลการศึกษาสภาพปัญหาการดำเนินงานการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงาน กศน.จังหวัดขอนแก่น ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2561 พบว่า ประเด็นปัญหาการดำเนินงานที่เกี่ยวกับการส่งเสริมความเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพใน กศน.อำเภอ เช่น ด้านผู้บริหาร พบว่า ผู้บริหารบางคนยังใช้ประสบการณ์ในการบริหารงานในรูปแบบเดิม ไม่สนใจการเปลี่ยนแปลงของสังคม ใช้ระบบการบริหารแบบควบคุมสั่งการ สำหรับด้านครูผู้สอน พบว่า มีภาระงานความรับผิดชอบมากเกินไป โดยเฉพาะงานส่งเสริมภาคีเครือข่าย ครูขาดทักษะ ประสบการณ์ในการสอนครูบางคนยังยึดกรอบความคิดเชื่อแบบเดิม ๆ ไม่ค่อยยอมรับการเปลี่ยนแปลง สอนแบบบรรยายขาดเทคนิคการสอน ครูส่วนใหญ่จบไม่ตรงสาขาวิชาที่สอนขาดความตระหนักในการยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนไม่ทำงานเป็นทีม ต่างคนต่างทำ(สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดขอนแก่น, 2561 : 47)

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าวข้างต้น ประกอบกับจากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ยังพบงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับการส่งเสริมความเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพโดยหน่วยงานสังกัดสำนักงาน กศน. มีค่อนข้างน้อย ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาการส่งเสริมความเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดขอนแก่น ใน 3 ด้าน ได้แก่ 1) การสนับสนุนและภาวะผู้นำร่วม 2) ค่านิยมและวิสัยทัศน์ร่วม และ 3) การเรียนรู้และการพัฒนาวิชาชีพ เพื่อเป็นทิศทางในการพัฒนาบุคลากร องค์กร และผู้เรียนให้มีคุณภาพต่อไป รวมทั้งเป็นการสร้างความมั่นใจให้กับการพัฒนาองค์กรอย่างต่อเนื่องในภารกิจการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยให้กับประชาชนทุกกลุ่ม ทุกช่วงวัย ในจังหวัดขอนแก่น ได้เข้าถึงโอกาสทางการศึกษาที่มีคุณภาพอย่างทั่วถึง และเท่าเทียม

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการส่งเสริมความเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดขอนแก่น

2.2 เพื่อศึกษาความต้องการจำเป็นของการส่งเสริมความเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดขอนแก่น

2.3 เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะแนวทางในการส่งเสริมความเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดขอนแก่น

3. ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

3.1 สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ได้ทราบถึงสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการส่งเสริมความเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ความต้องการจำเป็นและข้อเสนอแนะแนวทางการส่งเสริมความเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพในสถานศึกษา สังกัดสำนักงาน

ส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดขอนแก่น เพื่อให้การบริหารสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น

3.2 สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย นำผลการวิจัยไปปรับปรุงรูปแบบการบริหารองค์กรให้มีมาตรฐาน

3.3 สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดขอนแก่น นำผลการวิจัยไปใช้เป็นแนวทางในการวางแผนกำหนดนโยบายส่งเสริมสนับสนุนในการพัฒนาสถานศึกษาให้เป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

4. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey research) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดขอนแก่น ปีงบประมาณ พ.ศ. 2561 (ระหว่างเดือนตุลาคม 2560-กันยายน 2561) ปีการศึกษา 2560 ได้กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยคำนวณจากสูตร Taro Yamane (1973 : 780-790) ที่ระดับความคลาดเคลื่อนในการสุ่มที่ .05 ด้วยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) ได้กลุ่มตัวอย่าง ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอน รวมทั้งสิ้น 278 คน ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 12 คน และครูผู้สอน จำนวน 266 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ มีความเชื่อมั่นทั้งฉบับ เท่ากับ.97 สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล ประกอบด้วย ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การประเมินความต้องการจำเป็น โดยใช้ดัชนี Modified Priority Needs index ($PNI_{Modifieds}$)

5. ผลการวิจัย

5.1 สภาพปัจจุบันของการส่งเสริมความเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดขอนแก่นโดยภาพรวม พบว่าอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีการปฏิบัติสูงสุด คือ ค่านิยมและวิสัยทัศน์ร่วม รองลงมาคือ การสนับสนุนและภาวะผู้นำร่วม ส่วนด้านที่มีการปฏิบัติต่ำสุดคือ การเรียนรู้และการพัฒนาวิชาชีพ และสภาพที่พึงประสงค์ของการส่งเสริมความเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพในสถานศึกษาโดยภาพรวม พบว่าอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านระดับปฏิบัติที่พึงประสงค์ ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ การสนับสนุนและภาวะผู้นำร่วม รองลงมาคือ ค่านิยมและวิสัยทัศน์ร่วม ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ การเรียนรู้และการพัฒนาวิชาชีพ อยู่ในระดับมาก

5.2 ความต้องการจำเป็นของการส่งเสริมความเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดขอนแก่นเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีความสำคัญอันดับหนึ่ง คือการเรียนรู้และการพัฒนาวิชาชีพรองลงมาคือ การสนับสนุนและภาวะผู้นำร่วมและค่านิยมและวิสัยทัศน์ร่วม ตามลำดับ

5.3 ข้อเสนอแนะแนวทางในการส่งเสริมความเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดขอนแก่น พบว่า ด้านการสนับสนุนและภาวะผู้นำร่วม ควรส่งเสริมการแลกเปลี่ยนสารสนเทศและตัดสินใจในงานที่ทำร่วมกัน ด้านค่านิยมและวิสัยทัศน์ร่วม ผู้บริหารสถานศึกษาควรใช้วิสัยทัศน์เป็นตัวกำหนดนโยบายและโครงการต่างๆ ที่จะจัดขึ้นและด้านการเรียนรู้และการพัฒนาวิชาชีพ ควรสนับสนุนการทำวิจัยอย่างต่อเนื่อง

6. อภิปรายผลการวิจัย

6.1 สภาพปัจจุบันของการส่งเสริมความเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดขอนแก่น โดยภาพรวม พบว่า อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีการปฏิบัติสูงสุด คือ ค่านิยมและวิสัยทัศน์ร่วม ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าปัจจุบันสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดขอนแก่น มีการบริหารจัดการเพื่อส่งเสริมความเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพในสถานศึกษา โดยมีการเปิดโอกาสให้ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน และผู้เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ และเป้าหมายจุดเน้นการดำเนินงานร่วมกัน และนำนโยบายการดำเนินงานของสำนักงาน กศน. มาสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม มีการจัดประชุมชี้แจงนโยบายการดำเนินงานประจำปี จัดทำแผนปฏิบัติการร่วมกันระหว่างสำนักงาน กศน.จังหวัดและสถานศึกษา สอดคล้องกับงานวิจัยของ กาญจน์วรินทร์ ผลอนันต์ (2557 : 4) ได้ศึกษากลยุทธ์การบริหารเพื่อพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของโรงเรียนในสังกัดกรุงเทพมหานคร พบว่า สภาพปัจจุบันของการบริหารเพื่อพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของโรงเรียนในสังกัดกรุงเทพมหานคร ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก รองลงมา คือ ด้านการสนับสนุนและภาวะผู้นำร่วม โดยภาพรวม พบว่า อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ข้อที่มีการปฏิบัติสูงสุด คือ สนับสนุนให้ครูผู้สอนได้นำความรู้ที่มีอยู่มาพัฒนาหน้าที่การงานของตนเองอย่างเต็มที่ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าผู้บริหารและครูผู้สอนร่วมกันสนับสนุนการปฏิบัติงานให้สถานศึกษาประสบผลสำเร็จโดยการเปิดโอกาสให้ครูผู้สอนทุกคนมีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมายสร้างความคิดให้เกิดเป็นหนึ่งเดียวในการทำงานร่วมกัน สำหรับการจัดการเรียนการสอน สนับสนุนครูผู้สอนเข้าร่วมฝึกอบรมเพื่อการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องดังที่ นิยดา เปี่ยมพืชนะ(2559 : 31) กล่าวว่า ถ้าหากพฤติกรรมของผู้บริหารที่แสดงออกมาให้เห็นชัดเจนในการปฏิบัติงานสามารถจูงใจให้อาจารย์ทำงานให้บรรลุเป้าหมายของสถาบันและภาวะผู้นำของผู้บริหารยังช่วยส่งเสริมให้การปฏิสัมพันธ์ของอาจารย์ในการปฏิบัติงานของสถาบันให้ดำเนินไปด้วยดี สอดคล้องกับจักรพันธ์ รัตนเพชร (2558 : 113-114) ได้ศึกษาปัจจัยทางการบริหารที่ส่งผลต่อการเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 20 จังหวัดอุดรธานี พบว่า 1) ปัจจัยทางการบริหารของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 20 จังหวัดอุดรธานี โดยรวมและรายปัจจัยทุกปัจจัยอยู่ในระดับมาก โดยปัจจัยที่อยู่ในระดับมากเป็นอันดับแรก คือ ปัจจัยด้านภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงและลำดับสุดท้าย คือ ด้านการเรียนรู้และการพัฒนาวิชาชีพโดยภาพรวม พบว่า อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าสถานศึกษาส่งเสริมให้มีการใช้เทคนิควิธีการเรียนการสอนที่หลากหลายและมีความเหมาะสมสำหรับผู้เรียน โดยมีครูอาสาสมัครการศึกษานอกโรงเรียน ครู กศน.ตำบล และครูศูนย์การ

เรียนชุมชนเพื่อปฏิบัติหน้าที่จัดการศึกษาให้กับชุมชน ตลอดจนประสานงานหน่วยงาน องค์กร ชุมชน ส่งเสริมกระตุ้นให้เกิดการพัฒนาในรูปแบบต่างๆ ในส่วนของการส่งเสริมอาชีพเพื่อให้คนในชุมชนมีรายได้มากขึ้นหรือลดรายจ่ายอันเป็นปัจจัยส่วนหนึ่งในการนำไปสู่การพัฒนาอื่นๆ โดยได้เน้นการให้แนวคิดและแนวทางการพัฒนาของภาคีเครือข่ายการศึกษาตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง และได้จัดให้มีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายการศึกษาในการสร้างการศึกษาและการควบคุมการศึกษาตลอดจนการเข้าถึงหลักประกันคุณภาพการศึกษาซึ่งจะเกิดแรงผลักดันให้เกิดนโยบายการประสานงาน ประสานความร่วมมือของภาคีเครือข่ายการศึกษาจากภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน ให้มีการทำงานร่วมกันมากขึ้น มีความเข้มแข็ง บนพื้นฐานการยอมรับ การเข้าใจในประโยชน์จากจุดแข็งที่แตกต่างกัน ซึ่งเครือข่ายการเรียนรู้จึงมีความสัมพันธ์ในการประสานแหล่งความรู้ต่างๆ เข้าด้วยกัน เพื่อรับและส่งหรือถ่ายทอดความรู้ประเภทต่างๆ ไปยังประชาชนได้อย่างต่อเนื่องตลอดเวลา โดยที่ภาคีเครือข่ายมีเป้าหมายร่วมกันที่จะพัฒนาการศึกษาของประชาชนให้ดีขึ้น ซึ่งหลักการดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 ซึ่งทำให้ประชาชนสามารถแสดงบทบาทในการจัดการศึกษาและพึ่งตนเองด้านการศึกษาต่อไป สอดคล้องกับฐิติฌาภรณ์ พงศ์จันทร์ (2553 : 67) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายในการพัฒนาการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ผู้เรียนที่ให้ความร่วมมือในการเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนการสอนของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เช่น กิจกรรมพัฒนาอาชีพ พัฒนาทักษะชีวิต และการพัฒนาสังคมและชุมชน มีส่วนร่วมทำให้ชุมชนเกิดการเรียนรู้ และส่วนใหญ่ให้ความร่วมมือในการทำประโยชน์ต่อชุมชนและให้ความร่วมมือในการทำประโยชน์ต่อสาธารณะ

6.2 สภาพที่พึงประสงค์ของการส่งเสริมความเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพในสถานศึกษา โดยภาพรวมพบว่าอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่าระดับปฏิบัติที่พึงประสงค์ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การสนับสนุนและภาวะผู้นำร่วมทั้งนี้อาจเป็นเพราะสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดขอนแก่น มีบุคลากรในสังกัดจำนวนถึง 1,032 คน การพัฒนาบุคลากรด้านครูผู้สอนและบุคลากรทางการศึกษาที่ครูผู้สอนต้องได้รับการพัฒนาองค์ความรู้และทักษะในการสื่อสารมีสมรรถนะในการสอนอย่างมีประสิทธิภาพนั้น ยังมีข้อจำกัดเรื่องงบประมาณ ที่จะสามารถพัฒนาศักยภาพให้กับครูผู้สอนได้ครบทุกคน ไม่ว่าจะเป็นข้าราชการครู ครูอาสาสมัครการศึกษานอกโรงเรียน ครู กศน.ตำบล ครู ศรช. ครู ปวช. และครูประจำกลุ่ม สอดคล้องกับงานวิจัยของ ฉัตรชัย ทองเจริญ (2556 : 87) ได้ศึกษาคุณลักษณะการเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี พบว่า คุณลักษณะการเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ของโรงเรียนตามการรับรู้ของผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอน ด้านการให้การสนับสนุนและเป็นผู้นำร่วมกัน มีค่าเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับมาก รองลงมา คือ ด้านการสนับสนุนและภาวะผู้นำร่วม โดยภาพรวม พบว่า อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ระดับปฏิบัติที่พึงประสงค์ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ เปิดโอกาสให้ครูผู้สอนมีส่วนร่วมในการอภิปรายตัดสินใจเกี่ยวกับประเด็นสำคัญในสถานศึกษาอย่างสม่ำเสมอ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนมีความพึงประสงค์ให้มีการส่งเสริมความเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพในสถานศึกษาเกี่ยวกับการสนับสนุนและภาวะผู้นำร่วมเพื่อเปิดโอกาสให้ครูผู้สอนได้มีโอกาสเสวนาระหว่างกัน ซึ่งเป็นการนำเอาประเด็น

ปัญหาที่พบเห็นจากการปฏิบัติงานด้านการเรียนการสอนของครูมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันเพื่อช่วยให้แต่ละคนได้วิเคราะห์และสะท้อนมุมมองของตนในประเด็นนั้นต่อกลุ่มเพื่อนร่วมงาน ทำให้ทุกคนได้มีโอกาสเกิดการเรียนรู้และได้ข้อสรุปต่อปัญหาจากหลากหลายมุมมองยิ่งขึ้น สอดคล้องกับพิเชฐ เกษวงษ์ (2556 : 67) ได้นำเสนอแนวทางการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2 พบว่า ความร่วมมือร่วมใจทางวิชาชีพต่อกันของครูจะก่อให้เกิดพลังในการร่วมวิเคราะห์ปัญหา บรรยากาศแห่งความร่วมมือร่วมใจจะช่วยเสริมการปฏิบัติงานประจำวันของครูแต่ละคนได้อย่างถาวร และลำดับสุดท้าย คือ คือ ด้านการเรียนรู้และการพัฒนาวิชาชีพ โดยภาพรวมพบว่า อยู่ในระดับมากเมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ระดับปฏิบัติที่พึงประสงค์ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ส่งเสริมการเผยแพร่ผลงานวิจัยทางการศึกษาและวิธีสอน อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนยังไม่ค่อยเข้าใจเทคนิควิธีการทำวิจัยหรืออาจเป็นเพราะว่าครูผู้สอนเห็นว่าการส่งเสริมการวิจัยในด้านต่างๆ ของผู้บริหารสถานศึกษายังไม่ได้มีการจัดหาแหล่งทุน และการจัดสรรงบประมาณเพื่อสนับสนุนการวิจัย การจัดให้มีนโยบายหรือข้อกำหนดเพื่อสนับสนุนการทำวิจัยที่ชัดเจน การติดตามดูแลการทำวิจัยของครูผู้สอน ซึ่งถือเป็นเรื่องที่มีสำคัญและมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องมีการส่งเสริมสนับสนุนให้ครูผู้สอนได้มีการศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนาการจัดการเรียนการสอน ตลอดจนพัฒนาฐานข้อมูลงานวิจัยเพื่อเผยแพร่บนเว็บไซต์สำนักงาน กศน.จังหวัดขอนแก่น ต่อไป

6.3 ความต้องการจำเป็นของการส่งเสริมความเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดขอนแก่นโดยภาพรวม พบว่า ค่าดัชนี $PNI_{Modifieds}$ ของความต้องการจำเป็นเฉลี่ย เท่ากับ 0.13 และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าด้านที่มีความสำคัญอันดับหนึ่ง คือ การเรียนรู้และการพัฒนาวิชาชีพและเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าข้อที่มีความสำคัญอันดับหนึ่ง คือ ส่งเสริมการเผยแพร่ผลงานวิจัยทางการศึกษาและวิธีสอน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนมีความต้องการจำเป็นของการส่งเสริมความเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเกี่ยวกับการเรียนรู้และการพัฒนาวิชาชีพซึ่งในปัจจุบันครูผู้สอนยังไม่ค่อยเข้าใจเทคนิควิธีการทำวิจัย หรืออาจเป็นเพราะว่าครูผู้สอนเห็นว่าการส่งเสริมการวิจัยในด้านต่างๆ ของผู้บริหารสถานศึกษายังไม่ได้มีการจัดหาแหล่งทุน และการจัดสรรงบประมาณเพื่อสนับสนุนการวิจัย การจัดให้มีนโยบายหรือข้อกำหนดเพื่อสนับสนุนการทำวิจัยที่ชัดเจน การติดตามดูแลการทำวิจัยของครูผู้สอน ซึ่งถือเป็นเรื่องที่มีสำคัญและมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องมีการส่งเสริมสนับสนุนให้ครูผู้สอนได้มีการศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนาการจัดการเรียนการสอน ตลอดจนพัฒนาฐานข้อมูลงานวิจัยเพื่อเผยแพร่บนเว็บไซต์สำนักงาน กศน.จังหวัดขอนแก่นต่อไป ถ้าหากผู้บริหารส่งเสริมและสนับสนุนบรรยากาศการพัฒนาวิชาชีพให้กับครูอย่างจริงจัง จะส่งผลต่อการเสริมสร้างพลังอำนาจการทำงานให้กับครูสอดคล้องกับนิยดา เปี่ยมพืชนะ(2561 : 165) ได้ศึกษาโมเดลปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อการเสริมสร้างพลังอำนาจการทำงานที่มีประสิทธิภาพของอาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า การสร้างบรรยากาศเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อการเสริมสร้างพลังอำนาจการทำงานที่มีประสิทธิภาพของอาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือสูงเป็นอันดับที่สองมีค่าอิทธิพลเท่ากับ 0.344 ที่ระดับนัยสำคัญ .01 สอดคล้องกับงานวิจัยของ ภาสกร ชมพูบุตร (2561 : 1) ที่ได้ศึกษาการบริหารจัดการการเรียนรู้เพื่อ

สร้างสรรค์ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า ครูมีการบริหารจัดการการเรียนรู้เพื่อสร้างสรรค์โดยรวมอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของ ปกรณ์ คามวัลย์ และคณะ (2561 : 147) ที่ได้ศึกษาการบริหารจัดการการจัดการศึกษาอาชีพของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า ผู้ฝึกอาชีพได้ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบริหารจัดการการจัดการศึกษาอาชีพ เรียงลำดับตามความถี่สูงไปหาต่ำ สามอันดับแรก ได้แก่ ควรจัดสรรงบประมาณให้เพียงพอ ต่อเนื่อง และรวดเร็ว สื่อและอุปกรณ์ควรทันสมัย และเมื่อฝึกอาชีพเสร็จแล้วควรมีตลาดรองรับ เป็นต้น

7. ข้อเสนอแนะ

7.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

7.1.1 ด้านการสนับสนุนและภาวะผู้นำร่วม ผู้บริหารควรสนับสนุนด้านงบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ และอื่นๆ ที่ใช้ในการจัดการเรียนรู้อย่างเพียงพอ และสนับสนุนให้เกิดการวางแผนการทำงานร่วมกันเพื่อค้นหาทางออกในการตอบสนองความต้องการที่หลากหลายของผู้เรียน

7.1.2 ด้านค่านิยมและวิสัยทัศน์ร่วม ผู้บริหารควรสร้างแรงบันดาลใจ และเหนี่ยวนำครูผู้สอนเพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามที่กำหนดไว้

7.1.3 ด้านการเรียนรู้และการพัฒนาวิชาชีพ ผู้บริหารควรส่งเสริมการเผยแพร่ผลงานวิจัยทางการศึกษาและวิธีสอน

7.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยต่อไป

7.2.1 ควรศึกษาการพัฒนารูปแบบความเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพในสถานศึกษาด้านการเรียนรู้และการพัฒนาวิชาชีพ

7.2.2 ควรศึกษาปัจจัยทางการบริหารที่ส่งผลต่อชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดขอนแก่น

7.2.3 ควรศึกษาโมเดลสมการโครงสร้างความเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดขอนแก่น

8. เอกสารอ้างอิง

กาญจน์วรินทร์ ผลอนันต์. (2557). **กลยุทธ์การบริหารเพื่อพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของโรงเรียนในสังกัดกรุงเทพมหานคร.** วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา. ภาควิชานโยบายการจัดการและความเป็นผู้นำทางการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

จักรพันธ์ รัตนเพชร. (2558). **ปัจจัยทางการบริหารที่ส่งผลต่อการเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 20 จังหวัดอุดรธานี.** วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี.

ฉัตรชัย ทองเจริญ. (2556). **คุณลักษณะการเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี.** วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี.

ฐิติฌาภรณ์ พงศ์จันทร์. (2553). **การมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายในการพัฒนาการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่.** วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

นริศ ภูอาราม. (2560). **การพัฒนาระบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพสำหรับเครือข่ายโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก.** วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษา ดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารและการพัฒนาการศึกษา. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

นิยดา เปี่ยมพืชนะ. (2559). โมเดลปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการจัดการศึกษา ระดับอุดมศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. **วารสารราชพฤกษ์มหาวิท ยาลัยราชภัฏนครราชสีมา.** 14(1). 25-35.

นิยดา เปี่ยมพืชนะ. (2561). โมเดลปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อการเสริมสร้างพลังอำนาจการทำงานที่มีประสิทธิภาพของอาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. **วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี.** 12(2). 153-169.

ปกรณ์ คามวัลย์ และคณะ. (2561). การบริหารจัดการการจัดการศึกษาอาชีพของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด**. วารสารมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด.** 7(2). 147-156.

ปราณี ไชยภักดี และรุ่งชัชดาพร เวหะชาติ. (2561). **การเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 1.** การประชุมวิชาการระดับชาติ “วลัยลักษณ์วิจัย”. ครั้งที่ 10 วันที่ 27-28 มีนาคม 2561. สืบค้นเมื่อ 1 มิถุนายน 2561. จาก http://wjst.wu.ac.th

พิเชฐ เกษวงษ์. (2556). **การนำเสนอแนวทางการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2.**วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษ. มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา.

ภาสกร ชมพูบุตร. (2561). การบริหารจัดการการเรียนรู้เพื่อสร้างสรรค์ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด**. วารสารมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด.** 7(2). 1-10.

วรลักษณ์ ชูกำเนิด. (2557). **รูปแบบชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพครูสู่การเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 บริบทโรงเรียนในประเทศไทย.** วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดขอนแก่น. (2560). **แผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2561.** กลุ่มยุทธศาสตร์และการพัฒนา : สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดขอนแก่น.

สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดขอนแก่น. (2560). **รายงานผลการดำเนินโครงการจัดทำแผนปฏิบัติการยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงาน กศน.จังหวัดขอนแก่น ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2561.** กลุ่มส่งเสริมการศึกษานอกระบบ สำนักงาน กศน.จังหวัดขอนแก่น.

Taro, Yamane. (1973). **Statistics. An : introductory analysis.** Third edition. New York : Harper And Row Publication.

9. คำขอบคุณ

ขอขอบพระคุณ ดร.นิยดา เปี่ยมพืชนะ อาจารย์ที่ปรึกษา ดร.วานิช ประเสริฐพร คณบดีคณะศึกษาศาสตร์ ที่ได้ให้คำปรึกษา แนะนำ ตลอดจนชี้แนะแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ จนกระทั่งงานวิจัยครั้งนี้สำเร็จไปได้ด้วยดีขอขอบพระคุณ ผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบเครื่องมือเพื่อการวิจัย ขอขอบพระคุณบุพการี บูรพาจารย์ที่เป็นแรงใจสำคัญและเป็นแรงหนุนนำอีกทางหนึ่ง สุดท้ายขอขอบคุณทุกท่านที่ไม่ได้กล่าวนาม อาทิ เช่น คณะครู บุคลากรทางการศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดขอนแก่น ที่ท่านได้ส่งมอบปัญญาวิชาการให้กับผู้วิจัยและขอบคุณพี่ๆ น้องๆ สาขาวิชาการบริหารการศึกษาทุกคนที่คอยเป็นกำลังใจและเป็นกัลยาณมิตรความเอื้ออาทรต่อกันเสมอมา

บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมการทำวิจัยในชั้นเรียนของครูผู้สอนสู่การศึกษายุคไทยแลนด์ 4.0 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 26

The Roles of School Administrators in Promoting Classroom Action Research of Teachers towards Thailand 4.0 under the Secondary Educational Service Area Office 26

วรรณนิภา บัญดิษฐตา[1], นิยดา เปี่ยมพืชนะ[2]
Wannipa Banditta[1], Niyada Piampuchana[2]
ทำวิจัยเมื่อ พ.ศ. 2561
Email : ann_tateeb@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1)ศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ 2)ศึกษาความต้องการจำเป็น และ 3)ศึกษาข้อเสนอแนะแนวทางเกี่ยวกับบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมการทำวิจัยในชั้นเรียนของครูผู้สอนสู่การศึกษายุคไทยแลนด์ 4.0 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 26 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยคือ ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอน จำนวนทั้งสิ้น 362 คน กำหนดขนาดตัวอย่างโดยคำนวณจากสูตรทาโร่ ยามาเน่ ด้วยการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลเป็นแบบสอบถามมาตรประมาณค่า 5 ระดับ มีค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาเท่ากับ 0.67-1.00 และความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับ เท่ากับ 0.90 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าความถี่ ค่าเฉลี่ย และดัชนีความต้องการจำเป็น

ผลการวิจัยพบว่า 1)สภาพปัจจุบันของบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมการทำวิจัยในชั้นเรียนของครูผู้สอนสู่การศึกษายุคไทยแลนด์ 4.0 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก สภาพที่พึงประสงค์ของ

---

[1] นักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

[1] Graduate Student. Master of Education (Educational Administration). North Eastern University, Thailand.

[2] อาจารย์ประจำหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

[2] Lecturers in the Curriculum. Master of Education (Educational Administration). North Eastern University, Thailand.

* ได้รับบทความ: 4 กุมภาพันธ์ 2562; แก้ไขบทความ: 18 มีนาคม 2562; ตอบรับการตีพิมพ์: 26 มีนาคม 2562

Received: February 4, 2019; Revised: March 18, 2019; Accepted: March 26, 2019

บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมการทำวิจัยในชั้นเรียนของครูผู้สอนสู่การศึกษายุคไทยแลนด์ 4.0 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก 2)ผลการวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นของบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมการทำวิจัยในชั้นเรียนของครูผู้สอนสู่การศึกษายุคไทยแลนด์ 4.0 พบว่า ด้านที่มีความสำคัญมากที่สุด คือ ด้านการมีความรับผิดชอบต่อครูผู้ทำวิจัยในชั้นเรียน รองลงมาคือ ด้านการส่งเสริมความก้าวหน้าในตำแหน่งการงานของครูผู้ทำวิจัยในชั้นเรียน ส่วนด้านที่มีความสำคัญน้อยที่สุด คือ ด้านการให้การยอมรับนับถือครูผู้ทำวิจัยในชั้นเรียน 3)ข้อเสนอแนะแนวทางเกี่ยวกับบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมการทำวิจัยในชั้นเรียนของครูผู้สอน คือ 1)ด้านการมีความรับผิดชอบต่อครูผู้ทำวิจัยในชั้นเรียน ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการแต่งตั้งคณะกรรมการที่ปรึกษาการทำวิจัยในชั้นเรียนของครูในสถานศึกษาอย่างชัดเจน 2)ด้านการส่งเสริมความก้าวหน้าในตำแหน่งการงานของครูผู้ทำวิจัยในชั้นเรียน ผู้บริหารสถานศึกษาควรเปิดโอกาสให้ครูที่มีผลงานวิจัยสามารถปรับเปลี่ยนตำแหน่งหน้าที่การงานในระดับสูงขึ้น 3)ด้านการให้ความสำคัญกับงานวิจัยในชั้นเรียน ผู้บริหารสถานศึกษาควรจัดให้มีการติดตามผลการดำเนินงานด้านการวิจัยในชั้นเรียนอย่างเป็นระบบ 4)ด้านการส่งเสริมให้เกิดความสำเร็จของงานวิจัยในชั้นเรียน ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการส่งเสริมชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพครู (PLC) โดยมุ่งเน้นให้มีกระบวนการทำวิจัยและพัฒนาในชั้นเรียนของครูเพื่อเข้าสู่การศึกษายุคไทยแลนด์ 4.0 และ 5) ด้านการให้การยอมรับนับถือครูผู้ทำวิจัยในชั้นเรียน ผู้บริหารสถานศึกษาควรให้การยอมรับและยกย่องชมเชยแก่ครูที่ได้รับรางวัลจากการเผยแพร่บทความวิจัยในชั้นเรียนจากการประชุมวิชาการระดับชาติและนานาชาติอย่างต่อเนื่อง

คำสำคัญ : 1. บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษา 2. การส่งเสริมการทำวิจัยในชั้นเรียน 3. การศึกษายุคไทยแลนด์ 4.0

ABSTRACT

The objectives of the research were to 1)study current situation and desirable characteristics, 2)study the needs and 3)study the guidelines for school administrators in promoting classroom action research of teachers toward Thailand 4.0 under the Secondary Educational Service Area Office 26. The sampling group consisted of 362 persons including administrator and teachers from schools under the Secondary Educational Service Area Office 26. The sample size was determined by Taro Yamane's formula using stratified random sampling. The research tool was 5 level rating scale questionnaire with content validity (IOC) of 0.67 - 1.00 and reliability coefficient of 0.90. The statistics used to analyze data included mean, percentage, frequency and PNI Modified.

The research results were found that: 1)The current of the role of school administrators in promoting classroom action research of teachers toward Thailand 4.0 on a whole was rated at a high level. The desirable characteristics of the role of school administrators in promoting classroom action research of teachers toward Thailand 4.0

under the Secondary Educational Service Area Office 26 on a whole was rated at a high level. 2)The results of needs assessment of the role of school administrators in promoting classroom action research of teachers toward Thailand 4.0 were found that the aspect at the highest level was responsibility toward teachers doing classroom research followed by promoting progress in positions, while the lowest aspect was respect recognition. 3)The guidelines for school administrators in promoting classroom action research of teachers were as follows: 1) On responsibility to teachers: The school administrators should clearly appointer advisors for teachers doing classroom action research. 2) On the progress in positions of teachers: The school administrators should provide opportunities for teachers to be able to change positions at a higher level. 3) On focuses on classroom action research: The school administrators should provide a performance follow-up systematically. 4) On promotion of the success of classroom action research: The school administrators should promote the professional learning community (PLC) by focusing on the progress of research and development of teachers toward Thailand 4.0 and 5) On respect recognition: The school administrators should continually give respect and admire teachers who were awarded in published research articles in national and international conference.

Keywords : 1. Roles of School Administrators 2. Promotion of Classroom Action Research 3. Education toward Thailand 4.0

1. ความสำคัญและที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัย

การศึกษาในยุค Thailand 4.0 มีความหมายมากกว่าการเตรียมความพร้อมของคนหรือให้ความรู้กับคนเท่านั้น แต่เป็นการเตรียมมนุษย์ให้เป็นมนุษย์ กล่าวคือ นอกจากให้ความรู้แล้ว ต้องทำให้เขาเป็นคนที่รักที่จะเรียน มีคุณธรรม และสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ด้วย นั่นก็คือการสร้างคนให้มีทักษะในศตวรรษที่ 21 โดยเน้นทักษะในการคิดวิเคราะห์เป็นหลักในขณะเดียวกัน Thailand 4.0 คือ การพัฒนาประเทศให้มีความทันสมัย มีรายได้มากขึ้น และก้าวพ้นจากกับดักประเทศที่มีรายได้ปานกลาง โดยจะต้องผลิตนวัตกรรมใหม่ๆ เพื่อเป็นฐานในการพัฒนาประเทศ และต้องสามารถติดต่อค้าขายกับนานาประเทศได้ด้วย ดังนั้น การศึกษาจึงต้องเร่งดำเนินการปฏิรูปการเรียนรู้ให้กับเด็กไทย ได้ก้าวสู่ Thailand 4.0 อย่างเป็นรูปธรรมในหลายด้าน อาทิเช่น การพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษ การส่งเสริมการเรียนการสอน วิชาคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของสะเต็มศึกษา (STEM Education) เพื่อให้เด็กมีความเข้าใจเกี่ยวกับศาสตร์ที่ว่าด้วยเรื่องของโลกและวัตถุต่างๆ ในขณะเดียวกันเด็กไทยในอนาคตก็ต้องคงไว้ซึ่งวัฒนธรรมของไทยที่ดีงาม ควบคู่กับการเรียนรู้ศาสตร์ใหม่ๆ ที่มีความทันสมัยด้วยเช่นกัน รวมถึงการสอนเรื่องการคิดวิเคราะห์ ไม่สามารถแยกวิชาสอนต่างหากได้ แต่จะต้องมีการเรียนวิชาการแต่ละเรื่องอย่างลึกซึ้งเสียก่อน หลังจากนั้นการคิดวิเคราะห์จะตามมาเอง เช่นเดียวกับการเรียนภาษาอังกฤษ ต้องมีความรู้เรื่องไวยากรณ์ควบคู่กับการอ่าน จนมีความ

รู้เรื่องคำและเรื่องภาษาจริงๆ เมื่อนั้นเราก็จะสามารถสื่อสารภาษาอังกฤษได้ รวมทั้งสามารถนำความรู้ไปใช้งานต่อได้ด้วย (ธีระเกียรติ เจริญเศรษฐศิลป์, 2559 : 5-11) การจัดการศึกษาในอนาคตของไทยจึงต้องอาศัยเทคโนโลยีและการสืบค้นด้วยตนเองมากกว่าใช้ครูและบุคลากรทางการศึกษาที่ต้องเปลี่ยนบทบาทจากผู้ให้มาเป็นผู้กำกับดูแลและให้คำปรึกษาการสืบค้นข้อมูล การใช้ข้อมูลที่เหมาะสม การเรียนรู้จะอาศัยการศึกษาเรียนรู้จากสภาพจริงของสังคมและสิ่งแวดล้อมมากกว่าการเรียนรู้ในชั้นเรียน การวัดและการประเมินผลการเรียนรู้ใช้เทคโนโลยี ข่าวสารทางอิเล็กทรอนิคส์ นวัตกรรม สังคมจะปรับตัวตามเทคโนโลยีและนวัตกรรม การศึกษาในอนาคตจึงต้องปรับตัวตามเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงเพื่อเตรียมความพร้อมสู่ประเทศไทย 4.0 ต่อไป(ประหยัด พิมพา, 2561 : 248)

การวิจัยในชั้นเรียนเป็นการวิจัยเพื่อหานวัตกรรมสำหรับแก้ปัญหาหรือเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน ซึ่งเน้นในลักษณะการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) โดยมีปัญหาการเรียนรู้เป็นจุดเริ่มต้น ผู้สอนหาวิธีการ หรือนวัตกรรมเพื่อแก้ปัญหา มีการสังเกตและตรวจสอบผลของการแก้ปัญหาหรือการพัฒนาแล้วจึงบันทึกและสะท้อนการแก้ปัญหาหรือการพัฒนานั้นๆ การพัฒนางานวิจัยในสถานศึกษานั้นผู้บริหารจะต้องมีเจตคติเบื้องต้นว่า การบริหารการศึกษาตามแนวปฏิรูปการศึกษาและการบริหารการศึกษาให้สอดคล้องกับบริบทที่เปลี่ยนแปลงไปนั้น ผู้บริหารจะต้องมีเจตคติที่ดีต่อการวิจัยและยึดมั่นในหลักการวิจัย นอกจากในส่วนที่เกี่ยวกับตัวผู้บริหารเองแล้ว ผู้บริหารสถานศึกษาก็จะต้องเปิดโอกาสให้ครูได้เรียนรู้และมีความสามารถในเชิงการวิจัย เพื่อให้สามารถนำข้อมูลมาใช้ในการตัดสินปัญหาและตัดสินผลการเรียนของเด็กได้อย่างมีประสิทธิผล อีกทั้งบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมการทำวิจัยในชั้นเรียนของครูเป็นการดำเนินงานของผู้บริหารสถานศึกษาเพื่อกระตุ้นและสนับสนุนให้ครูแสวงหาวิธีการแก้ปัญหาปรับปรุงเปลี่ยนแปลงพัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของตนในระหว่างทำการสอนให้มีประสิทธิภาพเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้สูงสุด (พีรยุทธ ชื่นฉ่ำ, 2557 : 23) ดังนั้น บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมการทำวิจัยในชั้นเรียนของครูผู้สอนสู่การศึกษายุคไทยแลนด์ 4.0 จึงเป็นการดำเนินงานของผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมและสนับสนุนให้ครูทำวิจัยในชั้นเรียน โดยมุ่งเน้นการวิจัยและพัฒนาการผลิตนวัตกรรม เพื่อแก้ไขปัญหาในชั้นเรียนและพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้ ซึ่งจะส่งผลต่อนักเรียนให้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่สูงขึ้น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 26 ได้ประสบปัญหาเกี่ยวกับบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมการทำวิจัยในชั้นเรียนของครูผู้สอนสู่การศึกษายุคไทยแลนด์ 4.0 นอกจากนี้ยังพบปัญหาด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 26 พบว่า ผลการทดสอบและประเมินคุณภาพการศึกษาระดับชาติ เมื่อเปรียบเทียบผลการทดสอบ O-NET ปีการศึกษา 2560 ในระดับประเทศ พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน 4 กลุ่มสาระหลัก ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ปีการศึกษา 2560 ลดลง 3 กลุ่มสาระการเรียนรู้ เช่นกันคือ คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และภาษาอังกฤษ โดยมีคะแนนเฉลี่ยร้อยละลดลง 3.01, 2.71 และ 1.35 ตามลำดับ ส่วนสาระการเรียนรู้ที่มีคะแนนเฉลี่ยเพิ่มขึ้นคือ ภาษาไทย โดยมีคะแนนเฉลี่ยเพิ่มขึ้น 1.93 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2560 พบว่าใน 5 สาระหลักลดลงจากปีการศึกษา 2559 จำนวน 4 กลุ่มสาระการเรียนรู้ คือ ภาษาไทย, วิทยาศาสตร์, สังคมศึกษา และคณิตศาสตร์ ลดลงร้อยละ 3.04, 2.25, 1.19 และ 0.35 ตามลำดับ และเพิ่มขึ้น 1 กลุ่มสาระการเรียนรู้ คือ ภาษาอังกฤษ มีค่าคะแนนเฉลี่ยเพิ่มขึ้น

ร้อยละ 0.55 (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 26, 2560 : 10-11)

จากความสำคัญของการวิจัยในชั้นเรียนดังกล่าว นอกจากครูผู้สอนผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพ เป็นคนดีของสังคมของประเทศชาติ ผู้ที่มีบทบาทสำคัญต่อการส่งเสริมการทำวิจัยในชั้นเรียนของครูผู้สอนคือผู้บริหารสถานศึกษา เพราะการทำวิจัยในชั้นเรียนทำให้มีการพัฒนาไปพร้อมกับการจัดกระบวนการเรียนการสอนของครูเมื่อครูทำวิจัยในชั้นเรียน ทำให้เป็นการเสริมสร้างความรู้ทางด้านวิชาการของตนเอง ทำให้ครูมีนวัตกรรม มีสื่อ และวิธีการสอนที่มีคุณภาพ ผู้ศึกษาค้นคว้าจึงมีความสนใจที่จะศึกษาบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมการทำวิจัยในชั้นเรียนของครูผู้สอน สู่การศึกษายุคไทยแลนด์ 4.0 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 26 เพื่อเป็นแนวทางการในการส่งเสริมการวิจัยในชั้นเรียนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมการทำวิจัยในชั้นเรียนของครูผู้สอนสู่การศึกษายุคไทยแลนด์ 4.0 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 26

2.2 เพื่อศึกษาความต้องการจำเป็นของบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมการทำวิจัยในชั้นเรียนของครูผู้สอนสู่การศึกษายุคไทยแลนด์ 4.0 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 26

2.3 เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะแนวทางเกี่ยวกับบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมการทำวิจัยในชั้นเรียนของครูผู้สอนสู่การศึกษายุคไทยแลนด์ 4.0 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 26

3. ประโยชน์ที่ได้รับจากงานวิจัย

3.1 เพื่อเป็นแนวทางการในการส่งเสริมการวิจัยในชั้นเรียนสู่การศึกษายุคไทยแลนด์ 4.0 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 26 ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

3.2. ครูและบุคลากรที่เกี่ยวข้องในการจัดการศึกษาโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 26 ใช้ในการปรับปรุง วางแผน และตัดสินใจในการจัดการศึกษาอย่างเหมาะสม เพื่อเพิ่มผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และเพื่อรองรับการประเมินในด้านต่างๆ

4. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอน โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 26 จำนวนทั้งสิ้น 362 คน โดยใช้วิธีกำหนดขนาดตัวอย่างโดยคำนวณจากสูตร Taro Yamane (1973 : 125) ด้วยการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลเป็นแบบสอบถามมาตรประมาณค่า 5 ระดับ มีค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (IOC) เท่ากับ 0.67-1.00 และความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับ เท่ากับ 0.90 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าความถี่ ค่าเฉลี่ย และดัชนีความต้องการจำเป็น

5. ผลการวิจัย

5.1 สภาพปัจจุบันของบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมการทำวิจัยในชั้นเรียนของครูผู้สอนสู่การศึกษายุคไทยแลนด์ 4.0 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 26 โดยภาพรวมพบว่าอยู่ในระดับมาก และสภาพที่พึงประสงค์ของบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมการทำวิจัยในชั้นเรียนของครูผู้สอนสู่การศึกษายุคไทยแลนด์ 4.0 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 26 โดยภาพรวมพบว่าอยู่ในระดับมาก

5.2 ผลการวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นของบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมการทำวิจัยในชั้นเรียนของครูผู้สอนสู่การศึกษายุคไทยแลนด์ 4.0 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 26 พบว่า ด้านที่มีความสำคัญมากที่สุด คือ ด้านการมีความรับผิดชอบต่อครูผู้ทำวิจัยในชั้นเรียน รองลงมาคือ ด้านการส่งเสริมความก้าวหน้าในตำแหน่งการงานของครูผู้ทำวิจัยในชั้นเรียน ส่วนด้านที่มีความสำคัญน้อยที่สุด คือด้านการให้การยอมรับนับถือครูผู้ทำวิจัยในชั้นเรียน

5.3 ข้อเสนอแนะแนวทางเกี่ยวกับบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมการทำวิจัยในชั้นเรียนของครูผู้สอนสู่การศึกษายุคไทยแลนด์ 4.0 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 26 คือ 1) ด้านการมีความรับผิดชอบต่อครูผู้ทำวิจัยในชั้นเรียน ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการแต่งตั้งคณะกรรมการที่ปรึกษาการทำวิจัยในชั้นเรียนของครูในสถานศึกษาอย่างชัดเจน 2) ด้านการส่งเสริมความก้าวหน้าในตำแหน่งการงานของครูผู้ทำวิจัยในชั้นเรียน ผู้บริหารสถานศึกษาควรเปิดโอกาสให้ครูที่มีผลงานวิจัยสามารถปรับเปลี่ยนตำแหน่งหน้าที่การงานในระดับสูงขึ้น 3) ด้านการให้ความสำคัญกับงานวิจัยในชั้นเรียน ผู้บริหารสถานศึกษาควรจัดให้มีการติดตามผลการดำเนินงานด้านการวิจัยในชั้นเรียนอย่างเป็นระบบ 4) ด้านการส่งเสริมให้เกิดความสำเร็จของงานวิจัยในชั้นเรียน ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการส่งเสริมชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพครู (PLC) โดยมุ่งเน้นให้มีกระบวนการทำวิจัยและพัฒนาในชั้นเรียนของครูเพื่อเข้าสู่การศึกษายุคไทยแลนด์ 4.0 และ 5) ด้านการให้การยอมรับนับถือครูผู้ทำวิจัยในชั้นเรียน ผู้บริหารสถานศึกษาควรให้การยอมรับและยกย่องชมเชยแก่ครูที่ได้รับรางวัลจากการเผยแพร่บทความวิจัยในชั้นเรียนจากการประชุมวิชาการระดับชาติและนานาชาติอย่างต่อเนื่อง

6. อภิปรายผลการวิจัย

6.1 สภาพปัจจุบันเกี่ยวกับบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมการทำวิจัยในชั้นเรียนของครูผู้สอน สู่การศึกษายุคไทยแลนด์ 4.0 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 26 โดยภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าปัจจุบันผู้บริหารสถานศึกษามีบทบาทในการส่งเสริมการทำวิจัยในชั้นเรียนให้กับครูผู้สอนอย่างจริงจัง เพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายการจัดการศึกษายุคไทยแลนด์ 4.0 โดยมุ่งเน้นการส่งเสริมสนับสนุนให้ครูทำวิจัยในชั้นเรียนอย่างหลากหลาย ครอบคลุมและต่อเนื่องเกี่ยวกับการวิจัยและพัฒนา การผลิตนวัตกรรม รวมทั้งผู้บริหารสถานศึกษายังมีความสามารถในการบริหารจัดการเพื่อส่งเสริมการจัดบรรยากาศในสถานศึกษาที่เอื้อต่อการปฏิบัติงานด้านการวิจัยในชั้นเรียนของครูผู้สอน ด้านการให้การยอมรับนับถือครูผู้ทำวิจัยในชั้นเรียน ด้านการให้ความสำคัญกับการทำวิจัยในชั้นเรียน ด้านการส่งเสริมให้เกิดความสำเร็จของงานวิจัยในชั้นเรียน ด้านการมีความรับผิดชอบต่อครูผู้ทำวิจัยในชั้นเรียน

ด้านการส่งเสริมความก้าวหน้าในตำแหน่งการงานของครูผู้ทำวิจัยในชั้นเรียน ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้ครูผู้สอนสามารถนำผลการวิจัยในชั้นเรียนไปวางแผนการจัดการเรียนการสอนของครูสู่ห้องเรียนในอนาคต ซึ่งสอดคล้องกับ กัญญาพัชร์ วิชัยรัมย์ (2555 : 92-93) ได้ศึกษาบทบาทการส่งเสริมการวิจัยในชั้นเรียนของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 2 พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทการส่งเสริมการวิจัยในชั้นเรียนของผู้บริหารสถานศึกษาโดยรวมและรายด้านทุกด้านอยู่ในระดับมาก โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือด้านการส่งเสริมความก้าวหน้าในตำแหน่งการงาน รองลงมาคือ ด้านการให้การยอมรับนับถือครูผู้ทำวิจัยในชั้นเรียน ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ การส่งเสริมความสำเร็จของงานวิจัยในชั้นเรียน โดยประเด็นที่ครูให้ความสำคัญคือ การทำวิจัยเพื่อเลื่อนวิทยฐานะ ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ความสำคัญของการทำวิจัยในชั้นเรียน ไม่ได้เป็นไปเพื่อการพัฒนาการเรียนการสอนโดยตรง

6.2 สภาพที่พึงประสงค์เกี่ยวกับบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมการทำวิจัยในชั้นเรียนของครูผู้สอน สู่การศึกษายุคไทยแลนด์ 4.0 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 26 พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าครูผู้สอนและผู้บริหารสถานศึกษา มีความพึงประสงค์ให้ผู้บริหารสถานศึกษาทุกแห่งได้คำนึงถึงบทบาทในการส่งเสริมการทำวิจัยในชั้นเรียนของครูผู้สอน โดยให้ความสำคัญในการส่งเสริมสนับสนุนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของครูผู้สอน โดยเฉพาะการส่งเสริมสนับสนุนให้ครูทำวิจัยในชั้นเรียน อาทิ การมีความรับผิดชอบต่อครูผู้ทำวิจัยในชั้นเรียน ให้การยอมรับนับถือครูผู้ทำวิจัยในชั้นเรียน ให้ความสำคัญกับการทำวิจัยในชั้นเรียน ส่งเสริมให้เกิดความสำเร็จของงานวิจัยในชั้นเรียนหรือการส่งเสริมความก้าวหน้าในตำแหน่งการงานของครูผู้ทำวิจัยในชั้นเรียน การวิจัยในชั้นเรียนเป็นการเสริมสร้างความรู้ทางด้านวิชาการของตัวครูผู้สอนเอง ทำให้ครูมีนวัตกรรม มีสื่อและวิธีการสอนที่มีคุณภาพ โดยการกำหนดระบบและวิธีการต่างๆ เพื่อกระตุ้นให้ครูได้ทำวิจัยและพัฒนาผลิตนวัตกรรมเพื่อสร้างองค์ความรู้และเพิ่มขีดความสามารถอันจะนำไปสู่ห้องเรียนในอนาคต ดังที่ วิริยะ ฤาชัยพาณิชย์ (2560 : 2) กล่าวว่า ห้องเรียนในอนาคตแห่งศตวรรษที่ 21 เป็นกระบวนการเรียนที่ช่วยพัฒนาทักษะที่สำคัญต่อการเรียนรู้และการทำงานในอนาคต จากความเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี และจากสภาพงานใหม่ๆ ในอนาคตที่ต้องใช้ทักษะต่างๆ นอกเหนือจากการคิดวิเคราะห์ ซึ่งเรียนรู้ได้จากระบบการเรียนการสอนรูปแบบเดิม (Traditional Subject-based Teaching) จึงมีความจำเป็นที่ต้องเปลี่ยนรูปแบบการเรียนการสอน เพื่อให้ผู้เรียนพร้อมรับต่อสาขาอาชีพแห่งอนาคต ซึ่งทักษะที่สำคัญต่ออาชีพการงานในอนาคต คือ 1)ทักษะในการค้นคว้าหาความรู้ (Learning Skill) เป็นความสามารถในการหาความรู้ด้วยตนเอง การรู้จักแยกแยะข้อมูลเกี่ยวกับข้อเท็จจริงหรือความคิดเห็น วิเคราะห์ถึงความน่าเชื่อถือของข้อมูลนั้นๆ ได้ และการนำข้อมูลนั้นมาใช้ในสภาพจริงได้อย่างไรบ้าง 2)ทักษะในการสื่อสาร การนำเสนอ (Communication Skill) เป็นการเน้นการทำกิจกรรมหรือทำงานเป็นกลุ่ม และการทำงานเป็นทีม 3)ทักษะในการคิดสร้างสรรค์ (Creativity Skill) เกิดจากความคิดเห็นที่แตกต่างและเป็นไปในทางที่ดี การคิดสร้างสรรค์ การสื่อสาร การนำเสนอ การค้นคว้าหาความรู้ เป็นทักษะที่ได้มาจากการฝึกฝน และองค์ประกอบที่สำคัญของการพัฒนาทักษะคือการใช้เวลาในการฝึกฝน ดังนั้น เพื่อให้ผู้เรียนพัฒนาทักษะเหล่านี้ จึงควรเริ่มต้นฝึกฝนให้เร็วเพื่อที่จะได้พร้อมในการก้าวสู่การทำงานในอนาคตได้อย่างราบรื่น

6.3 ความต้องการจำเป็นของบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมการทำวิจัยในชั้นเรียนของครูผู้สอน สู่การศึกษายุคไทยแลนด์ 4.0 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 26 ด้านที่มีความสำคัญเป็นอันดับหนึ่ง คือ ด้านการมีความรับผิดชอบต่อครูผู้ทำวิจัยในชั้นเรียน เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีความต้องการจำเป็นสูงสุด คือดูแลเอาใจใส่ครูผู้ทำวิจัยในชั้นเรียนให้สอดคล้องกับหน้าที่ความรับผิดชอบอย่างสม่ำเสมอ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าครูผู้สอนมีความต้องการจำเป็นให้ผู้บริหารสถานศึกษาได้คำนึงถึงบทบาทในการดูแลและเอาใจใส่ครูผู้ทำวิจัยในชั้นเรียนอย่างจริงจัง โดยเปิดโอกาสให้ครูมีส่วนร่วมในการนิเทศและการแสวงหาทางเลือกใหม่ๆ เพื่อแก้ปัญหางานวิจัยในชั้นเรียน ถ้าหากผู้บริหารสถานศึกษามีการเสริมสร้างพลังอำนาจการทำงานด้านความรับผิดชอบต่อครูผู้ทำวิจัยในชั้นเรียน และสร้างแรงจูงใจในการทำวิจัยในชั้นเรียนให้กับครู จะทำให้ครูเกิดการเห็นคุณค่าในตนเอง สามารถทำวิจัยในชั้นเรียนสู่การศึกษายุคไทยแลนด์ 4.0 ให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนด งานวิจัยของ นิยดา เปี่ยมพืชนะ (2561 : 31) ได้ศึกษาโมเดลปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อการเสริมสร้างพลังอำนาจการทำงานที่มีประสิทธิภาพของอาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า การสร้างแรงจูงใจในการทำงานเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อการเสริมสร้างพลังอำนาจการทำงานที่มีประสิทธิภาพของอาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สูงเป็นอันดับหนึ่ง มีค่าอิทธิพลเท่ากับ 0.681 ที่ระดับนัยสำคัญ .01 สอดคล้องกับงานวิจัยของ วันเพ็ญ ถาวรกุล (2558 : 7-10) ได้ศึกษาบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมการทำวิจัยในชั้นเรียนของครูโรงเรียนดีศรีตำบล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 พบว่า โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยคือ ด้านการมีความรับผิดชอบต่อครูผู้ทำวิจัยในชั้นเรียน ด้านการส่งเสริมให้เกิดความสำเร็จของงานวิจัยในชั้นเรียน ด้านการให้ความสำคัญกับการวิจัยในชั้นเรียน ด้านการส่งเสริมความก้าวหน้าในตำแหน่งการงานของครู

7. ข้อเสนอแนะ

7.1 ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้

7.1.1 ด้านการมีความรับผิดชอบต่อครูผู้ทำวิจัยในชั้นเรียน ผู้บริหารควรดูแลเอาใจใส่ครูผู้ทำวิจัยในชั้นเรียนให้สอดคล้องกับหน้าที่ความรับผิดชอบอย่างสม่ำเสมอ และมีการแต่งตั้งคณะกรรมการที่ปรึกษาการทำวิจัยในชั้นเรียนของครูในสถานศึกษาอย่างชัดเจน

7.1.2 ด้านการส่งเสริมความก้าวหน้าในตำแหน่งการงานของครูผู้ทำวิจัยในชั้นเรียน ผู้บริหารควรส่งเสริมและสนับสนุนทุนการศึกษาต่อด้านการวิจัยให้กับครูทั้งในประเทศและต่างประเทศ และควรเปิดโอกาสให้ครูที่มีผลงานวิจัยสามารถปรับเปลี่ยนตำแหน่งหน้าที่การงานในระดับสูงขึ้น

7.1.3 ด้านการให้ความสำคัญกับงานวิจัยในชั้นเรียน ผู้บริหารสถานศึกษาและครูควรร่วมกันวางแผนออกแบบการวิจัยในชั้นเรียนด้วยเทคนิคและวิธีการใหม่ๆ ที่หลากหลาย และจัดให้มีการติดตามผลการดำเนินงานด้านการวิจัยในชั้นเรียนอย่างเป็นระบบ

7.1.4 ด้านการส่งเสริมให้เกิดความสำเร็จของงานวิจัยในชั้นเรียน ผู้บริหารสถานศึกษาควรจัดหาวัสดุ อุปกรณ์หรือสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ อย่างเพียงพอเพื่อส่งเสริมการทำวิจัยของครูสู่การศึกษายุคไทยแลนด์ 4.0 และควรมีการส่งเสริมชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพครู (PLC) โดยมุ่งเน้นให้มีกระบวนการ

ทำวิจัยและพัฒนาในชั้นเรียนของครูเพื่อเข้าสู่การศึกษายุคไทยแลนด์ 4.0

7.1.5 ด้านการให้การยอมรับนับถือครูผู้ทำวิจัยในชั้นเรียน ผู้บริหารสถานศึกษาควรส่งเสริมให้ครูทำวิจัยและพัฒนาเพื่อเป็นวิทยากรหรือครูแกนนำในการถ่ายทอดความรู้ด้านการวิจัยในชั้นเรียนอย่างยั่งยืน และควรให้การยอมรับและยกย่องชมเชยผลงานวิจัยในชั้นเรียนของครูที่โดดเด่นเป็น Best Practice ของสถานศึกษา

7.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยต่อไป

7.2.1 ควรศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการส่งเสริมการทำวิจัยในชั้นเรียนของผู้บริหารสถานศึกษาสู่การศึกษายุคไทยแลนด์ 4.0

7.2.2 ควรศึกษาการวิจัยเชิงคุณภาพเรื่องบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมการทำวิจัยในชั้นเรียนของครูผู้สอน ด้านการมีความรับผิดชอบต่อครูผู้ทำวิจัยในชั้นเรียนสู่การศึกษายุคไทยแลนด์ 4.0

7.2.3 ควรศึกษาแนวทางการเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ด้านการส่งเสริมการทำวิจัยในชั้นเรียนของครูผู้สอนสู่การศึกษายุคไทยแลนด์ 4.0

8. เอกสารอ้างอิง

กัญญาพัชร์ วิชัยรัมย์. (2555). **บทบาทการส่งเสริมการวิจัยในชั้นเรียนของผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 2.** วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.

ธีระเกียรติ เจริญเศรษฐศิลป์. (2559). **แผนปฏิบัติการการขับเคลื่อนจุดเน้นเชิงนโยบายรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ.** กรุงเทพมหานคร : สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ.

ธีระพงษ์ บุตรดี. (2556). **บทบาทของผู้บริหารโรงเรียนในการส่งเสริมการทำวิจัยในชั้นเรียนของโรงเรียนในจังหวัดนครพนมสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 22.** วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยนครพนม.

นิยดา เปี่ยมพืชนะ. (2561). โมเดลปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อการเสริมสร้างพลังอำนาจการทำงานที่มีประสิทธิภาพของอาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในภาคะวันออกเฉียงเหนือ. **วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี.** 12(2). 25-35.

ประหยัด พิมพา. (2561). การศึกษาไทยในปัจจุบัน. **วารสารมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด.** 7(1). 142-149.

พีรยุทธ ชื่นฉ่ำ. (2557). **บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมการทำวิจัยในชั้นเรียนสถานศึกษาระดับประถมศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาระยอง.** วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต(การบริหารการศึกษา). มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

วันเพ็ญ ถาวรกุล. (2558). **การศึกษาบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมการทำวิจัยในชั้นเรียนของครูโรงเรียนดีศรีตำบล.** ปทุมธานี : สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1.

วิริยะ ฤาชัยพาณิชย์. (2560). **ห้องเรียนอนาคตแห่งศตวรรษที่ 21 สู่การศึกษายุค Thailand 4.0.** คณะศึกษาศาสตร์ : มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ.

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 26. (2560). **รายงานผลการปฏิบัติงานสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 26.** มหาสารคาม : สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 26.

อนงค์ ปัญจขันธ์. (2556). **บทบาทของผู้บริหารโรงเรียนในการส่งเสริมการวิจัยในชั้นเรียนของครูในเขตคุณภาพศรีมหาโพธิ์ 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปราจีนบุรี เขต 1.** วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา.

9. คำขอบคุณ

การวิจัยครั้งนี้สำเร็จได้ด้วยความกรุณาจาก ดร.นิยดา เปี่ยมพืชนะ อาจารย์ประจำหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา ดร.วิเชียร รู้ยืนยง ประธานหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา ดร.วานิช ประเสริฐพร คณบดีคณะศึกษาศาสตร์ รองศาสตราจารย์ ดร.สำเร็จ ยุรชัย และ ดร.จิรวัฒน์ วรุณโรจน์ อาจารย์ประจำหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา เป็นผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูง ณ โอกาสนี้ ขอกราบขอบพระคุณครอบครัว อันเป็นที่เคารพยิ่งที่ได้ช่วยกันวางรากฐานการศึกษา วางรากฐานศีลธรรมอันดีและผู้เป็นกำลังใจที่สำคัญยิ่งของผู้วิจัยในการสนับสนุนผู้วิจัยในทุกๆ ด้าน จนประสบความสำเร็จในวันนี้

การมีส่วนร่วมของครูในการดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาของศูนย์เครือข่ายโรงเรียนจัดการศึกษาท้องถิ่นขอนแก่น - ชัยภูมิ สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

Teachers' Participation in the Operation of Educational Quality Assurance within the Schools of the KhonKaen-Chaiyapume Local Education Management School Network under Local Administrative Organization

สุวิทย์ ปุยปัญจะ[1], จิรวัฒน์ วรุณโรจน์[2]
Suwit Puypunja[1], Jirawat Waroonroj[2]
ทำวิจัยเมื่อ พ.ศ. 2561
E-mail : wit-ty81@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1)ศึกษาการมีส่วนร่วมของครูในการดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา 2)เปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของครูในการดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา และ 3)ศึกษาข้อเสนอแนะการมีส่วนร่วมของครูในการดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาของศูนย์เครือข่ายโรงเรียนจัดการศึกษาท้องถิ่นขอนแก่น - ชัยภูมิ สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ ครูผู้สอนในศูนย์เครือข่ายโรงเรียนจัดการศึกษาท้องถิ่นขอนแก่น - ชัยภูมิ จำนวน 175 คน กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางของเครจซี่และมอร์แกน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถามเป็นมาตราประมาณค่า 5 ระดับ มีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.98 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบสมมติฐานใช้ค่าที่ (t-test) และการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว (One-Way ANOVA)

---

[1] นักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

[1] Graduate Student. Master of Education (Educational Administration). North Eastern University, Thailand.

[2] อาจารย์ประจำหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

[2] Lecturers in the Curriculum. Master of Education (Educational Administration). North Eastern University, Thailand.

* ได้รับบทความ: 11 กุมภาพันธ์ 2562; แก้ไขบทความ: 12 มีนาคม 2562; ตอบรับการตีพิมพ์: 26 มีนาคม 2562

Received: February 11, 2019; Revised: March 12, 2019; Accepted: March 26, 2019

ผลการวิจัยพบว่า 1)การมีส่วนร่วมของครูในการดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด 2) การเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของครูในการดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาจำแนกตามระดับการศึกษาโดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน จำแนกตามประสบการณ์ในการทำงานโดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และจำแนกตามขนาดของสถานศึกษาโดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน 3) ข้อเสนอแนะที่มีต่อการมีส่วนร่วมของครูในการดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา เมื่อพิจารณาจากค่าความถี่ของข้อเสนอแนะพบประเด็นที่สำคัญดังนี้ (1)ควรมีการทำวิจัยเพื่อแก้ไขการพัฒนางานที่สอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษาแต่ละมาตรฐาน (2)ควรมีการประชุมวางแผนร่วมกัน เพื่อรับทราบและสรุปการทำงานที่ได้ปฏิบัติผ่านมา (3)ควรมีการมอบหมายงานและการกำกับติดตามการปฏิบัติงานอย่างเป็นระบบทุกขั้นตอน (4)ควรแต่งตั้งผู้รับผิดชอบและภาระงานที่ชัดเจนในการประเมิน (5)ควรไปศึกษาดูงาน จากหน่วยงานที่ประสบความสำเร็จ (6)ควรมีการตรวจสอบในเชิงคุณภาพให้ปรากฏต่อผู้เรียน ไม่ใช่ตรวจเฉพาะเอกสารควรรายงานตามสภาพความเป็นจริง (7)ควรส่งเสริมบุคลากรและสร้างขวัญกำลังใจในการทำงานร่วมกัน

คำสำคัญ : 1. การมีส่วนร่วมของครู 2. การประกันคุณภาพการศึกษา 3. ศูนย์เครือข่ายโรงเรียนจัดการศึกษาท้องถิ่นขอนแก่น - ชัยภูมิ

ABSTRACT

The objectives of this research were to 1) study the teachers' participation in the operation of educational quality assurance within the schools, 2) compare the teachers' participation in the operation of educational quality assurance within the schools and 3) study suggestions concerning the teachers' participation in the Operation of Educational Quality Assurance within the schools of the KhonKaen-Chaiyapume Local Education Management School Network under Local Administrative Organization. A number of 175 teachers in the schools in the Local Education Management School Network were selected as sample group by basing on Krejcie and Morgan Table. A questionnaire was used as research tool for data collection. The instrument used for conducting the research was the five-rating scale questionnaire with the reliability at .98. The collected data were analyzed by using percentage, arithmetic mean, standard deviation, One-way ANOVA and a t-test for testing hypothesis.

The findings show that: 1)The teachers' participation in the operation of educational quality assurance within the schools, the overall picture of participation was at the "highest" level. 2) A comparison of the teachers' participation in the operation of educational quality assurance within the schools, by their past levels of education, it was found that there is no significant difference in the level of participation, but there was a significant difference

at the 0.05 level when classified by their work experiences. The school sizes present no significantly different level of participation. 3) The teachers made several important suggestions as follows: (1) There should be some research studies to improve works that are consistent with each of the educational standard; (2) There should be joint planning meetings to share information and to summarize results of their works; (3) There should be task assignments and systematic monitoring of operations at each step; (4) There should be appointments of persons to take responsibility for the operations and to provide a clear job description for evaluation; (5) There should be study-visits to authorities which have been successful in regard to educational quality assurance; (6) There should be qualitative examinations to ascertain the learning effects on the students, not just a documentary study, and then to report on actual states of affairs; (7) There should be promotions for school personnel and to boost everyone's morale in working together as a group.

Keywords : 1. Teachers' Participation 2. Educational Quality Assurance 3. Schools of the KhonKaen-Chaiyapume Local Education Management School Networ

1. ความสำคัญและที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัย

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 มีเจตนารมณ์ที่ทำการปฏิรูปการศึกษา โดยกำหนดแนวทางในการพัฒนา ข้าราชการครู ตามมาตรา 52 สรุปได้ว่า การปฏิรูปครู และบุคลากรทางการศึกษามีเป้าหมายที่จะพัฒนาวิชาชีพครูให้มีคุณภาพมีประสิทธิภาพและ มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์และการพัฒนางานอาชีพของตนตามเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพ ซึ่งสอดคล้องกับข้อเสนอยุทธศาสตร์การปฏิรูปการศึกษาของคณะกรรมการการอำนวยการปฏิรูป การศึกษา (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2554 : 19)ดังนั้น พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 หมวด 6 ว่าด้วยเรื่องมาตรฐานและการประกันคุณภาพ กำหนดไว้ว่า ระบบ หลักเกณฑ์ และวิธีการประกันคุณภาพการศึกษาให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวงซึ่งสำนักงานคณะกรรมการศึกษาขั้นพื้นฐานได้มีการประกาศ เรื่อง แนวปฏิบัติการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2561 โดยมีประกาศใช้กฎกระทรวง การประกันคุณภาพการศึกษา พ.ศ. 2561 ลงวันที่ 20 กุมภาพันธ์ 2561 ได้กำหนดระบบ หลักเกณฑ์ และวิธีการประกันคุณภาพการศึกษาอันส่งผลให้การดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษาทั้งหน่วยงานต้นสังกัดและกำหนดแนวทางในการขับเคลื่อนการประกันคุณภาพการศึกษาสอดคล้องกับหลักการประกันคุณภาพการศึกษา

ศูนย์เครือข่ายโรงเรียนจัดการศึกษาท้องถิ่นขอนแก่น - ชัยภูมิ สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาทุกระดับ จึงจำเป็นต้องมีการวางแผนการดำเนินงานต่างๆ โดยเฉพาะเรื่องการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาเป็นสิ่งที่ต้องเร่งกระทำ เพื่อให้การจัดการศึกษามีประสิทธิภาพ ซึ่งสถานศึกษาต้องบริหารให้มีความสะดวก รวดเร็ว และพัฒนาคุณภาพ ของผู้เรียนให้ตรงตามมาตรฐาน

การศึกษาของมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตามระบบงานประกันคุณภาพการศึกษาภายใน ดังนั้น เพื่อให้ครูได้มีส่วนร่วมในการดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา และเพื่อรับการประเมินประกันคุณภาพภายนอกจากสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) ส่งผลให้งานประกันคุณภาพการศึกษามีความสำคัญยิ่งขึ้น แต่ในทางปฏิบัติปรากฏว่าสถานศึกษายังไม่ดำเนินการเป็นรูปธรรมเท่าใดนัก และปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่อาจเป็นสาเหตุของปัญหาในเรื่องนี้

จากสภาพปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาการมีส่วนร่วมของครูในการดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาของศูนย์เครือข่ายโรงเรียนจัดการศึกษาท้องถิ่นขอนแก่น - ชัยภูมิ สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อนำผลการวิจัยใช้เป็นแนวทางในการแก้ไข ปรับปรุงพัฒนาการดำเนินงานการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาและพัฒนาโรงเรียนให้มีคุณภาพยิ่งขึ้น

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของครูในการดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาของศูนย์เครือข่ายโรงเรียนจัดการศึกษาท้องถิ่นขอนแก่น-ชัยภูมิ สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

2.2 เพื่อเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของครูในการดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาของศูนย์เครือข่ายโรงเรียนจัดการศึกษาท้องถิ่นขอนแก่น- ชัยภูมิ จำแนกตามระดับการศึกษา ประสบการณ์ในการทำงานและขนาดสถานศึกษาที่แตกต่างกัน

2.3 เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะการมีส่วนร่วมของครูในการดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาของศูนย์เครือข่ายโรงเรียนจัดการศึกษาท้องถิ่นขอนแก่น-ชัยภูมิ สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

3. สมมติฐานการวิจัย

การมีส่วนร่วมของครูในการดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาของศูนย์เครือข่ายโรงเรียนจัดการศึกษาท้องถิ่นขอนแก่น - ชัยภูมิ สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำแนกตามระดับการศึกษา ประสบการณ์ในการทำงานและขนาดสถานศึกษาแตกต่างกัน

4. ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

4.1 ผู้บริหารและผู้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของศูนย์เครือข่ายโรงเรียนจัดการศึกษาท้องถิ่นขอนแก่น - ชัยภูมิ สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ใช้เป็นแนวทางในการแก้ไข ปรับปรุงพัฒนาการดำเนินงานการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาและพัฒนาโรงเรียนให้มีคุณภาพยิ่งขึ้น

4.2 ให้โรงเรียนใช้เป็นแนวทางในการวางแผนพัฒนาการดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาให้มีประสิทธิผลและประสิทธิภาพ เพื่อรองรับการประเมินคุณภาพภายนอก จากสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.)

4.3 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาใช้เป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายและแนวทางในการดำเนินงานการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

5. วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มุ่งศึกษาการมีส่วนร่วมของครูในการดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาของศูนย์เครือข่ายโรงเรียนจัดการศึกษาท้องถิ่นขอนแก่น – ชัยภูมิ สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ ครูและบุคลากรทางการศึกษาสายผู้สอนในสถานศึกษาของศูนย์เครือข่ายโรงเรียนจัดการศึกษาท้องถิ่นขอนแก่น - ชัยภูมิ สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ปีการศึกษา 2561 จำนวน 16 โรงเรียน กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้ตารางของเครจซี่และมอร์แกน(Krejcie and Morgan) (ทิพยา กิจวิจารณ์, 2551 : 139) ได้กลุ่มตัวอย่าง 175 คน จากนั้นใช้วิธีสุ่มแบบแบ่งชั้นอย่างเป็นสัดส่วน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสอบถามเป็นมาตราประมาณค่า (Rating scale) 5 ระดับ มีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ .98 โดยใช้สัมประสิทธิ์อัลฟา (Alpha Coefficient) ของครอนบาค (Cronbach) สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบสมมติฐานใช้ค่า ที่ (t-test) และการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว (One-Way ANOVA) และทำการทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ด้วยวิธีการของเชฟเฟ่ (scheffe’)

6. ผลการวิจัย

6.1 การมีส่วนร่วมของครูในการดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาของศูนย์เครือข่ายโรงเรียนจัดการศึกษาท้องถิ่นขอนแก่น - ชัยภูมิ สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีระดับการมีส่วนร่วมสูงสุด คือ ด้านการจัดทำรายงานผลการประเมินตนเอง รองลงมา คือ ด้านการประเมินผลและตรวจสอบคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา ส่วนด้านที่มีระดับการมีส่วนร่วมต่ำสุด คือ ด้านการติดตามผลการดำเนินการ

6.2 ผลการเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของครูในการดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาของศูนย์เครือข่ายโรงเรียนจัดการศึกษาท้องถิ่นขอนแก่น – ชัยภูมิ สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พบว่า 1)ครูที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีส่วนร่วมในการดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาโดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน 2)ครูที่มีประสบการณ์ในการทำงานต่างกัน มีส่วนร่วมในการดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาโดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานของการวิจัย เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการกำหนดมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา ด้านการดำเนินการตามแผนพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษา ด้านการจัดทำรายงานผลการประเมินตนเอง และด้านการพัฒนาสถานศึกษาให้มีคุณภาพ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนด้านอื่นๆไม่แตกต่างกัน 3)ครูที่ปฏิบัติงานในสถานศึกษาที่มีขนาดต่างกันมีส่วนร่วมในการดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาโดยภาพรวมและรายด้านทุกด้านไม่แตกต่างกัน

6.3 ข้อเสนอแนะที่มีต่อการมีส่วนร่วมของครูในการดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาของศูนย์เครือข่ายโรงเรียนจัดการศึกษาท้องถิ่นขอนแก่น - ชัยภูมิ สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เมื่อพิจารณาจากค่าความถี่ของข้อเสนอแนะพบประเด็นที่สำคัญดังนี้ 1)ควรมีการทำวิจัยเพื่อแก้ไขการพัฒนางานที่สอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษาแต่ละมาตรฐาน 2)ควรมีการประชุมวางแผนร่วมกัน เพื่อรับทราบและสรุปการทำงานที่ได้ปฏิบัติผ่านมา 3)ควรมีการมอบหมายงานและการกำกับติดตามการปฏิบัติงานอย่างเป็นระบบทุกขั้นตอน 4)ควรแต่งตั้งผู้รับผิดชอบและภาระงานที่ชัดเจนในการประเมิน5)ควรไปศึกษาดูงาน จากหน่วยงานที่ประสบความสำเร็จ6)ควรมีการตรวจสอบในเชิงคุณภาพให้ปรากฏต่อผู้เรียน ไม่ใช่ตรวจเฉพาะเอกสารควรรายงานตามสภาพความเป็นจริง 7)ควรส่งเสริมบุคลากรและสร้างขวัญกำลังใจในการทำงานร่วมกัน

7. อภิปรายผลการวิจัย

7.1 การมีส่วนร่วมของครูในการดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาของศูนย์เครือข่ายโรงเรียนจัดการศึกษาท้องถิ่นขอนแก่น - ชัยภูมิ สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า การจัดทำรายงานผลการประเมินตนเอง มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ทั้งนี้เนื่องมาจากกระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศใช้กฎกระทรวง เกี่ยวกับการประกันคุณภาพการศึกษา พ.ศ. 2561 และได้กำหนดระบบ หลักเกณฑ์ และวิธีการประกันคุณภาพการศึกษาอันส่งผลให้การดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษาทั้งหน่วยงานต้นสังกัดหรือหน่วยงานกำกับดูแล และหน่วยงานภายนอกที่สะท้อนสภาพการดำเนินงานที่แท้จริงและเกิดประสิทธิภาพ และกำหนดแนวทางในการขับเคลื่อนการประกันคุณภาพการศึกษาสอดคล้องกับหลักการประกันคุณภาพการศึกษา และมีกลไกปฏิบัติที่เอื้อต่อการดำเนินงานตามมาตรฐานการศึกษาแต่ละระดับให้เกิดประสิทธิภาพในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา โดยมีแนวทางปฏิบัติให้สถานศึกษาดำเนินการจัดทำรายงานผลการประเมินตนเอง (Self Assessment Report : SAR) ตรงตามมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาที่ชัดเจน ซึ่งครูและบุคลากรทางการศึกษาทุกคนต้องมีส่วนร่วมในการจัดทำรายงานผลการประเมินตนเอง สอดคล้องกับงานวิจัยของ ประครอง มิทะลา (2555 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต 2 พบว่า ครูมีส่วนร่วมในการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของ สมยศ แสงผุย และคณะ (2561 : 31) ที่ได้ศึกษาการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมของครู โรงเรียนในศูนย์เครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่ 14 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2 พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านเรียงตามลำดับค่าเฉลี่ย ได้แก่ ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา ด้านการพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา และ ด้านการพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ตามลำดับ

7.2 การเปรียบเทียบความคิดเห็นที่มีต่อการมีส่วนร่วมของครูในการดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาของศูนย์เครือข่ายโรงเรียนจัดการศึกษาท้องถิ่นขอนแก่น - ชัยภูมิ สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำแนกตามระดับการศึกษา ผลการวิจัยพบว่า โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้เนื่องจากครูที่ทำหน้าที่การสอนในสถานศึกษาทั้งที่จบระดับปริญญาตรีและสูงกว่าระดับปริญญาตรีส่วนใหญ่ต่างก็ต้องดำเนินการตามนโยบาย การประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาตามที่กำหนดให้มีการปฏิบัติงาน การดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับการประกันคุณภาพตามระบบการประกันคุณภาพ อีกทั้งมีส่วนในการเข้ารับการประชุม อบรม และให้ความรู้ความเข้าใจในเรื่องการประกันคุณภาพการศึกษา เพื่อพัฒนาการศึกษาให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของจีรภา เพชรสงคราม(2554 : 108) ทำการศึกษาเรื่อง การศึกษาการมีส่วนร่วมของครูในการพัฒนาการดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษาโรงเรียนในสังกัดกรุงเทพมหานคร เขตบางขุนเทียน จำแนกตามวุฒิการศึกษาโดยภาพรวมครูที่มีวุฒิการศึกษาต่างกันมีส่วนร่วมในการพัฒนาการดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษาไม่แตกต่างกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ ต่อพงศ์ จริยศิลป์ และคณะ (2560 : 23) ที่ได้ศึกษาความคิดเห็นของครู และบุคลากรทางการศึกษา ที่มีต่อการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาในเขตเทศบาลตำบลสุวรรณภูมิ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2 พบว่า ครูและบุคลากรทางการศึกษาที่มีระดับการศึกษาต่างกันมีความคิดเห็นต่อการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาในเขตเทศบาลตำบลสุวรรณภูมิ โดยรวมไม่แตกต่างกัน

7.3 การเปรียบเทียบความคิดเห็นที่มีต่อการมีส่วนร่วมของครูในการดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาของศูนย์เครือข่ายโรงเรียนจัดการศึกษาท้องถิ่นขอนแก่น - ชัยภูมิ สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำแนกตามประสบการณ์ในการทำงาน ผลการวิจัยพบว่า โดยภาพรวมแตกต่างกัน ทั้งนี้เนื่องจาก ครูที่มีประสบการณ์ในการทำงานเป็นเวลานานได้สะสมความรู้ความเข้าใจในการประกันคุณภาพการศึกษามากกว่า และผ่านการประเมินคุณภาพการศึกษาด้านต่างๆ อีกทั้งครูทุกคนเห็นว่าควรมีการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา เพื่อมุ่งพัฒนาการศึกษาให้มีคุณภาพตามมาตรฐาน การศึกษาเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย ที่กำหนดไว้ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ซึ่งกระทรวงศึกษาธิการ (2544 : 24) ได้กล่าวถึงระบบ การประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาว่า เป็นส่วนหนึ่งของการบริหารการศึกษาซึ่งเป็น กระบวนการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่อง และครูทุกคนมีความเข้าใจและตระหนักถึงความจำเป็น และความสำคัญของการประกันคุณภาพทางการศึกษาเหมือนกันว่าคุณภาพของการศึกษา มิใช่สิ่งที่เกิดขึ้นโดยบังเอิญ แต่เป็นสิ่งที่ต้องมีการจัดการศึกษาอย่างเป็นระบบ ต่อเนื่องคุณภาพการศึกษาจึงเป็นเรื่องของทุกคนที่อยู่ในกระบวนการจัดการและต้องมีการปฏิบัติ อย่างทั่วถึงทั้งสถานศึกษา บุคลากรทางการศึกษาจึงต้องเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการนำความรู้ ความเข้าใจในนวัตกรรมต่างๆ เพื่อดำเนินงานพัฒนาคุณภาพของสถานศึกษาให้เป็นไปตาม พระราชบัญญัติการศึกษาแหงชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ มานพ วงษ์น้อย (2554 : 108) ทำการศึกษา การมีส่วนร่วมในกระบวนการประกันคุณภาพการศึกษาขั้นพื้นฐานโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร จำแนกตามประสบการณ์การทำงาน ผลการวิจัยพบว่า ครูที่มีประสบการณ์ในการทำงานที่ต่างกันมีส่วนร่วมในกระบวนการประกันคุณภาพการศึกษาขั้นพื้นฐานแตกต่างกัน

7.4 การเปรียบเทียบความคิดเห็นที่มีต่อการมีส่วนร่วมของครูในการดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาของศูนย์เครือข่ายโรงเรียนจัดการศึกษาท้องถิ่นขอนแก่น - ชัยภูมิ สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำแนกตามขนาดของสถานศึกษาพบว่า โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้เนื่องจาก ครูที่ปฏิบัติงานในสถานศึกษาไม่ว่าจะเป็นสถานศึกษาขนาดเล็ก ขนาดกลางหรือสถานศึกษาขนาดใหญ่ต่างได้รับนโยบายเกี่ยวกับการประกันคุณภาพการศึกษาเหมือนกัน เพื่อพร้อมรับการประเมินคุณภาพภายนอกสถานศึกษา ครูจึงตระหนักและเห็นความสำคัญในการประกันคุณภาพซึ่งเป็นผลสะท้อนให้ทราบถึงคุณภาพการศึกษา คุณภาพการเรียนการสอนของแต่ละสถานศึกษาด้วย อีกทั้ง ครูและบุคลากรทางการศึกษาในโรงเรียนทุกขนาดเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการดำเนินการเพื่อการประกันคุณภาพการศึกษาในโรงเรียนของตนเอง โดยครูแกนนำของโรงเรียนประมาณ 1-2 คน ได้เข้ารับการศึกษาอบรม เพื่อให้มีความตระหนักและมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการประกันคุณภาพภายในของโรงเรียน และเพื่อแกนนำในการพัฒนาโรงเรียนของตนเอง ถึงแม้ว่าโรงเรียนขนาดเล็กจะเป็นโรงเรียนที่มีความขาดแคลนเกี่ยวกับปัจจัยในการบริหาร มีครูอาจารย์น้อยการดำเนินงานต่างๆ ขาดขั้นตอนที่ต่อเนื่อง แต่โรงเรียนขนาดเล็กมีความสัมพันธ์แนบแน่นกับชุมชนและมีบทบาทในการเป็นผู้นำชุมชนที่ชัดเจน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของนพภัสสร เลิศยศอนันต์ และคณะ (2561 : 24) ที่ได้ศึกษาการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน โรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา จังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า ระดับความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนากับชุมชนในจังหวัดร้อยเอ็ด โดยรวมมีค่าอยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับงานวิจัยของ โสวัฒน์ วลัยศรี (2552 : 191) ทำการศึกษาเรื่อง การดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2 จำแนกตามขนาดของสถานศึกษา ผลการวิจัย พบว่า ครูที่อยู่ในสถานศึกษาขนาดเล็ก สถานศึกษาขนาดกลางและสถานศึกษาขนาดใหญ่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับระดับการดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2 โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากและมีความเห็นไม่แตกต่างกัน

8. ข้อเสนอแนะ

8.1 ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

8.1.1 ผู้บริหารควรส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานการจัดทำมาตรฐานการศึกษาและปรับปรุงให้เป็นไปตามมาตรฐานการศึกษา เพื่อนำไปใช้ในการพัฒนาโรงเรียน

8.1.2 สถานศึกษาควรส่งเสริมการมีส่วนร่วมตัดสินใจในการกำหนดวิธีการดำเนินงานจัดทำแผนที่ครอบคลุมในทุกด้าน

8.1.3 ผู้บริหารควรส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในการใช้เทคนิคการบริหารจัดการการดำเนินงานตามแผนที่กำหนดไว้

8.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยต่อไป

8.2.1 ควรมีการทำวิจัยการมีส่วนร่วมของครูในการดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาของศูนย์เครือข่ายโรงเรียนจัดการศึกษาท้องถิ่นขอนแก่น – ชัยภูมิ สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในเชิงคุณภาพให้ให้ได้ข้อมูลเชิงคุณภาพต่อไป

8.2.2 ควรมีการทำวิจัยการมีส่วนร่วมของครูในการเตรียมความพร้อมที่จะรับการประเมินภายนอกสถานศึกษาของศูนย์เครือข่ายโรงเรียนจัดการศึกษาท้องถิ่นขอนแก่น – ชัยภูมิ สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

9. เอกสารอ้างอิง

เกียรติศักดิ์ ทันจันทร์. (2543). **สภาพและปัญหาการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาภายในของโรงเรียนประถมศึกษาสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดกำแพงเพชร.** วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย : สถาบันราชภัฏกำแพงเพชร.

จีรภา เพชรสงคราม. (2554). **การศึกษาการมีส่วนร่วมของครูในการพัฒนาการดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษา โรงเรียนในสังกัดกรุงเทพมหานคร เขตบางขุนเทียน**. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ต่อพงศ์ จริยศิลป์ และคณะ. (2560). ความคิดเห็นของครู และบุคลากรทางการศึกษา ที่มีต่อการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาในเขตเทศบาลตำบลสุวรรณภูมิ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2. **วารสารมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด.** 7(2). 23-32.

ทิพยา กิจวิจารณ์. (2551). **วิธีวิทยาการวิจัยทางการศึกษา.** ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ.

นพภัสสร เลิศยศอนันต์ และคณะ. (2561). การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน โรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา จังหวัดร้อยเอ็ด. **วารสารมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด.** 7(1). 24-34.

ประครอง มิทะลา. (2549). **การมีส่วนร่วมในการดาเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต 2**. วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต (การบริหารการศึกษา). มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.

มานพ วงษ์น้อย. (2554). **การมีส่วนร่วมในกระบวนการประกันคุณภาพการศึกษาขั้นพื้นฐานโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร**. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี.

สถาพร หาภาและชัยชนะ โพธิวาระ. (2554). **การดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษาภายในโรงเรียนตามทรรศนะของครูผู้สอน อำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประจวบคีรีขันธ์ เขต 1**. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต (การบริหารการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต.

สมยศ แสงผุย และคณะ. (2561). การบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมของครู โรงเรียนในศูนย์เครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่ 14 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2. **วารสารมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด.** 7(2). 31-41.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2554). **การพัฒนาองค์การและบุคลากรแนวคิดใหม่ในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์.** กรุงเทพมหานคร : 21 เซ็นจูรี่.

โสวัฒน์ วลัยศรี. (2552). **การดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาตามมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2**. วิทยานิพนธ์ปริญญา ครุศาสตรมหาบัณฑิต (การบริหารการศึกษา). มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.

10. คำขอบคุณ

การวิจัยครั้งนี้สำเร็จได้ด้วยความกรุณาจาก ดร.จิรวัฒน์ วรุณโรจน์ อาจารย์ประจำหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต ดร.วิเชียร รู้ยืนยง ประธานหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา ดร.วานิช ประเสริฐพร คณบดีคณะศึกษาศาสตร์ และผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบเครื่องมือการวิจัยผู้วิจัยขอขอบกราบพระคุณเป็นอย่างสูง ณ โอกาสนี้ ขอกราบขอบพระคุณครอบครัว อันเป็นที่เคารพยิ่งที่ได้ช่วยกันวางรากฐานการศึกษา วางรากฐานศีลธรรมอันดีและผู้เป็นกำลังใจทีสำคัญยิ่งของผู้วิจัยในการสนับสนุนผู้วิจัยในทุกๆ ด้าน จนประสบความสำเร็จในวันนี้

การส่งเสริมสัมมาชีพของชุมชนเพื่อการสร้างความมั่นคงทางสังคมวัฒนธรรม ในจังหวัดศรีสะเกษ

Community Promotion to Create Social and Cultural Stability in Sisaket Province

สุทัศน์ ประทุมแก้ว[1], พระกัญจน์ แสงรุ่ง[2], อุทัย ภูคดหิน[3]
Suthat Pratoomkeaw[1], Phrakan Saengrung[2], Uthai Phookodhin[3]
ทำวิจัยเมื่อ พ.ศ. 2561
E-mail : suthatpar.b@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1)ศึกษาการส่งเสริมสัมมาชีพในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา 2)ศึกษาการสร้างความมั่นคงทางสังคมวัฒนธรรมในจังหวัดศรีสะเกษ 3)วิเคราะห์การส่งเสริมสัมมาชีพของชุมชนเพื่อการสร้างความมั่นคงทางสังคมวัฒนธรรมในจังหวัดศรีสะเกษ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้นำหมู่บ้านฝ่ายปกครอง ผู้นำทางจิตวิญญาณ/ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้นำด้านการพัฒนา รวมทั้ง 36 รูป/คน เครื่องมือที่ใช้ในวิจัยเป็นแบบสัมภาษณ์เชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า การส่งเสริมสัมมาชีพของชุมชนเพื่อการสร้างความมั่นคงทางสังคมวัฒนธรรม จำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้ประกอบสัมมาชีพควรนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ในการดำเนินชีวิตหลักสัมมาชีพ ถือเป็นหลักธรรมสำคัญในทางพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นแนวทางในการประพฤติ ปฏิบัติของบุคคลผู้มุ่งหวังผลแห่งความสุขในดำเนินชีวิต การสร้างความมั่นคงทางสังคมวัฒนธรรมในจังหวัดศรีสะเกษ เป็นการปฏิบัติตามหลักสัมมาชีพจะต้องกระทำอยู่ในกรอบแห่งศีลธรรมและกฎหมายที่ทางรัฐบาลได้ประกาศใช้โดยยึดความสุจริตทั้งทางกาย วาจา และจิตใจ ที่ไม่ตกอยู่ในอำนาจของความโลภ ความโกรธ และความหลง อันเป็นเหตุให้เกิดความเดือดร้อนแก่ตนเองและสังคมสำหรับชาวพุทธเรียกระเบียบที่ควบคุมความประพฤติของ

[1,2] อาจารย์ระดับบัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

[1,2] Graduate teachers Sisaket Buddhist College Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

[3] อาจารย์ประจำหลักสูตรศาสนศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด

[3] Teacher Bachelor of Arts Program in Philosophy Mahamakut Buddhist University Roi Et Campus, Thailand.

* ได้รับบทความ: 4 มีนาคม 2562; แก้ไขบทความ: 1 ตุลาคม 2562; ตอบรับการตีพิมพ์: 21 ตุลาคม 2562

Received: March 4, 2019; Revised: October 1, 2019; Accepted: October 21, 2019

คนและกิจการของชุมชนให้เรียบร้อยดีงามนั้นว่า ศีล เนื่องจาก ศีล เป็นตัวเชื่อมโยงให้เกิดความมั่นคงทางวัฒนธรรมของสังคม การส่งเสริมสัมมาชีพของชุมชนเพื่อการสร้างความมั่นคงทางสังคมวัฒนธรรมในจังหวัดศรีสะเกษ จึงเป็นหลักในดำเนินชีวิตที่มีคุณค่าทางจริยธรรมต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคคลทั้งทางกาย ทางวาจา และทางจิตใจ อีกทั้งเกิดคุณค่าต่อการพัฒนาปัญญา ให้รู้จักคิดอย่างมีเหตุผลในการดำเนินชีวิต นอกจากนี้ การดำเนินชีวิตตามหลักสัมมาอาชีพยังมีคุณค่าทางจริยธรรมต่อการเกื้อหนุนและส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้อื่น และมีคุณค่าต่อการพัฒนาสังคมส่วนรวมทั้งด้านการปกครอง การเมือง เศรษฐกิจ ตลอดจนเกื้อหนุนการพัฒนาระบบจริยธรรมทางสังคมด้านอื่น ๆ ให้เข้มแข็งและมั่นคงยิ่งขึ้น ซึ่งจะนำไปสู่เป้าหมายที่ก่อให้เกิดความสุขมวลรวมของคนในสังคมมากยิ่งขึ้น

คำสำคัญ : 1. การส่งเสริมสัมมาชีพ 2. การสร้างความมั่นคง 3. สังคมวัฒนธรรม

ABSTRACT

The objectives of this research were to 1)study the promotion of the teachings that appear in the Buddhist scriptures. 2)study the creation of social security in Si Sa Ket Province. 3)To analyze the promotion of the community's livelihood to create social and cultural stability in Sisaket Province. With the scope of area studies including Khukhan District, Pho Si Suwan District, And Mueang Sisaket District. The sample group used in the research was the village leaders, Spiritual leaders/villagers, Development leader, Including 36 images/person. The tools used in the research are descriptive interview form.

The research found that Promoting the community's livelihood for social security and culture. It is essential that the practitioner should apply Buddhism principles in life. The principle of life is considered an important principle in Buddhism. Practice of people who aim for the happiness of life. The creation of social security in Sisaket province. It is a principle that must be done in the framework of morality and laws that the government has adopted. By adhering to honesty both physically, verbally and mentally. That does not fall into the power of greed, anger and delusion. Which causes trouble for themselves and society for Buddhists, it is a regulation that governs the behavior of people and the affairs of the community. Because the sacrament is a link to the cultural stability of the society. Promoting the community's livelihood for social security in Sisaket Province. Therefore is the principle of living with ethical values in the development of the quality of life of people, both physically, verbally and mentally. As well as creating value for the development of intelligence To know to think logically in life. In addition Living according to the principles of occupation is also an ethical value to support and promote the quality of life of others. And has value for the development of society as a whole, including

government, politics, economy. As well as supporting the development of other ethical and social systems to be stronger and more stable. Which will lead to more goals that contribute to the overall happiness of people in society.

Keywords : 1. Life Promotion 2. Creating Stability 3. Social Cultural

1. ความสำคัญและที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัย

สังคมชนบทโดยทั่วไปได้ถูกวัฒนธรรมจากแหล่งอื่นเข้ารุกราน สังคมชนบท ถูกเปลี่ยนเข้าสู่ยุคพัฒนาทางวัตถุอย่างฉับพลัน ขนบธรรมเนียมประเพณีท้องถิ่นถูกเหยียบย้ำว่าเป็นของต่ำทรามล้าสมัย เยาวชนและคนรุ่นใหม่หลงใหลกระแสวัฒนธรรมภายนอกจนหลงลืมวัฒนธรรมอันเป็นรากเหง้าของตัวเอง ประเพณีที่ยังปฏิบัติกลายเป็นเพียงเครื่องสนองความบันเทิงที่ฉาบฉวย กุศโลบายดั้งเดิม คือ (1)การปลูกฝังจิตสำนึกทางสังคม (2)วัฒนธรรมถูกละเลย (3)สถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา และสถาบันศาสนา สูญเสียบทบาทในการปฏิบัติหน้าที่ที่พึงจะได้รับ นำไปสู่ค่านิยมและพฤติกรรมที่เน้นวัตถุนิยมและบริโภคนิยม ค่านิยมที่ดีงามและภูมิปัญญาท้องถิ่นถูกละเลย มีการสืบทอดน้อย ระบบคุณค่าของสังคมในเรื่องจิตสาธารณะ ความเอื้ออาทร และการช่วยเหลือกันเริ่มเสื่อมถอย เนื่องจากกิจกรรมประเพณีที่ดำเนินไปเพื่อส่วนรวมไม่ได้รับการเอาใจใส่ ซึ่งในที่สุดอาจนำมาสู่ภาวะของการล้มสลายทางวัฒนธรรมที่บรรพชนใช้เวลาสั่งสมมายาวนานได้สิ้นสุดลงในที่สุด จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องได้รับการเอาใจใส่ การพัฒนาต่างๆ ควรตั้งอยู่บนพื้นฐานที่มั่นคง หาใช่การพัฒนาที่ขาดจากฐานเดิมซึ่งจะทำให้สั้นคลอนได้ง่าย (ประเวศ วะสี, 2536 : 33) ทั้งนี้ให้อยู่ในบริบทของสังคมและชุมชนทั้งของอดีตและปัจจุบัน มีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตชุมชนตามที่เป็นจริง มีการอนุรักษ์ การฟื้นฟู การประยุกต์ และการสร้างใหม่อย่างเหมาะสม(ยุทธภัณฑ์ เตชะแก้ว, 2540 : 21-22) ย่อมจะสามารถดำรงสังคมวัฒนธรรมท้องถิ่นอันดีงามให้มั่นคงต่อไปได้

สังคมในศตวรรษที่ 21 มีการเปลี่ยนแปลงทางด้านวิทยาศาสตร์ สังคมและเทคโนโลยี ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ในปัจจุบันทำให้เกิดปัญหาวิกฤตทางเศรษฐกิจ และประชาชนทุกระดับ ประสบปัญหาต่างๆ ปัญหาที่สำคัญ คือ เกิดจากประชาชนในระดับรากหญ้าซึ่งเป็นคนกลุ่มใหญ่ของประเทศ รัฐบาลได้มองเห็นความสำคัญของปัญหานี้จึงได้มีการพัฒนาประเทศที่เน้นไปที่การส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนในประเทศได้ อยู่ดี กินดี มีอาชีพ และรายได้ รวมทั้งมีสุขภาพร่างกายที่ดี มีการส่งเสริมผ่านทางโครงการต่างๆ โดยมีหน่วยงานของรัฐเป็นผู้กำกับดูแล พื้นฐานทางอุดมการณ์ของชาวอีสาน เกิดจากการผสมผสานของระบบความเชื่อด้านพุทธศาสนา โดยแสดงออกผ่านการดำเนินชีวิต พิธีกรรม และจารีตของชุมชน ค่านิยมหลักมักเกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตและการทำมาหากิน คือ การแก้ปัญหาปากท้อง การแสวงหาที่ทำกิน และการอยู่ร่วมกันอย่างสันติในชุมชน มีระบบครอบครัวและเครือญาติเป็นแรงยึดเหนี่ยว หลักการดำเนินชีวิตของคนในชุมชนที่มีกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ อยู่รวมกันของไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันจึงล้วนแล้วแต่ได้รับอิทธิในการดำเนินชีวิตตามหลักพุทธศาสนา จากการศึกษาประวัติศาสตร์ในแต่ละจังหวัด พบว่า จังหวัดศรีสะเกษ สุรินทร์ และบุรีรัมย์ เป็นจังหวัดหนึ่งที่มีประชาชนส่วนใหญ่เป็นพุทธศาสนิกชนและนับถือผีมาแต่เดิม และยังเป็นมีกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ รวมกันอยู่ 4 กลุ่มชาติพันธุ์ ได้แก่ กลุ่มชาติพันธุ์ส่วย (สงวน บุตรราช,

2562 : สัมภาษณ์) กลุ่มชาติพันธุ์เขมร (ขวัญชัย ไชยโพธิ์, 2562 : สัมภาษณ์) กลุ่มชาติพันธุ์ลาว (ผ่องศรี ใยเม้า, 2562 : สัมภาษณ์) และกลุ่มชาติพันธุ์เยอ (อินทร์ คูคำ, 2562 : สัมภาษณ์) ทั้ง 4 กลุ่มชาติพันธุ์นี้ต่างก็มีภาษา วัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อรวมถึงระบบความคิดเป็นของตนเอง ซึ่งเป็นวิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ ถึงแม้วิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์จะแตกต่างกัน แต่สิ่งหนึ่งที่เหมือนกันก็คือหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นหลักธรรมมีไว้สำหรับปฏิบัติอย่างสอดคล้องกับความเชื่อเดิมในการการดำรงอยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์

การดำรงอยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์ของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ที่แตกต่างกัน มีการพัฒนาสืบทอดกันมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เนื่องจากการดำเนินชีวิตความเป็นอยู่จะดีหรือไม่ดีของชุมชนขึ้นอยู่กับแนวทางแก้ปัญหาที่เรียกว่า “วิธีการแก้ปัญหาแบบพุทธ” โดยเน้นที่หลักการกับแง่ของคำสอน (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2525 : 917) ซึ่งพุทธศาสนามองว่าปัญหาเกิดขึ้นเริ่มที่จิตใจของคน การแก้ปัญหาจึงเน้นเนื้อหาของคำสอนที่เกี่ยวกับจิตใจ ส่วนปัญหาทั่วไปของชุมชนก็จะมีด้านคำสอนระดับศีลคอยรักษากายและจิตใจ คำสอนต่างๆ เหล่านี้ พระพุทธศาสนาจะมีความผูกพันกับชุมชนจนกลายเป็นความเชื่อสำหรับการดำเนินชีวิตในชุมชน และที่สำคัญคำสอนทางพระพุทธศาสนายังเป็นบ่อเกิดของวัฒนธรรม ที่สามารถเป็นหลักเพื่อการเสริมสร้างการดำรงอยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดศรีสะเกษ ที่นับถือพระพุทธศาสนา เป็นประเด็นที่สำคัญที่ควรศึกษาและทำความเข้าใจแนวทางการดำเนินชีวิตตามพระพุทธศาสนา ว่าเป็นสิ่งที่มีค่าที่ควรแก่การศึกษาแล้วไปปรับปรุงพัฒนาแก้ไขให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ประชาชนต่อไปภายภาคหน้าได้

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาการส่งเสริมสัมมาชีพในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา

2.2 เพื่อศึกษาการสร้างความมั่นคงทางสังคมวัฒนธรรมในจังหวัดศรีสะเกษ

2.3 เพื่อวิเคราะห์การส่งเสริมสัมมาชีพของชุมชนเพื่อการสร้างความมั่นคงทางสังคมวัฒนธรรมในจังหวัดศรีสะเกษ

3. ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

3.1 ได้ศึกษาการส่งเสริมสัมมาชีพในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา

3.2 ได้ทราบถึงการสร้างความมั่นคงทางสังคมวัฒนธรรมในจังหวัดศรีสะเกษ

3.3 ได้วิเคราะห์การส่งเสริมสัมมาชีพของชุมชนเพื่อการสร้างความมั่นคงทางสังคมวัฒนธรรมในจังหวัดศรีสะเกษ

3.4 ได้มีการพัฒนากิจกรรมเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันของชุมชนด้วยการศึกษาจากการส่งเสริมสัมมาชีพของชุมชนเพื่อการสร้างความมั่นคงทางสังคมวัฒนธรรมในจังหวัดศรีสะเกษและเป็นแนวทางให้หน่วยงานต่างๆ ผู้นำชุมชนนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาชุมชนในท้องถิ่นให้อยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข

4. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพแบบผสมผสาน เพื่อประมวลองค์ความรู้ ศึกษาแนวคิดหลักการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมสัมมาชีพของชุมชนเพื่อการสร้างความมั่นคงทางสังคมวัฒนธรรม

ในจังหวัดศรีสะเกษ โดยศึกษาจากคัมภีร์ เอกสารที่เกี่ยวข้อง ตลอดทั้งงานวิจัยที่มีผู้รู้ได้ศึกษาไว้ รวมถึงการเก็บข้อมูลเชิงปฏิบัติการ (Workshop) เช่น การสัมภาษณ์เชิงลึก การประชุมกลุ่มย่อย และการจัดเวทีวิชาการของกลุ่มชุมชนต่างๆ และภาคที่เกี่ยวข้อง ซึ่งเป็นการศึกษาในภาคสนาม ผู้วิจัยต้องศึกษาเพื่อทราบถึงแนวคิด หลักการ กระบวนการสร้างเกณฑ์ชี้วัดในการส่งเสริมสัมมาชีพของชุมชนเพื่อการสร้างความมั่นคงทางสังคมวัฒนธรรมในจังหวัดศรีสะเกษ การพัฒนาเกณฑ์ชี้วัดทั้งในระดับนโยบาย ปัจเจกบุคคล ชุมชน องค์กรในพื้นที่จังหวัดศรีสะเกษ โดยมีขั้นตอนการศึกษา ดังนี้

4.1 ทำการศึกษาและคัดเลือกพระสงฆ์ องค์กร ชุมชน โดยการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ตามความสำคัญของเรื่อง คือ เป็นองค์กรที่มีบทบาทและความสัมพันธ์เกี่ยวกับการส่งเสริมสัมมาชีพของชุมชนเพื่อการสร้างความมั่นคงทางสังคมวัฒนธรรมในจังหวัดศรีสะเกษ

4.2 ศึกษาข้อมูลในเชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์และการประชุมกลุ่มย่อยกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key-informant) ประกอบด้วยกลุ่มประชากร จำนวน 3 พื้นที่ในจังหวัดศรีสะเกษ ได้แก่ อำเภอขุขันธ์ อำเภอเมือง และอำเภอโพธิ์ศรีสุวรรณ

4.3 ดำเนินการศึกษาวิเคราะห์ สังเคราะห์ แนวคิด รูปแบบ องค์ประกอบ เกณฑ์ชี้วัดในการส่งเสริมสัมมาชีพของชุมชนเพื่อการสร้างความมั่นคงทางสังคมวัฒนธรรมในจังหวัดศรีสะเกษในลักษณะของการวิเคราะห์เชิงลึก โดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้องในการดำเนินการศึกษาวิจัย

4.4 นำเสนอผลการศึกษาที่ได้ทั้งจากการศึกษาในเชิงเอกสารและภาคสนาม โดยนำมาวิเคราะห์ตามประเด็นที่สำคัญ คือ แนวคิด หลักการ องค์ประกอบ เกณฑ์ชี้วัดในการส่งเสริมสัมมาชีพของชุมชนเพื่อการสร้างความมั่นคงทางสังคมวัฒนธรรมในจังหวัดศรีสะเกษ และการพัฒนาความสัมพันธ์ในมิติต่างๆ ทั้งนี้เน้นการนำผลการศึกษาวิจัยมาเผยแพร่ให้ภาครัฐ คณะสงฆ์ ผู้บริหาร ประชาชน และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องได้รับทราบ

4.5 วิเคราะห์การส่งเสริมสัมมาชีพของชุมชนเพื่อการสร้างความมั่นคงทางสังคมวัฒนธรรมในจังหวัดศรีสะเกษ ตามองค์ประกอบและเกณฑ์ชี้วัดในการพัฒนาผลิตภัณฑ์และการส่งเสริมสัมมาชีพของชุมชนเพื่อการสร้างความมั่นคงทางสังคมวัฒนธรรมในจังหวัดศรีสะเกษ รวมทั้งวิเคราะห์ให้เห็นความสัมพันธ์ของการทำงาน รวมถึงการสร้างเกณฑ์การปฏิบัติ (Benchmark) ที่สามารถนำไปสู่กระบวนการศึกษาที่เกี่ยวกับเกณฑ์ชี้วัดในการส่งเสริมสัมมาชีพของชุมชนเพื่อการสร้างความมั่นคงทางสังคมวัฒนธรรมในจังหวัดศรีสะเกษในระดับต่างๆ ได้

4.6 สรุปผลการศึกษาวิจัย และข้อเสนอแนะทั้งในระดับนโยบาย องค์กร ชุมชน และในระดับปัจเจกบุคคล

นอกจากนี้ผู้วิจัยยังเลือกสถานที่ในการวิจัยโดยศึกษาชุมชนในลักษณะองค์รวม (Holistic Approach) เลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงในกรณีของผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ ผู้รู้และผู้ปฏิบัติ โดยเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบสุ่มจากการสนทนา (Snowball) ในกรณีของผู้ให้ข้อมูลทั่วไป โดยมีการกำหนดกฎเกณฑ์ด้านจำนวนและคุณสมบัติของผู้ให้ข้อมูลไว้ล่วงหน้าพอสังเขปดังนี้ 1)กลุ่มผู้รู้ (Key Informants) ประกอบด้วย ผู้นำหมู่บ้านฝ่ายปกครอง ผู้นำทางจิตวิญญาณ/ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้นำด้านการพัฒนา และนักวิชาการ รวมเป็นผู้ให้ข้อมูลหลักซึ่งถือเป็นกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ จำนวนทั้งสิ้น10 คน 2) กลุ่มผู้ปฏิบัติ (Casual Informants) ประกอบ

ด้วย ผู้นำชุมชน พระภิกษุ/ผู้นำทางพระพุทธศาสนารวมเป็นจำนวนผู้ให้ข้อมูลกลุ่มผู้ปฏิบัติทั้งสิ้น 10 รูป/คน

การนำเสนอข้อมูลจะอยู่ในลักษณะการพรรณนาวิเคราะห์องค์ความรู้ประกอบภาพถ่ายและการพรรณนาความประกอบการบรรยายเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมสัมมาชีพของชุมชนเพื่อการสร้างความมั่นคงทางสังคมวัฒนธรรมในจังหวัดศรีสะเกษ เพื่อสร้างความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมการส่งเสริมสัมมาชีพของหมู่บ้านและชุมชนได้มีส่วนร่วมในการสร้างความมั่งคงทางวัฒนธรรม รวมไปถึงการสร้างเกณฑ์ปฏิบัติให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของชุมชน เพื่อให้เห็นรูปแบบ กระบวนการ เพื่อนำไปสู่การประยุกต์ใช้ในระดับนโยบาย ชุมชน องค์กร และปัจเจกบุคคลต่อไป

5. ผลการวิจัย

5.1 ผลศึกษาการส่งเสริมสัมมาชีพที่ปรากฏในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาพบว่า พื้นฐานทางอุดมการณ์ของชาวอีสาน เกิดจากการผสมผสานของระบบความเชื่อด้านพุทธศาสนา โดยแสดงออกผ่านการดำเนินชีวิต พิธีกรรม และจารีตของชุมชน ค่านิยมหลักมักเกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตและการทำมาหากิน คือ การแก้ปัญหาปากท้อง การแสวงหาที่ทำกิน และการอยู่ร่วมกันอย่างสันติในชุมชน มีระบบครอบครัวและเครือญาติเป็นแรงยึดเหนี่ยว หลักการดำเนินชีวิตของคนในชุมชนที่มี่กลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ อยู่รวมกันของไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันจึงล้วนแล้วแต่ได้รับอิทธิในการดำเนินชีวิตตามหลักพุทธศาสนา จากการศึกษาประวัติศาสตร์ในแต่ละจังหวัด พบว่า จังหวัดศรีสะเกษ จังหวัดสุรินทร์ และจังหวัดบุรีรัมย์ เป็นจังหวัดหนึ่งที่มีประชาชนส่วนใหญ่เป็นพุทธศาสนิกชนและนับถือผีมาแต่เดิม และยังเป็นมีกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ รวมกันอยู่ 4 กลุ่มชาติพันธุ์ ได้แก่ กลุ่มชาติพันธุ์ส่วย กลุ่มชาติพันธุ์เขมร กลุ่มชาติพันธุ์ลาว และกลุ่มชาติพันธุ์เยอ ทั้ง 4 กลุ่มชาติพันธุ์นี้ ต่างก็มีภาษา วัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อรวมถึงระบบความคิดเป็นของตนเอง ซึ่งเป็นวิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ ถึงแม้วิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์จะแตกต่างกัน แต่สิ่งหนึ่งที่เหมือนกันก็คือหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นหลักธรรมมีไว้สำหรับปฏิบัติอย่างสอดคล้องกับความเชื่อเดิมในการดำรงอยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์

5.2 ผลศึกษาการสร้างความมั่นคงทางสังคมวัฒนธรรมในจังหวัดศรีสะเกษ พบว่า ในปัจจุบันทางภาครัฐได้ดำเนินการจัดโครงการสร้างสัมมาชีพชุมชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงขึ้น ภายใต้การบูรณาการความร่วมมือของประชารัฐโดยใช้พื้นที่เป้าหมายตามพื้นที่ในความรับผิดชอบของยุทธศาสตร์ที่ 1 การส่งเสริมการขับเคลื่อนการพัฒนาตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในภาคการเกษตรและชนบท จำนวน 23,589 หมู่บ้าน เป็นพื้นที่ดำเนินการส่งเสริมและสนับสนุนให้ครัวเรือนในหมู่บ้านเป้าหมาย มีโอกาสในการเรียนรู้และพัฒนาอาชีพให้เกิดสัมมาชีพชุมชนการส่งเสริมสัมมาชีพชุมชน เป็นภารกิจตามนโยบายที่สำคัญของรัฐบาลในการลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม เพื่อสร้างโอกาสเข้าถึงบริการของรัฐ โดยการขับเคลื่อนการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการส่งเสริมอาชีพของประชาชนในหมู่บ้านเป้าหมาย ด้วยกระบวนการให้ชาวบ้านสอนชาวบ้าน เพื่อให้ครัวเรือนที่เข้ารับการฝึกอาชีพ มีความรู้สามารถนำไปปฏิบัติประกอบเป็นอาชีพ สร้างรายได้ให้กับครัวเรือนและต่อยอดสู่การรวมกลุ่มจัดตั้งเป็นกลุ่มอาชีพแบบยั่งยืนต่อไป โดยมุ่งเน้นยกระดับเศรษฐกิจฐานราก นั่นคือ “รายได้” ที่ต้องทำให้ชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้น โดยมีเป้าหมาย คือ ประชาชนได้รับการพัฒนาอาชีพและมีรายได้ ให้ชาวบ้านสอนชาวบ้านในสิ่งที่เขาอยากทำ

ฝึกปฏิบัติจริงสามารถนำไปเป็นอาชีพได้ โดยมีวิทยากรสัมมาชีพชุมชนเป็นผู้ฝึกสอน ให้เกิดการต่อยอดผลิตภัณฑ์ขึ้นมาเข้าสู่ระบบ OTOP เพื่อสร้างรายได้ให้ชุมชนส่งผลให้เศรษฐกิจฐานรากเติบโตไปได้อย่างมีคุณภาพ

5.3 ผลการวิเคราะห์การส่งเสริมสัมมาชีพของชุมชนเพื่อการสร้างความมั่นคงทางสังคมวัฒนธรรมในจังหวัดศรีสะเกษ พบว่า การส่งเสริมสัมมาชีพของชุมชนเพื่อการสร้างความมั่นคงทางสังคมวัฒนธรรมในจังหวัดศรีสะเกษ จึงเป็นกระบวนการหนึ่งเพื่อการส่งเสริมคุณภาพชีวิตที่ดีของชุมชน หมายถึง การมีสุขภาพร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคม ที่มีความสุข การกินดีอยู่ดี มีเศรษฐกิจที่มั่นคง ไม่มีโรคภัยไข้เจ็บ และมีการดำเนินชีวิตในสภาพความเป็นอยู่ที่ดีได้อย่างเหมาะสม ซึ่งมีองค์ประกอบ 5 ด้าน กล่าวคือ 1)ด้านร่างกาย 2)ด้านจิตใจ 3)ด้านสัมพันธภาพทางสังคม 4)ด้านสิ่งแวดล้อม และ 5)ด้านความมั่นคงในชีวิต ชุมชนถือได้ว่าเป็นกลุ่มบุคคลที่ควรได้รับการดูแลเอาใจใส่จากรัฐ เนื่องจากชุมชนมีหลายระดับ หลายชนชั้น และหลายเผ่าพันธุ์ เพื่อให้มีวิถีชีวิตและสภาพความเป็นอยู่ที่มั่นคงและมีหลักประกันทางสังคมที่แน่นอน ได้รับการคุ้มครองสิทธิอย่างถูกต้อง ปัจจัยมีผลกระทบต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนประกอบด้วย (1) ปัจจัยด้านร่างกาย (2) ปัจจัยด้านจิตใจ (3) ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ความสุขอันเกิดจากความเป็นอยู่ที่ดี สภาพแวดล้อมที่ดี มีความผูกพันที่ดีทั้งในครอบครัวและสังคมเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน สิ่งเหล่านี้จึงเป็นปัจจัยสำคัญในการอยู่ร่วมกันปัจจุบันในหลายๆ ประเทศรวมทั้งประเทศไทยได้ให้ความสำคัญกันมากขึ้นเพราะหากประชากรในประเทศมีคุณภาพชีวิตที่ดี การส่งเสริมปราชญ์ชาวบ้านในชุมชนให้มีส่วนร่วมในการถ่ายทอดความรู้ในด้านอาชีพและการแพทย์พื้นบ้านจากผู้ชำนาญการก็จะส่งผลดีต่อชุมชน สร้างรายได้สู่ชุมชน เป็นผลให้การส่งเสริมสัมมาชีพของชุมชนเพื่อการสร้างความมั่นคงทางสังคมวัฒนธรรม มีกระบวนการที่ชัดเจนเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น

6. อภิปรายผลการวิจัย

6.1 ผลศึกษาการส่งเสริมสัมมาชีพที่ปรากฏในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาพบว่า การนิยามความหมายของสัมมาชีพหรือสัมมาอาชีวะที่แพร่หลายอยู่ทั่วไปนั้น ก็ดูจะมีปัญหาไม่น้อย ดังจะเห็นได้จากการที่นักวิชาการมักจะมีคำอธิบายเกี่ยวกับสัมมาอาชีวะว่า ได้แก่ การละเว้นอาชีพที่เรียกว่า “มิจฉาวณิชชา” 5 ประการ ประกอบด้วย (1)การค้าขายศัสตราวุธ (2)การค้าขายสัตว์ (3)การค้าขายเนื้อ (4)การค้าขายของมึนเมา และ (5)การค้าขายยาพิษ ผู้วิจัยเห็นว่าแม้เราจะยอมรับตรงกันว่าอาชีพทั้ง 5 นี้จัดว่าเป็นมิจฉาอาชีวะ (การละเว้นอาชีพเหล่านี้จึงเป็นสัมมาอาชีวะ) แต่การอธิบายทำนองนี้มักเป็นการอธิบายตามๆ กันมา อย่างไม่พยายามสร้างความรู้ความเข้าใจเพิ่มขึ้นอย่างที่ควรจะเป็น และไม่มีการตระหนักหรือฉุกคิดว่า การอธิบายเช่นนี้มี “ช่องโหว่” ที่ทำให้เกิดข้อโต้แย้งอย่างไรบ้างสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาสุรศักดิ์ ปจฺจนฺตเสโน (2559 : 47) ที่ได้ศึกษาการประยุกต์ใช้สัมมาอาชีวะเพื่อลดปัญหาการฉ้อโกงทางการค้า พบว่า สัมมาอาชีวะเป็นหลักการประพฤติปฏิบัติเพื่อให้ตนดำรงอยู่ในศีลสำหรับดำเนินชีวิต ซึ่งนับได้ว่าเป็นทั้งศีลระดับธรรมและระดับวินัย บุคคลผู้ประกอบตนตามหลักสัมมาอาชีวะ ย่อมชื่อว่าเป็นผู้รักษาศีลอยู่ในตัวด้วย โดยเฉพาะการป้องกันปัญหาการฉ้อโกงผู้บริโภค ที่ต้องประกอบด้วยจริยธรรมอันมีสัมมาอาชีวะ เป็นหลักในการปฏิบัติหน้าที่ตรงตามหลักกฎหมายและจริยธรรม เพื่อพิทักษ์สิทธิของผู้บริโภคให้ได้รับประโยชน์สูงสุดในได้

ใช้และได้ประโยชน์จากทรัพย์สินที่ตนได้รับจากการค้าขาย และยังมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหากฤษฎา กิตฺติโสภโณ (แซ่หลี) (2558 : 107) ที่ได้ศึกษาการสร้างความปรองดองสมานฉันท์ ด้วยการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า ศีลทั้ง 5 ข้อเป็นกฎระเบียบและเป็นหลักประพฤติปฏิบัติขั้นพื้นฐานสำหรับมนุษย์ทุกคน เพื่อป้องกันเวรและภัยทำให้สังคมมีความสงบเรียบร้อย หากคนในสังคมไม่เคารพในหลักของศีลแล้ว ความทุกข์เดือดร้อนก็จะกายเป็นปัญหาของชีวิตและสังคม พระพุทธเจ้าทรงมุ่งเน้นให้มนุษย์ในสังคมสงบสุข สงบ มีเอกภาพ ความเสมอภาคบนหลักพื้นฐานของการดำเนินชีวิตโดยให้มีความรัก มีความเมตตาต่อสรรพชีวิตที่จะต้องพึงพาอาศัยกันโดยการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีปรกติสุข ไม่เดือดร้อน เป็นที่รองรับของธรรมทั้งหลายที่เป็นกุศล ซึ่งมีประโยชน์และอานิสงส์สืบไปอย่างต่อเนื่อง

6.2 ผลศึกษาการสร้างความมั่นคงทางสังคมวัฒนธรรมในจังหวัดศรีสะเกษ พบว่า การส่งเสริมสัมมาชีพชุมชน เป็นภารกิจตามนโยบายที่สำคัญของรัฐบาลในการลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม เพื่อสร้างโอกาสเข้าถึงบริการของรัฐ โดยการขับเคลื่อนการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการส่งเสริมอาชีพของประชาชนในหมู่บ้านเป้าหมาย ด้วยกระบวนการขับเคลื่อนพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการส่งเสริมอาชีพของประชาชนในหมู่บ้าน ด้วยกระบวนการให้ชาวบ้านสอนชาวบ้าน เพื่อให้ครัวเรือนที่เข้ารับการฝึกอาชีพ มีความรู้สามารถนำไปปฏิบัติประกอบเป็นอาชีพ สร้างรายได้ให้กับครัวเรือนและต่อยอดสู่การรวมกลุ่มจัดตั้งเป็นกลุ่มอาชีพแบบยั่งยืนต่อไป โดยมุ่งเน้นยกระดับเศรษฐกิจฐานราก นั่นคือ “รายได้” ที่ต้องทำให้ชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้นโดยมีเป้าหมายคือ ประชาชนได้รับการพัฒนาอาชีพและมีรายได้ ให้ชาวบ้านสอนชาวบ้านในสิ่งที่เขาอยากทำ ฝึกปฏิบัติจริงสามารถนำไปเป็นอาชีพได้ โดยมีวิทยากรสัมมาชีพชุมชนเป็นผู้ฝึกสอน ให้เกิดการต่อยอดผลิตภัณฑ์ขึ้นมาเข้าสู่ระบบ OTOP เพื่อสร้างรายได้ให้ชุมชนส่งผลให้เศรษฐกิจฐานรากเติบโตไปได้อย่างมีคุณภาพ สอดคล้องกับชัยวัฒน์ ปัญจพงษ์(2545 : 75) ได้ให้ความหมายของการส่งเสริมคุณภาพชีวิตไว้ว่า “ชีวิตที่มีคุณภาพ หมายถึง ชีวิตที่ไม่เป็นภาระและไม่ก่อปัญหาทางสังคม เป็นชีวิตที่มีความสมบูรณ์ทั้งทางร่างกายและจิตใจ มีความคิดและความสามารถที่ดำรงสถานภาพทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครองได้อย่างถูกต้อง แก้ปัญหาเฉพาะหน้าที่ซับซ้อนได้ สามารถหาวิธีการที่ชอบธรรมเพื่อให้ได้มาซึ่งสิ่งที่ตนประสงค์ภายใต้เครื่องมือและทรัพยากรที่มีอยู่” และมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ วรกฤต เถื่อนช้าง และคณะ (2559 : 43-44) ที่ได้ศึกษารูปแบบและกระบวนการเสริมสร้างวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันของชุมชนในสังคมไทย ผลจากการศึกษาพบว่า ตามมาตรา 87 รัฐต้องดำเนินการตามนโยบายด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน กล่าวคือ (1) ส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมในระดับชาติและระดับท้องถิ่น (2) ส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตัดสินใจทางเมือง การวางแผนพัฒนาทางเศรษฐกิจ และสังคม รวมทั้งการจัดทำบริการสาธารณะ (3) ส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐทุกระดับ ในรูปแบบองค์กรทางวิชาชีพ หรือตามสาขาอาชีพที่หลากหลายหรือรูปแบบอื่น (4) ส่งเสริมให้ประชาชนมีความเข้มแข็งในทางการเมือง (5) ส่งเสริมให้การศึกษาแก่ประชาชนเกี่ยวกับการพัฒนาการเมืองและการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นพระประมุข สอดคล้องกับงานวิจัยของ ศักดิ์ศรี ไชยกุฉิน(2558 : 225) ที่ได้ศึกษายุทธศาสตร์การบริหารจัดการการดำเนิน

งานด้านวัฒนธรรมของสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด กลุ่มจังหวัดร้อยแก่น สารสินธุ์ พบว่า สภาพปัญหาการบริหารจัดการมี 3 ส่วนคือ 1) ระบบราชการที่ไม่สามารถเอื้ออำนวยต่อการบริหารจัดการได้อย่างเต็มที่ 2) งบประมาณไม่เพียงพอต่อการดำเนินงานในพื้นที่ 3) ไม่สามารถส่งเสริมให้เกิดการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานด้านวัฒนธรรมของบุคลากรภูมิปัญญาท้องถิ่นภาคีเครือข่าย และองค์กรที่เกี่ยวข้องได้อย่างเต็มที่

6.3 ผลการวิเคราะห์การส่งเสริมสัมมาชีพของชุมชนเพื่อการสร้างความมั่นคงทางสังคมวัฒนธรรมในจังหวัดศรีสะเกษ พบว่า การส่งเสริมคุณภาพชีวิตเป็นการปรับปรุงสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน รวมทั้งสภาพสิ่งแวดล้อมรอบตัวเราให้ดีขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน เป็นการกระทำให้เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดความเสมอภาค การกระจายสิทธิและเสรีภาพผลประโยชน์อย่างเป็นธรรมและทั่วถึงทั้งด้านการเมือง การปกครอง การศึกษา สังคม และเศรษฐกิจ ดังนั้น การพัฒนาคุณภาพชีวิต จึงหมายถึง การทำให้มีความเจริญ การทำให้เปลี่ยนแปลงไปในทางที่เจริญ การทำให้เจริญต้องมีวิธีการคิด และทำให้สอดคล้องกับหนทางแห่งความเจริญ การเข้าใจสุขภาวะของชีวิตก็เปรียบเสมือนเป็นการเข้าไปศึกษาเรียนรู้ชีวิตที่เกี่ยวข้องกับร่างกาย จิตใจ สังคม แม้กระทั่งปัญญา สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาบุญเลิศ อินทปญฺโญ และคณะ (2559 : 320) ที่ได้ศึกษาหมู่บ้านรักษาศีล 5 : รูปแบบและกระบวนการเสริมสร้างวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันของสังคมไทย” พบว่า การดำเนินชีวิตของชุมชนตามหลักศีล 5 หมู่บ้านต้นแบบ มีวิถีชุมชนดำรงวัฒนธรรมของตนเองไว้ การเปลี่ยนแปลงตามวัฒนธรรมภายนอกน้อยเมื่อเทียบกับหมู่บ้านภายนอกที่มิได้ดำเนินชีวิตตามหลักศีล 5 ทั้งนี้เพราะความต้องการของสมาชิกชุมชนหมู่บ้านศีล 5 โดยอาศัยปัจจัยต่างๆ ที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตเท่าที่ตนสามารถหาได้ การปรับเปลี่ยนการประดิษฐ์ในชุมชน เช่น บ้าน วัด สถานที่สำคัญในชุมชน มีการปรับเปลี่ยนปลูกสร้างอย่างช้าๆ ความขัดแย้ง การแข่งขัน การเปลี่ยนแปลงทางสังคม เน้นแก้ปัญหาทางสังคม แก้ปัญหาของชุมชน ให้มีสภาพที่ดีขึ้น เป็นต้น

7. ข้อเสนอแนะ

7.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับกระบวนการขับเคลื่อนงานสัมมาชีพชุมชน โดยปรับปรุงงบประมาณในการส่งเสริมอาชีพให้เพียงพอและทั่วถึงทุกชุมชน จัดซื้อวัสดุอุปกรณ์ให้เพียงพอกับกลุ่มอาชีพ การขับเคลื่อนกระบวนการสัมมาชีพชุมชนให้เป็นไปตามขั้นตอน และการจัดสรรทรัพยากรต้องเพียงพอ เงิน วัตถุดิบ บุคลากร และต้องมีระบบบริหารจัดการที่ดี

7.2 ข้อเสนอแนะสำหรับผู้ปฏิบัติ

7.2.1 ควรมีการจัดสรรงบประมาณให้เพียงพอกับกลุ่มอาชีพที่เกิดขึ้นในชุมชน

7.2.2 ให้มีหน่วยงานเข้ามาช่วยเหลือในด้านงบประมาณให้โครงการมีความต่อเนื่อง

7.2.3 ควรให้งบประมาณในการจัดซื้อวัสดุอุปกรณ์แก่ผู้เข้าร่วมโครงการโดยตรงเพื่อที่จะได้วัสดุอุปกรณ์ที่ตรงตามความต้องการอย่างแท้จริง

7.2.4 วิทยากร และปราชญ์บางท่านยังไม่มีความพร้อม และยังไม่เข้าใจแนวทางการดำเนินงาน ขอให้ทำความเข้าใจให้ตรงกันก่อนเริ่มดำเนินโครงการ

7.2.5 ควรสนับสนุนเงินทุน ให้ความรู้ เทคนิค และวิธีการแก่ผู้เข้าร่วมโครงการ เน้นให้ผู้เข้าร่วมโครงการได้ลงมือปฏิบัติจริง

7.3 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยต่อไป

7.3.1 ควรศึกษาประเด็นเกี่ยวกับอาชีพต่าง ๆ ที่มีอยู่ในปัจจุบันนำมาวิเคราะห์สังเคราะห์ดูว่าอาชีพใดเข้าข่ายมิจฉาอาชีวะ หรืออาชีพใดดำเนินตามแนวทางแห่งสัมมาอาชีวะ มีหลักการในการตัดสินพิจารณาอย่างไร โดยอาจแยกพิจารณาในมุมมองของกฎหมายกับมุมมองทางศีลธรรม

7.3.2 การส่งเสริมสัมมาชีพของชุมชนเพื่อการสร้างความมั่นคงต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ การเมือง และสังคม อย่างไร

8. เอกสารอ้างอิง

ชัยวัฒน์ ปัญจพงษ์. (2545). **การพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในสังคมไทย**. กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์.

ประเวศ วะสี. (2536). **แนวคิดและยุทธศาสตร์สังคมสมานุภาพและวิชชา**. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิภูมิปัญญา.

ผ่องศรี ใยเม้า ผู้ให้สัมภาษณ์. 10 มกราคม 2562. ณ บ้านเลขที่ 35 หมู่ที่ 3 บ้านหนองแปน ตำบล ผือใหญ่ อำเภอโพธิ์ศรีสุวรรณ จังหวัดศรีสะเกษ

พระธรรมปิฎก(ป.อ.ปยุตฺโต). (2525). **พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สหธรรมิก จำกัด.

พระมหากฤษฎา กิตฺติโสภโณ (แซ่หลี). (2558). **การสร้างความปรองดองสมานฉันท์ ด้วยการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา.** รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระมหาบุญเลิศ อินทฺปญฺโญ และคณะ. (2559). **หมู่บ้านรักษาศีล 5 : รูปแบบและกระบวนการเสริมสร้างวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันของสังคมไทย.** รายงานการวิจัย. ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.

พระมหาสุรศักดิ์ ปจฺจนฺตเสโน. (2559). **การประยุกต์ใช้สัมมาอาชีวะเพื่อลดปัญหาการฉ้อโกงทางการค้า.** รายงานการวิจัย. สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ : มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ยุทธภัณฑ์ เตชะแก้ว. (2540). **พิธีกรรมและระบบความเชื่อการลำผีฟ้าในภาคอีสาน.** วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

วรกฤต เถื่อนช้าง และคณะ. (2559). **รูปแบบและกระบวนการเสริมสร้างวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันของชุมชนในสังคมไทย.** รายงานการวิจัย. สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ศักดิ์ศรี ไชยกุฉิน. (2558). ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการการดำเนินงานด้านวัฒนธรรมของสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด กลุ่มจังหวัดร้อยแก่น สารสินธุ์. **วารสารมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด.** 4(1). 225-251.

สงวน บุตรราช ผู้ให้สัมภาษณ์. 24 มกราคม 2562. ณ บ้านเลขที่ 146 หมู่ที่ 18 บ้านทุ่งสว่าง ตำบลเมืองจันทร์ อำเภอเมืองจันทร์ จังหวัดศรีสะเกษ

หอม พฤกษา ผู้ให้สัมภาษณ์. 29 มกราคม 2562. ณ บ้านเลขที่ 229/1 หมู่ที่ 14 ตำบลห้วยเหนือ อำเภอเมืองจันทร์ จังหวัดศรีสะเกษ

อินทร์ คูคำ ผู้ให้สัมภาษณ์. 9 กุมภาพันธ์ 2562. ณ บ้านเลขที่ 49/1 หมู่ที่ 4 ตำบลเมืองคง อำเภอราษีไศล จังหวัดศรีสะเกษ

9. คำขอบคุณ

การวิจัยครั้งนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดีผู้วิจัยขอขอบคุณ ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ ที่ให้คำแนะนำในการดำเนินการวิจัยขอขอบคุณคณาจารย์ เจ้าหน้าที่ของสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ตลอดจนผู้ร่วมวิจัยทุกรูป/คน ที่ช่วยแนะนำเพื่อให้งานวิจัยมีความสมบูรณ์มากยังขึ้น ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าการวิจัยครั้งนี้จะเป็นประโยชน์ต่อผู้สนใจศึกษา มีคุณค่าสำหรับการนำไปใช้ปฏิบัติในการดำเนินชีวิต และเป็นแนวทางในการศึกษาต่อไป

การพัฒนารูปแบบบริหารงานวิชาการด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบโครงงาน เพื่อพัฒนาครูสู่ผู้เรียนที่เสริมสร้างคุณภาพการศึกษา ในโรงเรียนอนุบาลเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด

The Development of Academic Administration Model on Organizing Project-Based Learning Activity, for Developing from Teachers to Students' Quality of Education at Anuban Municipal School, Roi-Et Province

ศิริญาพร เวียงสมุทรช์[1]
Siriyapon Wiengsamutr[1]
ทำวิจัยเมื่อ พ.ศ. 2560
E-mail : Siriyapon@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1)ศึกษาข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนารูปแบบบริหารงานวิชาการด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบโครงงาน 2)ออกแบบและพัฒนาเครื่องมือการวิจัย การพัฒนารูปแบบบริหารงานวิชาการด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบโครงงาน 3)ดำเนินการทดลองใช้รูปแบบการพัฒนารูปแบบบริหารงานวิชาการด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบโครงงาน และ 4) ประเมินความพึงพอใจและปรับปรุงแก้ไขการพัฒนารูปแบบบริหารงานวิชาการด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบโครงงาน เพื่อพัฒนาครูสู่ผู้เรียนที่เสริมสร้างคุณภาพการศึกษาในโรงเรียนอนุบาลเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ครู จำนวน 22 คน และนักเรียน จำนวน 216 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ แบบประเมินทักษะ แบบประเมินความพึงพอใจ และการสนทนากลุ่ม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สถิติที่ใช้ทดสอบทีแบบไม่อิสระ และการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัย พบว่า (1)การศึกษาข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาการพัฒนารูปแบบบริหารงานวิชาการด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบโครงงาน พบว่า ครูมีความต้องการที่จะพัฒนาตนเองในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบโครงงานเน้นทักษะในการคิดวิเคราะห์เป็นหลัก การสอนเพื่อให้นักเรียนสร้างนวัตกรรมสอนให้นักเรียนรู้แบบโครงงาน หรือการสร้างชิ้นงาน โดยในโครงงานหรือชิ้นงานนั้น นักเรียนต้องตอบได้ว่า

---

[1] โรงเรียนอนุบาลเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด สังกัดเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด

[1] Anuban Municipal School, Roi-Et Municipality, Roi-Et Province, Thailand.

* ได้รับบทความ: 10 กุมภาพันธ์ 2562; แก้ไขบทความ: 12 มีนาคม 2562; ตอบรับการตีพิมพ์: 22 มีนาคม 2562

Received: February 10, 2019; Revised: March 12, 2019; Accepted: March 22, 2019

มีคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ หรือเทคโนโลยีเข้ามาเกี่ยวข้องอย่างไรในอดีตการสร้างชิ้นงานของนักเรียนเราไม่เคยนำวิชา STEM เข้ามาบูรณาการในการจัดการเรียนรู้ให้แก่นักเรียน (2)การออกแบบและพัฒนาเครื่องมือเป็นรูปแบบที่พัฒนาขึ้นมีชื่อว่า “PACE Model” ประกอบด้วย 4 ขั้นตอนคือ P : Planning(การวางแผน) A : Action(การปฏิบัติ) C : Constructivist Learning(การสร้างความรู้) E : Evaluation (การประเมินผล) ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบโครงงาน 5 ขั้นตอนให้เกิดประสิทธิภาพต่อการบริหารงานวิชาการด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบโครงการโดยการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ ผลการประเมินความเหมาะสม พบว่า รูปแบบนี้มีความเหมาะสมและเป็นไปได้ (3) การทดลองใช้รูปแบบการพัฒนารูปแบบบริหารงานวิชาการด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบโครงงาน เพื่อพัฒนาครูสู่ผู้เรียนที่เสริมสร้างคุณภาพการศึกษา ในโรงเรียนอนุบาลเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด ได้มีการนำรูปแบบการประชุมเชิงปฏิบัติการ และการนิเทศภายในไปใช้ในการดำเนินงานให้แก่ครูและนักเรียน ผลการทดลองใช้อยู่ในระดับมากที่สุด ผลการเปรียบเทียบการทดลองก่อน-หลังการประชุมเชิงปฏิบัติการ มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 (4)การประเมินความพึงพอใจและปรับปรุงแก้ไขรูปแบบบริหารงานวิชาการด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบโครงงาน โดยการประเมินความพึงพอใจของครูและนักเรียนที่มีต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบโครงงานของครูและนักเรียน พบว่า ครูและนักเรียนมีความพึงพอใจโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ : 1. การพัฒนา 2. รูปแบบบริหารงานวิชาการ 3. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบโครงงาน

ABSTRACT

The objectives of this research were to 1) study the basic on the development of academic administration model on organizing project-based learning activity, 2) to design and develop research tools on the development of academic administration model on organizing project-based learning activity, 3) to make a trial on the development of academic administration model on organizing project-based learning activity and 4) to evaluate the satisfaction and improve the development of academic administration model on organizing project –based learning activity for developing teacher to students’ quality of education at Anuban municipal school, Roi-Et province. The sampler group comprised 22 teachers and 216 students, selected by simple random sampling method. The research tools were interview, skills evaluation, satisfaction form towards academic administration model on organizing project-based learning activity for developing teacher to students’ quality of education at Anuban municipal school, Roi-Et province and focus group. Data were analyzed by percentage, mean and standard deviation. The statistic used dependent t-test and content analysis.

The results of the research were as follows: 1)According to the study the basic data on the development of academic administration model on organizing project-based learning

activity, found that teachers required developing among themselves in organizing project-based learning activity, emphasis on principle of thinking analysis for students to create innovation, students had been tough to know forms of project work, to create project work. The students needed to answer how mathematics, science or technology involved with their project work. In the past, students' project work, teachers never introduced STEM subject to integrate learning activity for students. (2)From the design and the development research tools called "PACE Model", consisted of 4 steps as follow: P: Planning, A: Action, C: Constructivist Learning and E: Evaluation, organizing 5 steps, developed effectiveness towards academic administration model on organizing project-based learning activity, which developed teachers by operating workshop meeting. The result of the meeting was appropriate and possible. (3)The trial model on the development of academic administration model on organizing project-based learning activity found that the workshop meeting model and internal supervision were used in the operation of teachers and students. The result of the trial was at high level. The pre and post-workshop meeting results yielded its significant different outcomes at .01. (4)The assessment of the satisfaction and improvement of academic administration model on organizing project-based learning activity for developing teacher to students' quality of education at Anuban municipal school, Roi-Et province, evaluated the satisfaction of teachers and students towards organizing project-based learning activity appeared that teachers and students were satisfied in overall at high level.

Keywords : 1. Development 2. Academic Administration Model 3. Organizing Project-Based Learning Activity

1. ความสำคัญและที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัย

การจัดการเรียนรู้แบบโครงงาน (Project based learning) เป็นวิธีการสอนที่ใช้โครงงานมาเป็นกิจกรรมหนึ่งของการเรียนการสอน ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ต้องการเน้นให้นักเรียนคิดเอง ทำเอง และแก้ปัญหาด้วยตนเอง ทำให้นักเรียนมีประสบการณ์จากการปฏิบัติจริง และทำให้เกิดการเรียนรู้อย่างมีความหมาย เมื่อนักเรียนเริ่มเรียนรู้จากสิ่งที่ตนเองสนใจ ผู้เรียนจะมีความกระตือรือร้นอยู่เสมอ ซึ่งจะเป็นจุดสำคัญที่ทำให้เกิดการพัฒนาการเรียนรู้อย่างไม่สิ้นสุด การจัดการเรียนรู้แบบโครงงานสามารถนำไปประยุกต์ได้กับทุกสาระการเรียนรู้ โดยครูจะต้องทำความเข้าใจและศึกษารายละเอียดของเนื้อหาที่แตกต่างกัน (ลัดดา ภูเกียรติ, 2552 : 21) โครงงาน (Project) จึงเป็นกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้าและลงมือปฏิบัติด้วยตนเองตามความสามารถ ความถนัด และความสนใจ โดยมีผู้สอนคอยกระตุ้น แนะนำ และให้คำปรึกษาแก่ผู้เรียน ตั้งแต่การเลือกหัวข้อที่จะวิจัย การวางแผนการดำเนินงาน การเขียนรายงาน

และการนำเสนอผลงาน โดยทั่วๆ ไปการทำโครงงาน สามารถทำได้ทุกระดับการศึกษา ซึ่งอาจเป็นรายบุคคลหรือรายกลุ่มตั้งแต่โครงงานเล็กๆ จนกระทั่งถึงโครงงานใหญ่ๆ ซึ่งต้องใช้ความรู้ วิธีการและทักษะกระบวนการหลาย ๆ อย่าง เพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์

โรงเรียนอนุบาลเทศบาลเมืองร้อยเอ็ดสังกัดสำนักการศึกษา เทศบาลเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด ในปีการศึกษา 2560 ได้เปิดทำการสอนตั้งแต่ชั้นอนุบาลจนถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีบุคลากรครู จำนวน 23 คน นักเรียน จำนวน 486 คน จากการวิเคราะห์สภาพปัจจุบันพบว่าโรงเรียนได้จัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้เป็นไปตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 โดยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ตามแนวทางแห่งการปฏิรูปการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ได้จัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบโครงงานให้แก่นักเรียน โดยให้นักเรียนได้จัดทำโครงงานเพื่อนำไปใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดมา โดยมุ่งหวังให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้ให้เป็นคนเก่ง ดี และมีความสุข ตลอดมา และเมื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนในปีการศึกษา 2558-2559 พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยรวมในปีการศึกษา 2558 โดยรวมเฉลี่ยเท่ากับ 71.45 ในปีการศึกษา 2559 โดยรวมเฉลี่ยเท่ากับ 70.45 ซึ่งแสดงให้เห็นว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนลดลง ควรมีการพัฒนาด้านการบริหารงานวิชาการเพื่อให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนสูงขึ้น และจากการศึกษาสภาพปัญหา พบว่า ครูขาดการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ทำให้นักเรียนไม่ได้ฝึกทักษะ นักเรียนขาดในการวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์อย่างมีวิจารณญาณ ไม่สามารถสรุปองค์ความรู้ด้วยตนเองได้ เนื่องจากวิธีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของครูไม่สอดคล้องและสนองตอบต่อแนวทางการปฏิรูปการเรียนรู้ ที่ได้บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม(ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และฉบับที่ 3 พ.ศ. 2553 ที่มุ่งหวังให้ครูผู้สอนจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยมุ่งหวังให้จัดการเรียนรู้ที่หลากหลายมากยิ่งขึ้น แต่ครูยังยึดรูปแบบการสอนแบบเดิมๆ ที่มีครูเป็นศูนย์กลางการสอน ใช้หนังสือและกระดานดำเป็นเครื่องมือในการสอน ครูขาดการวางแผนในการจัดการเรียนรู้ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบโครงงานไม่เป็นไปตามแนวทางแห่งการจัดการเรียนรู้ และนักเรียนมีหน้าที่ปฏิบัติตามคำสอนของครูเท่านั้น ทำให้การจัดการเรียนรู้ไม่เป็นไปตามแนวทางปฏิรูปการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และครูยังขาดความรู้ ความเข้าใจ ในขั้นตอนของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบโครงงาน เป็นไปตามข้อเสนอแนะเพื่อพัฒนาสถานศึกษา ของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา ครูเน้นทักษะในการคิดวิเคราะห์เป็นหลักการสอนเพื่อให้นักเรียนสร้างนวัตกรรม ต้องสอนให้นักเรียนรู้แบบโครงงาน หรือการสร้างชิ้นงาน โดยในโครงงานหรือชิ้นงานนั้นนักเรียนต้องตอบได้ว่ามีคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ หรือเทคโนโลยีเข้ามาเกี่ยวข้องอย่างไร ในอดีตการสร้างชิ้นงานของนักเรียน เราไม่เคยนำวิชา STEM เข้ามาบูรณาการในการจัดการเรียนรู้ให้แก่นักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ผู้วิจัยได้ตระหนักในปัญหาดังกล่าว จึงมีความสนใจทำการวิจัยการพัฒนารูปแบบบริหารงานวิชาการด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบโครงงาน เพื่อพัฒนาครูสู่ผู้เรียนที่เสริมสร้างคุณภาพการศึกษา ในโรงเรียนอนุบาลเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด เพื่อให้เกิดการนำกิจกรรมการเรียนรู้แบบโครงงานมาใช้จัดการเรียนรู้แก่นักเรียนให้เกิดการพัฒนาศักยภาพและคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียนในด้านการเรียนรู้แบบโครงงานได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนารูปแบบบริหารงานวิชาการด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบโครงงาน เพื่อพัฒนาครูสู่ผู้เรียนที่เสริมสร้างคุณภาพการศึกษา ในโรงเรียนอนุบาลเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด

2.2 เพื่อออกแบบและพัฒนาเครื่องมือการวิจัยการพัฒนารูปแบบบริหารงานวิชาการด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบโครงงาน เพื่อพัฒนาครูสู่ผู้เรียนที่เสริมสร้างคุณภาพการศึกษา ในโรงเรียนอนุบาลเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด

2.3 เพื่อดำเนินการทดลองใช้รูปแบบการพัฒนารูปแบบบริหารงานวิชาการด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบโครงงาน เพื่อพัฒนาครูสู่ผู้เรียนที่เสริมสร้างคุณภาพการศึกษา ในโรงเรียนอนุบาลเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด

2.4 เพื่อประเมินความพึงพอใจและปรับปรุงแก้ไขการพัฒนารูปแบบบริหารงานวิชาการด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบโครงงาน เพื่อพัฒนาครูสู่ผู้เรียนที่เสริมสร้างคุณภาพการศึกษา ในโรงเรียนอนุบาลเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด

3. ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

3.1 ทำให้ได้ข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนารูปแบบการบริหารงานวิชาการเพื่อพัฒนาครูสู่ผู้เรียน ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบโครงงาน ของโรงเรียนอนุบาลเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด สำหรับนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาครูสู่ผู้เรียนในด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบโครงงานได้ดียิ่งขึ้น

3.2 ใช้เป็นข้อสนเทศสำหรับโรงเรียนอนุบาลเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด และหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องได้นำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาครูด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบโครงงานได้

3.3 ทำให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้จากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบโครงงาน สามารถจัดทำโครงงานที่เป็นครูต้นแบบด้านโครงงานได้

3.4 ทำให้นักเรียนสามารถคิดวิเคราะห์และจัดทำโครงงานได้อย่างถูกต้องตามหลักการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบโครงการให้สอดคล้องกับยุคไทยแลนด์ 4.0 ที่ต้องการให้ผู้เรียนได้วิเคราะห์เป็นไปตามแนวทางการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

4. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบบริหารงานวิชาการด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบโครงงาน เพื่อพัฒนาครูสู่ผู้เรียนที่เสริมสร้างคุณภาพการศึกษา ในโรงเรียนอนุบาลเทศบาล เมืองร้อยเอ็ด เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) โดยมีครูผู้สอนและนักเรียนโรงเรียนอนุบาลเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด ปีการศึกษา 2560 เป็นหน่วยการวิเคราะห์ ซึ่งมีขั้นตอนในการวิจัยตามลำดับดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 การวิจัย (Research : R_1) เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน (Analysis : A) การศึกษาข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนารูปแบบบริหารงานวิชาการด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ แบบโครงงาน เพื่อพัฒนาครูสู่ผู้เรียนที่เสริมสร้างคุณภาพการศึกษา

ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนา (Development : D_1) เป็นการออกแบบและพัฒนา (Design and Development : D and D) การออกแบบและพัฒนาเครื่องมือการวิจัยการพัฒนารูปแบบบริหารงานวิชาการด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบโครงงาน เพื่อพัฒนาครูสู่ผู้เรียนที่เสริมสร้างคุณภาพการศึกษา

ขั้นตอนที่ 3 การวิจัย (Research : R_2) เป็นการนำไปใช้ (Implementation : I) การทดลองใช้รูปแบบการพัฒนารูปแบบบริหารงานวิชาการด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบโครงงาน เพื่อพัฒนาครูสู่ผู้เรียนที่เสริมสร้างคุณภาพการศึกษา

ขั้นตอนที่ 4 การพัฒนา (Development: D_2) เป็นการประเมินผล (Evaluation : E) การประเมินความพึงพอใจและปรับปรุงแก้ไขการพัฒนารูปแบบบริหารงานวิชาการด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบโครงงาน เพื่อพัฒนาครูสู่ผู้เรียนที่เสริมสร้างคุณภาพการศึกษา

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ครู จำนวน 22 คน และนักเรียน จำนวน 216 คน ได้มาโดยการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ แบบประเมินทักษะ แบบประเมินความพึงพอใจ ที่มีต่อรูปแบบบริหาร งานวิชาการด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบโครงงาน เพื่อพัฒนาครูสู่ผู้เรียนที่เสริมสร้างคุณภาพการศึกษา ในโรงเรียนอนุบาลเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด และการสนทนากลุ่ม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สถิติที่ใช้ทดสอบทีแบบไม่อิสระ และการวิเคราะห์เนื้อหา

5. ผลการวิจัย

5.1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาการพัฒนารูปแบบบริหารงานวิชาการด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบโครงงาน เพื่อพัฒนาครูสู่ผู้เรียนที่เสริมสร้างคุณภาพการศึกษาในโรงเรียนอนุบาลเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด พบว่า ครูมีความต้องการที่จะพัฒนาตนเองในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบโครงงาน เน้นทักษะในการคิดวิเคราะห์เป็นหลักการสอนเพื่อให้นักเรียนสร้างนวัตกรรม สอนให้นักเรียนรู้แบบโครงงานหรือการสร้างชิ้นงาน โดยในโครงงานหรือชิ้นงานนั้น นักเรียนต้องตอบได้ว่ามีคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ หรือเทคโนโลยีเข้ามาเกี่ยวข้องอย่างไรในอดีตการสร้างชิ้นงานของนักเรียน เราไม่เคยนำวิชา STEM เข้ามาบูรณาการในการจัดการเรียนรู้ให้แก่นักเรียน

5.2 การออกแบบและพัฒนาเครื่องมือเป็นรูปแบบที่พัฒนาขึ้นมีชื่อว่า “PACE Model” ประกอบด้วย 4 ขั้นตอนคือ P : Planning(การวางแผน) A : Action(การปฏิบัติ) C : Constructivist Learning(การสร้างความรู้) และ E : Evaluation(การประเมินผล) ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบโครงงาน 5 ขั้นตอนให้เกิดประสิทธิภาพต่อการบริหารงานวิชาการด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบโครงการนำไปดำเนินการตามขั้นตอนโดยการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ ผลการประเมินความเหมาะสม ปรากฏว่า รูปแบบนี้มีความเหมาะสมและเป็นไปได้

5.3 การทดลองใช้รูปแบบการพัฒนารูปแบบบริหารงานวิชาการด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบโครงงาน เพื่อพัฒนาครูสู่ผู้เรียนที่เสริมสร้างคุณภาพการศึกษาในโรงเรียนอนุบาลเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด ได้มีการนำรูปแบบการประชุมเชิงปฏิบัติการ และการนิเทศภายในไปใช้ในการดำเนินงานให้แก่ครูและนักเรียน ผลการทดลองใช้อยู่ในระดับมากที่สุด ผลการเปรียบเทียบการทดลองก่อน-หลังการประชุมเชิง

ปฏิบัติการ มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

5.4 การประเมินความพึงพอใจและปรับปรุงแก้ไขรูปแบบบริหารงานวิชาการด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบโครงงาน เพื่อพัฒนาครูสู่ผู้เรียนที่เสริมสร้างคุณภาพการศึกษา ในโรงเรียนอนุบาลเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด โดยการประเมินความพึงพอใจของครูและนักเรียนที่มีต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบโครงงานของครูและนักเรียน พบว่า ครูและนักเรียนมีความพึงพอใจโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.53, S.D. = 0.45)

6. อภิปรายผลการวิจัย

6.1 ผลจากการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานที่เกี่ยวกับนโยบายการศึกษา หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 เป้าหมายการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของครู ตามแนวคิด ทฤษฎี สาระสำคัญ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนารูปแบบบริหารวิชาการด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบโครงงานเพื่อพัฒนาครูสู่ผู้เรียนที่เสริมสร้างคุณภาพการศึกษา ด้วยการวิเคราะห์เอกสาร ตำรา งานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง รวมถึงการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบโครงงาน ด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ซึ่งผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน และผู้วิจัยได้ดำเนินการประชุมระดมความคิดกับครูกลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับสภาพปัญหาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยมีการสอบถามและสรุปปัญหาเพื่อนำไปใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนารูปแบบบริหารวิชาการด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบโครงงานเพื่อพัฒนาครูสู่ผู้เรียนที่เสริมสร้างคุณภาพการศึกษา พบว่า ครูขาดการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ทำให้นักเรียนไม่ได้ฝึกทักษะ นักเรียนขาดในการวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์อย่างมีวิจารณญาณ ไม่สามารถสรุปองค์ความรู้ด้วยตนเองได้ เนื่องจากวิธีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของครูไม่สอดคล้องและสนองตอบต่อแนวทางการปฏิรูปการเรียนรู้ และโรงเรียนได้ดำเนินการศึกษาข้อมูลพื้นฐานดังกล่าวจึงได้ดำเนินการพัฒนาโดยจัดทำการวิจัยเรื่องการพัฒนารูปแบบนี้ขึ้น เพื่อให้เกิดการพัฒนาในด้านการพัฒนาครูให้สามารถจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยโครงงานให้เป็นไปตามขั้นตอนและเกิดประโยชน์ต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน ซึ่งเป็นไปตามที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน(2551 : 1) ได้กล่าวถึงการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถตามมาตรฐานการเรียนรู้ สมรรถนะสำคัญและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ตามที่กำหนดไว้ในหลักสูตรโดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ เชื่อว่า ทุกคนมีความสามารถเรียนรู้ ต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลและพัฒนาการทางสมอง เน้นความสำคัญทั้งความรู้และคุณธรรมกระบวนการเรียนรู้ ที่จำเป็นสำหรับผู้เรียน กระบวนการเรียนรู้ แบบบูรณาการ กระบวนการสร้างความรู้ กระบวนการคิด กระบวนการทางสังคม กระบวนการการเผชิญสถานการณ์และการแก้ปัญหา กระบวนการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง กระบวนการปฏิบัติ ลงมือทำจริงกระบวนการจัดการ กระบวนการวิจัย กระบวนการเรียนรู้ของตนเอง กระบวนการพัฒนาลักษณะนิสัยที่ช่วยพัฒนาให้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจ มีทักษะพื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต และรู้ทันการเปลี่ยนแปลง สามารถนำความรู้ เกี่ยวกับการดำรงชีวิต การอาชีพ และเทคโนโลยี มาใช้ประโยชน์ในการทำงานอย่างมีความคิดสร้างสรรค์ และแข่งขันในสังคมไทยและสากล เห็นแนวทางในการประกอบอาชีพการทำงานและมีเจตคติที่ดีต่อการทำงาน สามารถดำรงชีวิตได้อย่างพอเพียงและมีความสุขได้

6.2 การออกแบบรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นมีชื่อเรียกว่า PACE Model กระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบโครงงาน 5 ขั้นตอน ประกอบด้วย 1) การคิดเลือกหัวเรื่องหรือปัญหาที่จะศึกษา 2)การวางแผนในการทำโครงงาน 3)การลงมือทำโครงงาน 4)การเขียนรายงาน และ 5)การแสดงผลงาน ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบโครงงานครั้งนี้ มีการดำเนินการตามขั้นตอนของวิธีการเชิงระบบ โดยนำผลการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับนโยบาย แผนการศึกษาแห่งชาติ ทักษะการปฏิบัติงานของครูและทฤษฎีต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องสำหรับการพัฒนารูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ครั้งนี้ซึ่งเป็นการวิจัยและการพัฒนา โดยหลักการของรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้สำหรับการวิจัยครั้งนี้ได้เน้นทักษะชีวิตในปัจจุบันที่เกี่ยวกับการปฏิบัติในการดำรงชีวิตในสังคม ความรู้เพียงอย่างเดียวไม่สามารถทำให้มนุษย์ทุกคนดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีความสุข เป็นเช่นนี้เพราะว่า การประชุมเชิงปฏิบัติการได้ทำให้ครูได้เกิดความรู้ ความเข้าใจ ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบโครงงานที่สามารถนำไปใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบโครงงานให้แก่ผู้เรียนได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ อาพร พรหมสุทธิ์ (2559 : 134-135) ที่ได้ทำวิจัย การพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมในการบริหารงานวิชาการเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาของผู้เรียนโรงเรียนเทศบาล 4 วัดนพวงศารามผลการวิจัย พบว่า รูปแบบการมีส่วนร่วมในการบริหารงานวิชาการเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาของผู้เรียน ที่พัฒนาขึ้นมีชื่อเรียกว่า PAPT Model มีองค์ประกอบหลักประกอบด้วย หลักการ วัตถุประสงค์ สิ่งสนับสนุน หลักการตอบสนองของผู้เรียน สิ่งที่ส่งเสริมการเรียนรู้ และการจัดการเรียนรู้ของครู ซึ่งมีกระบวนการดำเนินการตามรูปแบบ 4 ขั้นตอน ผลการตรวจสอบ พบว่า รูปแบบดังกล่าวมีความเหมาะสมและเป็นไปได้

6.3 จากผลการทดลองใช้รูปแบบการพัฒนารูปแบบบริหารงานวิชาการด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบโครงงาน เพื่อพัฒนาครูสู่ผู้เรียนที่เสริมสร้างคุณภาพการศึกษา ในโรงเรียนอนุบาลเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด ได้มีการนำรูปแบบการประชุมเชิงปฏิบัติการ และการนิเทศภายในไปใช้ในการดำเนินงานให้แก่ ครูและนักเรียน ผลการทดลองใช้อยู่ในระดับมากที่สุด ผลการเปรียบเทียบการทดลองก่อน-หลังการประชุมเชิงปฏิบัติการ มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยคะแนนเฉลี่ยความสามารถในการสร้างความรู้หลังดำเนินการสูงกว่า ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากจากเรียนด้วยรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของครูที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญแบบร่วมมือกันเชิงบูรณาการของทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ ครูได้มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมกลุ่มซึ่งมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกันเรียนรู้กับเพื่อนๆ มีการวิเคราะห์งานวางแผนการทำงาน ปฏิบัติงาน และแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นรวมทั้งสังเกตและสรุปความรู้ที่เกิดจากการได้ปฏิบัติ ทำให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล รวมทั้งการเรียนรู้ด้วยรูปแบบดังกล่าว เป็นวิธีการเรียนที่เป็นรูปแบบใหม่ที่นักเรียนซึ่งต้องเป็นผู้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง ที่สามารถประยุกต์ใช้ในสถานการณ์จริงต่อไปได้ นอกจากนี้รูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือกันเชิงบูรณาการทำให้ครูได้มีการแลกเปลี่ยนความคิดกับเพื่อน ทำให้ครูเกิดการเรียนรู้ที่สามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติเรื่องอื่นๆ ได้ และเมื่อนำรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบนี้ไปเปรียบเทียบก่อนดำเนินการจัดให้มีการประชุมเชิงปฏิบัติการ การมอบหมายงานให้ปฏิบัติ และการนิเทศภายใน พบว่า ความสามารถและทักษะในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือกันเชิงบูรณาการของทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้สูงกว่าก่อนดำเนินการ จึงทำให้แน่ใจได้ว่ารูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้นี้สามารถนำไปใช้กับกลุ่มผู้เรียนใดก็ได้ และ

สามารถพัฒนาความสามารถในการสร้างความรู้ให้เกิดขึ้นกับผู้เรียนได้ เป็นเช่นนี้เพราะว่าการนิเทศภายในทำให้ครูได้นำข้อเสนอแนะที่ได้จากผู้นิเทศไปปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องที่เกิดขึ้นจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบโครงงานให้เป็นไปตามขั้นตอนทั้ง 5 ขั้นตอนได้อย่างดียิ่งขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ จารุณี เพียรคำ (2554 : 100-102) ได้ศึกษาการพัฒนารูปแบบบริหารวิชาการด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบโครงงานเพื่อพัฒนาครูต้นแบบสู่ผู้เรียน โรงเรียนเทศบาลวัดบูรพาภิราม จังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า การทดลองใช้รูปแบบรูปแบบบริหารวิชาการด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบโครงงานเพื่อพัฒนาครูต้นแบบสู่ผู้เรียน ได้มีการนำรูปแบบการประชุมเชิงปฏิบัติการ และการนิเทศภายในไปใช้ในการดำเนินงานให้แก่ครูและนักเรียน ผลการทดลองใช้อยู่ในระดับมากที่สุด ผลการเปรียบเทียบการทดลองก่อน-หลังการประชุมเชิงปฏิบัติการมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และสอดคล้องกับงานวิจัยของ วลัย มุริกานนท์ (2561 : 179) ที่ได้ศึกษาการพัฒนารูปแบบการจัดประสบการณ์ตามแนวคอนสตรัคติวิสต์ (Constructivist) โดยใช้กิจกรรมสร้างสรรค์ศิลปะเพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดแก้ปัญหาของนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 2 พบว่า ความสามารถในการคิดแก้ปัญหาหลังจัดประสบการณ์สูงกว่าก่อนจัดประสบการณ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

6.4 จากผลการประเมินความพึงพอใจและปรับปรุงแก้ไขรูปแบบบริหารงานวิชาการด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบโครงงาน พบว่า ครูและนักเรียนมีความพึงพอใจโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้เนื่องจากการเรียนด้วยรูปแบบนี้มุ่งเน้นให้ทุกคนได้มีโอกาสในการมีส่วนร่วมในกิจกรรมอย่างเต็มกำลังความสามารถของผู้เรียนมุ่งเน้นให้นักเรียนได้พัฒนาความสามารถในหลายด้าน ไม่ว่าจะเป็นการฝึกปฏิบัติ การทำงานกลุ่มการกล้าแสดงออก การพูดนำเสนองาน การเรียนรู้ด้วยตนเอง รวมถึงการสร้างองค์ความรู้ใหม่ จึงทำให้นักเรียนมีความพึงพอใจในระดับมากที่สุด สอดคล้องกับการวิจัยของ กรองแก้ว ศิรินคร(2559 : 1) ที่ได้ศึกษาการพัฒนารูปแบบการจัดประสบการณ์ที่เน้นการสืบเสาะเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการคิดแก้ปัญหาและความสามารถในการแสวงหาความรู้ของเด็กปฐมวัยชั้นอนุบาลปีที่ 2 โรงเรียนเทศบาลวัดบูรพาภิราม พบว่า ความพึงพอใจต่อการเรียนรู้ตามรูปแบบการจัดประสบการณ์ที่เน้นการสืบเสาะเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการคิดแก้ปัญหาและความสามารถในการแสวงหาความรู้ของเด็กปฐมวัยในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

7. ข้อเสนอแนะ

7.1 ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

7.1.1 ผู้บริหารสถานศึกษาควรกำหนดเป็นนโยบายในการพัฒนารูปแบบบริหารวิชาการด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบโครงงานเพื่อพัฒนาครูสู่ผู้เรียนที่เสริมสร้างคุณภาพการศึกษา ทำให้เกิดผลสัมฤทธิ์อย่างยั่งยืน

7.1.2 ผู้บริหารสถานศึกษาควรสนับสนุนและส่งเสริมการพัฒนารูปแบบบริหารวิชาการด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบโครงงานเพื่อพัฒนาครูสู่ผู้เรียนที่เสริมสร้างคุณภาพการศึกษา เพื่อนำไปพัฒนาการเรียนการสอน

7.2 ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

7.2.1 ผู้สอนสามารถนำรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ไปใช้กับทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้และผู้เรียนทุกช่วงชั้น

7.2.2 ผู้เรียนควรได้รับการฝึกการเรียนรู้แบบโครงงาน เพราะเป็นการฝึกการทำงานอย่างเป็นระบบ การคิดวิเคราะห์อย่างเป็นขั้นตอน และการทำงานระบบกลุ่มที่มีประสิทธิภาพ

7.2.3 ผู้บริหารควรจัดให้มีการนิเทศแบบกำกับ ติดตาม ดูแล การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบโครงงานของครูเพื่อให้การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบโครงงานดำเนินไปตามขั้นตอนของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบโครงงาน

7.3 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยต่อไป

7.3.1 ควรศึกษาการพัฒนาการบูรณาการโครงงานเข้ากับทุกลุ่มสาระการเรียนรู้ให้มากกว่า 1 สาระการเรียนรู้ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ที่หลากหลาย จัดโครงงานที่มีการบูรณาการกลุ่มสาระการเรียนรู้หลายๆ กลุ่มสาระ

7.3.2 ควรศึกษาการพัฒนารูปแบบการวัดและประเมินผล การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญแบบโครงงาน โดยใช้หลักการศึกษาค้นคว้าในรูปแบบหลักการวิจัยปฏิบัติการ

8. เอกสารอ้างอิง

กรองแก้ว ศิรินคร. (2559). การพัฒนารูปแบบการจัดประสบการณ์ที่เน้นการสืบเสาะเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการคิดแก้ปัญหาและความสามารถในการแสวงหาความรู้ของเด็กปฐมวัยชั้นอนุบาลปีที่ 2 โรงเรียนเทศบาลวัดบูรพาภิราม. **วารสารมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด.** 5(1). 1-16.

จารุณี เพียรคำ. (2554). **การพัฒนารูปแบบบริหารวิชาการด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบโครงงานเพื่อพัฒนาครูต้นแบบสู่ผู้เรียน โรงเรียนเทศบาลวัดบูรพาภิราม จังหวัดร้อยเอ็ด.** ร้อยเอ็ด : โรงเรียนเทศบาลวัดบูรพาภิราม.

ลัดดา ภู่เกียรติ. (2542). **การสอนโดยใช้โครงงาน เอกสารประกอบการประชุมปฏิบัติการการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนสำหรับครูประจำการ เรื่อง นวัตกรรมเพื่อการเรียนรู้สำหรับครูยุคใหม่ ครั้งที่ 1.** นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

วลัย มุริกานนท์. (2561). การพัฒนารูปแบบการจัดประสบการณ์ตามแนวคอนสตรัคติวิสต์(Constructivist) โดยใช้กิจกรรมสร้างสรรค์ศิลปะเพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดแก้ปัญหาของนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 2. **วารสารมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด.** 7(2). 179-187.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2551). **แนวทางการดำเนินงานการมีส่วนร่วมการบริหารจัดการศึกษา.** กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.

9. คำขอบคุณ

การวิจัยครั้งนี้สำเร็จได้ด้วยความกรุณาและความช่วยเหลืออย่างดียิ่งจากผู้บริหารสถานศึกษา และคณะครูโรงเรียนอนุบาลเทศบาล สังกัดเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด ที่ให้การสนับสนุนในการจัดทำผลงานวิชาการครั้งนี้

คุณค่าความดีและประโยชน์อันพึงได้รับจากการพัฒนารูปแบบบริหารงานวิชาการด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบโครงงานเพื่อพัฒนาครูสู่ผู้เรียนที่เสริมสร้างคุณภาพการศึกษา ในโรงเรียนอนุบาลเทศบาลเมืองร้อยเอ็ดนี้ ขอมอบเป็นเครื่องบูชาพระคุณแด่คุณบิดา มารดา ครู อาจารย์ และผู้มีพระคุณทุกท่านที่ได้ให้ความช่วยเหลือ แนะนำและสนับสนุนทุกท่าน

รูปแบบการดำเนินชีวิตแบบพึ่งพาตนเองตามหลักสัมมาอาชีวะเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของเกษตรกรภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง

A Model for living a Self-Reliance Way of life Based on the Buddhist Principle of Right Livelihood to Develop the Quality life of the Farmers in the Central Northeastern Region

จิราภรณ์ ผันสว่าง[1], พระครูกิตติวราทร[2], พัชรี ศิลารัตน์[3], ศุภสิทธิ์ ลินทมาตย์[4],
อมรรัตน์ ผันสว่าง[5], ระพีพัฒน์ หาญโสภา[6]
Jiraporn Phansawang[1], Phrakrukittiwarathorn[2], Patcharee Silarat[3], Supasit Linthamart[4],
Amornrat Phansawang[5], Rapeepat Hansopa[6]
ทำวิจัยเมื่อ พ.ศ. 2561
Email : cartoon.may@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างและพัฒนารูปแบบการดำเนินชีวิตแบบพึ่งพาตนเองตามหลักสัมมาอาชีวะเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของเกษตรกรภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางและเพื่อนำรูปแบบที่สร้างขึ้นไปทดลองใช้กับกลุ่มเป้าหมายและจึงประเมินคุณภาพของรูปแบบโดยจัดให้มีการอบรมเกษตรกรเชิงปฏิบัติการกับกลุ่มที่สนใจเข้าร่วมโครงการ จำนวน 40 คน จำแนกเป็นตัวแทนแต่ละจังหวัดในพื้นที่ภาค

[1,2] อาจารย์ประจำ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด
[1,2] Lecturer of Mahamakut Buddhist University Roi Et Campus, Thailand.
[3] อาจารย์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด
[3] Lecturer of Mahamakut Buddhist University Roi Et Campus, Thailand.
[4] มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด
[4] Mahamakut Buddhist University Roi Et Campus, Thailand.
[5] ครูโรงเรียนนางิ้ววิทยาสรรค์ สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น
[5] Teacher of Na-ngewwitthayasan School. KhonKaen Provincial Administrative Organization, Thailand.
[6] ครูโรงเรียนบ้านวังมน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต 1
[6] Teacher of BanWangmon School. NongKai Primary Educational Service Area Office 1, Thailand.
* ได้รับบทความ: 28 มีนาคม 2562; แก้ไขบทความ: 13 ตุลาคม 2562; ตอบรับการตีพิมพ์: 15 มกราคม 2563
Received: March 28, 2019; Revised: October 13, 2019; Accepted: January 15, 2020

ตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง ได้แก่ จังหวัดร้อยเอ็ด 10 คน จังหวัดมหาสารคาม 10 คน จังหวัดกาฬสินธุ์ 10 คน และจังหวัดขอนแก่น 10 คน จากนั้นนำผลการประเมินไปหาประสิทธิภาพ และพัฒนารูปแบบให้มีคุณภาพแล้วนำมาปรับปรุงให้สมบูรณ์ต่อไป

ผลการวิจัยพบว่า การสร้างและพัฒนารูปแบบการดำเนินชีวิตแบบพึ่งพาตนเองตามหลักสัมมาอาชีวะเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของเกษตรกร ประกอบด้วย 1)ด้านการดำเนินชีวิต 2)ด้านการประกอบอาชีพ 3)ด้านการประยุกต์ใช้และการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ยั่งยืนของเกษตรกรควรน้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และศาสตร์พระราชาสู่การปฏิบัติโดยเน้น 5 คำหลัก คือ ศรัทธา กล้าหาญ เอกภาพ ความรู้ คุณธรรม ซึ่งการปรับประยุกต์ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรมในรูปแบบของบันได 9 ขั้น สู่คุณภาพชีวิตของเกษตรกรที่ยั่งยืนตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง ได้แก่ ขั้นที่ 1 พอกินขั้นที่ 2-4 พอใช้พออยู่ พอร่มเย็นขั้นที่ 5 –6 บุญและทานขั้นที่ 7 เก็บรักษาขั้นที่ 8 ขายและขั้นตอนที่ 9 สร้างเครือข่ายเกษตรกรและผลการทดลองใช้และหาประสิทธิภาพของรูปแบบการดำเนินชีวิตแบบพึ่งพาตนเองพบว่า รูปแบบการดำเนินชีวิตแบบพึ่งพาตนเองตามหลักสัมมาอาชีวะเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของเกษตรกรสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ : 1. คุณภาพชีวิต 2. รูปแบบการดำเนินชีวิต 3. หลักสัมมาอาชีวะ

ABSTRACT

The objectives of this research were to create and develop a self-living model based on the principle of Right Livelihood in order to develop life quality of farmers living in the central northeastern region of Thailand and the model created being tested with the target group to ensure its effectiveness. The testing process began with the workshop having been arranged for 40 farmers living in the central Northeastern provinces, of which ten each were selected from Roi Et, Mahasarakham, Kalasin and KhonKaen. The test result was analyzed to find its quality and validity so that the model would be developed more effectively.

The results of the study were as follows: The model that has been created and developed consists of 3 factors. They are 1. Life maintaining, 2. Livelihood operating and 3. Application. It was also found that the sustainable development of life should be based on the philosophy of Sufficiency Economy and royal technology originated by the late King Rama IX. And the following 5 virtues and 9 measures should be practiced. The five virtues are 1. Trust, 2. Braveness, 3. Unity, 4. Knowledge and 5. Social norms, and the 9 measures comprise the following: Being sufficient 1. to eat, 2. to use, 3. to survive, 4. for well-being, 5. to do good, 6. to give, 7. for saving, 8. to sell and 9. to perform in a network. And The model that had been applied and its effectiveness was found to enhance with statistical significance at .05.

Keywords : 1. Quality of life 2. Living Model 3. Principle of Right Livelihood

1. ความสำคัญและที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัย

จากการศึกษาแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับวิถีการดำเนินชีวิตของเกษตรกรภาคตะวันออกเฉียงเหนือดังจะเห็นได้จากการศึกษาของบัณฑิตอาสาสมัครที่ได้สะท้อนให้เห็นว่า อาชีพหลักของคนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือหรือภาคอีสานส่วนใหญ่ จำแนกเป็น 3 ลักษณะ คือ 1) การทำนาและปลูกพืชเชิงพานิช 2) การเป็นแรงงานนอกระบบ และ 3) การขายสินค้าที่ผลิตจาก อัตลักษณ์ของชุมชน (นภาพร อติวานิชยพงศ์, 2557 : 110) และด้วยปัจจัยแวดล้อมทางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมเข้าสู่ยุคโลกาภิวัตน์วิถีชีวิตที่เปลี่ยนไปส่งผลให้การดำรงชีวิตในแต่ละภูมิภาคเปลี่ยนไปด้วย ซึ่งสิ่งแวดล้อมเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมของมนุษย์เมื่อสภาพแวดล้อมเปลี่ยน พฤติกรรมของมนุษย์จึงเปลี่ยนตามไปด้วยโดยมีปัจจัยทั้งจากภายในและภายนอกที่ทำให้พฤติกรรมของมนุษย์นั้นเปลี่ยนซึ่งสอดคล้องตรงกันกับนานาทัศนะของนักวิชาการตะวันตกและนักวิชาการไทยที่อธิบายถึงภาพรวมทั่วไปของสังคมชนบทในปัจจุบันโดยมีข้อสรุปที่ตรงกันว่า ชนบทในปัจจุบันเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม และไม่อาจอธิบายโดยแนวคิดคู่ตรงข้ามที่เปรียบเทียบกับสังคมเมืองดังเช่นที่เป็นมาในอดีต ชนบทปัจจุบันเป็นสังคมที่ผสมผสานระหว่างความเป็นสมัยใหม่ (Modernity) และการเป็นสังคมแบบดั่งเดิม (Traditional Society) ที่ทำให้ชนบทไม่ได้แตกต่างจากเมืองอย่างตรงกันข้ามแต่ยังมีความแตกต่างกับสังคมเมืองในบางมิติ (Woods, 2011 : 92-93; Kearney, 1996 : 3-4; นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2557 : 5-11; อานันท์ กาญจนพันธุ์, 2554 : 7-8; นภาพร อติวานิชยพงศ์, 2557 : 108) จึงอาจส่งผลให้วิถีการดำเนินชีวิตของคนชนบทเปลี่ยนแปลงไปจากอดีต แต่ในขณะเดียวกันยังรักษาลักษณะสำคัญบางมิติ อย่างเช่น การเป็นสังคมเกษตรแบบดั่งเดิมเอาไว้ทั้งในด้านการผลิตและวัฒนธรรม ซึ่งภาพของวิถีการดำเนินชีวิตในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือในอดีตคือดินแดนที่เป็นสัญลักษณ์ของความแห้งแล้งและยากจน (นภาพร อติวานิชยพงศ์, 2557 : 109; ฉัตรทิพย์ นาถสุภา, 2553 : 154)

สังคมไทยกับการเปลี่ยนแปลงจากการพัฒนาประเทศตามกระแสทุนนิยมโลกาภิวัตน์ การทำลายทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม ความเป็นชุมชนเศรษฐกิจแบบพึ่งพาซึ่งกันและกันจนชุมชนแตกสลายส่งผลให้เกิดวิกฤตการณ์ปัญหาที่สำคัญที่สุดก็คือ การพัฒนาที่เกษตรกรถูกทำให้เชื่อว่าวิถีดั้งเดิมเป็นความล้าหลัง ไม่ทันสมัยการผลิตในภาคเกษตรที่มีการผลิตแบบผสมผสานก็หันมาส่งเสริมให้ผลิตแบบเชิงเดี่ยวและให้ปุ๋ยเคมีเพื่อเพิ่มผลผลิตตามความต้องการของตลาด (อุทัย สถิตมั่น, 2552 : 11) ซึ่งอาจเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลให้คุณภาพชีวิตของเกษตรกร สอดคล้องกับผลสรุปรายงานของ ปณิตา คุ้มผล (2552 : 152-153) ผู้ป่วยได้รับพิษจากสารป้องกันกำจัดศัตรูพืชสูงสุด และพบว่า ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ร้อยละ 27.32 ผู้ป่วยเพศชายมากกว่าเพศหญิง กลุ่มอายุที่พบสูงสุด คือ กลุ่มอายุ 55 – 64 ปี (3.68) ผู้ป่วยมีอาชีพเกษตรกรรมสูงสุด 694 ราย (ร้อยละ 41.04) สอดคล้องกับการใช้สารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืชอย่างต่อเนื่องและเพิ่มขึ้นในภาคเกษตร เกษตรกรยังขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับรูปแบบวิธีการป้องกันตลอดถึงการรับมือกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมอันเป็นผลให้ไม่สามารถปรับตัวได้เท่าทันและพบว่าการดำเนินชีวิตของเกษตรภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง ยังประสบปัญหาต่างๆ เช่น ปัญหาความแห้งแล้งความยากจน การอพยพย้ายถิ่นของประชากรเพื่อหางานซึ่งคิดเป็นร้อยละ 10.88 ของประชากรทั้งหมดของภาค ชี้ให้เห็นว่ามีการเพิ่มจำนวนมากขึ้นอย่างรวดเร็วประกอบกับการพัฒนาที่ผ่านมาส่งผลให้หลายจังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นเป้าหมายของเมืองอุตสาหกรรมโดยเฉพาะจังหวัดที่มีขนาดใหญ่ก่อให้เกิดการขยายตัว

ของเมืองและการเกิดระบบสังคมอุตสาหกรรมสมัยใหม่สภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วมีผลกระทบต่อวิถีการดำเนินชีวิตซึ่งเคยมีความสมดุลเกิดการเปลี่ยนแปลงสังคมเมืองขยายตัวและกระจายตัวเพิ่มมากขึ้นสังคมชนบทรับความเจริญแบบสังคมเมืองเข้าไปใช้เป็นแบบแผนในการดำเนินชีวิตมากขึ้น โครงสร้างของชุมชนเปลี่ยนแปลงไป เช่น สัดส่วนหนุ่มสาววัยแรงงานลดน้อยลงครอบครัวมีขนาดเล็กลงสมาชิกของครอบครัวบางรุ่นหายไปจากครอบครัว (เศรษฐวัฒน์ โชควรกุล, 2555 : 146-165) จากสภาพปัญหาต่างๆ ที่กล่าวมาข้างต้นนั้นผู้วิจัยเห็นว่ามีผลกระทบโดยตรงต่อคุณภาพชีวิตของเกษตรกรอย่างเห็นได้ชัดและมีแนวโน้มจะเพิ่มมากขึ้น หากไม่มีแนวทางที่จะส่งเสริมคุณภาพชีวิตที่มีประสิทธิภาพตามวิถีที่เลือกอย่างสมดุล

การศึกษาแนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของเกษตรกรภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง เพื่อกำหนดเป็นรูปแบบการดำเนินชีวิตแบบพึงพาตนเองตามหลักสัมมาอาชีวะซึ่งเป็นการบูรณาการหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่จะช่วยส่งเสริมการพัฒนาตนเองให้เป็นบุคคลที่มีคุณภาพชีวิตที่ดีสามารถดำเนินชีวิตอยู่บนโลกแห่งความวุ่นวายแบบนี้ได้อย่างไม่ทุกข์ร้อน โดยการปฏิบัติตนเองให้ถูกทาง ใช้หลักธรรมในการดำเนินชีวิตดังพุทธพจน์กล่าวไว้ว่า “ตนแลเป็นที่พึ่งแห่งตน” (ฤทัยรัตน์ วรกิจโจดม, 2551 : 19) สอดคล้องกับ ฤทัยรัตน์ วรกิจโจดม (2551 : 21) ได้ศึกษาเรื่องพุทธศาสนากับการมีชีวิต พบว่า หลักธรรมในพุทธศาสนาที่ช่วยส่งเสริมการมีชีวิตที่ดีนั้นมีอยู่หลายแบบ เพื่อความหลุดพ้นจากทุกข์เรียกว่า อริยมรรค แปลว่าทางอันประเสริฐ เป็นข้อปฏิบัติที่มีหลักไม่อ่อนแอ จนถึงกับตกอยู่ใต้อำนาจ ความอยากแห่งใจ แต่ก็ไม่แข็งตึงจนถึงกับเป็นการทรมานกายให้เหือดแห้งจากความสุขทางกาย เพราะฉะนั้นจึงได้เรียกว่ามัชฌิมาปฏิปทา คือ ทางดำเนินสายกลาง มีองค์แปด คือ ต้องพร้อมเป็นอันเดียวกันทั้งแปดอย่างดุจเชือกฟั่นแปดเกลียว องค์แปด คือ 1) สัมมาทิฏฐิ คือความเข้าใจถูกต้อง 2) สัมมาสังกัปปะ คือความใฝ่ใจถูกต้อง 3) สัมมาวาจา คือการพูดจาถูกต้อง4) สัมมากัมมันตะ คือการกระทำถูกต้อง 5) สัมมาอาชีวะ คือการดำรงชีพถูกต้อง 6) สัมมาวายามะ คือความพากเพียรถูกต้อง 7) สัมมาสติ คือการระลึกประจำใจถูกต้อง 8) สัมมาสมาธิ คือการตั้งใจมั่นถูกต้อง การปฏิบัติธรรมทุกขั้นตอน รวมลงในมรรคอันประกอบด้วยองค์แปดนี้ เมื่อย่นรวมกันแล้วเหลือเพียง 3 คือ ศีล - สมาธิ - ปัญญา (มหาสติปัฏฐานสูตร พระไตรปิฎกฉบับหลวง เล่มที่ 10 ข้อที่ 299 : 231; ทีฆนิกาย ปาฏิกวรรค พระไตรปิฎกฉบับหลวง เล่มที่ 11 ข้อที่ 170 : 136; มหาจัตตารีสกสูตร พระไตรปิฎกฉบับหลวง เล่มที่ 14 ข้อที่ 275-278 : 149)

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษารูปแบบการดำเนินชีวิตแบบพึ่งพาตนเองตามหลักสัมมาอาชีวะเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของเกษตรกรภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางโดยศึกษาจากการดำเนินชีวิตแบบพึ่งพาตนเองตามหลักสัมมาอาชีวะในพระพุทธศาสนา และการใช้ภูมิปัญญาชาวบ้านด้านการเกษตรแบบผสมผสาน มาใช้ในการแก้ปัญหาอย่างจริงจังเป็นรูปธรรมเห็นผลได้อย่างชัดเจนจนทำให้กลุ่มเกษตรกรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางประสบความสำเร็จ สามารถแก้ปัญหาได้อย่างถาวร มั่นคง และยั่งยืน โดยผู้วิจัยศึกษาหลักสัมมาอาชีวะที่ปรากฏในพระไตรปิฎก วารสาร เอกสาร หนังสือ สิ่งพิมพ์ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำผลที่ได้จากการศึกษามาเป็นองค์ความรู้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิต เป็นหลักในการสร้างแนวคิดและหลักการตัดสินใจ พร้อมทั้งการประยุกต์ใช้ให้สอดคล้องกับการดำเนินชีวิตของกลุ่มเกษตรกรที่เป็นกลุ่มเป้าหมายต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อสร้างและพัฒนารูปแบบการดำเนินชีวิตแบบพึ่งพาตนเองตามหลักสัมมาอาชีวะเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของเกษตรกรภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง

2.2 เพื่อทดลองใช้และหาประสิทธิภาพของรูปแบบการดำเนินชีวิตแบบพึ่งพาตนเองตามหลักสัมมาอาชีวะเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของเกษตรกรภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง

3. สมมติฐานการวิจัย

การพัฒนารูปแบบการดำเนินชีวิตแบบพึ่งพาตนเองตามหลักสัมมาอาชีวะเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของเกษตรกร ที่พัฒนาขึ้นมีประสิทธิภาพสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ และสามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตของเกษตรกรภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางให้ดีขึ้นกว่าเดิม

4. ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

4.1 ประโยชน์ทางด้านวิชาการประโยชน์ต่อผู้สนใจงานวิจัยด้านนี้เพราะผู้วิจัยได้รวบรวมแนวคิด ทฤษฎี จากนักการศึกษาที่เกี่ยวข้อง มาบูรณาการในการสร้างรูปแบบการดำเนินชีวิตแบบพึ่งพาตนเองตามหลักสัมมาอาชีวะเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของเกษตรกรภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง

4.2 ประโยชน์เชิงนโยบายได้ข้อมูลในการกำหนดนโยบาย เพื่อนำข้อมูลประกอบ การวางแผน ในการเสริมสร้างความเข็มแข็งหน่วยภาครัฐและเอกชน เพื่อสร้างรูปแบบการดำเนินชีวิตแบบพึ่งพาตนเองตามหลักสัมมาอาชีวะเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของเกษตรกรภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง

4.3 ประโยชน์ในการประยุกต์ใช้ เพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย ไปสู่ชุมชนระดับท้องถิ่นและนำไปปรับใช้กับบริบทของเกษตรกรแต่ละท้องที่ให้เกิดประสิทธิผลในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของเกษตรกรอย่างแท้จริง

5. วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยและพัฒนาผู้วิจัยกำหนดวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้ 1) ผู้วิจัยจะใช้วิธีการสังเคราะห์จากข้อคำถามปลายเปิด ที่ได้จากการสนทนากลุ่ม โดยใช้กระบวนการวิจัยตามเทคนิคเดลฟาย (Delphi techniques) เพื่อกำหนดเป็นแนวทางในการสร้างและพัฒนาร่างรูปแบบ 2) ผู้วิจัยนำรูปแบบที่สร้างขึ้นไปทดลองใช้กับกลุ่มเป้าหมาย และประเมินคุณภาพของรูปแบบ 3) ผู้วิจัยนำผลการประเมินเพื่อหาประสิทธิภาพ และพัฒนารูปแบบให้มีคุณภาพสอดคล้องกับข้อเสนอแนะ แล้วนำมาปรับปรุงรูปแบบให้สมบูรณ์ต่อไป

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย เพื่อสร้างและพัฒนารูปแบบการดำเนินชีวิตแบบพึ่งพาตนเองตามหลักสัมมาอาชีวะเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของเกษตรกรภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง ผู้วิจัยเลือกแบบเจาะจง จำนวน 6 รูป/คน โดยใช้เกณฑ์ในการพิจารณาจำแนกเป็น 2 กลุ่ม ดังนี้ 1)กลุ่มประสบการณ์ หรือผู้ประความสำเร็จจากการประกอบอาชีพด้านการเกษตร หรือมีผลงานเกี่ยวกับการเกษตร จำนวน 3 รูป/คน

ดังนี้ (1)พระธรรมวิมลมุนี,ดร. (2)นายบุญเต็ม ชัยลา (3)นายถาวร สารสมบัติ 2)กลุ่มที่มีความเชี่ยวชาญด้านหลักธรรม ซึ่งจบการศึกษาด้านธรรมชั้นสูงสุดหรือด้านพระพุทธศาสนาระดับปริญญาโท ขึ้นไป จำนวน 3 รูป ดังนี้ (1)พระราชปริยัติวิมล,ดร. (2)พระธรรมวิมลมุนี,ดร. (3)พระครูธรรมภาณโกวิท,ดร.

การนำรูปแบบการดำเนินชีวิตไปทดลองใช้ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีดำเนินการวิจัย กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง ที่อาสาเข้าร่วมโครงการวิจัย และนำรูปแบบการดำเนินชีวิตแบบพึ่งพาตนเองตามหลักสัมมาอาชีวะเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของเกษตรกรภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางไปใช้ จำนวน 40 คน จำแนกเป็นตัวแทนแต่ละจังหวัดในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง คือ จังหวัดร้อยเอ็ด 10 คน จังหวัดมหาสารคาม 10 คน จังหวัดกาฬสินธุ์ 10 คน และจังหวัดขอนแก่น 10 คน ซึ่งมีผู้ร่วมวิจัย และวิทยากรร่วมด้วย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1)แบบสนทนากลุ่ม สร้างตามวัตถุประสงค์และกรอบแนวคิดของการวิจัย เป็นแบบสอบถามปลายเปิด ที่มีประเด็นเกี่ยวกับการใช้หลักธรรมสัมมาอาชีวะเพื่อกำหนดรูปแบบการดำเนินชีวิตแบบพึ่งพาตนเองตามหลักสัมมาอาชีวะเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของเกษตรกรภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางโดยใช้กระบวนการวิจัยตามเทคนิคเดลฟาย (Delphi techniques) 2)แบบสังเกตการสังเกตเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตของเกษตรกรที่เคยเป็นมา และสภาพปัจจุบัน 3)แบบตรวจสอบหรือบันทึก ได้แก่ บันทึกอนุทิน (Journal) การบันทึกเสียง และบันทึกภาพ หลักฐานสิ่งของ การบันทึกภาคสนาม

6. ผลการวิจัย

6.1 ผลการสร้างและพัฒนารูปแบบการดำเนินชีวิตแบบพึ่งพาตนเองตามหลักสัมมาอาชีวะเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของเกษตรกรภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางประกอบด้วย 1)ด้านการดำเนินชีวิต 2)ด้านการประกอบอาชีพ3)ด้านการประยุกต์ใช้และการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ยั่งยืนของเกษตรกรควรน้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และศาสตร์พระราชาสู่การปฏิบัติโดยเน้น 5 คำหลัก คือ ศรัทธา กล้าหาญ เอกภาพ ความรู้ คุณธรรม ซึ่งการปรับประยุกต์ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรมในรูปแบบของบันได 9 ขั้น สู่คุณภาพชีวิตของเกษตรกรที่ยั่งยืนตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง ได้แก่ ขั้นที่ 1 พอกินขั้นที่ 2-4 พอใช้ พออยู่ พอร่มเย็นขั้นที่ 5–6 บุญและทานขั้นที่ 7 เก็บรักษาขั้นที่ 8 ขายและขั้นที่ 9 สร้างเครือข่ายเกษตรกรและผลการทดลองใช้และหาประสิทธิภาพของรูปแบบการดำเนินชีวิตแบบพึ่งพาตนเอง

6.2 ผลการทดลองใช้และหาประสิทธิภาพของรูปแบบการดำเนินชีวิตแบบพึ่งพาตนเองตามหลัสัมมาอาชีวะเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของเกษตรกรภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง พบว่า รูปแบบการดำเนินชีวิตแบบพึ่งพาตนเองตามหลักสัมมาอาชีวะเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของเกษตรกรสูงขึ้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

7. อภิปรายผลการวิจัย

7.1 รูปแบบการดำเนินชีวิตแบบพึ่งพาตนเองตามหลักสัมมาอาชีวะเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของเกษตรกรภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง ประกอบด้วย 6 กิจกรรม ได้แก่ กิจกรรมที่ 1 “พอกิน” กำหนดเป้าหมายชีวิต กิจกรรมที่ 2 “พอใช้ พออยู่ พอร่วมเย็น” การบริหารจัดการทรัพยากรที่มีอยู่อย่างสมดุล

กิจกรรมที่ 3 “บุญและทาน” การช่วยเหลือแบ่งปัน กิจกรรมที่ 4 “เก็บรักษา” สร้างรากฐานของการเอาตัวรอด การถนอมอาหาร การแปรรูป การเก็บไว้กินในอนาคต และการเก็บพันธุ์พืชไว้สำหรับปีต่อไป กิจกรรมที่ 5 “ขาย” นำส่วนที่เหลือกินเหลือใช้ไปจำหน่าย กิจกรรมที่ 6 “การสร้างเครือข่าย” สร้างเครือข่ายเชื่อมโยงความสำเร็จ สู่การปฏิวัติแนวคิด และวิถีการดำเนินชีวิตของเกษตรกรที่สอดคล้องกับบริบทการจัดตั้งแหล่งเรียนรู้การบริการแก่สังคมฝึกอบรมสร้างประสบการณ์แก่ผู้สนใจ และเพื่อสร้างเครื่องข่ายทางการตลาดหรือการร่วมกลุ่มสหกรณ์ในชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับ วิวัฒน์ ศัลยกำธร (2561 : ออนไลน์) ได้อธิบายถึงหลักการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ยั่งยืนเกษตรกรโดยการน้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และศาสตร์พระราชาสู่การปฏิบัติโดยเน้นไปที่การให้ความสำคัญกับคน แก้ปัญหาที่คน ทางออกของปัญหา คือ การสร้างปัญญาให้เกษตรกรฉลาดรอบรู้ และไม่ตกเป็นเหยื่อของกลไกที่ไม่ได้มุ่งช่วยเกษตรกรอย่างจริงใจอีกต่อไป โดยใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นยุทธศาสตร์หลัก และเป็นแนวทางที่สามารถปฏิบัติได้สำหรับเกษตรกรที่มีความตั้งใจจริงในการพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืน 5 หลักการ ได้แก่ ศรัทธา กล้าหาญ เอกภาพ ความรู้คู่คุณธรรม สู่คุณภาพชีวิตของเกษตรกรที่ยั่งยืน

7.2 ผลการทดลองใช้และหาประสิทธิภาพของรูปแบบการดำเนินชีวิตแบบพึ่งพาตนเองตามหลักสัมมาอาชีวะเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของเกษตรกรภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง พบว่า

7.2.1 ด้านการดำเนินชีวิต มีค่าเฉลี่ยโดยรวมระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.71, S.D. = .545) เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ก่อนใช้รูปแบบเกษตรกรเรียนรู้เพื่อพัฒนาตนเองทั้งกายวาจาจิตใจด้วยหลักธรรม เช่น เบญจศีล คือ ศีลห้า เบญจธรรมคือ กัลยาณมิตร ระดับปานกลาง รองลงมาคือ เกษตรกรทำงานเป็นหมู่คณะมีความรับผิดชอบต่อตนเองและต่อสังคมส่วนรวม ระดับปานกลาง และหลังใช้รูปแบบ พบว่าค่าเฉลี่ยสูงกว่าก่อนใช้รูปแบบทุกข้อโดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ เกษตรกรมีบทบาทมีส่วนร่วมในสังคม เช่น การจัดตั้งกลุ่มสังคม หรือการให้ความสนใจเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มสหกรณ์ในชุมชน ระดับมากที่สุด สอดคล้องกับพวงพยอม เหรียญทอง (2541 : 5) กล่าวว่าการประกอบอาชีพแบบพึ่งตนเองของเกษตรกร มีปัญหาในการประกอบอาชีพเพราะขาดทุน ขาดการรวมกลุ่ม ผลผลิตราคาตกต่ำ ขาดการเหลียวแลเอาใจใส่จากภาครัฐและเอกชน จึงต้องการรัฐบาล เข้ามาส่งเสริมการประกอบอาชีพโดยการฝึกอบรมการส่งไปศึกษาดูงาน การจัดระบบตลาด การนิเทศ การติดตามผล เพื่อให้เกษตรกรมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการประกอบอาชีพแบบพึ่งตนเองดีขึ้นอันจะทำให้เกษตรกรสามารถพึ่งตนเองได้ และสอดคล้องกับงานวิจัยของพระสุชีพ วรญาโณ (อินทร์สำราญ) (2558 : 276) ได้ศึกษาการศึกษาเชิงวิเคราะห์การพัฒนาคุณภาพสังคมด้วยการงดเว้นจากการดื่มสุราและเมรัยตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาท พบว่า การงดเว้นสุราและเมรัยนั้นประสงค์ให้ตระหนักอยู่เสมอถึงความทุกข์อันเกิดแต่การบริโภคอย่างไม่มีสติ งดเว้นไม่ใช้แอลกอฮอล์หรือของมึนเมาอย่างอื่น ดูแลสุขภาพทั้งร่างกายและจิตใจเพื่อตัวเองและสังคม ในพุทธปรัชญาเถรวาทได้วางแนวทางในการพัฒนาสังคมด้วยการพัฒนาตนเองเสียก่อน คือ การประพฤติตนตามอริยมรรคมีองค์ 8 ซึ่งแยกออกเป็นการฝึกอบรมความประพฤติ (ศีล) การฝึกอบรม(สมาธิ) และการทำปัญญาให้แก่กล้ามีความสามารถรู้เห็นตามสภาวะที่เป็นจริง การใช้ศีลข้อ 5 ของบุคคลในสังคมเป็นพื้นฐานในการดำเนินชีวิตย่อมทำให้การทำที่เป็นอกุศลที่เกิดที่เกิดขึ้นทางกาย วาจา และใจเสื่อมถอยไป

7.2.2 ด้านการประกอบอาชีพ พบว่า ค่าเฉลี่ยโดยรวมระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.71, S.D. = .562) เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ก่อนใช้รูปแบบเกษตรกรมีความรู้เกี่ยวกับแหล่งให้บริการข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการประกอบอาชีพ ระดับปานกลาง รองลงมาคือ เกษตรกรมีความพยายามฝึกอบรมพัฒนาทักษะฝีมือของตนอยู่เสมอ ระดับปานกลาง และหลังการใช้รูปแบบ พบว่า ค่าเฉลี่ยสูงกว่าก่อนใช้รูปแบบทุกข้อ โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ เกษตรกรยอมรับและปรับปรุงแก้ไขเมื่อเกิดความผิดพลาดหรือความล้มเหลวในการประกอบอาชีพ ระดับมากที่สุด สอดคล้องกับ เศรษฐวัฒน์ โชควรกุล (2555 : 146-165; นภาพร อติวานิชยพงศ์ (2557 : 103-127) ที่ได้ศึกษาเรื่อง เกี่ยวกับพฤติกรรมการดำเนินชีวิตในสังคมตามหลักสัมมาอาชีวะ และคนชนบทอีสานกับการทำมาหากินตามยุคสมัย ที่วิถีการดำเนินชีวิตเปลี่ยนแปลงไปจากสังคมชนบทเป็นสังคมเมืองขยายตัวและกระจายตัวเพิ่มมากขึ้นสังคมชนบทรับความเจริญแบบสังคมเมืองเข้าไปใช้เป็นแบบแผนในการดำเนินชีวิตมากขึ้น โครงสร้างของชุมชนเปลี่ยนแปลงไป อีกทั้งปัจจุบันจะเห็นได้ว่ามีการบริการข้อมูลข่าวสารแหล่งเรียนรู้แนวคิดทฤษฎีที่สามารถศึกษาและนำไปปฏิบัติได้

7.2.3 ด้านการประยุกต์ใช้ พบว่า สูงกว่าก่อนใช้รูปแบบโดยรวมระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.81, S.D. = .600) และเมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ก่อนใช้รูปแบบเกษตรกรกล่าวคำสัจไม่พูดเท็จ โกหกหลอกลวง หรือจงใจพูดให้ผิดจากข้อเท็จจริง ระดับปานกลาง และหลังการใช้รูปแบบ พบว่า ค่าเฉลี่ยสูงกว่าก่อนใช้รูปแบบทุกข้อ โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ เกษตรกรไม่เอารัดเอาเปรียบไม่แย่งชิงลักขโมยในทรัพย์สินของคนอื่น ระดับมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับ พระราชธรรมนิเทศ (ระแบบ ฐิตญาโณ) (2538 : 128); ที่กล่าวว่า การแสวงหาปัจจัย 4 หรือเครื่องบริโภคต่างๆ มาเลี้ยงตนเองและครอบครัวควรแสวงหาโดยชอบด้วยหลักศีลธรรม กฎหมาย และขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดีงาม ไม่ควรเป็นการแสวงหาเพื่อเบียดเบียนตนเองและผู้อื่นเพื่อให้ชีวิตเป็นอยู่อย่างมีความสุขการดำเนินชีวิตที่ไม่สร้างหนี้ไม่ทำกำไรแต่เป็นชีวิตที่ยังประโยชน์ เพราะพ้นจากมิจฉาอาชีวะ 5 ประการ การโกง การล่อลวง การตลบตะแลง การมองตนในทางที่ผิด การเอาลาภต่อลาภ สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระนิติศาสตร์ ญาณิสฺสโร (สุภาโภชน์)(2558 : 197) ได้ศึกษาการศึกษาเชิงวิเคราะห์ทานในสังคหวัตถุตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาท พบว่า ลักษณะของการให้ทานในสมัยปัจจุบันจะคล้ายคลึงกับครั้งพุทธกาล คือ วัตถุทานที่ให้ ได้แก่ ปัจจัย 4 คือ เครื่องนุ่งห่ม อาหาร เสนาสนะ เภสัช และทานวัตถุ 10 ประการ วิธีการให้มีลักษณะ คือ ให้ทานด้วยศรัทธา ซึ่งเปรียบได้กับทานในสังคหวัตถุ 4 คือ หลักธรรมของการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสงบสุข ซึ่งได้แก่ (1) ทาน คือ การให้ (2) ปิยวาจา คือ การพูดวาจาที่ไพเราะฟังแล้วเกิดความชื่นใจ (3)อัตถจริยา คือ ทำตนให้เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่นที่อยู่ร่วมกันในสังคม และ(4) สมานัตตตา คือ วางตนให้เหมาะสมว่าตอนนี้เราอยู่ในฐานะใด หลักธรรม 4 ประการนี้เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวใจผู้คนในสังคมให้อยู่กันอย่างสันติสืบต่อไป

7.3 ผลการหาประสิทธิภาพของรูปแบบ พบว่า รูปแบบการดำเนินชีวิตแบบพึ่งพาตนเองตามหลักสัมมาอาชีวะเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของเกษตรกรภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัยที่กำหนด ซึ่งสอดคล้องกับที่มนตรี แย้มกสิกร (2550 : 12) กล่าวว่า การนำรูปแบบที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นไปทดสอบด้วยกระบวนสองขั้นตอน คือ การทดสอบประสิทธิภาพใช้เบื้องต้น (Try Out) และทดสอบประสิทธิภาพเชิงปฏิบัติการจริง (Trial Run) เพื่อหาคุณภาพของรูปแบบตามขั้นตอนที่กำหนดใน 3 ประเด็น คือ มีความรู้เพิ่มขึ้น มีทักษะด้านกระบวนการ และมีความ

พึงพอใจ โดยนำผลที่ได้มาปรับปรุงแก้ไข สอดคล้องกับวาโร เพ็งสวัสดิ์ (2546 : 42) ได้กล่าวว่า การนำรูปแบบที่ผู้วิจัยสร้างและพัฒนาขึ้นขึ้นเป็นต้นแบบ (Prototype) ไปทดสอบประสิทธิภาพใช้ตามขั้นตอนที่กำหนดไว้ในระบบ เพื่อปรับปรุงประสิทธิภาพให้เท่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ และปรับปรุงจนถึงเกณฑ์ที่กำหนด ดังนั้นการสร้างและพัฒนารูปแบบการดำเนินชีวิตแบบพึ่งพาตนเองตามหลักสัมมาอาชีวะเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของเกษตรกรภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางจนถึงเกณฑ์ที่มีประสิทธิภาพ

8. ข้อเสนอแนะ

8.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ภาครัฐควรมีความต่อเนื่องในการให้ความช่วยเหลือ และสนับสนุนอย่างจริงจังโดยยึดความต้องการ และภูมิปัญญาของชุมชนเป็นหลักในการพัฒนา ซึ่งในระยะยาวภาครัฐต้องเป็นผู้แนะนำ โดยกำหนดโครงการความช่วยเหลือที่ชัดเจนการสนับสนุน และการทำงานของภาครัฐต้องยึดประชาชนเกษตรกรเป็นศูนย์กลาง มีการวางแผนร่วมกันของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง มีการบูรณาการการทำงานเพื่อไม่ให้เกิดความซ้ำซ้อน และตอบสนองความต้องการของเกษตรกรโดยจัดรับฟังข้อมูลจากเกษตรกรก่อนที่จะดำเนินโครงการ

8.2 ข้อเสนอแนะสำหรับผู้ปฏิบัติ

ควรสร้างความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง แก่เกษตรกรผู้ที่สนใจหรือกลุ่มเป้าหมายก่อนเพื่อเป็นพื้นฐานที่จะได้ดำเนินการในขั้นตอนต่างๆ โดยการจัดฝึกอบรม และเรียนรู้จากผู้ที่ประสบความสำเร็จซึ่ง จะส่งผลให้ผู้ร่วมโครงการ หรือกลุ่มเป้าหมายมีผลลัพธ์สอดคล้องกับความมุ่งหวัง

8.3 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยต่อไป

ควรศึกษาวิจัยเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของเกษตรกร เพื่อหาแนวทางที่เหมาะสมกับเกษตรกรในแต่ละพื้นที่ของประเทศไทย และเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ต่อไป

9. เอกสารอ้างอิง

ฉัตรทิพย์ นาถสุภา. (2553). **เศรษฐกิจหมู่บ้านไทยในอดีต.** พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สร้างสรรค์ จำกัด.

นภาพร อติวานิชยพงศ์. (2557). คนชนบทอีสานกับการทำมาหากิน:ความเปลี่ยนแปลงตามยุคสมัย. **วารสารสังคมวิทยามานุษยวิทยา.** 33(2). 103-127.

นภาพร อติวานิชยพงศ์. (2557). **หนึ่งทศวรรษสังคมอีสานผ่านมุมมองบัณฑิตอาสาสมัครมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.** ใน นภาพร อติวานิชยพงศ์ กนกวรรณ ระลึก และกนกวรรณ แซ่จัง ชุดโครงการวิจัยสังคมชนบทไทยในมุมมองบัณฑิตอาสาสมัคร : บทสังเคราะห์องค์ความรู้จากงานศึกษาของบัณฑิตอาสาสมัคร มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. โครงการวิจัยโดยการสนับสนุนจากกองทุนวิจัยสำนักบัณฑิตอาสาสมัคร มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ประจำปี 2556 : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

นิธิ เอียวศรีวงศ์. (2557). **ชนบทนิยมในการเมืองไทย.** มติชนสุดสัปดาห์ (28 พฤศจิกายน –4 ธันวาคม 2557). 5-11.

ปณิตา คุ้มผล. (2552). **โรคพิษจากสารกำจัดศัตรูพืช**. Annual Epidemiological Surveillance Report

2009. ISSN 0857-6521. สืบค้นเมื่อ 22 สิงหาคม 2561. จาก http://epid.moph.go.th/

พระนิติศาสตร์ ญาณิสฺสโร (สุภาโภชน์). (2558). การศึกษาเชิงวิเคราะห์ทานในสังคหวัตถุตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาท. **วารสารมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด.** 4(2). 197-208.

พระราชธรรมนิเทศ(ระแบบ ฐิตญาโณ). (2538). **ธรรมปริทรรศน์**. กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย.

พระสุชีพ วรญาโณ (อินทร์สำราญ). (2558). การศึกษาเชิงวิเคราะห์การพัฒนาคุณภาพสังคมด้วยการงดเว้นจากการดื่มสุราและเมรัยตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาท. **วารสารมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด.** 4(2). 276-289.

พระอภัย อภิชาโต (ชูขุนทด). (2555). **การศึกษาหลักธรรมสาหรับพัฒนาพฤติกรรมของมนุษย์ในสังคมปัจจุบัน.** วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. บัณฑิตวิทยาลัย :มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พวงพยอม เหรียญทอง. (2541). **การประกอบอาชีพแบบพึ่งตนเองของเกษตรกร.** วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

มนตรี แย้มกสิกร. (2550). เกณฑ์ประสิทธิภาพในการวิจัยและพัฒนาสื่อการสอน:ความแตกต่าง 90/90 Standard และ E1/E2. **วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา.** 19(1). 1-16.

มหามกุฏราชวิทยาลัย. (2534). **พระไตรปิฎกพร้อมอรรถกถา แปล ชุด 91 เล่ม.** กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย.

ฤทัยรัตน์ วรกิจโจดม. (2551). **พุทธศาสนากับการมีชีวิตยืนยาว.** สารนิพนธ์ศิลปศาสตรบัณฑิต (ศาสนศึกษา). วิทยาลัยศาสนศึกษา : มหาวิทยาลัยมหิดล.

วาโร เพ็งสวัสดิ์. (2546). **การวิจัยในชั้นเรียน.** กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สุวีริยาสาส์น.

วิวัฒน์ ศัลยกำธร (2561). **ทฤษฎีใหม่กับเศรษฐกิจพอเพียง**. สืบค้นเมื่อ 22 สิงหาคม 2561. จาก http://agrinature.or.th/node/169

ศิริวรรณ พิริยคุณธร และคณะ. (2557). ประสบการณ์การนำหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนามาใช้ในการดำเนินชีวิตในชุมชนชนบท. **วารสารพยาบาลสงขลานครินทร์.** 34(2). 39-52.

เศรษฐวัฒน์ โชควรกุล. (2555). นโยบายการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. **วารสารการบริหารปกครอง**. 1(1). 146-165.

อานันท์ กาญจนพันธุ์. (2554). ชนบทอีสานปรับโครงสร้าง ชาวบ้านปรับอะไร. **วารสารศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี**. ฉบับพิเศษเสรีนิยมใหม่ในเศรษฐกิจอีสาน(1). 5-41.

อุทัย สถิตมั่น. (2552). **เศรษฐกิจพอเพียงภาพสะท้อนแนวคิดพุทธศาสนาเพื่อสังคม.** รวมบทความวิชาการทางพระพุทธศาสนา การสัมมนาทางวิชาการนานาชาติ เนื่องในวันวิสาขบูชา วันสำคัญสากลของโลก วันที่ 4-6 พฤษภาคม พ.ศ. 2552. 11-30.

Kearney, Michael. (1996). **Reconceptualizing the Peasantry : Anthropology in Global Perspective.** Colorado : West view Press.

Woods. Michael. (2011). **Rural.** London and New York : Rout ledge.

10. คำขอบคุณ

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณสถาบันวิจัยญาณสังวร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ที่ได้สนับสนุนทุนเพื่อการวิจัยในครั้งนี้ และขอกราบนมัสการและขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้เชี่ยวชาญ และผู้ร่วมวิจัยทุกรูปทุกท่านที่ช่วยตรวจสอบคุณภาพของแบบทดสอบประเมินความพึงพอใจของเกษตรกรผู้เข้ารับการฝึกอบรมที่มีต่อประสิทธิภาพของรูปแบบการดำเนินชีวิตแบบพึ่งพาตนเองตามหลักสัมมาอาชีวะเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของเกษตรกรภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง จำนวน 5 รูป/คน ดังนี้ 1) ดร.พูลสวัสดิ์ นาทองคำ 2) พระราชปริยัติวิมล,ดร. 3) พระธรรมวิมลมุนี,ดร. 4) พระครูธรรมภาณโกวิท,ดร. 5) นายสมจิตร ธีระบุญชัยกุล ในการร่วมกันดำเนินการวิจัยดังกล่าวให้บรรลุตามจุดประสงค์ด้วยดี และโดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้เชี่ยวชาญ คือ อาจารย์ธเนศ ต่วนชะเอม ในการให้คำชี้แนะเพื่อให้งานวิจัยฉบับนี้สมบูรณ์

บทบาทของพระสงฆ์กับการพัฒนาทุนมนุษย์สู่ไทยแลนด์ 4.0
The Role of Buddhist Monks and Human Capital Development to Thailand 4.0

พระบุญเพ็ง สิทธิวงษา[1], พระรัฐพงษ์ สิงห์สาธร[2],
สันชัย พรมสิทธิ์[3], มงคล ศรีแสง[4]
Phra Boonpeng Sittivongsa[1], Phra Rattaphong Singsathon[2],
Sanchai Promsit[3], Mongkol Srisaeng[4]
ทำวิจัยเมื่อ พ.ศ. 2562
E-mail : boounpenggg@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1)ศึกษาบทบาทของพระสงฆ์กับการพัฒนาทุนมนุษย์สู่ไทยแลนด์ 4.0 และ 2)เปรียบเทียบบทบาทของพระสงฆ์กับการพัฒนาทุนมนุษย์สู่ไทยแลนด์ 4.0 เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างคือ พระสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์อำเภอวังสามหมอ จังหวัดอุดรธานี ประกอบไปด้วย 6 ตำบล 72 หมู่บ้าน จำนวนทั้งสิ้น 248 รูป เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถาม มาตราส่วนประมานค่า 5 ช่วงชั้น แบบสอบถามมีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ .96 และปัญหาเกี่ยวกับบทบาทของการเลือกปฏิบัติระหว่าง .34 และ .79 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA)

ผลการวิจัยพบว่า 1)บทบาทของพระสงฆ์กับการพัฒนาทุนมนุษย์สู่ไทยแลนด์ 4.0 ในเขตปกครองคณะสงฆ์อำเภอวังสามหมอ จังหวัดอุดรธานี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ ด้านหลักคุณธรรม ด้านหลักนิติธรรม ด้านการมีส่วนร่วม ด้านหลักความโปร่งใส ด้านความรับผิดชอบ ด้านความคุ้มค่า 2)เมื่อเปรียบเทียบบทบาทของพระสงฆ์กับการพัฒนาทุนมนุษย์ ที่มีอายุต่างกัน เกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์กับการพัฒนาทุนมนุษย์สู่ไทยแลนด์ 4.0 ในเขตปกครองคณะสงฆ์อำเภอวังสามหมอ จังหวัดอุดรธานี โดยรวมและเป็นรายด้านทุกด้านไม่แตกต่างกัน

คำสำคัญ : 1. บทบาทของพระสงฆ์ 2. การพัฒนาทุนมนุษย์ 3. ไทยแลนด์ 4.0

[1,3] คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
[1,3] Faculty of Humanities and Social Sciences, North Eastern University, Thailand.
[2] วิทยาลัยการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
[2] College of Politics and Governance Mahasarakham University, Thailand.
[4] บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยภาคภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
[4] Graduate Studies, North Eastern University, Thailand.
* ได้รับบทความ: 31 มีนาคม 2562; แก้ไขบทความ: 27 พฤษภาคม 2562; ตอบรับการตีพิมพ์: 4 มิถุนายน 2562
Received: March 31, 2019; Revised: May 27, 2019; Accepted: June 4, 2019

ABSTRACT

The Objectives of the research article were to 1) study the role of Buddhist monks and human capital development to Thailand 4.0 and 2) compare the role of Buddhist monks and human capital development to Thailand 4.0 Is a pragmatic research Sample group is Monks live in the administrative district of Wang Sam Mo district. Udon Thani Province consisting of 6 sub-districts, 72 villages, totaling 248 subjects. The instrument used for data collection is a scale questionnaire of 5 levels. The questionnaire had the value of confidence in the whole version equal to .96 and the issues with the role of discrimination between .34 and .79. And one-way analysis of variance

The results showed that 1)The role of Buddhist monks and the development of human capital into Thailand 4.0 in the administrative district of Wang Sam Mo District Udon Thani Province. The overall picture was at a high level. When considering each aspect Found that it was at a high level in all aspects Sort the average from descending to the moral aspect. The rule of law Participation The main aspect of transparency Responsibility Worthiness 2)The comparing the roles of Buddhist monks and human capital development At different ages About the role of monks and human capital development to Thailand 4.0 in the administrative district of Wang Sam Mo District Udon Thani Province Overall and each aspect was not different.

Keywords : 1. Role of Buddhist Monks 2. Human Capital Development 3. Thailand 4.0

1. ความสำคัญและที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัย

ประเทศไทยได้รับการพัฒนาอย่างมีแผนปฏิบัติและปฏิบัติงานอย่างเป็นระบบมาแล้ว หลังจากใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 เมื่อปี พ.ศ. 2556-2560 นับเป็นเวลากว่า 5 ปี ผลของการพัฒนาตามแผนเศรษฐกิจดังกล่าวนั้นได้รับการขับเคลื่อนระบบเศรษฐกิจและสังคมไปสู่การพัฒนาต่างๆ ที่ผ่านมาโดยการขับเคลื่อนเป็นนโยบายของรัฐบาลยุคต่างๆ แต่ละวาระการบริหารประเทศ ในส่วนของราชการตามกระทรวง ทบวง กรม หรือแม้แต่หน่วยงานปกครองส่วนท้องถิ่น ตามที่รัฐบาลได้กระจายอำนาจในการบริหารเพื่อความอยู่ดี กินดี มีสุข ของประชาชน ภาคส่วนของประชาชนส่วนมากยังขาดการพัฒนาศักยภาพในการเข้าสู่ระบบการบริหารเศรษฐกิจและสังคมของแต่ละยุคทั้งยังขาดความพร้อมเพียงในหลายๆ ด้านดังที่เคยปรากฏในรัฐบาลแต่ละยุคแต่ละสมัย เช่น ขาดการพัฒนาศักยภาพ ด้านจิตใจ ด้านความพร้อมเพียง ด้านการรับรู้ข่าวสารประชาสัมพันธ์ ในการเตรียมวามพร้อมตลอดทั้งการส่งเสริมด้านของจริยธรรม คุณธรรมประกอบเข้าไปกับการใช้แผนเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

บทบาทของพระสงฆ์นี้จึงมีความสำคัญต่อการพัฒนาศักยภาพส่งเสริมทุนมนุษย์เพื่อรับทราบปัญหา รับรู้ข่าวสารความทัดเทียมต่อยุคโลกาภิวัตน์ เพราะพระสงฆ์เป็นผู้ที่ใกล้ชิดกับประชาชนในสังคม ซึ่งทุกท้องที่ของประเทศสามารถติดต่อสื่อสารกับคนในสังคมจำนวนมากทั้งพระสงฆ์เป็นผู้ที่มีความรู้ทั้งทางโลกและทางธรรม ปัจจุบันนี้เพื่อให้ทันต่อยุคนวัตกรรมสมัยใหม่จำต้องมีการพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์เพื่อเป็นการตอบสนองต่อความเจริญก้าวหน้าของโลกปัจจุบันทั้งตอบต่อแผนพัฒนาเศรษฐกิจของรัฐบาลต่อการตอบสนองทั้งการเปลี่ยนแปลงของประชาคมโลกของหลายประเทศในการกำหนดนโยบายของผู้ที่เข้ามาบริหารประเทศที่มีทัศนคติเปลี่ยนจากสังคมสงครามมาเป็นสังคมเศรษฐกิจตามนโยบายในการส่งเสริมระบบเศรษฐกิจควบคู่ไปกับการพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์ตามนโยบายแผนเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ ทั้งนี้พระสงฆ์จำต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์ เพื่อเติมเต็มในเรื่องต่างๆ ที่จำเป็นเกี่ยวกับการบริหารนโยบายสาธารณะ ที่ต้องผลักดันไปสู่เป้าหมายของยุทธศาสตร์ชาติ ที่ได้ประกาศใช้เป็นระยะ 20 ปี ของการสร้างความมั่งคั่ง มั่นคง และยั่งยืนของการพัฒนาประเทศในอนาคต (ธันยวัฒน์ รัตนสัค, 2555 : 33)

ปัจจุบันการบริหารประเทศโดยรัฐบาลคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ที่มาจากการปฏิวัติรัฐประหาร ซึ่ง มีรัฐบาลนายกคนที่ 29 มีแผนการที่จะพัฒนาประเทศ คือ พัฒนาชาติใหม่ นั้น เท่ากับการบริหารในระบบไทยแลนด์ 4.0 คือการบริหารทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การศึกษา ถือเป็นวิสัยทัศน์ที่ว่า มั่นคง มั่นคั่ง และยั่งยืน ที่มีภารกิจสำคัญในการขับเคลื่อนปฏิรูปประเทศด้านต่างๆ เพื่อปรับแก้ จัดระบบ ปรับทิศทาง และสร้างหนทางพัฒนาประเทศให้เจริญ สามารถรับมือกับโอกาสและภัยคุกคามแบบใหม่ๆ ที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วรุนแรงในศตวรรษที่ 21 ได้ Thailand 4.0 (ไทยแลนด์ 4.0) เป็นวิสัยทัศน์เชิงนโยบาย ที่เปลี่ยนเศรษฐกิจแบบเดิมไปสู่เศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรมมีความสำคัญที่จะพัฒนาในเรื่องของวิทยาการความคิดสร้างสรรค์ นวัตกรรมวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และการวิจัยและพัฒนา แล้วต่อยอด ในกลุ่มเทคโนโลยีตลอดถึงอุตสาหกรรมเป้าหมาย เช่น กลุ่มอาหาร เกษตร และเทคโนโลยีชีวภาพ กลุ่มสาธารณะสุข สุขภาพและเทคโนโลยีทางการแพทย์ กลุ่มเครื่องมือ อุปกรณ์อัจฉริยะ หุ่นยนต์ และระบบเครื่องกลที่จะใช้ระบบอิเล็กทรอนิกส์ควบคุม กลุ่มดิจิตอล กลุ่มอุสาหกรรมสร้างสรรค์ วัฒนธรรม และบริการที่ดีมีมูลค่าสูง นี้คือหลักการที่รัฐบาลสร้างโมเดลไทยแลนด์ 4.0 เพื่อผนึกกำลังเครือข่ายทุกภาคส่วนภายใต้แนวคิด ประชารัฐสร้างมิตรทางธุรกิจการวิจัยและพัฒนาบุคลากรทั้งในและระดับโลก แต่ทรัพยากรมนุษย์ของชาติยังจำเป็นที่จะต้องพัฒนาศักยภาพให้เข้ากับบริบทของการพัฒนาชาติ เพื่อความสมดุลของระบบการบริหารต่อไป (เกษม จันทร์แก้ว, 2540 : 512-514)

จากปัญหาของการพัฒนาชาติแบบก้าวกระโดด โดยขาดบุคลากรที่มีความชัดเจนในการรับรู้ข้อมูลของแผนเศรษฐกิจสังคมตามโมเดลไทยแลน 4.0 ทั้งยังบุคคลที่จะตอบสนองต่อนโยบายของประชารัฐจึงต้องสร้างศักยภาพทุนมนุษย์ให้สามารถเติมเต็มส่วนที่ยังขาดหายยิ่งรัฐบาลยังยึดรูปแบบของการปราบปรามทุจริตคอรัปชั่นยังจำเป็นมาก ที่จะต้องพัฒนาทุนมนุษย์ให้มีทั้งประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการตอบสนองภาคส่วนต่างๆ โดยยึดหลักธรรมภิบาลมาใช้เกี่ยวกับการทำงานภาคส่วนต่างๆ ระบบการปกครองของประเทศในทางการพัฒนาจึงจำเป็นจะต้องมีหลากหลายหน่วยงานที่เข้ามามีบทบาททางการส่งเสริมให้ก้าวไปสู่

ความเจริญก้าวหน้า แต่ต้องอยู่ในกรอบของหลักคุณธรรมจริยธรรมอันดีงาน โดยเฉพาะพระสงฆ์ที่จำเป็นที่จะเข้ามามีบทบาทการพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์ให้ก้าวไปสู่ไทยแลนด์ 4.0 อย่างมีความมั่นคง มั่นคั่ง และยั่งยืน ตามกรอบที่เปลี่ยนระบบเศรษฐกิจเดิมไปสู่เศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรมนั่นคือทำน้อยได้มาก

จากเหตุผลและความสำคัญของปัญหาดังกล่าวผู้วิจัยจึงต้องการที่จะศึกษาว่า บทบาทของพระสงฆ์มีความมุ่งมั่นตั้งใจตั้งใจในการปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์อย่างเต็มความสามารถ มีความจริงใจที่จะปฏิบัติหน้าที่ของพระสงฆ์ให้ประสบความสำเร็จอยู่ในระดับใด และมีความแตกต่างกันหรือไม่ ซึ่งบทบาทหน้าที่ดังกล่าวมานี้ มีความสอดคล้องกับด้านหลักนิติธรรม ด้านหลักคุณธรรม ด้านหลักความโปร่งใส ด้านการมีส่วนร่วม ด้านความรับผิดชอบ ด้านความคุ้มค่าในทางบทบาทของพระสงฆ์เกี่ยวกับการพัฒนาเป็นอย่างดี จึงต้องศึกษาเรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์กับการพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์สู่ไทยแลนด์ 4.0” ซึ่งงานวิจัยนี้ จะนำไปพัฒนาบทบาทของพระสงฆ์ และศักยภาพทุนมนุษย์ในจังหวัดต่างๆ ต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาบทบาทของพระสงฆ์กับการพัฒนาทุนมนุษย์สู่ไทยแลนด์ 4.0

2.2 เพื่อเปรียบเทียบบทบาทของพระสงฆ์กับการพัฒนาทุนมนุษย์สู่ไทยแลนด์ 4.0ระหว่างพระสงฆ์ที่มีอายุแตกต่างกัน

3. สมมติฐานการวิจัย

พระสงฆ์ที่มีอายุแตกต่างกันมีบทบาทของพระสงฆ์กับการพัฒนาทุนมนุษย์ในเขตปกครองคณะสงฆ์อำเภอวังสามหมอ จังหวัดอุดรธานีแตกต่างกัน

4. ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

4.1 ได้ทราบระดับบทบาทของพระสงฆ์กับการพัฒนาทุนมนุษย์สู่ไทยแลนด์ 4.0

4.2 เป็นข้อสนเทศแก่พระสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์อำเภออื่นๆ เพื่อนำไปเป็นข้อพิจารณาวางแผนและสนับสนุนส่งเสริมให้ชุมชนเข้ามามีบทบาทในการพัฒนาทุนมนุษย์ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

5. วิธีดำเนินการวิจัย

การค้นคว้าอิสระครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ พระสงฆ์ ในเขตปกครองคณะสงฆ์อำเภอวังสามหมอ จังหวัดอุดรธานีจำนวนทั้งสิ้น 692 รูป จำแนกตามวัย คือ วัยกลางคน วัยสูงอายุ (คือ อายุต่ำกว่า 30 ปี) จำนวน 174 คน วัยกลางคน (อายุ 30 -50 ปี) จำนวน 348 รูปและสูงวัย (อายุมากกว่า 50 ปี) จำนวน 174 รูป กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ พระสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์อำเภอวังสามหมอ จังหวัดอุดรธานี ประกอบไปด้วย 6 ตำบล 72 หมู่บ้าน จำนวนทั้งสิ้น 248 รูป จำแนกเป็นวัยกลางคน วัยสูงอายุ (อายุต่ำกว่า 30 ปี) จำนวน 62 รูป วัยกลางคน (อายุ 30 -50 ปี) จำนวน 124 รูป และสูงวัย (อายุมากกว่า 50 ปี) จำนวน 62 รูป ได้มาโดยการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมานค่า 5 ระดับตามแบบของลิเคิร์ท (likert) (บุญชม ศรีสะอาด, 2535 : 69-71) แบบสอบถามมีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ .96 และข้อกระทงมีค่าอำนาจจำแนกระหว่าง .34 ถึง .79 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA)

6. ผลการวิจัย

6.1 ผลการวิเคราะห์บทบาทของพระสงฆ์กับการพัฒนาทุนมนุษย์สู่ไทยแลนด์ 4.0 ในเขตปกครองคณะสงฆ์อำเภอวังสามหมอ จังหวัดอุดรธานี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ ด้านหลักคุณธรรม ด้านหลักนิติธรรม ด้านการมีส่วนร่วม ด้านหลักความโปร่งใส ด้านความรับผิดชอบ ด้านความคุ้มค่า และ พระสงฆ์วัยกลางคน (อายุต่ำกว่า 30 ปี) พบว่า มีการพัฒนาทุนมนุษย์โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าอยู่ในรับมากทุกด้าน เรียงค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ ด้านหลักความโปร่งใส ด้านความรับผิดชอบ ด้านความคุ้มค่าด้านหลักคุณธรรม ด้านหลักนิติธรรม ด้านการมีส่วนร่วม พระสงฆ์วัยหนุ่ม (อายุ 30-50 ปี) พบว่า มีการพัฒนาทุนมนุษย์โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ ด้านหลักความโปร่งใส ด้านความคุ้มค่าด้านหลักคุณธรรม ด้านความรับผิดชอบ ด้านหลักนิติธรรม ด้านการมีส่วนร่วม พระสงฆ์สูงวัย (อายุมากกว่า 50 ปี) เห็นว่าชุมชน มีการพัฒนาโดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย คือด้านหลักนิติธรรม ด้านการมีส่วนร่วมด้านหลักความโปร่งใส ด้านความคุ้มค่าด้านหลักคุณธรรม ด้านความรับผิดชอบ

6.2 ผลการเปรียบเทียบบทบาทของพระสงฆ์กับการพัฒนาทุนมนุษย์ ที่มีอายุต่างกัน เกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์กับการพัฒนาทุนมนุษย์สู่ไทยแลนด์ 4.0 ในเขตปกครองคณะสงฆ์อำเภอวังสามหมอ จังหวัดอุดรธานีพบว่า โดยรวมและเป็นรายด้านทุกด้านไม่แตกต่างกัน

7. อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยครั้งนี้มีประเด็นที่สำคัญควรนำมาอภิปรายดังนี้

7.1 บทบาทของพระสงฆ์กับการพัฒนาทุนมนุษย์สู่ไทยแลนด์ 4.0 ในเขตปกครองคณะสงฆ์อำเภอวังสามหมอ จังหวัดอุดรธานี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เรียงค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ คือ ด้านหลักคุณธรรม ด้านหลักนิติธรรม ด้านการมีส่วนร่วม ด้านหลักความโปร่งใส ด้านความรับผิดชอบ ด้านความคุ้มค่า เมื่อพิจารณาตามอายุของพระสงฆ์ พบว่า พระสงฆ์วัยหนุ่ม (อายุต่ำกว่า 30 ปี)พระสงฆ์วัยกลางคน (อายุ 30-50 ปี) และพระสงฆ์สูงวัย (อายุมากกว่า 50 ปี) มีส่วนร่วมในการพัฒนาทุนมนุษย์โดยรวมอยู่ในระดับมาก ที่เป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจาก พระสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์อำเภอวังสามหมอ จังหวัดอุดรธานี เป็นบุคคลที่ชุมชนให้การยอมรับเคารพยกย่องมีความศรัทธาเลื่อมใสและเลือกให้เป็นผู้นำหรือผู้อาสาเข้ามาทำงานเพื่อส่วนรวมของของพุทธศาสนิกชนด้านต่างๆ ในชุมชน โดยตรงที่ได้รับความไว้วางใจจากพุทธศาสนิกชนได้เลือกเข้ามาเป็นที่พึ่งทางจิตใจสามารถไกล่เกลี่ยปัญหาต่างๆ ซึ่งก็สอดคล้องกับ

พระมหาชินวัฒน์ ธมฺมเสฏฺโฐ (หาญกุล)(2557 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลเมืองสามพราน อำเภอสามพรานจังหวัดนครปฐมพบว่า ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลเมืองสามพราน อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก คือ บุคลากรบางส่วนยังไม่สามารถปฏิบัติตามกฎหมายหรือข้อบัญญัติต่างๆ ได้อย่างเคร่งครัด บุคลากรบางส่วนยังขาดเรื่องระเบียบวินัยในการปฏิบัติงานเห็นประโยชน์ส่วนตนและพวกพ้องมากกว่าประโยชน์ส่วนรวม ข้อเสนอแนะ คือ ผู้บริหารต้องนำเอาหลักธรรมาภิบาลมาประยุกต์ใช้ในการบริหารงาน เพื่อให้การบริหารงานของเทศบาลไปในทิศทางเดียวกัน โดยยึดหลักความถูกต้องตามกฎหมายและหลักเกณฑ์ที่ชอบธรรมเทศบาลเมืองสามพรานควรสร้างทัศนคติทางด้านคุณธรรมจริยธรรมให้เกิดขึ้นแก่บุคลากรส่งเสริมให้บุคลากรเห็นประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน เสริมสร้างความสามัคคีให้เกิดแก่บุคลากรภายในองค์การเพื่อนำไปสู่การบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อเป็นการพัฒนาการบริหารงานให้สอดคล้องกับหลักธรรมาภิบาลโดยเฉพาะบุคลากรฝ่ายบริหารต้องเป็นผู้นำที่มีความรอบรู้และมีความซื่อสัตย์ สุจริต ยึดหลักความถูกต้องเป็นที่ตั้งเป็นธรรมกับประชาชนทุกชุมชนและมีความเสมอภาคต่อโครงการพัฒนา ด้วยการเปิดโอกาสให้ประชาชนตรวจสอบมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นในการตัดสินใจแก้ไขปัญหาต่างๆ และมีส่วนร่วมทุกมิติครอบคลุมขอบเขตชัดเจนต่อการบริหารงานของเทศบาลทั้งระบบตามหลักธรรมาภิบาล จนนำภาคองค์การไปสู่ความสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุดแบบยั่งยืน และสอกคล้องกับงานวิจัยของ พระครูปลัดสุริยา จนฺทวณฺโณ (ดอกรัง) (2559 : 136) ที่ได้ศึกษาการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ธรรมยุตจังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า การบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ธรรมยุต จังหวัดร้อยเอ็ด โดยรวมอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนารองลงมา ได้แก่ ด้านการสาธารณะสงเคราะห์ และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ ด้านการศาสนศึกษา และสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระสมคิด นิติสาโร (ธรรมคุณ) (2559 : 307) ได้ศึกษาความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการบริหารงานของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอไพรบึง จังหวัดศรีสะเกษ พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ด้านปกครอง รองลงมาได้แก่ ด้านการสาธารณะสงเคราะห์ และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ส่วนข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาการบริหารงานของพระสังฆาธิการมีผู้เสนอแนะมากที่สุดคือ ด้านศาสนศึกษา ได้แก่ข้อที่ว่า พื้นฐานของพระภิกษุ สามเณรที่เรียนหนังสือนั้นยังไม่มีความพร้อมเท่าที่ควร ประเด็นแนวทางแก้ไขปัญหามีผู้เสนอแนะมากที่สุดคือ ด้านศาสนศึกษา ได้แก่ ข้อที่ว่า ควรมีการสนับสนุนการศึกษาของพระภิกษุสามเณร จากรัฐบาลและเอกชน

7.2 ผลการเปรียบเทียบบทบาทของพระสงฆ์กับการพัฒนาทุนมนุษย์ ที่มีอายุต่างกัน เกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์กับการพัฒนาทุนมนุษย์สู่ไทยแลนด์ 4.0 ในเขตปกครองคณะสงฆ์อำเภอวังสามหมอ จังหวัดอุดรธานี พบว่า โดยรวมและเป็นรายด้านทุกด้านไม่แตกต่างกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูปลัดสุริยา จนฺทวณฺโณ (ดอกรัง) (2559 : 136) ที่ได้ศึกษาการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ธรรมยุตจังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า พระภิกษุสามเณรที่มีสถานภาพ ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ธรรมยุตจังหวัดร้อยเอ็ด โดยรวมและรายด้าน คือ ด้านการปกครอง ด้านการศาสนศึกษา ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา และด้านการสาธารณูปการ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

นอกนั้น ไม่แตกต่างกัน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ กิตติ ขวัญนาค (2559 : 99) ที่ได้ศึกษาการศึกษาบทบาทการทำงานเป็นเครือข่ายของพระสงฆ์นักพัฒนาในจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ทัศนะของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทการทำงานของเครือข่ายพระสงฆ์นักพัฒนาในบทบาท 5 ด้าน คือ ด้านการศึกษาด้านการอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติด้านการส่งเคราะห์ช่วยเหลือ/บรรเทาทุกข์ด้านการส่งเสริมสวัสดิการชุมชน ด้านการส่งเสริมสุขภาพอนามัยของประชาชนในชุมชน พบว่า พระสงฆ์ที่มีบทบาทต่อการทำงานของเครือข่ายพระสงฆ์นักพัฒนา มีทัศนะต่อบทบาทการทำงานของเครือข่ายพระสงฆ์นักพัฒนา ในด้านการส่งเสริมสุขภาพอนามัยของประชาชนในชุมชนมากที่สุด รองลงมา คือ ด้านการสงเคราะห์ช่วยเหลือ/บรรเทาทุกข์ด้านการศึกษา ด้านการส่งเสริมสวัสดิการชุมชนและด้านการอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติตามลำดับ และเมื่อพิจารณาในภาพรวม พบว่า พระสงฆ์ที่มีบทบาทต่อการทำงานของเครือข่ายพระสงฆ์นักพัฒนามีทัศนะต่อบทบาทการทำงานของเครือข่ายพระสงฆ์นักพัฒนาในระดับมากที่สุด

8. ข้อเสนอแนะ

8.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

8.1.1 ด้านหลักนิติธรรม พระสงฆ์ควรมีบทบาทการพัฒนาที่ดีแก่ประชาชนควรอธิบายถึงกฎหมายและข้อบังคับต่างๆ แก่ประชาชนในชุมชนอย่างจัดเจน ควรมีการตรวจสอบการทำงานของเจ้าหน้าที่ว่าถูกต้องตามกฎหมายหรือระเบียบข้อบังคับหรือไม่

8.1.2 ด้านหลักคุณธรรม พระสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์อำเภอวังสามหมอควรสร้างทัศนคติด้านคุณธรรมและจริยธรรมให้เกิดแก่บุคลากร ส่งเสริมให้มีการฝึกอบรมด้านคุณธรรมและความซื่อสัตย์แก่บุคลากร ตลอดถึงมีการตรวจสอบบุคลากรด้านวินัยของผู้ปฏิบัติงาน

8.1.3 ด้านหลักความโปร่งใสพระสงฆ์ควรมีความโปร่งใสในการบริหารงานทุกครั้ง ควรมีการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารอย่างตรงไปตรงมาให้ถูกต้องกับความเป็นจริง มีการชี้แจงรายละเอียดด้านงบประมาณและการบริหารงานด้านอื่นๆ

8.1.4 ด้านหลักการมีส่วนร่วม พระสงฆ์ควรเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหารงานมากขึ้น ไม่ควรมีการเล่นพรรคพวกจนทำให้คนดีมีฝีมือไม่มีโอกาสทำงาน

8.1.5 ด้านหลักความรับผิดชอบ พระสงฆ์ควรเอาใจใส่ต่อการปฏิบัติงานให้มากขึ้น ควรมีความรับผิดชอบกับผลอันเนื่องมาจากการปฏิบัติงานและพร้อมที่จะแก้ไขในกรณีที่เกิดผลเสียอย่างรวดเร็ว รวมไปถึงการให้รางวัลแก่เจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานด้วยความซื่อสัตย์สุจริต

8.1.6 ด้านหลักความคุ้มค่า พระสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์อำเภอวังสามหมอควรมีการคำนึงถึงประโยชน์ของประชาชนในชุมชนเป็นหลักในการทำงาน มีการจัดสรรงบประมาณ สร้างสรรค์การพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนโดยคำนึงถึงผลประโยชน์ที่จะได้รับเพื่อให้เกิดประโยชน์แก

8.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยต่อไป

8.2.1 ควรทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาทุนมนุษย์ตามหลักธรรมาภิบาล โดยเปลี่ยนขนาดพื้นที่ในการศึกษาวิจัยให้กว้าง และขนาดใหญ่ขึ้น เช่นระดับจังหวัด หรือเป็นองค์กรปกครองหรือศูนย์งานอื่นๆ

8.2.2 ควรศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ ในการพัฒนาทุนมนุษย์ตามหลักธรรมาภิบาล หรือหลักธรรมอื่นๆ ในพระพุทธศาสนา โดยเก็บรวบรวมข้อมูลและกลุ่มตัวอย่าง เช่น สัมภาษณ์แบบเชิงลึกเพื่อต้องการทราบถึงความคิดเห็นของประชาชนได้อย่างครอบคลุมทุกด้านทุกปัญหา

8.2.3 ควรศึกษาถึงผลสัมฤทธิ์หลังจากมีการนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในการพัฒนาทุนมนุษย์ในเขตปกครองคณะสงฆ์อำเภอวังสามหมอให้มีประสิทธิผล

9. เอกสารอ้างอิง

กิตติ ขวัญนาค. (2559). **การศึกษาบทบาทการทำงานเป็นเครือข่ายของพระสงฆ์นักพัฒนาในจังหวัดเชียงใหม่**. วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารและนโยบายสวัสดิการสังคม. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

เกษม จันทร์แก้ว. (2540). **วิทยาศาสตร์ สิ่งแวดล้อม.** กรุงเทพมหานคร : อักษรสยาม.

ธันยวัฒน์ รัตนสัค. (2555). **นโยบายสาธารณะ.** เชียงใหม่ : คะนึงนิจการพิมพ์.

บุญชม ศรีสะอาด. (2535). **การวิจัยเบื้องต้น**. กรุงเทพมหานคร : สุวีริยาสาส์น.

พระครูปลัดสุริยา จนฺทวณฺโณ(ดอกรัง). (2559). การบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ธรรมยุตจังหวัดร้อยเอ็ด. **วารสารมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด.** 5(2). 136-146.

พระมหาชินวัฒน์ ธมฺมเสฏฺโฐ. (2557). **การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลเมืองสามพรานอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม.** วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระสมคิด นิติสาโร (ธรรมคุณ). (2559). ความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการบริหารงานของ พระสังฆาธิการในเขตอำเภอไพรบึง จังหวัดศรีสะเกษ**. วารสารมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด.** 5(1). 307-321.

10. คำขอบคุณ

การวิจัยครั้งนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยดี เนื่องจากผู้วิจัยได้รับความกรุณาจากหลายท่านที่ได้ อนุเคราะห์ให้ความช่วยเหลือและให้คำปรึกษา แนะนำแนวทางที่ถูกต้องอย่างดียิ่ง โดยเฉพาะพระสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์อำเภอวังสามหมอ จังหวัดอุดรธานี ได้กรุณาให้ข้อมูลคำปรึกษา แนะนำและแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ ของปัญหาเพื่อให้มีความถูกต้องสมบูรณ์ ซึ่งผู้ศึกษารู้สึกซาบซึ้งในความกรุณาและการเสียสละเวลาของท่านเป็นอย่างยิ่งจึงขอกราบขอบพระคุณไว้ ณ ที่นี้

ขอขอบคุณคณาจารย์ทุกท่านที่ให้คำปรึกษา ความรู้ และประสบการณ์ศึกษางานวิจัยในครั้งนี้ ขอขอบคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.สัญญา เคณาภูมิ อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม และผู้ทรงคุณวุฒิที่ได้กรุณาตรวจสอบความสมบูรณ์ของเนื้อหาและความเที่ยงตรงของเครื่องมือและสถิติที่ใช้ในการวิจัยมา ณ โอกาสในครั้งนี้ ขอขอบคุณ เพื่อนๆ ร่วมสถาบันและเพื่อนร่วมงานตลอดจนทุกท่านที่เกี่ยวข้องซึ่งมิได้กล่าวนาม ณ ที่นี้ ผู้วิจัย ขอกราบขอบพระคุณไว้ ณ โอกาสนี้ด้วย

การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารสถานศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3

The Use of Information Technology in School Administration of Small Schools Under the Office of Kalasin Primary Educational Service Area 3

จิตราภรณ์ อนันตภูมิ[1], นิยดา เปี่ยมพืชนะ[2]
Jitraporn Anantapoom[1], Niyada Piamphuechana[2]
ทำวิจัยเมื่อ พ.ศ. 2561
E-mail : nonk307@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์เพื่อศึกษาความต้องการจำเป็น และเพื่อศึกษาข้อเสนอแนะแนวทางในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารสถานศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอน โรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3 จำนวน 294 คน โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามมาตรประมาณค่า 5 ระดับ มีค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามเท่ากับ 0.94 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าดัชนีความต้องการจำเป็นแบบปรับปรุง

ผลการวิจัยพบว่า 1)สภาพปัจจุบันของการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารสถานศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3 โดยภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง 2)สภาพที่พึงประสงค์ของการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารสถานศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

---

[1] นักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

[1] Graduate Student. Master of Education (Educational Administration). North Eastern University, Thailand.

[2] อาจารย์ประจำหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

[2] Lecturers in the Curriculum. Master of Education (Educational Administration). North Eastern University, Thailand.

* ได้รับบทความ: 7 เมษายน 2562; แก้ไขบทความ: 7 พฤษภาคม 2562; ตอบรับการตีพิมพ์: 13 พฤษภาคม 2562

Received: April 7, 2019; Revised: May 7, 2019; Accepted: May 13, 2019

3) ความต้องการจำเป็นของการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารสถานศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน เรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อย คือ ด้านการบริหารงานทั่วไป ด้านการบริหารงานบุคคล ด้านการบริหารงานงบประมาณ และด้านการบริหารงานวิชาการ ตามลำดับ 4) ข้อเสนอแนะแนวทางในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารสถานศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3 ที่สำคัญ พบว่า (1)ด้านการบริหารงานทั่วไป ควรมีการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารจัดการงานทั่วไปของสถานศึกษาเพื่อพัฒนาสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศในยุคไทยแลนด์ 4.0 ได้อย่างยั่งยืน (2)ด้านการบริหารงานบุคคลควรมีการกำหนดผู้รับผิดชอบงานด้านเทคโนโลยีสารสนเทศของสถานศึกษาตามความถนัดและความเชี่ยวชาญอย่างชัดเจน (3)ด้านการบริหารงานงบประมาณ ควรสนับสนุนงบประมาณเพื่อให้การบริการงานวิชาการด้านเทคโนโลยีสารสนเทศแก่สังคมและชุมชนอย่างต่อเนื่อง (4)ด้านการบริหารงานวิชาการ ผู้บริหารควรส่งเสริมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการบริการกับกลุ่มเครือข่ายเพื่อความเข้มแข็งทางวิชาการ

คำสำคัญ : 1. การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ 2. การบริหารสถานศึกษา 3. โรงเรียนขนาดเล็ก

ABSTRACT

This research aimed to study current situation and desirable conditions, to study the needs and to study the recommendations for using information technology in school administration of small schools under the Office of Kalasin Primary Educational Service Area 3. The sample group used in this research consisted of 294 school administrators and teachers in small schools under the Office of Kalasin Primary Educational Service Area 3 by using stratified random sampling. The instrument used in this research was a 5-level rating scale questionnaire with reliability at 0.94. The statistics used in data analysis were Frequency, Percentage, Mean, Standard Deviation and Priority Need Index Modified ($PNI_{Modified}$).

The research results were found that: 1) The current situation of using information technology in school administration of small schools under the Office of Kalasin Primary Educational Service Area 3, in overall, was found that it was rated at a moderate level. 2) The desirable condition of using information technology in school administration of small schools under the Office of Kalasin Primary Educational Service Area Office 3, in general, found that it was rated at a high level. 3) The needs for the use of information technology in school administration of small schools under the Office of Kalasin Primary Educational Service Area 3, when considering in each aspect, were rated from the highest to the lowest as follows: general administration, personnel management, budget management and

academic administration respectively. 4) The recommendations for the use of information technology in school administration of small schools under the Office of Kalasin Primary Educational Service Area 3, were found that: (1) In the aspect of general administration, information technology should be used in general administration of educational institutions to develop educational institutions into sustainable excellence in the era of Thailand 4.0. (2) In aspect of personnel management, there should be determination of personnel responsible for information technology of educational institutions according to the aptitude and expertise. (3) In the aspect of budget management, the budget should be supported to provide academic services in information technology to society and community continually. (4) In the aspect of academic administration, the administrators should promote the exchange of knowledge on the use of information technology for services to network groups for academic strength.

Keywords : 1. The Use of Information Technology 2. School Administration 3. Small Schools

1. ความสำคัญและที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัย

การศึกษาในปัจจุบันได้เข้าสู่ยุคการศึกษาศตวรรษที่ 21 อันเป็นผลมาจากความก้าวหน้าด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสารสนเทศ อีกทั้งการเปลี่ยนแปลงที่ส่งผลให้แนวคิดของการจัดการความรู้ที่จะถ่ายทอดให้กับนักเรียน ต้องมีการปรับปรุงเนื้อหาให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกในด้านต่างๆ คือ 1) ด้านความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีมีการเติบโตอย่างมากทั้งในด้านความเร็ว ปริมาณ และคุณภาพของข้อมูลต่างๆ บนเครือข่ายอินเตอร์เน็ต 2) การเปลี่ยนแปลงในด้านความก้าวหน้าขององค์ความรู้ที่มีการพัฒนาและเผยแพร่และเชื่อมโยงกันอย่างรวดเร็วและมากมาย และ 3) ความต้องการคนทำงานที่มีคุณลักษณะที่เปลี่ยนไปให้ทันต่อลักษณะงานในสภาพแวดล้อมใหม่ (วิริยะ ฤาชัยพาณิชย์, 2561 : 11-13)

ปัจจุบันมีสถานศึกษาขนาดเล็กที่มีนักเรียนต่ำกว่า 120 คน ในสังกัด สพฐ. มีประมาณหมื่นกว่าโรง ซึ่งในจำนวนเหล่านี้จะมีความหลากหลายสูง จำนวนครูมีตั้งแต่ 1 คน จนถึง 10 คน ส่วนใหญ่ตั้งอยู่ในเขตชนบท ห่างไกล คุณภาพการจัดการเรียนการสอนของแต่ละแห่งก็มีความแตกต่างกัน การบริหารจัดการภายในสถานศึกษาก็อยู่ในมาตรฐานที่แตกต่างกัน โดยในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3 มีสถานศึกษาขนาดเล็ก ทั้งหมด 120 โรงเรียน พบว่า ในด้านการบริหารโรงเรียนยังประสบกับปัญหาหลายประการต่อการนำระบบเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในสถานศึกษา เช่น นักเรียนและครูในโรงเรียน ไม่ได้ใช้เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงมากนัก บุคลากรของโรงเรียนขาดความรู้เรื่องสารสนเทศ ไม่มีประสบการณ์ และยังไม่เห็นความสำคัญที่จะใช้ประโยชน์จากข้อมูลและระบบสารสนเทศผู้ปฏิบัติงานส่วนใหญ่ในโรงเรียนนั้น จะมีความรู้เกี่ยวกับระบบสารสนเทศด้วยตนเอง การขาดแคลนบุคลากรที่มีความรู้ อุปกรณ์เครื่องมือที่ล้าสมัย และไม่เพียงพอ (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3 จังหวัดกาฬสินธุ์, 2561 : 4)

จากปัญหาที่ได้กล่าวมาเบื้องต้น ผู้ศึกษาในฐานะที่เป็นบุคลากรที่ทำงานในสถานศึกษาขนาดเล็กได้เล็งเห็นความสำคัญของการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการบริหารสถานศึกษา ซึ่งผลจากการศึกษาที่ได้จะเป็นข้อมูลเพื่อเสนอแนะสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์เขต 3 เพื่อการวางแผนการจัดระบบการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการบริหารสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น โดยการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายที่จะส่งเสริมสนับสนุนปัจจัยหรือทรัพยากรด้านการบริหารใน 4 ด้าน คือ ด้านการบริหารงานวิชาการ ด้านการบริหารงานงบประมาณ ด้านการบริหารงานบุคคล และด้านการบริหารงานทั่วไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารสถานศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3

2.2 เพื่อศึกษาความต้องการจำเป็นของการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารสถานศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3

2.3 เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะแนวทางการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารสถานศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3

3. ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

3.1 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3 ได้แนวทางในการกำหนดนโยบายการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารสถานศึกษาขนาดเล็กในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3 ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

3.2 ผู้บริหารสถานศึกษาได้แนวทางในการพัฒนาการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศสำหรับพัฒนางานในการบริหารสถานศึกษา

3.3 ผู้บริหารสถานศึกษาได้ข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนโดยใช้สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศ

4. วิธีดำเนินการวิจัย

การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารสถานศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3 เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3 ปีงบประมาณ พ.ศ. 2561 (ระหว่างเดือนตุลาคม 2560-กันยายน 2561) ปีการศึกษา 2560 ได้กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยคำนวณจากสูตร Taro Yamane (1973 : 780-790)ที่ระดับความคลาดเคลื่อนในการสุ่มที่ .05 ด้วยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) ได้กลุ่มตัวอย่าง ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอน รวมทั้งสิ้น 294 คน ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 32 คน และครูผู้สอน จำนวน 262 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ มีความ

เชื่อมั่นทั้งฉบับ เท่ากับ .94 สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล ประกอบด้วย ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การประเมินความต้องการจำเป็น โดยใช้ดัชนี Modified Priority Needs index ($PNI_{Modifieds}$)

5. ผลการวิจัย

5.1 สภาพปัจจุบันของการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารสถานศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3 โดยภาพรวม พบว่า อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีการปฏิบัติสูงสุด คือ ด้านการบริหารงานวิชาการ รองลงมา คือ ด้านการบริหารงานงบประมาณ ส่วนด้านที่มีการปฏิบัติต่ำสุด คือ ด้านการบริหารงานทั่วไป

5.2 สภาพที่พึงประสงค์ของการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารสถานศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3 โดยภาพรวม พบว่า อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการบริหารงานบุคคล รองลงมา คือ ด้านการบริหารงานวิชาการ ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการบริหารงานงบประมาณ

5.3 ความต้องการจำเป็นของการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารสถานศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน เรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อย คือ ด้านการบริหารงานทั่วไป ด้านการบริหารงานบุคคล ด้านการบริหารงานงบประมาณ และด้านการบริหารงานวิชาการ ตามลำดับ

5.4 ข้อเสนอแนะแนวทางในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารสถานศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3 ที่สำคัญ พบว่า 1)ด้านการบริหารงานทั่วไป ควรมีการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารจัดการงานทั่วไปของสถานศึกษาเพื่อพัฒนาสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศในยุคไทยแลนด์ 4.0 ได้อย่างยั่งยืน 2)ด้านการบริหารงานบุคคลควรมีการกำหนดผู้รับผิดชอบงานด้านเทคโนโลยีสารสนเทศของสถานศึกษาตามความถนัดและความเชี่ยวชาญอย่างชัดเจน 3)ด้านการบริหารงานงบประมาณ ควรสนับสนุนงบประมาณเพื่อให้การบริการงานวิชาการด้านเทคโนโลยีสารสนเทศแก่สังคมและชุมชนอย่างต่อเนื่อง 4)ด้านการบริหารงานวิชาการ ผู้บริหารควรส่งเสริมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการบริการกับกลุ่มเครือข่ายเพื่อความเข้มแข็งทางวิชาการ

6. อภิปรายผลการวิจัย

6.1 สภาพปัจจุบันของการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารสถานศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็ก โดยภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า โรงเรียนขนาดเล็กมีจำนวนนักเรียนน้อย ทำให้ได้รับการจัดสรรงบประมาณในการสนับสนุนทรัพยากรด้านเทคโนโลยีสารสนเทศน้อยกว่าโรงเรียนขนาดใหญ่ ซึ่งจำนวนนักเรียนมากกว่า จึงทำให้ผู้บริหารสถานศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็ก ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3 มีการบริหารจัดการสถานศึกษาได้ไม่เต็มที่อันเนื่องจากการได้รับงบประมาณสำหรับการจัดซื้ออุปกรณ์เทคโนโลยีสารสนเทศที่ทันสมัยไม่เพียงพอต่อความต้องการส่งผลต่อการบริหารจัดการสถานศึกษาไม่มีประสิทธิผล สอดคล้องกับงานวิจัยของ สรคุปต์ บุญเกษม และคณะ (2560 : 217) ได้ศึกษาปัจจัยการบริหารจัดการที่ส่งผลต่อประสิทธิผลโรงเรียนขนาดเล็กในเขตพื้นที่

การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดนครสวรรค์ ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยศักยภาพการบริหารจัดการที่ส่งผลต่อประสิทธิผลโรงเรียนขนาดเล็ก ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดนครสวรรค์ มีจำนวน 3 ปัจจัย คือ ปัจจัยการบริหารจัดการด้านงาน ด้านคน และด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ทั้งสามปัจจัยสามารถร่วมกันอธิบายความผันแปรประสิทธิผลโรงเรียนได้ร้อยละ 69.0

6.2 สภาพที่พึงประสงค์ของการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารสถานศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3 พบว่า โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนมีความพึงประสงค์ให้ผู้บริหารสถานศึกษาทุกแห่งควรสร้างความตระหนักและให้ความสำคัญเกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารสถานศึกษาโรงเรียนขนาดเล็กอย่างจริงจัง เพื่อเสริมสร้างทักษะและความคล่องตัว ในการใช้เครื่องมือเทคโนโลยีสารสนเทศ ในการแสวงหาความรู้เพื่อพัฒนาตนเอง อีกทั้งครูผู้สอนควรมีการใช้อุปกรณ์เทคโนโลยีสารสนเทศในการสื่อสารระหว่างกันทั้งในและนอกสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งควรกำหนดแนวทางการพัฒนาทักษะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศของผู้บริหารสถานศึกษาในการบริหารจัดการสถานศึกษาให้เห็นเป็นรูปธรรมอย่างชัดเจน สอดคล้องกับงานวิจัยของ ธัญญภัค วงษ์สุข (2560 : บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง ความต้องการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อบริหารจัดการศึกษาของโรงเรียนในสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรี ผลการวิจัย พบว่า ความต้องการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อการบริหารจัดการศึกษาของโรงเรียนในสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรี โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของ สมยศ แสงผุย และคณะ(2561 : 32) ที่ได้ศึกษาการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมของครูโรงเรียนในศูนย์เครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่ 14 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2 พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านเรียงตามลำดับค่าเฉลี่ย ได้แก่ ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา ด้านการพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา และ ด้านการพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ตามลำดับ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ต่อพงศ์ จริยศิลป์ และคณะ(2560 : 23) ที่ได้ศึกษาความคิดเห็นของครู และบุคลากรทางการศึกษา ที่มีต่อการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาในเขตเทศบาลตำบลสุวรรณภูมิ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2 พบว่า ความคิดเห็นของครู และบุคลากรทางการศึกษาที่มีต่อการบริหารวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับมาก

6.3 ความต้องการจำเป็นของการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารสถานศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3 ด้านการบริหารงานทั่วไปสูงเป็นอันดับหนึ่ง PNI = 0.22 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอนมีความต้องการจำเป็นเกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารสถานศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็ก ด้านการบริหารงานทั่วไป ดังนี้ ควรมีระบบฐานข้อมูลของสถานศึกษาเพื่อใช้เป็นเครื่องมือประกอบการตัดสินใจ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความพร้อม ความสำคัญ และเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อการบริหารจัดการด้านการบริหารงานทั่วไป อาทิ การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการดำเนินงานธุรการ การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศที่หลากหลายช่องทางผ่านสื่อออนไลน์ประสานงานราชการ ประชาสัมพันธ์กับชุมชน องค์กร หน่วยงาน และสถาบันต่างๆ

ที่จัดการศึกษา สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุวัฒน์ ดอนทอง (2558 : บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง แนวทางพัฒนาการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารงานของโรงเรียนองค์การบริหารส่วนจังหวัดกำแพงเพชร ผลการวิจัยพบว่า ความต้องการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารงานของโรงเรียนองค์การบริหารส่วนจังหวัดกำแพงเพชร โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ด้านที่มีระดับความต้องการมากที่สุด ได้แก่ ด้านบริหารงานทั่วไป สอดคล้องกับงานวิจัยของ กัลยาณี ศรีกระทุ่ม (2559 : 165) ได้ศึกษาการบริหารงานของโรงเรียนขนาดเล็กสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมากทุกด้าน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการบริหารงานทั่วไป รองลงมา คือ ด้านการบริหารงานบุคคล ด้านการบริหารงานวิชาการ และด้านการบริหารงาน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ นิยดา เปี่ยมพืชนะ (2561 : 165) ได้ศึกษาโมเดลปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อการเสริมสร้างพลังอำนาจการทำงานที่มีประสิทธิภาพของอาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า การสร้างบรรยากาศเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อการเสริมสร้างพลังอำนาจการทำงานที่มีประสิทธิภาพของอาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือสูงเป็นอันดับที่สอง มีค่าอิทธิพล เท่ากับ 0.344 ที่ระดับนัยสำคัญ .01 ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีความสามารถในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารสถานศึกษา ด้านการบริหารงานทั่วไป เพื่อให้มีความเหมาะสม คุ้มค่าและเพียงพอต่อการบริหารจัดการสถานศึกษาให้มีประสิทธิผล

7. ข้อเสนอแนะ

7.1 ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

7.1.1 ด้านการบริหารงานทั่วไปผู้บริหารควรมีการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศที่หลากหลายช่องทางผ่านสื่อออนไลน์ประสานงานราชการ ประชาสัมพันธ์กับชุมชน องค์กร หน่วยงาน และสถาบันต่างๆ ที่จัดการศึกษา และควรมีการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารจัดการงานทั่วไปของสถานศึกษาเพื่อพัฒนาสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศในยุคไทยแลนด์ 4.0 ได้อย่างยั่งยืน

7.1.2 ด้านการบริหารงานบุคคล ผู้บริหารควรมีการจัดบุคลากรด้านเทคโนโลยีสาร สนเทศให้มีจำนวนเพียงพอในการดำเนินงานตามภารกิจสถานศึกษาและควรมีการกำหนดผู้รับผิดชอบงานด้านเทคโนโลยีสารสนเทศของสถานศึกษาตามความถนัดและความเชี่ยวชาญอย่างชัดเจน

7.1.3 ด้านการบริหารงานงบประมาณ ผู้บริหารควรส่งเสริมการจัดหาด้านวัสดุอุปกรณ์เทคโนโลยีสารสนเทศที่มีคุณภาพและมาตรฐานเป็นที่ยอมรับของผู้ใช้งานและควรสนับสนุนงบประมาณเพื่อให้การบริการงานวิชาการด้านเทคโนโลยีสารสนเทศแก่สังคมและชุมชนอย่างต่อเนื่อง

7.1.4 ด้านการบริหารงานวิชาการ ผู้บริหารควรมีการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อพัฒนาการเรียนการสอน โดยให้ครูและนักเรียนสืบค้นข้อมูลและใช้เทคโนโลยีในการผลิตสื่อการสอนและควรส่งเสริมให้ครูมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการบริการกับกลุ่มเครือข่ายเพื่อความเข้มแข็งทางวิชาการ

7.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยต่อไป

7.2.1 ควรศึกษาปัจจัยทางการบริหารที่ส่งผลต่อการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารสถานศึกษา ด้านการบริหารงานทั่วไป ของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3 สู่ยุคไทยแลนด์ 4.0

7.2.2 ควรศึกษาการวิจัยเชิงคุณภาพเรื่องการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารสถานศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3

7.2.3 ควรศึกษาแนวทางการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารสถานศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็กในบริบทอื่น

8. เอกสารอ้างอิง

กัลยาณี ศรีกระทุ่ม. (2559). การบริหารงานของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2. **วารสารมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด.** 5(2). 185-196.

ต่อพงศ์ จริยศิลป์ และคณะ. (2560). ความคิดเห็นของครู และบุคลากรทางการศึกษา ที่มีต่อการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาในเขตเทศบาลตำบลสุวรรณภูมิ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2. **วารสารมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด.** 6(2). 23-32.

ธัญญภัค วงษ์สุข. (2559). **ความต้องการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อการบริหารจัดการศึกษาของโรงเรียนในสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรี.** วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีการศึกษา. คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา.

นิยดา เปี่ยมพืชนะ. (2561). โมเดลปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อการเสริมสร้างพลังอำนาจการทำงานที่มีประสิทธิภาพของอาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. **วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี.** 12(2. 153-169.

วิริยะ ฤาชัยพาณิชย์. (2561). **ห้องเรียนแห่งอนาคต เปลี่ยนครูให้เป็นโค้ช.** กรุงเทพมหานคร : ซีเอ็ด ยูเคชั่น.

สมยศ แสงผุย และคณะ. (2561). การบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมของครู โรงเรียนในศูนย์เครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่ 14 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2. **วารสารมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด.** 7(2). 31-41.

สรคุปต์ บุญเกษม และคณะ. (2560). ปัจจัยการบริหารจัดการที่ส่งผลต่อประสิทธิผลโรงเรียนขนาดเล็ก ในเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดนครสวรรค์. **วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยพิบูลสงคราม.** 11(1). 217-230.

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3 จังหวัดกาฬสินธุ์. (2560). **แผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2561.** กลุ่มนโยบายและแผน : สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3 จังหวัดกาฬสินธุ์.

สุวัฒน์ ดอนทอง. (2558). **แนวทางพัฒนาการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารงานของโรงเรียนองค์การบริหารส่วนจังหวัดกำแพงเพชร.** วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร.

Taro Yamane. (1973). **Statistics: An Introductory Analysis.** 3rdEd. New York. Harper and Row Publications.

9. คำขอบคุณ

ขอขอบพระคุณ ดร.นิยดา เปี่ยมพืชนะ อาจารย์ที่ปรึกษา ดร.วานิช ประเสริฐพร คณบดีคณะศึกษาศาสตร์ ที่ได้ให้คำปรึกษา แนะนำ ตลอดจนชี้แนะแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ จนกระทั่งงานวิจัยครั้งนี้สำเร็จไปได้ด้วยดี ขอขอบพระคุณผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบเครื่องมือเพื่อการวิจัย ขอขอบพระคุณบุพการี บูรพาจารย์ที่เป็นแรงใจสำคัญและเป็นแรงหนุนนำอีกทางหนึ่ง สุดท้ายขอขอบคุณทุกท่านที่ไม่ได้กล่าวนาม อาทิ เช่น คณะครู บุคลากรทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3 ที่ท่านได้ส่งมอบปัญญาวิชาการให้กับผู้วิจัยและขอบคุณพี่ๆ น้องๆ สาขาวิชาการบริหารการศึกษาทุกคนที่คอยเป็นกำลังใจและเป็นกัลยาณมิตรความเอื้ออาทรต่อกันเสมอมา

แบบจำลองปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อความภักดีของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมล้านนาตะวันออก

Causal Factors Model Influencing the Royalty of the East Lanna Cultural Tourism

วิทัศน์ ศรีสุวรรณเกศ[1], อมร ถุงสุวรรณ[2], อดิลล่า พงศ์ยี่หล้า[3]
Witat Srisuwannaket[1], Amorn Tungsuwan[2], Adilla Pongyeela[3]
ทำวิจัยเมื่อ พ.ศ. 2562
Email : Srisuwannaket@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้นของปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อความภักดีของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมล้านนาตะวันออก เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องของรูปแบบความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้นของปัจจัยเชิงสาเหตุ ที่มีอิทธิพลต่อความภักดีของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมล้านนาตะวันออกมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ และเพื่อศึกษาอิทธิพลทางตรง อิทธิพลทางอ้อม และอิทธิพลรวมของปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อความภักดีของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมล้านนาตะวันออก กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย จำนวน 600 คน จากนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวในจังหวัดเชียงราย พะเยา แพร่ และน่าน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลด้วยความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติเท่ากับ 0.05

ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้นของปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อความภักดีของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมล้านนาตะวันออกที่พัฒนาขึ้นมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยมีค่าไค-สแควร์เท่ากับ 362.35 ที่องศาอิสระเท่ากับ 59 ระดับความมีนัยสำคัญ (P–Value)

[1] นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรบริหารธุรกิจดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร

[1] Doctoral Degree of Business Administration Program Rajamangala University of Technology Phra Nakhon, Thailand.

[2] มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร

[2] Rajamagnala University of Technology Phra Nakhon, Thailand.

[3] มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

[3] Dhurakij Pundit University, Thailand.

* ได้รับบทความ: 23 มีนาคม 2562; แก้ไขบทความ: 21 เมษายน 2562; ตอบรับการตีพิมพ์: 2 พฤษภาคม 2562

Received: March 23, 2019; Revised: April 21, 2019; Accepted: May 2, 2019

เท่ากับ 0.00 ค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืนเปรียบเทียบ (CFI) เท่ากับ 0.94 ค่าดัชนี Tucker-Lewis Index เท่ากับ 0.92 ค่าดัชนีรากกำลังสองเฉลี่ยของความคลาดเคลื่อนในการประมาณค่า (RMSEA) เท่ากับ 0.08 ดัชนีรากของค่าเฉลี่ยกำลังสองของส่วนเหลือมาตรฐาน (SRMR) เท่ากับ 0.03

คำสำคัญ : 1. แบบจำลองปัจจัยเชิงสาเหตุ 2. ความภักดี 3. การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

ABSTRACT

The purpose of this research was to study the linear structural relationship model of causal factors influencing the loyalty of the East Lanna cultural tourism. To examine the consistency of the linear structural relationship model of causal factors Which has influence on the loyalty of East Lanna cultural tourism is consistent withempirical data And to study direct influence Indirect influence And the total influence of causal factors that influence the loyalty of Lanna cultural tourism The sample group consisted of 600 people from tourists visiting Chiang Rai, Phayao, Phrae and Nan provinces.

The research instruments were questionnaires. Data analysis by frequency, percentage, mean, standard deviation Pearson's correlation coefficient analysis Confirmatory component analysis at the statistical significance level of 0.05 Linear structural relationship model of causal factors influencing loyalty of East Lanna cultural tourism developed in harmony with empirical data With the chi-square value equal to 362.35 at 59 degrees of freedom, significance level (P-Value), 0.00 The average square of the estimation error (RMSEA) is 0.08. The root index of the standard quadratic mean of the remaining (SRMR) is 0.03.

Keywords : 1. Model Casual Factors 2. Loyalty 3. Cultural Tourism

1. ความสำคัญและที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัย

ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวมาอย่างต่อเนื่อง(มิ่งสรรพ์ ขาวสอาด และคณะ, 2553 : 35) ถือได้ว่าธุรกิจการท่องเที่ยวเป็นตัวขับเคลื่อนเศรษฐกิจที่สำคัญของประเทศไทยรวมทั้งยังเป็นอุตสาหกรรมที่มีการขยายตัวสูงและมีบทบาทที่สำคัญต่อระบบเศรษฐกิจและสังคมไทยเป็นอย่างมาก (อาชว์บารมี มณีตระกูลทอง และคณะ, 2559 : 1) แม้ในช่วงหลายปีที่ผ่านมาสถานการณ์ของประเทศไทยต้องเผชิญกับอุปสรรคและปัญหาต่างๆ มากมายซึ่งล้วนแต่ส่งผลกระทบต่อความเชื่อมั่นและภาพลักษณ์ที่ดีของประเทศไทยในสายตาของชาวต่างชาติ แต่กลับสวนทางกับสถานการณ์ทางการท่องเที่ยวที่มีการการเติบโตของตลาดนักท่องเที่ยว(กองเศรษฐกิจการท่องเที่ยวและกีฬา, 2559 : 12-18)

การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนเป็นยุทธศาสตร์ที่หลายประเทศทั่วโลกได้นำมาใช้ในการสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจให้กับประเทศตนเองโดยใช้การสร้างแบรนด์เมือง(City Branding)เป็นเครื่องมือใน

การส่งเสริมการท่องเที่ยว และการสร้างแบรนด์การท่องเที่ยวที่กำลังได้รับความนิยม คือ การนำเอาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมาเป็นจุดขาย (Smith, 2015 : 175-184) โดยการใช้วัฒนธรรมเป็นกลยุทธ์สำคัญในการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยนำเอาหลักการทางด้านการตลาดมาประยุกต์ใช้กับการบริหารจัดการ โดยมีหลักคิดว่า การท่องเที่ยว คือ ผลิตภัณฑ์ชนิดหนึ่งที่นักการตลาดต้องบริหารจัดการให้ประสบความสำเร็จทางการแข่งขัน กล่าวคือ มีการกำหนดตำแหน่งผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยว ได้แก่ ประเทศ จังหวัด และชุมชน อันเป็นจุดหมายปลายทางของนักท่องเที่ยว เพื่อนำไปสู่แนวทางการสร้างภาพลักษณ์การท่องเที่ยวที่เหนือกว่าคู่แข่งขันให้เกิดขึ้นกับจุดหมายปลายทางท่องเที่ยวนั้น แล้วนำเอา มรดกทางวัฒนธรรมมาเป็นจุดขายและนำมาสร้างเป็นแบรนด์จุดหมายปลายทางโดยมรดกทางวัฒนธรรมที่เป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวนั้นจะมีความหลากหลายทั้งเป็นทั้งสิ่งที่จับต้องได้ (นุชนารถ รัตนสุวงศ์ชัย, 2554 : 33) ดังนั้นการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจึงเกี่ยวข้องกับการหาเอกลักษณ์หรือลักษณะเด่นของจุดหมายปลายทางสถานที่นั้นๆ ทั้งการสร้างชื่อเสียง สัญลักษณ์ รวมถึงรูปภาพของจุดหมายปลายทางที่มีความโดดเด่น เพื่อนำเสนอรูปแบบทางการท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับความต้องการของนักท่องเที่ยวนั่นเอง

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยส่วนใหญ่แล้วมักจะเกี่ยวข้องกับกิจกรรมในการแสดงออกถึงวิถีชีวิตของตนเองรวมทั้งแบรนด์เมือง กลุ่มชาติพันธ์ผ่านประวัติศาสตร์ สิ่งประดิษฐ์ และอนุสาวรีย์ที่พวกเขาได้สร้างขึ้น (Mosweteet al, 2015 : 280) อย่างไรก็ตาม แม้การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ซึ่งเน้นการมีประสบการณ์ร่วมกันระหว่างนักท่องเที่ยวกับชุมชน ทั้งในด้านกายภาพของแหล่งท่องเที่ยวที่มีเอกลักษณ์และวิถีชีวิตของชุมชนท้องถิ่นที่อาจพบเห็นได้ยากในชีวิตประจำวันจะมีบทบาทสำคัญในการดึงดูดนักท่องเที่ยวเป็นอย่างมาก และยังเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มทางการท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี กลับพบว่างานวิจัยทางการท่องเที่ยวในประเทศไทยมีการศึกษาถึงองค์ความรู้ด้านการสร้างแบรนด์การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมน้อยมากสวนทางกับความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวของแหล่งท่องเที่ยวในประเทศไทยที่หลากหลายและน่าสนใจแตกต่างไปจากชาติอื่น โดยเฉพาะจังหวัดในภาคเหนือของประเทศไทยตอนบนที่มีความสำคัญด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมรองจากกรุงเทพมหานคร (อาชว์บารมี มณีตระกูลทอง และคณะ, 2559 : 3) ที่นอกจากจะมีลักษณะภูมิประเทศที่สวยงามแล้ว ยังมีวัฒนธรรมเก่าแก่ที่เกิดจากการผสมผสานศิลปวัฒนธรรมระหว่างดินแดนสยาม ล้านนา พม่า และล้านช้างไว้ได้อย่างลงตัว และมีการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่นสืบเนื่องมาเป็นเวลายาวนานจนกลายเป็นมรดกทางวัฒนธรรม

ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะทำการวิจัยเกี่ยวกับการสร้างแบรนด์การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมขึ้นมา โดยเน้นไปยังการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่จังหวัดล้านนาตะวันออก ประกอบด้วย จังหวัดเชียงราย พะเยา แพร่ และน่าน เพื่อนำผลการวิจัยไปใช้ในการพัฒนาตัวแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ซึ่งเป็นการส่งเสริมการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนและเป็นแนวทางในการสร้างภาพลักษณ์การท่องเที่ยวของประเทศไทยอย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษารูปแบบความสัมพันธ์ของปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อความภักดีของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมล้านนาตะวันออก

2.2 เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องของรูปแบบความสัมพันธ์ของปัจจัยเชิงสาเหตุ ที่มีอิทธิพลต่อความภักดีของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมล้านนาตะวันออก

2.3 เพื่อศึกษาอิทธิพลทางตรง อิทธิพลทางอ้อม และอิทธิพลรวมของปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อความภักดีของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมล้านนาตะวันออก

3. ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

3.1 ได้ทราบถึงแนวทางในการพัฒนาตัวแบบของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในกลุ่มจังหวัดล้านนาตะวันออกของประเทศไทย ได้แก่ จังหวัดเชียงราย พะเยา แพร่ และน่าน

3.2 ได้ทราบว่า ภาพลักษณ์การท่องเที่ยว ประสบการณ์ทางการท่องเที่ยว ศักยภาพทางการท่องเที่ยว และการรับรู้องค์ประกอบด้านจิตวิทยา มีความสัมพันธ์กับความภักดีทางการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดล้านนาตะวันออกของประเทศไทยมากน้อยเพียงใด

3.3 ได้ทราบว่าตัวแบบโมเดลระหว่าง ภาพลักษณ์การท่องเที่ยว ประสบการณ์ทางการท่องเที่ยว ศักยภาพทางการท่องเที่ยว การรับรู้องค์ประกอบด้านจิตวิทยา และความภักดีทางการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดล้านนาตะวันออกของประเทศไทย มีความสอดคล้องในระดับใด

4. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง แบบจำลองปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อความภักดีของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมล้านนาตะวันออก กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ นักท่องเที่ยวชาวไทยที่เข้ามาท่องเที่ยวในเขตล้านนาตะวันออก ได้แก่ จังหวัดเชียงรายพะเยา แพร่ และน่าน ซึ่งผู้วิจัยใช้วิธีการ กำหนดกลุ่มตัวอย่างตามกฎทั่วไปตามข้อเสนอของ Schumacker&Lamax (1996 : 22) และ Hair et al (1998 : 87-135) ที่นักสถิติวิเคราะห์ตัวแปรพหุนิยมใช้คือ ใช้ขนาดตัวอย่าง 10-20 คนต่อตัวแปรในการวิจัยหนึ่งตัวแปร (Schumacker& Lomax, 1996; Hair et al., 1998 อ้างถึงใน นงลักษณ์ วิรัชชัย, 2542 : 311) ซึ่งการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยมีตัวแปรสังเกตได้ในแบบจำลองจำนวน 21 ตัวแปร ขนาดตัวอย่างมีความเหมาะสมและเพียงพอจากการคำนวณดังกล่าวเป็นจำนวนของขนาดกลุ่มตัวอย่างขั้นต่ำที่สามารถนำมาใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ด้วยเครื่องมือทางเทคนิคสถิติ Structural Equation Modeling (SEM) รวมทั้งสิ้น 420 ตัวอย่าง อย่างไรก็ดีเพื่อให้ครอบคลุมแบบสอบถามที่ขาดความสมบูรณ์ ซึ่งจากการทบทวนวรรณกรรม พบว่า ธรรมชาติของงานวิจัยลักษณะนี้จะมีความไม่สมบูรณ์ของแบบสอบถามประมาณร้อยละ 6-28 (Becker &Huselid, 1998 : 53-101) ผู้วิจัยจึงกำหนดการเก็บตัวอย่างเพิ่มขึ้นอีก 180 ตัวอย่าง รวมเป็น 600 ตัวอย่าง และทำการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นโดยใช้สัดส่วน และใช้วิธีสุ่มแบบสะดวก และเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างนำร่อง จำนวน 30 คน เพื่อทดสอบความน่าเชื่อถือของเครื่องมือก่อนที่จะนำไปใช้เก็บข้อมูลจริง สำหรับผู้ให้ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก ได้แก่ นักท่องเที่ยวเขตล้านนาตะวันออก ผู้เชี่ยวชาญด้านการท่องเที่ยวล้านนาตะวันออก ตัวแทนหน่วยงานภาครัฐที่ดูแลด้านการท่องเที่ยวเขตล้านนาตะวันออก ได้แก่(1)นักท่องเที่ยวชาวไทยที่มาท่องเที่ยวในจังหวัดเชียงราย พะเยา แพร่ และน่าน(2)ผู้เชี่ยวชาญด้านการท่องเที่ยวล้านนาตะวันออก ได้แก่ ตัวแทนจากสมาชิกหอการค้า และสมาคมท่องเที่ยวในเขตล้านนาตะวันออก(3)ตัวแทนหน่วยงาน

ภาครัฐที่ดูแลด้านการท่องเที่ยวเขตล้านนาตะวันออก ได้แก่ สำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ในเขตจังหวัดล้านนาตะวันออก

เครื่องมือเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามที่ลักษณะแบบวัดเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ตามแนวทางของ Liker Scale คือ ระดับมากที่สุดระดับมาก ระดับปานกลาง ระดับน้อย และระดับน้อยที่สุด โดยหาค่าความเที่ยงตรงในเนื้อหา และนำมาวิเคราะห์โดยใช้ค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Congruence: IOC) โดยให้ผู้ทรงคุณวุฒิ 5 ท่าน พบว่า ความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาของแบบสอบถามจำแนกรายข้ออยู่ระหว่าง 0.60 ถึง 1.00 มีค่าดัชนีความสอดคล้องโดยเฉลี่ยทั้งฉบับเท่ากับ 0.92 ซึ่งมากกว่า 0.50 จึงถือว่าข้อคำถามมีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามและวัตถุประสงค์ของการวิจัย และมีความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (ศิริชัย พงษ์วิชัย, 2556 : 142) โดยผู้วิจัยทำการปรับปรุงแก้ไขข้อคำถามที่มีค่าดัชนีความสอดคล้องต่ำกว่า 0.50 ตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญก่อนนำไปทดลองใช้การทดสอบหาค่าความเที่ยงตรง

ผู้วิจัยทำการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือการวิจัย ด้วยการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis : CFA) เพื่อพิสูจน์ตรวจสอบความเหมาะสมและถูกต้องขององค์ประกอบของตัวแปรทั้ง 5 ประกอบด้วยภาพลักษณ์การท่องเที่ยว ประสบการณ์ทางการท่องเที่ยว ศักยภาพทางการท่องเที่ยว การรับรู้องค์ประกอบด้านจิตวิทยา และความภักดีทางการท่องเที่ยวที่มีต่อจังหวัดในเขตล้านนาตะวันออกของประเทศไทยผลการทดสอบค่าความเชื่อมั่นของข้อคำถามพบว่าค่าความเชื่อมั่นของตัวแปรสังเกตที่คำนวณ ได้จำแนกรายข้ออยู่ระหว่าง 0.721 ถึง 0.928 และค่าความเชื่อมั่นของข้อคำถามโดยรวมเท่ากับ 0.853 ซึ่งมากกว่า 0.70 จึงถือว่าแบบสอบถามมีความเชื่อมั่นและสามารถนำไปใช้ในการวิจัยได้

5. ผลการวิจัย

5.1 ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นเกี่ยวกับตัวแปรที่ทำการศึกษา

5.1.1 ภาพลักษณ์ทางการท่องเที่ยว (Destination Image) พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นโดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นเท่ากับ 4.09 (S.D. = 0.481) ในรายด้าน พบว่า ทุกด้านมีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก โดยภาพลักษณ์ที่เกิดจากภาพสะท้อนความนึกคิด (Global Image) มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นสูงที่สุด รองลงมาเป็นภาพลักษณ์ที่เกิดจากการรับรู้ (Cognitive Image) และภาพลักษณ์ที่เกิดจากความรู้สึก/ทัศนคติ (Affective Image) ตามลำดับ โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.12, 4.09 และ 4.06 (S.D. = 0.631, 0.519, 0.529) ตามลำดับ

5.1.2 ประสบการณ์ทางการท่องเที่ยว (Tourist Experience) พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นโดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นเท่ากับ 3.75 (S.D. = 0.536) ในรายด้าน พบว่า ด้านความรู้ใหม่ (Education) สูงที่สุด รองลงมาเป็นด้านความบันเทิง (Entertainment) และด้านความสุนทรี (Esthetics) โดยมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.08, 3.81 และ 3.71 (S.D. = 0.651, 0.550, 0.586) ตามลำดับ ในขณะที่ด้านการหลีกหนี (Escapism) มีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.41 (S.D. = 0.880)

5.1.3 ศักยภาพทางการท่องเที่ยว (Potential of Tourism) พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นโดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นเท่ากับ 3.88 (S.D. = 0.476) ในรายด้าน พบว่า ทุกด้านมีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก โดยมีความคิดเห็นด้านสิ่งดึงดูดทางการท่องเที่ยว (Attraction) สูงที่สุด รองลงมาเป็นด้านกิจกรรมทางการท่องเที่ยว (Activity) ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (Accessibility) ด้านสถานที่พักแรม (Accommodation) และด้านสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยว (Amenity) มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.18, 3.93, 3.89, 3.77 และ 3.63 (S.D = 0.541, 0.685, 0.644, 0.629, 0.583) ตามลำดับ

5.1.4 การรับรู้องค์ประกอบด้านจิตวิทยา (Psychological Factors Perception) พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นโดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นเท่ากับ 4.38 (S.D. = 0.576) ในรายด้าน พบว่า ด้านการเห็นคุณค่ามีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.58 (S.D. = 0.582) รองลงมาเป็นด้านความต้องการ ด้านความคาดหวัง และด้านความสนใจ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.39, 4.33 และ 4.23 (S.D. = 0.681, 0.680, 0.723) ตามลำดับ

5.1.5 ความภักดีทางการท่องเที่ยว (Destination Loyalty) พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นโดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นเท่ากับ 4.34 (S.D. = 0.546) ในรายด้าน พบว่า ด้านการบอกต่อเชิงบวก (Positive Word of Mouth) มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.51 (S.D. = 0.609) รองลงมาเป็นด้านการมีส่วนร่วมในการปกป้อง (Share of Wallet) ด้านความเชื่อมั่น (Trust) ด้านการกลับมาท่องเที่ยวซ้ำ (Revisiting) และด้านความพึงพอใจ (Satisfaction) มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.47, 4.28, 4.21 และ 4.21 (S.D. = 0.630, 0.641, 0.764, 0.640) ตามลำดับ

5.2 การทดสอบสมมติฐานและความสอดคล้องสมการโครงสร้าง จากการทดสอบปัจจัยเชิงยืนยัน ผู้วิจัยได้นำตัวแปรที่ผ่านการวัดองค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis: CFA) มาวิเคราะห์สมการโครงสร้าง (Structural Equation Modeling: SEM) เพื่อวิเคราะห์ค่าน้ำหนักอิทธิพลระหว่างภาพลักษณ์การท่องเที่ยว ประสบการณ์ทางการท่องเที่ยว ศักยภาพทางการท่องเที่ยว การรับรู้องค์ประกอบด้านจิตวิทยา และความภักดีทางการท่องเที่ยว และทดสอบโมเดลสมการโครงสร้างข้อมูลเชิงประจักษ์กับโมเดลการวัดความภักดีทางการท่องเที่ยว (DESLO) ในกลุ่มจังหวัดล้านนาตะวันออกของประเทศไทย ซึ่งเป็นการวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้างระดับเดียว (Single Level SEM) โดยสามารถแสดงผลได้ดังแผนภาพที่ 1, 2 และตารางที่ 1, 2

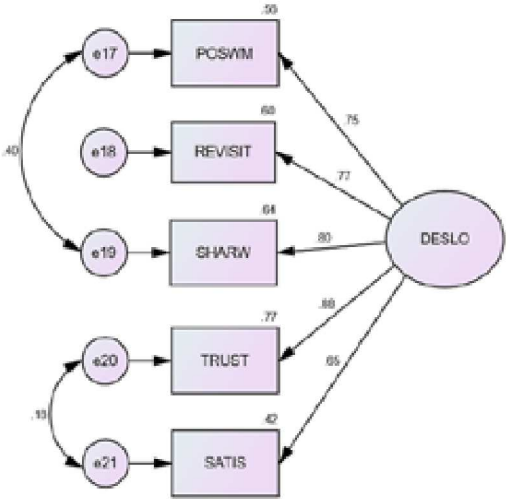

χ^2= 7.75, *df* = 3, *p* = 0.05, CFI = 1.00, AGFI = 0.98, RMSEA = 0.05, RMR = 0.00

แผนภาพที่ 1 ปัจจัยเชิงยืนยันโมเดลการวัดความภักดีทางการท่องเที่ยว

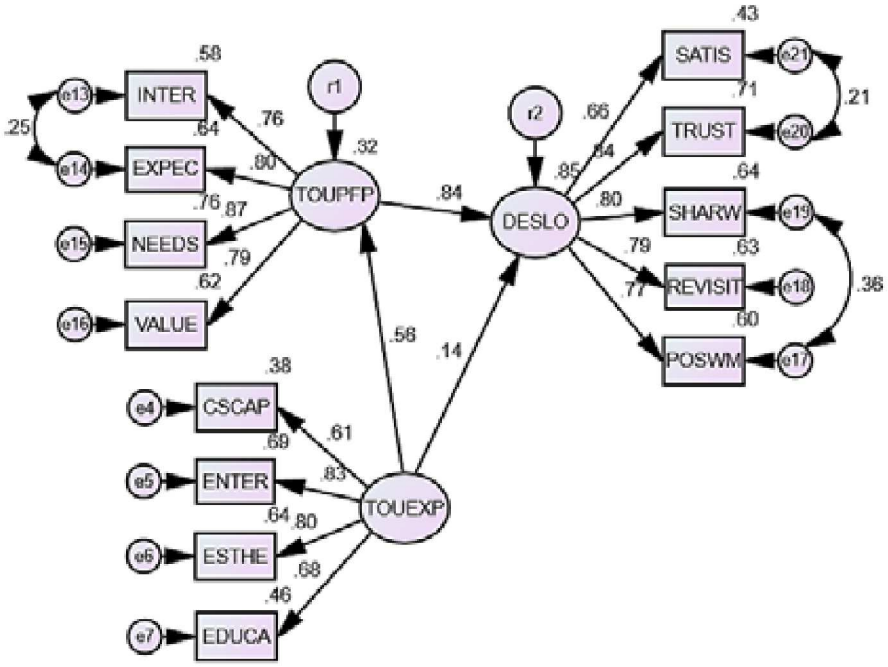

แผนภาพที่ 2 โมเดลสมการโครงสร้าง (SEM) ต้นแบบ ความภักดีทางการท่องเที่ยว (DESLO) ในกลุ่มจังหวัดล้านนาตะวันออกของประเทศไทย

ผลการตรวจสอบความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ (SEM Model FIT) ของโมเดลสมการโครงสร้าง พบว่า ค่าสถิติที่ใช้ตรวจสอบ ได้แก่ ค่า χ^2 = 362.35, *df* = 59 และ *p* = 0.00 กล่าวคือ ค่า χ^2 แตกต่างจาก 0 อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ค่าดัชนี CFI = 0.94 และ TLI = 0.92 ซึ่งมากกว่า 0.90 ค่า

RMSEA = 0.08 และ RMR = 0.03 ซึ่งมีค่าเข้าใกล้ 0 ค่าดัชนี GFI = 0.91 และ AGFI = 0.87 ซึ่งมีค่าเข้าใกล้ 1 ในขณะที่ค่า χ^2/df = 6.14 มีค่ามากกว่า 2-3 จึงสรุปได้ว่าโมเดลมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์

ตารางที่ 1 สรุปค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของตัวแปร

Unstandardized Standardized			Estimate		S.E.	C.R.	*P*
TOUPFP	<---	TOUEXP	0.72	0.56	0.059	12.132	***
DESLO	<---	TOUEXP	0.15	0.14	0.039	3.841	***
DESLO	<---	TOUPFP	0.71	0.84	0.039	18.054	***
ESTHE	<---	TOUEXP	1.00	0.80			***
ENTER	<---	TOUEXP	0.98	0.83	0.049	19.853	***
CSCAP	<---	TOUEXP	1.15	0.61	0.079	14.634	***
EDUCA	<---	TOUEXP	0.94	0.68	0.058	16.308	***
SHARW	<---	DESLO	1.00	0.80			***
REVISIT	<---	DESLO	1.20	0.79	0.056	21.233	***
POSWM	<---	DESLO	0.93	0.77	0.036	26.074	***
TRUST	<---	DESLO	1.07	0.84	0.047	22.948	***
SATIS	<---	DESLO	0.83	0.66	0.050	16.558	***
NEEDS	<---	TOUPFP	1.00	0.87			***
EXPEC	<---	TOUPFP	0.92	0.80	0.038	23.931	***
INTER	<---	TOUPFP	0.93	0.76	0.042	22.121	***
VALUE	<---	TOUPFP	0.77	0.79	0.033	23.367	***

หมายเหตุ: **p 0.01

จากข้อมูลในตารางที่ 1 ค่าน้ำหนักองค์ประกอบของตัวแปรสังเกตได้ของตัวแปรแฝงทุกตัวมีค่าเป็นบวกและแตกต่างจากศูนย์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยพบว่าตัวแปรแฝงความภักดีทางการท่องเที่ยว (DESLO) มีค่าน้ำหนักของตัวแปรแฝงการรับรู้องค์ประกอบด้านจิตวิทยา (TOUPFP) สูงที่สุด โดยมีค่าเท่ากับ 0.84 และรองลงมามีค่าน้ำหนักของตัวแปรแฝงประสบการณ์ทางการท่องเที่ยว (TOUEXP) โดยมีค่าเท่ากับ 0.14

เมื่อพิจารณาตัวแปรแฝงประสบการณ์ทางการท่องเที่ยว (TOUEXP) พบว่า มีค่าน้ำหนักของตัวแปรสังเกตด้านการหลีกหนี (CSCAP) เท่ากับ 0.61 ด้านความบันเทิง (ENTER) เท่ากับ 0.83 ด้านความสุนทรี (ESTHE) เท่ากับ 0.80 และด้านความรู้ใหม่ (EDUCA) เท่ากับ 0.68

เมื่อพิจารณาตัวแปรแฝงการรับรู้องค์ประกอบด้านจิตวิทยา (TOUPFP) พบว่า มีค่าน้ำหนักของตัวแปรสังเกตด้านความสนใจ (INTER) เท่ากับ 0.76 ด้านความคาดหวัง (EXPEC) เท่ากับ 0.80 ด้านความต้องการ (NEEDS) เท่ากับ 0.87 และด้านการเห็นคุณค่า (VALUE) เท่ากับ 0.79

เมื่อพิจารณาตัวแปรแฝงความภักดีทางการท่องเที่ยว (DESLO) พบว่า มีค่าน้ำหนักของตัวแปรสังเกตด้านการบอกต่อเชิงบวก (POSWM) เท่ากับ 0.77 ด้านการกลับมาเที่ยวซ้ำ(REVISIT) เท่ากับ 0.79 ด้านการมีส่วนร่วมในการปกป้อง (SHARW) เท่ากับ 0.80 ด้านความเชื่อมั่น (TRUST) เท่ากับ 0.84 และด้านความพึงพอใจ (SATIS) เท่ากับ 0.66

ตารางที่ 2 ค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลของตัวแปร

ตัวแปร			อิทธิพลทางตรง	อิทธิพลทางอ้อม	อิทธิพลรวม
TOUEXP	--->	TOUPFP	0.56	-	0.56
TOUEXP	--->	DESLO	0.84	-	0.84
TOUEXP	--->	DESLO	0.14	0.47	0.61

5.3 ผลการทดสอบสมมติฐาน จากข้อมูลในตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์อิทธิพลทางตรงและอิทธิพลทางอ้อมของตัวแปรมีรายละเอียด ดังนี้ (1)ด้านอิทธิพลทางตรง (Direct Effect) พบว่า ปัจจัยตัวแปรแฝงประสบการณ์ทางการท่องเที่ยว (TOUEXP) มีอิทธิพลทางตรงต่อปัจจัยตัวแปรแฝงการรับรู้องค์ประกอบด้านจิตวิทยา (TOUPFP) โดยมีค่าเท่ากับ 0.56 ที่ระดับนัยสำคัญเท่ากับ 0.01 (2)ปัจจัยตัวแปรแฝงการรับรู้องค์ประกอบด้านจิตวิทยา (TOUPFP) มีอิทธิพลทางตรงต่อปัจจัยตัวแปรแฝงความภักดีทางการท่องเที่ยว (DESLO) โดยมีค่าเท่ากับ 0.84 ที่ระดับนัยสำคัญเท่ากับ 0.01 (3)ปัจจัยตัวแปรแฝงประสบการณ์ทางการท่องเที่ยว (TOUEXP) มีอิทธิพลทางตรงต่อปัจจัยตัวแปรแฝงความภักดีทางการท่องเที่ยว (DESLO) โดยมีค่าเท่ากับ 0.14 ที่ระดับนัยสำคัญเท่ากับ 0.01 (4)ด้านอิทธิพลทางอ้อม (Indirect Effect) พบว่า ปัจจัยตัวแปรแฝงประสบการณ์ทางการท่องเที่ยว (TOUEXP) มีผลต่อปัจจัยตัวแปรแฝงความภักดีทางการท่องเที่ยว (DESLO) ผ่านตัวแปรแฝงการรับรู้องค์ประกอบด้านจิตวิทยา (TOUPFP) โดยมีค่าเท่ากับ 0.47 (0.56*0.84) (5)ด้านอิทธิพลรวม (Total Effect) พบว่า ปัจจัยตัวแปรแฝงประสบการณ์ทางการท่องเที่ยว (TOUEXP) มีอิทธิพลทางตรงต่อปัจจัยตัวแปรแฝงความภักดีทางการท่องเที่ยว (DESLO) โดยมีค่าเท่ากับ 0.14 และปัจจัยตัวแปรแฝงประสบการณ์ทางการท่องเที่ยว (TOUEXP) มีอิทธิพลทางอ้อมต่อตัวแปรแฝงความภักดีทางการท่องเที่ยว (DESLO) ผ่านตัวแปรแฝงการรับรู้องค์ประกอบด้านจิตวิทยา (TOUPFP) โดยมีค่าเท่ากับ 0.47 จึงมีอิทธิพลรวมเท่ากับ 0.61 (0.14 + 0.47)

6. อภิปรายผลการวิจัย

ตัวแบบความสอดคล้องของโมเดลการสร้างภาพลักษณ์ทางการท่องเที่ยว ประสบการณ์ทางการท่องเที่ยว ศักยภาพทางการท่องเที่ยว การรับรู้องค์ประกอบด้านจิตวิทยา และการสร้างความภักดีทางการท่องเที่ยว ในกลุ่มจังหวัดล้านนาตะวันออกของประเทศไทย สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

6.1 ความตรงของโมเดลการวัดภาพลักษณ์การท่องเที่ยว พบว่า มีความตรงเชิงโครงสร้าง โดยด้านภาพลักษณ์ที่เกิดจากความรู้สึก/ทัศนคติ มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบสูงที่สุด รองลงมาคือด้านภาพลักษณ์ที่เกิดจากการรับรู้ และด้านภาพลักษณ์ที่เกิดจากภาพรวมสะท้อนความนึกคิด ตามลำดับ โดยทุกตัวแปรมีความสัมพันธ์กันทางบวกอยู่ในระดับต่ำถึงระดับสูงสอดคล้องกับงานวิจัยของ Qu, Kim and Im (2011 : 465-476) ที่ได้ศึกษาแบบจำลองการสร้างแบรนด์แหล่งท่องเที่ยว: การบูรณาการแนวคิดการสร้างแบรนด์กับภาพลักษณ์แหล่งท่องเที่ยว พบว่า ภาพลักษณ์ทางการรับรู้ส่งผลต่อภาพลักษณ์โดยรวม ภาพลักษณ์ทางความรู้สึกมีอิทธิพลทางบวกต่อภาพลักษณ์โดยรวมของแหล่งท่องเที่ยว และยังพบว่าการรับรู้ที่มีต่อภาพลักษณ์โดยรวมของแหล่งท่องเที่ยวมีบทบาทเป็นสื่อกลางระหว่างความสัมพันธ์ของภาพลักษณ์อีกด้วย

6.2 ความตรงของโมเดลการวัดประสบการณ์ทางการท่องเที่ยว พบว่า ด้านความบันเทิง และด้านความสุนทรีมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบสูงที่สุด รองลงมาคือ ด้านความรู้ใหม่ และด้านการหลีกหนี ตามลำดับ โดยทุกตัวแปรมีความสัมพันธ์กันทางบวกอยู่ในระดับต่ำถึงระดับปานกลาง สอดคล้องกับแนวคิดของ Pine and Gilmore (1999 : 11-13) ที่เสนอว่าประสบการณ์ของนักท่องเที่ยวเกิดจากความเพลิดเพลิน การมีส่วนร่วม และความน่าจดจำของเหตุการณ์ที่นักท่องเที่ยวได้เข้าไปสัมผัส ซึ่งอาจเกิดขึ้นตามลำดับหรือเกิดขึ้นในเวลาเดียวกันก็ได้ โดยประสบการณ์ทางการท่องเที่ยวในแต่ละด้านต่างมีส่วนส่งเสริมซึ่งกันและกัน กล่าวคือ ประสบการณ์ทางการท่องเที่ยวที่สมบูรณ์และดีที่สุดจะขาดประสบการณ์ด้านใดด้านหนึ่งไปไม่ได้

6.3 ความตรงของโมเดลการวัดศักยภาพทางการท่องเที่ยว พบว่า มีความตรงเชิงโครงสร้าง โดยด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบสูงที่สุด รองลงมาคือ ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยว ด้านสถานที่พักแรม ด้านกิจกรรมทางการท่องเที่ยว และด้านสิ่งดึงดูดทางการท่องเที่ยว ตามลำดับ โดยทุกตัวแปรมีความสัมพันธ์กันทางบวกอยู่ในระดับต่ำถึงระดับปานกลางสอดคล้องกับงานวิจัยของ Mamun and Mitra (2012 : 1-8) ที่ได้ศึกษาระเบียบวิธีวิจัยการประเมินศักยภาพการท่องเที่ยว กรณีศึกษาตำบล Murshidabad ประเทศอินเดีย พบว่า เมืองท่องเที่ยวกลุ่ม Behrampur-Cossimbazar มีค่าน้ำหนักศักยภาพโดยรวมสูงที่สุด อันเป็นผลจากเมืองท่องเที่ยวในกลุ่มดังกล่าวมีจุดเชื่อมต่อทางรถไฟ ทางหลวง และสิ่งอำนวยความสะดวกสาธารณะ ในขณะที่เมืองท่องเที่ยวกลุ่ม Jitpur-Jalangi มีค่าน้ำหนักศักยภาพโดยรวมต่ำที่สุด อันเป็นผลจากเมืองท่องเที่ยวในกลุ่มดังกล่าวไม่ได้รับการพัฒนาในเชิงการท่องเที่ยว จึงไม่มีโครงสร้างพื้นฐานทางกายภาพที่จำเป็นต่อการรองรับนักท่องเที่ยว

6.4 ความตรงของโมเดลการวัดการรับรู้องค์ประกอบด้านจิตวิทยา พบว่า โมเดลการวัดการรับรู้องค์ประกอบด้านจิตวิทยามีความตรงเชิงโครงสร้าง โดยด้านความต้องการมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบสูงที่สุด รองลงมาคือ ด้านความคาดหวัง ด้านการเห็นคุณค่า และด้านความสนใจ ตามลำดับ โดยทุกตัวแปรมีความสัมพันธ์กันทางบวกอยู่ในระดับปานกลาง สอดคล้องกับงานวิจัยของ Rahman (2012 : 6-15) เรื่องการสำรวจการรับรู้ของนักท่องเที่ยว กรณีศึกษาบังกลาเทศ ผลพบว่า ความต้องการและความพึงพอใจของ

นักท่องเที่ยวมีอิทธิพลต่อการรับรู้ของนักท่องเที่ยวอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และนำไปสู่การตัดสินใจเลือกสถานที่ท่องเที่ยวภายในบังกลาเทศ

6.5 ความตรงของโมเดลการวัดความภักดีทางการท่องเที่ยว พบว่า โมเดลการวัดความภักดีทางการท่องเที่ยวมีความตรงเชิงโครงสร้าง โดยด้านความเชื่อมั่นมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบสูงที่สุด รองลงมาคือ ด้านการมีส่วนร่วมในการปกป้อง การกลับมาเที่ยวซ้ำ ด้านการบอกต่อเชิงบวก และด้านความพึงพอใจ ตามลำดับ โดยทุกตัวแปรมีความสัมพันธ์กันทางบวกอยู่ในระดับต่ำถึงระดับสูงสอดคล้องกับแนวคิดของ นิภาพร ปาวพรม (2556 : 132) โดยได้เสนอว่าความภักดีจะต้องประกอบด้วยปัจจัย 5 ประการ คือ การบอกต่อเชิงบวก การกลับมาท่องเที่ยวซ้ำ การมีส่วนร่วมในการปกป้อง ความเชื่อมั่น และความพึงพอใจ

6.6 ความตรงระหว่างผลการวิจัยกับกรอบแนวคิดในการวิจัยผลการวิจัย พบว่า โมเดลการวัดความภักดีทางการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดล้านนาตะวันออกของประเทศไทยที่พัฒนาขึ้นมีความตรงหรือโมเดลมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ซึ่งแตกต่างไปจากกรอบแนวคิดในการวิจัย โดยไม่มีตัวแปรแฝงความภักดีทางการท่องเที่ยว และศักยภาพทางการท่องเที่ยวรวมอยู่ในโมเดลที่พัฒนาขึ้น กล่าวคือ ความภักดีทางการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดล้านนาตะวันออกของประเทศไทยสามารถวัดได้จาก 2 องค์ประกอบ ได้แก่ ประสบการณ์ทางการท่องเที่ยว โดยสามารถวัดจากตัวแปรสังเกตได้ 4 ตัวแปร ได้แก่ ความสนใจ ความคาดหวัด ความต้องการ และการเห็นคุณค่า และการรับรู้องค์ประกอบด้านจิตวิทยา โดยสามารถวัดจากตัวแปรสังเกตได้ 4 ตัวแปร ได้แก่ การหลีกหนี ความบันเทิง ความสุนทรี และความรู้ใหม่

6.7 อิทธิพลเชิงสาเหตุระหว่างตัวแปรในโมเดลการวิจัยผลการวิจัยพบว่า การรับรู้องค์ประกอบด้านจิตวิทยา ได้แก่ ความสนใจ ความคาดหวัง ความต้องการ และการเห็นคุณค่า มีผลโดยตรงต่อความภักดีทางการท่องเที่ยว อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ นอกจากนี้ยังพบว่า ประสบการณ์ทางการท่องเที่ยว ได้แก่ การหลีกหนี ความบันเทิง ความสุนทรี และความรู้ใหม่ มีผลโดยตรงต่อความภักดีทางการท่องเที่ยว ได้แก่ การบอกต่อเชิงบวก การกลับมาเที่ยวซ้ำ การมีส่วนร่วมในการปกป้อง ความเชื่อมั่น และความพึงพอใจ และยังพบว่ามีผลโดยอ้อมต่อความภักดีทางการท่องเที่ยว ผ่านการรับรู้องค์ประกอบด้านจิตวิทยา ได้แก่ ความสนใจ ความคาดหวัง ความต้องการ และการเห็นคุณค่า อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติสอดคล้องกับการวิจัยของ ชื่นนภา นิลสนธิ และคณะ (2559 : 384-397) เรื่องการท่องเที่ยวเชิงสุขภาวะด้านการพัฒนาการฟื้นฟูจิตวิญญาณ: ปัจจัยแรงจูงใจที่มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจและการตั้งใจกลับมาท่องเที่ยวซ้ำ กรณีศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ ผลพบว่า ปัจจัยผลักดันทางการท่องเที่ยว ได้แก่ ปัจจัยด้านการค้นพบสิ่งใหม่ และการหลีกหนี เป็นต้น และปัจจัยดึงดูดทางการท่องเที่ยว ได้แก่ การมีประสบการณ์ร่วมอย่างแท้จริง เป็นต้น มีอิทธิพลทางบวกต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว โดยพบว่า ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวมีอิทธิพลทางบวกต่อความตั้งใจกลับมาท่องเที่ยวซ้ำอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

7. ข้อเสนอแนะ

7.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

7.1.1 มีข้อเสนอแนะที่เห็นตรงกันว่าสถานที่ท่องเที่ยวของวัฒนธรรมล้านนาตะวันออกทั้ง 4 จังหวัด ควรได้รับการส่งเสริมจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชนเพื่อขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน โดยสิ่งที่ได้รับการพัฒนาอันดับแรกคือ ระบบการขนส่งเชื่อมโยงจากสถานที่ท่องเที่ยวแต่ละแห่งให้นักท่องเที่ยวสามารถเดินทางได้โดยสะดวกและปลอดภัย

7.1.2 ควรมีการนำเทคโนโลยีใหม่ๆ มาใช้ในการบูรณาเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้มีรูปแบบที่น่า สนใจและสามารถเข้าถึงแหล่งข้อมูลได้ง่ายตามวิถีชีวิตของคนรุ่นใหม่

7.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยต่อไป

7.2.1 ศึกษาและจัดระดับความพร้อมของเมืองรองในด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของล้านนาตะวันออก

7.2.2 ศึกษาถึงความเป็นไปได้ของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในการส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวเกิดใหม่ ซึ่งการศึกษาดังกล่าว จะต้องครอบคลุมความเป็นฤดูกาลของการท่องเที่ยว เส้นทางท่องเที่ยว และข้อจำกัดของนักท่องเที่ยวรวมทั้งแหล่งท่องเที่ยวเกิดใหม่ที่จะส่งเสริมเพื่อเลือกเป้าหมายที่จะส่งเสริมทั้งนักท่องเที่ยว เส้นทางท่องเที่ยว รวมถึงวิธีการในการส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยว

8. เอกสารอ้างอิง

กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2558). **รายงานภาวะเศรษฐกิจการท่องเที่ยว ฉบับที่ 2 ตุลาคม – ธันวาคม ปี พ.ศ. 2558.** กรุงเทพมหานคร : สำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา.

ชื่นนภา นิลสนธิ และคณะ. (2559). **การท่องเที่ยวเชิงสุขภาวะด้านการพัฒนาการฟื้นฟูจิตวิญญาณ: ปัจจัยแรงจูงใจที่มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจและการตั้งใจกลับมาท่องเที่ยวซ้ำ กรณีศึกษา จังหวัดเชียงใหม่.** วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการการท่องเที่ยวแบบบูรณาการ. บัณฑิตวิทยาลัย : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

นิภาพร ปาวพรม. (2556). **ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางการตลาดกับความจงรักภักดีของลูกค้าแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม บ้านด่านเกวียน อำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา.**วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการท่องเที่ยวและการโรงแรม. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

นุชนารถ รัตนสุวงศ์ชัย. (2554). กลยุทธ์การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม. **วารสารมนุษยศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์**. 18(1). 31-50.

มิ่งสรรพ์ ขาวสะอาด และคณะ. (2553). **การพัฒนาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวเชิงบูรณาการที่ยั่งยืนในภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง 4.** เชียงใหม่ : สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ศิริชัย พงษ์วิชัย. (2556). **การวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วยคอมพิวเตอร์.** พิมพ์ครั้งที่ 24. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อาชว์บารมี มณีตระกูลทอง และคณะ. (2559). **การพัฒนาศักยภาพทางการแข่งขันของการท่องเที่ยวชุมชนในจังหวัดเชียงใหม่และลำพูนในการรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน.** เชียงใหม่ : สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

Becker, B. E., Huselid, M. A., Becker, B. E., &Huselid, M. A. (1998). **High performance work systems and firm performance: A synthesis of research and managerial implications.** In Research in personnel and human resource management. Greenwich, CT : JAI Press.

Hair, J. F., Anderson, R. E., Tatham, R. L., & William, C. Black (1998). **Multivariate data analysis: Upper Saddle River.** New Jersey : Prentice Hall.

Al Mamun, A., & Mitra, S. (2012). A methodology for assessing tourism potential: case study Murshidabad District, West Bengal, India. **International Journal of Scientific and Research Publications.** 2(9). 1-8.

Moswete, N., Saarinen, J., & Monare, M. J. (2015). Perspectives on Cultural Tourism: A Case Study of Bahurutshe Cultural Village for Tourism in Botswana. **Nordic Journal of African Studies.** 24(3&4). 279-300.

Qu, H., Kim, L. H., & Im, H. H. (2011). A model of destination branding: Integrating the concepts of the branding and destination image. **Tourism management**. 32(3). 465-476.

Rahman, W. (2012). Cultural tourism and Bangladesh: An overview. **Bangladesh Research Publications Journal.** 7(1). 6-15.

R.E. Schumacker, R.G. Lomax. (1996). **A beginner's guide to structural equation modeling**. Lawrence Erlbaum Associates, Mahwah, NJ.

Smith, M. K. (2015). Tourism and cultural change. **The Routledge handbook of tourism and sustainability.** 175-184.

9. คำขอบคุณ

ขอขอบพระคุณ ดร.อมร ถุงสุวรรณ อาจารย์ประจำคณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อดิลล่า พงศ์ยี่หล้า ซึ่งเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาที่กรุณาสละเวลาให้คำแนะนำ และข้อคิดเห็นที่เป็นประโยชน์เกี่ยวกับแนวทางการทำวิจัยและขอบพระคุณ คณะกรรมการสอบโครงการวิจัยฉบับนี้ที่ให้คำแนะนำในการแก้ไขข้อบกพร้อมต่างๆ เพื่อให้โครงงานวิจัยมีความถูกต้องสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

ขอขอบพระคุณสำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬา หอการค้าจังหวัดเชียงราย พะเยา แพร่ และน่าน ที่กรุณาสละเวลาเอื้อเฟื้อข้อมูลให้การสัมภาษณ์ และให้ความอนุเคราะห์ตรวจสอบความเที่ยงตรงของเครื่องมือในการวิจัย ตลอดจนนักท่องเที่ยวที่กรุณาตอบแบบสอบถาม รวมถึงผู้ที่เกี่ยวข้องทุกท่านที่อาจไม่ได้กล่าวนามไว้ในที่นี้ที่กรุณาสละเวลาเอื้อเฟื้อข้อมูลและให้ความร่วมมือในด้านต่างๆ ที่มีส่วนช่วยให้การทำวิจัยฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยดี

สุดท้ายนี้ คุณค่าอันพึงมีจากงานวิจัยฉบับนี้ คณะผู้วิจัยขอขอบเป็นเครื่องบูชาพระคุณบิดา มารดา ครูอาจารย์ ผู้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้และวางรากฐานการศึกษาแก่ผู้วิจัย

การพัฒนาพฤติกรรมที่พึงประสงค์ของนักเรียนตามคุณธรรมอัตลักษณ์โรงเรียนคุณธรรม
Development of desirable behavior of students according to the moral identity of the school moral schools Consisting

คมลิขิต นามไว[1], ระพีพัฒน์ หาญโสภา[2], พระมหานิพิฐพนธ์ จิรวฑฺฒโน[3], ประจักร์ สีปุ[4], มณฑกานต์ บุ่งเสน่ห์[5], อรัญญา บรรณากิจ[6], จีรภา อาคม[7], นิลมล โคตรแสง[8]
Khomlikhit Namvai[1], Rapeepat Hansopa[2], Pramahanipittapoon Jirawattano[3], Prajak Seepu[4], Montakarn Bungsane[5], Aranya Bannakit[6], Jeerapa A-kom[7], Nilamon Khotsaeng[8]
ทำวิจัยเมื่อ พ.ศ. 2562
Email : khomlikhit7467@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1)สร้างแนวทางการพัฒนาพฤติกรรมที่พึงประสงค์ตามคุณธรรมอัตลักษณ์ของโรงเรียนคุณธรรม 2)พัฒนาพฤติกรรมที่พึงประสงค์ตามคุณธรรมอัตลักษณ์ของโรงเรียนคุณธรรม และ 3)ประเมินโครงการค่ายเยาวชนคนคุณธรรมของโรงเรียนคุณธรรม กลุ่มเป้าหมาย คือ โรงเรียนในเครือข่ายสถานศึกษาที่ 14 จำนวน 9 แห่ง กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ แก่นนำนักเรียน 200 คน แก่นนำครูผู้บริหาร 18 คน รวมทั้งสิ้นจำนวน 218 คน การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพพรรณนาเหตุการณ์เกี่ยวกับการดำเนินการตามกิจกรรมโดยนำรายงานการวิเคราะห์ข้อมูลของแต่ละกิจกรรมตามวัตถุประสงค์กำหนด และการวิเคราะห์ข้อมูลที่เป็นเชิงปริมาณ ใช้ค่าสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่อเป็นข้อมูลในการเปรียบเทียบกับเป้าหมายหรือแสดงให้เห็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นโดยคำตอบเป็นแบบประเมินค่า 5 ระดับ ตามแนวของลิเคิร์ท (Likert)

[1,4,6,7,8] โรงเรียนบ้านม่วง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต 1
[1,4,6,7,8] Ban Muang School. NongKai Primary Educational Service Area Office 1, Thailand.
[2,5] โรงเรียนบ้านวังมน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต 1
[2,5] Ban Wangmon School. NongKai Primary Educational Service Area Office 1, Thailand.
[3] มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย
[3] Mahachulalongkornrajavidyalaya University Nongkhai Campus, Thailand.
* ได้รับบทความ: 10 เมษายน 2562; แก้ไขบทความ: 23 พฤษภาคม 2562; ตอบรับการตีพิมพ์: 18 กรกฎาคม 2562
Received: April 10, 2019; Revised: May 23, 2019; Accepted: July 18, 2019

ผลการวิจัยพบว่า 1) แนวทางการพัฒนาพฤติกรรมที่พึงประสงค์ของนักเรียนตามคุณธรรมอัตลักษณ์สำหรับโรงเรียนคุณธรรมประกอบด้วย (1)กิจกรรมที่มุ่งสร้างการมีส่วนร่วม (2)กิจกรรมที่มุ่งเพิ่มพูนทักษะการคิดวิเคราะห์เชิงเหตุผล (3)กิจกรรมที่มุ่งเพิ่มพูนทักษะชีวิต (4)กิจกรรมที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (5)กิจกรรมที่สนองตอบความสนใจ ความถนัด และความต้องการของนักเรียนทุกคน (6) กิจกรรมที่สะท้อนบริบทจริงของโรงเรียน (7)ประเมินผลการเรียนรู้จากสภาพจริง (8)กิจกรรมที่จัดขึ้นสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชั้นเรียน กิจกรรมทั้ง 8 ข้อที่กล่าวมาข้างต้นเป็นแนวทางในการพัฒนาพฤติกรรมที่พึงประสงค์ของนักเรียน เพื่อให้เป็นไปตามคุณธรรมอัตลักษณ์ของโรงเรียน ได้แก่ ซื่อสัตย์ ขยัน รับผิดชอบ มีระเบียบวินัย มีความอุตสาหะ มีความมุ่งมั่น ใฝ่เรียนรู้ อดทนอดกลั้น สามัคคี มีน้ำใจ เมตตากรุณา สุภาพ มีสัมมาคารวะ กตัญญู พอเพียง ประหยัด มีจิตสาธารณะ ซึ่งยึดหลักการสำคัญในการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรม เป็นต้น 2)ผลการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของนักเรียนตามคุณธรรมอัตลักษณ์สำหรับโรงเรียนคุณธรรมพบว่าบรรลุตามเป้าหมายที่กำหนดนักเรียนมีพฤติกรรมที่พึงประสงค์เพิ่มขึ้น และพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ลดลง ส่งผลลัพธ์ที่ดีต่อครอบครัว โรงเรียน ชุมชน และสังคม 3)ผลการประเมินโครงการค่ายยุวชนคนคุณธรรมพบว่าโดยภาพรวมผู้เข้าร่วมโครงการเห็นว่าอยู่ในระดับมาก วิทยากรชี้แจงขั้นตอน วิธีทำและสรุปประเด็นชัดเจน เข้าใจง่าย รองลงมาคือนักเรียนคิดว่าการอบรมเป็นประโยชน์ต่อตนเอง

คำสำคัญ : 1. พฤติกรรมที่พึงประสงค์ 2. คุณธรรม 3. อัตลักษณ์ 4. โรงเรียนคุณธรรม

ABSTRACT

The Objectives of the research article were to 1) create guidelines for developing desirable behaviors according to the moral identity of the moral school 2) develop desirable behaviors according to morality, identity of virtue schools 3) evaluate the moral school youth camp program Virtue. The target group is the school in the school network group 14. There are 7 schools in the sample group. 200 people, 18 teachers and administrators, a total of 218 people. Qualitative data analysis depicts events related to the activities by reporting the data analysis of each activity according to the objectives set and analyzing the data is quantitative, using basic statistics such as percentage values, average values and standard deviations as data in comparison with goals or shows the changes that occur by the round value as a 5-level evaluation according to the style of Likert.

The results of the research found that 1) guidelines for developing desirable behaviors of students according to moral identity for moral schools Consisting of (1) activities aimed at creating participation (2) activities aimed at increasing reasoning skills in analytical thinking (3) activities aimed at increasing life skills (4) The activities that focus on students are important. (5) Activities that meet the interests, aptitudes and needs of all students. (6) Activities that reflect the actual context of the school. (7) Assess learning outcomes

from real conditions. (8) Activities that can be taken. Applied in the classroom, all 8 activities mentioned above are guidelines for developing the desirable behavior of students in order to be in accordance with the people, the identity of the school. With name, honesty, diligence, responsibility, discipline, perseverance, determination in learning, patience, tolerance, unity, kindness, kindness, politeness, respect, sufficiency, economical, with public mind which adheres to the important principles of development School of virtue, ethics, etc. 2) The result of changing the behavior of students according to moral identity for the moral school found that they meet the goals set by the students. With more desirable behaviors and reduced undesirable behaviors, good results for families, schools, pores and society. 3) The evaluation of the moral youth camp project found that overall, participants in the project saw that they were at a high level The speaker explained the steps How to make and summarize issues clearly, easy to understand, followed by students think that training is beneficial to themselves.

Keywords : 1. Desirable Behavior 2. Morality 3. Identity 4. Moral School

1. ความสำคัญและที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัย

ตามพระราชบัญญัติแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 หมวด 1 มาตราที่ 6 การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม และวัฒนธรรมในการดำเนินชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ตามมาตรา 23 การจัดการศึกษาทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ต้องเน้นตามสำคัญทั้งความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้ และบูรณาการตามความเหมาะสม ของแต่ละระดับการศึกษา มาตรา 24(4) จัดการเรียนการสอน โดยผสมผสานสาระความรู้ด้านต่าง ๆ อย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงามและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชาซึ่งความสำคัญของการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ในการพัฒนาคนของประเทศ ให้มีความรู้และทักษะทั้งทักษะพื้นฐานที่จำเป็นและทักษะวิชาชีพ มีคุณธรรม จริยธรรม คุณลักษณะที่พึงประสงค์ และมีความตระหนักที่จะพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้คู่คุณธรรม ที่เอื้ออำนวยให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ด้วยตัวเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต มีนิสัยใฝ่เรียนรู้ มีความสามารถคิด วิเคราะห์ แก้ปัญหา มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์มีคุณธรรมจริยธรรมรักความเป็นไทยและมีความสามารถก้าวไกลในระดับสากล ปัจจุบันปัญหาสำคัญอยู่ที่การจัดการศึกษา ที่ไม่เชื่อมโยงกับชีวิตจริงของผู้เรียน ส่วนใหญ่เอาวิชาหรือศาสตร์เป็นตัวตั้ง มุ่งพัฒนาหลักวิชาการการทดสอบความรู้ และการได้มาซึ่งประกาศนียบัตร ปริญญาบัตรเพื่อแสดงว่ารู้วิชาศาสตร์นั้นๆ การจัดการศึกษาดังกล่าวเป็นการแยกส่วนจากชีวิตจริง การนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาใช้เชื่อมโยง สัมพันธ์กับเหตุปัจจัยทั้งหมด การศึกษาในพุทธศาสนาจะไม่แยกส่วนโดยเห็นว่าชีวิตคือการศึกษาวิถีชีวิต เรียกว่าไตรสิกขา สิกขา การศึกษาเรียนรู้อย่างบูรณาการระหว่างชีวิต ความเป็นจริง และวิชาการเข้าไปด้วยทั้งหมด ซึ่งในการขับเคลื่อนกระบวนการ พัฒนาทุกขั้นตอนจึง

ต้องใช้ความรอบรู้ในการพัฒนาด้านต่างๆ ด้วยความรอบคอบ เป็นไปตามลำดับขั้นตอนสอดคล้องกับวิถีชีวิตของสังคมไทย (พระพรหมบัณฑิต, 2556 อ้างถึงใน ระพีพัฒน์ หาญโสภา, 2557 : 2)

สำนักงานนวัตกรรมการจัดการศึกษา (2555 อ้างถึงใน ระพีพัฒน์ หาญโสภา, 2557 : 2) ได้วางแนวทางให้โรงเรียนดำเนินการในกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมในสถานศึกษา เช่น 1)ทุกโรงเรียนจัดกิจกรรมคุณธรรม 2)พัฒนาโรงเรียนคุณธรรมต้นแบบ และโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน 3)สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สนับสนุนรูปแบบกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่หลากหลาย โดยเฉพาะกิจการลูกเสือ ยุวกาชาด เนตรนารี และค่ายคุณธรรม 4) ส่งเสริมความเข้มแข็งระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนขยายไปยังโรงเรียนขยายโอกาสและพัฒนาระบบส่งเสริมความประพฤติของนักเรียน เป็นต้น อย่างไรก็ตาม แม้ที่ผ่านมาจะมีการศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนาให้ได้มาซึ่งรูปแบบแนวทางกระบวนการที่เป็นไปเพื่อการสนับสนุนนโยบายด้านการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม มีผลการวิจัยของสถาบันอุดมศึกษา รวมทั้งสถาบันต่างๆ ที่ส่วนมากเกี่ยวข้องกับปัญหาสังคม สภาพการพัฒนาตัวบ่งชี้ด้านคุณธรรม จริยธรรมที่ พบว่า ยังมีความก้าวหน้าช้ากว่าต่างประเทศ (สุพรรณี ไชยอำพร, 2551 : 1-24) สำนักงานพัฒนานวัตกรรมการจัดการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2561 : ออนไลน์) ได้ดำเนินงานตามนโยบายภายใต้กรอบยุทธศาสตร์ชาติเกี่ยวกับเรื่องคุณธรรม เพื่อให้เยาวชนทุกคน มีความรู้ ความสามารถ เป็นคนดี คนเก่ง และมีความสุข ตามนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการสรุปได้ว่าการพัฒนาคุณธรรมให้กับเยาวชนของชาติจำเป็นต้องดำเนินการจัดทำ “โครงการโรงเรียนคุณธรรม สพฐ.” เพื่อพัฒนาโรงเรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานให้นักเรียน ครู ผู้บริหารและบุคลากรทางการศึกษาตระหนักรู้ เข้าใจและมีกระบวนการคิดอย่างมีเหตุผลซึมซับคุณค่าแห่งคุณธรรมความดีอย่างเป็นธรรมชาติและสร้างความรู้สึกผิดชอบชั่วดี รวมทั้งสร้างเครือข่ายชุมชนองค์กรแห่งคุณธรรมโดยประสานความร่วมมือจากหน่วยงาน และองค์กรที่ทำงานด้านคุณธรรมอย่างเป็นรูปธรรมที่ชัดเจนรูปแบบของโรงเรียนคุณธรรมนั้น สามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของนักเรียนได้จริงโดยหลักการของโรงเรียนคุณธรรมสามารถนำไปใช้ได้กับโรงเรียนในทุกศาสนา ไม่ผูกขาดกับศาสนาใดศาสนาหนึ่ง เปรียบเสมือนเป็นคุณธรรมสากล ที่จะช่วยให้พฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ในโรงเรียน “ลดลง” และส่งเสริมให้เกิดพฤติกรรมที่พึงประสงค์ “เพิ่มขึ้น” ซึ่งนับเป็นการพัฒนาเยาวชน ผู้ปกครอง และชุมชน ได้อย่างยั่งยืน

การจัดค่ายยุวชนคนคุณธรรมเป็นแนวทางหนึ่งในการขับเคลื่อนโครงการโรงเรียนคุณธรรม สพฐ. ตามศาสตร์พระราชา และสนองพระราชปณิธานของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 และพระประสงค์ของรัชกาลที่ 10 สู่การปฏิบัติให้เป็นรูปธรรมซึ่งการดำเนินงานดังกล่าวจะต้องฝึกภาวะผู้นำให้แก่นักเรียนแกนนำ เพื่อไปเป็นผู้นำในการขับเคลื่อนการดำเนินงานตามคุณธรรมอัตลักษณ์ของโรงเรียนผ่านการจัดค่ายยุวชนคนคุณธรรม ที่เน้นให้นักเรียนทุกคนในโรงเรียนได้ฝึกปฏิบัติจริงผ่านการจัดทำโครงงานพัฒนาจริยคุณและการปฏิบัติกิจกรรมอื่นๆ เพื่อให้บรรลุผลตามเป้าหมายนั้นคือนักเรียนมีพฤติกรรมที่พึงประสงค์เพิ่มขึ้น และพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ลดลง ปฏิบัติตนเป็นคนดีของครอบครัว โรงเรียน ชุมชนและสังคม ทั้งนี้ เพื่อเป็นการสร้างคนดีให้บ้านเมืองต่อไป(สำนักงานพัฒนานวัตกรรมการจัดการศึกษา, 2561 : 1-5)

ดังนั้น กลุ่มเครือข่ายสถานศึกษาที่ 14 (สังคม 2) ร่วมกับองค์การบริหารส่วนจังหวัดหนองคาย ได้ตระหนักและให้ความสำคัญกับการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน จึงได้ดำเนินการโครงการอบรมคุณธรรมจริยธรรม เสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนขึ้น เพื่อเป็นส่งเสริมและพัฒนาให้นักเรียนทุกคนมีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์เพิ่มมากขึ้น และมีพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ลดลงผ่านกระบวนการศึกษาวิจัยเพื่อให้ได้แนวคิดทฤษฎีและแนวทางในการปฏิบัติร่วมกัน ตลอดจนผลที่เกิดจากการดำเนินงานดังกล่าว โดยนำมาพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อสร้างแนวทางการพัฒนาพฤติกรรมที่พึงประสงค์ของนักเรียนตามคุณธรรม อัตลักษณ์สำหรับโรงเรียนคุณธรรมเครือข่ายสถานศึกษาที่ 14 (สังคม 2) จังหวัดหนองคาย

2.2 เพื่อพัฒนาพฤติกรรมที่พึงประสงค์ของนักเรียนตามคุณธรรมอัตลักษณ์สำหรับโรงเรียนคุณธรรมเครือข่ายสถานศึกษาที่ 14 (สังคม 2) จังหวัดหนองคาย

2.3 เพื่อประเมินโครงการค่ายเยาวชนคนคุณธรรมของโรงเรียนคุณธรรม เครือข่ายสถานศึกษาที่ 14 (สังคม 2) จังหวัดหนองคาย

3. ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

3.1 นักเรียนมีพฤติกรรมที่พึงประสงค์ตามคุณธรรมอัตลักษณ์ของโรงเรียน

3.2 นักเรียนปรับเปลี่ยนพฤติกรรมตามคุณธรรมอัตลักษณ์ของโรงเรียน

3.3 โรงเรียนคุณธรรม ในเครือข่ายสถานศึกษาที่ 14 (สังคม2) จังหวัดหนองคาย นำแนวทางการพัฒนาพฤติกรรมที่พึงประสงค์ของนักเรียนตามคุณธรรมอัตลักษณ์ที่เหมาะสม ไปประยุกต์ใช้กับการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมในสถานศึกษาตามบริบทได้อย่างเหมาะสม

4. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ กลุ่มเป้าหมาย คือ โรงเรียนในเครือข่ายสถานศึกษาที่ 14 จำนวน 9 แห่ง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แก่นนำนักเรียน 200 คน แก่นนำครูผู้บริหาร 18 คน รวมทั้งสิ้นจำนวน 218 คน ขั้นตอนการดำเนินงานมี 4 ขั้นตอน ดังนี้ 1)การวางแผน (Planning) 2)การปฏิบัติ (Acting, Do) 3)การสังเกต/การประเมิน (Observing, Check) และ 4)การสะท้อนผล/การปรับปรุง (Reflecting/Act) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยได้กำหนดเครื่องมือตามกรอบแนวคิดของ Mills (2007) ซึ่งจำแนกเป็น 3 กลุ่มประกอบด้วย 1) แบบสังเกต โดยเป็นแบบสังเกตแบบมีส่วนร่วม เป็นการสังเกตที่ผู้สังเกตเข้าไปเป็นสมาชิกหรือมีส่วนร่วมในเหตุการณ์ หรือกิจกรรมนั้นด้วย ซึ่งจะทำให้ได้เห็นพฤติกรรมเหตุการณ์อย่างละเอียดทุกแง่ทุกมุม 2)แบบตรวจสอบหรือบันทึก ได้แก่ การบันทึกอนุทิน การบันทึกเสียงและบันทึกภาพ หลักฐานสิ่งของการบันทึกภาคสนาม และ 3)แบบประเมิน สร้างคำตอบตามแนวของลิเคิร์ท (Likert, 1961) ให้เลือก 5 ระดับ การเก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยใช้เครื่องมือที่หลากหลายในการเก็บรวบรวมข้อมูลซึ่งได้ขอความร่วมมือกับครูแกนนำผู้รับผิดชอบโครงการในโรงเรียนเครือข่ายดำเนินการเก็บข้อมูล และร่วมกันสะท้อนผลลัพธ์ที่เกิดหลัง

ดำเนินโครงการ ตลอดถึงเก็บรวบรวมข้อมูลแบบสอบถามที่เกี่ยวข้องกับโครงการวิจัยส่งกลับคืนมาเพื่อประเมินเป็นระยะตามที่ได้กำหนดร่วมกันไว้ในขั้นวางแผน การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยวิเคราะห์จากข้อความพรรณนาเหตุการณ์เกี่ยวกับการดำเนินการตามกิจกรรม โดยนำรายงานการวิเคราะห์ข้อมูลของแต่ละกิจกรรมตามวัตถุประสงค์กำหนด 2)การวิเคราะห์ข้อมูลที่เป็นเชิงปริมาณ ใช้ค่าสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย(Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน(Standard Deviation) เพื่อเป็นข้อมูลในการเปรียบเทียบกับเป้าหมายหรือแสดงให้เห็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นโดยคำตอบเป็นแบบประเมินค่า (Rating Scale) สร้างคำตอบตามแนวของลิเคิร์ท (Likert) มีคำตอบให้เลือก 5 ระดับเกณฑ์การแปลความหมาย เพื่อจัดระดับคะแนนเฉลี่ย ได้แก่ ระดับมากที่สุด (4.21 – 5.00) ระดับมาก (3.41 – 4.20) ระดับปานกลาง (2.61 – 3.40) ระดับน้อย (1.81 – 2.60) ระดับน้อยที่สุด (1.00 – 1.80) การวิเคราะห์ข้อมูลที่เป็นเชิงปริมาณ ใช้ค่าสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

5. ผลการวิจัย

5.1 ผลการสร้างแนวทางการพัฒนาพฤติกรรมที่พึงประสงค์ของนักเรียนตามคุณธรรมอัตลักษณ์สำหรับโรงเรียนคุณธรรม ประกอบด้วยกิจกรรม ดังนี้ 1)กิจกรรมที่มุ่งสร้างการมีส่วนร่วม 2) กิจกรรมที่มุ่งเพิ่มพูนทักษะการคิดวิเคราะห์เชิงเหตุผล 3)กิจกรรมที่มุ่งเพิ่มพูนทักษะชีวิต 4)กิจกรรมที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ 5)กิจกรรมที่สนองตอบความสนใจ ความถนัด และความต้องการของนักเรียนทุกคน 6)กิจกรรมที่สะท้อนบริบทจริงของโรงเรียน 7)ประเมินผลการเรียนรู้จากสภาพจริง 8)กิจกรรมที่จัดขึ้นสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชั้นเรียน ซึ่งกิจกรรมทั้ง 8 ข้อที่กล่าวมาข้างต้นเป็นแนวทางในการพัฒนาพฤติกรรมที่พึงประสงค์ของนักเรียน เพื่อให้เป็นไปตามคุณธรรมอัตลักษณ์ของโรงเรียน ได้แก่ ซื่อสัตย์ ขยัน รับผิดชอบ มีระเบียบวินัย มีความอุตสาหะ มีความมุ่งมั่น ใฝ่เรียนรู้ อดทนอดกลั้น สามัคคี มีน้ำใจ เมตตากรุณา สุภาพ มีสัมมาคารวะ กตัญญู พอเพียง ประหยัด มีจิตสาธารณะ ซึ่งยึดหลักการสำคัญในการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรมจริยธรรม เป็นต้น

5.2 ผลการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของนักเรียนตามคุณธรรมอัตลักษณ์สำหรับโรงเรียนคุณธรรม พบว่า บรรลุตามเป้าหมายที่กำหนดนักเรียนมีพฤติกรรมที่พึงประสงค์เพิ่มขึ้น และพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ลดลง ส่งผลลัพธ์ที่ดีต่อครอบครัว โรงเรียน ชุมชน และสังคม ดังนี้

5.2.1 ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นกับนักเรียน (1)นักเรียนมีการพัฒนาตนเองตามคุณธรรมอัตลักษณ์ของโรงเรียน และการลงมือปฏิบัติโครงงานส่งผลให้นักเรียนมีวินัยดี พูดจาสุภาพ ส่งงานตรงเวลา ทิ้งขยะเป็นที่ รักษาความสะอาด ช่วยเหลืองานโรงเรียนด้วยความเต็มใจรับประทานอาหารกลางวันหมดถาด ใช้อุปกรณ์การเรียนอย่างประหยัด ปิดไฟ ปิดพัดลม เมื่อไม่ใช้ มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ พฤติกรรมบ่งชี้เชิงบวกเพิ่มขึ้น รู้จักการทำงานเป็นทีมโดยใช้กระบวนการกลุ่ม มีภาวะผู้นำและผู้ตามที่ดี มีทักษะการคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา และมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ดีขึ้น (2)นักเรียนมีพฤติกรรมที่พึงประสงค์เป็นไปตามคุณธรรมอัตลักษณ์ของโรงเรียนที่กำหนดไว้เป็นส่วนใหญ่ มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนเองและส่วนรวมมากขึ้น นักเรียนมีพฤติกรรมด้านระเบียบวินัยเพิ่มมากขึ้น เช่น การเดินแถว การแต่งกายถูกต้องตามระเบียบของโรงเรียน ประพฤติปฏิบัติตนตามข้อตกลง กฎเกณฑ์ และระเบียบของโรงเรียนได้ดีขึ้น นักเรียนมีพฤติกรรม

ด้านจิตอาสาเพิ่มมากขึ้น เช่น การแสดงความมีน้ำใจ การรู้จักใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่น และการเสียสละเวลาว่างช่วยงานครูและผู้ปกครอง เป็นต้น (3)นักเรียนพัฒนาตนเองในทิศทางที่ดีเพิ่มมากขึ้น เช่น มีสมาธิในการเรียน กล้าแสดงออกกระตือรือร้น ใฝ่รู้ใฝ่เรียน ตั้งใจฝึกปฏิบัติงานต่าง ๆ อย่างสม่ำเสมอ และมีทัศนคติที่ดีต่อการเรียน

5.2.2 ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นกับครู การพัฒนาตนเองตามคุณธรรมอัตลักษณ์ของโรงเรียนและมีส่วนร่วมในพัฒนางานมาทำงานและเข้าสอนตรงเวลา พูดจาสุภาพ เตรียมสื่อ วัสดุ อุปกรณ์ประกอบการสอน ส่งงานที่ได้รับมอบหมายตามกำหนดช่วยเหลืองานของโรงเรียนด้วยความเต็มใจ ใช้อุปกรณ์ในการเรียนการสอนและการทำงานอย่างประหยัดตามความจำเป็นปิดไฟ ปิดพัดลม เมื่อไม่ใช้งาน ออกแบบกิจกรรมบูรณาการคุณธรรมเข้ากับกิจกรรมการเรียนรู้และเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียน

5.2.3 ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นกับผู้บริหาร ผู้บริหารให้ความสำคัญต่อการพัฒนาการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในสถานศึกษา เป็นผู้นำในการขับเคลื่อนบริหารงานแบบมีส่วนร่วม มีความรับผิดชอบ ปฏิบัติหน้าที่ตรงเวลาและเต็มเวลา นิเทศการเรียนการสอนตามกำหนด ใช้วัสดุอุปกรณ์อย่างคุ้มค่า พูดจาสุภาพ เป็นแบบอย่างที่ดี

5.2.4 ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นกับโรงเรียน จากกระบวนการดำเนินงานโครงการโดยใช้แนวคิด หลักการ รูปแบบและวิธีการที่หลากหลายให้ทุกคนได้ลงมือปฏิบัติ เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเชิงบวกในโรงเรียน ทำให้เกิดองค์ความรู้และแนวปฏิบัติที่ดี บทเรียนที่ใช้ในการพัฒนาคุณธรรมอัตลักษณ์ของโรงเรียน โรงเรียนมีสภาพแวดล้อม ภูมิทัศน์ร่มรื่น เหมาะสมเป็นสถานที่เรียนมากขึ้น บริเวณโรงเรียนมีความสะอาด อาคารเรียนและสถานที่ต่าง ๆ มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย สวยงาม ในด้านบรรยากาศ พบว่า ผู้บริหาร ครู และนักเรียนมีสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน มีบรรยากาศของการร่วมมือกันและมีการเรียนรู้ร่วมกัน โรงเรียนส่วนใหญ่มีภาคีเครือข่ายเข้ามามีส่วนร่วมสนับสนุนเพิ่มมากขึ้น เช่น การมอบทุนการศึกษา การบริจาคเงินเพื่อจัดซื้อวัสดุและอุปกรณ์ของโรงเรียน การบริจาคเงินเพื่อก่อสร้างและซ่อมแซมอาคาร ปรับปรุงภูมิทัศน์ของโรงเรียน สนับสนุนบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญเป็นแกนนำจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ ช่วยงานพัฒนาสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียน ช่วยเสริมแรงในการจัดอาหารกลางวัน เป็นต้น ภาคีเครือข่ายที่เข้ามามีส่วนร่วม สนับสนุน พบว่า ส่วนใหญ่จะมาจากชุมชน ภาคราชการ/รัฐวิสาหกิจ ผู้ปกครองและครอบครัว ภาคเอกชน องค์กรมูลนิธิ ชมรม และสมาคมต่างๆ นอกจากนี้ ยังพบว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้เข้ามาสนับสนุนการจัดกิจกรรมของโรงเรียนเพิ่มขึ้น เช่น การบริจาคเงิน อนุเคราะห์ให้ใช้อาคารสถานที่ และจัดหาบุคลากร โรงเรียนเกิดนวัตกรรมองค์ความรู้ของการสร้างเสริมคุณธรรมจริยธรรม ซึ่งได้จากการดำเนินงานด้านการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมของโรงเรียน พบว่า เริ่มมีการพัฒนารูปแบบโมเดลหรือยุทธศาสตร์การดำเนินโครงงานคุณธรรม การจัดการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียนโดยบูรณาการการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมเข้าไปสู่รายวิชาบางรายวิชาและกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน องค์ความรู้ที่เกิดจากการเรียนรู้และการถอดบทเรียนจากปราชญ์ชาวบ้านและวัฒนธรรมของชุมชน และนวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียนโดยใช้การดำเนินโครงงานคุณธรรมเป็นฐาน เป็นต้น โรงเรียนได้รับการยอมรับให้เป็นแหล่งเรียนรู้ศึกษาดูงานด้านคุณธรรมจริยธรรมของโรงเรียนใกล้เคียง ชื่อเสียงของโรงเรียนในด้านการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของนักเรียนให้ดีขึ้น ทำให้โรงเรียนใกล้เคียงมาศึกษาดูงานด้านคุณธรรมจริยธรรม

5.2.5 ผลลัพธ์ที่เกิดกับครอบครัว ผู้ปกครองเห็นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของบุตรหลานว่ามีการพัฒนาตนเองด้านระเบียบวินัย มีความรับผิดชอบในการเรียน การทำการบ้าน การเข้านอน – ตื่นนอนตรงเวลาเพื่อมาให้ทันเข้าแถวเคารพธงชาติและมีการช่วยเหลืองานบ้าน ทำให้ผู้ปกครองเห็นความสำคัญและเป็นแบบอย่างที่ดีให้ความร่วมมือในการดูแลนักเรียนและกิจกรรมของโรงเรียนมากขึ้น

5.2.6 ผลลัพธ์ที่เกิดกับชุมชน ชุมชน และหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ตระหนักและเห็นความสำคัญในการพัฒนาคุณธรรมให้นักเรียนเป็นเยาวชนที่ดีของสังคม เข้ามามีส่วนร่วมสนับสนุนโรงเรียนในด้านกำลังทรัพย์บริจาคปัจจัยสร้างอาคารหอประชุม ให้นักเรียนได้ปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ อย่างมีความสุข โดยเฉพาะอย่างยิ่งผลลัพธ์ที่เกิดกับผู้เรียนที่พึงสังเกตได้ ซึ่งผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยได้กำหนดโครงการกิจกรรมเพื่อพัฒนาตัวบ่งชี้ 3 ด้าน ได้แก่ 1)การมีวินัย 2)ความพอเพียง และ 3)จิตสาธารณะ พบว่า บรรลุตามเป้าหมายที่กำหนด ดังนี้

1) การมีวินัย ได้แก่ (1)นักเรียนร่วมกันรักษาความสะอาดในห้องเรียนและบริเวณที่ได้รับผิดชอบ (2)นักเรียนทำงานส่งทันเวลาครบทุกชิ้นและทำด้วยตนเอง (3)นักเรียนปิดน้ำปิดไฟทุกครั้งเมื่อไม่ใช้ (4)นักเรียนมาโรงเรียนทันเวลาเสมอ (5)นักเรียนแต่งกายถูกระเบียบของโรงเรียน (6)นักเรียนตัดผมทุกต้นเดือน (7)นักเรียนรักษาสิทธิและรู้จักหน้าที่ของตนเอง

2) ความพอเพียง ได้แก่ (1)นักเรียนรู้จักออม และใช้เงินตามความจำเป็น (2)นักเรียนเล่นหรือใช้สิ่งของที่ตนเองมีอยู่ด้วยความเต็มใจกินอยู่ง่ายตามสภาพจริง (3)นักเรียนนำสิ่งของที่มีอยู่ทดแทนสิ่งที่ชำรุดหรือประดิษฐ์ของเล่นง่ายๆ ได้ด้วยตนเอง (4)นักเรียนใช้สิ่งของส่วนร่วมพอควรตามความจำเป็น (5)นักเรียนใช้น้ำไฟเท่าที่จำเป็นและปิดทุกครั้งที่เลิกใช้สม่ำเสมอ

3) จิตสาธารณะ ได้แก่ (1)นักเรียนอาสาช่วยงานต่างๆ (2)นักเรียนรู้จักแบ่งปันสิ่งของแก่ผู้อื่นได้โดยไม่เรียกร้องสิ่งตอบแทน (3)นักเรียนดูแลรักษาสาธารณสมบัติ และสิ่งแวดล้อมด้วยความเต็มใจ (4) นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อโรงเรียน วัด ชุมชนและสังคม

5.3 ผลการประเมินการจัดค่ายยุวชนคนคุณธรรม พบว่า ผลการประเมินโครงการ ค่ายยุวชนคนคุณธรรม ของกลุ่มเครือข่ายที่ 14 ร่วมกับองค์การบริหารส่วนจังหวัดหนองคาย ณ โรงเรียนบ้านม่วง ตำบลบ้านม่วง อำเภอสังคม จังหวัดหนองคาย ระหว่างวันที่ 6 – 8 มีนาคม 2562 พบว่า โดยภาพรวมผู้เข้าร่วมโครงการเห็นว่าอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.82, S.D. = .439) เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า วิทยากรชี้แจงขั้นตอน วิธีทำและสรุปประเด็น ชัดเจนเข้าใจง่าย ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.55, S.D. = .500) รองลงมาคือ นักเรียนคิดว่าการอบรมเป็นประโยชน์ต่อตนเอง ระดับมากที่สุด($\overline{X}$ = 4.53, S.D. = .501) และน้อยที่สุด ได้แก่ นักเรียนเข้าใจตัวชี้วัดของโครงงานคุณธรรมของกลุ่ม ระดับปานกลาง ($\overline{X}$ = 3.08, S.D. = .844)

5.4 ความพึงพอใจต่อการจัดกิจกรรมการอบรมคุณธรรมจริยธรรม เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน พบว่า ผู้เข้าร่วมโครงการมีความพึงพอใจในระดับมากเมื่อจำแนกเป็นรายได้ พบว่า 1) ด้านกระบวนการขั้นตอนการจัดกิจกรรม ผู้เข้าร่วมโครงการมีความพึงพอใจในระดับมากทุกข้อ 2) ด้านเจ้าหน้าที่และวิทยากร พบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ 3) ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก พบว่า พึงพอใจอยู่ในระดับมากทุกข้อ และพึงพอใจมากที่สุด ได้แก่ สถานที่สำหรับการให้บริการมีความเหมาะสม และ 4) ด้านคุณภาพ พบว่า พึงพอใจระดับมากทุกข้อ และระดับมากที่สุดมากที่สุด ได้แก่ ได้เข้าร่วมโครงการหรือได้รับ

บริการที่เป็นประโยชน์

6. อภิปรายผลการวิจัย

6.1 ผลการสร้างแนวทางการพัฒนาพฤติกรรมที่พึงประสงค์ของนักเรียนตามคุณธรรม อัตลักษณ์สำหรับโรงเรียนคุณธรรม ประกอบด้วย 1)กิจกรรมที่มุ่งสร้างการมีส่วนร่วม 2)กิจกรรมที่มุ่งเพิ่มพูนทักษะการคิดวิเคราะห์เชิงเหตุผล 3)กิจกรรมที่มุ่งเพิ่มพูนทักษะชีวิต 4)กิจกรรมที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ 5)กิจกรรมที่สนองตอบความสนใจ ความถนัด และความต้องการของนักเรียนทุกคน 6)กิจกรรมที่สะท้อนบริบทจริงของโรงเรียน 7)ประเมินผลการเรียนรู้จากสภาพจริง 8)กิจกรรมที่จัดขึ้นสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชั้นเรียน ซึ่งกิจกรรมทั้ง 8 ข้อที่กล่าวมาข้างต้นเป็นแนวทางในการพัฒนาพฤติกรรมที่พึงประสงค์ของนักเรียน เพื่อให้เป็นไปตามคุณธรรมอัตลักษณ์ของโรงเรียน ได้แก่ ซื่อสัตย์ ขยัน รับผิดชอบ มีระเบียบวินัย มีความอุตสาหะ มีความมุ่งมั่น ใฝ่เรียนรู้ อดทนอดกลั้น สามัคคี มีน้ำใจ เมตตากรุณา สุภาพ มีสัมมาคารวะ กตัญญู พอเพียง ประหยัด มีจิตสาธารณะ ซึ่งยึดหลักการสำคัญในการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรม สอดคล้องกับที่ ไพศาล มั่นอก และ ไพฑูรย์ สินลารัตน์ (2557 : 99-117) ได้วิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียน โดยใช้กลยุทธ์ 5 อย่าง ได้แก่ กลยุทธ์การเข้าค่ายคุณธรรม กลยุทธ์การสอนสอดแทรกคุณธรรม จริยธรรม กลยุทธ์วันพุธพบพระละกิเลส กลยุทธ์ส่งเสริมและพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมในชีวิตประจำวัน และกลยุทธ์ศูนย์พัฒนาการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า หลังการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมด้วยกลยุทธ์ทั้ง 5 กลยุทธ์ โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ การมีความซื่อสัตย์สุจริต การมีความขยันอดทน การมีสติปัญญา และการมีความเพียรซึ่งสอดคล้องกับ สุระ อ่อนแพง ปัญญา สังขวดี วิทยา จันทร์ศิลา และสำราญ มีแจ้ง (2556 : 258-265) ได้ศึกษารูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมนักเรียนระดับประถมศึกษาในสถานศึกษา ผลการวิจัยพบว่ามี 3 องค์ประกอบ ดังนี้ องค์ประกอบที่ 1 คุณธรรมจริยธรรมนักเรียนระดับประถมศึกษา 14 ประการ องค์ประกอบที่ 2 วิธีการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน มี 4 วิธี ดังนี้ 1)การบูรณาการในการจัดการเรียนรู้ 2)การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน 3)การจัดกิจกรรมโดยผู้ปกครองมีส่วนร่วม 4)การจัดกิจกรรมพัฒนาตามวิถีชีวิตในชุมชน องค์ประกอบที่ 3 กระบวนการบริหารเพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม มี 5 ขั้นตอน ดังนี้ 1)การทบทวนพันธกิจ 2)การวางแผน 3)การดำเนินงาน 4)การติดตามประเมินผล 5)การรายงานผล การประเมินรูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาที่สร้างขึ้น มีความเป็นไปได้ในระดับมาก และความมีประโยชน์อยู่ในระดับมากที่สุด และสอดคล้องกับงานวิจัยของ จิตรัตนาภรณ์ เวียงพล และคณะ (2561 : 12-13) ที่ได้ศึกษาการศึกษาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน เครือข่ายเมืองเชียงขวัญ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นของครูที่มีต่อคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน เครือข่ายเมืองเชียงขวัญ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 1 โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากสูงไปหาต่ำ คือ ด้านรักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ ด้านซื่อสัตย์สุจริต ด้านมุ่งมั่นในการทำงานด้านใฝ่เรียนรู้ ด้านรักความเป็นไทย ด้านมีจิตสาธารณะ ด้านอยู่อย่างพอเพียง และด้านมีวินัย

6.2 ผลการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของนักเรียนตามคุณธรรมอัตลักษณ์สำหรับโรงเรียนคุณธรรมพบว่า บรรลุตามเป้าหมายที่กำหนดนักเรียนมีพฤติกรรมที่พึงประสงค์เพิ่มขึ้น และพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ลดลง ส่งผลลัพธ์ที่ดีต่อครอบครัว โรงเรียน ชุมชน และสังคม ได้แก่ 1)นักเรียนมีการพัฒนาตนเองตามคุณธรรมอัตลักษณ์ของโรงเรียน และการลงมือปฏิบัติโครงงานส่งผลให้นักเรียนมีวินัยดี พูดจาสุภาพ ส่งงานตรงเวลา ทิ้งขยะเป็นที่ รักษาความสะอาด ช่วยเหลืองานโรงเรียนด้วยความเต็มใจ รับประทานอาหารกลางวันหมดถาด ใช้อุปกรณ์การเรียนอย่างประหยัด ปิดไฟ ปิดพัดลม เมื่อไม่ใช้ มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ พฤติกรรมบ่งชี้เชิงบวกเพิ่มขึ้น รู้จักการทำงานเป็นทีมโดยใช้กระบวนการกลุ่ม มีภาวะผู้นำและผู้ตามที่ดี มีทักษะการคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา และมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ดีขึ้น 2)นักเรียนมีพฤติกรรมที่พึงประสงค์เป็นไปตามคุณธรรมอัตลักษณ์ของโรงเรียนที่กำหนดไว้เป็นส่วนใหญ่ มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนเองและส่วนรวมมากขึ้น นักเรียนมีพฤติกรรมด้านระเบียบวินัยเพิ่มมากขึ้น เช่น การเดินแถว การแต่งกายถูกต้องตามระเบียบของโรงเรียน ประพฤติปฏิบัติตนตามข้อตกลง กฎเกณฑ์ และระเบียบของโรงเรียนได้ดีขึ้น นักเรียนมีพฤติกรรมด้านจิตอาสาเพิ่มมากขึ้น เช่น การแสดงความมีน้ำใจ การรู้จักใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่น และการเสียสละเวลาว่างช่วยงานครูและผู้ปกครอง เป็นต้น 3)นักเรียนพัฒนาตนเองในทิศทางที่ดีเพิ่มมากขึ้น เช่น มีสมาธิในการเรียน กล้าแสดงออกกระตือรือร้น ใฝ่รู้ใฝ่เรียน ตั้งใจฝึกปฏิบัติงานต่างๆ อย่างสม่ำเสมอ และมีทัศนคติที่ดีต่อการเรียนสอดคล้องกับผลงานวิจัยของสมปอง ใจดีเฉย และคณะ (2554 : ข) ที่ได้ศึกษากระบวนการสร้างโรงเรียนต้นแบบด้านคุณธรรมจริยธรรม บางมูลนากโมเดล พบว่า กระบวนการขับเคลื่อนสู่การเป็นบางมูลนากโมเดลใช้หลักสูตรของศูนย์คุณธรรมเป็นหลักเพื่อตอบสนองยุทธศาสตร์ 3 ด้าน ได้แก่ ยุทธศาสตร์การพัฒนาครู ยุทธศาสตร์การพัฒนานักเรียน และยุทธศาสตร์การพัฒนาสภาพแวดล้อม โดยใช้โครงงานคุณธรรมเป็นเครื่องมือหลักในการขับเคลื่อนโครงการ ร่วมกับงานวินัยนักเรียน และกิจกรรม/โครงการด้านการพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะของนักเรียน ซึ่งการใช้โครงงานคุณธรรมเป็นเครื่องมือหลักนั้น มิได้เป็นตัวกลจักรที่ทำให้นักเรียนมีคุณธรรมโดยตรง แต่เป็นกลไกที่ช่วยพัฒนาการคิดให้กับนักเรียน ซึ่งเมื่อนักเรียนคิดดี และคิดเป็น คิดวิเคราะห์เชิงระบบจะก่อเกิดอาวุธทางปัญญาและเกิดคุณธรรมขึ้นภายในตัวเองตามมาในที่สุด ซึ่งโครงงานคุณธรรมในแต่ละห้องเรียนล้วนมาจากการร่วมคิดร่วมทำของนักเรียนตามที่ตนเองถนัด มีความชอบ ทำแล้วเกิดความสุข และได้เรียนรู้คุณธรรมความดีความงามที่หลากหลายในระหว่างที่ตนเองปฏิบัติกิจกรรมโดยมีครูเป็นที่ปรึกษาและเป็นผู้อำนวยความสะดวกในขณะปฏิบัติกิจกรรมอย่างใกล้ชิดซึ่งสอดคล้องกับ ศูนย์โรงเรียนคุณธรรม มูลนิธิยุวสถิรคุณ (2560 : 18-23) ได้รายงานข้อมูลการนิเทศอาสาติดตามการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรม ในปี พ.ศ. 2558 จำนวน 130 แห่ง พบว่าโรงเรียนที่ดำเนินการในระหว่างปี 2555-2558 มีการเปลี่ยนแปลงในเชิงบวก

7. ข้อเสนอแนะ

7.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

7.1.1 โรงเรียนต้นแบบคุณธรรม ที่ประสบความสำเร็จในการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม ควรมีการขยายผลไปยังโรงเรียนอื่นด้วยวิธีการ Coaching and Mentoring โดยโรงเรียนต้นแบบควรเป็นพี่เลี้ยงให้แก่โรงเรียนอื่นๆ เพื่อให้เกิดประโยชน์ในวงกว้างมากขึ้น และช่วยให้การพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม

อยู่ในสังคมไทยอย่างยั่งยืน

7.1.2 การดำเนินงานโครงการโรงเรียนคุณธรรม ให้ประสบความสำเร็จนั้นกลไกสำคัญเกิดจากความร่วมมือร่วมใจของบุคลากรภายในโรงเรียนทุกระดับ ได้แก่ ผู้บริหาร ครู บุคลากรทางการศึกษา นักเรียน ดังนั้น เพื่อให้การพัฒนาโรงเรียนคุณธรรมมีความต่อเนื่องโรงเรียนควรสร้างครูแกนนำและนักเรียนแกนนำรุ่นใหม่ขึ้นมาทดแทน ครูแกนนำที่กำลังจะเกษียณและนักเรียนแกนนำที่จะสำเร็จการศึกษา ด้วยการสร้างประสบการณ์ร่วมกัน เรียนรู้วิธีการจากการปฏิบัติงานร่วมกัน จนเกิดความรู้ความเข้าใจ สามารถประยุกต์ใช้เป็นหลักปฏิบัติได้อย่างถูกต้องตามวัตถุประสงค์

7.2 ข้อเสนอแนะสำหรับผู้ปฏิบัติ

7.2.1 การดำเนินงานโครงการโรงเรียนคุณธรรม ให้ประสบผลสำเร็จไม่ควรใช้การสั่งการหรือบังคับให้ทำ แต่ผู้บริหาร ครู หรือนักเรียนแกนนำ ต้องหาวิธีการที่ทำให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องตระหนักถึงความสำคัญและเห็นคุณค่าของการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมแก่ผู้เรียน และพร้อมที่จะทุ่มเทแรงกาย แรงใจ และร่วมมือกันในการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมให้แก่ผู้เรียนด้วยความเต็มใจ

7.2.2 การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมแก่ผู้เรียนเป็นเรื่องที่ต้องใช้เวลานานพอสมควรและต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องจึงจะประสบความสำเร็จ ดังนั้นจึงจำเป็นต้องมีการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ และทำให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องรู้สึกว่าการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมแก่ผู้เรียนเป็นเรื่องปกติที่อยู่ในวิถีการดำเนินชีวิตประจำวัน และกลายเป็นวัฒนธรรมองค์กรในที่สุด

7.2.3 จากการศึกษาพบว่า การนิเทศติดตามโดยผู้นิเทศเป็นปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งที่ช่วยให้การดำเนินงานพัฒนาโรงเรียนคุณธรรม ประสบผลสำเร็จ ดังนั้นโรงเรียนจึงได้มีการสร้างกลุ่ม “ผู้นิเทศจิตอาสา” เป็นกลุ่มคณะผู้บริหาร ทำหน้าที่ติดตามการดำเนินงานสะท้อนสภาพการดำเนินงานและช่วยแก้ไขปัญหาในเบื้องต้นภายในโรงเรียน โดยดำเนินการทั้งในรูปแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ซึ่งถือเป็นการนิเทศติดตามภายใน

7.3 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยต่อไป

7.3.1 โรงเรียนคุณธรรม มีความหลากหลายของการดำเนินงานที่น่าสนใจ ผลจากการดำเนินงานทำให้ได้แนวการดำเนินงานและนวัตกรรมที่น่าสนใจในการพัฒนาความดี ซึ่งเกิดจากความคิดและความตั้งใจของนักเรียนที่ต้องการแก้ปัญหาและต้องการทำความดีด้วยตนเอง ดังนั้น จึงควรมีการรวบรวมและสังเคราะห์องค์ความรู้ สำหรับให้ครูและนักเรียนรุ่นใหม่ในโรงเรียนรวมถึงโรงเรียนเครือข่ายได้เรียนรู้วิธีการสร้างความดีด้วยให้บรรลุผลต่อไป

7.3.2 โรงเรียนคุณธรรม เป็นเครื่องมือหนึ่งในการขับเคลื่อนด้านการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมแก่นักเรียน อย่างไรก็ตาม ควรมีการวิจัยเพื่อศึกษาวิธีการอื่นๆ หรือนวัตกรรมใหม่ ที่สามารถใช้เป็นเครื่องมือขับเคลื่อนโรงเรียนคุณธรรม เพื่อเพิ่มทางเลือกที่ถูกจริตโรงเรียนซึ่งมีบริบทที่หลากหลายแตกต่างกันไป

8. เอกสารอ้างอิง

จิตรัตนาภรณ์ เวียงพล และคณะ. (2561). การศึกษาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน เครือข่ายเมืองเชียงขวัญ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 1. **วารสารมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด.** 7(1). 12-23.

ไพศาล มั่นอก และ ไพฑูรย์ สินลารัตน์. (2557). การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน ระดับมัธยมศึกษาขนาดเล็ก : กรณีศึกษาของนักเรียนโรงเรียนวิเศษชัยชาญ. **วิทยาคมวารสารสุทธิปริทัศน์.** 28(88). 99-117.

ระพีพัฒน์ หาญโสภา. (2557). **การประเมินโรงเรียนวิถีพุทธ.** วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

ศูนย์โรงเรียนคุณธรรม มูลนิธิยุวสถิรคุณ. (2559). **คู่มือการจัดกิจกรรมพัฒนาโรงเรียนคุณธรรม.** กรุงเทพมหานคร : สหมิตรพริ้นติ้งแอนด์พับลิสชิ่ง.

สมปอง ใจดีเฉย และคณะ. (2554). **การสังเคราะห์องค์ความรู้กระบวนการสร้างโรงเรียนต้นแบบด้านคุณธรรม จริยธรรม.** กรุงเทพมหานคร : ศูนย์คุณธรรมและคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

สำนักงานพัฒนานวัตกรรมการจัดการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2561). **โรงเรียนคุณธรรม สพฐ. มาตรฐานและตัวชี้วัด.** สืบค้นเมื่อ 4 กุมภาพันธ์ 2562. จาก http://www.pkt.ac.th/moral/

สำนักงานพัฒนานวัตกรรมการจัดการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2561). **โรงเรียนคุณธรรม สพฐ. ค่ายยุวชนคนคุณธรรม.** สืบค้นเมื่อ 4 กุมภาพันธ์ 2562. จาก http://www.pkt.ac.th/moral/

สุพรรณี ไชยอำพร. (2551). รูปแบบแหล่งเรียนรู้ด้านคุณธรรมเพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน. **วารสารพัฒนาสังคม.** 10(2). 1-24.

สุระ อ่อนแพง ปัญญา สังขวดี วิทยา จันทร์ศิลา และสำราญ มีแจ้ง. (2556). รูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมนักเรียนระดับประถมศึกษาในสถานศึกษาสังกัดสานักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา. **วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร**. 15(ฉบับพิเศษ). 258-265.

Mills,G. E. (2007). **Action research: A Guide for the teacher researcher.** 3nd ed. New Jersey : Merrill Prentice Hall.

Likert, Rensis A. (1961). **New Patterns of Management.** New York : McGraw-Hill Book Company Inc.

9. คำขอบคุณ

การวิจัยครั้งนี้สำเร็จได้ด้วยความอนุเคราะห์จากคณะกรรมการที่ปรึกษา ผู้เชี่ยวชาญที่กรุณาให้คำแนะนำให้ข้อคิดในการดำเนินการวิจัยตลอดจนแก้ไขปรับปรุงงานวิจัยฉบับนี้มีความสมบูรณ์ ขอขอบคุณผู้อำนวยการ คณะครูที่เป็นแกนนำ และแกนนำนักเรียน โรงเรียนในเครือข่ายสถานศึกษาที่ 14 จำนวน 9 แห่ง ที่ให้ความอนุเคราะห์เป็นกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ทำให้คณะผู้วิจัยสามารถทำวิจัยฉบับนี้สำเร็จลุล่วงด้วยดี ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณอย่างสูง

การบริหารจัดการกลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มปลูกส้มโอบ้านหนองผักหลอด ตำบลบ้านแท่น อำเภอบ้านแท่น จังหวัดชัยภูมิ

The Management of Community Enterprise on Pomelo Farming Group, Banthaen Sub district Banthaen District, Chaiyaphum Province

ธีระชัย สุนทร[1], พจ ตู้พจ[2], อำนวย สังข์ช่วย[3]
Teerachai Sunthorn[1], Pot Toopot[2], Amnuay Sangchuay[3]
ทำวิจัยเมื่อ พ.ศ. 2562
Email : theerachai6942@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1)ศึกษาสภาพการบริหารจัดการกลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มปลูกส้มโอบ้านหนองผักหลอด 2)เปรียบเทียบความคิดเห็นต่อสภาพการบริหารจัดการของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มปลูกส้มโอบ้านหนองผักหลอด จำแนกตามเพศ อายุและระดับการศึกษา และ 3)ศึกษาแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการกลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มปลูกส้มโอบ้านหนองผักหลอดตำบลบ้านแท่น อำเภอบ้านแท่น จังหวัดชัยภูมิโดยใช้หลักการบริหารจัดการของเฮอร์เบอร์ท 5 ด้าน เป็นการวิจัยแบบผสมผสานระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ มีกลุ่มตัวอย่าง 261 คน และการวิจัยเชิงคุณภาพ ประชากรกลุ่มเป้าหมายผู้ให้ข้อมูล 10 คน กำหนดนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานทดสอบค่า t (t-test) และทดสอบค่า F–test (One way ANOVA) และการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้เครื่องมือแบบสัมภาษณ์ กึ่งโครงสร้างเจาะลึก วิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา

ผลการศึกษาพบว่า 1)การวิเคราะห์สภาพการบริหารจัดการของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มปลูกส้มโอบ้านหนองผักหลอดตำบลบ้านแท่น อำเภอบ้านแท่น จังหวัดชัยภูมิ พบว่า โดยภาพรวมและรายด้านอยู่

---

[1] นักศึกษาหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

[1] Master of Public Administration Formula Student Department of Public Administration, Northeastern University, Thailand.

[2,3] คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

[2,3] Faculty of Social Sciences and Humanities, Northeastern University, Thailand.

* ได้รับบทความ: 29 เมษายน 2562; แก้ไขบทความ: 24 มิถุนายน 2562; ตอบรับการตีพิมพ์: 18 กรกฎาคม 2562

Received: April 29, 2019; Revised: June 24, 2019; Accepted: July 18, 2019

ในระดับมากทุกด้าน 2)การวิเคราะห์เปรียบเทียบการบริหารจัดการกลุ่มวิสาหกิจชุมชน กลุ่มปลูกส้มโอบ้านหนองผักหลอดตำบลบ้านแท่น อำเภอบ้านแท่น จังหวัดชัยภูมิ จำแนกตามเพศ อายุและระดับการศึกษา พบว่า โดยภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกันทุกด้าน 3)แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการกลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มปลูกส้มโอบ้านหนองผักหลอดตำบลบ้านแท่น อำเภอบ้านแท่น จังหวัดชัยภูมิพบว่า (1)ด้านบุคลากร(Man) ควรให้หน่วยงานภาครัฐเข้ามาช่วยเหลือ อบรม ให้ความรู้เรื่องการวางแผนการดำเนินงานปลูกส้มโอที่มีประสิทธิ์ภาพ แก่เกษตรกรเพิ่มมากขึ้น (2)ด้านงบประมาณ(Money) ควรให้ภาครัฐ เข้ามาอบรม ให้ความรู้ เรื่องการบริหารจัดการค่าใช้จ่ายการใช้เงินกองทุนวิธีการใช้จ่ายซื้อ-ขายผลผลิต และการตลาด (3)ด้านวัสดุอุปกรณ์(Material) ควรมีการจัดทำแผนจัดหาเครื่องมืออุปกรณ์เครื่องใช้พัฒนาเครื่องมืออุปกรณ์การผลิตแทนส่วนที่ชำรุดเสียหายหรือหล้าสมัย (4)ด้านบริหารจัดการ(Management) ควรส่งเสริมการมีส่วนร่วมให้ภาครัฐและเอกชนเข้ามาให้การสนับสนุนและ (5)ด้านการตลาด(Marketing) ควรมีประชุมอบรม ให้ความรู้แก่เกษตรกรกลุ่มสมาชิกเรื่องการวางแผนการตลาด ช่องทางการตลาด การสร้างแนวร่วมพ่อค้าคนกลาง ให้มีการแปรรูปผลิตภัณฑ์ผลผลิตเพื่อและส่งออก

คำสำคัญ : 1. การบริหารจัดการ 2. กลุ่มวิสาหกิจชุมชน 3. กลุ่มปลูกส้มโอ

ABSTRACT

The Objectives of the research article were to 1) study the situation of community enterprise management on pomelo farming group ; 2) to compare opinions on the situation of community enterprise management on pomelo farming group by sex, age, education level , and 3) to study guidelines of community enterprise management on pomelo farming group, Banthaen sub district, Banthaen district, Chaiyaphum Province. Herbert ‘s principles of management consisted of 5 aspects were applied, they were personnel, budget, equipment, management and marketing. Mixed method research was used. Samples of quantitative research were 261 and 10 target groups of qualitative research. Research instruments were a set of questionnaire with 5 rating scales, Statistics for data analysis were frequency percentage, mean , standard deviation, t-test and F-test (one-way ANOVA). And semi-structured interview with content analysis were employed in qualitative research.

The research result found that : 1.Analysis of the community enterprise management on pomelo farming group in general and each aspect were in high level. 2.Comparative analysis of the community enterprise management on pomelo group farming by sex, age and education level showed no statistical callysignicant differences in every comparison. 3.Guidelines for the community enterprise management on pomelo group revealed that : (1) The personal government sectors should provide various training perfects for effective pomelo farming ; (2) The budget members should be trained on cost management, of

appending, product marketing ; (3) The materials plant for equipments as well as repairing the broken and outdate ones ; (4) The management promoting the participation of both government and private sectors to support the pomelo farming group; And (5) The marketing should running workshops for the pomelo group on marketing plan, marketing share, product processing including reporting.

Keywords : 1. Management 2. Community Enterprise 3. Pomelo Farming Group

1. ความสำคัญและที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัย

การพัฒนาสังคม และประเทศชาติจะให้ประชาชนมีความเป็นอยู่ที่ ดีมีความสุขความอบอุ่นความมั่นคงปลอดภัยในชีวิต มีการทำอย่างมีแบบแผนมีระบบ มีขั้นตอนเริ่มต้นจาการเรียนรู้การคิดก่อนค่อยลงมือทำเน้นความร่วมมือ ในการทำกิจกรรมเพื่อให้สามารถพึ่งตนเอง ได้เป็นกระบวนการบพื้นฐานของการใช้ความรู้ ภูมิปัญญาวัฒนธรรมและทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนอย่างรู้คุณค่าเพื่อการพึ่งพาตนเองครอบครัวชุมชนและระหว่างชุมชนโดยมุ่งประโยชน์ทางสังคมแก่ชุมชนมากกว่าการ แสวงหากำไรสูงสุด ประชาชน จะต้องมีสภาวะเศรษฐกิจที่มั่นคงสภาวะสังคม ที่อบอุ่นมั่นคงโดยเฉพาะในด้านเศรษฐกิจนั้นจะต้องมีการเพิ่มรายได้ ลดรายจ่ายลดหนี้สินและเพิ่มทรัพย์สิน การเพิ่มรายได้จาก อาชีพหลักและอาชีพเสริม การผลิตเพื่อการใช้ในท้องถิ่นเป็นหลัก ซึ่งมีอยู่ 5 อย่างคือ ข้าว อาหาร สมุนไพร ของใช้ ปุ๋ย ซึ่งอยู่ในขีดความสามารถของชาวบ้านทั่วไปที่จะทำได้เป็นของต้องกิน ต้องใช้ ประจำวันมีมูลค่ามากกว่าครึ่งของค่าใช้จ่ายทั้งปีของแต่ละครัวเรือน แต่ชาวบ้านทั่วไปไม่ว่าอยู่ใกล้ หรือไกลเมืองต่างกันซื้อกินซื้อใช้ ปัจจุบันเกษตรกรซึ่งอยู่ในชนบทมีจำนวนถึงร้อยละ 80 ของประชาชนทั้งหมด(สำนักงานพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2557 : ออนไลน์) มีอาชีพเกษตรกรรมทำไร่ ทำนา ทำสวน เลี้ยงสัตว์ เลี้ยงปลาหมดฤดูปักดำและเก็บเกี่ยวเกษตรเหล่านั้นก็ประกอบอาชีพเสริมชุมชนต้องเรียนรู้จัดการมาร่วมกันวางแผนการผลิต การตลาดการบริโภคร่วมกัน ไม่ใช่ต่างตนต่างทำและในที่สุดก็ช้ำกันผลิตกัน เก็บและขายไม่ออก ไม่ใช่ทำเพื่อแข่งขันกันขาย เช่นคนปลูกข้าวมาก็เอาไว้กิน ส่วนที่เหลือก็ขายให้พ่อค้า พ่อค้าก็เอาไปแปรรูปแล้วเอาข้าวสาร กลับมาขายในหมู่บ้านคนปลูกข้าวเปลือก ขายราคาถูกแต่คนซื้อข้าวกลับซื้อข้าวในราคาแพง ทุนทางสังคมคือ แรงงาน ที่มีอยู่ไปรับจ้างทำงานต่างๆเช่น รับจ้างตัดอ้อย ขุดมันสำปะหลัง หรือก่อสร้างในเขตจังหวัดเดียวกันหรือไปรับจ้างทำงานในต่างจังหวัด และในเมืองใหญ่นอกจากนี้อาชีพเสริมของบางกลุ่มได้แก่ การทอผ้าไหม ทอผ้าฝ้าย ทอเสื่อ การเลี้ยงปลา การปลูกผัก การเพาะเห็ด และอื่นๆ อาชีพเสริมด้านเกษตร เช่น ปลูกส้มโอ บางแห่งเกษตรจะยึดเป็นอาชีพหลักก็มี (เสริมศักดิ์ วิศาลาสารถี และคณะ, 2535 : 1–74)

จังหวัดชัยภูมิเป็นจังหวัดหนึ่งของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่มีการคมนาคมขนส่ง การบริการ การแพทย์และการสาธารณสุข มีประชากร 1,138,199 คน เป็นชาย 564,976 คน หญิง 573,223 คน ประกอบด้วย 16 อำเภอ 123 ตำบล 1,617 หมู่บ้าน สำหรับอำเภอบ้านแท่นเป็นอำเภอหนึ่งในจังหวัดชัยภูมิ ซึ่งมีหมู่บ้านหนองผักหลอดหมู่ที่9 ตำบลบ้านแท่น อำเภอบ้านแท่นจังหวัดชัยภูมิ มี 2 หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่ที่ 9 และหมู่ที่ 12 ประชากรมีอาชีพเกษตรกรรม ประมาณ ร้อยละ 80 ประชาชนในหมู่บ้านหนองผักหลอด มีอาชีพ

เกษตรกรรมเกษตรกร ทำนา ทำไร่ ทำสวน โดยอาศัยน้ำฝน กักเก็บน้ำจากลำห้วยได้ปลูกส้มโอ พันธุ์ทองดี มีรสชาติอร่อย ผลผลิตดี เกษตรกรที่นำพันธุ์ส้มโอทองดีจากอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม มาปลูกเป็นคนแรกคือ นายบุญมี นามวงศ์ ในพื้นที่ 18 ไร่เรียกชื่อว่า “สวนส้มโอ พรหมประทาน” บ้านหนองผักหลอด นอกจากบ้านหนองผักหลอดจะปลูกส้มโอประสบผลสำเร็จแล้ว หมู่บ้านใกล้เคียง เช่น บ้านหลุบค่าย บ้านมอญ บ้านนาดี อำเภอบ้านแท่น ได้เปลี่ยนจากอาชีพทำนามาปลูกส้มโอที่ให้ผลผลิตดีมี จำนวน 500 ไร่ เกษตรกรปลูกส้มโอ ประมาณ 200 ราย ชุมชนที่สามารถนำออกสู่ตลาดใหญ่ได้เพราะมีลักษณะเฉพาะตัว มีเอกลักษณ์ท้องถิ่นบางอย่างอาจมีสูตรเด็ดเคล็ดลับหรือคุณภาพในระดับมาตรฐานสามารถแข่งขันกับผลิตภัณฑ์หรือสินค้าทั่วไปได้ (จังหวัดชัยภูมิ, ออนไลน์)

เกษตรกร ที่มีอาชีพเสริมคล้ายๆกัน ก็จะรวมกลุ่มเป็นวิสาหกิจชุมชน เช่น การปลูกส้มโอวิสาหกิจชุมชนคือการสร้างงานสร้างเงินสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนโดยชุมชน(วิภาวี กฤษณะภูติ, 2556 : 165–187) แต่เกษตรกรบางรายบางอาชีพไม่รวมกลุ่ม จะประกอบอาชีพเสริมเป็นรายบุคคลอาชีพเสริมก็คืออาชีพที่ประกอบกันเป็นธุรกิจภายในครอบครัว ต้องใช้ความรู้สูงและทักษะที่ได้รับการฝึกฝน ซึ่งอาชีพเสริมเป็นอาชีพที่เอกชนเป็นเจ้าของดำเนินการโดยเจ้าของไม่เป็นเครื่องมือ ของธุรกิจใดไม่อยู่ใต้อิทธิพลของบุคคลอื่นหรือธุรกิจอื่น(อำนวย แสงโนรี, 2535 : 45–53) อาชีพเสริมเป็นอาชีพรองจากอาชีพหลักเป็นแหล่งรายได้เสริมเพิ่มเติมจากอาชีพ หลักโดยนำทุนในพื้นที่มาปรับใช้ใน การประกอบเป็นอาชีพเช่นทุนทางสังคมหมายถึงแรงงานทุนชีวภาพหมายถึงปัจจัยวัตถุดิบและทุนทางวัฒนธรรมหมายถึงปัญญาเพื่อมาสร้างสรรค์สังคมให้เข้มแข็งครอบครัวและชุมชนทุนไม่ได้หมายถึงแต่เพียงเงินแต่รวมถึงทรัพยากรผลผลิตความรู้ภูมิปัญญาทุนทางสังคมและทุนทางวัฒนธรรม กฎเกณฑ์ทางสังคมที่ร้อยรัดผู้คนให้อยู่ร่วมกันเป็นชุมชน เป็นพี่น้องไว้ใจกันให้เกิดประสิทธิภาพ กลุ่มชนยั่งยืน (วิภาวี ฤกษณะภูติ, 2556 : 165–187) จากการสัมภาษณ์เบื้องต้น ได้พบว่า การบริหารจัดการกลุ่มมีปัญหา ได้แก่ การนำส้มโอจากพื้นที่อื่นมาแอบอ้างเป็นส้มโอของบ้านแท่น เนื่องจากส้มโอของหมู่บ้านนี้มีรสชาดดีแต่ขาดการบริหารจัดการที่ดี การจัดการบุคคล แรงงาน และเรื่องการบำรุงรักษายังไม่ดีเท่าที่ควร การเก็บเกี่ยวการแปรรูป และการตลาดยังไม่เป็นระบบโดยเกษตรอำเภอและที่ว่าการอำเภอบ้านแท่นได้ให้การสนับสนุนและให้ความรู้การทำบัญชี การประชาสัมพันธ์การตลาดมีการอบรมเพิ่มเติม เพื่อเพิ่มเติมความรู้ เช่นการขายออนไลน์ ส่วนด้านสังคมมีความอบอุ่นไม่ต้องไปขายแรงงานที่อื่น ในการดำเนินการส่งเสริมและพัฒนาอาชีพของเกษตรกร จึงควรหาแนวทางพัฒนาให้ดีและมีความก้าวหน้าต่อไป

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาเรื่อง การบริหารจัดการกลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มปลูกส้มโอบ้านหนองผักหลอด ตำบลบ้านแท่น อำเภอบ้านแท่น จังหวัดชัยภูมิ เพื่อศึกษาหาข้อมูลในการส่งเสริมและพัฒนากลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มปลูกส้มโอบ้านหนองผักหลอดให้มีการบริหารจัดการอาชีพเสริมการปลูกส้มโอมีความเจริญก้าวหน้าในอาชีพเสริมที่ยั่งยืนต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาสภาพการบริหารจัดการกลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มปลูกส้มโอบ้านหนองผักหลอดตำบลบ้านแท่น อำเภอบ้านแท่น จังหวัดชัยภูมิ

2.2 เพื่อศึกษาเปรียบเทียบการบริหารจัดการกลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มปลูกส้มโอบ้านหนองผักหลอด ตำบลบ้านแท่นอำเภอบ้านแท่นจังหวัดชัยภูมิ จำแนกตาม เพศ อายุ และระดับการศึกษา

2.3 เพื่อศึกษาหาข้อเสนอแนะแนวทางพัฒนาการบริหารจัดการกลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มปลูกส้มโอบ้านหนองผักหลอด ตำบลบ้านแท่น อำเภอบ้านแท่นจังหวัดชัยภูมิ

3. สมมติฐานการวิจัย

3.1 สภาพการบริหารจัดการกลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มปลูกส้มโอบ้านหนองผักหลอด ตำบลบ้านแท่น อำเภอบ้านแท่น จังหวัดชัยภูมิ อยู่ในระดับปานกลาง

3.2 ผู้บริหารและสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ที่มีเพศ มีอายุ และมีระดับการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อสภาพการบริหารจัดการกลุ่มวิสาหกิจชุมชน กลุ่มปลูกส้มโอบ้านหนองผักหลอด ตำบลบ้านแท่น อำเภอบ้านแท่น จังหวัดชัยภูมิ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.5

3.3 มีผู้เสนอให้ข้อมูลแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการกลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มปลูกส้มโอบ้านหนองผักหลอด ตำบลบ้านแท่น อำเภอบ้านแท่น จังหวัดชัยภูมิ ที่เป็นประโยชน์ต่อการนำไปใช้ปรับปรุงการดำเนินงานกลุ่มวิสาหกิจชุมชนให้ดียิ่งขึ้น

4. ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

4.1 ได้รับทราบสภาพการบริหารจัดการกลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มปลูกส้มโอ บ้านหนองผักหลอด ตำบลบ้านแท่น อำเภอบ้านแท่น จังหวัดชัยภูมิเพื่อนำไปปฏิบัติและปรับปรุงแก้ไขปัญหาการปฏิบัติงานของเกษตรกรกลุ่มวิสาหกิจชุมชนปลูกส้มโอบ้านหนองผักหลอดให้เกิดประโยชน์ยิ่งขึ้น

4.2 ได้รับทราบข้อเปรียบเทียบความคิดเห็นของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มปลูกส้มโอ บ้านหนองผักหลอด ตำบลบ้านแท่น อำเภอ บ้านแท่น จังหวัดชัยภูมิ จำแนกตาม เพศอายุ และระดับการศึกษา เพื่อนำไปใช้ในการปฏิบัติและปรับปรุงแก้ไขปัญหาการปฏิบัติงานของเกษตรกรกลุ่มวิสาหกิจชุมชนปลูกส้มโอบ้านหนองผักหลอดให้เกิดประโยชน์ยิ่งขึ้น

4.3 ได้ทราบข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการกลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มปลูกส้มโอบ้านหนองผักหลอด ตำบลบ้านแท่น อำเภอบ้านแท่น จังหวัดชัยภูมิ เพื่อนำไปใช้ปรับปรุงแก้ไขปัญหาการปฏิบัติงานของเกษตรกรกลุ่มวิสาหกิจชุมชนปลูกส้มโอบ้านหนองผักหลอดให้เกิดประโยชน์ยิ่งขึ้น

5. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องการบริหารจัดการกลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มปลูกส้มโอบ้านหนองผักหลอด ตำบลบ้านแท่น อำเภอบ้านแท่น จังหวัดชัยภูมิ โดยได้ใช้วิธีการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Method Research) ประกอบด้วย การวิจัยเชิงปริมาณ(Quantitative Research) และ วิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ใช้หลักการแนวคิดและทฤษฎีในการบริหารจัดการของ เฮอร์เบอร์ท จำนวน 5 ด้าน มาใช้เป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย ประกอบด้วย 1)ด้านบุคลากร(แรงงาน)(Man) 2)ด้านงบประมาณ(Money) 3)ด้านวัสดุอุปกรณ์(Material) 4)ด้านบริหารจัดการ(Management) และ 5)ด้านการตลาด(Marketing) ประชากรที่ใช้เป็น

ประชาชนในครัวเรือนและสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มปลูกส้มโอซึ่งแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ 1)กลุ่มฝ่ายผู้บริหารและ 2)กลุ่มสมาชิกทั่วไป บ้านหนองผักหลอด หมู่ที่ 9 อำเภอบ้านแท่น จังหวัดชัยภูมิ เก็บข้อมูลจากแบบสอบถาม จำแนกออกเป็น เพศ อายุ และระดับการศึกษา จำนวนทั้งหมด 812 คน ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 261 คน และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ได้ใช้แบบสัมภาษณ์ประชากรกลุ่มเป้าหมายผู้ให้ข้อมูลกึ่งโครงสร้างแบบเจาะลึก (In- Depth Interview) จากประชากรผู้ที่เกี่ยวข้องมีส่วนได้ส่วนเสียที่มีตำแหน่งหน้าที่ในชุมชน และจากกรรมการผู้บริหารและสมาชิกวิสาหกิจชุมชน จำนวน 10 คน แล้วใช้วิธีการสรุปผลการวิจัยโดยวิธีพรรณนาเคราะห์ (Analytical Description)

6. ผลการวิจัย

6.1 การวิเคราะห์สภาพการบริหารจัดการของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มปลูกส้มโอบ้านหนองผักหลอด ตำบลบ้านแท่น อำเภอบ้านแท่น จังหวัดชัยภูมิ พบว่า โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากทุกด้าน

6.2 การวิเคราะห์เปรียบเทียบการบริหารจัดการกลุ่มวิสาหกิจชุมชน กลุ่มปลูกส้มโอบ้านหนองผักหลอด ตำบลบ้านแท่น อำเภอบ้านแท่น จังหวัดชัยภูมิ จำแนกตามเพศอายุและระดับการศึกษาพบว่า โดยภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกันทุกด้าน

6.3 แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการกลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มปลูกส้มโอบ้านหนองผักหลอด ตำบลบ้านแท่น อำเภอบ้านแท่น จังหวัดชัยภูมิ พบว่า 1)ด้านบุคลากร(Man) ควรให้หน่วยงานภาครัฐเข้ามาช่วยเหลือ อบรม ให้ความรู้เรื่องการวางแผนการดำเนินงานปลูกส้มโอที่มีประสิทธิ์ภาพแก่เกษตรกรตามขั้นตอน 2)ด้านงบประมาณ (Money) ควรให้ภาครัฐ เข้ามาอบรม ให้ความรู้ เรื่องการบริหารจัดการค่าใช้จ่าย การใช้เงินกองทุน วิธีการใช้จ่ายซื้อ-ขายผลผลิต และการตลาด 3)ด้านวัสดุอุปกรณ์ (Material) ควรมีการจัดทำแผนจัดหาเครื่องมืออุปกรณ์เครื่องใช้พัฒนาเครื่องมืออุปกรณ์การผลิตแทนส่วนที่ชำรุดเสียหายหรือหล้าสมัย ให้มีความทันสมัย 4)ด้านบริหารจัดการ(Management) ควรส่งเสริมการมีส่วนร่วมให้ภาครัฐและเอกชนเข้ามาให้การสนับสนุนงบประมาณมีโครงการให้กลุ่มสมาชิกมีการศึกษาดูงานเพื่อสร้างประสบการณ์ 5)ด้านการตลาด(Marketing) ควรมีประชุมอบรม ให้ความรู้แก่เกษตรกรกลุ่มสมาชิกเรื่องการวางแผนการตลาด ช่องทางการตลาด การสร้างแนวร่วมพ่อค้าคนกลาง การส่งเสริมให้มีการแปรรูปผลิตภัณฑ์ผลผลิตส้มโอ

7. อภิปรายผลการวิจัย

7.1 ผลการศึกษาวิเคราะห์สภาพการบริหารจัดการกลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มปลูกส้มโอบ้านหนองผักหลอดตำบลบ้านแท่น อำเภอบ้านแท่น จังหวัดชัยภูมิ โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับจากด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดไปหาด้านน้อยที่สุด 3 ด้าน ได้แก่ ด้านงบประมาณ รองลงมาคือ ด้านการตลาด และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ ด้านบุคลากร ตามลำดับ ที่ผลการศึกษาวิจัยเป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจากประชาชนกลุ่มสมาชิกวิสาหกิจชุมชน มีการรวมกลุ่มประชาชนที่เป็นกลุ่มเกษตรกรในพื้นที่จัดตั้งเป็นกลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มปลูกส้มโอบ้านหนองผักหลอดตำบลบ้านแท่นที่มีศักยภาพ ความสามารถ

มีความตั้งใจในการปลูกส้มโอให้เป็นอาชีพเสริมในครัวเรือน มีวิธีคิดมีความตั้งใจมีแนวคิดในการสร้างโอกาส สร้างกิจกรรมเพื่อพัฒนาแก้ปัญหาในครัวเรือนที่เข้มแข็ง ยึดรูปแบบการมีส่วนร่วม มีการติดต่อประสานงานกันเป็นหลัก ประกอบกับได้รับการช่วยเหลือสนับสนุนเป็นพี่เลี้ยงในการดำเนินงาน จากระบบราชการ ได้แก่ เกษตรตำบลบ้านแท่น เกษตรอำเภอบ้าน และองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านแท่น จัดตั้งกลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มปลูกส้มโอบ้านหนองผักหลอด ให้การช่วยเหลือ ด้านการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนในทุกด้าน อาทิ ด้านวิชาการฝึกอบรม ด้านการบริหารจัดการ ด้านงบประมาณ ด้านอุปกรณ์เครื่องมือเครื่องใช้ ด้านการจัดตั้งกองทุน ด้านการตลาด ทุกด้าน จึงทำให้การดำเนินงานกลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มปลูกส้มโอบ้านหนองผักหลอด ประสบผลสำเร็จในภาพรวมอยู่ในระดับมากหรือประสบผลสำเร็จ ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาวิจัยของ สุนทรียา ไชยปัญหา, เสาวลักษณ์ โกศลกิตติอัมพร และ สัญญา เคณาภูมิ(2556 : 213) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง รูปแบบการเสริมสร้างความเข้มแข็งกลุ่มทอผ้าไหมตำบลกุดรัง อำเภอกุดรัง จังหวัดมหาสารคามผลการวิจัยพบว่า 1)สมาชิก การดำรงอยู่ของกลุ่มทอผ้าไหมกุดรังจึงขึ้นอยู่กับสมาชิกเป็นสำคัญ ดังนั้น (1) สมาชิกจะต้องเข้าใจบทบาทหน้าที่ของตนเอง (2) สมาชิกจะต้องมีวินัยต่อตนเองทั้งในการออมเงินและการจ่าย (3) ยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการดำรงชีวิต (4) ต้องคัดเลือกบุคคลที่มีทักษะ ความรู้ ความสามารถและความชำนาญเข้ามาปฏิบัติหน้าที่ (5) ต้องปฏิบัติงานตามหน้าที่ที่รับผิดชอบด้วยความซื่อสัตย์สุจริต (6) ดูแลและใช้สินทรัพย์ต่างๆ ของกลุ่มทอผ้าไหมกุดรังอย่างเหมาะสม คุ้มค่า และเกิดประโยชน์ต่อสมาชิก 2)คณะกรรมการดำเนินการกลุ่มทอผ้าไหมกุดรัง จะต้อง (1) มีความรับผิดชอบในการบริหารจัดการและดำเนินการ (2) ต้องปฏิบัติงานด้วยความโปร่งใส ซื่อสัตย์สุจริต เป็นที่เชื่อถือศรัทธาแก่สมาชิก (3) มีระบบการควบคุมภายในที่ดีและเพียงพอต่อการปฏิบัติงานด้านต่างๆ (4) รู้จักใช้ข้อมูลทางบัญชีในการบริหารงานเพื่อช่วยในการตัดสินใจ (5) หมั่นศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม เพื่อให้การบริหารงานมีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับผลการศึกษาของ นฤทัย สถิตอินทราพร, วิไลวัจส์ กฤษณะภูติ (2559 : 1753) ที่ได้วิจัยแนวทางพัฒนากลุ่มอาชีพ: กรณีศึกษากลุ่มแปรรูปผลิตภัณฑ์จากปลากลุ่มปลา 1เดียว บ้านห้วยบง ตำบลโนนเมือง อำเภอโนนสังข์ จังหวัดหนองบัวลำภู พบว่า กลุ่มแปรรูปผลิตภัณฑ์จากปลากลุ่มปลา 1 เดียว บ้านห้วยบง ตำบลโนนเมือง อำเภอโนนสังข์ จังหวัดหนองบัวลำภู มีคณะกรรมการและสมาชิกทุกคนมีความสามัคคี ซื่อสัตย์ตั้งใจทำงาน เอาใจใส่ต่อลูกค้าแบ่งงานตามหน้าที่ตามกรอบโครงสร้างที่ชัดเจนตามกฎระเบียบ ในการดำเนินงานให้สมาชิกมีส่วนร่วมทุกขั้นตอนมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง มีปัญหาที่ได้รับการแก้ไขด้านบรรจุผลิตภัณฑ์ยังไม่ได้มาตรฐาน ปัญหาด้านสถานที่ยังคับแคบ ปัญหาโครงสร้างของอาคารยังไม่ถาวรและควรมีการอบรมกลุ่มด้านการจัดการ การบัญชี รวมถึงการเก็บรักษาวัตถุดิบไม่ให้เสียหาย

7.2 ผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัยเปรียบเทียบการบริหารจัดการกลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มปลูกส้มโอบ้านหนองผักหลอด ตำบลบ้านแท่น อำเภอบ้านแท่น จังหวัดชัยภูมิจำแนกตาม เพศ อายุ และระดับการศึกษาโดยภาพรวมและรายด้าน พบว่าไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยสาเหตุที่เป็นเช่นนี้ อาจเนื่องมาจากคณะกรรมการผู้บริหารกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านหนองผักหลอดตำบลบ้านแท่น ได้ให้ความสำคัญกับการบริหารจัดการกลุ่มวิสาหกิจชุมชน มีความรู้ความสามารถในการงานประสานงานร่วมกัน มีการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบ รู้จักการติดต่อประสานงาน การมีส่วนร่วมในการทำงานที่มีศักยภาพ มีวิธีคิดมีความตั้งใจในการปลูกส้มโอให้เป็นอาชีพเสริมในครัวเรือน เป็นการสร้างโอกาส สร้างนวัตกรรมกิจกรรม

ผลผลิตส้มโอ ยึดรูปแบบการมีส่วนร่วมมีการติดต่อประสานงานกันเป็นหลักที่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน โดยมีหน่วยงานทางราชการเกษตรตำบลบ้านแท่น เกษตรอำเภอบ้านแท่นเป็นผู้ประสานงาน อบรม ให้ความรู้ความเข้าใจที่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน จึงทำให้กลุ่มสมาชิกวิสาหกิจชุมชนปลูกส้มโอบ้านหนองผักหลอดปฏิบัติงานที่ประสบผลสำเร็จอยู่ในระดับมากทุกด้าน ซึ่งสอดคล้องกับผลงานการวิจัยของธนาคาร เรืองศิลป์สุวิทย์(2549 : 73-96) ที่ได้ทำวิจัยเรื่อง การดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผลิตภัณฑ์จักสานในจังหวัดเชียงใหม่ผลการวิจัยพบว่า มีการจัดตั้งทั้ง 4 ด้าน คือ การตลาด การผลิต การจัดการและการเงิน โดยใช้ทฤษฎีและหลักการด้านการบริหารจัดการ ปัจจัยของความสำเร็จโดยวิเคราะห์ จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค พบว่าในภาพรวมอยู่ในระดับมากส่วนการเงินและการตลาดอยู่ในระดับปานกลาง และสอดคล้องกับผลการศึกวิจัยเชิงคุณภาพ ในครั้งนี้โดยวิธีสัมภาษณ์ประชากรกลุ่มเป้าหมายผู้ให้ข้อมูลของวุฒิศักดิ์ เฟื่องฟู (2562 : สัมภาษณ์) ตำแหน่ง เลขานุการและเหรัญญิกคณะกรรมการวิสาหกิจชุมชนกลุ่มปลูกส้มโอบ้านหนองผักหลอด กล่าวว่า สมาชิกเกษตรกรกลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มปลูกส้มโอบ้านหนองผักหลอด ส่วนใหญ่จะใช้หลักการประสานงาน การมีส่วนร่วมให้ความร่วมกัน ช่วยเหลือกันและเปลี่ยนเรียนรู้ แบ่งปันความรู้ให้ซึ่งกันและกัน ทำงานกิจกรรมปลูกส้มโอ ให้ประสบผลสำเร็จ และคำสัมภาษณ์ของ ชาติชาย มีชัย (2562 : สัมภาษณ์) ตำแหน่งผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 12 บ้านหนองผักหลอด กล่าวว่า ในการดำเนินงานจนถึงปัจจุบัน หน่วยงานภาครัฐเกษตรอำเภอบ้านแท่น ได้ให้ความสนับสนุน ส่งเสริม ให้ความรู้ คำแนะนำ แก่เกษตรกรกลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มปลูกส้มโอบ้านหนองผักหลอด เป็นอย่างดี

8. ข้อเสนอแนะ

8.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

8.1.1 รัฐควรมีแผนงานส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชน เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดตั้งวิสาหกิจชุม เพื่อให้เป็นรายได้เสริมในครัวเรือน ทุกชุมชนทุกหมู่บ้านเพื่อแก้ไขปัญหาความอยากจน สร้างงาน สร้างรายได้ สร้างอาชีพในครัวเรือน และสร้างความรักสามัคคีในชุมชน

8.1.2 รัฐควรมีนโยบายให้หน่วยงาน ส่วนราชการของรัฐที่เกี่ยวข้องในเรื่องการพัฒนาอาชีพให้ราษฎรมีรายได้และมีงานทำ จัดทำโครงการส่งเสริมอาชีพด้วยการจัดตั้งกลุ่มวิสาหกิจในชุมชนแต่ละอาชีพตามความถนัดของประชาชน

8.2 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปปฏิบัติ

8.2.1 ควรส่งเสริมให้นักวิชาการ จัดทำโครงการวิจัยจัดหาข้อมูลความต้องการของประชาชนต่อความต้องการจัดตั้งกลุ่มวิสาหกิจในชุมชนแต่ละอาชีพตามความถนัดของประชาชนในท้องถิ่น

8.2.2 ผู้บริหารควรส่งเสริมให้มีการศึกษาวิจัยปัจจัยด้านต่างๆที่มีปัญหา ที่มีผลดีมีผลกระทบต่อการบริหารจัดการกลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มปลูกส้มโอบ้านหนองผักหลอดตำบลบ้านแท่น อำเภอบ้านแท่น จังหวัดชัยภูมิ เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

8.3 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยต่อไป

8.3.1 รัฐควรให้การสนับสนุนส่งเสริมให้มีการวิจัย เรื่องการจัดตั้งกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในแต่ละวิชาชีพเสริม เพื่อให้รัฐได้มีข้อมูลในการแก้ไขปัญหา เรื่องการมีรายได้และมีงานทำให้แก่ประชาชน หน่วยงานของรัฐสามารถ ยื่นมือเข้ามาช่วยเหลือ เรื่อง งบประมาณสนับสนุน งบประมาณการให้ความรู้ด้านการดำเนินงานการดำเนินงานกองทุน และด้านการตลาดเพื่อรองรับผลผลิตให้แก่เกษตรกรได้

9. เอกสารอ้างอิง

จังหวัดชัยภูมิ. (ออนไลน์). สืบค้นเมื่อ 23 พฤษภาคม 2561. จาก https://www.chaiyapham.com

ชาติชาย มีชัย ผู้ให้สัมภาษณ์. 20 กุมภาพันธ์ 2562. ณ ที่ทำการผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 12 บ้านหนองผักหลอด อำเภอบ้านแท่น จังหวัดชัยภูมิ.

ธนาคาร เรืองศิลป์สุวิทย์. (2549). **การดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผลิตภัณฑ์จักสานในจังหวัดเชียงใหม่**. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.

นฤทัย สถิตอินทาพร, วิไลวัจส์ กฤษณะภูติ. (2560). **การจัดการกลุ่มวิสาหกิจชุมชนขององค์การบริหารส่วนตำบลโนนเมือง : กรณีศึกษา กลุ่มปลา 1 เดียว บ้านห้วยบง ตำบลโนนเมือง อำเภอโนนสัง จังหวัดหนองบัวลำภู**. การประชุมวิชาการเสนอผลงานวิจัย บัณฑิตศึกษาระดับชาตินานาชาติ 2560 มหาวิทยาลัยขอนแก่น. วันที่ 10 มีนาคม 2560. 1753-1762**.**

วิภาวี กฤษณะภูติ. (2556). การจัดการกลุ่มวิสาหกิจชุมชน : การเรียนรู้จากกลุ่มอาชีพทอผ้าไหมและทอผ้าฝ้ายในจังหวัดขอนแก่น. **วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.** 30(1). 165-187.

วุฒิศักดิ์ เฟื่องฟู ผู้ให้สัมภาษณ์. 10 มีนาคม 2562. ณ ศูนย์ประสานงานวิสาหกิจชุมชนกลุ่มปลูกส้มโอ หมู่ที่ 9 บ้านหนองผักหลอด ตำบลบ้านแท่น อำเภอบ้านแท่น จังหวัดชัยภูมิ.

สำนักงานพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2557). **รายงานผลการพัฒนาประเทศในรอบ 5 ปี(พ.ศ. 2557-2561).** สืบค้นเมื่อ 21 พฤษภาคม 2561. จาก https://www.nesdb.go.th /main.php?-filename=index

สุนทรียา ไชยปัญหา, เสาวลักษณ์ โกศลกิตติอัมพร และสัญญา เคณาภูมิ. (2556). รูปแบบการเสริมสร้างความเข้มแข็งกลุ่มทอผ้าไหม ตำบลกุดรัง อำเภอกุดรัง จังหวัดมหาสารคาม. **วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม (มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์).** 7(1). 213-221.

เสริมศักดิ์ วิศาลาสารถี และคณะ. (2535). **การศึกษาการประกอบอาชีพอิสระของผู้สำเร็จอาชีวศึกษา.** รายงานการวิจัย. มปท. : มปพ.

อำนวย แสงโนรี. (2535). ผลกระทบของทุนมนุษย์ที่มีต่อการผลิตทางการเกษตร : กรณีศึกษาการเลี้ยงและการอนุบาลกุ้งกุลาดำ. **วารสารการเกษตรพระจอมเกล้า.** 10(4). 45–53.

10. คำขอบคุณ

ขอขอบคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พจ ตู้พจ ดร.อำนวย สังข์ช่วย และ ดร.พงษ์เมธี ไชยศรีหา ที่ได้ให้คำปรึกษาทำวิจัยในครั้งนี้ ขอขอบคุณ ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้เชี่ยวชาญการวิจัย ที่ได้กรุณาตรวจสอบเครื่องมือแบบสอบถามให้รวมทั้งได้ให้คำแนะนำ ขอขอบคุณ นายกองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านแท่น ผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล และประชาชนกลุ่มสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนปลูกส้มโอ ทุกคนที่ได้อนุญาตให้เข้าดำเนินการวิจัย และได้ให้ความช่วยเหลือ จนทำให้งานวิจัยสำเร็จด้วยดี

การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วม : กรณีศึกษาโครงการส่งน้ำ และบำรุงรักษาชีกลาง จังหวัดร้อยเอ็ด

Participatory Local Water Resource Management: A Case Study of Middle Chi Watershed Operation and Maintenance Project in Rot Et Province

วลัยลักษณ์ แพงคำแสน[1], กฤชวรรธน์ โล่ห์วัชรินทร์[2]
Walailuck Phangkumsaen[1], Grichawat Lowatcharin[2]
ทำวิจัยเมื่อ พ.ศ. 2561
E-mail : conankung_kratai@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการดำเนินงานการให้บริการน้ำแก่ประชาชน ปัญหาและอุปสรรค และข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนาของโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาชีกลาง จังหวัดร้อยเอ็ด สำนักงานชลประทานที่ 6 กรมชลประทาน ร่วมกับหน่วยงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่รับผิดชอบ ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบกรณีศึกษา โดยเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ผู้บริหารหน่วยงานชลประทาน นายกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และประชาชนกลุ่มผู้ใช้น้ำ รวม 12 คน

ผลการศึกษาพบว่า 1)การดำเนินงานปัจจุบันของการให้บริการน้ำแก่ประชาชนของโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาชีกลาง ร่วมกับหน่วยงานในพื้นที่รับผิดชอบและทำการประชุมเพื่อตกลงขอใช้น้ำกัน หลังจากนั้นรอหน่วยงานชลประทานอนุมัติการใช้น้ำ 30 วัน 2)ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการบริหารจัดการสถานีสูบน้ำด้วยไฟฟ้าที่พบคือ สถานีสูบน้ำเกิดปัญหาหรือชำรุดบ่อย และกรมชลประทานยังไม่มีการติดตามผลงานอย่างต่อเนื่อง ทำให้การกระจายน้ำไม่ทั่วถึง 3) แนวทางพัฒนาการบริหารจัดการสถานีสูบน้ำด้วยไฟฟ้าเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ประชาชน คือ รัฐบาลควรจัดสรรงบประมาณให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่มากขึ้น เพิ่มกลไกการกำกับดูแลโดยประชาชนมีส่วนร่วม และเปิดโอกาสให้เข้าถึงและรับบริการได้ง่ายยิ่งขึ้น

คำสำคัญ : 1. การบริหารจัดการ 2. ทรัพยากรน้ำ 3. การมีส่วนร่วม

---

[1] นักศึกษาหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น

[1] Master of Public Administration Program Students, College of Local Administration, KhonKaen University, Thailand.

[2] วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น

[2] College of Local Administration, KhonKaen University, Thailand.

* ได้รับบทความ: 3 พฤษภาคม 2562; แก้ไขบทความ: 11 มิถุนายน 2562; ตอบรับการตีพิมพ์: 18 มิถุนายน 2562

Received: May 3, 2019; Revised: June 11, 2019; Accepted: June 18, 2019

ABSTRACT

The Objectives of the research article were to examine the operation and problems of, and to propose guidelines for improvement for, the Middle Chi Watershed Operation and Maintenance Project under the collaboration between Irrigation Office 6 and local administrative organizations in Roi Et Province. The authors employed a case study design with in-depth interviews of 12 key informants, including Irrigation Office administrators, local administrative organizations chief executives, and water users.

Findings are as follows. 1) The Irrigation Office and related local agencies provide irrigation service to local residents based on the Irrigation Department's rules and regulations as well as mutual agreements between the regional and local agencies. 2) Regarding problems and obstacles, the most common problems are under-maintained machinery and limited coverage of water distribution due to lack of performance monitoring. 3) Guidelines for better performance and quality service include : sufficient resource allocation to related regional and local agencies; more participatory governance mechanism; and more inclusive and accessible service provision.

Keywords : 1. Management 2. Water Resource 3. Participation

1. ความสำคัญและที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัย

แม่น้ำชีเป็นแม่น้ำสายหลักสายหนึ่งของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่หล่อเลี้ยงประชากรรวม 6 จังหวัด คือ ชัยภูมิ ขอนแก่น มหาสารคาม ร้อยเอ็ด ยโสธร และอุบลราชธานี ซึ่งแม่น้ำชีนี้มีต้นกำเนิดจากภูเขาพญาฝ่อในเขต อำเภอเกษตรสมบูรณ์ จังหวัดชัยภูมิ และไหลลงสู่แม่น้ำมูลที่ อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี แม่น้ำชีถือว่าเป็นแม่น้ำสายสายหลักของจังหวัดร้อยเอ็ดรวม 8 อำเภอโดยไหลผ่านทางด้านทิศเหนือและวกมาทางทิศตะวันออกของ จังหวัดร้อยเอ็ด ที่อำเภอจังหารและต่อไปยัง อำเภอเชียงขวัญ, อำเภอโพธิ์ชัย, อำเภอธวัชบุรี, อำเภอทุ่งเขาหลวง, อำเภอเสลภูมิ, อำเภออาจสามารถ และ อำเภอพนมไพร ตามลำดับ รวมระยะทางประมาณ 210 กิโลเมตร และไหลลงสู่ จังหวัดยโสธรและ จังหวัดอุบลราชธานีต่อไป ประชากรในเขต จังหวัดร้อยเอ็ด ได้นำน้ำในแม่น้ำชีมาใช้ประโยชน์ในการเกษตร อุปโภคบริโภค เลี้ยงปลาในกระชังและเป็นแหล่งน้ำหลักในการนำมาผลิตเป็นน้ำประปาในจังหวัด สำหรับใช้ประโยชน์เพื่อการอุปโภคบริโภค และการเกษตรต่อไป(ศูนย์ประมวลวิเคราะห์สถานการณ์น้ำ สำนักงานชลประทานที่ 6, 2558 : 1)

ปัจจุบันรัฐบาลโดยกรมชลประทานได้ดำเนินโครงการสูบน้ำด้วยไฟฟ้า เพื่อช่วยให้บริการน้ำแก่ประชาชนซึ่งเป็นการสนองนโยบายยกระดับความเป็นอยู่และฐานะทางเศรษฐกิจของประชากรในชนบทให้สูงขึ้นโดยมีแนวความคิดที่จะนำทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดโดยส่งเสริมการใช้

พลังงานไฟฟ้าซึ่งรัฐได้ใช้เงินลงทุนอย่างมากนำไปใช้ เพื่อการเกษตรอันเป็นอาชีพหลักของประชากรส่วนใหญ่ในประเทศ เนื่องจากเกษตรกรภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีข้อจำกัดด้านลักษณะภูมิประเทศทำให้มีแหล่งน้ำอีกเป็นจำนวนมากไม่สามารถทำการพัฒนานำน้ำขึ้นมาใช้ประโยชน์ทางการเกษตรได้จึงจำเป็นต้องมีการใช้พลังงานไฟฟ้าเพื่อนำน้ำในแหล่งน้ำเหล่านั้นมาใช้ประโยชน์ โครงการสูบน้ำด้วยพลังงานไฟฟ้าเป็นพลังงานที่สะดวกต่อการใช้งาน หากนำพลังงานไฟฟ้ามาใช้อย่างเหมาะสมจะเป็นการพัฒนาชนบทอีกทางหนึ่ง ฉะนั้น การถ่ายโอนสถานีสูบน้ำด้วยไฟฟ้าของกรมชลประทานให้แก่องค์กรปกครองท้องถิ่นนั้น ยังเกิดปัญหาว่าถ่ายโอนในสถานีสูบน้ำอยู่ เนื่องจากการดูแลบำรุงรักษาโครงการชลประทานขนาดเล็ก รวมถึงโครงการจัดทำหรือจัดให้มีแหล่งน้ำที่ประชาชนใช้ประโยชน์ร่วมกันมีจำนวนมากขึ้น ทำให้มีผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงเส้นทางน้ำและการใช้ประโยชน์ทางน้ำ จึงต้องมีการบำรุงรักษาคลองส่งน้ำดาดคอนกรีตทั้งสายหลักและสายซอย งานเก็บเงินค่ากระแสไฟฟ้า และงานประสานจัดตั้งสหกรณ์ผู้ใช้น้ำ และการบำรุงรักษาแหล่งน้ำที่ประชาชนใช้ประโยชน์ร่วมกัน ที่ยังต้องแก้ไข

จากข้อมูลและเหตุผลดังกล่าวทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วม : กรณีศึกษาโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาชีกลาง จังหวัดร้อยเอ็ด เพื่อให้ทราบถึงสภาพการดำเนินการและปัญหาในการชลประทานของโครงการ เพื่อใช้ในการอ้างอิงและการวางแผนจัดส่งน้ำให้กับพื้นที่เพาะปลูกได้เหมาะสมตามความต้องการและประหยัดน้ำเพื่อการชลประทานอีกด้วย นอกจากนี้ข้อมูลต่างๆ ที่ได้จะช่วยให้ผู้ปฏิบัติงานมองเห็นสภาพของการปฏิบัติงาน สภาพปัญหา และอุปสรรคที่เกิดขึ้นในโครงการ ซึ่งจะเป็นข้อมูลประกอบในการตัดสินใจในการแก้ปัญหาเกี่ยวกับการดำเนินการจัดส่งน้ำ และเพิ่มประสิทธิภาพการจัดสรรน้ำให้สูงขึ้นต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาการดำเนินงานปัจจุบันของการให้บริการน้ำแก่ประชาชนร่วมกับหน่วยงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่รับผิดชอบของโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาชีกลาง จังหวัดร้อยเอ็ด

2.2 เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการบริหารจัดการสถานีสูบน้ำด้วยไฟฟ้าของแต่ละพื้นที่รับผิดชอบในเขตโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาชีกลาง จังหวัดร้อยเอ็ด

2.3 เพื่อเสนอแนวทางพัฒนาการบริหารจัดการสถานีสูบน้ำด้วยไฟฟ้าในพื้นที่โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาชีกลาง จังหวัดร้อยเอ็ด

3. ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

3.1 สามารถทราบถึงผลการดำเนินงานปัจจุบันของการให้บริการน้ำแก่ประชาชนของ โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาชีกลาง จังหวัดร้อยเอ็ด สำนักงานชลประทานที่ 6 กรมชลประทานร่วมกับหน่วยงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่รับผิดชอบของโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาชีกลาง จังหวัดร้อยเอ็ด

3.2 ทำให้ทราบถึงปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการบริหารจัดการสถานีสูบน้ำด้วยไฟฟ้าของแต่ละพื้นที่รับผิดชอบในเขตโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาชีกลางจังหวัดร้อยเอ็ด

3.3 สามารถใช้ผลจากการวิจัยเป็นแนวทางพัฒนาการบริหารจัดการสถานีสูบน้ำด้วยไฟฟ้าเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ประชาชนในพื้นที่โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาชีกลาง จังหวัดร้อยเอ็ด

4. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบกรณีศึกษาหลายกรณีแบบองค์รวม (Holistic multiple case study design) โดยนักวิจัยจะต้องเข้าไปศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามในสภาพแวดล้อมจริงและเพื่อค้นหาข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นอย่างเป็นระบบสามารถเชื่อมโยงการสัมภาษณ์เพื่อเข้าสู่ประเด็นการบริหารจัดการที่ต้องการอย่างลึกซึ้งได้สามารถตรวจสอบความเข้าใจที่ตรงกันระหว่างผู้สัมภาษณ์ได้นอกจากนี้ผู้สัมภาษณ์ยังสามารถสังเกตพฤติกรรมต่างๆเช่นสีหน้าท่าทางแววตาน้ำเสียงและความรู้สึกของผู้ให้สัมภาษณ์ในขณะที่สัมภาษณ์ได้ด้วยซึ่งล้วนแต่เป็นประโยชน์สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลของผู้วิจัยในการสัมภาษณ์แต่ละครั้งใช้เวลาไม่เท่ากันโดยทั่วไปจะใช้เวลาประมาณ 30 นาที – 2 ชั่วโมง ซึ่ง ถือว่าสถานีสูบน้ำด้วยไฟฟ้าทั้ง 4 แห่ง ได้แก่ สถานีสูบน้ำเขื่อนชนบทสถานีสูบน้ำเขื่อนมหาสารคาม สถานีสูบน้ำเขื่อนวังยาง และสถานีสูบน้ำเขื่อนร้อยเอ็ด ซึ่งเป็นกรณีย่อย ของโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาชีกลางที่เป็นกรณีหลักของการศึกษาโดยใช้การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างเป็นเครื่องมือในการศึกษา สำหรับเก็บข้อมูลในครั้งนี้ผู้ให้ข้อมูลหลักคือ ผู้บริหารหน่วยงานชลประทาน จำนวน 4 คน นายกองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น 4 คน และ ประชาชนกลุ่มผู้ใช้น้ำ 4 คน รวม 12 คน โดยใช้เวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูลระหว่างเดือนกันยายน – ตุลาคม 2559 (ใช้ระยะเวลาประมาณ 2 เดือน) เมื่อผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์ข้อมูลแต่ละคนโดยการรวบรวมข้อมูลทุกประเด็นคำถามแล้วนำข้อมูลมาสรุป จากนั้นนำบทสรุปไปให้ผู้สัมภาษณ์ตรวจสอบความถูกต้องและวิเคราะห์ถอดความรายงานผล

5. ผลการวิจัย

5.1 ผลการศึกษาการดำเนินงานปัจจุบันของการให้บริการน้ำแก่ประชาชนร่วมกับหน่วยงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่รับผิดชอบของโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาชีกลาง จังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า การดำเนินงานปัจจุบันของการให้บริการน้ำแก่ประชาชนของโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาชีกลาง ร่วมกับหน่วยงานในพื้นที่รับผิดชอบและทำการประชุมเพื่อตกลงขอใช้น้ำกัน หลังจากนั้นรอหน่วยงานชลประทานอนุมัติการใช้น้ำ 30 วัน การขอใช้น้ำและส่งน้ำของชลประทานมีขั้นตอนต่างๆ ดังนี้ (1) เข้าไปติดต่อขอรับน้ำจากหน่วยงานส่วนท้องถิ่นของแต่ละพื้นที่ที่ตนเองทำการเกษตร โดยทางหน่วยงานส่วนท้องถิ่นจะให้ทำการลงทะเบียนร้องขอใช้น้ำจากสถานีสูบน้ำด้วยไฟฟ้า และแจ้งรายละเอียดเงื่อนไขในการใช้น้ำต่างๆ เพื่อให้เกษตรกรทราบ และลงชื่อขอใช้น้ำ (2) ให้เกษตรกรที่ลงทะเบียนขอใช้น้ำกับทางหน่วยงานส่วนท้องถิ่นแล้วมาประชุมรวมกลุ่มกัน เพื่อตกลงข้อปฏิบัติในการใช้น้ำจากสถานีสูบน้ำด้วยไฟฟ้า อีกทั้งยังเป็นการตกลงลำดับในการปล่อยน้ำให้กับเกษตรกรด้วย (3) หลังจากได้รับทราบถึงข้อตกลงในการใช้น้ำรวมกันของเกษตรกรแล้วก็ต้องรอทางหน่วยงานส่วนท้องถิ่นยื่นเรื่องขอน้ำจากหน่วยงานชลประทาน เพื่อให้ทางชลประทานปล่อยน้ำมาให้เพียงพอต่อการเกษตรกรแต่ละพื้นที่ โดยในส่วนของขั้นตอนนี้ จะใช้เวลาประมาณ 30 วัน (4) เกษตรกรที่ทำการลงทะเบียนขอใช้น้ำจากสถานีสูบน้ำด้วยไฟฟ้า จะได้น้ำมาเพื่อทำการเกษตร

ต่าง ๆ ตามความต้องการดังแสดงในภาพ่อไปนี้

แผนภาพที่ 1 แสดงขั้นตอนการขอใช้น้ำและส่งน้ำของชลประทาน

5.2 ผลการศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการบริหารจัดการสถานีสูบน้ำด้วยไฟฟ้าของแต่ละพื้นที่รับผิดชอบในเขตโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาชีกลาง จังหวัดร้อยเอ็ดพบว่า ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการบริหารจัดการสถานีสูบน้ำด้วยไฟฟ้าที่พบคือ สถานีสูบน้ำเกิดปัญหาหรือชำรุดบ่อย และกรมชลประทานยังไม่มีการติดตามผลงานอย่างต่อเนื่อง ทำให้การกระจายน้ำไม่ทั่วถึง จากการสัมภาษณ์พบว่า ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการบริหารจัดการสถานีสูบน้ำด้วยไฟฟ้า แบ่งออกเป็น 3 ด้าน ดังนี้ 1)ปัญหาด้านการบริหารจัดการ พบว่า ยังมีการกระจายน้ำไม่ทั่วถึง เมื่อสถานีสูบน้ำเกิดปัญหาหรือชำรุด มีการแก้ไขปัญหาล่าช้า นอกจากนี้หน่วยงานที่รับผิดชอบอย่างกรมชลประทานยังไม่มีการติดตามผลงานอย่างต่อเนื่อง ทำให้ประชาชนในพื้นที่ที่ต้องการน้ำจากสถานีสูบน้ำ ขาดแคลนน้ำ หรือบางช่วงประมาณน้ำก็มากเกินความต้องการ ดังบทสัมภาษณ์ของ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญของกลุ่มผู้บริหารหน่วยงานชลประทาน ที่กล่าวว่า ปัญหา คือ “การกระจายประโยชน์ให้ทั่วถึงยังไม่ประสบความสำเร็จ และยังกระจายประโยชน์จากการใช้สถานีสูบน้ำได้ไม่มีประสิทธิภาพมากเท่าที่ควรจะเป็น ควรมีการจัดการเรื่องสิทธิประโยชน์ให้กับประชาชน” 2)ปัญหาด้านบุคลากร พบว่า หน่วยงานชลประทานกับหน่วยส่วนท้องท้องนั้น เกิดจากการแบ่งงานกันไม่ชัดเจนหลายๆ ส่วน ยังไม่ให้ความร่วมมือกัน ยังมีความขัดแย้งกันอยู่ในองค์กรต่างๆ ทำให้ผลงานเลยยังออกมาไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร อีกทั้งประชาชนในพื้นที่ยังขาดการให้ความร่วมมืออย่างเต็มที่ จึงทำให้สถานีสูบน้ำด้วยไฟฟ้า ยังไม่สามารถทำงานได้เต็มประสิทธิภาพ ตามวัตถุประสงค์ของโครงการสถานีสูบน้ำด้วยไฟฟ้า ดังบทสัมภาษณ์ของ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญของกลุ่มผู้บริหารหน่วยงานชลประทานที่กล่าวว่า “ปัญหาระหว่างหน่วยงานชลประทานกับหน่วยส่วนท้องท้องนั้น เกิดจากการแบ่งงานกันไม่ชัดเจน หลายๆ ส่วน ยังไม่ให้ความร่วมมือกัน ยังมีความขัดแย้งกันอยู่ในองค์กรต่าง ๆ ทำให้ผลงานเลยยังออกมาไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควรจะเป็น” 3)ปัญหาด้านงบประมาณ พบว่า ประชาชนมีค่าไฟที่ต้องจ่ายเพื่อให้ใช้บริการสถานีสูบน้ำค่อนข้างสูง ต้องการความช่วยจากรัฐบาล ในเรื่องค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานของสถานีสูบน้ำด้วยไฟฟ้า เพื่อประชาชนจะได้มีลดต้นทุนในการทำการเกษตรที่ต่ำลง ทำให้มีรายได้ที่เพิ่มมากขึ้น ทำให้คุณภาพชีวิตของ

คนในพื้นที่ก็ดีขึ้นตามไปด้วย นอกจากนี้ ประชาชนส่วนใหญ่ต้องการที่จะใช้น้ำพร้อมๆ กัน ทำให้ทางสถานีสูบน้ำไม่สามารถสูบน้ำให้ได้ทุกพื้นที่ตามความต้องการของประชาชน ดังบทสัมภาษณ์ของ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญของกลุ่มผู้บริหารหน่วยงานชลประทาน ที่กล่าวว่า “เรื่องค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานของสถานีสูบน้ำด้วยไฟฟ้าแพง ถ้าเป็นไปได้ก็อยากให้รัฐบาลเข้ามาช่วยเหลือเรื่องค่าใช้จ่าย เพื่อลดต้นทุนในการทำการเกษตร”

5.3 แนวทางพัฒนาการบริหารจัดการสถานีสูบน้ำด้วยไฟฟ้าในพื้นที่โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาชีกลาง จังหวัดร้อยเอ็ดพบว่า 1) รัฐบาลควรมีนโยบายในการเพิ่มบุคลากรให้แต่ละหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาชีกลาง จังหวัดร้อยเอ็ดให้เพียงพอกับการแก้ไขปัญหาเรื่องน้ำให้แก่เกษตรอย่างทั่วถึง เพื่อร่วมกันวางแผนและการรอการใช้น้ำกับเกษตรกร และมีการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนทราบช่องทางการติดต่อกับหน่วยงานที่รับผิดชอบให้มีความหลากหลาย และเข้าถึงได้ง่ายยิ่งขึ้น 2) ควรมีการจัดสรรงบประมาณและสนับสนุนหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาลุ่มน้ำชีกลาง จังหวัดร้อยเอ็ด ให้เพียงพอต่อการขับเคลื่อนโครงการ และแบ่งสันส่วนการทำงานระหว่างเจ้าหน้าที่รัฐกับประชาชนในพื้นที่ให้ชัดเจน ก่อนการดำเนินงานเพื่อให้ประชาชนในพื้นที่ได้ใช้น้ำอย่างเท่าเทียมกัน และ 3) รัฐบาลควรเข้าช่วยเหลือเรื่องค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานสถานีสูบน้ำให้มีค่าใช้จ่ายที่น้อยลงเพื่อลดภาระค่าใช้จ่ายของเกษตรกร และสร้างแรงจูงใจให้กับบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาชีกลาง จังหวัดร้อยเอ็ด ให้เป็นไปตามนโยบายในการส่งเสริมความก้าวหน้า และผู้ให้สัมภาษณ์ เสนอแนวทางพัฒนาการบริหารจัดการสถานีสูบน้ำด้วยไฟฟ้า ประกอบด้วย 3 ด้าน ดังนี้ 1)ด้านการบริหารจัดการ พบว่าจากปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นระหว่างการดำเนินงานสถานีสูบน้ำด้วยไฟฟ้า ในการดำเนินการบริหารจัดการสถานีสูบน้ำด้วยไฟฟ้าของแต่ละพื้นที่รับผิดชอบในเขตโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาชีกลาง จังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า ยังมีการกระจายน้ำไม่ทั่วถึง ควรมีวางแผนกับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง เพื่อหารือ และเพื่อแก้ไขปัญหาให้สามารถกระน้ำให้แก่เกษตรกรได้อย่างทั่วถึง และตรงความต้องการของเกษตรกรอีกทั้งเมื่อเกิดปัญหาหรือชำรุด มีการแก้ไขปัญหาล่าช้า นอกจากนี้หน่วยงานที่รับผิดชอบอย่างกรมชลประทานยังไม่มีการติดตามผลงานอย่างต่อเนื่อง ทำให้ประชาชนในพื้นที่ที่ต้องการน้ำจากสถานีสูบน้ำ ขาดแคลนน้ำ หรือบางช่วงประมาณน้ำก็มากเกินความต้องการ ควรมีแก้ไขปัญหาโดยการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนทราบช่องทางการติดต่อกับหน่วยงานที่รับผิดชอบ และหน่วยงานที่รับผิดชอบก็ควรที่จะขยายช่องทางการติดต่อให้มีความหลากหลาย และเข้าถึงได้ง่ายยิ่งขึ้น ดังบทสัมภาษณ์ของ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญของกลุ่มผู้บริหารหน่วยงานชลประทาน ที่กล่าวว่า “ควรมีการประชุม โดยจะต้องให้ผู้ที่เกี่ยวข้องและรับผิดชอบเรื่องการสถานีสูบน้ำนี้มาหารือร่วมกัน เพื่อให้ได้มาซึ่งการกระจายประโยชน์จากสถานีสูบน้ำด้วยไฟฟ้าให้เกิดประโยชน์สูงสุด และทั่วถึงประชาชนในพื้นที่มากที่สุด” 2)ด้านบุคลากร พบว่าเกิดจากการแบ่งงานกันไม่ชัดเจน การไม่ให้ความร่วมมือกัน มีความขัดแย้งกันในองค์กรต่างๆ จึงทำให้ผลงานยังออกมาไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร อีกทั้งประชาชนในพื้นที่ยังไม่ค่อยให้ความร่วมมืออย่างเต็มที่ ด้วยเหตุผลนี้จึงทำให้สถานีสูบน้ำด้วยไฟฟ้า ยังไม่สามารถทำงานได้เต็มประสิทธิภาพ ตามวัตถุประสงค์ของโครงการสถานีสูบน้ำด้วยไฟฟ้า ควรแก้ไขปัญหาโดยการมาประชุมหารือกันกับบุคคลหรือสายงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อให้มีมาตรการหรือการจัดการให้ประชาชนในพื้นที่ได้ใช้น้ำอย่างเท่าเทียบกัน ดังบทสัมภาษณ์ของ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญของกลุ่มผู้บริหารหน่วยงานชลประทานคนที่ 4 ที่กล่าวว่า “ควรมีการจัดตั้งงานประชุม เพื่อหารือกันไม่ว่าจะเป็นหน่วยงาน

ชลประทาน หน่วยงานส่วนท้องถิ่น และประชาชน ให้ได้ออกความคิดเห็น เพื่อให้ประชาชนในพื้นที่ได้รับผลประโยชน์สูงสุด และสถานีสูบน้ำก็ได้ทำงานอย่างเต็มประสิทธิภาพมากสุดด้วยเช่นกัน" 3)ด้านงบประมาณ พบว่าประชาชนต้องจ่ายค่าไฟค่อนข้างสูง ดังนั้นจึงต้องการความช่วยจากรัฐบาล ในเรื่องค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานของสถานีสูบน้ำด้วยไฟฟ้า เพื่อให้ประชาชนมีต้นทุนในการทำการเกษตรที่ต่ำลง ทำให้มีรายได้ที่เพิ่มมากขึ้น อีกทั้งประชาชนส่วนใหญ่ต้องการที่จะใช้น้ำพร้อมๆ กัน ทำให้ทางสถานีสูบน้ำไม่สามารถสูบน้ำให้ได้ทุกพื้นที่ตามความต้องการของประชาชน ควรให้รัฐบาลเข้ามาช่วยเหลือในเรื่องค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานสถานีสูบน้ำ โดยอาจจะเข้าไปช่วยค่าไฟฟ้าในบางส่วน เพื่อสูบน้ำในการทำการเกษตรเต็มจำนวน แต่จ่ายค่าไฟฟ้าน้อยลง ซึ่งจะเป็นผลดีอย่างมาก เนื่องจากเกษตรกรจะมีต้นทุนในการเพราะปลูกที่น้อยลง ก็อาจจะทำให้เกษตรที่เข้าร่วมโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาชีกลาง จังหวัดร้อยเอ็ด สามารถบริหารกับต้นทุนการผลิตให้มีประสิทธิภาพได้ดียิ่งขึ้นและส่งผลต่อคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นในอนาคต ดังบทสัมภาษณ์ของ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญของกลุ่มผู้บริหารหน่วยงานชลประทานคนที่ 4 ที่กล่าวว่า "อยากให้รัฐบาลเข้ามาช่วยเหลือเรื่องค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานของสถานีสูบน้ำด้วยไฟฟ้า ประชาชน เพราะทุกวันนี้ค่าไฟแพงเหลือเกิน จะได้ทำให้คุณภาพชีวิตของคนในพื้นที่ดีขึ้น"

6. อภิปรายผลการวิจัย

การดำเนินงานปัจจุบันของการให้บริการน้ำแก่ประชาชนของโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาชีกลาง จังหวัดร้อยเอ็ด สำนักงานชลประทานที่ 6 กรมชลประทาน ร่วมกับหน่วยงานในพื้นที่รับผิดชอบ คือการให้เกษตรกรเข้าไปติดต่อและลงทะเบียนขอรับน้ำจากหน่วยงานส่วนท้องถิ่นของแต่ละพื้นที่ที่ทำการเกษตร จากนั้นรอทางหน่วยงานส่วนท้องถิ่นยื่นเรื่องขอน้ำจากหน่วยงานชลประทาน 30 วัน จึงจะได้น้ำมาเพื่อทำการเกษตรตามความต้องการ

ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการบริหารจัดการสถานีสูบน้ำด้วยไฟฟ้า ในเขตโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาชีกลาง จังหวัดร้อยเอ็ดที่พบคือ 1) สถานีสูบน้ำเกิดปัญหาหรือชำรุดบ่อย และกรมชลประทานยังไม่มีการติดตามผลงานอย่างต่อเนื่อง ทำให้การกระจายน้ำไม่ทั่วถึง 2) บุคลากรแบ่งงานกันไม่ชัดเจน ทำให้เกิดความขัดแย้งกันภายในองค์กร และ 3) ประชาชนมีงบประมาณไม่เพียงพอในการจ่ายค่าบริการใช้บริการสถานีสูบน้ำ

ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการบริหารจัดการสถานีสูบน้ำด้วยไฟฟ้าที่พบในการศึกษาครั้งนี้ มีความสอดคล้องกับงานวิจัยเรื่องอื่น ซึ่งสามารถแบ่งออกเป็น 3 ด้าน ดังนี้

1) ปัญหาด้านการบริหารจัดการ พบว่า ยังมีการกระจายน้ำไม่ทั่วถึง เมื่อสถานีสูบน้ำเกิดปัญหาหรือชำรุด มีการแก้ไขปัญหาล่าช้า นอกจากนี้หน่วยงานที่รับผิดชอบอย่างกรมชลประทานยังไม่มีการติดตามผลงานอย่างต่อเนื่อง ทำให้ประชาชนในพื้นที่ที่ต้องการน้ำจากสถานีสูบน้ำ ขาดแคลนน้ำ หรือบางช่วงประมาณน้ำก็มากเกินความต้องการ ซึ่งสอดคล้องหลักการของ กรกนก ทิพรส (2543 : 41-42) กล่าวว่า ทักษะของผู้บริหารระดับสูงจะต้องมีทักษะที่จำเป็นสำหรับผู้บริหารไว้ 3 ประการ ได้แก่ ทักษะความคิด ทักษะด้านมนุษย์สัมพันธ์ และทักษะด้านเทคนิค กล่าวคือ จะต้องคิดวางแผนในการบริการหารงานกล้าที่จะตัดสินใจ ด้วยความซื่อสัตย์มีมนุษย์สัมพันธ์ระหว่างเพื่อนร่วมกัน และมีเทคนิคในการบริหารงานไม่ว่าจะ

เป็นความชำนาญงานในการใช้เครื่องมือ วิธีการ และติดตามผลงานผู้ใต้บังคับบัญชาอย่างต่อเนื่องเพื่อให้ตรงตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุวัฒน์ อินทรประไพ (2557 : 69) การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการ ทรัพยากรน้ำ ลุ่มน้ำป่าสัก พบว่า ผลองค์ความรู้นำเสนอรูปแบบการมีส่วน ร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ลุ่มน้ำป่าสัก พบว่าได้ 4 รูปแบบคือ 1) การส่งเสริมการ มีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการทรัพยากร น้ำลุ่มน้ำป่าสัก 2) การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน ในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำชุมชนควรดำเนินการ 3) องค์กรภายนอกชุมชนเช่น องค์การบริหารส่วนตำบล เทศบาลองค์การบริหารส่วนจังหวัด กรมชลประทาน กรมทรัพยากรน้ำ สำนักงานสิ่งแวดล้อมภาค สถาบัน การศึกษา องค์กรเอกชน ควรดำเนินการและให้การ สนับสนุน 4) บูรณาการหลักพุทธธรรมในการบริหาร จัดการทรัพยากรน้ำ

2) ปัญหาด้านบุคลากร พบว่า เกิดจากการแบ่งงานกันไม่ชัดเจน หลาย ๆ ส่วน ยังไม่ให้ความร่วมมือกัน ยังมีความขัดแย้งกันอยู่ในในองค์กรต่างๆ ทำให้ผลงานเลยยังออกมาไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร ซึ่งสอดคล้องหลักการของ วราวุธ ภวภูตานันท์ (2554 : 2) ได้ศึกษาเรื่อง ความคิดของข้าราชการ ที่มีต่อการปรับโครงสร้างองค์กร กรณีศึกษา : กรมชลประทาน พบว่า ข้าราชการ กรมชลประทาน มีการบริหารองค์กรจากบนลงล่างดังนั้นการทำงานจึงต้องรอผู้บริหารระดับสูงการทำงานจังไม่เกิดประสิทธิภาพเท่าที่ควร ทำให้การบริการเชื่องช้างานหลายๆ ทำให้การทำงานยังมีความขัดแย้งกัน

3) ปัญหาด้านงบประมาณ พบว่า ประชาชนมีค่าไฟที่ต้องจ่ายเพื่อให้ใช้บริการสถานีสูบน้ำค่อนข้างสูง ต้องการความช่วยจากรัฐบาล ในเรื่องค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานของสถานีสูบน้ำด้วยไฟฟ้า เพื่อประชาชนจะได้มีลดต้นทุนในการทำการเกษตรที่ต่ำลง ทำให้มีรายได้ที่เพิ่มมากขึ้น ทำให้คุณภาพชีวิตของคนในพื้นที่ก็ดีขึ้นตามไปด้วย นอกจากนี้ ประชาชนส่วนใหญ่ต้องการที่จะใช้น้ำพร้อมๆ กัน ทำให้ทางสถานีสูบน้ำไม่สามารถสูบน้ำให้ได้ทุกพื้นที่ตามความต้องการของประชาชน ซึ่งสอดคล้องหลักการของ จิรประภา อัครบวร และประยูร อัครบวร (2552 : 32) กล่าวว่า ปัญหาในภาครัฐส่วนใหญ่มีความสลับซับซ้อน และมีหลายหน่วยงานทำงานซ้ำซ้อนกัน หรือเป็นผู้มีส่วนเกี่ยวข้องอยู่เป็นจำนวนมาก ดังนั้นส่วนใหญ่จะมีปัญหาข้อจำกัดในด้านงบประมาณ

7. ข้อเสนอแนะ

7.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

7.1.1 รัฐบาลควรมีนโยบายในการเพิ่มบุคลากรให้แต่ละหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาชีกลาง จังหวัดร้อยเอ็ด สำนักงานชลประทานที่ 6 กรมชลประทาน เพื่อให้มีบุคลากรเพียงพอต่อการขับเคลื่อนโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาชีกลาง จังหวัดร้อยเอ็ด เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสด

7.1.2 รัฐบาลควรมีการจัดสรรงบประมาณและสนับสนุนหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาชีกลาง จังหวัดร้อยเอ็ด ให้เพียงพอต่อการขับเคลื่อนโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาชีกลาง จังหวัดร้อยเอ็ด

7.1.3 รัฐบาลควรมีนโยบายในการส่งเสริมความก้าวหน้าให้กับบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาชีกลาง จังหวัดร้อยเอ็ด เพื่อสร้างแรงจูงใจให้บุคลากรเต็มที่กับการทำงาน

7.2 ข้อเสนอแนะสำหรับผู้ปฏิบัติ

7.2.1 องค์กรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการบริหารโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาชีกลาง จังหวัดร้อยเอ็ด ควรสร้างความร่วมมือร่วมใจกันระหว่างประชาชน หน่วยงานส่วนท้องถิ่น และกรมชลประทาน ให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน สามารถทำงานร่วมกันได้อย่างมีดี

7.2.2 องค์กรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการบริหารโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาชีกลาง จังหวัดร้อยเอ็ด ควรมีการจัดสรรบุคลากรให้เหมาะสมกับลักษณะงาน เพื่อให้งานออกมามีประสิทธิผลมากที่สุด

7.2.3 องค์กรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการบริหารโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาชีกลาง จังหวัดร้อยเอ็ด ควรจัดให้บุคลากรได้รับการฝึกอบรมความรู้ ความสามารถ เป็นประจำเพื่อให้บุคลากรทุกคนที่เกี่ยวข้องสามารถทำได้หลายหน้าที่เพื่อความยืดหยุ่นในการทำงาน

7.3 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยต่อไป

7.3.1 จากการศึกษาเกี่ยวกับการบริหารจัดการสถานีสูบน้ำด้วยไฟฟ้าของเขื่อนระบายน้ำที่อยู่ภายใต้ความรับผิดชอบของโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาชีกลาง จังหวัดร้อยเอ็ด สำนักงานชลประทานที่ 6 กรมชลประทาน ครั้งหน้าควรจะศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลการบริหารจัดการสถานีสูบน้ำด้วยไฟฟ้าเพื่อให้ทราบอย่างแน่ชัดว่าปัจจัยใดบ้างที่จะทำให้โครงการประสบความสำเร็จ

7.3.2 จากการศึกษาเกี่ยวกับการบริหารทรัพยากรน้ำในท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วม: รูปแบบหนึ่งของการบริหารกิจการสาธารณะ ครั้งหน้าควรจะศึกษาเกี่ยวกับพฤตอกรรมและความต้องการของประชาชนในเขตพื้นที่ที่มีสถานีสูบน้ำด้วยไฟฟ้า เพื่อพัฒนาและปรับปรุงให้ตรงต่อความต้องการของประชาชนมากที่สุด

8. เอกสารอ้างอิง

กรกนก ทิพรส. (2543). **องค์การและการจัดการ.** มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

จิรประภา อัครบวร และประยูร อัครบวร. (2552). **กระบวนการปรับเปลี่ยนทัศนคติของผู้บริหารและผู้ปฏิบัติ.** กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (กพร).

วราวุธ ภวภูตานันท์ (2554). **ความคิดของข้าราชการ ที่มีต่อการปรับโครงสร้างองค์กร กรณีศึกษา : กรมชลประทาน.** กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

ศูนย์ประมวลวิเคราะห์สถานการณ์น้ำ สำนักงานชลประทานที่ 6. (2558). **รายงานสถานการณ์น้ำ**. สืบค้นเมื่อ 2 ธันวาคม 2562. จาก http://www.ori2.go.th/watercenter/

สุวัฒน์ อินทรประไพ. (2557). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการ ทรัพยากรน้ำ ลุ่มน้ำป่าสัก. **วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร.** 5(2). 68-81.

9. คำขอบคุณ

การวิจัยฉบับนี้ สำเร็จลุล่วงได้อย่างสมบูรณ์ด้วยความกรุณาและความอนุเคราะห์อย่างดียิ่งจาก ดร.กฤชวรรธน์ โล่ห์วัชรินทร์ อาจารย์ที่ปรึกษา ที่คอยให้คำแนะนำ ปรึกษา ดูแลเอาใจใส่และเสียสละเวลาในการตรวจแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ ของงานวิจัยครั้งนี้ ทำให้งานวิจัยฉบับนี้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณด้วยความเคารพยิ่ง ขอขอบคุณผู้บริหารหน่วยงานชลประทาน ผู้บริหารหน่วยงาน อปท. ซึ่งจะเป็นนายกองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น ที่อยู่ในเขตพื้นที่ของแต่ละฝ่ายส่งน้ำที่ตั้งอยู่ และประชาชน ซึ่งจะเป็นประธานของเกษตรกรกลุ่มผู้ใช้น้ำ ในแต่ละพื้นที่ที่ได้รับน้ำจากหน่วยงานชลประทาน

ท้ายนี้ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ คุณพ่อ คุณแม่ ที่คอยให้กำลังใจและสนับสนุนงบประมาณจนสำเร็จการศึกษา คุณค่าของงานวิจัยฉบับนี้ ผู้วิจัยขอมอบเป็นเครื่องบูชาพระคุณของบิดามารดา และบูรพาจารย์ทุกท่าน ขอยกคุณงามความดีให้แก่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับวิจัยฉบับนี้ตลอดไป

การศึกษาองค์ประกอบและตัวชี้วัดการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง2

A Study of the Components and Indicators of Public Participation in the Administration of Local Administrative Organizations Lower Northeastern Province Group 2

สะอาด ศรีวรรณ[1], ยุภาพร ยุพาศ[2], ภักดี โพธิ์สิงห์[3]
Sa-ard Sriwan[1], Yupaporn Yupas[2], Pakdee Phosing[3]
ทำวิจัยเมื่อ พ.ศ. 2562
Email : ssriwan999@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้เป็นการนำเสนอผลการศึกษาองค์ประกอบและตัวชี้วัดการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง2 และเสนอแนะแนวทางการพัฒนาองค์ประกอบและตัวชี้วัดการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง2 ประชากร คือ ตัวแทนครัวเรือนที่อยู่ในเขตองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง2 จำนวน 580 คน เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม

การสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่ม การวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปใช้สถิติเชิงพรรณนาประกอบด้วยการแจกแจง และค่าร้อยละ วิเคราะห์ปัจจัยเชิงสาเหตุและการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง2 ใช้ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และแปลผลตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้ ใช้การวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียรสัน

---

[1] นักศึกษาปริญญาเอก สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

[1] Doctor of Public Administration Students, Program in Public Administration, Faculty of Political Science and Public Administration, Rajabhat Mahasarakham University, Thailand.

[2,3] คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

[2,3] Faculty of Political Science and Public Administration Mahasarakam Rajabhat University, Thailand.

* ได้รับบทความ: 14 มกราคม 2563; แก้ไขบทความ: 12 กุมภาพันธ์ 2563; ตอบรับการตีพิมพ์: 20 กุมภาพันธ์ 2563

Received: January 14, 2020; Revised: February 12, 2020; Accepted: February 20, 2020

เพื่ออธิบายความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่างๆ ที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยกำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 โดยใช้การวิเคราะห์เส้นทางและวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สมการโครงสร้าง (Structural Equation Modeling : SEM)

ผลการวิจัยพบว่า การศึกษาองค์ประกอบและตัวชี้วัดการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง2 ประกอบด้วย การมีส่วนร่วมในการเสริมสร้างพลวัตของประชาชนในชุมชน การมีส่วนร่วมจัดทำแผนพัฒนาชุมชน การมีส่วนร่วมการขับเคลื่อนแผนพัฒนาชุมชนสู่การปฏิบัติ การมีส่วนร่วมการบริหารจัดการปัจจัยพื้นฐานของชุมชน การมีส่วนร่วมในการประเมินผลการบริหารจัดการของชุมชน พบว่าอยู่ในระดับมาก ผลการยืนยันการศึกษาองค์ประกอบและตัวชี้วัดการมีส่วนร่วมพบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้าน และผลการสร้างการศึกษาองค์ประกอบและตัวชี้วัดการมีส่วนร่วม พบว่า การศึกษาองค์ประกอบและตัวชี้วัดการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง2 มีความเหมาะสม

คำสำคัญ : 1. การมีส่วนร่วม 2. องค์ประกอบและตัวชี้วัดการมีส่วนร่วม 3. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ABSTRACT

This research presents the results of the components and indicators of the people's participation in the administration of local government organizations Lower Northeastern Provinces 2. And suggest guidelines for the development of people's participation in the administration of local government organizations Lower Northeastern Provinces 2 The population is the representatives of households in the local administrative organization. Lower Northeastern Province Group 2, consisting of 580 people. Data were collected by using questionnaires. In-depth interviews and Focus Groups Discussion The analysis of general data uses descriptive statistics consisting of frequency distribution as number and percentage (Percentage). Analyze the causal factors and public participation in the administration of local administrative organizations Lower Northeastern Provinces 2 Mean and Standard Deviation and interpret results according to set criteria Using Pearson Correlation Coefficient Analysis to explain the relationship between various factors affecting people's participation behavior in the administration of local administrative organizations. The statistical significance level was set at .05 using Path analysis and Structural Equation Modeling (SEM).

The results of the research showed that a study of the components and indicators of public participation in the administration of local administrative organizations Lower Northeastern Province Group 2 consists of Participation in strengthening the dynamics of people in the community. Participation in formulating community development plans.

Participation, driving the community development plan into action. Participation in basic community management. Participation in community management evaluation found that it is at a high level. The confirmation of the participation pattern was found at a high level in all aspects and the results of creating the participation model found that a study of the components and indicators of public participation in the administration of local administrative organizations Lower Northeastern Province Group 2 is suitable

Keywords : 1. Participation 2. Components and Indicators of Participation 3. Local Government Organization

1. ความสำคัญและที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัย

ประเทศไทยได้มีการพัฒนาการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาตั้งแต่ปี พ.ศ.1893 จนกระทั่งปี พ.ศ. 2475 จึงมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองมาเป็นระบอบประชาธิปไตยจนถึงปัจจุบัน ได้มีการจัดระเบียบบริหารราชการแผ่นดินออกเป็นการบริหารราชการส่วนกลาง ส่วนภูมิภาคและส่วนท้องถิ่น ต่างมีหน้าที่ในการบริหารราชการที่แต่ละหน่วยงานจะทำหน้าที่หลักในการประสานการทำงานระหว่างกัน เพื่อแก้ไขปัญหาให้แก่ประชาชนด้วยความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด(จิรวรรณ อินทรีย์สังวร, 2552 : 1) และรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน ประกาศใช้ตั้งแต่วันที่ 6 เมษายน 2560 ได้รับรองสิทธิของประชาชนไว้มากมาย มีสิทธิในหลายประเด็นที่ได้รับการรับรองไว้ไม่ต่ำกว่ารัฐธรรมนูญฉบับก่อนๆ ประเด็นหนึ่งที่น่าสนใจ คือ สิทธิของประชาชนที่จะมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นในกระบวนการกำหนดนโยบาย ออกกฎหมาย ที่จะมีผลกระทบต่อตัวเองซึ่งได้กำหนดช่องทางที่ประชาชนสามารถมีส่วนร่วมได้โดยการใช้สิทธิทางตรงตามมาตราต่างๆ ได้แก่ มาตรา 43 บุคคลและชุมชนมีสิทธิเข้าชื่อกันเพื่อเสนอแนะต่อหน่วยงานรัฐ ให้ดำเนินการที่จะเป็นประโยชน์ต่อประชาชนหรือชุมชน หรืองดเว้นไม่ดำเนินการสิ่งที่จะก่อผลเสีย และหน่วยงานรัฐต้องพิจารณาข้อเสนอนั้นโดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพิจารณาด้วย มาตรา 133 ผู้มีอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไปจำนวนไม่น้อยกว่า 10,000 คน สามารถเข้าชื่อกันเพื่อเสนอกฎหมายเกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพของประชาชนและหน้าที่ของรัฐต่อสภาผู้แทนราษฎรได้มาตรา 254 ประชาชนผู้มีอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไปในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีสิทธิเข้าชื่อกันเพื่อเสนอข้อบัญญัติหรือเพื่อถอดถอนสมาชิกสภาท้องถิ่นได้ โดยรัฐธรรมนูญยังไม่ได้กำหนดจำนวนรายชื่อที่ต้องใช้ไว้ ซึ่งอาจแตกต่างกันไปตามท้องถิ่น และจะต้องมีกฎหมายออกมากำหนดหลักเกณฑ์ต่อไป และ มาตรา 256 ประชาชนผู้มีอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไปจำนวนไม่น้อยกว่า 50,000 คน สามารถเข้าเชื่อกันเพื่อเสนอแก้ไขรัฐธรรมนูญได้มาตรา 57 (1) รัฐต้องอนุรักษ์ ฟื้นฟู และส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม และจารีตประเพณีอันดีงาม จัดให้มีพื้นที่สาธารณะสำหรับการทำกิจกรรม โดยต้องส่งเสริมให้ประชาชน ชุมชน และองค์กรท้องถิ่นมีส่วนร่วมด้วยมาตรา 63 รัฐต้องจัดให้มีมาตรการเพื่อป้องกันและขจัดการทุจริตและประพฤติมิชอบ รวมทั้งกลไกส่งเสริมให้ประชาชนรวมตัวกันเพื่อมีส่วนร่วมในการรณรงค์ ต่อต้าน หรือชี้เบาะแสการทุจริตมาตรา 65 ในกฎหมายว่าด้วยการจัดทำยุทธศาสตร์ชาติ ต้องมีบทบัญญัติเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมและการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนทุกภาค

ส่วนมาตรา 78 รัฐต้องให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศด้านต่างๆ การจัดทำบริการสาธารณะ การตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ การต่อต้านการทุจริต รวมทั้งการตัดสินใจทางการเมือง และการอื่นๆ ที่อาจมีผลกระทบต่อประชาชนมาตรา 178 รัฐต้องออกกฎหมายที่จะให้ประชาชนมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็น มาตรา 252 ผู้บริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษ จะมาจาการเลือกตั้งหรือมาจากความเห็นชอบของสภาท้องถิ่น หรือวิธีอื่นก็ได้แต่ต้องให้ประชาชนมีส่วนร่วมด้วยมาตรา 253 ในการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ให้เปิดเผยข้อมูลและรายงานผลให้ประชาชนทราบ และมีกลไกให้ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมด้วยมาตรา 259 กฎหมายว่าด้วยขั้นตอนและแผนการปฏิรูปประเทศ ต้องระบุถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง นอกจากนี้ รัฐธรรมนูญยังกำหนดให้รัฐมีหน้าที่ต้องเปิดรับฟังความคิดเห็นของประชาชนอีกอย่างน้อย 4 ประเด็นสำคัญ ดังนี้ มาตรา 58 การดำเนินการที่อาจมีผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติ คุณภาพสิ่งแวดล้อม สุขภาพอนามัย รัฐต้องจัดให้มีการรับฟังความคิดเห็นของผู้มีส่วนได้เสีย ประชาชน และชุมชนที่เกี่ยวข้องก่อน เพื่อนำมาประกอบการพิจารณาดำเนินการมาตรา 65 ในกฎหมายว่าด้วยการจัดทำยุทธศาสตร์ชาติ ต้องมีบทบัญญัติเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมและการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนทุกภาคส่วนมาตรา 77 ก่อนการออกกฎหมายทุกฉบับ รัฐต้องจัดรับฟังความคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้อง วิเคราะห์ผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากกฎหมาย รวมทั้งเปิดเผยผลการรับฟังความคิดเห็นต่อประชาชนมาตรา 178 รัฐต้องออกกฎหมายที่จะให้ประชาชนมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็น และได้รับการเยียวยาจากผลกระทบของการทำหนังสือสัญญาระหว่างประเทศ (รัฐธรรมนูญ 2560 ให้เรามีส่วนร่วมเรื่องอะไรได้บ้าง, 2560 : ออนไลน์)

การมีส่วนร่วมของประชาชนถือเป็นหลักการสากลที่ได้รับการยอมรับว่ามีความสำคัญและจำเป็นในสังคมประชาธิปไตย กฎหมายรัฐธรรมนูญซึ่งเป็นกติกาสูงสุดของประเทศสะท้อนเจตนารมณ์ในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างชัดเจน รวมถึงการปฏิรูปการบริหารงานภาครัฐภายใต้แนวคิดการบริหารภาครัฐแบบมีส่วนร่วม (Participatory Governance) และแนวคิดธรรมาภิบาล(Good Governance) ได้ตระหนักถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชน มีกฎหมายหลายฉบับประกันสิทธิของประชาชนด้านการมีส่วนร่วมและกำหนดหน้าที่ของภาครัฐในการเปิดให้ประชาชนเข้ามามี ส่วนร่วม อาทิ พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 พระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546 ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน พ.ศ. 2548 นอกจากนี้ แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบราชการยังกำหนดเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้เช่นกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การมีส่วนร่วมของประชาชนถือเป็นหัวใจหรือเป็นองค์ประกอบที่ขาดมิได้(อรทัย ก๊กผล, 2552 : 3) ดังนั้น การมีส่วนร่วมของประชาชนจึงเป็นความจำเป็น ดังจะเห็นได้ว่ามีการกำหนดให้ผู้บริหารท้องถิ่นและสมาชิกสภาท้องถิ่นต้องเป็นตัวแทนของประชาชนซึ่งมาจากการมีส่วนร่วมของประชาชนผ่านกระบวนการเลือกตั้ง ดังนั้น การปกครองส่วนท้องถิ่นจึงต้องมุ่งเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์การเกิดขึ้นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นถือเป็นรากฐานของการพัฒนาประชาธิปไตยนั่นเอง(อรทัย ก๊กผล, 2552 : 4)

ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาองค์ประกอบและตัวชี้วัดการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2 เนื่องจากการปกครอง

ส่วนท้องถิ่นมีบทบาทสำคัญในการให้บริการสาธารณะให้แก่ประชาชนในท้องถิ่นโดยการบริหารกิจการท้องถิ่นตามอำนาจหน้าที่ให้มีประสิทธิภาพนั้นจะต้องอาศัยปัจจัยหลายประการประกอบกัน ในที่นี้จึงเป็นการศึกษาถึงประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่สำคัญ ตลอดจนการมีส่วนร่วมของประชาชนและชุมชนในการบริหารงานขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อหาการศึกษาองค์ประกอบและตัวชี้วัดในการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างแท้จริง ซึ่งเป็นการดึงเอาวิถีชุมชนของไทยในการบริหารจัดการท้องถิ่นให้กลายเป็นการศึกษาองค์ประกอบและตัวชี้วัดใหม่ในการปกครองส่วนท้องถิ่นของประเทศไทยต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาองค์ประกอบและตัวชี้วัดการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง2

2.2 เพื่อตรวจสอบคุณภาพของโมเดลการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง2

2.3 เพื่อสร้างและประเมินความเหมาะสมของการศึกษาองค์ประกอบและตัวชี้วัดการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง2

3. สมมติฐานการวิจัย

องค์ประกอบและตัวบ่งชี้ของประชาชนในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง2 มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก

4. ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

4.1 ผู้บริหารและผู้เกี่ยวข้องขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้สารสนเทศการบริหาร เนื่องจากข้อค้นพบมีองค์ประกอบต่างๆ และตัวบ่งชี้ที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

4.2 การวิจัยครั้งนี้เป็นการขยายองค์ความรู้เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน จากการสร้างรูปแบบและมีองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ใหม่ๆ เกิดขึ้นจากการสร้างรูปแบบและมีองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ใหม่ๆ เกิดขึ้นจากกระบวนการวิจัยนี้

5. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีผสม(Mixed Method) เป็นการออกแบบการวิจัยเพื่อเพิ่มความเชื่อถือในผลการวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น (Complementarily) โดยมีการดำเนินการวิจัย 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 การวิเคราะห์องค์ประกอบและตัวชี้วัดการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง2 โดยการวิเคราะห์เอกสาร

และการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน โดยพิจารณาเลือกผู้ทรงคุณวุฒิแบบเจาะจง (Purposive Group) ซึ่งมีเกณฑ์ในการคัดเลือก ดังนี้ 1) ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่อยู่ในตำแหน่ง 5 ปีขึ้นไป 2) อาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษาที่มีประสบการณ์การสอนตั้งแต่ 10 ปีขึ้นไป และ 3) พนักงานที่ทำหน้าที่ประจำในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่อยู่ในตำแหน่ง 10 ปีขึ้นไป

ระยะที่ 2 การตรวจสอบองค์ประกอบและตัวชี้วัดโดยการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน

2.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประชากร ได้แก่ หัวหน้าครัวเรือนของหน่วยหมู่บ้านแต่ละหมู่บ้าน กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ หัวหน้าครัวเรือนในหมู่บ้าน เนื่องจากในการวิจัยครั้งนี้ใช้สถิติการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (CFA) ในขั้นใช้สถิติของการวิเคราะห์องค์ประกอบคอมเรย์ และ เอ.ลี (Comrey& A. Lee, 1992) ได้เสนอแนะขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสม จำนวน 500 คน ถือว่าดีมาก ส่วน แฮร์(Hair, 2010) ได้เสนอแนะว่ากลุ่มตัวอย่างในการวิจัยที่เหมาะสมควรมีขนาดกลุ่มตัวอย่างมากกว่า 500 คนขึ้นไป เพื่อให้การวิจัยมีข้อมูลในการวิเคราะห์มากเพียงพอ ผู้วิจัยจึงเพิ่มขนาดตัวอย่างเป็น 580 คน โดยการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi-Stage Sampling)

2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับองค์ประกอบและตัวชี้วัดการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง2 มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ คือ เหมาะสมมากที่สุด เหมาะสมมาก เหมาะสมปานกลาง เหมาะสมน้อย และเหมาะสมน้อย มีการหาค่าอำนาจจำแนกรายข้อของแบบสอบถาม ด้วยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างคะแนนรายข้อกับคะแนนรวม ได้ค่าอำนาจจำแนกอยู่ระหว่าง 0.257-0.563 และค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ทั้งฉบับเท่ากับ 0.897

2.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล ดำเนินการดังนี้ (1)ผู้วิจัยดำเนินการขอหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม ถึงผู้ที่เกี่ยวข้องเพื่ออนุญาตและชี้แจงวัตถุประสงค์และขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย (2)ประสานขอความร่วมมือจากนายกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2 (3)ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยส่วนตัวและทางไปรษณีย์ตาม จำนวน 580 คน (ใช้วิเคราะห์ จำนวน 530 คน) (4)ตรวจสอบแบบสอบถามที่ได้รับคืนมา โดยตรวจความถูกต้องและความครบถ้วนของข้อมูล แล้วนำมากำหนดรหัสคำตอบเพื่อทำการวิเคราะห์ประมวลผลต่อไป

2.4 การวิเคราะห์ข้อมูล (1) การวิเคราะห์ความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ด้วยค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC)(วรรณี แกมเกตุ, 2551 : 225) (2) การวิเคราะห์ความเชื่อมั่นของแบบสอบถามด้วยค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของคร์อนบาค (3) การวิเคราะห์อำนาจจำแนกของแบบสอบถามด้วยหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างคะแนนร้อยข้อกับคะแนนรวม โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป (4) การวิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (บุญชม ศรีสะอาด, 2545 : 67-71) (5) การวิเคราะห์เพื่อตรวจสอบความเหมาะสมเมทริกซ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร ด้วยค่าทดสอบสถิติ Bartlett’s Test of Sphericity ที่นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และค่าดัชนี Kaiser-Meyer-Olkin Measures of Sampling Adequacy : KMO) ต้องมีค่ามากกว่า 0.50 (กัลยา วานิชย์บัญชา, 2554 : 105) โดยการวิเคราะห์โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป (6)การตรวจสอบองค์ประกอบเชิงยืนยัน (CFA) เพื่อหาค่า

ความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้าง (Construct Validity) และความเชื่อมั่นเชิงโครงสร้าง (Construct Reliability) โดยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป

ระยะที่ 3 สร้างและประเมินความเหมาะสมของการศึกษาองค์ประกอบและตัวชี้วัด(Model) การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง2

3.1 การวิจัยในระยะนี้ ผู้วิจัยนำข้อมูลจากระยะที่ 1 และ ระยะที่ 2 มาสรุปโดยการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องเพื่อศึกษาองค์ประกอบและตัวชี้วัดการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง2

3.2 การประเมินการศึกษาองค์ประกอบและตัวชี้วัด การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออก เฉียงเหนือตอนล่าง2 โดยการสนทนากลุ่ม(Focus Group Discussion) จากผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 12 คน ใช้วิธีเลือกกลุ่มเป้าหมายแบบเจาะจง

6. ผลการวิจัย

6.1 องค์ประกอบของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง2 โดยการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับ 2 (Secondary Confirmatory Factor Analysis) พบว่า ตัวชี้วัดมีจำนวน 15 ตัวชี้วัด แต่ละตัวชี้วัดมีค่าเป็นบวกและสามารถวัดองค์ประกอบของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2 ทุกตัวชี้วัดมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ จัดเรียงลำดับตามค่าน้ำหนักองค์ประกอบ(Factor Loading) จากมากไปหาน้อย ดังนี้ (1)การมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชน(λ=0.574) (2)การมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนแผนพัฒนาชุมชนสู่การปฏิบัติ(λ=0.571) (3)การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการปัจจัยพื้นฐานของชุมชน (λ=0.563) (4)การมีส่วนร่วมในการประเมินผลการบริหารจัดการของชุมชน(λ=0.559) (5)การมีส่วนร่วมในการเสริมสร้างพลวัตของประชาชน(λ=0.557) ตามลำดับ มีดัชนีระดับความสอดคล้องและเหมาะสมระหว่างโมเดลกับข้อมูลเชิงประจักษ์โดยมีค่า χ^2=4.379, df=3, P-Value=0.092 , CFI=0.984, TLI=0.955, RMSEA=0.006, SRMR=0.008 และ χ^2/df=1.459 ซึ่งมีค่าน้อยกว่า 2 ทุกค่าของดัชนีเป็นไปตามเกณฑ์ของการประเมิน แสดงว่าโมเดลมีความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้าง (Construct Validity) และมีความเชื่อมั่นเชิงโครงสร้าง(Construct Reliability) เท่ากับ 0.976 ซึ่งมีค่าสูงกว่า 0.60 (เกณฑ์ในการเปรียบเทียบ)

6.2 ผลการตรวจสอบองค์ประกอบ(ปัจจัย) โดยเรียงลำดับการเกิด(Birth Order) หรือปัจจัยเชิงเหตุผล(Rational Factor) พบว่า การมีส่วนร่วมในการเสริมสร้างพลวัตของประชาชนเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชน การขับเคลื่อนแผนพัฒนาชุมชนสู่การปฏิบัติ การบริหารจัดการปัจจัยพื้นฐานของชุมชน และปัจจัยทั้ง 4 ปัจจัย ส่งผลต่อการประเมินผลการบริหารจัดการชุมชนตามลำดับ โดยมีขนาดทางอิทธิพล(Effect Size) โดยรวมเท่ากับ 0.286, 0.238, 0.041, 0.188, 0.178 และ 0.199 ตามลำดับ

6.3 ผลการตรวจสอบความเหมาะสมของโมเดลรวมของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2 โดยการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (CFA) พบว่า องค์ประกอบ/ปัจจัย การมีส่วนร่วมมี 5 องค์ประกอบ หรือ 5 ปัจจัย ได้แก่ (1) การจัดทำแผนพัฒนาชุมชน (λ=0.574) (2) การขับเคลื่อนแผนพัฒนาชุมชนสู่การปฏิบัติ (λ=0.571) (3) การบริหารจัดการปัจจัยพื้นฐานของชุมชน (λ =0.559) และ (5) การเสริมสร้างพลวัตของประชาชน (λ=0.557) ตามลำดับ ค่าน้ำหนักองค์ประกอบทั้ง 5 ตัว มีค่ามากกว่า 0.30 และผลการตรวจสอบของโมเดล (Model) มีความเหมาะสมกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยมีค่า χ^2=4.379, df=3, P-Value=0.092, CFI=0.984, TLI=0.955, RMSEA=0.006, SRMR=0.008 และมีค่าความเชื่อมั่นเชิงโครงสร้าง (Construct Reliability) เท่ากับ 0.976 ซึ่งมากกว่า 0.60

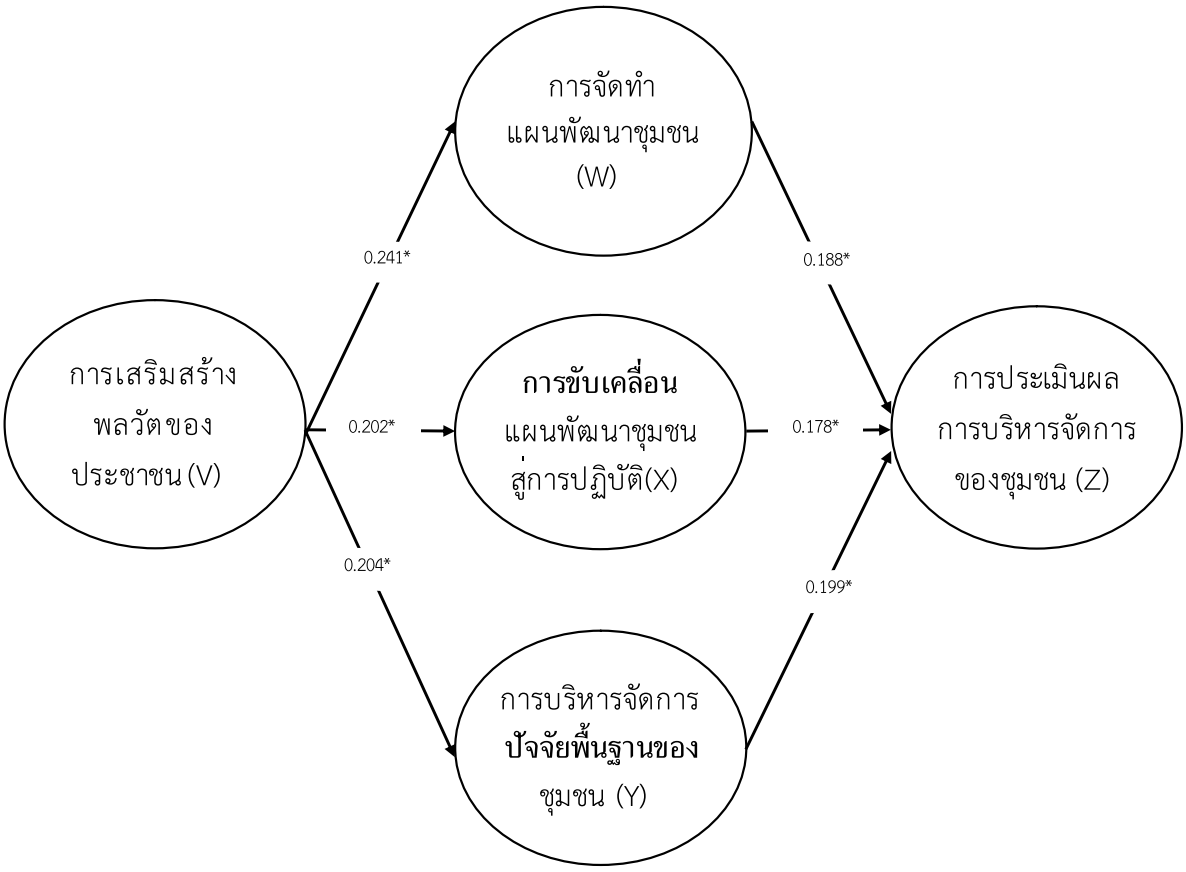

χ^2=8.422df=6, P-Value=0.0875, CFI=0.987, TLI=0.976,
RMSEA=0.004, SRMR=0.006, χ^2/df=1.404<2 *P<.05

แผนภาพที่ 1 การตรวจสอบองค์ประกอบที่สร้างขึ้นในโมเดล (Model) เชิงโครงสร้างขององค์ประกอบเพื่อวิเคราะห์ว่าอิทธิพลหรือเส้นทาง (Path Analysis)

6.4 ผลการสร้างรูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง2 พบว่า โครงสร้างของการศึกษาองค์ประกอบและตัวชี้วัด(Model) ซึ่งเป็นต้นแบบ(Prototype) ทางสังคมศาสตร์(Social Science) ซึ่งมีโครงสร้างประกอบด้วยโครงสร้างที่ 1 ได้แก่ (1)การวางแผน (Planning) (2)ลงมือปฏิบัติ (Acting) (3)การวัดผล (Observing) ได้แก่ การวัดเชิงประจักษ์และการวัดเชิงคุณภาพ และ (4)ตรวจสอบย้อนกลับ(Reflecting) โครงสร้างที่ 2 ได้แก่ (1)การวางจุดหมาย(Purpose) (2)การดำเนินการเชิงระบบ(Process) และ(3)การปฏิบัติ(Performance) โครงสร้างที่ 3 ได้แก่ ประกอบด้วยองค์ประกอบหรือปัจจัย 5 ปัจจัย และตัวชี้วัด 15 ตัวชี้วัดของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง2 ได้แก่ (1)ปัจจัยการเสริมสร้างพลวัตรของประชาชนซึ่งมี 3 ตัวชี้วัด คือ (1.1)การจัดการเรียนรู้ (1.2)การพัฒนาเครือข่าย และ (1.3)การกระตุ้นการมีส่วนร่วม (2) ปัจจัยการทำแผนพัฒนาชุมชน ซึ่งมี 3 ตัวชี้วัด คือ (2.1)การกำหนดและจัดลำดับ (2.2)การส่งเสริมให้เกิดนวัตกรรม และ(2.3)การตัดสินใจเข้าร่วมของประชาชน (3)ปัจจัยการขับเคลื่อนแผนพัฒนาชุมชนสู่การปฏิบัติ ซึ่งมี 3 ตัวชี้วัด คือ (3.1)การประสานงาน (3.2)การเสริมแรงจูงใจ และ (3.3)การลดความเสี่ยง (4)ปัจจัยการบริหารจัดการปัจจัยพื้นฐานของชุมชน ซึ่งมี 3 ตัวชี้วัด คือ (4.1)การบำรุงรักษาเชิงป้องกัน (4.2)การป้องกันโรค และ(4.3)การใช้ประโยชน์จากปัจจัยพื้นฐาน (5)ปัจจัยการประเมินผลการบริหารจัดการชุมชน ซึ่งมี 3 ตัวชี้วัด คือ (5.1)ความโปร่งใส (5.2)คุณธรรมจริยธรรม และ (5.3)ระเบียบและข้อกฎหมาย

6.5 ผลการประเมินรูปแบบองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ของประชาชนในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2 มีทั้งหมด 6 ด้าน คือ 1)ความเป็นไปได้ 2)ความถูกต้อง 3)การสมเหตุสมผล 4)การนำไปใช้ประโยชน์ 5)การถ่ายทอดและส่งต่อ 6) เป้าหมายการวัดของ KPI การประเมินรูปแบบ(Model)จากผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก จำนวน 12 คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติค่าเฉลี่ย และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (Interquartile Range : IR) ปรากฏว่า รูปแบบมีความเหมาะสมในระดับมากทั้ง 6 ด้าน

7. อภิปรายผลการวิจัย

7.1 องค์ประกอบและตัวชี้วัดการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง2 เรียงลำดับจากน้ำหนักองค์ประกอบและตัวชี้วัดมากไปน้อย ดังนี้ อันดับที่ 1 การมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนและมีตัวชี้วัด 3 ตัวชี้วัด ได้แก่ 1.1)การตัดสินใจของประชาชน 1.2)การกำหนดและการจัดลำดับ 1.3)การส่งเสริมให้เกิดนวัตกรรมอันดับที่ 2 การมีส่วนร่วมในการขับ เคลื่อนแผนพัฒนาชุมชนสู่การปฏิบัติ และมีตัวชี้วัด ได้แก่ 2.1)การประสานงาน 2.2)การลดความเสี่ยง 2.3)การเสริมแรงจูงใจอันดับที่ 3 การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการปัจจัยพื้นฐานของชุมชน และมีตัวชี้วัด ได้แก่ 3.1)การใช้ประโยชน์จากปัจจัยพื้นฐาน 3.2)การบำรุงรักษาเชิงป้องกัน 3.3)การป้องกันโรค อันดับที่ 4 การมีส่วนร่วมในการประเมินผลการบริหารจัดการของชุมชน และมีตัวชี้วัด ได้แก่ 4.1)ระเบียบและข้อกฎหมาย 4.2)คุณธรรมและจริยธรรม 4.3)ความโปร่งใส อันดับที่ 5 การมีส่วนร่วมในการเสริมสร้างพลวัตของประชาชน และมีตัวชี้วัด ได้แก่ 5.1)การจัดการความรู้ 5.2)การพัฒนาผู้นำเครือข่าย

5.3)การกระตุ้นการมีส่วนร่วม จากข้อค้นพบของการวิจัยดังกล่าว แสดงว่า ประชาชนให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนโดยมีตัวชี้วัดที่ 1 ด้านการตัดสินใจของประชาชนที่ต้องการเข้าร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนของตนเองให้เจริญก้าวหน้าขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับข้อคิดเห็นของ อับดุลคอเล็ด เจะแต (2560 : 1) พบว่า กระบวนการการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการพัฒนาชุมชน ได้แก่ การวางแผนพัฒนาชุมชน ข้อค้นพบที่สำคัญอีกองค์ประกอบหนึ่งก็คือ การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการปัจจัยพื้นฐานของชุมชน โดยเฉพาะการใช้ประโยชน์จากปัจจัยพื้นฐาน ข้อค้นพบนี้สอดคล้องกับ อัครกฤษ นุ่นจันทร์ (2559 : 13) ที่พบว่า ประชาชนได้รับผลประโยชน์จากการมีส่วนร่วมด้านการประเมินผลการดำเนินการ และการตัดสินใจของประชาชน เป็นต้น สำหรับการมีส่วนร่วมในการเสริมสร้างพลวัตของประชาชน โดยใช้กระบวนการจัดการเรียนรู้ การพัฒนาผู้นำเครือข่ายและการกระตุ้นให้ประชาชนมีส่วนร่วม ซึ่งเป็นปัจจัยและตัวชี้วัดจะต้องนำไปดำเนินการ เพื่อให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้มีจำนวนของประชาชนมากยิ่งขึ้น(พิสมัย จารุจิตติพันธ์, 2559 : 201-205)

7.2 ผลการศึกษาองค์ประกอบและตัวชี้วัดการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2 ปรากฏว่า องค์ประกอบและตัวชี้วัด(Model) ที่สร้างขึ้นประกอบด้วยโครงสร้างตามแนวคิด/ทฤษฎีวงจรของ Kemmis and Mc Taggart(1990 : 5) มาประยุกต์ใช้ คือ Planning Acting Observing and Reflecting (PAOR) และแนวคิด 3P–Model ประกอบด้วย Purpose – Process – Performance (สถาบันรับรองคุณภาพสถานพยาบาล องค์การมหาชน, 2560 : 37) เป็นโครงสร้างเสริมเพื่อนำไปสู่องค์การแห่งคุณภาพ โดยมีองค์ประกอบที่ผู้วิจัยได้ค้นพบ ได้แก่ (1)การเสริมสร้างพลวัตของประชาชนในชุมชน (2)การจัดทำแผนพัฒนาชุมชน (3)การขับเคลื่อนแผนพัฒนาชุมชนสู่การปฏิบัติ (4)การบริหารจัดการปัจจัยพื้นฐานของชุมชน และ (5)การประเมินผลการบริหารจัดการชุมชน

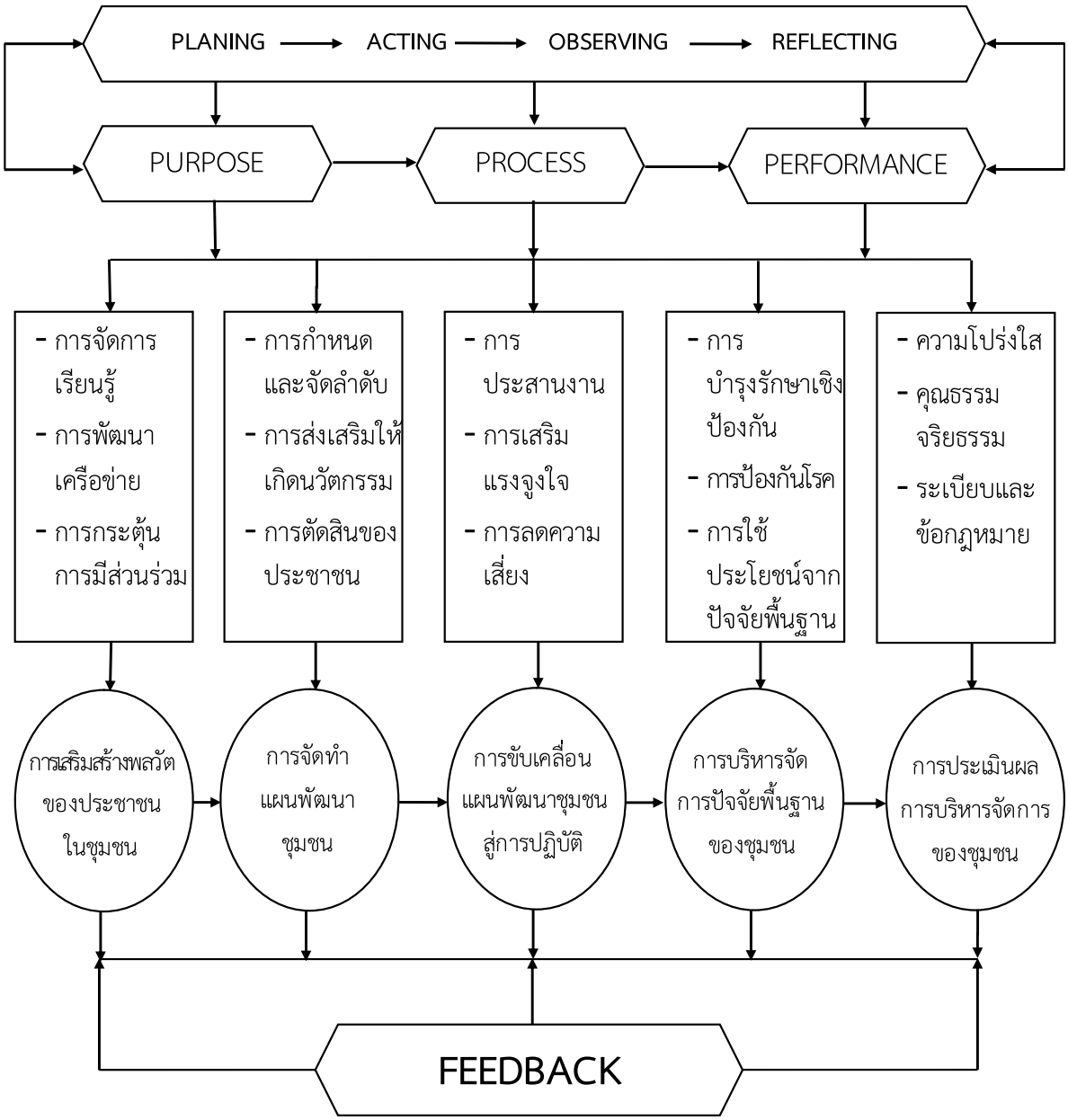

องค์ประกอบและตัวบ่งชี้ของประชาชนในการบริหารงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง2

แผนภาพที่ 2 องค์ประกอบและตัวบ่งชี้(Model) ของประชาชนในการบริหารงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง2

7.3 การประเมินองค์ประกอบและตัวชี้วัด(Model) โดยใช้ 2 วิธีการร่วมกัน คือ เทคนิคการสนทนากลุ่ม(Focus Group Discussion) และประเมินเชิงปริมาณ โดยมีจำนวนผู้ทรงคุณวุฒิ 12 คน ปรากฏว่าผู้ทรงคุณวุฒิได้เพิ่มเติมและปรับปรุงการศึกษาองค์ประกอบและตัวชี้วัด(Model) ให้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น โดยสร้างเครือข่ายของชุมชนอย่างยั่งยืน และต่อเนื่อง มีการประสานงานกับผู้นำชุมชนหรือผู้นำเครือ

ข่ายของชุมชน ด้วยวิธีออกเสียงตามสาย แผ่นพับ และการประชุมประจำเดือนกับผู้นำชุมชนเพื่อให้ประชาชนส่งผลสะท้อนสะท้อนกลับ(Feedback)ให้มีการปรับปรุงโครงการต่างๆที่จะดำเนินการต่อไป ส่วนการประเมินในเชิงปริมาณตามแนวคิดของสตัฟเฟิลบีม และชิคฟิล(Stuffle beem&Shinkfiell, 2008 : 62) ปรากฏว่ามีความเหมาะสมมาก จากการประเมินทั้ง 2 วิธีการแสดงให้เห็นว่า การศึกษาองค์ประกอบและตัวชี้วัด(Model)การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง2 ได้องค์ประกอบและตัวชี้วัด(Model)ที่เหมาะสมในระดับมาก ที่จะนำไปเป็นต้นแบบ(Prototype) เพื่อประยุกต์ใช้ต่อไป

8. ข้อเสนอแนะ

8.1 ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้

8.1.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ครั้งนี้ ได้แก่ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ต้องมีการเปิดโอกาสจากหน่วยงานหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมากขึ้น ทั้งโดยตรงและโดยอ้อม กล่าวคือ โดยตรงเป็นการเปิดโอกาสให้รับรู้ข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องชัดเจนและทุกด้าน เช่น การประชาพิจารณ์ การตรวจสอบจากประชาชนทุกคน โดยอ้อมคือการให้ตัวแทนของประชาชนจากการเลือกตั้งเข้าไปมีส่วนเป็นคณะกรรมการฝ่ายต่างๆ เช่น การจัดซื้อจัดจ้าง การควบคุมการก่อสร้าง การตรวจรับงานต่างๆ เป็นต้น ซึ่งจะเป็นผลดีต่อการนำรูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง2 ไปใช้ได้จริง

8.1.2 สร้างเสริมความรู้ความเข้าใจให้กับประชาชนเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการปกครองส่วนท้องถิ่นรวมทั้งรณรงค์ให้ประชาชนตระหนักถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและปลูกจิตสำนึกให้ประชาชนได้เห็นความสำคัญของการเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมือง การปกครอง การจัดทำแผนพัฒนาเพื่อรักษาผลประโยชน์ของประชาชนและท้องถิ่น

8.1.3 ควรส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชน ประชาคม หรือบุคคลที่สนใจ หมุนเวียนเข้ามาร่วมเป็นคณะกรรมการ เพื่อดำเนินการพิจารณาจัดซื้อ จัดจ้างกิจกรรมที่สำคัญท้องถิ่น โดยเฉพาะควรเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการปฏิบัติการเข้าไปร่วมแสดงความคิดเห็นในลักษณะการทำประชาวิจารณ์ และนำผลการประชาวิจารณ์นั้นไปพิจารณาเป็นแนวทางวางแผนการพัฒนาต่อไป

8.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยต่อไป

8.2.1 ควรมีการวิจัยเพื่อติดตามและประเมินผลการนำการศึกษาองค์ประกอบและตัวชี้วัดการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง2 เพื่อพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อไป

8.2.2 ควรมีการวิจัยถึงการศึกษาสภาพปัญหา และอุปสรรคต่างของกานำการศึกษาองค์ประกอบและตัวชี้วัดการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง2 ไปใช้เพื่อพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนให้มากยิ่งขึ้น

8.2.3 การวิจัยครั้งต่อไปควรเป็นการวิจัยเฉพาะการบริหารงบประมาณโดยตรงขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ว่า ได้รับงบประมาณจากส่วนใด จำนวนเท่าไหร่ มีระเบียบการใช้จ่ายที่เอื้อต่อการสร้าง

ประโยชน์อย่างแท้จริงให้แก่ประชาชนมากน้อยเพียงใด เพื่อนำไปปรับปรุงการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง2 ให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อไป

9. เอกสารอ้างอิง

กัลยา วานิชย์บัญชา. (2554). **การวิเคราะห์สถิติขั้นสูงด้วย SPSS for Windows.** กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

บุญชม ศรีสะอาด. (2545). **การวิจัยเบื้องต้น.** พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพมหานคร : สุวีริยาสาส์น.

พิสมัย จารุจิตติพันธ์. (2559). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารเทศบาลเมือง. **วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ**. 19 (1). 146-169.

รัฐธรรมนูญ 2560 ให้เรามีส่วนร่วมเรื่องอะไรได้บ้าง. (2560). สืบค้นเมื่อ 29 สิงหาคม 2561. จาก https://ilaw.or.th/node/4697

อรทัย ก๊กผล. (2552). **คู่คิด คู่มือ การมีส่วนร่วมของประชาชนสาหรับนักบริหารท้องถิ่น.** กรุงเทพมหานคร : จรัลสนิทวงศ์การพิมพ์.

อัครกฤษ นุ่นจันทร์. (2559). การมีส่วนร่วมของประชาชนกับการบริหารงานของเทศบาลตำบลในเขตจังหวัดลพบุรี. **วารสารรัชต์ภาคย์.** 11(ครบ 23 ปี). 13-22.

อับดุลคอเล็ด เจะแต. (2560). มุมมองของประชาชนที่มีต่อการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่รัฐในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้. **วารสาร อัล-ฮิกมะฮฺ มหาวิทยาลัยฟาฏอนี.** 7(13). 1-24.

Comrey. A. L., & Lee, H. B. (1992). A first course in factor Analysis (2nd ed). New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates. Retrieve October 15, 2009. From http://www.ingentaconnect .com/content/apl/lcbi.Hair, J. F., Black, W. C., Babin, B. J. & Anderson, R. E. (2010). **Multivariate Data Analysis.** 7th ed.. Upper Saddle River, NJ: Prentice Hall.

Stufflebeam, D. L. (2008). **The CIPP model for evaluation in national conference on Educational research 17-18 January 2008.** Phitsanulok, Thailand : Faculty of Education Naresuan University. Harper and Row.

10. คำขอบคุณ

การวิจัยครั้งนี้ได้รับความกรุณาและติดตามความก้าวหน้าในการดำเนินการวิจัยตลอดมา ด้วยความเอาใจใส่เป็นอย่างดียิ่งจาก รองศาสตราจารย์ ดร.ยุภาพร ยุภาศ และ รองศาสตราจารย์ ดร.ภักดี โพธิ์สิงห์ อาจารย์ที่ปรึกษา ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้ ขอกราบขอบพระคุณคณะกรรมการสอบทุกท่านที่ให้ความช่วยเหลือและให้คำแนะนำในการแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ เพื่อทำให้การวิจัยฉบับนี้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ขอขอบคุณพี่น้องประชาชนในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง2 ทุกท่านที่กรุณาตอบแบบสอบถาม ขอขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่ให้การช่วยเหลือและให้คำชี้แนะในการจัด

ทำวิจัยให้สำเร็จลงด้วยดี คุณค่าและประโยชน์อันพึงจะมีที่ได้จากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขออุทิศส่วนกุศลแด่ คุณพ่อปาน ศรีวรรณ คุณแม่ยุ่น ศรีวรรณ และขอมอบเป็นเครื่องสักการบูชาพระคุณครู คณาจารย์ที่มีส่วนสำคัญในการวางรากฐานด้านการศึกษาแก่ผู้วิจัย

ความสำเร็จในครั้งนี้ ได้รับการสนับสนุนทุนการศึกษาจาก ดร.เอกอนันต์ ณ เชียงใหม่ ได้รับกำลังใจจากครอบครัว และความร่วมมือจากทุกท่านเป็นอย่างดี ทำให้ผู้วิจัยมีความมุ่งมั่น เอาใจใส่ ขยันหมั่นเพียร จนประสบความสำเร็จในการศึกษาระดับดุษฎีบัณฑิตในครั้งนี้

ความสำเร็จในการพัฒนาพันธ์ข้าวของศูนย์ส่งเสริมและผลิตพันธุ์ข้าวชุมชนบ้านบะแค ตำบลแวงใหญ่ อำเภอแวงใหญ่ จังหวัดขอนแก่น

Success in Rice Varieties Development of Rice Promotion and Production Center, Ban Bha Khae Community Center, Waeng Yai Sub district, Waeng Yai District, Khon Kaen Province

ศุภลักษณ์ จันปาน[1], พงษ์เมธี ไชยศรีหา[2]
Supalak Chanpan[1], Pongmethee Chaisriha[2]
ทำวิจัยเมื่อ พ.ศ. 2561
E-mail : Srisodakhattiya@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1)ศึกษาระดับความสำเร็จในการพัฒนาพันธ์ข้าวของศูนย์ส่งเสริมและผลิตพันธุ์ข้าวชุมชนบ้านบะแค 2)เปรียบเทียบความคิดเห็นต่อความสำเร็จในการพัฒนาพันธ์ข้าวของศูนย์ส่งเสริมและผลิตพันธุ์ข้าวชุมชนบ้านบะแค 3)ศึกษาแนวทางพัฒนาความสำเร็จในการพัฒนาพันธ์ข้าวของศูนย์ส่งเสริมและผลิตพันธุ์ข้าวชุมชนบ้านบะแค ตำบลแวงใหญ่ อำเภอแวงใหญ่ จังหวัดขอนแก่น โดยใช้นโยบายเกี่ยวกับการบริหารจัดการศูนย์ส่งเสริมและผลิตพันธุ์ข้าวชุมชนกรมส่งเสริมการเกษตร และกรมการข้าว กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ 8 ด้าน เป็นกรอบแนวคิดการวิจัย เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน การวิจัยเชิงปริมาณมีกลุ่มตัวอย่าง 123 คน และการวิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มเป้าหมายผู้ให้ข้อมูล 10 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ยเบี่ยงเบนมาตรฐานทดสอบค่า t–test และทดสอบค่า F–test ใช้เครื่องมือแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างเจาะลึกและวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา

---

[1] นักศึกษาหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

[1] Master of Public Administration Formula Student Department of Public Administration, Northeastern University, Thailand.

[2] คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

[2] Faculty of Social Sciences and Humanities, Northeastern University, Thailand.

* ได้รับบทความ: 29 เมษายน 2562; แก้ไขบทความ: 3 กรกฎาคม 2562; ตอบรับการตีพิมพ์: 18 กรกฎาคม 2562

Received: April 29, 2019; Revised: July 3, 2019; Accepted: July 18, 2019

ผลการศึกษาพบว่า 1)ระดับความสำเร็จในการพัฒนาพันธ์ข้าวของศูนย์ส่งเสริมและผลิตพันธุ์ข้าวชุมชนบ้านบะแคโดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากทุกด้าน 2)ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบระดับการบริหารจัดการต่อความสำเร็จในการพัฒนาพันธ์ข้าวของศูนย์ส่งเสริมและผลิตพันธุ์ข้าวชุมชนบ้านบะแค จำแนกตามเพศ อายุ และรายได้โดยภาพรวมและรายด้านมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก และไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติทุกด้าน 3)แนวทางพัฒนาการบริหารจัดการความสำเร็จในการพัฒนาพันธ์ข้าวของศูนย์ส่งเสริมและผลิตพันธุ์ข้าวชุมชนบ้านบะแค มี 8 ด้าน คือ 1)ด้านการจัดทำแปลงผลิตเมล็ดพันธุ์ควรให้มีการจัดเตรียมดินแปลงผลิตเมล็ดพันธ์ข้าว และขั้นตอนการปลูกตามกำหนดเวลา 2)ด้านคุณภาพเมล็ดพันธุ์ควรมีการแต่งตั้งคณะกรรมการตรวจคัด บรรจุใส่ถุงเพื่อการจัดจำหน่ายและตรวจคัดเมล็ดพันธ์ข้าว ไม่ให้มีการปะปนเปื้อนไม่เกิน 15 เมล็ดต่อ 1 กิโลกรัม 3)ด้านการกระจายเมล็ดพันธุ์และการตลาดมีการจัดหาตลาดรองรับตามแหล่งต่างๆ 4) ด้านการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ควรมีการอบรมให้ความรู้ แนะนำ วิธีการกระจายแจกจ่ายเมล็ดพันธ์ข้าวแก่เจ้าหน้าที่เกษตรกรและสมาชิก 5)ด้านการบริหารจัดการของคณะกรรมการบริหารศูนย์ข้าวชุมชนควรมีการประชุมคณะกรรมการพิจารณาสร้างกฎระเบียบและแนวทางปฏิบัติอย่างมีระบบ 6)ด้านการพัฒนากลุ่มและการบริหารจัดการกลุ่มมีการปรับปรุงกฎระเบียบในทางปฏิบัติที่สามารถตรวจสอบได้ 7)ด้านการพัฒนาการบริหารจัดการกองทุนควรให้มีการระดมทุนและมีการพิจารณาเงินปันผลอย่างเป็นธรรม มีการส่งเสริมให้สมาชิกกู้ยืมลงทุนเพื่อการเกษตร และ 8)ด้านการเสริมสร้างการเรียนรู้สร้างระบบการบริหารกลุ่มสมาชิกเกษตรเกษตรกรและทำแผนพัฒนาเมล็ดพันธ์ข้าวและมีการบริหารจัดการเงินกองทุนรายปี

คำสำคัญ : 1. การบริหารจัดการ 2. ความสำเร็จในการพัฒนาพันธ์ข้าว 3. ศูนย์ส่งเสริมและผลิตพันธุ์ข้าว

ABSTRACT

The Objectives of the research article were to 1) level of success in rice varieties development of Rice Promotion and Production Ban Bha Khae Community center, 2) compare opinions on the success in rice varieties development of Rice Promotion and Production, Ban Bha Khae Community Center, and 3) study guidelines in Rice Varieties Development of Rice Promotion and Production, Ban Bha Khae Community Center. Waeng Yai sub district Waengyai district, Khon Kaen Province. Regarding to the policy in management of Rice Promotion and Production Center, Department of Agriculture Extension and Department of Rice, Ministry of Agriculture and Co-op, 8 aspects of management were applied. Mixed Method research used in this study were comprised of 123 samples in quantitative research and 10 target subjects in qualitative research. Research instruments were consisted of a set of questionnaire with 5 rating scale levels . Statistics used for data analysis were percentage, mean, standard deviation, t-test and F-test. In qualitative research, in-dept interview and content analysis were used.

The research results were as follow : 1)Level of success in rice varieties Development of Rice Promotion and Production, Ban Bha Khae Community Center, overall and each aspect were at high level. 2)The comparative analysis Rice Varieties Development of Rice Promotion and Production, Ban Bha Khae Community Center found that gender, age and income were overall and each aspect were not statistically significant differences in every comparison. 3) Guidelines for Rice Varieties Development of Rice Promotion and Production, Ban Bha Khae Community Center revealed that. 1)The soil preparation, conversion, production of rice seed should learned to follow steps in the exact time of the year, 2) The seed quality should be the responsibility of appointed committee to inspect seeds and packaged uncontaminated 15 seeds per 1 kg, 3) The seed distribution and marketing should have supported markets in provinces districts and sub districts ; 4) The operation of staff, there should be training projects to educate officials, farmer members and community leaders all about seeds distribution; 5) The management of the staff center, there should be regularly meeting aerating rules and systematically, 6) The group development, improving practical rules which could be verified; 7) The fund management there should be funds raising and fair divided payment; and 8) The learning encounter, there should have administration agriculture members as well as having plans to develop rice varieties.

Keywords : 1. Management 2. Rice Development Success 3. Rice Production and Promotion Center

1. ความสำคัญและที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัย

ข้าวเป็นสินค้าหลักที่สำคัญของประเทศไทย เป็นอาหารหลักของคนในชาติ มีพื้นที่ปลูกข้าวนาปีประมาณ 60.79 ล้านไร่ นาปรังประมาณ 15.05 ล้านไร่ มีเกษตรกรประมาณ 3.76 ล้านครัวเรือน หรือประมาณร้อยละ 65.0 ของเกษตรกรทั้งประเทศ การที่จะปลูกข้าวให้ได้ผลดีมีปัจจัยหลายอย่าง แต่สิ่งที่สำคัญที่สุดคือเมล็ดพันธุ์ที่ดี ที่มีความเหมาะสมกับสภาพพื้นที่ ให้ผลผลิตสูง ต้านทานต่อโรคแมลงศัตรูพืช ปัญหาที่พบในปัจจุบันคือชาวนาขาดแคลนเมล็ดพันธุ์ (Seed) คุณภาพดี สภาพปัญหาการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวโดย “ศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าว” ของกรมการข้าวจำนวน 23 แห่งของกรมการข้าวยังไม่สามารถจะตอบสนองความต้องการเมล็ดพันธุ์ข้าวของชาวนาได้ทั้งหมด โดยสามารถผลิตได้ไม่เกิน 100,000 ตัน ขณะที่ชาวนาต้องการใช้เมล็ดพันธุ์ทั้งหมดในแต่ละปีประมาณ 1 ล้านตัน

การเตรียมความพร้อมในการผลิตและกระจายเมล็ดพันธุ์ข้าวเข้าสู่ไทยแลนด์ 4.0 ถือเป็นการเกษตรรูปแบบใหม่ ที่มุ่งหวังให้เกษตรกรนำเทคโนโลยีสมัยใหม่ มาปรับใช้กับอาชีพการทำนา โดยพัฒนาให้เกษตรกรผู้ผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวให้มีทักษะสูง สามารถพัฒนาต่อยอดองค์ความรู้ได้ ได้เน้นการพัฒนาเพิ่มศักยภาพบุคลากรในการผลิตและกระจายเมล็ดพันธุ์ของศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าวทั่วประเทศ ซึ่งมีความสำคัญยิ่งที่จะ

สามารถทำให้เมล็ดพันธุ์คุณภาพดีกระจายไปสู่เกษตรกรได้อย่างทั่วถึง รวมทั้งเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับธุรกิจเมล็ดพันธุ์และการกระจายเมล็ดพันธุ์ดีให้เกษตรกรได้ใช้ตรงตามความต้องการในการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวประจำปีงบประมาณ 2561 โดยจะดำเนินงานตามแผนการผลิตและการตลาดข้าวครบวงจร (เน้นการตลาดนำการผลิต) ซึ่งจะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตและการกระจายเมล็ดพันธุ์ให้ได้ตามเป้าหมาย ทำให้สามารถรับมือกับสถานการณ์ความแปรปรวนของราคาข้าว และรักษาระดับมาตรฐานคุณภาพเมล็ดพันธุ์ข้าวที่ผลิตด้วย ต้องการใช้เมล็ดพันธุ์ข้าว และการใช้เทคโนโลยีมาปรับใช้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตตลอดจนพัฒนาองค์ความรู้ของบุคลากรให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น(กรมการข้าว, 2560 : ออนไลน์)

บ้านบะแคและพื้นที่ใกล้เคียง มีอาชีพทำนาเป็นส่วนใหญ่และมักจะประสบปัญหาขาดเมล็ดพันธุ์ข้าวหรือเมล็ดพันธุ์ไม่ได้คุณภาพ ทำให้ผลผลิตต่อไร่ต่ำ ไม่มีคุณภาพขายข้าวได้ราคาตก ข้าวที่เก็บไว้บริโภคแข็ง ไม่นุ่มอร่อย และปัญหาภัยธรรมชาติ หน่วยงานกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้เข้ามาเสนอแนวทางให้เกษตรกรทำแปลงเมล็ดพันธุ์ เกษตรกรจึงประชุมและตกลงที่จะทำแปลง จึงได้ดำเนินการและจัดตั้งศูนย์ข้าวชุมชนตำบลแวงใหญ่ เมื่อเดือน พฤษภาคม 2544 สามารถแก้ปัญหา ช่วยเหลือเกษตรกรที่ประสบปัญหาเดียวกัน โดยการกระจายพันธุ์ พัฒนาผลผลิตต่อไร่ให้สูง ลดต้นทุนการผลิตและสร้างรายได้ให้กับเกษตรกร ด้วยเกษตรกรในหมู่บ้านจึงได้รวมกลุ่มกันจัดตั้งเป็นกลุ่มส่งเสริมและผลิตพันธุ์ข้าวชุมชนบ้านให้เป็นศูนย์บริหารจัดการส่งเสริมและผลิตพันธุ์ข้าว เรียกว่า ศูนย์ส่งเสริมและผลิตพันธุ์ข้าวชุมชนบ้านบะแค ตำบลแวงใหญ่ อำเภอแวงใหญ่ จังหวัดขอนแก่น โดยศูนย์ส่งเสริมและผลิตพันธุ์ข้าวชุมชนบ้านบะแค ตำบลแวงใหญ่ อำเภอแวงใหญ่ จังหวัดขอนแก่น เลขที่ 83 หมู่ที่ 5 บ้านบะแค ตำบลแวงใหญ่ อำเภอแวงใหญ่ จังหวัดขอนแก่น เริ่มก่อตั้ง ปี พ.ศ.2544 (ขันติภาณ สีใส นักวิชาการส่งเสริมการเกษตร) มีวิสัยทัศน์ “ผลิตเมล็ดพันธุ์คุณภาพ แปรรูปเพิ่มมูลค่า พัฒนาอย่างยั่งยืน” จดทะเบียนวิสาหกิจชุมชน ปี 2548 (สำนักงานเกษตรอำเภอแวงใหญ่, 2560 : ออนไลน์)

ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาความสำเร็จในการพัฒนาพันธ์ข้าวของศูนย์ส่งเสริมและผลิตพันธุ์ข้าวชุมชนบ้านบะแค ตำบลแวงใหญ่ อำเภอแวงใหญ่ จังหวัดขอนแก่น ที่เป็นการดำเนินงานโดยศูนย์ส่งเสริมและผลิตพันธุ์ข้าวชุมชน ระดับดีเด่น เพื่อกำหนดแนวทางการพัฒนาและเผยแพร่องค์ความรู้ให้แก่ศูนย์ส่งเสริมและผลิตพันธุ์ข้าวชุมชนในจังหวัดขอนแก่นที่ส่วนใหญ่เป็นศูนย์ข้าวชุมชนระดับปานกลางและระดับที่ต้องปรับปรุงหรือศูนย์ฯที่จัดตั้งขึ้นใหม่ให้มีความสามารถและมีศักยภาพในการผลิตเมล็ดพันธุ์ให้เพียงพอต่อความต้องการของเกษตรกรในอนาคตต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาระดับความสำเร็จในการพัฒนาพันธ์ข้าวของศูนย์ส่งเสริมและผลิตพันธุ์ข้าวชุมชนบ้านบะแค ตำบลแวงใหญ่ อำเภอแวงใหญ่ จังหวัดขอนแก่น

2.2 เพื่อศึกษาเปรียบเทียบความคิดเห็นของเกษตรกรต่อความสำเร็จในการพัฒนาพันธ์ข้าวของศูนย์ส่งเสริมและผลิตพันธุ์ข้าวชุมชนบ้านบะแค ตำบลแวงใหญ่ อำเภอแวงใหญ่ จังหวัดขอนแก่นจำแนกตามเพศ อายุ และรายได้

2.3 เพื่อศึกษาหาข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาพันธ์ข้าวของศูนย์ส่งเสริมและผลิตพันธุ์ข้าวชุมชนบ้านบะแค ตำบลแวงใหญ่ อำเภอแวงใหญ่ จังหวัดขอนแก่น

3. สมมติฐานการวิจัย

3.1 ระดับความสำเร็จในการพัฒนาพันธ์ข้าวของศูนย์ส่งเสริมและผลิตพันธุ์ข้าวชุมชนบ้านบะแค ตำบลแวงใหญ่ อำเภอแวงใหญ่ จังหวัดขอนแก่น อยู่ในระดับปานกลาง

3.2 เกษตรกรสมาชิกของศูนย์ส่งเสริมและผลิตพันธุ์ข้าวชุมชนบ้านบะแค ที่มีเพศ มีอายุและมีรายได้ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อความสำเร็จในการพัฒนาพันธ์ข้าวของศูนย์ส่งเสริมและผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวชุมชนบ้านบะแค ตำบลแวงใหญ่ อำเภอแวงใหญ่ จังหวัดขอนแก่น แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3.3 มีผู้เสนอแนะแนวทางการส่งเสริมและพัฒนาความสำเร็จในการพัฒนาพันธ์ข้าวของศูนย์ส่งเสริมและผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวชุมชนบ้านบะแค ตำบลแวงใหญ่ อำเภอแวงใหญ่ จังหวัดขอนแก่น นำไปใช้ประโยชน์ต่อการบริหารงานของศูนย์ส่งเสริมและผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวชุมชนให้ดียิ่งขึ้น.

4. ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

4.1 ได้ทราบถึงความสำเร็จต่อการพัฒนาพันธ์ข้าวชุมชนของศูนย์ส่งเสริมและผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวชุมชนบ้านบะแค ตำบลแวงใหญ่ อำเภอแวงใหญ่ จังหวัดขอนแก่น

4.2 ได้ทราบข้อเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อความสำเร็จในการพัฒนาพันธ์ข้าวของศูนย์ส่งเสริมและผลิตพันธุ์ข้าวชุมชนบ้านบะแค ตำบลแวงใหญ่ อำเภอแวงใหญ่ จังหวัดขอนแก่น จำแนกตาม เพศ อายุ และรายได้

4.3 ได้รับทราบข้อเสนอแนะแนวทางพัฒนาการบริหารจัดการส่งเสริมและพัฒนาพันธ์ข้าวของศูนย์ส่งเสริมและผลิตพันธุ์ข้าวชุมชนบ้านบะแค ตำบลแวงใหญ่ อำเภอแวงใหญ่ จังหวัดขอนแก่น

5. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Method Research) ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยใช้เครื่องมือการวิจัยเป็นแบบสอบถามความสำเร็จในการพัฒนาพันธุ์ข้าวฯ เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จากประชากรกลุ่มตัวอย่างจำนวน 123 คน จำแนกตาม เพศ อายุ และรายได้ ใช้วิธีแจงความถี่ (Frequency) และหาค่าร้อยละ(Percentage)กำหนดนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ระดับ ทดสอบเปรียบเทียบค่าที(t-test) แบบ Independent Samples และทดสอบความแปรปรวนทางเดียว โดยใช้ F-test (One Way ANOVA) โดยใช้นโยบายเกี่ยวกับการบริหารจัดการศูนย์ส่งเสริมและผลิตพันธุ์ข้าวชุมชนกรมส่งเสริมการเกษตรและกรมการข้าว กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ 8 ด้าน มาเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยและการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เครื่องมือการวิจัยเป็นแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างเจาะลึก (In-Depth Interview) ประชากรกลุ่มเป้าหมายผู้ให้ข้อมูล จำนวน 10 คน ใช้วิธีคัดเลือกตามสถานการณ์ วิเคราะห์ข้อมูล และสรุป

ผลการวิจัยโดยวิธีพรรณนาวิเคราะห์ (Analytical Description)

6. ผลการวิจัย

6.1 ผลการวิเคราะห์ระดับความสำเร็จในการพัฒนาพันธ์ข้าวของศูนย์ส่งเสริมและผลิตพันธุ์ข้าวชุมชนบ้านบะแค ตำบลแวงใหญ่ อำเภอแวงใหญ่ จังหวัดขอนแก่นพบว่า ระดับความสำเร็จโดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากทั้ง 8 ด้าน

6.2 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบระดับการบริหารจัดการต่อความสำเร็จในการพัฒนาพันธ์ข้าวของศูนย์ส่งเสริมและผลิตพันธุ์ข้าวชุมชนบ้านบะแค ตำบลแวงใหญ่ อำเภอแวงใหญ่ จังหวัดขอนแก่น พบว่า จำแนกตามเพศ และรายได้โดยภาพรวม และรายด้านมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก และไม่แตกต่างกัน ส่วนที่จำแนกตามอายุ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสติติที่ระดับ .01 และที่ระดับ .05 โดยได้พิจารณายอมรับแตกต่างกัน (ด้านสังคมศาสตร์) อย่างมีนัยสำคัญทางสติติที่ระดับ .05

6.3 ผลการวิเคราะห์แนวทางพัฒนาการบริหารจัดการความสำเร็จในการพัฒนาพันธ์ข้าวของศูนย์ส่งเสริมและผลิตพันธุ์ข้าวชุมชนบ้านบะแค ตำบลแวงใหญ่ อำเภอแวงใหญ่ จังหวัดขอนแก่น จำนวน 8 ด้าน พบว่า 1)ด้านการจัดทำแปลงผลิตเมล็ดพันธุ์ควรให้มีการจัดเตรียมดินแปลงผลิตเมล็ดพันธ์ข้าว โดยการไถกลบไถราบและไถแปลตามขั้นตอนมีการเตรียมปุ๋ย บำรุงดิน ว่านปุ๋ยบำรุงดินตามกำหนดระยะเวลา 2)ด้านคุณภาพเมล็ดพันธุ์ควรมีการแต่งตั้งคณะกรรมการตรวจคัด บรรจุใส่ถุงเพื่อการจัดจำหน่ายให้เป็นสัดส่วน มีการแต่งตั้งคณะกรรมการตรวจคัดเมล็ดพันธ์ข้าว 3)ด้านการกระจายเมล็ดพันธุ์และการตลาดควรมีการจัดหาตลาดรองรับตามจังหวัด อำเภอ ตำบล มีการประชาสัมพันธ์ให้เกษตรกรและสมาชิก มีความรู้ด้านการกระจายซื้อขาย แลกเปลี่ยน ยืม เมล็ดพันธ์ข้าวหรือหาพันธมิตรทางเทคโนโลยีสมัยใหม่ 4)ด้านการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ควรมีการอบรมให้ความรู้ แนะนำ วิธีการกระจาย แจกจ่ายเมล็ดพันธ์ข้าว แก่เจ้าหน้าที่เกษตรกรและสมาชิกมีการจัดกิจกรรมระหว่างสมาชิกเกษตร ผู้นำชุมชนและหน่วยงานส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง 5)ด้านการบริหารจัดการของคณะกรรมการบริหารศูนย์ข้าวชุมชน ควรมีการประชุมคณะกรรมการพิจารณาสร้างกฎระเบียบและแนวทางปฏิบัติอย่างมีระบบ 6)ด้านการพัฒนากลุ่มและการบริหารจัดการกลุ่มควรมีการหารือ สร้างกฎระเบียบและแนวทางการปฏิบัติและมีการปรับปรุงกฎระเบียบในทางปฏิบัติที่สามารถตรวจสอบได้ 7)ด้านการพัฒนาการบริหารจัดการกองทุนควรให้มีการระดมทุนและมีการพิจารณาเงินปันผลอย่างเป็นธรรม มีการส่งเสริมให้สมาชิกกู้ยืมลงทุนเพื่อการเกษตร และ 8)ด้านการเสริมสร้างการเรียนรู้ควรมีการประชุมคณะกรรมการเพื่อสร้างระบบการบริหารกลุ่มสมาชิกเกษตรเกษตรกรมีการจัดทำแผนพัฒนาเมล็ดพันธ์ข้าวและมีการบริหารจัดการเงินกองทุนแต่ละปี

7. อภิปรายผลการวิจัย

7.1 ผลการวิเคราะห์ระดับความสำเร็จในการพัฒนาพันธ์ข้าวของศูนย์ส่งเสริมและผลิตพันธุ์ข้าวชุมชนบ้านบะแค ตำบลแวงใหญ่ อำเภอแวงใหญ่ จังหวัดขอนแก่น พบว่า ระดับความสำเร็จโดยรวมภาพและรายด้านอยู่ในระดับมากทุกด้านทั้ง 8 ด้านเหตุผลที่เป็นเช่นนี้ อาจเนื่องมาจาก ในการดำเนินงานมีการประชุมคณะกรรมการและสมาชิกร่วมกัน มีการวางแผนพิจารณาพันธ์ข้าว โดยเกษตรกรต้องการเมล็ดพันธ์

ข้าวที่มีคุณภาพ โดยให้ภาครัฐเข้ามาช่วยเหลือแจกพันธ์ข้าวและพัฒนาแหล่งน้ำเพื่อการเกษตรให้แก่สมาชิกอย่างเพียงพอมีการติดตามตรวจแปลงเพาะพันธ์พืช ให้ได้มาตรฐานไม่มีพันธุ์พืชที่ไม่มีคุณภาพปะปน โดยการตั้งกรรมการตรวจแปลงภายในศูนย์ส่งเสริมและผลิตพันธุ์ข้าวชุมชนมีการประสานงาน มีการส่งเสริมให้เกษตรกรในชุมชนมีส่วนร่วมกับศูนย์ส่งเสริมและผลิตพันธุ์ข้าวชุมชนมีความพร้อม มีการพัฒนาสมรรถนะในการปฏิบัติงานที่มีความรู้ ความสามารถ ใช้หลักการบริหารจัดการ ที่ชัดเจนในการบริหารจัดการจะมีการประชุม อบรมพัฒนาสมรรถนะส่งเสริมให้เกิดมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานดำเนินการที่เป็นไปตามระเบียบ เป็นระบบโปร่งใสและสามารถตรวจสอบได้ มีการส่งเสริมการเรียนรู้ อบรม สาธิต และฝึกฝนทักษะความชำนาญให้กับกลุ่มเกษตรกร และกลุ่มสมาชิก มีตลาดรองรับที่ยั่งยืนจึงทำให้เกิดความสำเร็จโดยรวมภาพและรายด้านอยู่ในระดับมากทุกด้านซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ จิตติพัฒน์ จำเริญเจือ, วิภาวี กฤษณะภูติ (2556 : 132-150) ที่ได้ทำวิจัย แนวทางการพัฒนาการจัดการศูนย์ส่งเสริมและผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวชุมชนในจังหวัดกาฬสินธุ์สู่ความยั่งยืน ผลการวิจัยพบว่า มีดำเนินการ การจัดตั้งและการจัดการกลุ่มการวางแผนการผลิตและจัดทำแผนธุรกิจการจัดการด้านการผลิตและการเพิ่มมูลค่าสินค้าการตลาดการประชาสัมพันธ์การเงินและการทำบัญชีการมีผู้นำที่ดีความสามัคคีของสมาชิกการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มนโยบายภาครัฐการสนับสนุนจากหน่วยงานและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องมีการพัฒนาด้านการเพิ่มพูนองค์ความรู้ให้กับสมาชิกกลุ่มการบริหารจัดการกลุ่มพึ่งพากันแบบครอบครัวเสมือนพี่กับน้องการเพิ่มมูลค่าด้วยการแปรรูปเมล็ดพันธุ์การมีตลาดรองรับที่ยั่งยืนและได้รับการส่งเสริมให้ภาครัฐเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องเข้ามาเป็นสมาชิกกลุ่ม

7.1.1 ด้านการจัดทำแปลงผลิตเมล็ดพันธุ์ พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าอยู่ในระดับมากทุกข้อ มีการส่งเสริมเกษตรการลดการใช้ปุ๋ยเคมี ให้เกษตรการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ ปุ๋ยน้ำชีวภาพ ใช้สารสกัดสมุนไพรไล่แมลง แทน มีการประชุมคณะกรรมการผู้บริหารเกษตรกรและสมาชิกเพื่อวางแผนจัดทำแปลงผลิตเมล็ดพันธุ์มีการส่งเสริมให้เกษตรกร ทำนาแปลงนาผลิตเมล็ดพันธุ์แบบรวมศูนย์ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ จิตติพัฒน์ จำเริญเจือ, วิภาวี กฤษณะภูติ (2556 : 132-150) ที่ได้ทำวิจัย แนวทางการพัฒนาการจัดการศูนย์ส่งเสริมและผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวชุมชนในจังหวัดกาฬสินธุ์สู่ความยั่งยืนพบว่า มีการดำเนินงาน การพัฒนาด้านการเพิ่มพูนองค์ความรู้ให้กับสมาชิกกลุ่มการบริหารจัดการกลุ่มพึ่งพากันแบบครอบครัวเสมือนพี่กับน้องการเพิ่มมูลค่าด้วยการแปรรูปเมล็ดพันธุ์การมีตลาดรองรับที่ยั่งยืนและได้รับการส่งเสริมให้ภาครัฐเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องเข้ามาเป็นสมาชิกกลุ่ม

7.1.2 ด้านคุณภาพเมล็ดพันธุ์โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าอยู่ในระดับมากทุกข้อ มีการแต่งตั้งกรรมการตรวจการพัฒนาพันธ์ข้าว แปลงนาภายในกลุ่มสมาชิกโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องมีขั้นตอนและกระบวนการปฏิบัติงานพัฒนาพันธ์ข้าว มีกลุ่มเกษตรกรที่เป็นสมาชิกเป็นผู้รับผิดชอบในกิจกรรมกลุ่มที่เกี่ยวข้องและมีการมอบหมายนโยบายให้คณะกรรมการศูนย์จัดแบ่งกลุ่มเกษตรกรออกเป็นกลุ่มรับผิดชอบพัฒนาพันธ์ข้าวให้ได้พันธ์ข้าวตามมาตรฐาน ที่ชัดเจนและเหมาะสมซึ่งสอดคล้องกับผลงานการวิจัยของ จิตติพัฒน์ จำเริญเจือ, วิภาวี กฤษณะภูติ (2556 : 132-150) ที่ได้ทำวิจัย แนวทางการพัฒนาการจัดการศูนย์ส่งเสริมและผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวชุมชนในจังหวัดกาฬสินธุ์สู่ความยั่งยืน พบว่า มีการดำเนินงาน มีการจัดตั้งและการจัดการกลุ่มการวางแผนการผลิตและจัดทำแผนธุรกิจการ

จัดการด้านการผลิตและการเพิ่มมูลค่าสินค้าการตลาดการประชาสัมพันธ์การเงินและการทำบัญชีการมีผู้นำที่ดีความสามัคคีของสมาชิกการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มนโยบายภาครัฐการสนับสนุนจากหน่วยงานและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องมีการบริหารจัดการกลุ่มพึ่งพากันแบบครอบครัวเสมือนพี่กับน้องการเพิ่มมูลค่าด้วยการแปรรูปเมล็ดพันธุ์การมีตลาดรองรับที่ยั่งยืนและได้รับการส่งเสริมให้ภาครัฐเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องเข้ามาเป็นสมาชิกกลุ่ม

7.1.3 ด้านการกระจายเมล็ดพันธุ์และการตลาด โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ อยู่ในระดับมากทุกข้อ ได้แก่ มีการประชุมวางแผน การบริหารจัดการด้านการกระจายเมล็ดพันธุ์และการตลาด ให้เกษตรกรและสมาชิก มีการวางแผนส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการกำหนดชนิดและคุณภาพของเมล็ดพันธุ์ข้าว มีการกำหนดเป้าหมายการกระจายพันธุ์ในแต่ละปีชัดเจนและมีการจัดอบรมให้ความรู้เรื่องการตลาดให้กับเกษตรกรและสมาชิกซึ่งสอดคล้องกับผลงานการวิจัยของจิตติพัฒน์ จำเริญเจือ, วิภาวี กฤษณะภูติ (2556 :132-150) ที่ได้ทำวิจัย แนวทางการพัฒนาการจัดการศูนย์ส่งเสริมและผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวชุมชนในจังหวัดกาฬสินธุ์สู่ความยั่งยืนพบว่า มีการดำเนินงาน การพัฒนาด้านการเพิ่มพูนองค์ความรู้ให้กับสมาชิกกลุ่มการบริหารจัดการกลุ่มพึ่งพากันแบบครอบครัวเสมือนพี่กับน้องการเพิ่มมูลค่าด้วยการแปรรูปเมล็ดพันธุ์การมีตลาดรองรับที่ยั่งยืนและได้รับการส่งเสริมให้ภาครัฐเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องเข้ามาเป็นสมาชิกกลุ่ม

7.1.4 ด้านการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ ได้แก่มีการจัดกิจกรรมความร่วมมือกันระหว่างสมาชิกเกษตรกรและชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาพันธ์ข้าว มีการเชื่อมโยงกิจกรรมการพัฒนาพันธ์ข้าว รัฐได้สนับสนุนส่งเสริมเพื่อการปฏิบัติงานและแก้ไขปัญหา อย่างเป็นระบบ เช่น การให้ความรู้เรื่องแปลงนาการให้ความรู้เรื่องดินการให้ความรู้เรื่องพันธ์ข้าวและการตลาดมีการประสานงานกับสมาชิกเกษตรกรและชุมชน แก้ไขการพัฒนาพันธ์ข้าวอย่างเป็นระบบซึ่งสอดคล้องกับผลงานการวิจัยของ อิสรนันท์ ทรงเนติเชาวลิต, ฐิติมา เวชพงศ์ (2557 : 1313-1326) ที่ได้ทำวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการดำเนินงานกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตจังหวัดนครปฐม ผลการวิจัยพบว่า คุณลักษณะของคณะกรรมการในภาพรวมอยู่ในระดับมาก คณะกรรมการมีประสบการณ์ในการบริหารกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตมากกว่า 4 ปีขึ้นไปได้รับการฝึกอบรมศึกษาดูงานอย่างน้อย 1 ครั้งมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตมีภาวะผู้นำการมีส่วนร่วมการได้รับการสนับสนุนจากเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนและประสิทธิภาพการดำเนินงานโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากโดยคุณลักษณะของคณะกรรมการได้แก่ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตประสบการณ์ในการบริหารกลุ่มการได้รับการฝึกอบรมศึกษาดูงานมีผลทำให้ประสิทธิภาพการดำเนินงานกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตจังหวัดนครปฐม ประสบผลสำเร็จ

7.1.5 ด้านการบริหารจัดการของคณะกรรมการบริหารศูนย์ข้าวชุมชนโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ ได้แก่มีการประชุมคณะกรรมการบริหารศูนย์ข้าวชุมชน เพื่อการวางแผนงานพัฒนาพันธ์ข้าวมีการส่งเสริมการสร้างประสบการณ์โดยการส่งตัวแทนคณะกรรมการ เกษตรกร และสมาชิก ไปศึกษาดูงานศูนย์ข้าวชุมชนนอกสถานที่และ มีการติดตามประเมินผลการปฏิบัติงาน โดยเจ้าหน้าที่ของรัฐมาให้การให้คำแนะนำ ช่วยเหนืออย่างสม่ำเสมอเป็นระยะๆ ซึ่งสอดคล้อง

กับผลงานการวิจัยของ สุนทรียา ไชยปัญหา, เสาวลักษณ์ โกศลกิตติอัมพร และ สัญญา เคณาภูมิ (2556 : 187-195) ที่ได้ทำวิจัย รูปแบบการเสริมสร้างความเข้มแข็งกลุ่มทอผ้าไหม ตำบลกุดรัง อำเภอกุดรัง จังหวัดมหาสารคาม พบว่า การดำรงอยู่ของกลุ่มสมาชิก ทอผ้าไหมกุดรังขึ้นอยู่กับสมาชิกเป็นสำคัญ สมาชิกจะต้องเข้าใจบทบาทหน้าที่ของตนเอง สมาชิกจะต้องมีวินัยต่อตนเองทั้งในการออมเงินและการจ่าย ยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการดำรงชีวิต ต้องคัดเลือกบุคคลที่มีทักษะ ความรู้ ความสามารถและความชำนาญเข้ามาปฏิบัติหน้าที่ ต้องปฏิบัติงานตามหน้าที่ที่รับผิดชอบด้วยความซื่อสัตย์สุจริต ดูแลและใช้สินทรัพย์ต่างๆของกลุ่มทอผ้าไหมกุดรังอย่างเหมาะสม คุ้มค่าและเกิดประโยชน์ต่อสมาชิกคณะกรรมการดำเนินการกลุ่มทอผ้าไหมกุดรัง มีความรับผิดชอบในการบริหารจัดการและดำเนินการปฏิบัติงานด้วยความโปร่งใส ซื่อสัตย์สุจริต เป็นที่เชื่อถือศรัทธาแก่สมาชิก มีระบบการควบคุมภายในที่ดีเพื่อให้การบริหารงานมีประสิทธิภาพ

7.1.6 ด้านการพัฒนากลุ่มและการบริหารกลุ่ม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากทุกข้อได้แก่มีการจัดประชุมศูนย์ส่งเสริมพัฒนาพันธ์ข้าวชุมชนอย่างสม่ำเสมอ และมีการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของเกษตรกรและสมาชิกในการดำเนินกิจกรรมกิจการงานของศูนย์ส่งเสริมพัฒนาพันธ์ข้าวชุมชนอย่างต่อเนื่องและ มีการติดตามประเมินผลการปฏิบัติงาน โดยเจ้าหน้าที่ของรัฐ มาให้การให้คำแนะนำช่วยเหนืออย่างสม่ำเสมอ ซึ่งสอดคล้องกับผลงานการวิจัยของ มินระดา โคตรศรีวงค์, สถาพร มงคลศรีสวัสดิ์ (2559 : 1632-1645) ที่ได้ทำวิจัย การพัฒนาวิสาหกิจชุมชนสู่ความสำเร็จกรณีศึกษากลุ่มทอผ้าไหมบ้านหวายหลึม ตำบลมะบ้าอำเภอทุ่งเขาหลวง จังหวัดร้อยเอ็ด ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มทอผ้าไหมบ้านหวายหลึมมีการดำเนินงานที่เป็นระบบมีการกำหนดระเบียบข้อบังคับของกลุ่มที่ชัดเจนผู้นำกลุ่มมีความรับผิดชอบเสียสละสมาชิกกลุ่มมีทักษะและความชำนาญในการผลิตมีการจัดตั้งศูนย์กลางการผลิตเพื่อควบคุมตรวจสอบและรับประกันคุณภาพผลิตภัณฑ์จึงทำให้ผลิตภัณฑ์มีคุณภาพได้มาตรฐาน

7.1.7 ด้านการพัฒนาการบริหารจัดการกองทุน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากทุกข้อ ได้แก่มีการประชุมวางแผนการบริหารเงินกองทุนและจัดตั้งงบประมาณในด้านต่างๆเป็นสัดส่วนส่งเสริม เพิ่มเงินกองทุนให้กับเกษตรกรและสมาชิกมีการระดมทุน ขายหุ้น หรือยืมองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นโดยปลอดดอกเบี้ยและมีการส่งเสริมให้สมาชิกกู้ยืมนำเงินกองทุนไปลงทุนเพื่อการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว ซึ่งสอดคล้องกับผลงานการวิจัยของ มินระดา โคตรศรีวงค์, สถาพร มงคลศรีสวัสดิ์ (2559 : 1632-1645) ที่ได้ทำวิจัยเรื่องการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนสู่ความสำเร็จกรณีศึกษากลุ่มทอผ้าไหมบ้านหวายหลึมตำบลมะบ้าอำเภอทุ่งเขาหลวงจังหวัดร้อยเอ็ด ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มทอผ้าไหมบ้านหวายหลึมมีการดำเนินงานที่เป็นระบบมีการกำหนดระเบียบข้อบังคับของกลุ่มที่ชัดเจนผู้นำกลุ่มมีความรับผิดชอบเสียสละสมาชิกกลุ่มมีทักษะและความชำนาญในการผลิตมีการจัดตั้งศูนย์กลางการผลิตเพื่อควบคุมตรวจสอบและรับประกันคุณภาพผลิตภัณฑ์จึงทำให้ผลิตภัณฑ์มีคุณภาพได้มาตรฐาน

7.1.8 ด้านการเสริมสร้างการเรียนรู้ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากทุกข้อได้แก่มีการประชุมติดตามประเมินผลการปฏิบัติงาน สรุปผลการดำเนินงานถอดบทเรียนจากการศึกษาดูงาน และการดำเนินงานพัฒนาพันธ์ข้าวของศูนย์ส่งเสริมและผลิตพันธ์ข้าวชุมชนบ้านบะแคมีการประชุมวางแผน อบรม สาธิตและฝึกฝนทักษะความชำนาญ ให้ความรู้ แก่เกษตรกรและสมาชิก เรื่องการพัฒนาพันธ์ข้าวและการบริหารจัดการเงินกองทุนซึ่งสอดคล้องกับผลงานการวิจัยของ อิสรนันท์ ทรงเนติเชาวลิต, ฐิติมา เวชพงศ์ (2557 :

1313-1326) ที่ได้ทำวิจัย ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการดำเนินงานกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตจังหวัดนครปฐม,ผลการวิจัยพบว่าคุณลักษณะของคณะกรรมการในภาพรวมที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตมีภาวะผู้นำการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการการได้รับการสนับสนุนจากเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนและประสิทธิภาพการดำเนินงานโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากโดยคุณลักษณะของคณะกรรมการได้แก่ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตประสบการณ์ในการบริหารกลุ่มการได้รับการฝึกอบรมศึกษาดูงานการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการและการได้รับการสนับสนุนจากเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนที่แตกต่างกันมีผลทำให้ประสิทธิภาพการดำเนินงานกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตจังหวัดนครปฐม ประสบผลสำเร็จ

7.2 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบการบริหารจัดการความสำเร็จในการพัฒนาพันธ์ข้าวของศูนย์ส่งเสริมและผลิตพันธุ์ข้าวชุมชนบ้านบะแค ตำบลแวงใหญ่ อำเภอแวงใหญ่ จังหวัดขอนแก่น จำแนกตามเพศและรายได้ โดยภาพรวมและรายด้านมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก และมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกันและจำแนกตามอายุโดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 จำนวน 3 ด้าน และแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จำนวน 5 ด้าน โดยผู้วิจัยได้พิจารณายอมรับในภาพรวมที่ความแตกต่างกัน (ด้านสังคมศาสตร์) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้ง 8 ด้านซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยสาเหตุที่เป็นเช่นนี้ อาจเนื่องมาจากคณะกรรมการผู้บริหารของศูนย์ส่งเสริมและผลิตพันธุ์ข้าวชุมชนบ้านบะแค ได้ให้ความสำคัญกับการบริหารจัดการส่งเสริมและผลิตพันธุ์ข้าวชุมชน ประสานงานร่วมมือกัน มีการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบ ยึดการมีส่วนร่วมในการทำงานมีความตั้งใจปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นอาชีพเสริมในครัวเรือน มีกิจกรรมผลผลิตพันธุ์ข้าวที่เข้มแข็ง มีการติดต่อประสานงานให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน การมีผู้นำที่ดี สมาชิกมีความรักสามัคคีและมีส่วนร่วม ภาครัฐได้ให้การสนับสนุนและส่งเสริมนโยบาย มีหน่วยงานภาครัฐและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องให้ความสนใจเข้ามามีส่วนร่วมให้การสนับสนุนในการพัฒนาศูนย์ฯ สู่ความยั่งยืน มีการจัดการกลุ่มมีการวางแผนการผลิตและแผนส่งเสริมผลิตพันธ์ข้าวและแผนการตลาดและการเพิ่มมูลค่าเพิ่มสินค้าผลิตพันธ์ข้าวของสมาชิก มีการประชาสัมพันธ์ มีการกำกับควบคุมการเงินและการจัดทำบัญชีอย่างเป็นระบบจึงทำให้กลุ่มสมาชิกวิสาหกิจชุมชนผลิตพันธุ์ข้าวชุมชนบ้านบะแค มีระดับการปฏิบัติงานที่ประสบผลสำเร็จอยู่ในระดับมากทุกด้าน และมีความคิดเห็นโดยภาพรวมไม่แตกต่างกันซึ่งสอดคล้องกับผลงานการวิจัยของอิสรนันท์ ทรงเนติเชาวลิต, ฐิติมา เวชพงศ์ (2557 : 1313-1326) ที่ได้ทำวิจัย ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการดำเนินงานกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตจังหวัดนครปฐม ผลการวิจัยพบว่า คุณลักษณะของคณะกรรมการในภาพรวมอยู่ในระดับมาก คณะกรรมการมีประสบการณ์ในการบริหารกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตมากกว่า 4 ปีขึ้นไปส่วนใหญ่ได้รับการฝึกอบรมศึกษาดูงานอย่างน้อย 1 ครั้งมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตมีภาวะผู้นำการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการการได้รับการสนับสนุนจากเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนและประสิทธิภาพการดำเนินงานโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับผลงานการวิจัยเชิงคุณภาพของผู้วิจัยในครั้งนี้ โดย นางศุภลักษณ์ จันปาน ที่ได้สัมภาษณ์ประชากรกลุ่มเป้าหมาย ดังคำกล่าวในการสัมภาษณ์ของ ราตรี พฤฒิคณีอายุ (2562 : สัมภาษณ์) กล่าวว่า มีการประชุมคณะกรรมการฯ วางแผนการดำเนินงานล่วงหน้าให้เกษตรกรและสมาชิกศูนย์ส่งเสริมและผลิตพันธุ์ข้าวชุมชนบ้านบะแค ได้แบ่งเขตพื้นที่ให้เหมาะ ให้มีการ

จัดทำนาแปลงรวม จัดแบ่งกลุ่มพื้นที่รับผิดชอบ ได้มีการให้คำแนะนำช่วยเหลือการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ มีการประชุมคณะกรรมการและสมาชิกร่วมกัน มีการวางแผนพิจารณาพันธ์ข้าว ให้เกษตรกรมีเมล็ดพันธ์ข้าวที่มีคุณภาพ โดยให้ภาครัฐเข้ามาช่วยเหลือแจกพันธ์ข้าวและพัฒนาแหล่งน้ำเพื่อการเกษตรให้แก่สมาชิกอย่างเพียงพอ เป็นต้น

8. ข้อเสนอแนะ

8.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

8.1.1 หน่วยงานภาครัฐ และภาคเอกชนที่เกี่ยวข้อง จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องยื่นมือเข้ามาส่งเสริมให้ความช่วยเหลือด้านวิชาการ ให้แก่เกษตรเกษตรกร และสมาชิกฯ เพื่อให้เกิดความเจริญก้าวหน้าและเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานของรัฐ

8.1.2 หน่วยงานภาครัฐควรมีนโยบายส่งเสริมให้เกษตรกรจัดตั้งกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในรูปแบบศูนย์ส่งเสริมและผลิตพันธุ์ข้าวชุมชน ในสาขาวิชาการอื่นๆ หรือจัดทำโครงการส่งเสริมอาชีพอื่นๆ ในชุมชนแต่ละอาชีพตามความเหมาะสมของพื้นที่ของประชาชนที่สนใจ

8.1.3 หน่วยงานภาครัฐหรือภาคเอกชน หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรให้การสนับสนุนส่งเสริมงบประมาณ เพื่อการจัดตั้งกลุ่มวิสาหกิจในชุมชนแต่ละอาชีพตามความเหมาะสมและความถนัดของประชาชนในแต่ละท้องถิ่น อย่างจริงจังและแพร่หลาย

8.2 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปปฏิบัติ

8.2.1 หน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน ควรส่งเสริมผลงานของนักวิชาการหรือผลงานของนักศึกษาวิจัย ที่ได้จัดทำโครงการวิจัยเรื่องต่างๆ ที่ได้พิจารณาแล้วว่าเป็นประโยชน์ต่อประชาชนชน ต่อเกษตรกรแล้วนั้น ให้มีการต่อยอดนำไปใช้ประโยชน์ อย่างน้อย มีการนำไปเผยแพร่ นำไปปฏิบัติให้เกิดประโยชน์ต่อประชาชน มีผลในข้อดี และข้อเสีย

8.2.2 ผู้บริหารภาครัฐ และภาคควรเอกชน หรือองค์กรต่าง ๆที่เกี่ยวข้อง ควรส่งเสริมให้พนักงานเจ้าหน้าที่มีศึกษาวิจัยเพิ่มเติม ในเรื่องการบริหารจัดการศูนย์ส่งเสริมและผลิตพันธุ์ข้าวชุมชนในด้านปัจจัยต่างๆ ที่มีผลต่อการบริหารจัดการของศูนย์ส่งเสริมและผลิตพันธุ์ข้าวชุมชนเพื่อให้การพัฒนาพันธ์ข้าวของศูนย์ส่งเสริมและผลิตพันธุ์ข้าวชุมชนที่ยั่งยืน

9. เอกสารอ้างอิง

กรมการข้าว. (2560). **การจัดสัมมนามอบนโยบายแนวทางพัฒนาศักยภาพบุคลากรกองเมล็ดพันธุ์ข้าวสู่ไทยแลนด์ 4.0 บรรยายโดยนายกฤษณพงษ์ ศรีพงศ์พันธุ์กุล.** สืบค้นเมื่อ 27 ตุลาคม 2561. จาก http://www.ricethailand.go.th/web/index.php/mactivities/ 1706-2017-09-13-02-08-07

จิตติพัฒน์ จำเริญเจือ, วิภาวี กฤษณะภูติ. (2556). แนวทางการพัฒนาการจัดการศูนย์ส่งเสริมและผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวชุมชนในจังหวัดกาฬสินธุ์สู่ความยั่งยืน. **วารสารบัณฑิตศึกษามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.** 2(2). 129-150.

มินระดา โคตรศรีวงค์, สถาพร มงคลศรีสวัสดิ์. (2559). การพัฒนาวิสาหกิจชุมชนสู่ความสำเร็จกรณีศึกษากลุ่มทอผ้าไหมบ้านหวายหลึมตำบลมะบ้าอำเภอทุ่งเขาหลวงจังหวัดร้อยเอ็ด. **วารสารฉบับภาษาไทย สาขามนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์และศิลปะ**. 9(3). 1632-1645.

ราตรี พฤฒิคณี ผู้ให้สัมภาษณ์. 20 กุมภาพันธ์ 2562. ณ บ้านเลขที่ 2 หมู่ที่ 5 บ้านบะแค ตำบลแวงใหญ่ อำเภอแวงใหญ่ จังหวัดขอนแก่น.

สำนักงานเกษตรอำเภอแวงใหญ่. (2560). **บรรยายสรุปศูนย์ส่งเสริมและผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวชุมชนสำนักงานเกษตรอำเภอแวงใหญ่.** สืบค้นเมื่อ 5 ตุลาคม 2561. จาก http://waengyai. khonkaen. doae.go.th/

สุนทรียา ไชยปัญหา, เสาวลักษณ์ โกศลกิตติอัมพร และสัญญา เคณาภูมิ. (2556). รูปแบบการเสริมสร้างความเข้มแข็งกลุ่มทอผ้าไหม ตำบลกุดรัง อำเภอกุดรัง จังหวัดมหาสารคาม.**วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม (มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์).** 7(1). 213-221.

อิสรนันท์ ทรงเนติเชาวลิต, ฐิติมา เวชพงศ์. (2557). ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการดำเนินงานกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต จังหวัดนครปฐม. **วารสารวิชาการมนุษย์ศาสตร์สังคมศาสตร์และศิลปะ**. 7(2). 1313-1326.

10. คำขอบคุณ

การวิจัยฉบับนี้สำเร็จลุล่วงมาด้วยดี ขอขอบคุณ อาจารย์ ดร.พงษ์เมธี ไชยศรีหา อาจารย์ที่ปรึกษา และ ดร.อำนวย สังข์ช่วย ที่ได้กรุณาให้คำปรึกษาแนะนำ ช่วยเหลือตรวจสอบแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ ขอขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อุมาวรรณ วาทะกิจ ดร.รัชดา ภักดียิ่ง และ ดร.ศศิรดา แพงไทย ผู้ทรงคุณวุฒิผู้เชี่ยวชาญการวิจัย ที่ได้กรุณาตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยให้ความช่วยเหลือให้ข้อมูลในการจัดงานวิจัยระดับปริญญาโท หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต (รป.ม) ของข้าพเจ้าจนประสบผลสำเร็จด้วยดี

การพัฒนาแนวทางเสริมสร้างจิตสาธารณะของนักเรียนประถมศึกษา โรงเรียนเอกชน จังหวัดชัยภูมิ

A Developing of Strengthen Guidelines for Primary Students of Private Schools, Chaiyaphum Province

เกษสุดา พุธทะลา[1], วิรัตน์ พงษ์ศิริ[2]
Ketsuda Phutthala[1], Wirat Phongsiri[2]
ทำวิจัยเมื่อ พ.ศ. 2561
Email : ketsuda250907@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1)ศึกษาองค์ประกอบและตัวชี้วัดจิตสาธารณะของนักเรียนประถมศึกษา 2)ศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์การเสริมสร้างจิตสาธารณะของนักเรียนประถมศึกษา 3)พัฒนาแนวทางเสริมสร้างจิตสาธารณะของนักเรียนประถมศึกษาโรงเรียนเอกชน จังหวัดชัยภูมิ การวิจัยแบ่งออกเป็น 3 ระยะ ระยะที่ 1 การศึกษาองค์ประกอบและตัวชี้วัดจิตสาธารณะของนักเรียน ระยะที่ 2 การศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์การเสริมสร้างจิตสาธารณะของนักเรียนประถมศึกษาโรงเรียนเอกชน จังหวัดชัยภูมิ ระยะที่ 3 การพัฒนาแนวทางเสริมสร้างจิตสาธารณะของนักเรียนประถมศึกษาโรงเรียนเอกชน จังหวัดชัยภูมิ สถิติที่ใช้ในการวิจัย คือ ค่าเฉลี่ย ร้อยละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าดัชนีความต้องการจำเป็น ($PNI_{modified}$)

ผลการวิจัยพบว่า 1)ผลการสังเคราะห์องค์ประกอบและตัวชี้วัดจิตสาธารณะของนักเรียนประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ 15 ตัวชี้วัด 2)ผลการศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์การเสริมสร้างจิตสาธารณะของนักเรียนประถมศึกษาโรงเรียนเอกชน จังหวัดชัยภูมิ พบว่า สภาพปัจจุบันแนวทางเสริมสร้างจิตสาธารณะของนักเรียนประถมศึกษาโรงเรียนเอกชน จังหวัดชัยภูมิ ประกอบด้วย การเสริมสร้างจิตสาธารณะของนักเรียนประถมศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง 3)ผลการพัฒนา 3 องค์ประกอบ 15 ตัวชี้วัด

---

[1] นิสิตปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

[1] Graduate Student. Master of Education (Educational Administration). Mahasarakham University, Thailand.

[2] อาจารย์ประจำ คณะวิทยาการสารสนเทศ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

[2] Lecturers in Faculty of Informatics. Mahasarakham University, Thailand.

* ได้รับบทความ: 9 พฤษภาคม 2562; แก้ไขบทความ: 10 มิถุนายน 2562; ตอบรับการตีพิมพ์: 25 มิถุนายน 2562

Received: May 9, 2019; Revised: June 10, 2019; Accepted: June 25, 2019

42 แนวทาง (1)การใช้และดูแลรักษาสิ่งของส่วนรวม 17 แนวทาง (2)การทำหน้าที่เพื่อประโยชน์ส่วนรวม 18 แนวทาง และ (3)ด้านการเคารพสิทธิตนเองและผู้อื่นในการใช้ประโยชน์ส่วนรวม 7 แนวทาง 4)ผลการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของแนวทางเสริมสร้างจิตสาธารณะของนักเรียนประถมศึกษา โรงเรียนเอกชน จังหวัดชัยภูมิ พบว่า แนวทางมีความเหมาะสมและมีความเป็นไปได้โดยรวมอยู่ในระดับมาก

คำสำคัญ : 1. แนวทางการเสริมสร้างจิตสาธารณะ 2. นักเรียนประถมศึกษา 3. โรงเรียนเอกชน

ABSTRACT

The Objectives of the research article were to 1) study the indicators of components of primary student's public mind, 2) study the current state and desirable state of primary student's strengthen public mind, 3) develop strengthen guidelines for primary student's public mind in private school Chaiyaphum province. The study were divided into 3 phases, the first phase was to study indicators of components of the student's public mind, the second phases was to study the current state and desirable state of primary student's strengthen public mind in private school Chaiyaphum province, the third phases was to develop strengthen guidelines of primary student's public mind in private school Chaiyaphum province. Descriptive statistics used in this study were average, mainly percentage, standard deviation and modified priority needs index.

The result of this study were found: 1)The indicators of components of the student's public mind consisted of 3 components 15 indicators. 2) The result of current state of primary student's public mind in private school Chaiyaphum province overall was at moderate level sorting average. 3)The result of developed strengthen guidelines of primary student's public mind in private school Chaiyaphum province including 3 components, 15 indicators, and 42 guidelines; 1) use and keep public things aspect 17 guidelines, 2) officiate for public benefit aspect 18 guidelines, 3) respect for self and others' rights in public useful aspect 7 guidelines. 4) The suitability and possibility assessment of strengthen guidelines of primary student's public mind in private school, Chaiyaphum province were found the both assessment overall at high levels.

Keywords : 1. Public Mind Strengthen Guidelines 2. School Student 3. Primary Private

1. ความสำคัญและที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัย

การเปลี่ยนแปลงและการพัฒนาประเทศในบริบททางเศรษฐกิจของสังคมไทยที่เกิดขึ้น โดยต่อเนื่องในปัจจุบันได้ดำเนินไปอย่างรวดเร็ว เป็นยุคของสังคมเมือง ยุคของการแข่งขันทำให้สังคมไทยได้รับผลกระทบทั้งในระดับประเทศ ระดับสังคมส่วนย่อย และระดับปัจเจกบุคคล ก่อให้เกิดปัญหาด้านพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของคนในสังคมไทย อาทิการย่อหย่อนในศีลธรรมและจริยธรรม การขาดระเบียบวินัย การเอารัดเอาเปรียบและเบียดเบียนซึ่งกันและกันรวมทั้งการเบียดเบียนและทำลายสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติและสาธารณะสมบัติเพิ่มมากขึ้น พฤติกรรมดังกล่าวล้วนแสดงถึงการขาดจิตสาธารณะทั้งสิ้น ปัญหาการขาดจิตสาธารณะจึงเป็นเรื่องที่ เกี่ยวข้องกับทุกคนที่ต้องให้ความสำคัญทั้งในระดับโลก ระดับประเทศและระดับบุคคล (ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์, 2553 : 4) หากทุกภาคส่วนไม่สนใจปล่อยปละละเลยอาจทำให้อนาคตเด็กไทยน่าเป็นห่วง โดยเฉพาะการมีความคิดแต่เรื่องของตนเอง มีโลกส่วนตัวสูง ให้ความสำคัญกับตัวเองมากกว่าส่วนรวม และความเป็นจิตอาสาต่ำลงมาก (สมพงษ์ จิตระดับ, 2554 : 6) ดังจะเห็นพฤติกรรมที่สื่อถึงการยึดถือตนเองเป็นศูนย์กลางมองข้ามความสัมพันธ์และความเกี่ยวโยงถึงกันของธรรมชาติและสรรพสิ่งรอบตัว ทำให้เกิดการรับรู้และมีความคิดว่า สิ่งของที่เป็นของสาธารณะนั้นเป็นทรัพย์สินของภาครัฐ หรือของราชการที่คนทั่วไปสามารถใช้ประโยชน์ได้โดยไม่ต้องมีส่วนร่วมรับผิดชอบดูแล หากแต่เป็นหน้าที่ของภาครัฐและข้าราชการพึงจักต้องดูแลรักษาให้คงสภาพอยู่ จึงพากันละเลยหรือไม่สนใจที่จะดูแลรักษาหรือช่วยกันจัดการเพื่อทำให้ทรัพย์สินส่วนกลางคงสภาพอยู่ได้นานมากกว่าสภาพที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

ทิศทางการจัดการศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน จังหวัดชัยภูมิ ที่มุ่งส่งเสริมการจัดการศึกษาให้ประชากรวัยเรียนทุกคนได้รับการศึกษาอย่างมีคุณภาพ พัฒนาผู้เรียนให้มีคุณธรรม นำเทคโนโลยี เป็นพลเมืองที่ดีของอาเซียน โดยเป้าหมายในข้อที่หนึ่ง คือ ให้ผู้เรียนมีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษา มีความรู้ คู่คุณธรรม และอยู่ในสังคมอย่างมีความสุขกลยุทธ์ของการพัฒนา คือ พัฒนาคุณภาพของผู้เรียนปลูกฝังคุณธรรม ความสำนึกในความเป็นชาติไทย และวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ถ้าสังคมขาดจิตสาธารณะแล้ว มองเห็นแต่ผลประโยชน์ของตนเอง ไม่สนใจ ไม่ให้ความร่วมมือกับสังคม เมื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่ก็จะเกิดปัญหาการเอารัดเอาเปรียบผู้อื่น การคอร์รัปชั่น การทุจริต การคดโกง การทำลายสาธารณะสมบัติต่าง ๆ ทั้งนี้ จึงควรมีการปลูกฝังตั้งแต่ยังวัยเด็กให้เด็กเข้าใจถึงบทบาทหน้าที่และการมีส่วนร่วมกับสังคม โดยที่เริ่มจากครอบครัว ครู และเพื่อนในวัยเดียวกัน หากบุคคลเหล่านี้ได้ถ่ายทอดความมีจิตสำนึกที่ดี มีจิตสำนึกรักษาสาธารณะสมบัติให้แก่เด็กอย่างสม่ำเสมอ จะทำให้เด็กซึมซับคุณลักษณะที่ดีติดตัวไป (พรพรหม พรรคพวก, 2550 : 2)

จากที่กล่าวมา การพัฒนานักเรียนให้เป็นผู้มีจิตสาธารณะเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยกล่อมเกลาจิตใจนักเรียน ให้รู้จักนึกถึงผู้อื่น รู้จักช่วยเหลือผู้อื่น ลดความเห็นแก่ตัว เสียสละ เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว และทำเพื่อประโยชน์ส่วนรวม ผู้วิจัยซึ่งเป็นครูผู้สอนที่มีความคลุกคลีกับนักเรียนในระดับประถมศึกษาอย่างใกล้ชิด จึงมีความสนใจที่จะพัฒนานักเรียน โดยใช้แนวทางเสริมสร้างจิตสาธารณะของนักเรียน ซึ่งแนวทางนี้ จะช่วยเสริมสร้างนักเรียน ให้เป็นผู้ที่รู้จักช่วยเหลือผู้อื่น และมีความเสียสละ ซึ่งเด็กในช่วงวัยนี้ เป็นช่วงวัยที่เหมาะสมที่จะได้รับการพัฒนา และเสริมสร้างคุณลักษณะที่ดีงาม เพื่อการเจริญเติบโตเป็นพลเมืองดีของประเทศชาติต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาองค์ประกอบและตัวชี้วัดจิตสาธารณะของนักเรียนประถมศึกษาโรงเรียนเอกชน จังหวัดชัยภูมิ

2.2 เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ การเสริมสร้างจิตสาธารณะของนักเรียนประถมศึกษาโรงเรียนเอกชน จังหวัดชัยภูมิ

2.3 เพื่อพัฒนาแนวทางเสริมสร้างจิตสาธารณะของนักเรียนประถมศึกษาโรงเรียนเอกชน จังหวัดชัยภูมิ

3. ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

3.1 ได้องค์ประกอบและตัวชี้วัดจิตสาธารณะของนักเรียนประถมศึกษาโรงเรียนเอกชน จังหวัดชัยภูมิ สำหรับผู้บริหาร ผู้สนใจ และหน่วยงานต้นสังกัด เพื่อนำไปใช้ในการพัฒนาแนวทางเพื่อพัฒนานักเรียนด้านจิตสาธารณะของนักเรียนต่อไป

3.2 ได้ข้อมูลสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ เกี่ยวกับจิตสาธารณะของนักเรียนประถมศึกษาโรงเรียนเอกชน จังหวัดชัยภูมิ สำหรับผู้บริหาร ผู้สนใจ และหน่วยงานต้นสังกัด เพื่อนำไปใช้ในการพัฒนาแนวทาง หรือพัฒนานักเรียน ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนต่อไป

3.3 ได้แนวทางเสริมสร้างจิตสาธารณะของนักเรียนประถมศึกษาโรงเรียนเอกชน จังหวัดชัยภูมิ สำหรับผู้บริหาร ผู้สนใจ และหน่วยงานต้นสังกัด เพื่อนำไปใช้ในการเสริมสร้างจิตสาธารณะของนักเรียนต่อไป

4. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้แบ่งวิธีดำเนินการวิจัยเป็น 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 การศึกษาองค์ประกอบและตัวชี้วัดของจิตสาธารณะ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิทำหน้าที่ประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบ จำนวน 5 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบและตัวชี้วัด

ระยะที่ 2 การศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์จิตสาธารณะของนักเรียนประถมศึกษาโรงเรียนเอกชน จังหวัดชัยภูมิ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหารและครูโรงเรียนประถมศึกษาโรงเรียนเอกชน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชนชัยภูมิ เขต 2 จำนวน 148 คน จาก 10 โรงเรียนสุ่มตัวอย่างโดยใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย โดยวิธีการจับสลากรายชื่อโรงเรียนตามจำนวน 10 โรงเรียน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ (1)แบบสอบถามสภาพปัจจุบันมีค่าอำนาจจำแนกรายข้อระหว่าง 0.336 – 0.782 และมีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.895 (2)แบบสอบถามสภาพที่พึงประสงค์มีค่าอำนาจจำแนกรายข้อ ระหว่าง 0.314 – 0.693 และมีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.856

ระยะที่ 3 การพัฒนาแนวทางเสริมสร้างจิตสาธารณะของนักเรียนประถมศึกษาโรงเรียนเอกชน จังหวัดชัยภูมิ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1)ผู้บริหารและครู โรงเรียนประถมศึกษาโรงเรียนเอกชนต้นแบบ ซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูลวิธีการเสริมสร้างจิตสาธารณะของนักเรียนประถมศึกษา จำนวน 9 คนจากโรงเรียน

ต้นแบบ 3 โรงเรียน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง 2)ผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งทำหน้าที่ประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของแนวทาง ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือแบบประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของแนวทางเสริมสร้างจิตสาธารณะของนักเรียนประถมศึกษาโรงเรียนเอกชน จังหวัดชัยภูมิ

5. ผลการวิจัย

5.1 องค์ประกอบและตัวชี้วัดจิตสาธารณะของนักเรียนประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ 15 ตัวชี้วัด ดังนี้ องค์ประกอบที่ 1 การใช้และดูแลรักษาสิ่งของส่วนรวม 5 ตัวชี้วัด องค์ประกอบที่ 2 การทำหน้าที่เพื่อประโยชน์ส่วนรวม 7 ตัวชี้วัด และองค์ประกอบที่ 3 การเคารพสิทธิตนเองและผู้อื่นในการใช้ประโยชน์ส่วนรวม 3 ตัวชี้วัดผลการประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบและตัวชี้วัดจิตสาธารณะของนักเรียนโดยผู้ทรงคุณวุฒิ โดยรวม พบว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก

5.2 ผลการศึกษาสภาพปัจจุบันการเสริมสร้างจิตสาธารณะของนักเรียนประถมศึกษาโรงเรียนเอกชน จังหวัดชัยภูมิ โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง และสภาพที่พึงประสงค์การเสริมสร้างจิตสาธารณะของนักเรียนประถมศึกษาโรงเรียนเอกชน จังหวัดชัยภูมิ โดยรวมอยู่ในระดับมาก

5.3 ผลการพัฒนาแนวทางเสริมสร้างจิตสาธารณะของนักเรียนประถมศึกษาโรงเรียนเอกชน จังหวัดชัยภูมิ ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ 15 ตัวชี้วัด 42 แนวทาง มีรายละเอียดดังนี้

5.3.1 การใช้และดูแลรักษาสิ่งของส่วนรวม (1)ดูแลรักษาความสะอาดบ้าน และบริเวณบ้านให้สะอาด เรียบร้อย ได้แก่ สร้างความรู้ ความเข้าใจ และความตระหนักเกี่ยวกับหน้าที่ของนักเรียนต่อครอบครัว โรงเรียน ชุมชน จิตสาธารณะ และการแสดงออกด้านจิตสาธารณะในครอบครัว โรงเรียน ชุมชน ให้ความรู้แก่นักเรียนจัดตั้งโครงการเสริมสร้างจิตสาธารณะ ต่อครอบครัว โรงเรียน และชุมชน (2)ดูแลรักษาห้องเรียนและบริเวณโรงเรียนให้สะอาด เรียบร้อย ได้แก่ สร้างความรู้ความเข้าใจแก่นักเรียน เกี่ยวกับสิ่งของและสถานที่ในห้องเรียนและในบริเวณโรงเรียนที่เป็นส่วนรวม วิธีการใช้งาน และวิธีการดูแลรักษา (3)มีส่วนร่วมในการดูแลรักษาสถานที่สาธารณะในชุมชนเสมอเมื่อมีโอกาส ได้แก่สร้างความรู้ความเข้าใจแก่นักเรียนเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์และการดูแลรักษาสิ่งของเครื่องใช้และสถานที่สาธารณะในชุมชน จำแนกตามสถานที่ เช่น สวนสาธารณะ ศาสนสถาน โรงพยาบาล ร้านอาหาร สถานที่ราชการต่างๆ (4)ใช้งานสิ่งของส่วนรวมอย่างระมัดระวังไม่ให้ชำรุดเสียหาย ได้แก่ ใช้งานสิ่งของเครื่องใช้ วัสดุ อุปกรณ์ที่เป็นของส่วนรวมด้วยความระมัดระวัง ไม่ให้เกิดความชำรุดเสียหาย ใช้งานสิ่งของเครื่องใช้ วัสดุ อุปกรณ์ที่เป็นของส่วนรวมอย่างประหยัดและรู้คุณค่าหากนักเรียนทำให้สิ่งของ เครื่องใช้ วัสดุ อุปกรณ์ที่เป็นของส่วนรวมชำรุดเสียหาย ควรแจ้งครูประจำชั้นหรือครูผู้ดูแลเพื่อหาทางแก้ไขทันที (5)ดูแลรักษาสิ่งของส่วนรวมให้อยู่ในสถานที่เดิมและอยู่ในสภาพเดิม ได้แก่ เน้นย้ำให้นักเรียนทุกคนทราบและถือปฏิบัติว่า สิ่งของส่วนรวมที่นำไปใช้ ให้นำกลับไปเก็บที่เดิมและให้อยู่สภาพเดิมที่พร้อมใช้งานมอบหมายให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการสอดส่องดูแลสิ่งของส่วนรวมให้อยู่ในสถานที่เดิม และอยู่ในสภาพเดิม

5.3.2 การทำหน้าที่เพื่อประโยชน์ส่วนรวม (1)มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายเพื่อส่วนรวม ได้แก่ สร้างจิตสำนึกรับผิดชอบแก่นักเรียน โดยให้ความรู้เกี่ยวกับความรับผิดชอบ ความสำคัญ

และจำเป็นของความรับผิดชอบ ยกตัวอย่างกรณีที่คนขาดความรับผิดชอบแล้วก่อให้เกิดผลเสียเป็นอย่างไร และความจำเป็นของความรับผิดชอบที่นักเรียนต้องยึดถือและปฏิบัติมอบหมายให้นักเรียนฝึกความรับผิดชอบ โดยให้รับผิดชอบความสะอาดในบริเวณห้องเรียน โรงเรียน ตามที่เหมาะสม (2)มีความมุ่งมั่น อดทน และปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายจนสำเร็จ ได้แก่ ปลูกฝังให้นักเรียนมีความมุ่งมั่นในการทำสิ่งต่างๆ โดยฝึกการตั้งเป้าหมายแก่ตนเองในการทำสิ่งที่ได้รับมอบหมายจนสำเร็จ (3)เสียสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวม ได้แก่ อบรมให้นักเรียนรู้จักความเสียสละ คุณค่าของความเสียสละ คุณค่าของการทำใดๆ เพื่อผู้อื่น โดยไม่หวังผลตอบแทน สิ่งที่นักเรียนได้รับกลับมาจากการทำเพื่อผู้อื่น คือ ความสุขจากการให้ และความภาคภูมิใจ ซึ่งเป็นสิ่งที่ประมาณค่าไม่ได้ฝึกให้นักเรียนรู้จักสละความสุขส่วนตน (4)ปฏิบัติตามกฎระเบียบของบ้าน โรงเรียน ชุมชน และสังคม ได้แก่ สนทนาสอบถามนักเรียนเกี่ยวกับกฎระเบียบของบ้านที่นักเรียนทราบ ที่บ้านของนักเรียนมีกฎระเบียบอะไรบ้าง และร่วมกันอภิปรายว่า ทำไมที่บ้านถึงต้องมีกฎระเบียบเช่นนั้น (5)เข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อโรงเรียน ชุมชน และสังคม สม่ำเสมอ ได้แก่ นักเรียนตระหนักถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อโรงเรียน ชุมชน และสังคม และนักเรียนเข้าร่วมในกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อโรงเรียน ชุมชน และสังคมสม่ำเสมอ (6)ปฏิบัติหน้าที่เพื่อแก้ไขปัญหาหรือทำประโยชน์ต่อโรงเรียน ชุมชน และสังคมตามที่ได้รับมอบหมายด้วยความกระตือรือร้น (7)ปฏิบัติหน้าที่ต่อโรงเรียน ชุมชน และสังคมอย่างเหมาะสมตามกาลเทศะ ได้แก่ รู้กาลเทศะในการปฏิบัติตน การแต่งกาย และแสดงกิริยาท่าทาง การพูด อย่างสุภาพ เหมาะสมและถูกกาลเทศะปฏิบัติหน้าที่ต่อโรงเรียน ชุมชน และสังคมอย่างเหมาะสมตามกาลเทศะ

5.3.3 ด้านการเคารพสิทธิตนเองและผู้อื่นในการใช้ประโยชน์ส่วนรวม (1)ตระหนักถึงสิทธิของตนเองและผู้อื่นในการใช้ประโยชน์จากสถานที่หรือสิ่งของส่วนรวมได้แก่ ตระหนักถึงสิทธิของตนเอง ในการใช้สิ่งของหรือสถานที่ส่วนรวม และตระหนักรู้ว่า ผู้อื่นก็มีสิทธิเช่นเดียวกันกับตนเอง (2)เคารพสิทธิของผู้อื่นในการใช้ประโยชน์จากสถานที่หรือสิ่งของส่วนรวมได้แก่รู้จักเคารพสิทธิของผู้อื่นในการใช้ประโยชน์จากสถานที่หรือสิ่งของส่วนรวม (3)ไม่เห็นแก่ตัวและรู้จักแบ่งปันให้ผู้อื่นได้ใช้ประโยชน์สิ่งของหรือสถานที่ส่วนรวมอย่างเป็นธรรม

5.4 ผลการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของแนวทางเสริมสร้างจิตสาธารณะของนักเรียนประถมศึกษาโรงเรียนเอกชน จังหวัดชัยภูมิ พบว่า แนวทางมีความเหมาะสมและมีความเป็นไปได้โดยรวมอยู่ในระดับมาก

6. อภิปรายผลการวิจัย

6.1 ผลการสังเคราะห์องค์ประกอบและตัวชี้วัดจิตสาธารณะของนักเรียนประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ 15 ตัวชี้วัด สามารถอภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

6.1.1 การใช้และดูแลรักษาสิ่งของส่วนรวม ประกอบด้วย 5 ตัวชี้วัด คือ ดูแลรักษาความสะอาดบ้าน และบริเวณบ้านให้สะอาดเรียบร้อย ดูแลรักษาห้องเรียนและบริเวณโรงเรียนให้สะอาด เรียบร้อย มีส่วนร่วมในการดูแลรักษาสถานที่สาธารณะในชุมชนเสมอเมื่อมีโอกาส ใช้งานสิ่งของส่วนรวมอย่างระมัดระวังไม่ให้ชำรุดเสียหายและดูแลรักษาสิ่งของส่วนรวมให้อยู่ในสถานที่เดิมและอยู่ในสภาพเดิมจากองค์

ประกอบและตัวชี้วัดแสดงให้เห็นว่า การพัฒนานักเรียนให้มีจิตสาธารณะด้านการใช้และดูแลรักษาสิ่งของส่วนรวม เริ่มจากบ้านและครอบครัวซึ่งเป็นสิ่งที่ใกล้ชิดนักเรียนมากที่สุด และเชื่อมโยงมาที่ห้องเรียน โรงเรียน ชุมชน และสังคม ตามลำดับ สอดคล้องกับ ผลการศึกษาของ ศิริสุข นาคะเสนีย์, ชุลี ปัญจะผลินกุล และ ศศิวิมล โมอ่อน (2557 : ข) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมจิตสาธารณะของนักศึกษาคณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ พบว่า ปัจจัยภายในด้านเหตุผลเชิงจริยธรรม และปัจจัยภายนอกด้านการสนับสนุนจากครอบครัว มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมจิตสาธารณะอยู่ในระดับมากที่สุด

6.1.2 การทำหน้าที่เพื่อประโยชน์ส่วนรวม ประกอบด้วย 7 ตัวชี้วัด สรุปได้ว่า มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายเพื่อส่วนรวม ทำหน้าที่อย่างมุ่งมั่น อดทน และปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายด้วยความเสียสละจนสำเร็จ ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะเสริมสร้างให้เกิดขึ้นได้จะต้องอาศัยการสร้างความตระหนักและการอบรมบ่มนิสัย สอดคล้องกับการศึกษาของ ไพโรจน์ อักษรเสือ (2559 : 103-104) ได้ศึกษารูปแบบการพัฒนาจิตสาธารณะเชิงพุทธบูรณาการ สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 3 ผลการศึกษาพบว่า หลักการแนวคิดในการเสริมสร้างจิตสาธารณะของคน ไม่ว่าจะเป็นในสถานศึกษา หรือสังคม จะต้องเกิดขึ้นได้จากการคลุกคลีอยู่กับความถูกต้อง การปลูกฝัง อบรม การปฏิบัติให้เห็น

6.1.3 การเคารพสิทธิตนเองและผู้อื่นในการใช้ประโยชน์ส่วนรวม ประกอบด้วย 3 ตัวชี้วัด สรุปได้ว่า ตระหนักถึงสิทธิของตนเองและผู้อื่นในการใช้ประโยชน์จากสถานที่หรือสิ่งของส่วนรวมเคารพสิทธิของผู้อื่นในการใช้ประโยชน์จากสถานที่หรือสิ่งของส่วนรวม ไม่เห็นแก่ตัวและรู้จักแบ่งปันแสดงให้เห็นว่านักเรียนควรได้รับการพัฒนาด้านการเคารพสิทธิของตนเองและผู้อื่น สอดคล้องกับ สมปอง ช่วยพรม (2559 : 133) ได้ศึกษาการพัฒนารูปแบบกิจกรรมเสริมสร้างจิตสาธารณะตามหลักการเรียนรู้แบบรับใช้สังคมสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา ผลการศึกษาพบว่า คุณลักษณะจิตสาธารณะสำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษามี 4 องค์ประกอบ และมีการเคารพสิทธิ์ เป็นองค์ประกอบที่รวมอยู่ด้วย

6.2 ผลการศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์การเสริมสร้างจิตสาธารณะของนักเรียนประถมศึกษาโรงเรียนเอกชน จังหวัดชัยภูมิ พบว่าสภาพปัจจุบันการเสริมสร้างจิตสาธารณะของนักเรียนประถมศึกษาโรงเรียนเอกชน จังหวัดชัยภูมิ โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง และสภาพที่พึงประสงค์การเสริมสร้างจิตสาธารณะของนักเรียนประถมศึกษาโรงเรียนเอกชน จังหวัดชัยภูมิ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า สภาพปัจจุบันมีการเสริมสร้างจิตสาธารณะของนักเรียนประถมศึกษาโรงเรียนเอกชน อยู่ในระดับปานกลาง แสดงถึงการขาดความชัดเจนในการพัฒนานักเรียนด้านการมีจิตสาธารณะและผลการศึกษาสภาพที่พึงประสงค์เป็นเครื่องแสดงถึงความต้องการได้รับการพัฒนาด้านการเสริมสร้างจิตสาธารณะในระดับมาก สอดคล้องกับการศึกษาของ ศิริพิมล รักษามิตร์ (2558 : 84) ได้ศึกษาจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 – 6 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 2 ผลการวิจัยพบว่า 1)จิตสาธารณะของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 – 6 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมาเขต 2 โดยรวมและรายด้านมีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่ามีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านการใช้รองลงมาคือ ด้านการเคารพสิทธิ และด้านการถือเป็นหน้าที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด

6.3 ผลการพัฒนาแนวทางเสริมสร้างจิตสาธารณะของนักเรียนประถมศึกษาโรงเรียนเอกชน จังหวัดชัยภูมิ ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ 15 ตัวชี้วัด 42 แนวทาง มีรายละเอียดดังนี้

6.3.1 การใช้และดูแลรักษาสิ่งของส่วนรวมประกอบด้วย 5 ตัวชี้วัด 17 แนวทาง สรุปได้ดังนี้ 1)ดูแลรักษาความสะอาดบ้าน และบริเวณบ้านให้สะอาด เรียบร้อย 2)ดูแลรักษาห้องเรียนและบริเวณโรงเรียนให้สะอาด เรียบร้อย 3)มีส่วนร่วมในการดูแลรักษาสถานที่สาธารณะในชุมชนเสมอเมื่อมีโอกาส 4)ใช้งานสิ่งของส่วนรวมอย่างระมัดระวังไม่ให้ชำรุดเสียหาย 5)ดูแลรักษาสิ่งของส่วนรวมให้อยู่ในสถานที่เดิมและอยู่ในสภาพเดิม จากแนวทางการเสริมสร้างจิตสาธารณะของนักเรียนด้านการใช้และดูแลรักษาสิ่งของส่วนรวม แสดงให้เห็นว่าการพัฒนานักเรียนด้านการใช้ควรเริ่มจากการสร้างความตระหนักรู้ให้แก่นักเรียน ให้รู้จักรับผิดชอบต่อการกระทำของตนเอง และรับผิดชอบต่อส่วนรวมในการใช้สิ่งของหรือสถานที่สาธารณะร่วมกัน เมื่อนักเรียนเกิดความตระหนักรู้ ก็จะรู้หน้าที่ของตนเองที่มีต่อส่วนรวมว่าจะต้องปฏิบัติอย่างไรในการใช้สิ่งของและสถานที่สาธารณะ

6.3.2 การทำหน้าที่เพื่อประโยชน์ส่วนรวม ประกอบด้วย 7 ตัวชี้วัด 18 แนวทาง สรุปได้ดังนี้ 1)มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายเพื่อส่วนรวม 2)มีความมุ่งมั่น อดทน และปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายจนสำเร็จ 3)เสียสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวม 4)ปฏิบัติตามกฎระเบียบของบ้าน โรงเรียน ชุมชน และสังคม 5)เข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อโรงเรียน ชุมชน และสังคม สม่ำเสมอ 6)ปฏิบัติหน้าที่เพื่อแก้ไขปัญหาหรือทำประโยชน์ต่อโรงเรียน ชุมชน และสังคมตามที่ได้รับมอบหมายด้วยความกระตือรือร้น 7)ปฏิบัติหน้าที่ต่อโรงเรียน ชุมชน และสังคมอย่างเหมาะสมตามกาลเทศะ

6.3.3 ด้านการเคารพสิทธิตนเองและผู้อื่นในการใช้ประโยชน์ส่วนรวม ประกอบด้วย 3 ตัวชี้วัด 7 แนวทาง สรุปได้ดังนี้ 1)ตระหนักถึงสิทธิของตนเองและผู้อื่นในการใช้ประโยชน์จากสถานที่หรือสิ่งของส่วนรวม 2)เคารพสิทธิของผู้อื่นในการใช้ประโยชน์จากสถานที่หรือสิ่งของส่วนรวม 3)ไม่เห็นแก่ตัวและรู้จักแบ่งปันให้ผู้อื่นได้ใช้ประโยชน์สิ่งของหรือสถานที่ส่วนรวมอย่างเป็นธรรม

ผลการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของแนวทางเสริมสร้างจิตสาธารณะของนักเรียนประถมศึกษาโรงเรียนเอกชน จังหวัดชัยภูมิ พบว่า แนวทางมีความเหมาะสมและมีความเป็นไปได้โดยรวมอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับการศึกษาของสมปอง ช่วยพรม (2559 : 141) ได้ศึกษาการพัฒนารูปแบบกิจกรรมเสริมสร้างจิตสาธารณะตามหลักการเรียนรู้แบบรับใช้สังคมสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา ผลการศึกษาพบว่า คุณลักษณะจิตสาธารณะสำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษามี 4 องค์ประกอบได้แก่ 1)ด้านการใช้ 2)ด้านการถือเป็นหน้าที่ 3)ด้านการเคารพสิทธิ์ และ 4)ด้านการปฏิบัติกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมตัวชี้วัดและแนวทางการเสริมสร้างจิตสาธารณะของนักเรียนที่ผู้วิจัยได้สร้างเป็นแนวทางเริ่มจากการเรียนรู้ สร้างความตระหนัก วิเคราะห์สภาพความเป็นจริง และกระตุ้นให้นักเรียนได้ร่วมรับรู้และพัฒนาพฤติกรรมด้านจิตสาธารณะอย่างต่อเนื่อง โดยผู้บริหารโรงเรียนให้ความสำคัญและมอบหมายเป็นนโยบายเพื่อให้เกิดการปฏิบัติอย่างทั่วถึงทุกระดับในโรงเรียน

7. ข้อเสนอแนะ

7.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

การนำแนวทางเสริมสร้างจิตสาธารณะของนักเรียนไปใช้ ผู้บริหารสถานศึกษาควรให้ความสำคัญและให้การส่งเสริมจิตสาธารณะของนักเรียน โดยมอบหมายนโยบายอย่างชัดเจนเพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างเป็นรูปธรรม ผู้บริหารควรให้ความสำคัญกับการติดตามและประเมินผลการพัฒนาและการส่งเสริมให้เกิดการต่อยอดการพัฒนาจิตสาธารณะของนักเรียนต่อไป

7.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยต่อไป

7.2.1 ควรศึกษาวิธีการเสริมสร้างจิตสาธารณะของนักเรียนร่วมกับองค์กร สมาคม หรือกลุ่มบุคคลในระดับท้องถิ่นและระดับประเทศที่มีการรณรงค์ส่งเสริมด้านการเสริมสร้างจิตสาธารณะ เพื่อให้เกิดความเข้มแข็งและเป็นการพัฒนานักเรียนอย่างยั่งยืน

7.2.2 ควรนำแนวทางการเสริมสร้างจิตสาธารณะของนักเรียนไปศึกษาวิจัย เพื่อพัฒนาโปรแกรมการเสริมสร้างจิตสาธารณะของนักเรียนประถมศึกษาที่มีประสิทธิภาพต่อไป

8. เอกสารอ้างอิง

กิตติพงษ์ แดงเสริมศิริ. (2552). จิตสำนึกสาธารณะและตัวแบบสร้างจิตสำนึกสาธารณะระดับเยาวชนในสถาบันอุดมศึกษา. **วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยฟาร์อีสเทอร์น**. 2(2). 23 – 33.

เจษฎา หนูรุ่น. (2551). **ปัจจัยจิตลักษณะที่ส่งผลต่อจิตสาธารณะของนักเรียน ช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนสาธิตในสังกัดมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ**. ปริญญานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการวิจัยและสถิติทางการศึกษา. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์. (2553). **สอนเด็กให้มีจิตสาธารณะ**. กรุงเทพมหานคร : วี พริ้นท์ (1991).

พรพรหม พรรคพวก. (2550). **ปัจจัยบางประการที่ส่งผลต่อจิตสาธารณะของนักเรียนช่วงชั้นที่ 4 ในสหวิทยาเขตกรุงเทพตะวันออก**. ปริญญานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการวิจัยและสถิติทางการศึกษา. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ไพโรจน์ อักษรเสือ. (2559). รูปแบบการพัฒนาจิตสาธารณะเชิงพุทธบูรณาการ สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 3. **วารสารธรรมทัศน์**. 16(2). 103-116.

ลัดดาวัลย์ เกษมเนตร และคณะ. (2546). **รูปแบบการพัฒนานักเรียนระดับประถมศึกษาให้มีจิตสาธารณะการศึกษาระยะยาว**. สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ศิริ แคนสา. (2551). **การพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา : กรณีศึกษาโรงเรียนคอนสวรรค์**. วิทยานิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารและพัฒนาการศึกษา. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

ศิริพิมล รักษามิตร์. (2558). การศึกษาจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 2. ใน **เอกสารประกอบการประชุมวิชาการระดับชาติมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ ครั้งที่ 2 "งานวิจัยเพื่อพัฒนาท้องถิ่น".** มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์.

ศิริสุข นาคะเสนีย์ ชุลี ปัญจะผลินกุล และศศิวิมล โมอ่อน. (2557). **ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมจิตสาธารณะของนักศึกษาคณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์**. สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์.

สมปอง ช่วยพรม. (2559). การพัฒนารูปแบบกิจกรรมเสริมสร้างจิตสาธารณะตามหลักการเรียนรู้แบบรับใช้สังคมสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา. **วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง**. 5(2). 133-146.

สมพงษ์ จิตระดับ. (2554). **ทิศทางพัฒนาเด็กพันธุ์อาร์รองรับตลาดอาเซียน 58**. สืบค้นเมื่อ 10 ธันวาคม 2561. จาก http://www2.manager.co.th

9. คำขอบคุณ

การวิจัยฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยความกรุณาและความช่วยเหลืออย่างดียิ่งจาก รองศาสตราจารย์ วิรัตน์ พงษ์ศิริ อาจารย์ที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์ ดร.พชรวิทย์ จันทร์ศิริสิร ประธานกรรมการสอบ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กาญจน์ เรืองมนตรี กรรมการสอบ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อำนาจ ชนะวงศ์ กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก ผู้วิจัยขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้ ขอขอบพระคุณ คุณพ่อ คุณแม่ และกำลังใจที่ดีจากครอบครัว คุณค่าและประโยชน์จากการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยขอมอบเป็นเครื่องบูชาพระคุณบิดามารดาตลอดจนบูรพาจารย์และผู้มีพระคุณทุกท่านที่อบรมสั่งสอนประสิทธิ์ประสาทวิชาแก่ผู้วิจัยมาจนทุกวันนี้

ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 27

Transformational Leadership of School Administrators under The Secondary Education Service Office Area 27

เกศสุดา วรรณสินธ์[1], ชยากานต์ เรืองสุวรรณ[2]
Ketsuda Wannasin[1], Chayakan Ruangsuwan[2]
ทำวิจัยเมื่อ พ.ศ. 2562
Email : ketsudawannasin@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเป็นจริง ความคาดหวัง เพื่อหาค่าดัชนีลำดับความต้องการจำเป็นและแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหาสถานศึกษา กลุ่มตัวอย่างได้แก่ บุคลากรทางการศึกษาในโรงเรียน จำนวน 341 คนและกลุ่มเป้าหมายจำนวน 8 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์ สถิติที่ใช้ในการหาคุณภาพเครื่องมือและวิเคราะห์ข้อมูล คือ ความเที่ยงตรง ความเชื่อมั่น ค่าอำนาจจำแนก ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าดัชนีลำดับความต้องการจำเป็น ($PNI_{modified}$)

ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำตามความเป็นจริงของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหาร โดยภาพรวมอยู่ระดับมาก ภาวะผู้นำตามความคาดหวังของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ค่าดัชนีลำดับความต้องการจำเป็นภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ตามลำดับดังนี้ ด้านการสร้างแรงบันดาลใจ ด้านการคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ด้านการกระตุ้นทางปัญญา และด้านการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ และแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง คือ ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการรับฟังความคิดเห็นของบุคลากร เปิดโอกาสให้บุคลากรทางการศึกษาได้มีส่วนร่วมใน

---

[1] นักศึกษาหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารจัดการการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

[1] Graduate Students Majoring in Master of Education Program in Educational Management, Rajabhat Maha Sarakham University, Thailand.

[2] มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

[2] Rajabhat Maha Sarakham University, Thailand.

* ได้รับบทความ: 27 พฤษภาคม 2562; แก้ไขบทความ: 21 มิถุนายน 2562; ตอบรับการตีพิมพ์: 25 มิถุนายน 2562

Received: May 27, 2019; Revised: June 21, 2019; Accepted: June 25, 2019

การกำหนดวิสัยทัศน์ นโยบาย และกฎระเบียบต่างรวมไปถึงให้ความสำคัญกับทุกคนในองค์กร และผู้บริหารควรมีทักษะในการยกย่องและชมเชยในตัวบุคลากร

คำสำคัญ : 1. ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง 2. ผู้บริหารสถานศึกษา 3. ความเป็นจริงและความคาดหวัง

ABSTRACT

The Objectives of the research article were to study assess reality, expectation, needs and the ways of developing in transformational leadership of educational institution administrators. The sample group consisted of 341 people and the professional 8qualified persons. Tools used for collecting data included questionnaire and interview. The statistics implemented in data quality and analysis validity, reliability, means, standard deviation, and modified priority needs index ($PNI_{modified}$)

The result had shown that the average below reality of the transformational leadership of educational institution administrators is in the significantly good level. The average below expectation of the transformational leadership of educational institution administrators is in the significantly excellent level. The perspective on the modified priority needs index of the transformational leadership. As follow Inspirational Motivation individual consideration categorized intellectual stimulation and idealized influence. The approaches of developing the transformational leadership were being open-minded to personnel's opinions by giving the opportunity to participate in setting the vision, policy, and rules, having a self-confident, acknowledging all of personnel in the organization, and having a positivity skill in complementing and admiring.

Keywords : 1. Transformational Leadership 2. The Educational Institution Administrator 3. Reality and Expectation

1. ความสำคัญและที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัย

ปัจจุบันนี้โลกมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว มีความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีเพิ่มมากขึ้น ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการติดต่อสื่อสารให้เป็นไปอย่างรวดเร็ว การพัฒนาการศึกษาก็เป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนสิ่งต่างๆ ให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกซึ่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 ฉบับที่ 20 ที่ใช้ในปัจจุบันถือได้ว่าเป็นรัฐธรรมนูญฉบับแรกที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการลงประชามติออกเสียงรับหรือไม่รับ เพื่อใช้เป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ (ราชกิจจานุเบกษา, 2560 : 3)

สำหรับในด้านการศึกษานั้นมาตรา 54 รัฐต้องดำเนินการให้เด็กทุกคนได้รับการศึกษาเป็นเวลาสิบสองปีตั้งแต่ก่อนวัยเรียนจนจบการศึกษาภาคบังคับอย่างมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย รัฐต้องดำเนินการให้

เด็กเล็กได้รับการดูแลและพัฒนาก่อนเข้ารับการศึกษาตามวรรคหนึ่ง เพื่อพัฒนาร่างกายจิตใจวินัยอารมณ์ สังคมและสติปัญญาให้สมกับวัยโดยส่งเสริมและสนับสนุนให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและภาคเอกชนเข้ามีส่วนร่วมในการดำเนินการด้วย รัฐต้องดำเนินการให้ประชาชนได้รับการศึกษาตามความต้องการในระบบต่างๆรวมทั้งส่งเสริมให้มีการเรียนรู้ตลอดชีวิตส่งผลให้สถานศึกษาเป็นหน่วยงานทางการศึกษาที่สำคัญที่สุด (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ, 2553 : 2-3) ดังนั้นในการขับเคลื่อนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวในสภาวะปัจจุบันโลกอยู่ในยุคที่มีการเปลี่ยนแปลงและการแข่งขันกันอย่างสูง ซึ่งนับวันจะทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้นเรื่อยๆ และในฐานะประเทศไทยเป็นส่วนหนึ่งของประชาคมโลกจึงหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะรับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงและการแข่งขันอย่างรุนแรงนี้โดยกระทบทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง อันจะเห็นได้ชัดจากปัญหาและสภาพวิกฤตการณ์ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองในปัจจุบัน

จากความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวส่งผลให้บทบาทอันสำคัญยิ่งของผู้บริหารสถานศึกษา จึงจำเป็นที่ผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงในทางที่ทำให้องค์กรประสบความสำเร็จ จากการศึกษาภาวะผู้นำพบว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงมีแนวคิดว่าผู้นำจะต้องเปลี่ยนแปลงการปฏิบัติงานของผู้ตามให้เกิดความพยามยามที่จะปฏิบัติงานเกินเป้าหมายที่กำหนดต้องเปลี่ยนทัศนคติ ความเชื่อ แรงจูงใจ และความเชื่อมั่นของผู้ตามให้มีภาวะผู้นำในระดับสูงขึ้น ทั้งนี้ผู้วิจัยได้สังเคราะห์จากแนวคิดของ สุเทพ พงศ์ศรีวัฒน์ (2550 : 331-340); รังสรรค์ ประเสริฐศรี (2551 : 73 -74); ชีวิน อ่อนละออ(2553 : 128); Bernard M. Bass & Bruce J. Avolio (1994); Bernard M. Bass (1997); Stephen R. Covey (2004) และ Bernard M. Bass & Ronald E. Riggio (2006) และสรุปได้มีทั้งหมด 4 ด้านดังนี้ 1) การมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ 2) การสร้างแรงบันดาลใจ 3) การกระตุ้นทางปัญญา และ 4) การคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล

จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สรุปได้ว่าภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงมีความสำคัญยิ่งต่อการบริหารจัดการสถานศึกษาให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีด้านข้อมูลข่าวสารอย่างรวดเร็ว ผู้บริหารจึงควรมีทักษะความรู้ ความสามารถของการบริหารให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกปัจจุบัน การทราบผลการบริหารจัดการตามความเป็นจริงและนำเอาความคาดหวังที่ผู้ตามคาดหวังให้เกิดขึ้นและได้ทราบถึงแนวทางการพัฒนาไปปรับปรุงการบริหารงานของสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 27 ในส่วนที่ต้องพัฒนาหรือเปลี่ยนแปลงให้สามารถพัฒนาการบริหารงาน จนเกิดการเปลี่ยนแปลงในองค์กร ในยุคปฏิรูปการศึกษาและปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลง ด้านสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาความเป็นจริงและความคาดหวังภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 27

2.2 เพื่อศึกษาค่าดัชนีลำดับความต้องการจำเป็นภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 27

2.3 เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 27

3. ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

3.1 ได้ทราบถึงความต้องการจำเป็นภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 27

3.2 ใช้เป็นข้อมูลสารสนเทศในการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา ในหน่วยงานต่างๆ อย่างมีประสิทธิภาพและนำไปสู่การบริหารอย่างมีประสิทธิผล

4. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 27 ผู้วิจัยดำเนินการวิจัยเป็น 2 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 ศึกษาความเป็นจริง ความคาดหวัง และค่าดัชนีลำดับความต้องการจำเป็นภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหาร ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ บุคลากรทางการศึกษาในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 27 จำนวน 2,973 คน กลุ่มตัวอย่าง คือ บุคลากรทางการศึกษาในโรงเรียน จำนวน 341 คน โดยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามตาราง Krejcie และ Morgan (บุญชม ศรีสะอาด, 2556 : 43) และทำการสุ่มอย่างง่ายด้วยวิธีการจับสลาก เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ มีค่าความเชื่อมั่นด้านความเป็นจริงเท่ากับ 0.92 และด้านความคาดหวัง เท่ากับ 0.95 และค่าอำนาจจำแนกด้านความเป็นจริงระหว่าง 0.37 ถึง 0.80 และด้านความคาดหวัง อยู่ระหว่าง 0.39 ถึง 0.88 การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ใช้วิธีการหาค่าเฉลี่ยค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและจัดลำดับความสำคัญโดยค่าดัชนีลำดับความต้องการจำเป็นแบบปรับปรุง (Priority Needs Index; $PNI_{modified}$) และในกรณีที่ค่า $PNI_{modified}$ เท่ากันจะพิจารณาจากค่า PNI ประกอบ

ระยะที่ 2 ศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษากลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ 1)ครูที่ได้รับรางวัล วิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practice) ปีการศึกษา 2554 จำนวน 1 คน 2)ครูที่ได้รับรางวัลหนึ่งแสนครูดี ปีการศึกษา 2556 จำนวน 2 คน 3)ผู้บริหารสถานศึกษาที่ได้รับรางวัลดีเด่นระดับประเทศ ปีการศึกษา 2556 จำนวน 1 คน 4)รองผู้บริหารสถานศึกษาที่ได้รับรางวัลดีเด่นระดับประเทศ ปีการศึกษา 2558 จำนวน 1 คน และ 5)ผู้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาจำนวน 3 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง การสร้างแบบสัมภาษณ์ศึกษา หลักการแนวคิดจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา และผลการวิจัยตามระยะที่ 1 เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างแบบสัมภาษณ์ ร่างประเด็นการสัมภาษณ์ภายใต้กรอบการวิจัยให้ครอบคลุมการนิยามกรอบแนวคิดในเรื่องการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา การวิเคราะห์ข้อมูล โดยนำข้อมูลการสัมภาษณ์จากกลุ่มเป้าหมาย เกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษามาสรุปผลการวิจัยโดยการพรรณนาวิเคราะห์

5. ผลการวิจัย

5.1 ผลการศึกษาความเป็นจริง ความคาดหวัง และหาค่าดัชนีลำดับความต้องการจำเป็นภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาพบว่า โดยภาพรวมอยู่ระดับมากเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านการมีอิทธิพลเชิงอุดมการณ์ มีภาวะผู้นำตามความเป็นจริงเป็นอันดับที่ 1 รองลงมาคือ ด้านการกระตุ้นทางปัญญา ด้านการสร้างแรงบันดาลใจ และด้านการคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ตามลำดับ

ระดับภาวะผู้นำตามความคาดหวังของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 27 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการมีอิทธิพลเชิงอุดมการณ์ มีภาวะผู้นำตามความคาดหวังเป็นอันดับที่ 1 รองลงมาคือ ด้านการสร้างแรงบันดาลใจ ด้านการกระตุ้นทางปัญญา และด้านการคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ตามลำดับ

ค่าดัชนีลำดับความต้องการจำเป็น ($PNI_{modified}$) ของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 27 โดยรวมมีค่าดัชนีลำดับความต้องการจำเป็น ($PNI_{modified}$ = 0.31) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านการสร้างแรงบันดาลใจ มีค่าดัชนีลำดับความต้องการจำเป็นลำดับแรก ($PNI_{modified}$ = 0.36) รองลงมาคือด้านการคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ($PNI_{modified}$ = 0.34) ด้านการกระตุ้นทางปัญญา ($PNI_{modified}$ = 0.32) และด้านการมีอิทธิพลเชิงอุดมการณ์ ($PNI_{modified}$ = 0.24) ตามลำดับ

5.2 แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 27

5.2.1 ด้านการสร้างแรงบันดาลใจ พบว่า 1)ผู้บริหารควรมีการส่งเสริมกิจกรรมที่เน้นการแสดงออกของบุคลากรผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการรับฟังความคิดเห็นของบุคลากร เปิดโอกาสให้บุคลากรแสดงออกทางความคิด โดยให้บุคลากรทางการศึกษาได้มีส่วนร่วมในการกำหนดวิสัยทัศน์ นโยบาย และกฎระเบียบต่างๆ มีความเชื่อมั่นในตนเอง ให้ความสำคัญกับทุกคนในองค์กร 2) ผู้บริหารมีความเชื่อมั่นในตัวบุคลากร สามารถทำงานที่ได้รับมอบหมายได้สำเร็จผู้บริหารควรมีการกำหนดเป้าหมายและวิสัยทัศน์ที่ชัดเจน กระตุ้นผู้ร่วมงานให้ทำงานได้เต็มความสามารถ มีการสร้างเจตคติที่ดีต่อการทำงาน เชื่อมั่นและวางใจให้กับบุคลากรในองค์กรได้ทำงานเต็มความสามารถ จะส่งผลให้บุคลากรมีความมั่นใจในการปฏิบัติงาน 3)ผู้บริหารมีการสร้างแรงจูงใจผู้บริหารควรทักษะในการยกย่องชมเชยในตัวบุคลากร มีทักษะในการพูดที่ดี พูดจาไพเราะอ่อนหวาน เล็งเห็นความตั้งใจในการทำงาน ของบุคลกร สร้างองค์กรให้เกิดความสามัคคี มีความรักใคร่ในหมู่คณะ และเล็งเห็นความสำคัญ ความตั้งใจของผู้ร่วมงาน ถ้ามีปัญหาผู้บริหารสถานศึกษาก็เข้าไปมีส่วนในการหาแนวทางแก้ไขปัญหาร่วมกัน

5.2.2 การคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล พบว่า 1)ผู้บริหารมีการแสดงความชื่นชมในความสามารถและผลงานของบุคลากรผู้บริหารต้องให้ความสำคัญกับทุกคนในองค์กร กระตุ้นและส่งเสริมให้ครูเกิดความมุ่งมั่นในการศึกษาต่อและพัฒนาตนเอง ส่งเสริมให้ครูเข้ารับการฝึกอบรม และมีการติดตามผล ประเมิน ทำดีมีรางวัล 2)ผู้บริหารมีการรับฟังความคิดเห็นของบุคลากรผู้บริหารควรมีการกระจายอำนาจให้ทุกคนในองค์กรได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และเสนอความคิดเห็นต่างๆ มีการประชุมปรึกษาหารือเพื่อ

ได้รับแนวทางในการดำเนินงานที่หลากหลายรูปแบบ ก่อนมอบหมายงานให้กับบุคลากร ผู้บริหารต้องสอบถามและสังเกตความสามารถของแต่ละบุคคล และมอบหมายงานให้ตรงตามความถนัดและความสนใจ พร้อมรับฟังข้อเสนอแนะจากบุคลากร 3)ผู้บริหารให้คำแนะนำแก่บุคลากรและเปิดโอกาสให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานผู้บริหารควรให้ครูมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น กระตุ้นให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการกำหนดกฎระเบียบต่างๆ ในองค์กร และประกาศให้ทุกคนได้รับรู้ร่วมกัน เพื่อจะได้ปฏิบัติไปในแนวทางเดียวกัน เกิดความสามัคคี รักใคร่ในหมู่คณะและผู้บริหารควรให้ข้อเสนอแนะที่เหมาะสมในการปฏิบัติงานต่างๆ เพื่อปรับปรุงแก้ไขพัฒนางานให้เกิดประสิทธิภาพ

5.2.3 ด้านการกระตุ้นทางปัญญา พบว่า 1)ผู้บริหารมีการกระตุ้นให้บุคลากรเกิดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในการปฏิบัติงานผู้บริหารควรมีการส่งเสริมให้บุคลากรคิดสร้างสรรค์นวัตกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อองค์กร และส่งเสริมแนวคิดใหม่ๆของบุคลากรที่เห็นว่าเป็นประโยชน์ต่อองค์กร 2) ผู้บริหารส่งเสริมให้บุคลากรพัฒนาตนเองให้เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ผู้บริหารควรส่งเสริมให้บุคลากรที่มีความสามารถพิเศษพัฒนางานให้ตรงกับความสามารถนั้น ส่งเสริมให้มีการทำวิจัยในชั้นเรียน ทำนวัตกรรมใหม่ๆ และส่งเสริมให้บุคลากรให้สื่อ เทคโนโลยี มาใช้ในการปฏิบัติงาน จัดให้มีการอบรมเกี่ยวนวัตกรรมใหม่ๆ ที่สามารถนำมาพัฒนางานให้เกิดประสิทธิภาพ 3)ผู้บริหารกระตุ้นให้บุคลากรวิเคราะห์งาน สังเคราะห์งานอย่างเป็นระบบ ผู้บริหารควรกระตุ้นให้บุคลากรวิเคราะห์หาสาเหตุของปัญหา ประชุมปรึกษาหารือร่วมกันกับทุกฝ่ายวิเคราะห์ สังเคราะห์งาน และเสนอความคิดเห็นอย่างเป็นระบบ สร้างกระบวนการกลุ่มในการแก้ไขงาน โดยคำนึงถึงเป้าหมายขององค์กรที่ตั้งไว้

5.2.4 ด้านการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ พบว่า 1)ผู้บริหารมีความมุ่งมั่นทุ่มเทในการปฏิบัติงานร่วมกับบุคลากรเพื่อปฏิบัติให้บรรลุเป้าหมายผู้บริหารควรทำงานอย่างเป็นระบบ มีการวางแผน และรูปแบบงานอย่างชัดเจนและชี้แจงให้บุคลากรในองค์กรทราบก่อนลงมือ ปฏิบัติงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมายเดียวกัน 2)ผู้บริหารมีความเสียสละ และเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมผู้บริหารควรมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ทุ่มเทพลังกาย พลังใจในการปฏิบัติงาน ทำงานเพื่อส่วนรวมโดยไม่คำนึงถึงประโยชน์ส่วนตน 3) ผู้บริหารประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีผู้บริหารควรประพฤติตนให้บุคลากรมีความศรัทธา สร้างความเชื่อมั่น มีความกล้าหาญ และยึดหลักธรรมาภิบาลในการบริหารงาน มีความรักในวิชาชีพ พูดจาไพเราะ ยกย่องชมเชยบุคลากรที่ทำความดี

6. อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยเกี่ยวกับการศึกษาความเป็นจริง ความคาดหวัง และหาค่าดัชนีลำดับความต้องการจำเป็นภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 27 จำนวน 4 ด้าน มีประเด็นที่น่าสนใจสามารถนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

6.1 ด้านการสร้างแรงบันดาลใจ ซึ่งเป็นด้านที่ผู้บริหารควรมีการพัฒนามากกว่าด้านอื่นๆ ทั้งนี้เนื่องจาก ผู้บริหารควรจัดกิจกรรมส่งเสริมที่เน้นให้บุคลากรทางการศึกษามีการแสดงออก มีความกระตือรือร้นและความเชื่อมั่นในตัวบุคลากรทางการศึกษาว่าสามารถทำงานที่ได้รับมอบหมายได้สำเร็จ มีทักษะในการพูดจูงใจ โน้มน้าวใจ และสร้างเจตคติที่ดีในการปฏิบัติงานซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ รุ่งนภา

วิจิตรวงศ์ (2551 : 75) ได้ศึกษาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 1 โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน ส่วนผลการเปรียบเทียบภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 1 จำแนกตามตำแหน่ง พบว่าผู้บริหารและครูมีความคิดเห็นต่อผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 1 โดยรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน ไม่สอดคล้องกับสมมุติฐานที่ตั้งไว้ ยกเว้นด้านการสร้างแรงบันดาลใจ และด้านคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ความเป็นปัจเจกบุคคล การกระตุ้นทางสติปัญญา และด้านการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ สอดคล้องกับ สุริยน ชาธรรมา (2552 : 49 - 50) ได้ศึกษา ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียนในศูนย์เครือข่ายกุณโฑสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 จำนวน 161 คน ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับ มาก โดยเรียงลำดับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านการสร้างแรงบันดาลใจ ด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล การกระตุ้นทางสติปัญญา และด้านการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์

6.2 ด้านการคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลทั้งนี้เนื่องจาก ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการแสดงความชื่นชมในความสามารถและผลงานของบุคลากรทางการศึกษา ทั้งยังมีการส่งเสริมให้บุคลากรทางการศึกษาพัฒนาตนเองให้เกิดการเรียนรู้กับสิ่งใหม่ๆ และเปิดโอกาสให้บุคลากรทางการศึกษามีส่วนร่วมในการตัดสินใจและแสดงความคิดเห็นในการปฏิบัติงานจนสามารถสร้างสรรค์ผลงานออกมาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ประหยัด สัสดี (2552 : 190 -196) ได้ศึกษาภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนที่เป็นจริงและตามความคาดหวังของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสกลนครเขต 2 ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนที่เป็นจริงตามความคิดเห็นของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมาก ส่วนภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนที่คาดหวัง ตามความคิดเห็นของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก ในส่วนของการเปรียบเทียบภาวะผู้นำของผู้บริหารที่เป็นจริงและภาวะผู้นำของผู้บริหารที่คาดหวัง ตามความคิดเห็นของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในโรงเรียนที่มีขนาดแตกต่างกันโดยรวม พบว่าโรงเรียนขนาดเล็กแตกต่างกับโรงเรียนขนาดใหญ่ อย่างมีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

6.3 ด้านการกระตุ้นทางปัญญา ทั้งนี้เนื่องจากผู้บริหารควรมีการกระตุ้นให้บุคลากรทางการศึกษามีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ในการปฏิบัติงาน ส่งเสริมให้บุคลากรทางการศึกษาพัฒนาตนให้เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ และผู้บริหารควรกระตุ้นให้บุคลากรทางการศึกษามีการวิเคราะห์งาน สังเคราะห์งาน ตระหนักถึงข้อมูลต่างๆ ด้วยวิธีการแบบใหม่ที่ดีกว่าเดิมเพื่อพัฒนาองค์กรให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของดรุณี ขันขวา (2552 : 69 - 70)ได้ศึกษาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียนในอำเภอหนองเรือ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต 5 ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก

6.4 ด้านการมีอิทธิพลเชิงอุดมการณ์ ทั้งนี้เนื่องจาก ผู้บริหารควรมีความมุ่งมั่น เสียสละ เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตนในการปฏิบัติงาน รวมทั้งควรประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดี มีความยุติธรรม และมีคุณธรรม จริยธรรมในการบริหารงานซึ่งจะทำให้บุคลากรทางการศึกษาเกิดความภาคภูมิใจในตัวผู้บริหารและทำงานที่ได้รับมอบหมายอย่างสุดความสามารถ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ปัทมสุคนธ์ สุริยวงศ์ (2557 : 96 - 98)ได้ศึกษาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 21 พบว่า 1) ผู้บริหารโรงเรียนมีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ภาวะผู้นำการที่ผู้บริหารมีมากที่สุด คือด้านการมีอิทธิพลเชิงอุดมการณ์ รองลงมาคือด้านการสร้างแรงบันดาลใจ ด้านการคำนึงความเป็นปัจเจกบุคคลและด้านกระตุ้นทางปัญญา ตามลำดับ 2) ผลการเปรียบเทียบภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียน จำแนกตามตำแหน่ง พบว่า ผู้บริหารและครูมีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา โดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ไม่สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ จินตนา คำก้อน (2554 : 132)ได้ศึกษาการศึกษาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาตามทรรศนะของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 24 ผลการวิจัยพบว่า 1) ผู้บริหารสถานศึกษามีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงโดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้านโดยด้านการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา คือ ด้านการสร้างแรงบันดาลใจ ด้านการกระตุ้นทางปัญญา และด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล ตามลำดับ 2) ผู้บริหารสถานศึกษามีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของโดยรวมและรายด้านทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ ด้านการสร้างแรงบันดาลใจ ด้านการกระตุ้นทางปัญญา และด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล แตกต่างกัน

7. ข้อเสนอแนะ

7.1 ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้

7.1.1 ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีความมั่นใจในตนเอง ประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี มีความเสียสละมุ่งพัฒนางานให้บรรลุเป้าหมาย

7.1.2 ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีปฏิสัมพันธ์กับผู้ร่วมงาน เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม และมีความยุติธรรมแก่บุคลากร

7.1.3 ผู้บริหารควรให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นในเรื่องต่าง ๆ ที่นำไปสู่การพัฒนาองค์กร

7.1.4 ผู้บริหารต้องเป็นบุคคลที่มีวิสัยทัศน์ที่ชัดเจน ในการที่จะนำพาองค์กรไปสู่เป้าหมาย

7.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยต่อไป

7.2.1 ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาในด้านการสร้างแรงบันดาลใจสำหรับผู้บริหาร

7.2.2 ควรศึกษาเรื่องภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงในด้านอื่นๆ ที่ส่งผลต่อด้านแรงบันดาลใจ

7.2.3 ควรศึกษาเรื่องอื่นๆ ที่เกี่ยวกับการสร้างแรงบันดาลใจแบบเฉพาะเจาะจง

8. เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2550). **หลักสูตรพัฒนาผู้นำการเปลี่ยนแปลงเพื่อรองรับการกระจายอำนาจสำหรับผู้บริหารการศึกษาและผู้บริหารสถานศึกษา.** นครปฐม : สถาบันพัฒนาครู คณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษา.

จินตนา คำก้อน. (2554). **การศึกษาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาตามทรรศนะของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 24**. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.

จีรวัฏฐ์ บุญวัฒนาภรณ์. (2556). **ผลสัมฤทธิ์การบริหารจัดการของกองบังคับการปราบปรามกองบัญชาการตำรวจสอบสวนกลาง สานักงานตำรวจแห่งชาติ.** วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์. มหาวิทยาลัยศรีปทุม.

ชีวิน อ่อนละออ. (2553). **การพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารมหาวิทยาลัยเอกชนในประเทศไทย.** วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

ณัฐวุฒิ เตมียสุวรรณ. (2550). **ปัจจัยบางประการส่งผลต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารตัวแทนบริษัทเมืองไทยประกันชีวิตจำกัดในเขตกรุงเทพฯ.** วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาการวิจัยและสถิติทางการศึกษา. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ดรุณี ขันขวา. (2551). **ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียนในอำเภอหนองเรือสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต 5.** วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

บุญชม ศรีสะอาด. (2556). **การวิจัยเบื้องต้น(ฉบับปรับปรุงใหม่).** พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพมหานคร : สุวีริยาสาส์น.

ปัทมสุคนธ์ สุริยวงศ์. (2557). **ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 21.** วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.

ประหยัด สัสดี. (2552). **ภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนที่เป็นจริงและตามความคาดหวังของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสกลนคร เขต 2.** วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัย ราชภัฏสกลนคร.

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ(ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553. (2553). **ราชกิจจานุเบกษา ตอนที่ 45 ก.** หน้า 1 – 3. 22 กรกฎาคม 2553.

รังสรรค์ ประเสริฐศรี. (2551). **ภาวะผู้นำ**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : ธีระฟิล์มและไซเท็กซ์.

รุ่งนภา วิจิตรวงศ์. (2551). **ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 1**. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์.

สุเทพ พงศ์ศรีวัฒน์. (2550). **ภาวะความเป็นผู้นำ.** กรุงเทพมหานคร : เอ็กซเปอร์เน็ท.

สุริยน ชาธรรมา. (2551). **ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียนในเครือข่ายกุณโฑ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2.** วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

สุวิมล ว่องวาณิช. (2558). **การวิจัยประเมินความต้องการจำเป็น.** กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Bass, Bermard M. (1985). **Leadership and performance beyond expectations.** New York : The Free Press.

Bass, Bernard M. & Avolio, Bruce J. (1994). **Improving Organizational Effectiveness Through Transformational Leadership.** California, USA : SAGE Publications.

Bass, Bernard M. & Riggio, Ronald E. (2006). **Transformational Leadership.** 2nd ed. New Jersey : Lawrence Erlbaum Associates.

Stephen R. Covey. (1990). **The 7 habits of highly effective people**. New York : A Fireside.

9. คำขอบคุณ

การวิจัยครั้งนี้ประสบความสำเร็จได้ด้วยความกรุณาและความช่วยเหลือเป็นอย่างดียิ่งจาก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชยากานต์ เรืองสุวรรณ และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. กฤษกนก ดวงชาทม อาจารย์ที่ปรึกษา ที่ให้ความอนุเคราะห์ให้คำปรึกษาแนะนำ ตรวจสอบและแก้ไข ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้ขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จำเนียร พลหาญ ประธานกรรมการสอบ และ รองศาสตราจารย์ ดร.สุเทพ เมยไธสง ผู้ทรงคุณวุฒิ ที่ได้แนะนำแนวทางที่ถูกต้องในเนื้อหาของการวิจัยฉบับนี้ให้ครอบคลุมและเกิดความสมบูรณ์อย่างดียิ่งขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ไพศาล วรคำ ดร.อัมพร กุลาเพ็ญ ดร.รัชนีเพ็ญ พลเยี่ยม นายนิรันดร์ จันทร์เหลือง และนางรุ่งนภา วรรณคำ ผู้เชี่ยวชาญที่ได้กรุณาตรวจสอบความเที่ยงตรง ความสมบูรณ์ของเนื้อหา และสำนวนภาษา ตลอดจนให้คำแนะนำในการปรับปรุงเครื่องมือ แก้ไขข้อบกพร่องด้วยความเอาใจใส่ ผู้วิจัยกราบขอบคุณเป็นอย่างสูงขอบพระคุณบุคลากรทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 27 ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกคนที่ได้ให้ความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ในครั้งนี้

คุณค่าและประโยชน์อันพึงจากการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยขอมอบให้ บิดา มารดา คุณครู อาจารย์ตลอดจนผู้มีพระคุณทุกท่านซึ่งเป็นผู้วางรากฐานสติปัญญา ความรู้ ให้การอบรมสั่งสอน และคุณธรรมจริยธรรม อันเป็นเครื่องชี้นำสู่ความสำเร็จในชีวิตการทำงานและสำเร็จการศึกษาในระดับสูงสุด

อัตลักษณ์ของพลเมืองไทยสำหรับรัฐประศาสนศาสตร์พลเมือง
Thai Citizen Civic Identities for Civic Public Administration

จารุชา สหัสรังษี[1], ติน ปรัชญพฤทธิ์[2]
Jarucha Sahudrungsi[1], Tin Pracsyapruit[2]
ทำวิจัยเมื่อ พ.ศ. 2562
E-mail : s.jarucha@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องอัตลักษณ์ของพลเมืองไทยสำหรับรัฐประศาสนศาสตร์พลเมือง เป็นการวิจัยเพื่อศึกษาอัตลักษณ์ของพลเมืองไทยที่จะเข้ามาทำหน้าที่พลเมืองดี มีบทบาทร่วมในการบริหารภาครัฐ มีพลังนำไปสู่การขับเคลื่อนประเทศไทยเพื่อบรรลุประโยชน์สาธารณะตามความต้องการของพลเมือง นอกจากนี้ยังศึกษากรณีผลสำเร็จของรัฐประศาสนศาสตร์พลเมืองซึ่งก่อให้เกิดการพัฒนาประเทศไทย ทั้งนี้ใช้วิธีการวิจัยแบบคุณภาพ การวิเคราะห์อภิมาน โดยการรวบรวมข้อมูลงานวิจัยต่างๆ จากการทำการวิจัยเอกสาร นำมาเปรียบเทียบสิ่งที่สัมพันธ์กันเพื่อเพิ่มกำลังของข้อมูล ใช้การให้เหตุผลแบบนิรนัย เพื่อสังเคราะห์ข้อมูลนำไปสู่การสรุปอัตลักษณ์ของพลเมืองไทยภายใต้รัฐประศาสนศาสตร์พลเมืองที่ก่อให้เกิดการขับเคลื่อนของประเทศไทยในการบรรลุประโยชน์สาธารณะ ผลการศึกษาสังเคราะห์ อัตลักษณ์ของพลเมืองดีที่ควรจะมีได้ดังนี้ 1)การเป็นผู้ที่มีความรู้ มีการศึกษา และความสามารถในการคิดวิเคราะห์และแก้ปัญหา 2)เป็นพลเมืองที่มีความรับผิดชอบต่อตนเอง ผู้อื่น และสังคม 3)เป็นพลเมืองที่มีส่วนร่วม และเห็นตนเองเป็นส่วนหนึ่งของปัญหาและร่วมแก้ไขปัญหา 4)เคารพความแตกต่าง คือมีความเข้าใจ ยอมรับ และอดทนที่จะเคารพความแตกต่าง 5)เคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ 6)เคารพหลักความเสมอภาค คือการเห็นทุกคนเท่าเทียมกันในแนวระนาบ (Horizontal) 7)เคารพสิทธิ เสรีภาพ และกฎกติกาของสังคมที่เป็นธรรม 8)เคารพและเชิดชู เชื่อฟังพระมหากษัตริย์ 9)มีความอดทนและเพียรพยายามมุ่งมั่นตั้งใจในการทำหน้าที่ให้บรรลุผลสำเร็จ 10)มีความเป็นผู้นำ 11)มีความละอายเกรงกลัวต่อความชั่ว และมุ่งทำความดีร่วมกัน(Common goods) 12)มีความภูมิใจที่เป็นคนไทย

คำสำคัญ : 1. อัตลักษณ์ของพลเมืองไทย 2. พลเมือง 3. รัฐประศาสนศาสตร์พลเมือง

---

[1] นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต

[1] Doctoral Student. Doctor of Philosophy in Public Administration. Faculty of Public Administration. Rangsit University, Thailand.

[2] คณะรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต

[2] Faculty of Public Administration. Rangsit University, Thailand.

* ได้รับบทความ: 28 มีนาคม 2562; แก้ไขบทความ: 27 พฤษภาคม 2562; ตอบรับการตีพิมพ์: 4 มิถุนายน 2562

Received: March 28, 2019; Revised: May 27, 2019; Accepted: June 4, 2019

ABSTRACT

The research on Thai citizen civic identities for civic public administration aimed to investigate appropriate identities of ideal Thai citizens who could take part in the public administration of Thailand and drive the nation towards public interest needed by the citizens and to explore case studies of successful civic contributions to the national development. This research used qualitative research methodology which included meta-analysis. The data obtained from documentary research were gathered and synthesized via deductive reasoning leading to the conclusion of the preferred civic characteristics. The result showed that an ideal citizen should be: (1) a knowledgeable, educated, and capable person who could solve the problems, (2) a person responsible for himself, others, and the society, (3) an active participant who engages in problems and resolution, (4) a person who respects and accept differences and heterogeneity, (5) a person who respects human dignity, (6) a person who stands on egalitarianism and accepts horizontal equity, (7) a person who respect the human rights, liberty, the fair regulation of the society, (8) a person who pays respect for the king and maintain his loyalty to the king, (9) a person who possesses patience and endeavors to work on his duties to achieve the goals, (10) a person who possesses leadership, (11) a person with morality who focuses on common goods, and (12) a person with pride in being Thai.

Keywords : 1. Thai Citizen Civic Identities 2. Citizen 3. Civic Public Administration

1. ความสำคัญและที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัย

รัฐประศาสนศาสตร์ยุคใหม่ ได้มีวิวัฒนาการที่เปลี่ยนแปลงไปจากอดีตอย่างมาก องค์ความรู้รัฐประศาสนศาสตร์มีความเป็นสหวิทยาการ (Interdisciplinary) จากรัฐประศาสนศาสตร์แบบฉบับซึ่งมุ่งเน้นการศึกษาเรื่องระบบราชการ การบริหารและการจัดการ การปฏิบัติงานของข้าราชการมาสู่รัฐประศาสนศาสตร์ในยุคหลังนวสมัย(Postmodern) ซึ่งได้มีการเปลี่ยนแปลงจุดสนใจไปสู่การศึกษาพลเมือง บทบาทการเข้ามามีส่วนร่วมมากยิ่งขึ้นในการบริหารและการจัดการ รวมถึงการปฏิบัติงานบางส่วนซึ่งเดิมล้วนแต่ดำเนินการโดยรัฐบาลและข้าราชการเป็นหลัก ราษฎร ได้เปลี่ยนเป็นพลเมืองที่เข้ามามีส่วนร่วมภายในสังคม

จากงานเขียนของเพลโต “กฎหมาย” (Laws) ที่ได้กล่าวถึงความสำคัญของการศึกษา รวมทั้งได้เสนอแนวคิด พลเมืองที่สมบูรณ์ (Perfect Citizen Concept) และศิษย์ของเพลโต คือ อริสโตเติ้ล นักคิดที่ได้รับการยกย่องว่าเป็นนักรัฐศาสตร์คนแรกของโลก มีแนวคิดเกี่ยวกับพลเมือง คือ มนุษย์จะไปถึงศักยภาพเต็มที่ของชีวิตของเขาได้ (To reach the full potential of his life and personality) ก็ด้วยการเข้าไป

มีส่วนร่วมในกิจกรรมของโพลิส (Polis) หรือชุมชนการเมือง หรือ นครรัฐ หรือกิจกรรมสาธารณะเท่านั้น (Only by participation in the affairs of a polis) ซึ่งเขาเห็นว่าคนที่เข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมเหล่านั้นก็ คือ พลเมือง (Citizens) (ภณ ใจสมัคร, 2560 : ออนไลน์)

Robert B. Denhardt and Janet Vinzant Denhardt ผู้มีบทบาทสำคัญในการนำเสนอแนวความคิดการบริการสาธารณะแนวใหม่ (New Public Service : NPS) ได้กล่าวไว้ว่า “ข้าราชการไม่ได้ส่งมอบบริการสู่ลูกค้า แต่เขาส่งมอบประชาธิปไตย” (Denhardt R.& Denhardt J., 2007 : xi) การจัดการภาครัฐแนวใหม่ (New Public Management: NPM) และการบริการสาธารณะแนวใหม่ (New Public Service: NPS) เป็นพื้นฐานที่นำมาสู่แนวความคิดของรัฐประศาสนศาสตร์พลเมือง คือการที่เริ่มให้พลเมืองเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารประเทศ ซึ่งภาครัฐเองก็ต้องมีการปรับตัวครั้งใหญ่ในการยอมรับให้พลเมืองเข้ามามีส่วนร่วมและต้องเตรียมพร้อมในการวางนโยบายสำหรับพลเมือง การเปิดพื้นที่ให้พลเมืองมีส่วนร่วมในการคิดการแสดงความคิดเห็นในการบริหารประเทศ การเลือกตัวแทน หรือแม้กระทั่งการที่พลเมืองจะเข้าไปมีบทบาททางการเมืองเอง (เอนก เหล่าธรรมทัศน์ และวลัยพร รัตนเศรษฐ, 2557 : 39) การบริการสาธารณะแนวใหม่ ให้ความสำคัญกับเรื่องคุณค่าหรืออุดมการณ์ โดยเฉพาะคุณค่าความเป็นประชาธิปไตยมากกว่าเรื่องประสิทธิภาพ (Value of Democracy) ความเป็นพลเมือง (Citizenship) และผลประโยชน์สาธารณะ (Public Interest) สำหรับแนวคิดพื้นฐานหรือรากฐานของแนวคิดการบริการสาธารณะแนวใหม่นั้น ประกอบด้วยรากฐาน 4 ประการหลัก คือ 1) ทฤษฎีประชาธิปไตยพลเมือง (Theories of Democratic Citizenship) 2) ตัวแบบชุมชนและประชาสังคม (Models of Community and Civil Society) 3) มนุษย์นิยมองค์การและรัฐประศาสนศาสตร์แนวใหม่ (Organizational Humanism and the New Public Administration) 4) รัฐประศาสนศาสตร์หลังสมัยใหม่ (Postmodern Public Administration)

ซึ่งรัฐประศาสนศาสตร์พลเมือง จะสามารถช่วยปรับปรุงการบริหารบ้านเมืองเพื่อให้พ้นจากความไม่ชอบธรรม มุ่งให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมกับกิจการบ้านเมือง และพัฒนาสังคมด้วยตนเอง (เอนก เหล่าธรรมทัศน์ และวลัยพร รัตนเศรษฐ, 2557 : 20-21) พลเมือง ก็คือพละกำลังของประเทศ ที่มีส่วนเป็นเจ้าของประเทศนั้น โดยมีสิทธิหน้าที่ ความรับผิดชอบตามกฎหมาย ดังนั้นถ้าพลเมืองเข้าใจถึงภาระหน้าที่ของตนเอง และดำรงตนให้เป็นไปตามภาระหน้าที่แล้ว การดำเนินการของบ้านเมืองก็ย่อมเป็นไปอย่างเรียบร้อย ลดการคอรัปชั่น และทำให้บ้านเมืองเกิดการพัฒนา เพราะทุกคนไม่ได้เกี่ยงว่าเรื่องของประเทศเป็นหน้าที่ของใคร แต่ล้วนเป็นหน้าที่ของทุกคน

เมื่อรัฐประศาสนศาสตร์พลเมืองมีความสำคัญและมีความจำเป็นเช่นนี้ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาประเด็นสำคัญประการหนึ่ง คือ พลเมืองที่ดีหรือพลเมืองที่มีคุณภาพซึ่งเป็นหัวใจสำคัญในการร่วมขับเคลื่อนและพัฒนาประเทศให้บรรลุประโยชน์สาธารณะควรมีอัตลักษณ์เช่นใด พลเมืองไทยควรจะมีอัตลักษณ์เช่นไร ที่จะเข้ามาทำหน้าที่พลเมืองดี มีบทบาทสนับสนุนให้รัฐประศาสนศาสตร์พลเมืองในประเทศไทยสามารถเกิดขึ้น เกิดการขับเคลื่อน และคงอยู่ตลอดไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาอัตลักษณ์ของพลเมืองไทยที่สนับสนุนให้เกิดการบริหารแบบรัฐประศาสนศาสตร์พลเมือง

2.2 เพื่อศึกษาผลที่ตามมาของการที่พลเมืองมีส่วนร่วมในรัฐประศาสนศาสตร์พลเมือง

3. ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

ผลการศึกษาจะแสดงอัตลักษณ์ของพลเมืองไทยที่จะทำให้เกิดการบริหารแบบรัฐประศาสนศาสตร์พลเมืองและนำมาซึ่งการพัฒนาอย่างยั่งยืนของประเทศโดยการบริหารและมีส่วนร่วมโดยภาคพลเมือง

4. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้มุ่งเน้นที่จะศึกษาอัตลักษณ์ของพลเมืองที่จะทำให้เกิดการขับเคลื่อนของประเทศไทย โดยจะทำการศึกษาจาก 1) แนวคิดรัฐประศาสนศาสตร์กระแสหลัก 2) แนวคิดรัฐประศาสนศาสตร์กับลักษณะพลเมืองของประเทศไทย 3) อัตลักษณ์ของคนไทย เพื่อวิเคราะห์หาอัตลักษณ์ของพลเมืองที่เหมาะสมกับคนไทย ที่จะทำให้เกิดการขับเคลื่อนประเทศไทยอย่างเหมาะสมและยั่งยืน

โดยงานศึกษานี้จะใช้วิธีการวิจัยแบบคุณภาพ (Qualitative) ศึกษาแบบการวิเคราะห์อภิมาน (Meta-Analysis) คือการศึกษาโดยการรวมรวมข้อมูลจากงานวิจัยต่าง ๆ กันจากการทำการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อกำหนดสิ่งที่พบเหมือนกันและความสัมพันธ์ เพื่อเพิ่มกำลังทางสถิติ (Statistical Power) ของค่าที่สนใจ ซึ่งมีกำลังทางสถิติสูงกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับค่าวัดจากงานศึกษาเดียว เกณฑ์ที่สำคัญในการคัดเลือกเอกสารประกอบด้วย 1)ความจริง 2)ความถูกต้องน่าเชื่อถือ 3)การเป็นตัวแทน และ 4)ความหมาย (Scott, 1990 : 1-2) ทั้งนี้ใช้การให้เหตุผลแบบนิรนัย (Deductive Reasoning) เพื่อสังเคราะห์ข้อมูล (Synthesis) นำไปสู่การสรุปอัตลักษณ์ของพลเมืองไทยภายใต้รัฐประศาสนศาสตร์พลเมืองที่ก่อให้เกิดการขับเคลื่อนของประเทศไทยในการบรรลุประโยชน์สาธารณะ โดยมีกรอบการศึกษาแนวคิดหลักที่เกี่ยวข้องได้แก่ แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวกับอัตลักษณ์ แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวกับพลเมือง แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวกับรัฐประศาสนศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์พลเมือง แนวคิดการมีส่วนร่วม แนวคิดและทฤษฎีผู้นำและภาวะผู้นำ แนวคิดอัตลักษณ์ของความเป็นพลเมืองในต่างประเทศ แนวคิดทฤษฎีพุทธปรัชญากับการเป็นพลเมืองดี และแนวคิดและงานวิจัยอัตลักษณ์ของความเป็นพลเมืองในประเทศไทย

5. ผลการวิจัย

5.1 ผลการศึกษาอัตลักษณ์ของพลเมืองไทยที่สนับสนุนให้เกิดการบริหารแบบรัฐประศาสนศาสตร์พลเมือง พบว่าว่าอัตลักษณ์ของพลเมืองไทยประกอบไปด้วยอัตลักษณ์ 12 ประการ ได้แก่

5.1.1 การเป็นผู้ที่มีความรู้ มีการศึกษา และความสามารถในการคิดวิเคราะห์และแก้ปัญหา คือการที่พลเมืองได้รับการศึกษาโดยมีความรู้เข้าความเข้าใจ จนสามารถที่จะมองเห็นและเข้าใจสังคมที่ตนอยู่และสังคมโลก โดยในการคิดวิเคราะห์นี้ไม่มีความโน้มเอียง และสามารถที่จะเข้าใจ ระบุสาเหตุ และ

แก้ปัญหาได้อย่างถูกต้องและตรงประเด็น

5.1.2 เป็นพลเมืองที่มีความรับผิดชอบต่อตนเอง ผู้อื่น และสังคม คือเริ่มต้นตั้งแต่ที่ตนเองต้องมีความเข้าใจว่าตนเองนั้นเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ซึ่งการอยู่ในสังคมนั้นไม่สามารถที่จะอยู่ได้เพียงลำพังแต่ผู้เดียว ดังนั้นในการอยู่ร่วมกันในสังคมพลเมืองต้องมีความรับผิดชอบต่อตนเอง ผู้อื่น และสังคม โดยอยู่ภายใต้สิทธิและเสรีภาพที่ตนเองมี รวมทั้งเข้าใจถึงสิทธิและเสรีภาพของผู้อื่นว่าเป็นเช่นไร ทั้งนี้ต้องไม่ไปก้าวล่วงสิทธิและเสรีภาพของผู้อื่น และสุดท้ายคือต้องตระหนักว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของสังคม

5.1.3 เป็นพลเมืองที่มีส่วนร่วม และเห็นตนเองเป็นส่วนหนึ่งของปัญหา และร่วมแก้ไขปัญหา คือการที่พลเมืองมีส่วนร่วมในชุมชน ประเทศชาติ ในการที่จะช่วยพัฒนาชุมชน รวมทั้งมีความเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินงานของภาครัฐ และเข้าใจแนวทางที่จะบรรลุเป้าหมายร่วมกันคือบ้านเมืองร่มเย็นเป็นสุข พลเมืองมีความสุข และเห็นตนเองเป็นส่วนหนึ่งของปัญหา และมีส่วนร่วมใรการแก้ไขปัญหานั้น

5.1.4 เคารพความแตกต่าง คือมีความเข้าใจ ยอมรับ และอดทนที่จะเคารพความแตกต่าง คือมีความเข้าใจ ยอมรับ และอดทนที่จะเคารพถึงความแตกต่างไม่ว่าจะเป็นในด้านวัฒนธรรม การรับฟังความคิดเห็นที่มีความแตกต่างจากของตนเอง ไม่ใช่มองว่าสิ่งที่คนอื่นเห็นต่างจากตนไปจะเป็นสิ่งที่ผิด

5.1.5 เคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ คือยอมรับในภูมิมนุษย์ของแต่ละคน โดยไม่คำนึงว่าสถานภาพทางสังคมของแต่ละคนจะเป็นเช่นไร ให้คุณค่าของความเป็นคนตามธรรมชาติ

5.1.6 เคารพหลักความเสมอภาค คือการเห็นทุกคนเท่าเทียมกันในแนวระนาบ (horizontal) มองคนทุกคนมีความเท่าเทียมกัน

5.1.7 เคารพสิทธิ เสรีภาพ และกฎกติกาของสังคมที่เป็นธรรม คือการเคารพสิทธิผู้อื่นไม่ใช้สิทธิเสรีภาพของตนเองไปละเมิดสิทธิเสรีภาพของบุคคลอื่น มีอิสรภาพ (Liberty) และพึ่งพาตนเองได้ (Independent) ไม่อยู่ภายใต้การครอบงำของระบบอุปถัมภ์ และเคารพกติกา เคารพกฎหมายใช้กติกาในการแก้ปัญหาไม่ใช้กำลังและยอมรับผลของการละเมิดกฎหมาย เพื่อที่จะทำให้ไม่เกิดความขัดแย้ง

5.1.8 เคารพและเชิดชู เชื่อฟังพระมหากษัตริย์ คือในประเทศที่มีการปกครองเป็นแบบราชาธิปไตยภายใต้รัฐธรรมนูญ (Constitutional Monarchy) นั้น จะมีพระมหากษัตริย์เป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ หรือในบางประเทศเป็นสัญลักษณ์ แต่ในสำหรับประเทศไทยที่มีการเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ มาเป็นระบอบประชาธิปไตยประมาณ 80 กว่าปี คนไทยก็ยังมีความจงรักภักดีและเทอดทูนพระมหากษัตริย์

5.1.9 มีความอดทนและเพียรพยายามมุ่งมั่นตั้งใจในการทำหน้าที่ให้บรรลุผลสำเร็จ คือความมุ่งมั่นและเพียรพยายามที่จะทำหน้าที่ที่รับผิดชอบให้สำเร็จ

5.1.10 มีความเป็นผู้นำ คือการที่พลเมืองมีภาวะผู้นำ (Civic Leadership) อยู่ในตนเองซึ่งจะเป็นรากฐานในการที่จะเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมพลเมือง โดยภาวะพลเมืองนี้ไม่ใช่หน้าที่แต่เป็นกิจกรรม โดยทุกคนสามารถเป็นผู้นำได้ทุกเวลาและทุกสถานที่

5.1.11 มีความละอายเกรงกลัวต่อความชั่ว และมุ่งทำความดีร่วมกัน (Common Goods) คือการที่มีความระลึกอยู่ในตัวพลเมืองทุกคนที่ละอายที่จะกระทำในสิ่งที่ไม่ดีขัดต่อศีลธรรม ระเบียบและกฎหมาย ทั้งนี้ก็จะทำให้พลเมืองหันมามุ่งทำความดีร่วมกัน

5.1.12 มีความภูมิใจที่เป็นคนไทย คือมีความภูมิใจในมาตุภูมิของตนเองคือประเทศไทย ซึ่งจะส่งผลให้ที่อยากจะทำความดีให้กับประเทศ

5.2 ผลการศึกษาผลที่ตามมาของการที่พลเมืองมีส่วนร่วมในรัฐประศาสนศาสตร์พลเมืองพบว่า จากการที่ไปศึกษาในกรณีศึกษาทั้ง 4 เรื่อง พบว่าพลเมืองไทยนั้นมีส่วนร่วมในรัฐประศาสนศาสตร์พลเมือง ตามที่ได้ค้นพบตามผลการวิจัยภายใต้อัตลักษณ์พลเมืองไทยทั้ง 12 ประการ โดยแสดงให้เห็นถึงว่าในยามที่มีปัญหาหรือเกิดเหตุการณ์ที่สูญเสีย หรือเหตุการณ์ที่ไม่ปกติ พลเมืองไทยจะเข้ามามีส่วนร่วม และแก้ไขปัญหา โดยมีพื้นฐานมาจาก 3 เสาหลักของประเทศคือ ชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์

6. อภิปรายผลการวิจัย

6.1 การศึกษาอัตลักษณ์ของพลเมืองไทยที่สนับสนุนให้เกิดการบริหารแบบรัฐประศาสนศาสตร์พลเมือง พบว่าว่าอัตลักษณ์ของพลเมืองไทยนั้นประกอบไปด้วย 12 ประการ ได้แก่ 1) การเป็นผู้ที่มีความรู้ มีการศึกษา และความสามารถในการคิดวิเคราะห์และแก้ปัญหา 2) เป็นพลเมืองที่มีความรับผิดชอบต่อตนเอง ผู้อื่น และสังคม 3) เป็นพลเมืองที่มีส่วนร่วม และเห็นตนเองเป็นส่วนหนึ่งของปัญหา และร่วมแก้ไขปัญหา 4) เคารพความแตกต่าง คือมีความเข้าใจ ยอมรับ และอดทนที่จะเคารพความแตกต่าง 5) เคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ 6) เคารพหลักความเสมอภาค คือการเห็นทุกคนเท่าเทียมกันในแนวระนาบ (Horizontal) 7) เคารพสิทธิ เสรีภาพ และกฎกติกาของสังคมที่เป็นธรรม 8) เคารพและเชิดชู เชื่อฟังพระมหากษัตริย์ 9) มีความอดทนและเพียรพยายามมุ่งมั่นตั้งใจในการทำหน้าที่ให้บรรลุผลสำเร็จ 10) มีความเป็นผู้นำ 11) มีความละอายเกรงกลัวต่อความชั่ว และมุ่งทำความดีร่วมกัน (Common Goods) 12) มีความภูมิใจที่เป็นคนไทย ซึ่งจากอัตลักษณ์พลเมืองไทยข้างต้นนี้ เมื่อนำมาเปรียบเทียบกับรายละเอียดของรัฐประศาสนศาสตร์พลเมือง ที่มุ่งเน้นให้พลเมืองเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารประเทศภายใต้ระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย โดยไม่ต้องรอให้รัฐเข้ามาสั่งการ เน้นการจัดการตัวเองของประชาชน (Self-Government) และประโยชน์สาธารณะ (Public Interest) ที่ถูกหล่อหลอมด้วยคุณธรรมพลเมือง (Civic Virtue) (เอนก เหล่าธรรมทัศน์ และวลัยพร รัตนเศรษฐ, 2557 : 65) เพื่อให้เกิดการทำความดีร่วมกัน (Common Goods) คือ อารมณ์และความรู้สึกที่ขยายกว้างขึ้นของความรับผิดชอบของพลเมือง หรือครอบครัว เพื่อที่ต้องการช่วยทำให้เกิดความก้าวหน้า จากพลเมืองไปสู่ชุมชน และภูมิภาค ซึ่งความรับผิดชอบนี้พลเมืองแต่ละคนจะช่วยในการริเริ่มการกระทำกับคนอื่นในนามของรูปแบบชุมชนขนาดใหญ่ (Charislip & O'Malley, 2013 : 159) ซึ่งสอดคล้องกับของอัตลักษณ์ของพลเมืองดี ที่จำเป็นต้องได้รับการพัฒนาส่งเสริมให้เกิดขึ้นกับสังคมไทยใน 4 ด้าน คือ 1) ด้านกาย ได้แก่ มีความสามารถในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และการสื่อสารรับรู้ข่าวสาร 2) ด้านทักษะทางสังคม ได้แก่ มีความรับผิดชอบ เคารพกฎหมาย และมีความซื่อสัตย์สุจริต 3) ด้านจิตใจ ได้แก่ มีสำนึกความเป็นไทย มีความยุติธรรม มีจิตสาธารณะ และ 4) ด้านปัญญา ได้แก่ มีความคิดเชิงสร้างสรรค์ มีส่วนร่วมทางการเมืองการปกครอง แก้ปัญหาแบบสันติวิธี และ เคารพความแตกต่าง

โดยสามารถแสดงการเปรียบเทียบระหว่างนักรัฐประศาสนศาสตร์พลเมืองกับอัตลักษณ์ของพลเมืองไทย ซึ่งมีความสอดคล้องกัน โดยสามารถสรุปเป็นตารางได้ดังนี้

ตารางที่ 1 เปรียบเทียบนักรัฐประศาสนศาสตร์พลเมืองกับอัตลักษณ์ของพลเมืองไทย

ประเด็นที่น่าสนใจ	รัฐประศาสนศาสตร์พลเมือง	อัตลักษณ์ของพลเมืองไทย
ใครเป็นนักรัฐประศาสนศาสตร์	นักวิชาชีพที่เป็นพลเมือง (Citizen Expert) หรือเป็นพลเมืองที่รู้รัฐประศาสนศาสตร์	- การเป็นผู้มีความรู้ มีการศึกษา คือ เป็นผู้ที่มีความเข้าใจในสังคมที่อยู่และสังคมโลก
มีใครหรืออะไรเป็นแรงจูงใจในการริเริ่มงาน	ร่วมสร้างและแก้ไขปัญหาร่วมกัน	- เป็นพลเมืองที่มีส่วนร่วม และเห็นตนเองเป็นส่วนหนึ่งของปัญหา และร่วมแก้ไขปัญหา คือการมีส่วนร่วมในชุมชน ประเทศชาติในการที่จะช่วยพัฒนาประเทศ - มีความอดทนและเพียรพยายามมุ่งมั่นตั้งใจในการทำหน้าที่ให้บรรลุผลสำเร็จ - มีความละอายเกรงกลัวต่อความชั่วและมุ่งทำความดีร่วมกัน (Common Goods)
ใครเป็นผู้รับผิดชอบ	พลเมืองทุกคน	- พลเมืองไทยทุกคน และเป็นพลเมืองที่มีภาวะความเป็นผู้นำ (Civic Leadership) อยู่ในตนเองซึ่งจะเป็นรากฐานในการช่วยเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมพลเมือง ที่จะส่งผลให้พลเมืองเข้ามามีส่วนร่วมในรัฐประศาสนศาสตร์พลเมืองมากขึ้น

ประเด็นที่น่าสนใจ	รัฐประศาสนศาสตร์พลเมือง	อัตลักษณ์ของพลเมืองไทย
เป้าหมายของการทำงาน	เพื่อแก้ปัญหาและสร้างเครือข่ายชุมชนร่วมกัน	- มีความสามารถในการคิดวิเคราะห์และแก้ปัญหา โดยในการคิดวิเคราะห์นี้ไม่มีความโน้มเอียง และสามารถที่จะเข้าใจ ระบุสาเหตุ และแก้ปัญหาได้อย่างถูกต้องและตรงประเด็น - เคารพสิทธิ เสรีภาพ และกฎกติกาของสังคมที่เป็นธรรม คือไม่ใช้สิทธิเสรีภาพของตนเองไปละเมิดผู้อื่น และเคารพกฎกติกาไม่ใช้กำลังแก้ปัญหา
วิธีการทำงานเป็นหลัก	ใช้ชุมชนและสังคมร่วมกันในการแก้ปัญหา เป็นลักษณะงานสาธารณะ (Public Work)	- พลเมืองที่มีส่วนร่วม และเห็นตนเองเป็นส่วนหนึ่งของปัญหา และร่วมแก้ไขปัญหา พลเมืองมีส่วนร่วมในชุมชน ประเทศชาติ ในการที่จะช่วยพัฒนาชุมชน
วิธีทำความเข้าใจให้กับผู้ร่วมงาน	เรียนรู้จากการทำงาน จากการสร้างความสัมพันธ์ ซึ่งอาจจะไม่ใช่ความสัมพันธ์อย่างเป็นทางการ และการถ่ายทอดทางวัฒนธรรม	- เคารพความแตกต่าง คือมีความเข้าใจ ยอมรับ และอดทนที่จะเคารพความแตกต่าง เป็นการเรียนรู้ว่าคนอื่นที่เห็นต่างจากตนไม่ใช่สิ่งที่ผิด - เคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ โดยเรียนรู้การให้คุณค่าคนตามธรรมชาติ โดยไม่คำนึงว่าสถานภาพทางสังคมของแต่ละคนจะเป็นเช่นไร
		- เคารพหลักความเสมอภาค คือการเห็นทุกคนเท่าเทียมกันในแนวระนาบ (Horizontal)

ประเด็นที่น่าสนใจ	รัฐประศาสนศาสตร์พลเมือง	อัตลักษณ์ของพลเมืองไทย
ที่มาของความรู้ในการทำงาน	ให้ความสำคัญกับสถานการณ์ความจริงในท้องถิ่น ชุมชน ประสบการณ์พอกับการให้ความสำคัญกับทฤษฎี	- พลเมืองได้รับการศึกษาโดยมีความรู้เข้าความเข้าใจ จนสามารถที่จะมองเห็นและเข้าใจสังคมที่ตนอยู่และสังคมโลก มีความรับผิดชอบต่อตนเอง ผู้อื่น และสังคม - เคารพและเชิดชู เชื่อฟังพระมหากษัตริย์ คือเรียนรู้จากสิ่งที่พระมหากษัตริย์วางโครงการไว้ให้และลงมือทำตาม
ทักษะหรือความชำนาญของนักรัฐประศาสนศาสตร์	ใช้การบูรณาการ การสังเคราะห์จากบริบทโดยรวม	- การเป็นผู้ที่มีความรู้ มีการศึกษาและความสามารถในการคิดวิเคราะห์และแก้ปัญหา โดยในการคิดวิเคราะห์นี้ไม่มีความโน้มเอียงและสามารถที่จะเข้าใจ ระบุสาเหตุได้
หน้าที่หลักนักรัฐประศาสนศาสตร์	กระตุ้นให้พลเมืองเข้ามาทำงานเพื่อส่วนรวม	- เป็นพลเมืองที่มีความรับผิดชอบต่อตนเอง ผู้อื่น และสังคม

ที่มา: ดัดแปลงจาก เอนก เหล่าธรรมทัศน์ และวลัยพร รัตนเศรษฐ, 2557 : 70

6.2 ผลการศึกษาผลที่ตามมาของการที่พลเมืองมีส่วนร่วมในรัฐประศาสนศาสตร์พลเมืองพบว่า จากการศึกษากรณีศึกษาทั้ง 4 เรื่อง พบว่าพลเมืองไทยมีส่วนร่วมในรัฐประศาสนศาสตร์พลเมือง ตามที่ได้ค้นพบตามผลการวิจัยอัตลักษณ์พลเมืองไทยทั้ง 12 ประการ ซึ่งพบว่าในยามที่ประเทศไทยประสบปัญหาหรือเกิดเหตุการณ์สูญเสีย หรือเหตุการณ์ไม่ปกติ พลเมืองไทยจะเข้ามามีส่วนร่วม และแก้ไขปัญหา โดยมีความสัมพันธ์กับ 3 เสาหลักของประเทศคือ ชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ ดังที่ปรากฏในกรณีศึกษาดังนี้

โครงการจิตอาสา “เราทำความดีด้วยหัวใจ” และโครงการ “จิตอาสาเฉพาะกิจ งานพระราชพิธีถวายพระเพลิงพระบรมศพ”โครงการเนื่องมาจากพระราชดำริของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณ บดินทรเทพยวรางกูร ที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้หน่วยราชการในพระองค์ ร่วมกับหน่วยงานราชการต่างๆ และประชาชนที่มีจิตอาสาบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ในพื้นที่ต่าง ๆ ซึ่งผลปรากฏว่ามีประชาชนคนไทยเข้าร่วมจำนวนมาก ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการร่วมเป็นจิตอาสา หรือการทำงานเพื่อสาธารณะอย่างเป็นรูปธรรม รวมถึงการแสดงให้เห็นถึงพลังแห่งคุณค่าของความรัก ความศรัทธาเทิดทูนและความจงรักภักดีของปวงชนชาวไทยที่มีต่อพระมหากษัตริย์ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวปรมินทรมหาภูมิพล อดุลยเดช บรมนาถบพิตร โดยพลเมืองเข้ามามีส่วนร่วมในงานพระราชพิธีในงาน 8 ประเภท ได้แก่ งานดอกไม้จันทน์

งานประชาสัมพันธ์ งานโยธา งานขนส่งเพื่อความปลอดภัยของประชาชน งานบริการประชาชน งานแพทย์ งานรักษาความปลอดภัย และงานจราจร โดยมีจำนวนทั้งสิ้น 4,006,825 คน ทั้งนี้ยังไม่รวมกับประชาชนที่เข้ามาถวายดอกไม้จันทน์ร่วม 20 ล้านคน (สำนักพระราชวัง, 2561 : ออนไลน์) โดยที่ไม่ได้มีค่าตอบแทน จากโครงการนี้จะเห็นว่าประชาชนคนไทยไม่ใช่คนไม่มีคุณภาพ แต่คนไทยมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ในกิจการงานสาธารณะ ซึ่งสอดคล้องกับอัตลักษณ์ของพลเมืองไทยที่ได้สรุปไว้ ได้แก่1) เคารพ เชิดชูพระมหากษัตริย์ 2) มีส่วนร่วม 3) มีความสามัคคี 4) ความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของสังคม 5) การมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่น 6) มีจิตสำนึกสาธารณะ (Public Mind) และ 7) เห็นทุกคนเท่าเทียมกันในการที่ออกมาช่วยในกิจกรรมจิตอาสานี้

ความเป็นพลเมืองกรณีศึกษาประชาชนในเขตพื้นที่ตำบลอุโมงค์ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน (ธนวัฒน์ พรหมทอง และ วรพงศ์ ตระการศิรินนท์, 2560 : 103-127) เป็นกรณีศึกษาที่ศึกษาถึงการวัดระดับความเป็นพลเมืองและปัจจัยที่มีผลต่อความเป็นพลเมือง ที่เกิดจากการพึ่งพาตนเองภายหลังจากการได้รับผลกระทบจากปัญหาลำไยตกต่ำในปี พ.ศ. 2538 โดยพลเมืองแก้ไขปัญหากันเองไม่รอให้ราชการเข้ามาช่วยเหลือ จนเมื่อทางราชการได้ทราบเรื่องทำให้มีหน่วยงานต่าง ๆ เข้ามาช่วยเหลืออย่างจริงจัง จึงเปรียบได้ว่าเป็นชุมชนพลเมืองต้นแบบ โดยสอดคล้องกับอัตลักษณ์ของพลเมืองไทยคือ 1) มีความละอายและเกรงกลัวต่อความชั่ว 2) การมีภาวะผู้นำพลเมือง 3) การมีส่วนร่วม 4) ส่งเสริมคนดี

รายงานวิจัยเพื่อศึกษาความเป็นพลเมืองในประเทศไทย (ถวิลวดี บุรีกุล, รัชวดี แสงมหะหมัด, Eugenie Merieau, และ Michael Volpe, 2555 : 1-31) จัดทำขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึง 1)การจัดทำตัวชี้วัดความเป็นพลเมืองที่เหมาะสมกับสังคมไทย 2)ศึกษาประเด็นความสำคัญที่แสดงถึงคุณสมบัติของความเป็นพลเมืองในทัศนะของประชาชนชาวไทยและ 3)ศึกษาการมีอยู่ของความเป็นพลเมืองของประชาชนชาวไทย ซึ่งศึกษาจากผู้มีสิทธิ์เลือกตั้งทั่วประเทศจำนวน 1,500 คน โดยเป็นการเก็บข้อมูลระหว่างวันที่ 1 - 15 มิถุนายน 2554 ก่อนการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ในวันที่ 3 กรกฎาคม 2554 และระหว่างวันที่ 15 กรกฎาคม - สิงหาคม 2554 หลังการเลือกตั้ง ซึ่งผลจากงานวิจัยที่ได้นั้นมีความสอดคล้องกับอัตลักษณ์ของพลเมืองไทย คือ 1)มีความภูมิใจที่เป็นคนไทย คือมีความภูมิใจในมาตุภูมิของตนเองคือประเทศไทย ซึ่งจะส่งผลให้ที่อยากจะทำความดีให้กับประเทศ ซึ่งตรงกับเรื่องการมีความภูมิใจในการเป็นคนไทย 2)มีความละอายเกรงกลัวต่อความชั่ว และมุ่งทำความดีร่วมกัน (Common Goods) คือการที่มีความระลึกอยู่ในตัวพลเมืองทุกคนที่ละอายที่จะกระทำในสิ่งที่ไม่ดีขัดต่อศีลธรรม ระเบียบและกฎหมาย ทั้งนี้ก็จะทำให้พลเมืองหันมามุ่งทำความดีร่วมกัน ตรงกับข้อสองเรื่องการทำงานแบบสุจริต 3) เป็นพลเมืองที่มีความรับผิดชอบต่อตนเอง ผู้อื่น และสังคม คือเริ่มต้นตั้งแต่ที่ตนเองต้องมีความเข้าใจว่าตนเองนั้นเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ซึ่งการอยู่ในสังคมนั้นไม่สามารถที่จะอยู่ได้เพียงลำพังแต่ผู้เดียว ดังนั้นในการอยู่ร่วมกันในสังคมพลเมืองต้องมีความรับผิดชอบต่อตนเอง ผู้อื่น และสังคม โดยอยู่ภายใต้สิทธิและเสรีภาพที่ตนเองมี รวมทั้งเข้าใจถึงสิทธิและเสรีภาพของผู้อื่นว่าเป็นเช่นไร ทั้งนี้ต้องไม่ไปก้าวล่วงสิทธิและเสรีภาพของผู้อื่น และสุดท้ายคือต้องตระหนักว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ตรงกับการไปใช้สิทธิ์เลือกตั้ง การเต็มใจที่จะเสียภาษี และการปฏิบัติตามกฎหมาย

งานวิจัยเรื่องความเป็นพลเมืองกับการบริหารจัดการตนเองของชุมชนไทย (มานิตตา ชาญไชย, 2559 : 77-95) เป็นการศึกษาความเป็นพลเมืองและเงื่อนไขในการเกิดความเป็นพลเมืองภายใต้บริบทการบริหารจัดการตนเองของชุมชนไทย 15 ชุมชน โดยแบ่งเป็นจากภาคเหนือ 3 ชุมชน ภาคตะวันออกเฉียงหนือ 3 ชุมชน ภาคตะวันตก ภาคกลาง และภาคตะวันออก 3 ชุมชน ภาคใต้ 3 ชุมชน และกรุงเทพฯ และปริมณฑล 3 ชุมชน พบว่าอัตลักษณ์ที่ดีของความเป็นพลเมือง (Civic Virtue) ประกอบด้วยอัตลักษณ์ดังนี้ ความเข้าใจในสิทธิและหน้าที่ของพลเมือง การมีส่วนร่วมในชุมชนหรือสังคม การเคารพกฎและกติกาของชุมชนหรือสังคม ความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน การมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่น การพึ่งตนเองและการพึ่งพากันภายในชุมชน การยึดหลักภราดรภาพ การมีจิตสำนึกสาธารณะ ความมีเหตุผล การยึดถือคุณธรรมเพื่อส่วนรวม การมีลักษณะของความเป็นผู้นำ การรู้จักและเข้าใจตนเอง ความกล้าเผชิญหน้ากับปัญหาและความผิดหวัง การมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ การเปิดใจเรียนรู้สิ่งใหม่

7. ข้อเสนอแนะ

7.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

การพัฒนาอัตลักษณ์ของพลเมืองไทย ในแบบของคนไทยนั้น ควรมีการสนับสนุนจากภาครัฐที่จะกำหนดให้มีการสร้างการใช้สติและปัญญาตามความหมายของพุทธปรัชญา โดยปลูกฝังไปในจิตใจตั้งแต่ยังเด็กผ่านนโยบายทางการศึกษา ซึ่งเป็นการพัฒนาภายในตัวบุคคล มิใช่การพัฒนาสมรรถภาพทางปัญญาเพื่อการแข่งขันเพียงอย่างเดียว เช่นเดียวกับโครงการ โตไปไม่โกง ที่ไม่ได้แข่งขันด้วยปัญญา แต่เป็นการพัฒนาคุณภาพของคนแทน ซึ่งรัฐบาลควรจะให้การสนับสนุนโครงการในลักษณะนี้ให้มีเพิ่มขึ้นต่อไป

7.2 ข้อเสนอแนะสำหรับผู้ปฏิบัติ

จากผลการศึกษาเรื่องอัตลักษณ์ของพลเมืองไทย 12 ประการข้างต้น ในการพัฒนาพลเมืองดี บุคคลจะต้องมีการพัฒนาตัวเองเพื่อให้เกิดสติและปัญญาในการดำเนินชีวิตและแก้ไขปัญหา ซึ่งตามหลักพุทธปรัชญา ที่แสวงหาความรู้จากความจริงภายนอกและภายใน หลักการแสวงหาองค์ความรู้ต้องกำกับด้วยสติและปัญญา โดยมุ่งเน้นไปที่หลักคำสอนในพระพุทธศาสนา ซึ่งก็คือหลักของธรรมชาติ เป็นคำสอนที่มีเหตุผล สามารถพิสูจน์ทดลองได้ และเป็นความจริงสากล เปิดกว้างให้ศาสนิกชนต่างๆ สามารถเข้ามาเรียนรู้ได้โดยไม่มีการแบ่งแยกศาสนา ดั้งนั้น พลเมืองต้องมีการฝึกสติและปัญญาเพื่อให้สามารถเผชิญกับปัญหาเข้าใจถึงหน้าที่ของตนเอง เพื่อให้มีความพร้อมที่จะเข้าไปสนับสนุนรัฐประศาสนศาสตร์พลเมืองได้

โดยหลักธรรมเพื่อที่จะฝึกบุคคลให้พร้อมสำหรับการเป็นพลเมืองที่หมายถึงการเป็นพลเมืองดี ประกอบด้วย อันดับแรก คือ อริยสัจ 4 ที่สอนให้เราสามารถแก้ปัญหาได้ คือเป็นการสอนในเรื่อง 1) จาระไนปัญหา (ทุกข์) 2) ชี้เหตุแห่งปัญหา (สมุทัย) 3) บอกจุดหมาย (นิโรธ) 4) สาธยายวิธีทำการ (มรรค) ดังนั้นถ้าเราเข้าใจปัญหาแล้วการแก้ปัญหาก็จะทำได้ตรงจุด (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2553 : 893)

ลำดับถัดมาในด้านการพัฒนาคนนั้นจะแบ่งได้เป็น 4 ด้าน ตามหลักภาวนา 4 คือ กายภาวนา คือการพัฒนากายให้ติดต่อและปฏิบัติต่อสิ่งภายนอกด้วยดี ซึ่งเป็นการพัฒนาความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ (Physical Development) ศีลภาวนา คือการฝึกปฏิบัติความประพฤติให้อยู่ในระเบียบวินัย

สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ (Moral Development) จิตตภาวนา คือ การพัฒนาจิตใจให้มีความเข้มแข็ง (Cultivation of The Heart: Emotional Development) และปัญญาภาวนา คือการพัฒนาปัญญาให้เข้าใจสิ่งต่างๆ ด้วยความเป็นจริง (Cultivation of Wisdom: Intellectual Development) (พระพรหมคุณภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2559 : 37)

นอกจากนี้แล้วพลเมืองที่ดีจะต้องประกอบไปด้วยความรับผิดชอบต่อหน้าที่โดยหน่วยของสังคมที่เล็กที่สุดก็คือครอบครัว ซึ่งบุคคลที่ปฏิบัติหน้าที่ในครอบครัวได้ดีแล้วก็ย่อมจะส่งผลต่อสังคมส่วนใหญ่ให้เจริญรุ่งเรือง ซึ่งจะอยู่ในหลักธรรมเรื่องทิศ 6 ซึ่งเป็นคำสอนเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของบุคคลต่อบุคคล ประกอบไปด้วย 1) ปุรัตถิมทิส แปลว่า ทิศเบื้องหน้า ได้แก่ บิดา มารดา บิดา 2) ทักขิณทิส แปลว่า ทิศเบื้องขวา ได้แก่ ครูบาอาจารย์ 3) ปัจฉิมทิส แปลว่า ทิศเบื้องหลัง ได้แก่ ภรรยาหรือสามี 4) อุตตรทิส แปลว่า ทิศเบื้องซ้าย ได้แก่ มิตรสหาย 5) เหฏฐิมทิส แปลว่า ทิศเบื้องล่าง ได้แก่ คนรับใช้ ลูกน้อง 6) อุปริมทิส แปลว่า ทิศเบื้องบน ได้แก่ สมณชีพราหมณ์ทั้งหลาย (พระพรหมคุณภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2559 : 265)

ซึ่งการเป็นพลเมืองเป็นสถานะของทุกคนโดยไม่ได้จำกัดว่าอยู่ในบทบาทหรือตำแหน่งใด แต่พลเมืองนั้นสามารถไปทำหน้าที่ในการเป็นข้าราชการซึ่งก็มีหลักธรรมในการที่ข้าราชการพึงปฏิบัติคือ ราชวสดีธรรม ประกอบไปด้วยหลักธรรม 49 ประการ แบ่งได้เป็น 3 กลุ่มคือ 1) ธรรมะเกี่ยวกับการปฏิบัติต่อพระราชา คือ การรู้จักสถานะและบทบาทหน้าที่ของตนเอง 2) ธรรมะเกี่ยวกับการควบคุมตนเองของข้าราชการ คือความมีสติ การใช้ปัญญา ความไม่หวั่นไหวตามโลกธรรม 3) ธรรมะเกี่ยวกับการงานโดยตรง (มานพ นักการเรียน, 2546 : 77)

และลำดับสุดท้ายคือหลักธรรมเรื่อง โยนิโสมนสิการ คือ การรู้จักมอง รู้จักพิจารณาสิ่งทั้งหลายตามสภาวะ ซึ่งเป็นประโยชน์ในการดำรงชีวิตประจำวัน เพื่อเป็นการส่งเสริมในการอบรมคนอย่างมีสติ ช่วยให้รู้จักคิดอย่างถูกวิธี มีระบบ ไม่มองเพียงผิวเผิน พิจารรณาตามเหตุและผล (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) อ้างถึงใน วรรณา สุติวิจิตร, 2541 : 9-13)

7.3 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยต่อไป

ควรมีการทำวิจัยเพื่อศึกษาถึงแนวทางในการก่อให้เกิดอัตลักษณ์พึงประสงค์ในพลเมืองได้อย่างกว้างขวางและสร้างให้มีความยั่งยืนได้อย่างไร ทั้งนี้เพื่อเป็นการวางรากฐานที่ดีให้กับสังคมไทยต่อไป

8. เอกสารอ้างอิง

ถวิลวดี บุรีกุล, รัชวดี แสงมหะหมัด, Eugenie Merieau, และ Michael Volpe. (2555). **ความเป็นพลเมืองในประเทศไทย.** กรุงเทพมหานคร : สถาบันพระปกเกล้า.

ธนวัฒน์ พรหมทอง, และ วรพงศ์ ตระการศิรินนท์. (2560). การศึกษาความเป็นพลเมือง: กรณีศึกษาประชาชนในเขตพื้นที่ตำบลอุโมงค์ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน. **วารสารรัฐศาสตร์และ รัฐประศาสนศาสตร์.** 8(2). 103-127.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2559). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม.** มูลนิธิการศึกษาเพื่อสันติภาพ พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). สืบค้นเมื่อ 20 มีนาคม 2561. จาก http://www.watnyanaves.net/uploads/File/books/pdf/dictionary_of_buddhism_pra-muan-dhaa-ma.pdf

พระพรหมคุณากรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2553). **พุทธธรรม.** กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ บริษัท สหธรรมิก จำกัด.

ภณ ใจสมัคร. (2560). **ความเป็นพลเมืองในสังคมยุคใหม่.** สืบค้นเมื่อ 29 มีนาคม 2561. จาก http://ge.kbu.ac.th/Download9_files/img/07.pdf

มานพ นักการเรียน. (2546). **การวิเคราะห์การบริหารและการปกครองในคัมภีร์ชาดก.** นครปฐม : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.

มานิตตา ชาญไชย. (2559). ความเป็นพลเมืองกับการบริหารจัดการตนเองชุมชนไทย. **วารสารรัฏฐาภิรักษ์**. 59(1). 77-95.

วรรณา สุติวิจิตร. (2541). **พุทธวิธีสอนในระดับประถมศึกษา.** กรุงเทพมหานคร : ภาควิชาการศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

สำนักพระราชวัง. (2561). **โครงการจิตอาสา “เราทำความ ดี ด้วยหัวใจ”.** สืบค้นเมื่อ 27 มีนาคม 2561. จาก http://www.brh.thaigov.net/webboard/index.php?topic= 55.0

เอนก เหล่าธรรมทัศน์ และวลัยพร รัตนเศรษฐ. (2557). **รัฐประศาสนศาสตร์พลเมือง.** กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.

Chrislip, D. D., O’Malley, E. (2013). **For the Common Good: Redefining Civic Leadership.** Wichita, KS : Kansas Leadership Center Press.

Denhardt, J. V., & Denhardt, R. B. (2007). **The new public service: Serving, not steering.** Armonk, N.Y : M.E. Sharpe.

Scott, J. (1990). **A matter of record: Documentary sources in social research.** Cambridge, UK : Polity Press.

9. คำขอบคุณ

การวิจัยครั้งนี้สำเร็จลงได้ ด้วยความกรุณาและความช่วยเหลือเป็นอย่างดียิ่งจาก ศาสตราจารย์ ดร.ติน ปรัชญพฤทธิ์ อาจารย์ที่ปรึกษา ศาสตราจารย์ ดร.สมบูรณ์ สุขสำราญ คณบดีคณะรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต ศาสตราจารย์(พิเศษ) ดร.เอนก เหล่าธรรมทัศน์ ประธานกรรมการสอบ และรองศาสตราจารย์จุมพล หนิมพานิช ศาสตราจารย์(กิตติคุณ) ดร.สุเทพ เชาวลิต กรรมการสอบ และคณาจารย์ประจำคณะรัฐประศาสนศาตร์ทุกท่าน ขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้ ขอขอบพระคุณครอบครัว และเพื่อนๆ รัฐประศาสนศาสตร์รุ่นที่ 7 มหาวิทยาลัยรังสิต และท่านอื่นๆ ที่ไม่ได้กล่าวนามไว้ ณ ที่นี้

ราชประศาสนศาสตร์ รัชกาลที่ 9
King Rama 9's Royal Administration

อัครเดช สุภัคกุล[1], เอนก เหล่าธรรมทัศน์[2]
Akaradej Supakkul[1], Anake Laothamatas[2]
ทำวิจัยเมื่อ พ.ศ. 2562
E-mail : akaradejsupakkul@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาราชประศาสนศาสตร์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ 9 อันหมายถึง พระบรมราโชบาย ตลอดถึงวิธีการทรงงานของพระองค์ท่าน เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตให้พสกนิกรชาวไทยของพระองค์ท่าน ให้มีความกินดี อยู่ดี โดยพระองค์มิได้ทรงมีพระราชอำนาจแบบ "สมบูรณาญาสิทธิราช" (Absolute Monarchy) ดังพระมหากษัตริย์ในกาลก่อน แต่ทรงเป็น "พระมหากษัตริย์ใต้รัฐธรรมนูญ" (Constitutional Monarchy) พระองค์แรกของประเทศไทย ที่ทรงผ่านพระราชพิธีบรมราชาภิเษก นับว่าทรงเป็นพระมหากษัตริย์ภายใต้สถานการณ์ใหม่ ที่มิได้ทรงปกครอง แต่ทรงครองราชย์โดยธรรม ทั้งนี้อำนาจสูงสุดในการบริหารประเทศอยู่ที่ นายกรัฐมนตรี และคณะรัฐมนตรี

พระบาทสมเด็จสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ 9 ทรงเป็น "ความต่อเนื่องของแผ่นดิน" ตลอดรัชสมัยแห่งการครองราชย์ 70 ปี ขณะที่เสด็จขึ้นครองราชย์ในปีพ.ศ. 2489 ประเทศไทยมีจำนวนประชากรเพียง 24 ล้านคน มีรายได้ต่อคนต่อปีเพียง 100 เหรียญสหรัฐฯ ทรงแก้ไขปัญหาที่ทำกินและการประกอบอาชีพให้กับประชาชน ในนาม "โครงการพระราชดำริ" เป็นจำนวนถึง 4,000 โครงการ ขณะที่ปัจจุบันปี พ.ศ. 2562 ประเทศไทยมีประชากรถึง 70 ล้านคน มีรายได้ต่อคนต่อปี 6,000 เหรียญสหรัฐฯ ตลอดรัชสมัยมีรัฐธรรมนูญ 17 ฉบับ มีนายกรัฐมนตรี 27 คน มีการปฏิวัติรัฐประหาร 13 ครั้ง มีคณะรัฐมนตรี 46 คณะ ซึ่งต่างผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนกันมาแล้วก็จากไป เสถียรภาพทางการเมืองของประเทศไทยแม้จะไม่มั่นคง แต่ประเทศไทยก็ยังเจริญก้าวหน้าอย่างต่อเนื่อง ด้วย "ราชประศาสนศาสตร์รัชกาลที่ 9" ตลอด 70 แห่งรัชสมัย

คำสำคัญ : 1. ราชประศาสนศาสตร์ รัชกาลที่ 9 2. การปกครองแบบผสม 3. ทรงเป็นความต่อเนื่องของแผ่นดิน

---

[1] นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต
[1] Doctoral Student. Doctor of Philosophy(Public Administration). Rangsit University, Thailand.
[2] วิทยาลัยรัฐกิจ มหาวิทยาลัยรังสิต
[2] College of Government. Rangsit University, Thailand.

* ได้รับบทความ: 8 พฤษภาคม 2562; แก้ไขบทความ: 25 พฤษภาคม 2562; ตอบรับการตีพิมพ์: 4 มิถุนายน 2562
Received: May 8, 2019; Revised: May 25, 2019; Accepted: June 4, 2019

ABSTRACT

The Objectives of the research article were to studying the public administration conducted or initiated by His Majesty the Late King Bhumibol Adulyadej, namely His Policy and Approach with a view to elevating His people's a betterment and standard of living, without power under a absolute monarchy as in the past, but rather as a king under a constitutional monarchy system. His Majesty was the first king of Thailand who had been through the Coronation process under the said system and had not ruled, but reigning with righteousness or Dharma.

Throughout 70 years, the fact has demonstrated that His Majesty The Late King Bhumibol Adulyadej's continued reign was crucial to the kingdom. When His Majesty The Late King Bhumibol Adulyadej ascended the Throne in B.E. 2489, the country's population was just 24 millions, GDP per capita was just US$100 per year. His Majesty The Late King Bhumibol Adulyadej had helped solved some fundamental problems of the nation, namely land for cultivation (survival) and jobs promoting, under the so-called "Royal Initiative Projects" totally more than 4,000. Now, in B.E. 2562 (2019), there are 67 million population and GDP per capita reaches US$ 6,700. Politically, Thailand has, under His Majesty The Late King Bhumibol Adulyadej's reign, experienced 17 constitutions, 27 prime ministers, 13 coup d'tats, 46 cabinets, who taking turn between politicians and generals, while His Majesty The Late King Bhumibol Adulyadej had maintained as the continuity of the Land. He had lived through difficulties and happiness with His people, in particular during crises, and led the entire nation to this level because of His 70 years-long "Royal Public Administration."

Keywords : 1. Rama 9's Royal Administration 2. Mixed Regime 3. Continued Reign

1. ความสำคัญและที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัย

ราชประศาสนศาสตร์ รัชกาลที่ 9 นี้ มุ่งเน้นการศึกษาพระราชประวัติ ตลอดถึงพระบรมราโชบายในการพัฒนาประเทศ ให้ประชาชนไทยอยู่ดีมีความสุข ตลอดถึงการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนไทยมีความเป็นอยู่ ตลอดรัชสมัยแห่งการครองราชย์ ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ 9 ดังได้ประจักษ์แล้วว่า แม้พระองค์ท่านจะมิได้ใช้พระราชอำนาจปกครองดังพระมหากษัตริย์ไทยในกาลก่อน ที่ทรงเป็นพระมหากษัตริย์ในระบอบการปกครองแบบ "สมบูรณาญาสิทธิราช" (Absolute Monarchy) แต่กลับทรงงานได้เป็นผลสำเร็จเป็นอันมาก ภายใต้ระบอบการปกครองแบบ "พระมหากษัตริย์ภายใต้รัฐธรรมนูญ" (Constitutional Monarchy) ที่พระองค์มิได้มีพระราชอำนาจในการปกครอง แต่พระองค์ทรงครองแผ่นดินโดยธรรม ดังได้มีพระปฐมบรมราชโองการครั้งทรงบรมราชาภิเษก เมื่อปีพ.ศ. 2493 ว่า

“เราจะครองแผ่นดินโดยธรรม เพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม” ซึ่งตลอด 70 ปี แห่งการครองราชย์ พระองค์ทรงปฏิบัติพระองค์เองอยู่ในธรรมตามที่ทรงมีพระปฐมบรมราชโองการ ทรงเป็น “ธรรมราชา” หมายถึง ทรงเป็นพระมหากษัตริย์ที่ทรงไว้ซึ่งธรรม ทรงเป็นพระมหากษัตริย์แบบ “ธรรมาธิปไตย” หมายถึง ทรงถือพระธรรมเป็นใหญ่ เป็นเครื่องกำกับดูแลการใช้พระราชอำนาจ ดังนี้ พระองค์จึงได้ชื่อว่า “ธรรมมิกราช” คือ พระราชาผู้ทรงธรรม หรือประพฤติราชธรรม ทรงเป็นราชธรรม ที่ทรงประพฤติปฏิบัติอยู่ในกุศลกรรมบท จักรวรรดิวัติ และราชสังคหวัตถุ จึงทำให้พระองค์ทรงได้รับการยอมรับจากพสกนิกรชาวไทยทุกหมู่เหล่า อันนำมาซึ่งความสำเร็จในการทรงงานเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนไทยตลอดรัชสมัย

ตลอด 70 ปี แห่งการครองราชย์ พระองค์ทรงเป็น “ความต่อเนื่องของแผ่นดิน” นับแต่ทรงครองราชย์เมื่อวันที่ 9 มิถุนายน พ.ศ. 2489 ประเทศไทยมีจำนวนประชากรเพียง 24 ล้านคน ปัจจุบัน พ.ศ. 2562 ประเทศไทยมีจำนวนประชากร 70 ล้านคน เมื่อแรกครองราชย์ประชาชนไทยมีรายได้ต่อคนต่อปีเพียง 100 เหรียญสหรัฐฯ ทรงแก้ไขปัญหาความทุกข์ยากของราษฎรโดย ทรงจัดหาแหล่งน้ำในการเกษตร จัดหาที่ทำกินให้กับราษฎรผู้ยากไร้ จัดหาอาชีพให้กับราษฎร ทำให้คุณภาพชีวิตของประชาชนมีความกินดีอยู่ดี โดยผ่าน “โครงการพระราชดำริ” กว่า 4,000 โครงการ ปัจจุบันประชาชนไทยมีรายได้ต่อคนต่อปี 6,000 เหรียญสหรัฐ ตลอดรัชสมัยที่ทรงครองราชย์ มีรัฐธรรมนูญทั้งสิ้น 17 ฉบับ มีนายกรัฐมนตรี 27 คน มีการปฏิวัติรัฐประหาร 13 ครั้ง มีคณะรัฐมนตรี 46 คณะ ซึ่งผ่านมาแล้วก็ผ่านไป มีแต่องค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ 9 ทรงประทับอยู่ตลอด 70 ปีที่ทรงครองราชย์ แม้สถานการณ์ทางการเมืองนับแต่อดีตถึงปัจจุบันจะอยู่ในสภาวะวิกฤติ แต่ประเทศไทยก็ยังคงพัฒนามาได้เป็นอย่างดีจนถึงบัดนี้ ทั้งนี้ก็เป็นด้วยเพราะพระองค์ “ทรงเป็นความต่อเนื่องของแผ่นดิน” (กองบรรณาธิการอมรินทร์, 2560 : 251) นั่นเอง

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ 9 ทรงเป็นปฐมกษัตริย์ใต้รัฐธรรมนูญพระองค์แรก หลังจากการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 ทรงเสด็จขึ้นครองราชย์ภายใต้สภาวะการณ์ใหม่ กล่าวคือ พระมหากษัตริย์ในกาลก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครองนั้น ทรงเป็นพระมหากษัตริย์ใต้ระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ โดยทรงมีพระราชอำนาจสูงสุด ในการบริหารประเทศ อาทิ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ทรงเป็นประธานในการประชุมคณะอภิรัฐมนตรี ซึ่งมีอำนาจสูงสุดในการบริหารประเทศ แต่ภายหลังการเปลี่ยนแปลงกรปกครอง พ.ศ. 2475 ที่ปกครองใต้ระบอบพระมหากษัตริย์ภายใต้รัฐธรรมนูญพระมหากษัตริย์มิได้ทรงมีพระราชอำนาจ ดังพระมหากษัตริย์ในกาลก่อนทรงอยู่ใต้รัฐธรรมนูญ อำนาจสูงสุดในการบริหารประเทศอยู่ที่นายกรัฐมนตรีและคณะรัฐมนตรี พระมหากษัตริย์ทรงเป็นเพียงพระประมุข ทรงเป็นเพียงสัญญาลักษณ์ ทรงมีหน้าที่เพียงลงพระนามในเอกสารและกฎหมายต่าง ๆ ของประเทศ ทรงทำได้แค่เพียงพระราชทานคำแนะนำในการบริหารประเทศแก่นายกรัฐมนตรี คณะรัฐมนตรี และรัฐบาลในการบริหารประเทศ

ในการวิจัยเรื่องราชประศาสนศาสตร์ รัชกาลที่ 9 นี้ จึงมุ่งเน้นศึกษาวิธีทรงงานของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ 9 ว่า ทรงมีหลักในการทรงงานอย่างไร ให้ประสบความสำเร็จดังตลอดกาลรัชสมัย 70 ปีที่ทรงครองราชย์ โดยการยกระดับฐานะความเป็นอยู่ของประชาชนไทยผ่านโครงการพระราชดำริมากกว่า 4,000 โครงการ ทั้งนี้เพื่อจะได้ถอดแบบหลักวิธีการทรงงานมาเป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิตที่ดีของประชาชนไทย กว่า 70 ล้านคน ซึ่งคือ เหล่าพสกนิกรของพระองค์ท่าน

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 ศึกษาหลักในการทรงงานของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ 9 ว่า ทรงมีหลักอย่างไรในการทรงงานให้ประสบความสำเร็จอย่างต่อเนื่องตลอดรัชสมัย

2.2 เพื่อนำหลักการทรงงานที่ได้จากการศึกษามาเป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิตและเป็นนโยบายหลักในการบริหารประเทศ

3. ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

ผลการศึกษาจะหลักในการทรงงานของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ 9 ว่า ทรงมีหลักอย่างไรในการทรงงานให้ประสบความสำเร็จอย่างต่อเนื่องตลอดรัชสมัยและนำมาซึ่งการนำผลการศึกษามาเป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิตและเป็นนโยบายหลักในการบริหารประเทศ

4. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้มุ่งเน้นที่จะศึกษาหลักการทรงงานของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ 9 โดยกรอบแนวคิดการวิจัยนี้กำหนดขึ้นเพื่อให้สามารถทำการวิจัยให้บรรลุวัตถุประสงค์ไว้คือ ราชประศาสนศาสตร์ รัชกาลที่ 9 ทั้งนี้จะได้ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ศึกษาแบบการวิเคราะห์อภิมาน (Meta-Analysis) คือการศึกษาโดยการรวมรวมข้อมูลจากงานวิจัยต่างๆ กันจากการทำการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อกำหนดสิ่งที่พบเหมือนกันและความสัมพันธ์ทั้งนี้เพื่อเพิ่มกำลังทางสถิติ (Statistical Power) ของค่าที่สนใจ ซึ่งมีกำลังทางสถิติสูงกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับค่าวัดจากงานศึกษาเดียว เกณฑ์ที่สำคัญในการคัดเลือกเอกสารประกอบด้วย 1) ความจริง 2) ความถูกต้องน่าเชื่อถือ 3) การเป็นตัวแทน และ 4) ความหมาย (Scott, 1990 : 1-2) ทั้งนี้ใช้การให้เหตุผลแบบนิรนัย (Deductive Reasoning) เพื่อสังเคราะห์ข้อมูล (Synthesis) นำไปสู่การสรุปหลักการทรงงานอันเป็นที่มาของราชประศาสนศาสตร์ รัชกาลที่ 9

จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องทำให้สามารถกำหนดกรอบแนวความคิดงานวิจัย ผู้วิจัยได้ศึกษาถึงแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องราชประศาสนศาสตร์ รัชกาลที่ 9 ที่เหมาะสมตามวัตถุประสงค์การวิจัย โดยแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องได้แก่ ทฤษฎีการปกครองแบบผสม (Mixed Regime) และทรงครองแผ่นดินโดยธรรม ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย เป็นดังนี้

1) ทฤษฎีการปกครองแบบผสม (Mixed Regime) พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ 9 พระองค์ทรงเป็นพระมหากษัตริย์ที่ทรงครองราชย์ในสภาวะการณ์ใหม่ เราคือพระองค์ทรงเป็นพระมหากษัตริย์ภายใต้รัฐธรรมนูญ ซึ่งพระมหากษัตริย์ในกาลก่อน ทรงเป็นพระมหากษัตริย์ในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ทรงเป็นเจ้าชีวิต อำนาจสูงสุดทางการปกครองอยู่ในพระองค์เอง อาทิในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 พระองค์ทรงเป็นประธานในที่ประชุมคณะอภิรัฐมนตรี ซึ่งหมายความว่าอำนาจสูงสุดในการบริหารยังเป็นของพระองค์ แต่สำหรับพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ 9 พระองค์ทรงเป็นพระมหากษัตริย์พระองค์แรกภายใต้รัฐธรรมนูญที่ทรงบรมราชาภิเษก พระองค์ทรงมีอำนาจเพลงครองแผ่นดินโดย ธรรม แต่ไม่มีพระราชอำนาจที่จะปกครอง

แผ่นดินดังพระมหากษัตริย์ในกาลก่อน กล่าวคืออำนาจสูงสุดในการบริหารประเทศ อยู่ที่นายกรัฐมนตรี และคณะรัฐมนตรี พระองค์จึงทรงเป็นพระประมุข ทรงเป็นสัญลักษณ์ของประเทศ ทรงลงพระนามในกฎหมายต่างๆ ทรงทำได้ในเรื่องของพระบรมราโชบาย ในเรื่องของการพระราชทานคำแนะนำต่างๆ ให้กับรัฐบาล ฉะนั้นพระองค์จึงมิได้ทรงปกครอง แต่ทรงครองราชย์สืบสันตติวงศ์โดยธรรม แต่พระบรมราโชบายของพระองค์ในด้านการบริหารการพัฒนาทำให้ประเทศไทยได้มีการพัฒนามาอย่างต่อเนื่องตลอดรัชสมัย ถึงแม้ว่าการเมืองการปกครองของประเทศไทยนับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันยังขาดเสถียรภาพอยู่เป็นอันมาก แต่ประเทศไทยของเราก็สามารถพัฒนาไปอย่างต่อเนื่องไม่สะดุดหยุดลงดังที่เราเห็นในทุกวันนี้

การปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นพระประมุข หรือที่เรียกว่าระบอบกษัตริย์ภายใต้รัฐธรรมนูญ หรือที่เรียกว่าราชาธิปไตย ในทางทฤษฎีเรียกว่า “การปกครองแบบผสม” (Mixed Regime) ซึ่งการปกครองแบบผสมนี้ มีมาตั้งแต่สมัยกรีกโรมัน และมาเห็นภาพได้อย่างชัดเจนเมื่อ 300 ปีก่อนที่อังกฤษได้เปลี่ยนแปลงจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ มาเป็นระบอบพระมหากษัตริย์ภายใต้รัฐธรรมนูญ ซึ่งสำหรับไทยเรานั้นจาก พ.ศ. 2475 มาจนถึงปัจจุบันใช้เวลาเพียง 80 ปี ระบบผสมดังกล่าวนั้นประกอบด้วย บุคคล และคณะบุคคล 3 ฝ่าย อันได้แก่ บุคคลคนเดียว (The one) หมู่คณะ (The few) มหาชน (The many) ซึ่งบุคคลคนเดียวในที่นี้ ก็หมายถึง องค์พระมหากษัตริย์ สวนหมู่คณะ ก็หมายถึง คณะรัฐบาล และ มหาชน ก็หมายถึง ประชาชนพลเมืองของประเทศ ซึ่งการปกครองแบบผสม ถือได้ว่าเป็นการปกครองแบบที่มีเสถียรภาพมากที่สุด เพราะว่า ทั้ง 3 ฝ่าย ต่างคานอำนาจกัน เพื่อมิให้ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งลุแก่อำนาจ (เอนก เหล่าธรรมทัศน์, 2549 : 41) อีกประการต่อมา หากเกิดวิกฤตอย่างร้ายแรงเกิดขึ้นกับประเทศ ดังเหตุการณ์วันมหาวิปโยค 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516 เหตุการณ์พฤษภาทมิฬ ในปี พ.ศ. 2535 พระมหากษัตริย์หรือองค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ 9 ทรงสามารถแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้อย่างน่าอัศจรรย์ นี่ก็คือตัวอย่างที่เห็นได้ชัดเจน หรือแม้แต่ระบบกษัตริย์ของอังกฤษ ซึ่งก็เป็นระบบผสมเหมือนกันมาจนถึงบัดนี้อยู่มาได้ 300 ปี ก็ด้วยที่สามารถคานอำนาจกันไว้ได้ จึงมีเสถียรภาพมาจนถึงปัจจุบัน ประเทศไทยของเราที่มีเสถียรภาพอยู่มาได้ 70 ปีตลอดรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ 9 ด้วยการปกครองแบบผสม ที่ไม่มีประเทศใดในโลกเหมือน แม้จะมีอังกฤษเป็นต้นแบบก็ตามที แต่บริบทของประเทศไทยไม่สามารถเอาบริบทของประเทศอังกฤษมาเทียบได้ อย่างไรก็ตามนี่เป็นราชประศาสนศาสตร์ที่สำคัญอย่างหนึ่งของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ 9 ที่ทรงพัฒนาให้ประชาชนไทยมีคุณภาพชีวิตที่ดีอย่างต่อเนื่อง มาตลอดรัชสมัย

2) ทรงครองแผ่นดินโดยธรรม พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ 9 ทรงบรมราชาภิเษกเมื่อปี พ.ศ. 2493 ครั้งนั้นพระองค์ได้มีปฐมบรมราชโองการว่า “เราจะครองแผ่นดินโดยธรรม เพื่อประโยชน์ และความสุขแห่งมหาชนชาวสยาม” และสมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหลวงวชิรญาณวงศ์ ได้ทรงแสดงพระธรรมเทศนาเรื่อง “ทศพิธราชธรรม” ในในงานพระราชพิธีบรมราชาภิเษก ยังมีความตอนหนึ่งว่า “พระมหากษัตริย์ไทยต้องยึดถือหลักปฏิบัติที่เรียกว่า ทศพิธราชธรรม หรือธรรมะ 10 ประการของพระมหากษัตริย์ เป็นไปตามหลักพุทธศาสนา” (ขวัญนภา นารินคำ, 2559 : 24) ซึ่งดังนี้ก็เห็นได้ว่าพระองค์ทรงนำหลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนามาเป็นหลักในการครองราชย์ แม้พระองค์จะเคยทรงศึกษาอยู่ต่างประเทศเป็นเวลากว่า 20 ปีก่อนจะเสด็จขึ้นครองราชย์ ทรงพระราชสมภพที่อเมริกา ทรงประทับ

ศึกษาอยู่ในยุโรป โดยเฉพาะที่สวิตเซอร์แลนด์ ทำให้ทรงรับสั่งได้ทั้งภาษาอังกฤษ ฝรั่งเศส และเยอรมัน กระนั้นก็ตามเมื่อเวลาทรงครองราชย์ ก็ไม่ได้ทรงยึดถือแนวคิดแบบโลกตะวันตกมาใช้เป็นหลักในการครองราชย์ แต่ทรงใช้หลักธรรมที่เบื้องแรกนั้น พระองค์ทรงศึกษาพระพุทธศาสนามาจากพระราชชนนีศรีสังวาลย์ อีกทั้งพระราชชนนียังทรงเลี้ยงพระองค์แบบคนธรรมดา พระองค์จึงทรงเป็นพระราชาที่ยิ่งใหญ่ นอกจากนั้นทรงเลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนา ทรงออกผนวชเพื่อศึกษาพระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า ครั้นภายหลังเมื่อลาสิกขาแล้ว ได้ทรงนำแนวคิดทางพุทธศาสนามาใช้ในการครองราชย์ อีกทั้งได้กล่าวไว้แล้วข้างต้นว่า พระมหากษัตริย์ไทยนับตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัยเป็นต้นมาพระองค์ทรงเป็น “ธรรมราชา” ซึ่งได้สืบทอดกันมาจนถึง ต้นกรุงรัตนโกสินทร์ที่พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกรัชกาลที่ 1 ทรงโปรดเกล้าฯ ให้แปลคัมภีร์ “พระธรรมศาสตร์” ของมอญ ซึ่งประกอบไปด้วยหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า และหลักนิติธรรมที่ใช้ในการปกครองบ้านเมืองประกอบอยู่ด้วย ซึ่งคัมภีร์พระธรรมศาสตร์นี้เมื่อแปลแล้วทรงตั้งชื่อเป็นไทยว่า “กฎหมายตราสามดวง” ซึ่งเป็นรัฐธรรมนูญที่พระมหากษัตริย์ ทรงใช้ในการปกครองประเทศตลอดมา จนกระทั่งมีการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 ความสำคัญของคัมภีร์พระธรรมศาสตร์ หรือกฎหมายตราสามดวงก็ถูกแทนที่ด้วยรัฐธรรมนูญ ดังนั้นความหมายของธรรมราชาในยุคปัจจุบันจึงเปลี่ยนจากแต่เดิมที่ธรรมราชาทรงประพฤติทศพิธราชธรรมและยึดมั่นในคัมภีร์พระธรรมศาสตร์ กลายเป็น “ธรรมราชา” คือ ราชาผู้ประพฤติในธรรม อันได้แก่ ทศพิธราชธรรม กุศลกรรมบถ จักรวรรดิวัตร ราชสังคหวัตถุ และปฏิบัติตามหลักนิติธรรมในรัฐธรรมนูญ (พระพรหมบัณฑิต, 2560 : 105)

5. ผลการวิจัย

5.1 ผลการศึกษาหลักในการทรงงานของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ 9 ว่า ทรงมีหลักอย่างไรในการทรงงานให้ประสบความสำเร็จอย่างต่อเนื่อง พบว่าพระองค์ทรงใช้หลักธรรมในการทรงงานให้ประสบความสำเร็จตลอดรัชสมัย ธรรมดังกล่าวได้แก่ กุศลธรรมบท จักรวรรดิวัตร และราชสังคหวัตถุ ในการครองราชย์ซึ่งมีข้อปฏิบัติใกล้เคียงกับทศพิธราชธรรม ธรรมปฏิบัติ 10 ประการ ของพระราชาอันประกอบด้วย 1)ทาน หมายถึง การเผื่อแผ่ 2)ศีล หมายถึง การประพฤติปฏิบัติในทางที่ดี 3)บริจาค หมายถึง การเสียสละ 4)อาชชะวัง หมายถึง ความซื่อตรง 5)มัททะวัง หมายถึง ความอ่อนโยน 6)ตะปัง หมายถึง ความมานะพยายาม 7)อักโกธะ หมายถึง ความไม่โกรธ 8)อะวิหึสัญจะ หมายถึง ความไม่คิดร้ายต่อผู้อื่น 9) ขันติ หมายถึง ความอดทน และ 10)อะวิโรธะนัง หมายถึง ความอ่อนโยนผ่อนปรน ตลอดถึงหลักทรงงานที่พระองค์ทรงยึดถือปฏิบัติ 23 ประการ อันประกอบด้วย 1) การศึกษาข้อมูลอย่างเป็นระบบ 2) ระเบิดจากข้างใน 3) แก้ปัญหาที่จุดเล็ก 4) ทำตามลำดับขั้นตอน 5) พัฒนาตามภูมิสังคม 6) คิดแบบองค์รวม 7) ไม่ติดตำรา 8) ประหยัดเรียบง่าย ให้ประโยชน์สูงสุด 9) ทำให้ง่าย 10) การมีส่วนร่วม 11) ประโยชน์ของส่วนรวม 12) บริการรวมที่จุดเดียว 13) ทรงใช้ธรรมชาติช่วยธรรมชาติ 14) ใช้อธรรมปราบอธรรม 15) ปลูกป่าในใจคน 16) ขาดทุนคือกำไร 17) การพึ่งตนเอง 18) พออยู่พอกิน 19) เศรษฐกิจพอเพียง 20) ความซื่อสัตย์สุจริตจริงใจต่อกัน 21) ทำงานอย่างมีความสุข 22) ความเพียร(มหาชนก) 23) รู้รักสามัคคี

5.2 ผลของการนำหลักการทรงงานที่ได้จากการศึกษามาเป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิตและเป็นนโยบายหลักในการบริหารประเทศ พบว่าตลอด 70 ปี แห่งการครองราชย์ของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ 9 พระองค์ทรงเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับประชาชน ตลอดจนรัฐบาลที่จะเข้ามาบริหารประเทศ หากประชาชนตลอดจนรัฐบาลที่เข้ามาบริหารประเทศจะได้นำแนวทาง หรือหลักธรรมที่ทรงถือปฏิบัติ อันได้แก่ กุศลธรรมบท จักรวรรดิวัตร ราชสังคหวัตถุ ทศพิธราชธรรม และหลักในการทรงงาน 23 ประการ มาใช้เป็นหลักในการดำเนินชีวิต และเป็นหลักนโยบายในการบริหารประเทศแล้ว ก็จะทำให้ประชาชนไทยและประเทศไทยมีการพัฒนาเป็นไปอย่างมั่นคงยั่งยืนตามรอยเบื้องยุคลบาทที่ทรงเป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิต และการทำงานที่ดีให้กับประชาชนตลอดรัชสมัย

6. อภิปรายผลการวิจัย

6.1 จากผลการศึกษาหลักในการทรงงานของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ 9 ว่าทรงมีหลักในการทรงงานให้ประสบความสำเร็จอย่างต่อเนื่องตลอดรัชสมัย พบว่าพระองค์ทรงใช้หลักธรรมในการทรงงาน ธรรมดังกล่าวได้แก่ กุศลธรรมบท จักรวรรดิวัตร ราชสังคหวัตถุ และทศพิธราชธรรม ธรรม 10 ประการในการครองราชย์ ซึ่งธรรมะทั้งหลายเหล่านั้น ทำให้พระองค์ทรงสำเร็จในการทรงงานเพื่อความอยู่ดีมีสุขของอาณาประชาราษฎร์ ทรงแก้ไขปัญหาความยากจนของประชาชน ทรงเอาชนะอุปสรรคปัญหาต่างๆ ด้วยธรรมวิชัย เห็นได้เป็นรูปประธรรมจากโครงการพระราชดำริ 4,000 กว่าโครงการตลอดรัชสมัย

ประการต่อมา การปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีองค์พระมหากษัตริย์เป็นพระประมุขในทางทฤษฎี เรียกว่า การปกครองแบบผสม อันประกอบไปด้วย พระมหากษัตริย์ (The one) รัฐบาลทหารหรือพลเรือน (The few) ประชาชน (The many) ทั้งสามอำนาจตรวจสอบและคานอำนาจกัน จึงทำให้การปกครองเกิดความต่อเนื่อง ดังจะเห็นได้ว่า แม้เสถียรภาพทางการเมืองของประเทศไทยจะไม่มั่นคงนับตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน แต่ในอันที่จริงประเทศไทยก็มีการพัฒนามาอย่างต่อเนื่องตลอดมา

6.2 จากการศึกษาพบว่าตลอด 70 ปี แห่งการครองราชย์ของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ 9 พระองค์ทรงเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับประชาชน ตลอดจนรัฐบาลที่จะเข้ามาบริหารประเทศ หากประชาชนตลอดจนรัฐบาลที่เข้ามาบริหารประเทศจะได้นำแนวทาง หรือหลักธรรมที่ทรงถือปฏิบัติ อันได้แก่ กุศลธรรมบท จักรวรรดิวัตร ราชสังคหวัตถุ ทศพิธราชธรรม และหลักในการทรงงาน 23 ประการ มาใช้เป็นหลักในการดำเนินชีวิต และเป็นหลักนโยบายในการบริหารประเทศแล้ว ก็จะทำให้ประชาชนไทยและประเทศไทยมีการพัฒนาเป็นไปอย่างมั่นคงยั่งยืนตามรอยเบื้องยุคลบาทที่ทรงเป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิต และการทำงานที่ดีให้กับประชาชนตลอดรัชสมัยดังจะเห็นได้จากครั้งแรกที่ทรงครองราชย์ในปี 2489 นั้น ประเทศไทยมีประชากร 24 ล้านคน มีรายได้ต่อหัวต่อคน 100 เหรียญสหรัฐ แต่พระสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 ทรงยกระดับความเป็นอยู่ของประชาชน ให้มีความกินดีอยู่ดีมาตลอดรัชสมัย โดยผ่านโครงการพระราชดำริ 4,000 กว่าโครงการ ปัจจุบันพลเมืองไทยมีถึง 70 ล้านคน มีรายได้ต่อหัวต่อคน 6,000 เหรียญสหรัฐ ตลอด 70 ปี มีนายกรัฐมนตรีทั้งสิ้น 27 คน มีการปฏิวัติรัฐประหาร 13 ครั้ง มีคณะรัฐมนตรี 46 คณะ ซึ่งผลัดเปลี่ยนกันเข้ามาและก็จากไป มีเพียงพระสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

ภูมิพลอดุลยเดชรัชกาลที่ 9 ที่ทรงประทับอยู่ “ทรงเป็นความต่อเนื่องของแผ่นดิน” ทรงร่วมทุกข์ร่วมสุขผ่านร้อนผ่านหนาวในวิกฤติของชาติบ้านเมืองร่วมกับพสกนิกรครั้งแล้วครั้งเล่ามาด้วยดี ทั้งนี้ด้วยราชประศาสนศาสตร์ของพระองค์ท่านตลอดรัชสมัยแห่งการครองราชย์ 70 ปี อย่างยาวนานที่สุดยิ่งกว่าพระมหากษัตริย์พระองค์ใดในโลก

7. ข้อเสนอแนะ

7.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

เสนอให้นำหลักธรรม อันได้แก่ กุศลกรรมบท จักรวรรดิวัตร ราชสังคหวัตถุ ทศพิธราชธรรม และหลักการทรงงาน 23 ประการ มาเป็นหลักในการดำเนินชีวิต และบริหารพัฒนาประเทศให้มีความยั่งยืน ให้มีการศึกษาพระราชประวัติ ตลอดถึงวิธีการทรงงาน และผลงานของพระองค์ท่านที่ทรงทำ เพื่อยกระดับความเป็นอยู่ของประชาชนไทยตลอดรัชสมัยของพระองค์ท่าน มาเป็นนโยบายในการบริหาร และพัฒนา

7.2 ข้อเสนอแนะสำหรับผู้ปฏิบัติ

ให้ศึกษาวิจัยพระราชประวัติ ตลอดจนวิธีการทรงงานของพระองค์ท่าน แล้วนำหลักธรรมและหลักในการทรงงานของพระองค์ท่านไปใช้ในการดำเนินชีวิต เพื่อให้ได้ประโยชน์สูงสุดทั้งต่อตนเอง และประเทศชาติ

7.3 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยต่อไป

ตลอด 70 ปี แห่งการครองราชย์ ของพระบาทสมเด็จพระปรมิทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ 9 พระองค์ทรงงานหนักมาตลอดชีวิต เพื่อยกระดับความเป็นอยู่ให้กับประชาชนของพระองค์ท่าน ผ่านโครงการพระราชดำริถึง 4,000 กว่าโครงการ ซึ่งการศึกษาวิจัยจะช่วยให้ค้นพบแนวทางในการทรงงานอย่างไรให้ประสบผลสำเร็จ เพื่อที่จะได้นำมาเป็นหลักในการดำเนินชีวิตสำหรับประชาชนทั่วไป ตลอดจนใช้เป็นนโยบายในการบริหารประเทศให้เกิดการพัฒนาที่เป็นไปแบบยั่งยืน

8. เอกสารอ้างอิง

กองบรรณาธิการ. (2560). **แสงแห่งแผ่นดิน.** นนทบุรี : อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.

ขวัญนภา นารินคำ. (2559). **ธรรมแห่งพระราชา**. กรุงเทพมหานคร : แสงดาว.

พระพรหมบัณฑิต. (2560). **วิถีแห่งธรรมราชย์ ศาสตร์แห่งพระราชา**. นนทบุรี : เชน ปริ้นติ้ง.

เอนก เหล่าธรรมทัศน์. (2549). **ทักษิณา-ประชานิยม.** พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มติชน.

Scott, J. (1990). **A matter of record: Documentary sources in social research.** Cambridge, UK : Polity Press.

9. คำขอบคุณ

การวิจัยครั้งนี้สำเร็จลงได้ ด้วยความกรุณาและความช่วยเหลือเป็นอย่างดียิ่งจาก ศาสตราจารย์ (พิเศษ) ดร.เอนก เหล่าธรรมทัศน์ อาจารย์ที่ปรึกษา ขอขอบคุณผู้ทรงคุณวุฒิและคณาจารย์ประจำคณะรัฐประศาสนศาสตร์ทุกท่านที่ได้กรุณาให้คำแนะนำ เสนอแนะ ขอขอบพระคุณครอบครัว และเพื่อนๆ รัฐประศาสนศาสตร์รุ่นที่ 7 มหาวิทยาลัยรังสิต และท่านอื่น ๆ ที่ไม่ได้กล่าวนามไว้ ณ ที่นี้

การพัฒนาแนวทางการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ สำหรับสถานศึกษาในสังกัดเทศบาลนครอุดรธานี

The Development Guidelines for Student Centered Management at the Schools in Udonthani Municipality

กีรติภัฒน์ ศรีทะหา[1], สุรชา อมรพันธุ์[2]
Keeratipat Sritaha[1], Suracha Amornpan[2]
ทำวิจัยเมื่อ พ.ศ. 2561
E-mail : bowno_snoopy@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาองค์ประกอบ และตัวชี้วัดการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ สำหรับโรงเรียนในสังกัดเทศบาลนครอุดรธานี 2) ศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพพึงประสงค์การจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ สำหรับโรงเรียนในสังกัดเทศบาลนครอุดรธานีและ 3)พัฒนาแนวทางการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ สำหรับโรงเรียนในสังกัดเทศบาลนครอุดรธานี การวิจัยแบ่งเป็น 3 ระยะ ดังนี้ ระยะที่ 1 ศึกษาองค์ประกอบ และตัวชี้วัดการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญสำหรับสถานศึกษา ในสังกัดเทศบาลนครอุดรธานี ตรวจสอบความเหมาะสมขององค์ประกอบและตัวชี้วัด โดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน ระยะที่ 2 ศึกษาสภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญสำหรับสถานศึกษา ในสังกัดเทศบาลนครอุดรธานี กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหารและ รองผู้บริหารโรงเรียน 28 คน และครู 208 คน สังกัดเทศบาลนครอุดรธานี ประจำปีการศึกษา 2561 ระยะที่ 3 พัฒนาแนวทางการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ สำหรับสถานศึกษา ในสังกัดเทศบาลนครอุดรธานีประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของแนวทางโดยผู้ทรงคุณวุฒิ 5 คน สถิติที่ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ สถิติพื้นฐาน ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

---

[1] นิสิตปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

[1] Graduate Student. Master of Education (Educational Administration). Mahasarakham University, Thailand.

[2] อาจารย์ประจำ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

[2] Lecturers in Faculty of Education. Mahasarakham University, Thailand.

* ได้รับบทความ: 11 พฤษภาคม 2562; แก้ไขบทความ: 16 มิถุนายน 2562; ตอบรับการตีพิมพ์: 25 มิถุนายน 2562

Received: May 11, 2019; Revised: June 16, 2019; Accepted: June 25, 2019

ผลการวิจัยพบว่า 1)องค์ประกอบของการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ สำหรับสถานศึกษา ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ 42 ตัวชี้วัด ประกอบด้วย องค์ประกอบด้านครู ด้านนักเรียนด้านหลักสูตร ด้านการบริหารจัดการ ด้านกระบวนการเรียนรู้ และด้านผู้บริหารสถานศึกษาผลการประเมินองค์ประกอบ พบว่า มีความเหมาะสมโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด 2)ผลการศึกษาสภาพปัจจุบันการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ สำหรับสถานศึกษาในสังกัดเทศบาลนครอุดรธานีพบว่า สถานศึกษาในสังกัดเทศบาลนครอุดรธานีโดยรวมมีสภาพปัจจุบันอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า สถานศึกษาปฏิบัติอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยสามลำดับคือ ด้านหลักสูตร ด้านการบริหารจัดการ ด้านครูและกระบวนการเรียนรู้สภาพที่พึงประสงค์การจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ พบว่า โดยรวมมีสภาพที่พึงประสงค์อยู่ในระดับมากที่สุด เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยสามลำดับคือด้านการบริหารจัดการด้านนักเรียนและด้านครู 3)ผลการพัฒนาแนวทางการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญสำหรับสถานศึกษาประกอบด้วย 6 องค์ประกอบหลัก 48 แนวทาง ประกอบด้วยด้านนักเรียน ประกอบด้วย 10 แนวทางด้านครู ประกอบด้วย 9 แนวทาง ด้านการบริหารจัดการ ประกอบด้วย 8 แนวทาง ด้านกระบวนการ เรียนรู้ ประกอบด้วย 7 แนวทาง ด้านผู้บริหารสถานศึกษาประกอบด้วย 8 แนวทาง และด้านหลักสูตร ประกอบด้วย 6 แนวทางผลการประเมินแนวทางการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญสำหรับสถานศึกษา ในสังกัดเทศบาลนครอุดรธานี โดยผู้ทรงคุณวุฒิ 5 คน โดยรวมมีความเหมาะสมและความเป็นไปได้ อยู่ในระดับมาก

คำสำคัญ : 1. แนวทางการจัดกระบวนการเรียนรู้ 2. การเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ 3. การพัฒนาแนวทาง

ABSTRACT

The Objectives of the research article were to 1) study the indicators of components of the student centered management for schools in Udonthani municipality, 2) study the current state and desirable state for student centered management of schools in Udonthani municipality, 3) development guidelines for student centered management of schools in Udonthani municipality. The study were divided into 3 phases, the first phase was to study indicators of components of the student centered management for schools in Udonthani municipality, assessed the suitability of indicators and components by 5 luminaries, the second phases was to study the current state and desirable state for student centered management of schools in Udonthani municipality, the sample group consisted of 28 administrators and 208 teachers under Udonthani municipality in academic year 2018, the third phases was to develop guidelines for student centered management at the schools in Udonthani municipality, assessed the suitability and possibility of guidelines by 5 luminaries. Descriptive statistics used in this study were average, mainly percentage and modified priority needs index.

The result of this study were found: 1)The indicators of components for the student centered management of schools in Udonthani municipality consisted of 6 components 42 indicators, the components were teacher, student, curriculum, administration organization, learning process and administrator. The suitability of the components overall at highest level. 2) The result of current state and desirable state of student centered management for schools in Udonthani municipality were found the current state of component were overall were at high level and considering each aspect, it was found all aspects were at high level sorting the top three of average from descending order were curriculum, administration organization, teacher and learning process. The result of desirable state for student centered management of schools in Udonthani municipality were found the desirable state of component overall at highest level sorting the top three of average from descending order were administration organization, student and teacher.3)The result of development guidelines for student centered management of schools in Udonthani municipality were 6 components 48 guidelines including student aspect was 10 guidelines, teacher aspect was 9 guidelines, administration organization aspect was 8 guidelines, learning process aspect was 7 guidelines, administrator aspect was 8 guidelines, and curriculum aspect was 6 guidelines. The result of student centered management for schools in Udonthani municipality guidelines assessment by 5 luminaries, the suitability and possibility assessment overall both at high levels.

Keywords : 1. Learning Process Guidelines 2. Student Centered Management 3. Development Guidelines

1. ความสำคัญและที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัย

การพัฒนาประเทศสู่ความสมดุลและยั่งยืนจะต้องให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างทุนของประเทศที่มีอยู่ให้เข้มแข็งและมีพลังเพียงพอในการขับเคลื่อนกระบวนการพัฒนาประเทศโดยเฉพาะการพัฒนาคนหรือทุนมนุษย์ให้เข้มแข็งพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงของโลกในยุคศตวรรษที่ 21 (กระทรวงศึกษาธิการ, 2559 : 1-3) ปัจจุบัน การจัดการศึกษาของไทยยังเป็นแบบศตวรรษที่ 19-20 คือ มุ่งฝึกฝนคนตามความชำนาญเฉพาะทาง เพื่อผลิตแรงงานไปป้อนโรงงานอุตสาหกรรมที่ใช้ระบบการผลิตแบบสายพาน จึงเป็นการจัดการศึกษาที่ล้าหลัง และทำให้เศรษฐกิจและสังคมของไทยในยุคปัจจุบันพัฒนาได้ช้ากว่าประเทศอื่นๆ หรือมีปัญหาในหลายด้าน จำเป็นที่จะต้องมีการปฏิรูประบบการศึกษาและการฝึกอบรมแรงงานใหม่ทั้งหมด (กระทรวงศึกษาธิการ, 2559 : 64) พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 หมวด 1กล่าวถึงการจัดการศึกษาไว้ว่า มาตรา 6 การจัดการศึกษา

ต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข มาตรา 22 “การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติ และเต็มตามศักยภาพ” (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546 : 26) นั่นก็คือ การจัดการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญนี้เป็นสิ่งที่นักการศึกษาไทยให้ความสำคัญมานานแล้ว โดยศาสตราจารย์ ดร.สาโรช บัวศรี เป็นผู้เริ่มนำมาใช้ในช่วงปี พ.ศ. 2495-2496 เป็นต้นมา และในระยะต่อมาได้มีการกำหนดไว้ในหลักสูตรการศึกษาด้วย พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติพุทธศักราช 2542กำหนดไว้ในมาตรา 22 ทำให้วงการศึกษามีการตื่นตัวอีกครั้งหนึ่ง (กุลยา ตันติผลาชีวะ, 2545 : 19) แต่จากการศึกษาข้อมูลการติดตามความเข้าใจของครูเกี่ยวกับการเรียนแบบยึดผู้เรียนเป็นสำคัญของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ พบว่า ครูทั่วประเทศมีจำนวนมากกว่า 600,000 คน มีครูจำนวนหนึ่งไม่รู้และยังไม่ได้ทำการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2543 : 15)

การประเมินภายนอกรอบสามของสำนักงานรับรองมาตรฐาน และประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) สมศ.ของโรงเรียนในสังกัดเทศบาลนครอุดรธานีทั้ง 10 โรงเรียนที่ได้รับการประเมินรอบที่สามระหว่าง วันที่ 1 เดือนสิงหาคม ถึงวันที่ 31 กรกฎาคม พ.ศ. 2554 มีการจัดการศึกษา 2 ระดับ คือ ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน: การปฐมวัย (2-5 ปี) และระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน: ประถมศึกษาและมัธยมศึกษา จากผลการประเมินภายนอกรอบสามตัวบ่งชี้ที่ 1,2,3,4,6,7,8,9,10,11,12 ระดับคุณภาพ ดี ถึงดีมาก ส่วนตัวบ่งชี้ที่ 5 ระดับคุณภาพ พอใช้ และต้องปรับปรุง โดยจุดที่ควรพัฒนา ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำทั้ง 8 กลุ่มสาระ ต้องปรับปรุงอย่างเร่งด่วน โดยปรับกระบวนการวัดผลของครู พัฒนาการสอน พัฒนาแบบทดสอบ สื่อนวัตกรรมการเรียนรู้เพื่อยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนพัฒนากระบวนการจัดการเรียนการสอนและการวัดผลประเมินผลที่เป็นมาตรฐาน ครูให้มีการค้นคว้าวิจัยเพื่อพัฒนาสื่อและกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน), 2554 : 1-63)

จากผลกระประเมินการประเมินภายนอกรอบสามของสำนักงานรับรองมาตรฐาน และประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) สมศ.ของโรงเรียนในสังกัดเทศบาลนครอุดรธานีทั้ง 10 โรงเรียน ผู้วิจัยได้พิจารณาตัวบ่งชี้ที่ 7-10 ซึ่งเป็นตัวบ่งชี้ที่เกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ พบว่า อยู่ในระดับดี ประกอบกับปัญหาการในการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญของครูในสังกัดสำนักการศึกษาเทศบาลนครอุดรธานี ได้มีการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ แต่ยังคงมีครูบางส่วนที่ยึดติดรูปแบบการสอนแบบเดิม โดยเน้นการบรรยายและให้นักเรียนท่องจำเนื้อหา เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้คิดได้ปฏิบัติจริงค่อนข้างน้อย โดยครูเหล่านั้นมักจะอ้างว่าจัดการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญไม่ได้เพราะขาดแคลนวัสดุ อุปกรณ์ เวลา หรืองบประมาณในการจัดการเรียนการสอน มีงานที่รับผิดชอบนอกเหนือจากงานที่สอนมากเกินไป ขาดความรู้และทักษะในการสอน (ธนพร แก้วชารุณ, 2551 : 1) ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาแนวทางการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญสำหรับสถานศึกษา ในสังกัดเทศบาลหรือโรงเรียนต่างสังกัดให้อยู่ใน

ระดับดีมากหรือดียิ่ง ๆ ขึ้นไปในทุกด้าน อันจะส่งผลให้เกิดการจัดการเรียนรู้ให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลกับผู้เรียนต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาองค์ประกอบ และตัวชี้วัดการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ สำหรับสถานศึกษา ในสังกัดเทศบาลนครอุดรธานี

2.2 เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพพึงประสงค์การจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญสำหรับสถานศึกษา ในสังกัดเทศบาลนครอุดรธานี

2.3 เพื่อพัฒนาแนวทางการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญสำหรับสถานศึกษาในสังกัดเทศบาลนครอุดรธานี

3. ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

3.1 ทราบองค์ประกอบและตัวชี้วัดการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญสำหรับสถานศึกษา ในสังกัดเทศบาลนครอุดรธานี

3.2 ทราบสภาพปัจจุบัน สภาพพึงประสงค์การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญสำหรับสถานศึกษา ในสังกัดเทศบาลนครอุดรธานี

3.3 ได้แนวทางการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญสำหรับสถานศึกษา ในสังกัดเทศบาลนครอุดรธานี

3.4 เป็นข้อมูลสารสนเทศในการพัฒนาแนวทางการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญสำหรับสถานศึกษา ในสังกัดเทศบาลนครอุดรธานี และสังกัดอื่น ๆ

4. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้แบ่งวิธีดำเนินการวิจัยเป็น 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 ศึกษาองค์ประกอบ และตัวชี้วัดการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ตรวจสอบความเหมาะสมขององค์ประกอบและตัวชี้วัด คือ ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน โดยเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบและตัวชี้วัด

ระยะที่ 2 การศึกษาสภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญสำหรับสถานศึกษา ในสังกัดเทศบาลนครอุดรธานี ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย ผู้บริหารและครูในสังกัดเทศบาลนครอุดรธานี จำนวน 12 โรงเรียน ผู้บริหารและรองผู้บริหารโรงเรียน 31 คน และครูจำนวน 456 คน รวมทั้งสิ้น 487 คน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหารและรองผู้บริหารโรงเรียน 28 คน และครู 208 คน สังกัดเทศบาลนครอุดรธานี ประจำปีการศึกษา 2561 ซึ่งได้มาโดยการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างจากตารางสำเร็จรูปของ Krejcie และ Morgan (บุญชม ศรีสะอาด, 2545 : 43-44) จำนวน 12 โรงเรียน รวม 236 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถามแบบเกี่ยวกับสภาพ

ปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญสำหรับสถานศึกษา สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ค่าเฉลี่ย และ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ระยะที่ 3 การพัฒนาแนวทางการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ สำหรับสถานศึกษา ในสังกัดเทศบาลนครอุดรธานี ประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้ของแนวทางโดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของแนวทางการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ สำหรับสถานศึกษา ในสังกัดเทศบาลนครอุดรธานี สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

5. ผลการวิจัย

ผลการวิจัยการพัฒนาแนวทางการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญสำหรับสถานศึกษาในสังกัดเทศบาลนครอุดรธานี สามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังต่อไปนี้

5.1 องค์ประกอบของการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ สำหรับสถานศึกษาประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ 43 ตัวชี้วัดประกอบด้วย องค์ประกอบด้านครู ด้านนักเรียน ด้านหลักสูตร ด้านการบริหารจัดการ ด้านกระบวนการเรียนรู้ และด้านผู้บริหารสถานศึกษาผลการประเมินองค์ประกอบ พบว่า มีความเหมาะสมโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

5.2 ผลการศึกษาสภาพปัจจุบันการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ สำหรับสถานศึกษาในสังกัดเทศบาลนครอุดรธานี พบว่า สถานศึกษาในสังกัดเทศบาลนครอุดรธานีโดยรวมมีสภาพปัจจุบันอยู่ในระดับมาก และสภาพที่พึงประสงค์โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

5.3 ผลการพัฒนาแนวทางการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ สำหรับสถานศึกษา ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบหลัก 48 แนวทาง ดังนี้ (1)ด้านนักเรียน ประกอบด้วย 10 แนวทางสรุปได้ดังนี้ นักเรียนเข้ารับการอบรมและศึกษาดูงานเกี่ยวกับคุณลักษณะของผู้เรียนที่ดีในการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ นักเรียนและผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ นักเรียนได้รับการฝึกให้มีระเบียบวินัย ได้รับการฝึกการประเมินผลงาน ร่าเริงแจ่มใส รักการอ่าน รักการค้นคว้า และทันสมัย (2) ด้านครู ประกอบด้วย 9 แนวทาง สรุปได้ดังนี้ครูเตรียมการสอนทั้งเนื้อหาและวิธีการที่ผสมผสานภูมิปัญญาไทยและความรู้สากลจัดสื่อการสอนและสภาพแวดล้อมที่จูงใจ เข้าใจนักเรียน ครูจัดเตรียมการสอนที่ส่งเสริมนักเรียน เป็นแบบอย่างที่ดี พัฒนาตนเองเสมอ และเปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็น (3) ด้านการบริหารจัดการ ประกอบด้วย 8 แนวทาง สรุปได้ดังนี้มีการอบรม ศึกษาดูงานสัมมนาวิชาการด้านการบริหารจัดการให้ครูสามารถกำหนดแนวทางการพัฒนางานต่างๆ ได้ที่วางแผนไว้อย่างเป็นระบบ มีปัจจัยสนับสนุนการจัดการเรียนการสอน มีแหล่งเรียนรู้ มีระบบประกันคุณภาพ แผนการดำเนินงานสอดคล้องตามแผนยุทธศาสตร์ของโรงเรียน และการมีปฏิสัมพันธ์และระหว่างผู้สอนกับนักเรียนและบุคลากรภายในโรงเรียนมีลักษณะเป็นกัลยาณมิตรที่ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ห่วงใยซึ่งกันและกัน (4) ด้านกระบวนการเรียนรู้ ประกอบด้วย 7 แนวทาง สรุปได้ดังนี้มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่บูรณาการอย่างหลากหลาย ฝึกการค้นคว้า สังเกต รวบรวมข้อมูล ฝึกวิเคราะห์ สังเคราะห์ คิดอย่างหลากหลาย สร้างสรรค์ และสามารถสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองให้แก่นักเรียน บูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่น ประเมินผลผู้เรียนหลากหลาย และเสริมสร้าง

ประชาธิปไตย (5) ด้านผู้บริหารสถานศึกษา ประกอบด้วย 8 แนวทาง สรุปได้ดังนี้ผู้บริหารสถานศึกษามีคุณธรรม จริยธรรม มุ่งมั่นและอุทิศตนเป็นแบบอย่างที่ดีให้ผู้ใต้บังคับบัญชาทุกคนประเมินผลการบริหารงานบริหารโดยใช้หลักการมีส่วนร่วม มีความสามารถในการบริหารวิชาการ จัดงบประมาณอย่างทั่วถึงและเพียงพอเป็นผู้นำทางวิชาการที่มีประสิทธิผล สามารถวิเคราะห์ แก้ปัญหาและพัฒนาการศึกษา และให้การสนับสนุนด้านการวิจัย (6) ด้านหลักสูตร ประกอบด้วย 6 แนวทาง สรุปได้ดังนี้หลักสูตรต้องเอื้อประโยชน์ของผู้เรียนเป็นสำคัญ มีลักษณะกว้าง ยืดหยุ่น หลากหลาย ต่อเนื่อง เชื่อมโยงสัมพันธ์กับชีวิตจริง ผู้เรียน ชุมชน และสังคมมีส่วนร่วมในการกำหนด และพัฒนาหลักสูตรเป็นหลักสูตรสู่อนาคต มีเนื้อหาสาระการเรียนรู้ระดับสากล ระดับชาติ และระดับท้องถิ่น กำหนดโครงสร้างหลักสูตรตามกรอบของหลักสูตรกระทรวงศึกษาธิการ และหลักสูตรสถานศึกษา สอดคล้องกับการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ตรงตามความถนัดและความสนใจของผู้เรียน

6. อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยการพัฒนาแนวทางการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญสำหรับสถานศึกษาในสังกัดเทศบาลนครอุดรธานี สามารถอภิปรายผลการวิจัยได้ดังต่อไปนี้

6.1 องค์ประกอบของการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ สำหรับสถานศึกษาประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ 43 ตัวชี้วัดประกอบด้วย องค์ประกอบด้านครู ด้านนักเรียนด้านหลักสูตร ด้านการบริหารจัดการ ด้านกระบวนการเรียนรู้ และด้านผู้บริหารสถานศึกษาผลการสังเคราะห์องค์ประกอบ ทำให้ได้องค์ประกอบที่มีความสำคัญต่อการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ผลการประเมินองค์ประกอบพบว่ามีความเหมาะสมโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด องค์ประกอบที่ได้มีความสอดคล้องกับการศึกษาของ บุหงา คงราช (2560 : 99-104) ซึ่งได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาแนวทางพัฒนาครูในการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ สำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 2 ผลการสังเคราะห์องค์ประกอบและตัวชี้วัดของการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญสำหรับสถานศึกษา พบว่ามีองค์ประกอบ 6 ด้าน ดังนี้ 1) ด้านหลักสูตรการศึกษา 2) ด้านการวัดผลประเมินผลตามสภาพจริง 3) ด้านเทคนิคการสอน 4) ด้านคุณลักษณะของครู 5) ด้านคุณลักษณะของผู้เรียน 6) ด้านการบริหารจัดการ

6.2 ผลการศึกษาสภาพปัจจุบันการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ สำหรับสถานศึกษาในสังกัดเทศบาลนครอุดรธานีพบว่า สถานศึกษาในสังกัดเทศบาลนครอุดรธานีโดยรวมมีสภาพปัจจุบันอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ องค์ประกอบด้านหลักสูตร รองลงมาคือ ด้านองค์ประกอบด้านการบริหารจัดการ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ บุหงา คงราช (2560 : 99-104) ซึ่งได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาแนวทางพัฒนาครูในการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ สำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 2ผลการศึกษาสภาพปัจจุบันของการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญสำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 2 พบว่าสภาพปัจจุบันการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 3 อันดับแรก คือ ด้านหลักสูตรการศึกษา ด้านการบริหารจัดการ ด้านเทคนิคกระบวนการสอน

สภาพที่พึงประสงค์การจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญสำหรับสถานศึกษาในสังกัดเทศบาลนครอุดรธานีพบว่า โดยรวมมีสภาพที่พึงประสงค์อยู่ในระดับมากที่สุด และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด 5 ด้าน อยู่ในระดับมาก 1 ด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ด้านที่มีค่าเฉลี่ยที่มากที่สุด คือ องค์ประกอบด้านการบริหารจัดการ รองลงมา คือ องค์ประกอบด้านนักเรียน สอดคล้องกับการศึกษาของ บุหงา คงราช (2560 : 99-104) ซึ่งได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาแนวทางพัฒนาครูในการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ สำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 2ซึ่งพบผลการศึกษาสภาพที่พึงประสงค์ในการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญสำหรับสถานศึกษา โดยรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบอยู่ในระดับมากที่สุดทุกข้อ โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 3 อันดับแรก คือ ด้านคุณลักษณะครู ด้านคุณลักษณะผู้เรียน ด้านการบริหารจัดการ

6.3 ผลการพัฒนาแนวทางการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ สำหรับสถานศึกษา ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบหลัก 48 ตัวชี้วัด ดังนี้

6.3.1 ด้านนักเรียน ประกอบด้วย 10 ตัวชี้วัดคือ 1) นักเรียนเข้ารับการอบรมและศึกษาดูงานเกี่ยวกับการสร้างคุณลักษณะของผู้เรียนที่ดีในการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ 2) นักเรียนและผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น และเสนอแนะวิธีการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เพื่อจะได้จัดกระบวนการเรียนรู้ได้ตรงตามความต้องการของผู้เรียนมากที่สุด 3) นักเรียนฝึกระเบียบวินัย ซื่อสัตย์ มีคุณธรรม จริยธรรม มีความรับผิดชอบ และเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมเป็นสำคัญ 4) นักเรียนฝึกประเมินผลงาน ฝึกประเมินตนเอง ปรับปรุงตนเอง ยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น เพื่อที่จะนำมาพัฒนาตนเองให้ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข 5) นักเรียนเป็นคนร่าเริง แจ่มใส รู้จักดูแลสุขภาพร่างกาย รู้จักดูและตนเอง และรักการออกกำลังกาย มีสมรรถนะภาพทางกายตามเกณฑ์ที่กำหนด 6) นักเรียนมีนิสัยรักการอ่าน ใฝ่เรียนรู้ พัฒนาตนเองเสมอ มีความใฝ่เรียนใฝ่รู้ตลอดชีวิต 7) นักเรียนรักและเห็นความสำคัญของธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม อนุรักษ์และหวงแหนวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น 8) นักเรียนฝึกปฏิบัติ ฝึกคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ สร้างสรรค์ สร้างจินตนาการ จนเกิดการสร้างองค์ความรู้ได้เอง และค้นพบความถนัดและวิธีการของตนเอง 9) นักเรียนสามารถศึกษาค้นคว้าข้อมูล สร้างองค์ความรู้จากแหล่งเรียนรู้ภายในและภายนอกโรงเรียนและชุมชนได้อย่างมีความสุข10) นักเรียนเป็นบุคคลที่มีความทันสมัย ทันต่อเหตุการณ์ สามารถใช้เทคโนโลยีต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี ตัวชี้วัดของการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ แสดงให้เห็นถึงการพัฒนานักเรียนให้มีความพร้อมที่จะเรียนรู้ตามหลักการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ซึ่งสอดคล้องกับพุธทิตา ดอนฟุ้งไพร (2548 : 59-62) ที่ได้นำเสนอความสำคัญเกี่ยวกับกิจกรรมการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญไว้ว่าควรเป็นกิจกรรมที่ช่วยเร้าความสนใจของนักเรียน เปิดโอกาสให้นักเรียนประสบความสำเร็จ ปลูกฝังความเป็นประชาธิปไตยปลูกฝังความรับผิดชอบปลูกฝังและส่งเสริมความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ให้นักเรียนได้มีการเคลื่อนไหวให้นักเรียนได้รู้สึกสนุกสนาน ได้เห็นและเข้าใจความแตกต่างระหว่างบุคคล ปลูกฝังเจตคติที่ดี ส่งเสริมให้เด็กรู้จักทำงานเป็นหมู่คณะ ทำให้เด็กเกิดความเข้าใจในบทเรียนและส่งเสริมให้เด็กเกิดความซาบซึ้ง ความงามในเรื่องต่าง ๆ ซึ่งลักษณะของการจัดกิจกรรมต่างๆ เหล่านี้ สามารถสอดแทรกในการดำเนินการตามตัวชี้วัดด้านนักเรียนได้อย่างสอดคล้องกัน

6.3.2 ด้านครู ประกอบด้วย 9 ตัวชี้วัด คือ 1) ครูเตรียมการสอนทั้งเนื้อหาและวิธีการที่ผสมผสานภูมิปัญญาไทยและความรู้สากล 2) ครูจัดสื่อการสอน สภาพแวดล้อม และแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย เพื่อจูงใจและเสริมแรงให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้เต็มตามศักยภาพ 3) ครูรู้และเข้าใจส่วนดี ส่วนด้อยของนักเรียนเป็นรายบุคคลและแสดงความเมตตาต่อนักเรียนอย่างทั่วถึง 4) ครูเตรียมกิจกรรม และสถานการณ์ตามแผนการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้นักเรียนได้ฝึกคิด ฝึกปฏิบัติให้มากที่สุด แสดงออกอย่างสร้างสรรค์ สามารถแก้ปัญหาและเกิดองค์ความรู้ด้วยตนเอง 5) ครูเป็นแบบอย่างที่ดี และปลูกฝังระเบียบวินัย ค่านิยม คุณธรรมและจริยธรรมตามวิถีวัฒนธรรมไทยให้นักเรียน 6) ครูประเมินและพัฒนาตนเองสม่ำเสมอ โดยการการอบรม/ศึกษาดูงานเกี่ยวกับคุณลักษณะการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจในการจัดการเรียนการสอนอย่างดี 7) ครูมีความถนัดในวิชาที่จะสอน และมีความสามารถในการจัดการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ และเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ 8) ครูให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น และเสนอแนะวิธีการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ตามความสามารถ ความถนัด ความชอบของนักเรียน และ 9) ครูมีความทันสมัย และสามารถนำเทคโนโลยีมาใช้จัดการเรียนรู้ได้เป็นอย่างดีผลการพัฒนาตัวชี้วัดด้านการพัฒนาแนวทางการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ สรุปได้ว่า การพัฒนาด้านครู ควรพัฒนาให้ครูมีการเตรียมการสอนโดยบูรณาการองค์ความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นและภูมิปัญญาสากล จัดการเรียนรู้อย่างหลากหลาย มีความเข้าใจนักเรียน กระตุ้นให้นักเรียนรู้จักศึกษาและสร้างความรู้ด้วยตนเอง โดยมีครูเป็นผู้คอยดูแลและชี้แนะ ซึ่งสอดคล้องกับ สนอง อินละคร (2544 : 2-6) ได้เสนอหลักการพื้นฐานในการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญไว้ว่า ครูคือผู้อำนวยความสะดวกและเป็นแหล่งการเรียนรู้กล่าวคือ ครูเป็นผู้คอยแนะนำ และสามารถค้นคว้าหาวัสดุอุปกรณ์และกระบวนการเรียนรู้ที่เหมาะสมให้กับผู้เรียน

6.3.3 ด้านการบริหารจัดการ ประกอบด้วย 8 ตัวชี้วัด คือ 1) มีการอบรม ศึกษาดูงานสัมมนาวิชาการด้านการบริหารจัดการ ให้ครูสามารถกำหนดแนวทางการพัฒนางานต่าง ๆ ได้ที่วางแผนไว้อย่างเป็นระบบ 2) การจัดปัจจัยสนับสนุนกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนเป็นสำคัญที่สามารถประสบผลสำเร็จได้ 3) การจัดทำรายงานประจำปีเพื่อรายงานผู้เกี่ยวข้องและสอดคล้องกับแนวทางการประกันคุณภาพจากภายนอกเพื่อนำมาแก้ไขและพัฒนาการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ 4) การจัดแหล่งเรียนรู้ สื่อการเรียนรู้ที่หลากหลาย ให้เพียงพอและเหมาะสมกับวัย ตามความถนัด ความสนใจของผู้เรียน 5) การจัดให้มีระบบประกันคุณภาพภายใน มีการนิเทศติดตามผล เพื่อนำมาพัฒนาการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ 6) การส่งเสริมให้บุคลากรและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ 7) การกำหนดแผนดำเนินงานยุทธศาสตร์ให้สอดคล้องกับเป้าหมาย และเป็นไปตามยุทธศาสตร์ในการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ 8) การมีปฏิสัมพันธ์และระหว่างผู้เรียนกับนักเรียนและบุคลากรภายในโรงเรียน มีลักษณะเป็นกัลยาณมิตรที่ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ห่วงใยซึ่งกันและกันผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า การบริหารจัดการการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ควรมีการให้ความสำคัญและส่งเสริมให้ครูมีความรู้ความเข้าใจการจัดการเรียนรู้ และสามารถนำความรู้มาใช้ในการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ผลการวิจัยที่สนับสนุนด้านการฝึกอบรมให้ความรู้แก่ครู ได้แก่ การศึกษาของ Maddox (2003 : 112-A) ได้ทำการวิจัยเรื่องการฝึกอบรมครูเรื่องกลวิธีพหุปัญญาและโครงสร้างการเรียนรู้ร่วมต่อผลการเปลี่ยนแปลงในชั้นเรียนในการวิจัย ผลการวิจัยพบว่า การอบรมให้ความรู้แก่ครู ช่วยให้ครูได้เชื่อมโยงเนื้อหาไปในทางบวก ทำให้สามารถเรียนรู้และจดจำได้มากขึ้น ช่วยสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ นวัตกรรมและการเปลี่ยนแปลงในชั้นเรียน ตัวชี้วัดด้านการบริหารจัดการ ยังแสดงให้เห็นการจัดระบบการสนับสนุนอย่างเพียงพอและเหมาะสม มีแหล่งเรียนรู้ ส่งเสริมให้ทุกภาคส่วนทั้งภายในโรงเรียน และชุมชนได้มีส่วนร่วม มีการวางระบบการประเมินผล การนิเทศติดตาม การจัดทำรายงาน และมีการบริหารจัดการอย่างเป็นกัลยาณมิตรร่วมกัน

6.3.4 ด้านกระบวนการเรียนรู้ ประกอบด้วย 7 ตัวชี้วัด คือ 1) มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่บูรณาการอย่างหลากหลาย เรียนรู้ร่วมกับบุคคลอื่นทั้งในและนอกโรงเรียน กิจกรรมเหมาะสมกับธรรมชาติของผู้เรียน 2) มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้ผู้เรียนฝึกค้นคว้า สังเกต รวบรวมข้อมูล ฝึกวิเคราะห์ สังเคราะห์ คิดอย่างหลากหลาย สร้างสรรค์ และสามารถสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง 3) มีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่น เทคโนโลยีและสื่อที่เหมาะสมมาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอน 4) มีการจัดกิจกรรมเพื่อฝึกและส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมของผู้เรียน 5) มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาสุนทรียภาพอย่างครบถ้วน ทั้งด้านดนตรี ศิลปะและกีฬา 6) มีการประเมินพัฒนาการของผู้เรียนด้วยวิธีการที่หลากหลายและต่อเนื่อง 7) ส่งเสริมความเป็นประชาธิปไตยในการทำงานร่วมกับผู้อื่น และการมีความรับผิดชอบต่อส่วนรวมตัวชี้วัด มีความสอดคล้องกับ นวลจิตต์ เชาว์กีรติพงศ์ และคณะ (2545 : 8–9) ซึ่งได้เสนอหลักการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญไว้ว่า ด้านกระบวนการเรียนรู้กล่าวถึงกระบวนการเรียนรู้ให้ผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้โดยถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพและเป็นการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

6.3.5 ด้านผู้บริหารสถานศึกษา ประกอบด้วย 8ตัวชี้วัด คือ 1) ผู้บริหารสถานศึกษามีคุณธรรม จริยธรรม มุ่งมั่นและอุทิศตนเป็นแบบอย่างที่ดี และมีส่วนร่วมในการพัฒนาผู้เรียนและบุคลากรภายในสถานศึกษา 2) เปิดโอกาสให้ผู้ใต้บังคับบัญชาทุกคนประเมินผลการบริหารงาน 3) มีการบริหารโดยใช้หลักการมีส่วนร่วม สัมพันธ์ชุมชนบุคลากรภายในและภายนอกสถานศึกษา ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการร่วมมือทำกิจกรรมต่าง ๆ ในการพัฒนาการศึกษา 4) มีความสามารถในการบริหารวิชาการ และเป็นผู้นำทางวิชาการที่มีประสิทธิผล สามารถวิเคราะห์ แก้ปัญหาและพัฒนาการศึกษา 5) ผู้บริหารสถานศึกษานำผลการประเมินภายในและภายนอกมาพัฒนาการจัดการเรียนการสอน 6) ผู้บริหารควรจัดสรรงบประมาณสนับสนุนการจัดกิจกรรมต่างๆ จัดหาทรัพยากร และแหล่งเรียนรู้อย่างเพียงพอ ที่ส่งเสริมพัฒนาการของผู้เรียนให้พัฒนาเต็มตามศักยภาพ 7) ผู้บริหารสามารถให้คำปรึกษา คอยชี้แนะเมื่อครูมีปัญหา และควรลดภาระด้านอื่นของครูให้น้อยที่สุด เพื่อให้ครูมีเวลาอยู่กับนักเรียนมากที่สุด 8) ผู้บริหารสนับสนุนส่งเสริมการทำวิจัยในชั้นเรียนและการนิเทศการสอนอย่างสม่ำเสมอ เพื่อหาแนวทางแก้ไข และพัฒนาร่วมกันเมื่อพบปัญหา สอดคล้องกับมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล (2551 : 20-22) ที่ได้นำเสนอเกี่ยวกับการสนับสนุนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญของผู้บริหารไว้ว่า ผู้บริหารควรส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการวิจัยในชั้นเรียน

เพื่อพัฒนาการเรียนการสอนของอาจารย์ให้ก้าวหน้า จัดหาสื่อ วัสดุอุปกรณ์ และเครื่องมือเครื่องใช้ ผู้บริหารควรจัดหาสื่อ วัสดุอุปกรณ์ และเครื่องมือเครื่องใช้ต่างๆ ไว้ให้พร้อมสาหรับบริการแก่อาจารย์ จัดสรรงบประมาณ ผู้บริหารจะต้องจัดสรรงบประมาณสาหรับจัดซื้อวัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือเครื่องใช้ต่างๆ ฝึกอบรมและพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ พร้อมทั้งให้ขวัญกำลังใจผู้ปฏิบัติงานด้วยวิธีการหลากหลาย

6.3.6 ด้านหลักสูตร ประกอบด้วย 6 ตัวชี้วัด คือ 1) หลักสูตรต้องเอื้อประโยชน์ของผู้เรียนเป็นสำคัญ จึงต้องจัดให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น แก้ปัญหาเป็น มีนิสัยรักการเรียนรู้และเกิดการใฝ่รู้ตลอดชีวิต 2) หลักสูตรมีลักษณะกว้าง ยืดหยุ่น หลากหลาย ต่อเนื่อง เชื่อมโยงสัมพันธ์กับชีวิตจริง ตรงตามความถนัด ความสามารถของผู้เรียน มีความทันสมัย มีการใช้เทคโนโลยีเข้ามาเกี่ยวข้อง (ข้อ 2 รวมกับ ข้อ 3) 3) ผู้เรียน ชุมชน และสังคมมีส่วนร่วมในการกำหนด และพัฒนาหลักสูตรการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เพื่อให้ตรงตามความสนใจ และความถนัดของผู้เรียน 4) เป็นหลักสูตรสู่อนาคต มีเนื้อหาสาระการเรียนรู้ระดับสากล ระดับชาติ และระดับท้องถิ่น เหมาะสมกับความต้องการของผู้เรียน รวมไปถึงทักษะอาชีพและการดำรงชีวิต 5) กำหนดโครงสร้างหลักสูตรตามกรอบของหลักสูตรกระทรวงศึกษาธิการ และหลักสูตรสถานศึกษา ให้สอดคล้องกับการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ตรงตามความถนัดและความสนใจของผู้เรียน 6) เนื้อหาสาระต้องมีความสมดุลระหว่างศาสตร์และศิลป์ ทฤษฎี การปฏิบัติ และธรรมชาติของผู้เรียนสอดคล้องกับ Myers (2012 : 351-A) ได้ศึกษาเรื่องการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญในระดับประถมศึกษา การศึกษาพบว่า พื้นฐานและวิธีการของการจัดการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญตามแนวคิดมนุษยนิยมการสอนนั้น ข้อสังเกตในการวิจัย คือ วิธีการสอนที่เป็นประโยชน์สำหรับทั้งนักเรียนและครู วิธีการดังกล่าวขึ้นอยู่กับเป้าหมายความเป็นประชาธิปไตย ความยืดหยุ่น, การไว้วางใจ และความสำคัญของการสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ปลอดภัยให้กับนักเรียนทุกคน Carl Rogers ถือเป็นผู้ค้นพบทฤษฎีการสอนที่เน้นบุคคลเป็นสำคัญและทฤษฎีที่ขัดแย้ง “การทำลายความสัมพันธ์คือ การสร้างความเป็นหนึ่งด้วยความเห็นใจ ความเข้าใจนักเรียน แท้ (ถูกจริง) โดยไม่มีเงื่อนไขทางบวก (การรับรางวัล)” ครูต้องสร้างความสัมพันธ์แบบมีส่วนร่วมกับนักเรียน ตลอดจนผู้ปกครองและผู้บริหารต้องให้การสนับสนุน

7. ข้อเสนอแนะ

7.1 ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

7.1.1 การนำแนวทางการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ สำหรับสถานศึกษาในสังกัดเทศบาลนครอุดรธานีไปใช้ สถานศึกษาควรมีการเตรียมความพร้อมทั้งด้านคน งบประมาณ ทรัพยากร และวิธีการดำเนินงาน มีการวางแผนการพัฒนาการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญอย่างเป็นระบบ โดยมีแผนการดำเนินงานหลัก และแผนการดำเนินงานย่อยสอดคล้องกับการพัฒนาแต่ละด้าน ได้แก่ ด้านนักเรียน ด้านครู ด้านการบริหารจัดการ ด้านกระบวนการเรียนรู้ ด้านผู้บริหารสถานศึกษา และด้านหลักสูตร

7.1.2 การตรวจสอบและประเมินผลการดำเนินงานสถานศึกษาควรเลือกใช้วิธีการที่เหมาะสมกับบริบทของแต่ละสถานศึกษา โดยมีการวางแผนการตรวจสอบและประเมินผล จัดทำคำสั่งแต่งตั้งผู้ตรวจสอบและประเมินผล กำหนดเครื่องมือ และการสรุปและสะท้อนผลการประเมิน โดยตรวจสอบและประเมินผลตามความมุ่งหมายของการดำเนินงาน

7.1.3 การเตรียมความพร้อมด้านนักเรียนและการพัฒนานักเรียนด้วยการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ความเสริมสร้างการฝึกระเบียบวินัย ซื่อสัตย์ มีคุณธรรม จริยธรรม เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมเป็นสำคัญ และมีความรับผิดชอบให้แก่นักเรียน

7.1.4 การจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ควรมีหลักสูตรที่เอื้อประโยชน์ต่อผู้เรียนเป็นสำคัญ จึงต้องจัดให้ผู้เรียนได้ เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็นแก้ปัญหาเป็น มีนิสัยรักการเรียนรู้และเกิดการใฝ่รู้ตลอดชีวิต

7.1.5 สถานศึกษาควรจัดให้มีปัจจัยสนับสนุนกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนเป็นสำคัญอย่างเพียงพอ เพื่อให้สามารถบริหารจัดการการจัดกระบวนการเรียนรู้ได้ประสบผลสำเร็จ

7.1.6 กระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ควรส่งเสริมหรือสอดแทรก การจัดกิจกรรมเพื่อฝึกและส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมของผู้เรียน มีการพัฒนาสุนทรียภาพทั้งด้านดนตรี ศิลปะและกีฬา และมีการประเมินพัฒนาการของผู้เรียนด้วยวิธีการที่หลากหลายและต่อเนื่อง

7.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยต่อไป

7.2.1 ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาโปรแกรมการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญโดยใช้วิธีการสอนแบบผสมผสานหรือแบบบูรณาการ ได้แก่ โครงงานและการสอนแบบสืบเสาะความรู้ การเรียนรู้แบบศูนย์การเรียนและเกมการศึกษา เป็นต้น โดยเปรียบเทียบวิธีการสอนที่เหมาะสมและส่งผลให้เกิดการพัฒนาผู้เรียนตามแนวคิดการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

7.2.2 ควรมีการศึกษาแนวทางการเสริมสร้างคุณลักษณะใฝ่เรียนรู้ของนักเรียน เพื่อให้พร้อมสำหรับการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เพราะการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ผู้เรียนต้องมีความสนใจใคร่รู้เป็นพื้นฐานเบื้องต้น และจึงเริ่มเรียนรู้ตามกระบวนการเรียนรู้ที่จัดขึ้น

8. เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2546). **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติพุทธศักราช 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2545.** กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภา.

กระทรวงศึกษาธิการ. (2559). **แผนพัฒนาการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการฉบับที่สิบเอ็ด พ.ศ. 2555-2559.** กรุงเทพมหานคร : กระทรวงศึกษาธิการ.

กุลยา ตันติผลาชีวะ. (2545). **รูปแบบการเรียนการสอนปฐมวัย.** กรุงเทพมหานคร : เอดิสันเพรสโปรดักส์.

ธนพร แก้วชารุณ. (2551). **ทรรศนะของครูสังกัดสำนักการศึกษาเทศบาลนครอุดรธานีต่อการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ.** วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต.

นวลจิตต์ เชาวกีรติพงศ์ และคณะ. (2545). **ชุดฝึกอบรมผู้บริหาร : ประมวลสาระการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ.** กรุงเทพมหานคร : ภาพพิมพ์.

บุญชม ศรีสะอาด. (2545). **การวิจัยเบื้องต้น.** กรุงเทพมหานคร : สุวีริยาสาส์น.

บุหงา คงราช. (2560). **การพัฒนาแนวทางพัฒนาครูในการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญสำหรับสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 2.** วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

พุธทิตา ดอนฟุ้งไพร. (2548). **การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษาและความมีวินัยในตนเองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่เรียนแบบร่วมมือและการเรียนแบบปกติ.** วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน. นครปฐม : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม.

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน. (2551). **คู่มือการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ.** มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน.

สนอง อินละคร. (2544). **เทคนิควิธีการและนวัตกรรมที่ใช้จัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง.** อุบลราชธานี : อุบลกิจออฟเซทการพิมพ์.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2543). **ตัวบ่งชี้การเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง.** กรุงเทพมหานคร : ศูนย์พัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน.

สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน). (2554). **บันทึก สมศ. 2553.** กรุงเทพมหานคร : สำนักงานรับรองมาตรฐานและการประเมินคุณภาพการศึกษา.

Maddox, JeanViola. (2003). Teacher Training in Multiple Intelligences Strategies and Cooperative Learning Structures to Effect a change in the Classroom. **Dissertation ABSTRACTs International.** 64(1). July 2003. 112-A.

Myers, C. A. (2012). **Participation in Sustainability Science : National and Global Networks.** NSF/CAISE Meeting on Sustainability Science. 2/5-2/7. Arlington, Virginia.

9. คำขอบคุณ

การวิจัยครั้งนี้สำเร็จสมบูรณ์ได้ด้วยความกรุณาและความช่วยเหลืออย่างสูงยิ่งจาก รองศาสตราจารย์สุรชา อมรพันธ์ อาจารย์ที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์ ดร.สุธรรม ธรรมทัศนานนท์ ประธานกรรมการสอบ อาจารย์ ดร.สมทรง สิทธิ กรรมการสอบ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อำนาจ ชนะวงศ์ กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก ที่ได้กรุณาให้คำปรึกษา แนะนำและเสนอแนะให้แก้ไขปรับปรุงงานวิจัยให้สมบูรณ์ ตลอดระยะเวลาที่ดำเนินการวิจัย รวมทั้งเสียสละเวลาให้ความช่วยเหลือปรับปรุงและแก้ไขงานวิจัยให้เสร็จสมบูรณ์ด้วยดี ผู้วิจัยขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้ขอขอบคุณ คณะผู้ทรงคุณวุฒิ คณะผู้เชี่ยวชาญ และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง และขอขอบคุณบิดา มารดา และคุณยาย ผู้อบรมเลี้ยงดูให้ความช่วยเหลือสนับสนุนให้กำลังใจ ให้ประสบความสำเร็จในครั้งนี้

การพัฒนาแนวทางดำเนินการนิเทศภายในโรงเรียนโดยใช้แนวคิดชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ สำหรับสถานศึกษาสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดกาฬสินธุ์

Development the School Internal Supervision Implement Guidelines by Professional of Learning Community Concept for Schools under Kalasin Provincial Administrative Organization

วนิดา ภูวิชัย[1], สุวัฒน์ จุลสุวรรณ์[2]
Wanida Phuwichai[1], Suwat Junsuwan[2]
ทำวิจัยเมื่อ พ.ศ. 2561
E-mail : wanida2555dt@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1)ศึกษาองค์ประกอบของงานนิเทศภายในโดยใช้แนวคิดชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ 2)ศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการดำเนินงานนิเทศภายในโดยใช้แนวคิดชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ สำหรับสถานศึกษาสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดกาฬสินธุ์ 3)เพื่อพัฒนาแนวทางการดำเนินงานนิเทศภายในโดยใช้แนวคิดชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพสำหรับสถานศึกษาสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดกาฬสินธุ์การวิจัยแบ่งออกเป็น 3 ระยะ ระยะที่ 1 สังเคราะห์องค์ประกอบของการดำเนินงานนิเทศภายในโดยใช้แนวคิดชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ใช้แบบประเมินในการเก็บรวบรวมข้อมูล จากผู้ทรงคุณวุฒิ 5 คน ระยะที่ 2 ศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการดำเนินงานนิเทศภายในโดยใช้แนวคิดชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ สำหรับสถานศึกษาสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดกาฬสินธุ์ ใช้แบบสอบถามในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้บริหารและครู จำนวน 84 คน ระยะที่ 3 การพัฒนาแนวทางการดำเนินงานนิเทศภายในโดยใช้แนวคิดชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ สำหรับสถานศึกษาสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดกาฬสินธุ์ใช้แบบสัมภาษณ์ผู้บริหารและครูโรงเรียนต้นแบบ และ

---

[1] นิสิตปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

[1] Graduate Student. Master of Education (Educational Administration). Mahasarakham University, Thailand.

[2] อาจารย์ประจำหลักสูตรการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

[2] Lecturers in the Curriculum. Master of Education (Educational Administration). Mahasarakham University, Thailand.

* ได้รับบทความ: 20 พฤษภาคม 2562; แก้ไขบทความ: 21 มิถุนายน 2562; ตอบรับการตีพิมพ์: 25 มิถุนายน 2562

Received: May 20, 2019; Revised: June 21, 2019; Accepted: June 25, 2019

แบบประเมินในการเก็บรวบรวมข้อมูล จากผู้ทรงคุณวุฒิ 5 คน สถิติที่ใช้ในการวิจัย คือ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และการวิเคราะห์หาค่าดัชนีความต้องการจำเป็น

ผลการวิจัยพบว่า 1)ผลการสังเคราะห์องค์ประกอบของการดำเนินงานนิเทศภายในโดยใช้แนวคิดชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ คือ องค์ประกอบที่ 1 วางแผนการนิเทศ องค์ประกอบที่ 2 ดำเนินการนิเทศองค์ประกอบที่ 3 ประเมินผล ติดตามและปรับปรุงการทำงาน และองค์ประกอบที่ 4 การสะท้อนผล รายงาน และเผยแพร่ผลการนิเทศผลการประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบ โดยผู้ทรงคุณวุฒิมีความเห็นว่า โดยรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก 2)การดำเนินงานนิเทศภายในโดยใช้แนวคิดชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ สำหรับสถานศึกษาสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดกาฬสินธุ์มีสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก 3) แนวทางการดำเนินงานนิเทศภายในโรงเรียนโดยใช้แนวคิดชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ สำหรับสถานศึกษาสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดกาฬสินธุ์ ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ 37 ตัวชี้วัด ผลการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของแนวทางการดำเนินงานนิเทศภายในโดยใช้แนวคิดชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ สำหรับสถานศึกษาสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดกาฬสินธุ์พบว่า แนวทางมีความเหมาะสมและมีความเป็นไปได้โดยรวมอยู่ ในระดับมาก

คำสำคัญ : 1. การพัฒนาแนวทาง 2. การนิเทศภายใน 3. ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ

ABSTRACT

The objectives of the research article were to 1) studying the indicators and components of internal supervision by professional learning community concept 2) studying the current state and desirable state of internal supervision professional learning community concept for schools under Kalasin Provincial Administrative Organization and 3) developing internal supervision implement guidelines by professional learning community concept for schools under Kalasin Provincial Administrative Organization. The study divided into 3 phases, the first phase was synthesized the components of internal supervision by professional learning community concept used assess form to collected data from 5 luminaries, the second phases was a study of the current state and desirable state of internal supervision by professional learning community concept for schools under Kalasin Provincial Administrative Organization using questionnaire to collected data from 84 administrators and teachers, the third phases was developing internal supervision implement guidelines by professional learning community concept for schools under Kalasin Provincial Administrative Organization using interview form to collected from administrators and teacher in examples schools and used assess form to collected data from 5 luminaries. Descriptive statistics used in this study were mainly percentage, average and modified

priority needs index.

The result of this study were found: 1) The result of components synthesized about the internal supervision implemented by professional learning community concept included 4 components were component 1 supervision planning, component 2 supervision, component 3 evaluate track and improve work, and component 4 reflections on the results, reporting and disseminate the supervision results. The result of components' suitability assessed by luminaries, the opinions overall were at high levels. 2)The internal supervision implemented by professional learning community concept for schools under Kalasin Provincial Administrative Organization, They have current state and desirable state overall both aspects were at high levels.3) Guidelines of internal supervision implemented by professional learning community concept for schools under Kalasin Provincial Administrative Organization included 4 components 37 indicators, the result of suitability assessment and feasibility assessment overall both aspects were at high levels.

Keywords : 1. Guidelines Development 2. Internal Supervision 3. Professional Learning Community

1. ความสำคัญและที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัย

พัฒนาการอย่างก้าวกระโดดของเทคโนโลยีก่อให้เกิดยุคโลกาภิวัตน์ซึ่งส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงและการดำเนินงานในด้านต่างๆ ที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วเพื่อรับมือกับความเปลี่ยนแปลงและคลื่นของการแข่งขันคนในสังคมจึงจำเป็นที่จะต้องปรับเปลี่ยนวิธีการดำเนินชีวิตทั้งส่วนบุคคล และวิถีขององค์กรการเรียนรู้จากตัวสังคมเองหรือที่เรียกอีกนัยหนึ่งว่าสังคมแห่งการเรียนรู้ (Learning Society) (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2551 : 46-47) กระแสความตื่นตัวต่อสังคมแห่งการเรียนรู้ทำให้ประเทศไทยกำหนดประเด็นสังคมแห่งการเรียนรู้ในนโยบายระดับชาติคือแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555 - 2559) ระบุให้สังคมแห่งการเรียนรู้เป็นหนึ่งในยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศในขณะเดียวกันยังกำหนดนโยบายการศึกษาระดับชาติมุ่งเน้นการพัฒนาสังคมแห่งการเรียนรู้ดังจะเห็นได้จากพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติฯพ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2545 ซึ่งกำหนดให้จัดการศึกษาเพื่อพัฒนาสังคมแห่งการเรียนรู้ความเสมอภาคทางการศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิต

การศึกษาของไทยในปัจจุบัน มีการตื่นตัวในการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ โดยกระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดให้มีการสร้างชุมชนการเรียนรู้ หรือ PLC ซึ่ง ย่อมาจาก Professional Learning Community มีลักษณะเป็นการรวมตัวกันทำงานพัฒนาทักษะและการเรียนรู้เพื่อปฏิบัติหน้าที่ครูเพื่อศิษย์ไปพร้อมๆ กัน ไม่ใช่เพียงนักเรียนที่จะต้องพัฒนาการเรียนรู้ แต่ครูยุคใหม่ก็จะต้องพัฒนาตนเองให้เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้และสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ขึ้นในองค์กรให้สำเร็จเป็นรูปธรรม PLC เป็นการปรับเปลี่ยนวิธีการทำงานของครู อาศัยการรวมตัวกันแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากประสบการณ์ตรงของครูแต่ละคน และร่วมกันพัฒนางาน

เป็นทีม ลักษณะของ PLC ยังมีความยืดหยุ่นที่สามารถปรับใช้ได้กับทุกงาน ทุกระดับ ไม่ว่ากลุ่มเล็ก หรือกลุ่มใหญ่ ทั้งในระดับกลุ่มงาน ระดับองค์กร ทำให้การทำหน้าที่ครูเพื่อศิษย์เป็นการทำงานเป็นกลุ่มหรือเป็นทีม ซึ่งอาจเป็นทีมในโรงเรียนเดียวกันก็ได้ ต่างโรงเรียนกันก็ได้หรืออาจจะอยู่ห่างไกลกันก็ได้ โดยแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ผ่าน ICT (ถวิล อรัญเวศ, 2560 : ออนไลน์) งานนิเทศภายในมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาการจัดการเรียนการสอน ในปัจจุบันสถานศึกษาได้นำการนิเทศภายในมาใช้ในการตรวจสอบและพัฒนาการปฏิบัติงานของครูอย่างทั่วถึงและหลากหลาย การนิเทศภายในเปรียบเสมือนกระจกเงาที่คอยส่องให้เห็นภาพการสอนของครูและเป็นกระบวนการที่เสริมสร้างการสอนของครูให้มีประสิทธิภาพเพื่อเป็นข้อมูลในการวางแผนในการพัฒนาการศึกษาการสร้างสื่อและนวัตกรรมการเรียนรู้ให้เหมาะสมในการจัดการเรียนรู้ให้กับผู้เรียนได้ถูกต้องตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรสถานศึกษาโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญและยังเป็นการสร้างความตระหนักให้กับครูถึงปัญหาเกี่ยวกับการจัดประสบการณ์เรียนรู้ให้สามารถแก้ไขปัญหาได้และสร้างขวัญกำลังใจให้กับครูผู้สอนอีกด้วย(สุรศักดิ์ ปาเฮ, 2545 : 25-27)

จากข้อมูลผลการประเมินคุณภาพนักเรียนในภาพรวมองค์การบริหารส่วนจังหวัดกาฬสินธุ์ ปีการศึกษา 2557 สาเหตุของปัญหาการจัดการศึกษาพบว่า มีข้อจำกัดหลายประการ อาทิ รูปแบบการนิเทศการศึกษาที่ให้บทบาทกับศึกษานิเทศก์และผู้บริหารการศึกษาในขณะที่ครูเป็นเพียงผู้รับการนิเทศผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษามีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องช่วยเหลือซึ่งกันและกันเพื่อปรับปรุงประสิทธิภาพการเรียนการสอนให้สูงขึ้น นอกจากนี้สภาพปัญหาและความต้องการของโรงเรียนแต่ละแห่งไม่เหมือนกันจึงเป็นการยากที่ศึกษานิเทศก์ซึ่งอยู่ภายนอกสถานศึกษาจะรู้สภาพปัญหาและความต้องการที่แท้จริงของโรงเรียน (องค์การบริหารส่วนจังหวัดกาฬสินธุ์, 2557 : 2)

จากสภาพปัญหาดังที่กล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะพัฒนาแนวทางการดำเนินงานนิเทศภายในโรงเรียนโดยใช้แนวคิดชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ เนื่องจากเล็กเห็นว่า การนำแนวคิดชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพมาใช้ในการนิเทศภายใน จะทำให้เกิดการพัฒนาระบบการนิเทศที่ดี สามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างยั่งยืน และเป็นแนวทางการเสริมสร้างองค์กรแห่งการเรียนรู้ ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายการพัฒนาประเทศ

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาองค์ประกอบของงานนิเทศภายในโดยใช้แนวคิดชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ สำหรับสถานศึกษาสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดกาฬสินธุ์

2.2 เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการดำเนินงานนิเทศภายในโดยใช้แนวคิดชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ สำหรับสถานศึกษาสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดกาฬสินธุ์

2.3 เพื่อพัฒนาแนวทางการดำเนินงานนิเทศภายในโดยใช้แนวคิดชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพสำหรับสถานศึกษาสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดกาฬสินธุ์

3. ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

3.1 ได้องค์ประกอบของการพัฒนาแนวทางการดำเนินงานนิเทศภายในโดยใช้แนวคิดชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพสำหรับสถานศึกษาสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดกาฬสินธุ์

3.2 ได้แนวทางการดำเนินงานนิเทศภายในโดยใช้แนวคิดชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ สำหรับสถานศึกษา สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดกาฬสินธุ์

3.3 สถานศึกษาสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดกาฬสินธุ์สามารถนำแนวทางการดำเนินงานนิเทศภายในโดยใช้แนวคิดชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ สำหรับสถานศึกษา สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดกาฬสินธุ์ไปพัฒนาการนิเทศภายในที่มีคุณภาพนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล

4. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาแนวทางการดำเนินงานนิเทศภายในโดยใช้แนวคิดชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ สำหรับสถานศึกษาสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดกาฬสินธุ์ ที่มีความเหมาะสมและเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ โดยมีขอบเขตเนื้อหาในการศึกษา วิเคราะห์ ประกอบด้วย 1) องค์ประกอบการนิเทศภายในประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ (หน่วยศึกษานิเทศก์, ม.ป.ป. : 14;ประจักษ์ โพพิจิตร, 2549 :20;ชนิดา ยินดีเขต, 2550 : 16; Goldhammer, 1993 : 122; Cogan, 1973 : 231; Harris, 1985 : 177) ดังนี้ (1)วางแผนการนิเทศ (2)ดำเนินการนิเทศ (3)ประเมินผล ติดตาม และปรับปรุงการทำงาน (4)สะท้อนผล รายงาน และเผยแพร่ผลการนิเทศ 2) องค์ประกอบของชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ (Hord, 1997 : Online; ณรงค์ฤทธิ์ อินทนาม, 2553 : 6; วรลักษณ์ ชูกำเนิด, 2557 : 123-134) ดังนี้ (1)การสร้างบรรทัดฐานและวิสัยทัศน์ร่วมกัน (2)การตั้งเป้าหมายเพื่อการเรียนรู้ของนักเรียน (3)การแบ่งปันประสบการณ์ส่วนบุคคล (4) การเปิดใจและร่วมมือ (5) การสร้างเครือข่าย

การวิจัยครั้งนี้ดำเนินการวิจัยเป็น 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 ศึกษาองค์ประกอบของการดำเนินงานนิเทศภายในโดยใช้แนวคิดชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ผู้วิจัยได้วิเคราะห์และสังเคราะห์องค์ประกอบของการดำเนินงานนิเทศภายในและนำเสนอผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 คน เพื่อประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบ

ระยะที่ 2 ศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์การดำเนินงานนิเทศภายใน โดยใช้แนวคิดชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ สำหรับสถานศึกษาสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดกาฬสินธุ์ โดยศึกษาจากประชากรในการวิจัย คือ ผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดกาฬสินธุ์ จำนวน 12 คน รองผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดกาฬสินธุ์ จำนวน 24 คน ครูปฏิบัติหน้าที่หัวหน้ากลุ่มบริหารงานวิชาการในสถานศึกษาสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดกาฬสินธุ์ จำนวน 12 คน ครูปฏิบัติงานวิชาการจำนวน 36 คน และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 12 คน รวม 96 คน ในสถานศึกษาสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดกาฬสินธุ์ซึ่งมีสถานศึกษาในสังกัดรวม 12 โรงเรียน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ (1)แบบสอบถามสภาพปัจจุบันการดำเนินงานนิเทศภายใน โดยใช้แนวคิดชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (2)แบบสอบถามสภาพที่พึงประสงค์การดำเนินงานนิเทศภายใน โดยใช้แนวคิดชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ สถิติที่ใช้ในการวิจัย คือ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และการวิเคราะห์หาค่าดัชนีความต้องการจำเป็น

ระยะที่ 3 พัฒนาแนวทางการดำเนินงานนิเทศภายในโดยใช้แนวคิดชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพสำหรับสถานศึกษาสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดกาฬสินธุ์ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำหรับการวิจัยระยะที่ 3 แบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ 1)กลุ่มผู้ให้ข้อมูลจากการศึกษาดูงานวิธีการปฏิบัติที่ดี ด้านการนิเทศภายในโดยใช้แนวคิดชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ คือ ผู้บริหารและครูของโรงเรียนต้นแบบ 2 แห่ง2) กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้ประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของแนวทางการดำเนินงานนิเทศภายใน โดยใช้แนวคิดชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ สำหรับสถานศึกษาสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดกาฬสินธุ์ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือแบบประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของแนวทางการดำเนินงานนิเทศภายในโดยใช้แนวคิดชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพสำหรับสถานศึกษาสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดกาฬสินธุ์

5. ผลการวิจัย

การพัฒนาแนวทางการดำเนินงานนิเทศภายในโรงเรียนโดยใช้แนวคิดชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพสำหรับสถานศึกษาสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดกาฬสินธุ์ สามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังต่อไปนี้

5.1 องค์ประกอบของการดำเนินงานนิเทศภายในโดยใช้แนวคิดชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ สำหรับสถานศึกษาสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดกาฬสินธุ์ ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ 28 ตัวชี้วัด มีรายละเอียดดังนี้องค์ประกอบที่ 1วางแผนการนิเทศมี 8 ตัวชี้วัดองค์ประกอบที่ 2 ดำเนินการนิเทศมี 7 ตัวชี้วัด องค์ประกอบที่ 3 ประเมินผล ติดตามและปรับปรุงการทำงาน มี 8 ตัวชี้วัด และองค์ประกอบที่ 4 การสะท้อนผล รายงาน และเผยแพร่ผลการนิเทศ มี 5 ตัวชี้วัด ผลการประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบการดำเนินงานนิเทศภายในโดยใช้แนวคิดชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ โดยผู้ทรงคุณวุฒิ พบว่า โดยรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า องค์ประกอบที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดสามอันดับ ได้แก่ ประเมินผล ติดตาม และปรับปรุงการทำงาน รองลงมาคือ วางแผนการนิเทศ และดำเนินการนิเทศตามลำดับ

5.2 สภาพปัจจุบันการดำเนินงานนิเทศภายในโดยใช้แนวคิดชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ พบว่า สภาพปัจจุบันโดยรวมมีระดับความคิดเห็นว่ามีการดำเนินงานอยู่ในระดับมาก สามารถเรียงลำดับค่าเฉลี่ยแต่ละด้านจากมากไปหาน้อยตามลำดับดังนี้ ดำเนินการนิเทศ สะท้อนผล รายงาน และเผยแพร่ผลการนิเทศ วางแผนการนิเทศ และประเมินผล ติดตาม และปรับปรุงการทำงาน และสภาพที่พึงประสงค์การดำเนินงานนิเทศภายในโดยใช้แนวคิดชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ พบว่า สภาพที่พึงประสงค์โดยรวมมีระดับความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามว่า อยู่ในระดับมากสามารถเรียงลำดับค่าเฉลี่ยแต่ละด้านจากมากไปหาน้อยตามลำดับดังนี้ ดำเนินการนิเทศ วางแผนการนิเทศ สะท้อนผล รายงาน และเผยแพร่ผลการนิเทศ และประเมินผล ติดตาม และปรับปรุงการทำงาน

5.3 แนวทางการดำเนินงานนิเทศภายในโรงเรียนโดยใช้แนวคิดชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ สำหรับสถานศึกษาสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดกาฬสินธุ์ มีรายละเอียดดังนี้

5.3.1 วางแผนการนิเทศ แนวทางการดำเนินงานมีดังนี้ 1)มีการประชุมเตรียมความพร้อมสำหรับการนิเทศภายในโดยใช้แนวคิดชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ 2)มีการจัดทำคำสั่งแต่งตั้งผู้นิเทศ สำหรับ

แต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้อย่างชัดเจนเป็นลายลักษณ์อักษร 3)มีกระบวนการวิเคราะห์เป้าหมายของการนิเทศร่วมกันเป็นกลุ่ม และโดยภาพรวม 4)มีกระบวนการสร้างบรรทัดฐานและสร้างวิสัยทัศน์ร่วมกัน 5)มีการแบ่งกลุ่มร่วมกันศึกษาการจัดการเรียนการสอน ตั้งแต่การวิเคราะห์หลักสูตร การออกแบบการเรียนการสอน การเลือกใช้สื่อการสอน และวิเคราะห์ปัญหา และประเด็นที่ควรพัฒนา 6)มีการประชุมระดมสมองพิจารณาเลือกวิธีการนิเทศ เครื่องมือ กิจกรรม ระยะเวลาที่เหมาะสม 7)มีการจัดทำแผนและปฏิทินการนิเทศของแต่ละกลุ่ม 8)มีการนำเสนอแผนและปฏิทินการนิเทศแก่ผู้บริหาร เพื่อพิจารณาความเหมาะสมให้ข้อเสนอแนะ และอนุมัติให้ดำเนินการ 9)มีการสร้างข้อตกลงร่วมกัน ให้ทุกคนมีส่วนร่วมและให้ความร่วมมือ เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างเป็นรูปธรรม และ 10) มีการสร้างเครือข่ายกลุ่มผู้นิเทศภายในโรงเรียนประกอบด้วยผู้นิเทศจากแต่ละกลุ่ม เพื่อร่วมกันปรึกษา วิเคราะห์ อภิปราย เกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ผู้นิเทศให้สมบูรณ์ และบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

5.3.2 ดำเนินการนิเทศแนวทางการดำเนินงานมีดังนี้ 1)ผู้นิเทศแต่ละกลุ่มประชุมเพื่อเตรียมความพร้อมก่อนการนิเทศ ทำการทบทวนบรรทัดฐาน วิสัยทัศน์ และเป้าหมาย สร้างข้อตกลงร่วมกัน 2)มีการปฏิบัติการนิเทศภายในตามแผนและปฏิทินที่ได้กำหนดไว้ 3)มีการดำเนินการนิเทศโดยไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อการปฏิบัติงานของผู้นิเทศ ผู้รับการนิเทศ และไม่กระทบต่อการเรียนรู้ของนักเรียน 4)มีการใช้เครื่องมือการนิเทศที่มีความเหมาะสมและเป็นมาตรฐานเดียวกัน 5)มีการสรุปผลการนิเทศทันทีหลังจากเสร็จสิ้นการนิเทศ 6)ผู้นิเทศให้คำแนะนำวิธีแก้ไขปัญหาเบื้องต้น 7)มีการประชุมหลังจากการนิเทศเพื่อสรุปประเด็น ข้อสังเกตที่พบ ปัญหา หรือเทคนิควิธีที่พบจากการนิเทศ ทำการจัดกลุ่มผู้รับการนิเทศที่ตามประเด็นข้อสังเกต ปัญหา หรือเทคนิควิธีที่พบ 8)มีการระดมสมองเพื่อหาวิธีแก้ไขปัญหา และวางแผนสำหรับการดำเนินการแก้ไข และการติดตาม ประเมินผล 9)เปิดโอกาสให้ผู้รับการนิเทศมีส่วนร่วมในการนิเทศ ซักถามและแลกเปลี่ยนความคิดเห็น หรือให้ข้อเสนอแนะอย่างเปิดกว้าง และสร้างสรรค์

5.3.3 ประเมินผล ติดตาม และปรับปรุงการทำงานแนวทางการดำเนินงานมีดังนี้ 1)มีการสรุปผลและวิเคราะห์ผลการนิเทศภายในเป็นกลุ่ม และโดยภาพรวม 2)มีการประเมินผลการนิเทศภายใน ผลสำเร็จปัญหาอุปสรรคที่พบเป็นกลุ่ม และโดยภาพรวม 3)มีการประเมินผลสำเร็จในการพัฒนาครู การจัดการเรียนการสอน และการทำงานเป็นกลุ่ม และโดยภาพรวม 4)มีการประเมินประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการพัฒนาที่มีต่อสถานศึกษา ผู้บริหารครูและบุคลากรทางการศึกษา นักเรียน และชุมชน 5)มีรายงานการร่วมกันวิเคราะห์จุดแข็งของการนิเทศภายใน และวิธีการที่ดีและเหมาะสมในการพัฒนาการปฏิบัติงานเป็นกลุ่ม และโดยภาพรวม 6)มีรายงานการร่วมกันวิเคราะห์จุดอ่อนของการนิเทศภายใน และวิธีการที่ดีและเหมาะสมในการพัฒนาการปฏิบัติงาน เป็นกลุ่ม และโดยภาพรวม 7)ผู้บริหารส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาเป็นกลุ่มและโดยภาพรวม ให้สำเร็จอย่างเป็นรูปธรรม 8)ผู้บริหารให้การส่งเสริมและสนับสนุนเครือข่ายความร่วมมือแก้ไขปัญหาภายในโรงเรียน ให้คำปรึกษาอย่างสม่ำเสมอ 9)ผู้บริหารติดตามผลอย่างสม่ำเสมอโดยจัดทำกำหนดการติดตามประเมินผลอย่างชัดเจน 10)มีการตรวจสอบการปรับปรุงผลการทำงานอย่างสม่ำเสมอ 11)มีการวิเคราะห์ผลกการปรับปรุงการทำงานให้สำเร็จตามเป้าหมาย

5.3.4 การสะท้อนผล รายงาน และเผยแพร่ผลการนิเทศแนวทางการดำเนินงาน มีดังนี้ 1)เปิดรับความคิดเห็นจากผู้รับการนิเทศในประเด็นที่ต้องการให้ปรับปรุงกระบวนการนิเทศภายใน 2)มีการประชุม

ระดมความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาการเรียนการสอน การนิเทศและสะท้อนผลการนิเทศในประเด็นประโยชน์ที่ได้รับจากการนิเทศภายใน 3)มีการสะท้อนผลการนิเทศ เพื่อนำผลไปพัฒนาปรับปรุงระบบการนิเทศภายใน 4)มีการรายงานผลการนิเทศภายในเป็นระยะเป็นรายสัปดาห์หรือรายเดือน ตามความเหมาะสม 5)มีการจัดทำรายงานสรุปผลการนิเทศภายในโดยใช้แนวคิดชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ 6)มีการเผยแพร่ผลการนิเทศภายในอย่างสร้างสรรค์ 7)มีการจัดการปัญหาและประเด็นที่ควรปรับปรุงของผู้รับการนิเทศโดยแก้ไขปัญหาร่วมกันอย่างเร่งด่วน และไม่นำปัญหาไปเผยแพร่ให้เกิดความเสียหายต่อผู้รับการนิเทศ

ผลการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของแนวทางการดำเนินงานนิเทศภายในโดยใช้แนวคิดชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ สำหรับสถานศึกษาสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดกาฬสินธุ์โดยรวม พบว่า แนวทางมีความเหมาะสมโดยรวมอยู่ในระดับมาก และมีความเป็นไปได้โดยรวมอยู่ในระดับมาก

6. อภิปรายผลการวิจัย

6.1 ผลการสังเคราะห์องค์ประกอบของการดำเนินงานนิเทศภายในโดยใช้แนวคิดชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ สำหรับสถานศึกษาสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดกาฬสินธุ์ ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ 28 ตัวชี้วัด ดังนี้ องค์ประกอบที่ 1 วางแผนการนิเทศมี 8 ตัวชี้วัด องค์ประกอบที่ 2 ดำเนินการนิเทศมี 7 ตัวชี้วัด องค์ประกอบที่ 3 ประเมินผล ติดตามและปรับปรุงการทำงาน มี 8 ตัวชี้วัด และองค์ประกอบที่ 4 การสะท้อนผล รายงาน และเผยแพร่ผลการนิเทศ มี 5 ตัวชี้วัดโดยมีผลการประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบการดำเนินงานนิเทศภายในโดยใช้แนวคิดชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ โดยผู้ทรงคุณวุฒิ โดยรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่าองค์ประกอบของการดำเนินงานนิเทศภายในโรงเรียนโดยใช้แนวคิดชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพที่ผู้วิจัยได้สังเคราะห์ขึ้น มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับระบบการดำเนินงานนิเทศภายในที่ประกอบด้วยการวางแผน การดำเนินการนิเทศ การประเมินผล และการสะท้อนผลรายงาน และเผยแพร่ผลการนิเทศ ดังผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาระบบการนิเทศภายในของ กัลยา เวียงนนท์ (2556 : 111) ได้ทำการศึกษาความพึงพอใจของครูผู้สอนต่อการนิเทศภายในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานขนาดเล็กสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 1 โดยทำการศึกษาในด้านด้านการวางแผนด้านการปฏิบัติการนิเทศด้านการประเมินผลและเปรียบเทียบระดับความพึงพอใจของครูผู้สอนต่อการนิเทศภายในและสอดคล้องกับผลการวิจัยของกิจติ ท่าทอง (2556 : 97-112) ได้ทำการศึกษาการพัฒนาระบบการนิเทศภายในโรงเรียนวิทยาราษฎร์นุกูลอำเภอศรีณรงค์จังหวัดสุรินทร์ ผลการวิจัยได้ดำเนินการวิจัยโดยใช้กระบวนการนิเทศภายใน 5 ขั้นตอนคือ 1)วิเคราะห์สภาพปัจจุบันปัญหาและความต้องการของผู้รับการนิเทศ 2)กำหนดทางเลือกและวางแผนการดำเนินการ 3)พัฒนาสื่อเครื่องมือและนวัตกรรม 4)ปฏิบัติตามแผนและ 5)สรุปผลและรายงานผล

6.2 สภาพปัจจุบันการดำเนินงานนิเทศภายในโดยใช้แนวคิดชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ พบว่าสภาพปัจจุบันโดยรวมมีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก สามารถเรียงลำดับค่าเฉลี่ยแต่ละด้านจากมากไปหาน้อยตามลำดับดังนี้ ดำเนินการนิเทศ สะท้อนผล รายงาน และเผยแพร่ผลการนิเทศ วางแผนการนิเทศและประเมินผล ติดตาม และปรับปรุงการทำงานสอดคล้องกับผลการศึกษาการดำเนินงานนิเทศภายในของอุทัยรัตน์ แสงพระจันทร์ (2559 : 49-61) ได้ศึกษาสภาพและแนวทางการดำเนินการนิเทศภายในสถาน

ศึกษาสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัด กลุ่ม 5 ขุนศึก ผลการวิจัยพบว่า สภาพการดำเนินการนิเทศภายในโดยรวมทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการศึกษาสภาพปัจจุบันปัญหาและความต้องการด้านการวางแผนการนิเทศภายในของสถานศึกษาด้านการปฏิบัติการนิเทศภายในของสถานศึกษา ด้านการประเมินผลและการรายงานผล มีสภาพการดำเนินงานทุกด้านอยู่ในระดับมาก ส่วนสภาพที่พึงประสงค์การดำเนินงานนิเทศภายในโดยใช้แนวคิดชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ พบว่า สภาพที่พึงประสงค์โดยรวมมีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมากสามารถเรียงลำดับค่าเฉลี่ยแต่ละด้านจากมากไปหาน้อยตามลำดับดังนี้ ดำเนินการนิเทศ วางแผนการนิเทศ สะท้อนผล รายงาน และเผยแพร่ผลการนิเทศ และประเมินผล ติดตาม และปรับปรุงการทำงานสอดคล้องกับการศึกษาของ นิชาภัทร วิลเลี่ยมส์ (2560 : 120-136) ได้ศึกษาการพัฒนาการนิเทศภายในโดยใช้กระบวนการสร้างชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า รูปแบบการนิเทศที่เกิดจากกระบวนการสร้างชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ควรมีขั้นตอนของการวางแผน การจัดทีมงาน การลงมือปฏิบัติและการสะท้อนผลที่ได้รับ

7. ข้อเสนอแนะ

7.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

การพัฒนาการดำเนินงานนิเทศภายในโดยใช้แนวคิดชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ จำเป็นที่จะต้องอาศัยความเข้าใจ และความร่วมมือจากทุกคนในองค์กรเป็นสำคัญ ผู้บริหารจึงควรให้ความสำคัญ โดยกำหนดเป็นนโยบายที่ชัดเจน มอบหมาย กำกับ ติดตามการเปลี่ยนแปลง และอาจมีการร่วมอภิปรายผลการเปลี่ยนแปลงจากการดำเนินงานนิเทศภายในโดยใช้แนวคิดชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพที่เกิดขึ้นเป็นระยะ

7.2 ข้อเสนอแนะสำหรับผู้ปฏิบัติ

การพัฒนาการดำเนินงานนิเทศภายในโรงเรียนโดยใช้แนวคิดชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ตามผลวิจัยได้ให้แนวทางการปฏิบัติโดยแบ่งกลุ่มผู้รับการนิเทศออกตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ เพื่อให้สามารถนิเทศและปรับปรุงพัฒนางาน ได้อย่างสอดคล้องภายใต้บริบทเดียวกัน

7.3 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยต่อไป

ควรมีการเพิ่มเติมเกี่ยวกับรูปแบบกิจกรรมที่เหมาะสมสำหรับการพัฒนาการดำเนินงานนิเทศภายในโรงเรียนโดยใช้แนวคิดชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ

8. เอกสารอ้างอิง

กัลยา เวียงนนท์. (2556). **ความพึงพอใจของครูผู้สอนต่อการนิเทศภายในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 1.** สารนิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. นครปฐม : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.

กิจติ ท่าทอง. (2556). **การพัฒนาระบบการนิเทศภายในโรงเรียนวิทยาราษฎร์นุกูล อำเภอศรีณรงค์ จังหวัดสุรินทร์.** การศึกษาค้นคว้าอิสระการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

ชนิดา ยินดีเขต. (2550). **การพัฒนาการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียน**. พระนครศรีอยุธยา : สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2.

ณรงค์ฤทธิ์ อินทนาม. (2553). **การพัฒนาหลักเทียบสำหรับการสร้างชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพในโรงเรียน**. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการวัดและประเมินผลการศึกษา. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ถวิล อรัญเวศ. (2560). **ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) คืออะไร**. สืบค้นเมื่อ 20 มิถุนายน 2562. จาก http://thawin09.blogspot.com/2017/02/plc.html

นิชาภัทร วิลเลี่ยมส์. (2560). การพัฒนาการนิเทศภายในโดยใช้กระบวนการสร้างชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. **สักทอง : วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ (สทมส.).** 23(2). 120-136.

ประจักษ์ โพพิจิตร. (2549). **การพัฒนาแนวทางปฏิบัติการนิเทศการศึกษาของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครนายก**. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา.

วรลักษณ์ ชูกำเนิด. (2557). รูปแบบชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพครูสู่การเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 บริบทโรงเรียนในประเทศไทย. **วารสารหาดใหญ่วิชาการ**. 12(2). 123-134.

สุรศักดิ์ ปาเฮ. (2545). การนิเทศภายในหัวใจของการปฏิรูปการเรียนรู้ในโรงเรียน. **วารสารวิชาการ.** 5(8). 25-29.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2551). **กรอบทิศทางการพัฒนาการศึกษา ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554) ที่สอดคล้องกับแผนการศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ. 2545-2559) ฉบับสรุป.** กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

หน่วยศึกษานิเทศก์. (ม.ป.ป.). **การนิเทศการศึกษา**. กรุงเทพมหานคร : กรมการฝึกหัดครู.

องค์การบริหารส่วนจังหวัดกาฬสินธุ์. (2557). **แผนการบริหารราชการ พ.ศ. 2558 องค์การบริหารส่วนจังหวัดกาฬสินธุ์**. กาฬสินธุ์ : องค์การบริหารส่วนจังหวัดกาฬสินธุ์.

อุทัยรัตน์ แสงพระจันทร์. (2559). การศึกษาสภาพและแนวทางการดำเนินการนิเทศภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดกลุ่ม 5 ขุนศึก. **วารสารครุพิบูล**. 3(1). 49-61.

Cogan, Morris. (1973). **Clinical Supervision**. Houghton Mefflin.

Goldhammer. (1993). **Clinical Supervision : Special Methods for the Supervision of Teachers**. 3rd ed. Harcourt Brace Jovanovich College Publishers.

Harris, B.M. (1985). **Supervisory Behavior in Education**. Prentice - Hall.

Hord, S. (1997). **Professional Learning Communities: Communities of Continuous Inquiry and Improvement**. Searched on 20 June 2019. From http://www.sedl.org/ pubs/ change34/>2018

9. คำขอบคุณ

การวิจัยครั้งนี้สำเร็จได้ด้วยความกรุณาจาก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุวัฒน์ จุลสุวรรณ์ อาจารย์ที่ปรึกษา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธัชชัย จิตรนันท์ ประธานกรรมการสอบ อาจารย์ ดร.สุรเชต น้อยฤทธิ์ กรรมการสอบ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อำนาจ ชนะวงศ์ กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ ที่ได้กรุณาให้คำแนะนำเพื่อปรับปรุงแก้ไขการวิจัยฉบับนี้ให้มีความถูกต้องสมบูรณ์ ตลอดจนคณาจารย์คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคามทุกท่าน ที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาให้แก่ผู้วิจัยผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูง และขอขอบคุณกำลังใจที่ดีจากครอบครัว ซึ่งเป็นส่วนสำคัญยิ่งของผู้วิจัยและให้สนับสนุนผู้วิจัยในทุกๆ ด้าน จนประสบความสำเร็จในวันนี้

การพัฒนาแนวทางการเสริมสร้างการนับถือตนเองของนักเรียนโรงเรียนฟ้าใสวิทยา สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ

Developing of the Enhance Guidelines for Students' Self Esteem of Fasai Wittaya School, Special Education Bureau

วิชุวดี สุริยวงศ์[1], สุวัฒน์ จุลสุวรรณ์[2]
Vichuvadee Suriyawong[1], Suwat Junsuwan[2]
ทำวิจัยเมื่อ พ.ศ. 2560
E-mail : vichuvadee_2529@yahoo.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1)ศึกษาองค์ประกอบและตัวชี้วัดการนับถือตนเองของนักเรียน 2)ศึกษาสภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์การเสริมสร้างการนับถือตนเอง 3)พัฒนาแนวทางการเสริมสร้างการนับถือตนเองของนักเรียนโรงเรียนฟ้าใสวิทยา สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ การวิจัยแบ่งออกเป็น 3 ระยะ ดังนี้ ระยะที่ 1 ศึกษาองค์ประกอบและตัวชี้วัดการนับถือตนเองของนักเรียน ตรวจสอบความเหมาะสมโดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน ระยะที่ 2 ศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการเสริมสร้างการนับถือตนเองของนักเรียน เก็บข้อมูลจาก ผู้บริหารสถานศึกษา ครู และบุคลากร จำนวน 30 คน ระยะที่ 3 พัฒนาแนวทางการเสริมสร้างการนับถือตนเองของนักเรียน ตรวจสอบความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของแนวทาง โดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน สถิติที่ใช้ในการวิจัย คือ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า 1)การสังเคราะห์องค์ประกอบและตัวชี้วัดของการนับถือตนเอง พบว่า ประกอบด้วย 2 องค์ประกอบหลัก 7 องค์ประกอบย่อย คือ องค์ประกอบที่ 1 ความรู้สึกมีคุณค่าที่เกิดจากตนเอง มี 4 องค์ประกอบย่อย คือ (1)การเข้าใจตนเองและพึงพอใจในภาพลักษณ์ของตนเอง (2)การจัดการทางอารมณ์

---

[1] นิสิตปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

[1] Graduate Student. Master of Education (Educational Administration). Mahasarakham University, Thailand.

[2] อาจารย์ประจำหลักสูตรการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

[2] Lecturers in the Curriculum. Master of Education (Educational Administration). Mahasarakham University, Thailand.

* ได้รับบทความ: 20 พฤษภาคม 2562; แก้ไขบทความ: 18 มิถุนายน 2562; ตอบรับการตีพิมพ์: 25 มิถุนายน 2562

Received: May 20, 2019; Revised: June 18, 2019; Accepted: June 25, 2019

(3)ความมุ่งมั่นและเพียรพยายามเพื่อความสำเร็จ (4)ความเข้มแข็งและความอดทน องค์ประกอบที่ 2 ความรู้สึกมีคุณค่าที่เกิดจากการยอมรับของผู้อื่น มี 3 องค์ประกอบย่อย คือ (1)สภาพครอบครัวและสมาชิกในครอบครัว (2)บทบาทของเพื่อนที่ดี (3)บทบาทของสมาชิกที่ดีของสังคม 2)ผลการศึกษาสภาพปัจจุบันการเสริมสร้างการนับถือตนเองของนักเรียนโรงเรียนฟ้าใสวิทยาพบว่า สภาพปัจจุบันโดยรวมมีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายองค์ประกอบ พบว่า มีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันอยู่ในระดับมากทุกองค์ประกอบ 3)แนวทางเสริมสร้างการนับถือตนเองของนักเรียนโรงเรียนฟ้าใสวิทยา สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ ประกอบด้วย 2 องค์ประกอบหลัก 7 องค์ประกอบย่อย 41 แนวทาง ผลการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของแนวทางการเสริมสร้างการนับถือตนเองของนักเรียนโรงเรียนฟ้าใสวิทยาสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ โดยรวม พบว่า แนวทางมีความเหมาะสมโดยรวมอยู่ในระดับมาก และแนวทางมีความเป็นไปได้โดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีความเป็นไปได้ในระดับมากที่สุด 1 ด้าน และในระดับมาก 6 ด้าน

คำสำคัญ : 1. การพัฒนาแนวทาง 2. การนับถือตนเอง 3. สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ

ABSTRACT

The Objectives of the research article were to 1)study the indicators of components of students' self esteem, 2) study the current state and desirable state of enhance students' self esteem, 3) develop the enhance guidelines of students' self esteem of Fasai Wittaya School, Special Education Bureau. The study were divided into 3 phases, the first phase was studying indicators of components of students' Self Esteem of Fasai Wittaya school, suitability assessment by 5 luminaries, the second phases was studying the current state and desirable state of enhance students' self esteem of Fasai Wittaya school, collected data from 30 persons, the third phases was developing the enhance guidelines of students' self Esteem, Special Education Bureau, investigated suitability and possibility of guidelines by 5luminaries. Descriptive statistics used in this study were mainly percentage, mean, and modified priority needs index.

The result were found: 1. The student's public mind component synthesized consisted of 2 components 7 sub-components were component 1) self esteem from self including 4 sub-components were 1)Self-understanding and self-image satisfaction 2)Emotional management 3)strive and endeavor 4)strength and endure, component 2)self esteem from other's acceptance have 3 sub-components were 1) family state and family members 2)good friend role 3)role of good members of society. 2. The result of current state of enhance students' self esteem of Fasai Wittaya school were found the current state overall at high level, when considering each components were found the opinion

about the current state overall at high levels. 3.The Enhance Guidelines of Students' Self Esteem of Fasai Wittaya school, Special Education Bureau including 2 components 7 sub-components 41 Guidelines. The result of suitability assessment of the enhance guidelines of students' self esteem of Fasai Wittaya school, Special Education Bureau overall at high levels and the result of possibility assessment of the enhance guidelines of students' self esteem of Fasai Wittaya school, Special Education Bureau were found the possibility of guidelines overall at high level, 1 sub-components has the possibility assessment at highest level and 6 sub-components at high levels.

Keywords : 1. Development Guidelines 2. Self Esteem 3. Special Education Bureau

1. ความสำคัญและที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัย

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 ได้วิเคราะห์สถานการณ์และแนวโน้มของสังคมไทย คุณภาพคนไทยทุกกลุ่มวัยยังมีปัญหา โดยแต่ละกลุ่มวัยมีปัญหาสำคัญที่จะส่งผลต่อการยกระดับขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศในอนาคต ซึ่งพบว่ากลุ่มเด็กวัยเรียนมีปัญหาด้านความสามารถทางเชาวน์ปัญญา (IQ) และความฉลาดทางอารมณ์ (EQ) ส่วนวัยรุ่นมีปัญหาการตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควร โดยปี 2557 เด็กวัยเรียนมี IQ เฉลี่ยที่ 93.1 ซึ่งต่ำกว่าค่ากลางมาตรฐานสากล (IQ=100) ขณะที่ EQ ปี 2554 มีคะแนนเฉลี่ย 45.12 ซึ่งต่ำกว่าระดับปกติที่ 50-100 คะแนน เนื่องจากปัญหาภาวะโภชนาการของแม่และเด็ก ปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคม การดูแลของครอบครัว ส่งผลต่อพฤติกรรมและทักษะการใช้ชีวิตที่ส่งผ่านไปสู่ช่วงวัยรุ่นโดยเฉพาะปัญหาการมีเพศสัมพันธ์ที่ไม่ปลอดภัยและไม่มีความรู้ในเรื่องการคุมกำเนิด โดยมีการคลอดจากวัยรุ่นหญิงอายุระหว่าง 15-19 ปีคิดเป็นอัตรา 47.9 รายต่อประชากรวัยเดียวกันหนึ่งพันคนในปี 2557 และยังพบว่าร้อยละ 12.8 คลอดลูกมากกว่าหนึ่งคนหรือท้องซ้ำในขณะที่ยังอายุไม่ถึง 20 ปี ซึ่งสภาพปัญหาดังกล่าวจะนำไปสู่แนวโน้มของการกลายเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยว การแต่งงานใหม่ขณะที่อายุยังน้อยไม่มีความรู้และความพร้อมในการดูแลเด็ก(สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2559 : ออนไลน์)

ปัญหาของวัยรุ่นมีสาเหตุสำคัญเพราะขาดการนับถือตนเอง ผู้ที่ขาดการนับถือตนเองจะเป็นผู้ที่มีพฤติกรรมเบี่ยงเบนไปในทางไม่ดี มีความวิตกกังวลสูง ขาดความเชื่อมั่นในตนเอง ขาดความรับผิดชอบ ไม่มีการวางแผนชีวิต ไม่เข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ หมกมุ่นกับความคิดของตนเองไม่ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ไม่มั่นใจว่าตัวเองจะมีคุณค่าหรือความสามารถหรือการยอมรับ ทำให้คนกลุ่มนี้ไม่กล้าที่จะทำอะไรเนื่องจากกลัวความล้มเหลว คนกลุ่มนี้มักจะวิจารณ์คนอื่นมากกว่าที่จะกระทำด้วยตัวเอง และยังพบอีกว่าคนกลุ่มนี้มักจะชอบความรุนแรง ติดสุรา ยาเสพติด มีเพศสัมพันธ์ก่อนวัย ทำให้พฤติกรรมเบี่ยงเบนความรู้สึกต่อตนเองมีบทบาทสำคัญอย่างมากต่อการพัฒนาบุคลิกภาพของบุคคล เพราะการเห็นคุณค่าของตนเองเป็นการสร้างภาพลักษณ์ที่ดีทำให้คนเรามีความเป็นตัวของตัวเองสูง เกิดความเชื่อมั่นในตนเอง และเป็นคนที่มีความมุ่งมั่นพยายามในการทำงานให้ประสบผลสำเร็จ การเห็นคุณค่าในตนเอง (Self-Esteem) หรือการ

นับถือตนเอง ของบุคคลเป็นการตัดสินคุณค่าของตน (Self) และการแสดงออกในรูปของทัศนคติที่บุคคลนั้นมีต่อตนเองซึ่งเป็นผลจากการที่บุคคลได้มีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมโดยเฉพาะอย่างยิ่งเชิงประเมินจากผู้อื่น โครงสร้างของตนจึงค่อยพัฒนาขึ้นเป็นภาพอันเกิดจากการรวมตัวของความคิด ความเชื่อ ประสบการณ์ของบุคคลทำให้บุคคลมีมโนภาพหรือความคิดต่อตนเอง แล้วประเมินวัดมโนภาพเหล่านั้น โดยอาศัยกระบวนการตัดสินคุณค่าของตนจากผลงาน ความสามารถคุณลักษณะต่างๆตามมาตรฐานของค่านิยมส่วนตน ในที่สุดจึงพัฒนามาเป็นการเห็นนับถือตนเองหรือการเห็นคุณค่าในตนเอง (Self-Esteem)(Mussen, Conger and Kagan, 1969 : 489) การนับถือตนเองหรือการเห็นคุณค่าในตนเอง เป็นการสร้างเกราะคุ้มกันให้กับเด็กเพราะเมื่อเด็กได้ตระหนักรู้ถึงความสำคัญของชีวิตของตนเองและเรียนรู้ความถูกต้องเหมาะสมแล้ว เขาย่อมจะรักตนเอง ปกป้องตนเองและไม่ทำหรือเข้าไปคลุกคลีกับสิ่งที่ไม่ดี Branden (1981 : 110-125)จากความสำคัญดังกล่าวจึงควรมีการทำงานเชิงบำบัดฟื้นฟู ที่มุ่งสร้างเสริมการนับถือตนเอง เพื่อตอบสนองความจำเป็นในการดำรงชีวิต ตามกรอบองค์การอนามัยโลกและกรมสุขภาพจิต (นิตยา บริสุทธิ์สุขศรี, 2556 : 98)

หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน ซึ่งเกิดจากแนวความคิดของ ดวงมาลย์ ศิลปอาชา ประธานมูลนิธิฟ้าใสให้ชีวิตใหม่อธิบดีผู้พิพากษาศาลเยาวชนและครอบครัวในปี พ.ศ. 2542 และคณะผู้พิพากษาสมทบเยาวชนและครอบครัวกลาง ได้จัดตั้งโรงเรียนฟ้าใสวิทยา เมื่อวันที่ 9 มิถุนายน พ.ศ. 2542 มีแนวความคิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของเยาวชนดังกล่าว ปัจจุบันโรงเรียนฟ้าใสวิทยา สังกัดสำนักงานบริหารงานการศึกษาพิเศษ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ เปิดรับเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดจากศาลเยาวชนและครอบครัวทั่วราชอาณาจักรให้เข้ารับการศึกษาเป็นนักเรียนอยู่ประจำกินนอนในโรงเรียนตั้งแต่ระดับชั้นประถมศึกษาจนถึงชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นหรืออายุไม่เกิน 18 ปี

ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาและพัฒนาการนับถือตนเองของนักเรียน โดยมีความมุ่งหวังที่อยากจะช่วยเหลือให้นักเรียนสามารถกลับตัวเป็นคนดีของสังคม มีอนาคตที่ดี ดำเนินชีวิตไปได้ดี และเป็นทรัพยากรที่ดีของประเทศชาติในอนาคต จึงได้ทำการศึกษาวิจัยและพัฒนาแนวทางการเสริมสร้างการนับถือตนเองของนักเรียนโรงเรียนฟ้าใสวิทยาขึ้นในครั้งนี้

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาองค์ประกอบและตัวชี้วัดการนับถือตนเองของนักเรียนโรงเรียนฟ้าใสวิทยา

2.2 เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์การเสริมสร้างการนับถือตนเองของนักเรียนโรงเรียนฟ้าใสวิทยาสังกัด สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ

2.3 เพื่อพัฒนาแนวทางการเสริมสร้างการนับถือตนเองของนักเรียนโรงเรียนฟ้าใสวิทยา สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ

3. ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

3.1 ได้ข้อมูลองค์ประกอบและตัวชี้วัดของการนับถือตนเองสำหรับผู้วิจัยและผู้สนใจเพื่อนำไปใช้ในการดำเนินการวิจัยเพื่อพัฒนาแนวทางการเสริมสร้างการนับถือตนเองและการพัฒนานักเรียนต่อไป

3.2 ได้ข้อมูลสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการเสริมสร้างการนับถือตนเองของโรงเรียนฟ้าใสวิทยา สำหรับผู้วิจัยและผู้สนใจ เพื่อนำไปใช้ในการศึกษาวิจัยและการพัฒนาการเสริมสร้างการนับถือตนเองต่อไป

3.3 ได้แนวทางการเสริมสร้างการนับถือตนเองของนักเรียนโรงเรียนฟ้าใสวิทยา สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษสำหรับโรงเรียนฟ้าใสวิทยาและหน่วยงานที่สนใจเพื่อนำไปใช้ในการพัฒนาการนับถือตนเองต่อไป

4. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้สังเคราะห์องค์ประกอบการนับถือตนเองของนักเรียนตามแนวคิดของ ชูชีพ อ่อนโคกสูง (2552 : ออนไลน์); ปรีชา ธรรมา (2547 : 153); อุมาพร ตรังคสมบัติ (2543 : 50-51); Coopersmith (1984 : 118-119); Barry (1988 : 59-62); Maslow (1970 : 45) ได้องค์ประกอบของการนับถือตนเอง 2 องค์ประกอบหลัก 7 องค์ประกอบย่อย ดังนี้ องค์ประกอบที่ 1ความรู้สึกมีคุณค่าที่เกิดจากตนเอง ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบย่อย ดังนี้ 1)การเข้าใจตนเองและพึงพอใจในภาพลักษณ์ของตนเอง 2)การจัดการทางอารมณ์ 3)ความมุ่งมั่นและเพียรพยายามเพื่อความสำเร็จ 4)ความเข้มแข็งและความอดทน องค์ประกอบที่ 2 ความรู้สึกมีคุณค่าที่เกิดจากการยอมรับของผู้อื่นประกอบด้วย 3 องค์ประกอบย่อย ดังนี้ 1)สภาพครอบครัวและสมาชิกในครอบครัว 2)บทบาทของเพื่อนที่ดี 3)บทบาทของสมาชิกที่ดีของสังคม

การวิจัยครั้งนี้ดำเนินการวิจัยเป็น 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 การศึกษาองค์ประกอบและตัวชี้วัดการนับถือตนเองของนักเรียนโรงเรียนฟ้าใสวิทยา ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน ทำหน้าที่ประเมินความเหมาะสม เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบและตัวชี้วัด

ระยะที่ 2 การศึกษาสภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์ของการพัฒนาการเสริมสร้างการนับถือตนเองของนักเรียนโรงเรียนฟ้าใสวิทยาสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษประชากรในการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาครู และบุคลากรทางการศึกษาโรงเรียนฟ้าใสวิทยาสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษจำนวน 30 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถามสภาพปัจจุบัน ซึ่งมีค่าอำนาจจำแนก(r_{xy}) ระหว่าง 0.238 – 0.774 และค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.975 และแบบสอบถามสภาพที่พึงประสงค์ซึ่งมีค่าอำนาจจำแนก(r_{xy}) ระหว่าง 0.311 – 0.756 และค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.894 สถิติที่ใช้ในการวิจัย คือ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ระยะที่ 3 การพัฒนาแนวทางการเสริมสร้างการนับถือตนเองของนักเรียนโรงเรียนฟ้าใสวิทยาสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ มี 2 ขั้นตอน คือ 1)การศึกษาวิธีปฏิบัติที่ดีในการเสริมสร้างการนับถือตนเองของนักเรียน กลุ่มผู้ให้ข้อมูล คือ ผู้บริหาร ครู และบุคลากร หน่วยงานต้นแบบ 2 แห่ง จำนวนรวม 6 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง 2)การประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของแนวทางการเสริมสร้างการนับถือตนเองของนักเรียนโรงเรียนฟ้าใสวิทยาสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษกลุ่มผู้ให้ข้อมูล คือ ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของแนวทาง

5. ผลการวิจัย

5.1 ผลการสังเคราะห์องค์ประกอบและตัวชี้วัดของการนับถือตนเอง พบว่า ประกอบด้วย 2 องค์ประกอบหลัก 7 องค์ประกอบย่อย คือ องค์ประกอบที่ 1 ความรู้สึกมีคุณค่าที่เกิดจากตนเอง มี 4 องค์ประกอบย่อย คือ 1)การเข้าใจตนเองและพึงพอใจในภาพลักษณ์ของตนเอง 2)การจัดการทางอารมณ์ 3)ความมุ่งมั่นและเพียรพยายามเพื่อความสำเร็จ 4)ความเข้มแข็งและความอดทน องค์ประกอบที่ 2 ความรู้สึกมีคุณค่าที่เกิดจากการยอมรับของผู้อื่น มี 3 องค์ประกอบย่อย คือ 1)สภาพครอบครัวและสมาชิกในครอบครัว 2)บทบาทของเพื่อนที่ดี 3)บทบาทของสมาชิกที่ดีของสังคม ผลการประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบการนับถือตนเองโดยรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก โดยองค์ประกอบหลักทั้ง 2 องค์ประกอบมีความเหมาะสม โดยรวมอยู่ในระดับมาก องค์ประกอบย่อยมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด 1 องค์ประกอบ และมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก 6 องค์ประกอบ

5.2 ผลการศึกษาสภาพปัจจุบันการเสริมสร้างการนับถือตนเองของนักเรียนโรงเรียนฟ้าใสวิทยา พบว่า สภาพปัจจุบันโดยรวมมีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายองค์ประกอบ พบว่า มีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันอยู่ในระดับมากทุกองค์ประกอบ ผลการศึกษาสภาพที่พึงประสงค์การเสริมสร้างการนับถือตนเองของนักเรียนโรงเรียนฟ้าใสวิทยาพบว่า สภาพที่พึงประสงค์โดยรวมมีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายองค์ประกอบ พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด 4 องค์ประกอบ และมีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพที่พึงประสงค์อยู่ในระดับมาก 3 องค์ประกอบ

5.3 แนวทางเสริมสร้างการนับถือตนเองของนักเรียนโรงเรียนฟ้าใสวิทยา สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ ประกอบด้วย 2 องค์ประกอบหลัก 7 องค์ประกอบย่อย 41 แนวทาง ดังนี้

5.3.1 องค์ประกอบหลักที่ 1 ความรู้สึกมีคุณค่าที่เกิดจากตนเอง

องค์ประกอบย่อยที่ 1 การเข้าใจตนเองและพึงพอใจในภาพลักษณ์ของตนเองประกอบด้วย 7 แนวทาง คือ 1)มีการเรียนรู้และทำความเข้าใจภาพลักษณ์ทางกายของตนเอง ได้แก่ รูปร่าง หน้าตา บุคลิกภาพ 2)มีการเรียนรู้และทำความเข้าใจทัศนคติเกี่ยวกับตนเอง ได้แก่ ทัศนคติ กิริยาท่าทาง การพูดการน 3)ทราบข้อดี ข้อบกพร่อง และจุดที่ควรปรับปรุงแก้ไขเกี่ยวกับภาพลักษณ์ของตนเอง 4)เข้าใจความแตกต่างและความไม่สมบูรณ์แบบ และธรรมชาติของมนุษย์ 5)ดูแลตนเองในเรื่องความสะอาดของร่างกาย การแต่งกาย ทรงผม ให้สะอาดเรียบร้อยอยู่เสมอ 6) มีการพัฒนาข้อดีของตนเอง เพื่อเสริมสร้างภาพลักษณ์ที่ดีของตนเองเสมอ และ 7)ปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องเกี่ยวกับภาพลักษณ์ของตนเองอยู่เสมอ

องค์ประกอบย่อยที่ 2 การจัดการทางอารมณ์ ประกอบด้วย 7 แนวทาง คือ 1)รู้จักควบคุมและระงับอารมณ์ที่ไม่ดี เช่น อารมณ์โกรธ ฉุนเฉียว ริษยา 2)รู้จักรักษาอารมณ์ให้เป็นปกติ ราบรื่นและเป็นไปในทางที่ดี 3)มีความหนักแน่นทางอารมณ์ มีเหตุผล ไม่อ่อนไหวง่าย 4)ใช้เหตุผลและไม่รีบร้อนในการตัดสินเรื่องต่างๆ 5)มีเจตคติเชิงบวกต่อผู้คนและสิ่งต่างๆ มองโลกในแง่ดี และมีความสุขกับสิ่งรอบตัว 6)สามารถชี้นำตนเองไม่ให้ตกเป็นทาสของอารมณ์ที่ไม่ดีได้ และ 7)สามารถสะสางอารมณ์และความรู้สึกที่ไม่ดีออกจากจิตใจของตนเองได้

องค์ประกอบย่อยที่ 3 ความมุ่งมั่นและเพียรพยายามเพื่อความสำเร็จ ประกอบด้วย 5 แนวทาง คือ 1)เข้าใจและรับรู้เกี่ยวกับความรู้และความสามารถในการเรียนหรือการทำงานของตนเอง

และความแตกต่างระหว่างบุคคล 2)มีการพัฒนาความรู้ความสามารถของตนเองอย่างต่อเนื่อง 3)มีความมุ่งมั่นและอดทนในการทำสิ่งต่างๆ จนสำเร็จ 4)มีความขยัน พากเพียร วิริยะ อุตสาหะ และมีแบบแผนในการเรียนและการทำงานที่ได้รับมอบหมาย และ 5)รู้จักการทำงานหรือการทำหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายอย่างปล่อยวางไม่เคร่งเครียดองค์ประกอบและแนวทางแสดงให้เห็นถึงการเสริมสร้างความเพียรพยายาม และความเข้มแข็งให้แก่นักเรียนเพื่อให้สามารถกระทำการสิ่ง ต่างๆ ได้และประสบความสำเร็จได้ด้วยตนเอง

องค์ประกอบย่อยที่ 4 ความเข้มแข็งและความอดทน ประกอบด้วย 6 แนวทาง ได้แก่ 1)มีจิตใจหนักแน่น ไม่อ่อนไหวหรือหวั่นไหวต่อปัญหาอุปสรรคหรือสิ่งยั่วยุยั่วยวนต่าง ๆ 2)รู้จักพินิจพิจารณาเลือกปฏิบัติหรือตัดสินใจในสิ่งที่ถูกต้องและเหมาะสม 3)มีจิตใจหนักแน่นต่อความถูกต้องและกล้าหาญที่จะปฏิเสธความชั่ว 4)มีความอดทนข่มใจตนเองในสถานการณ์ต่างๆ ได้แก่ อดทนต่อความยากลำบาก อดทนต่อความทุกข์ อดทนต่อความเจ็บใจ อดทนต่อความยั่วยวน 5) เข้มแข็งและไม่ย่อท้อต่อการเรียนหรือการทำงาน และ 6)เข้มแข็งและไม่ย่อท้อต่อการสร้างความดีเพื่อตนเองและส่วนรวมองค์ประกอบด้านความเข้มแข็งและอดทนนี้ เป็นการฝึกให้เด็กรู้จักเข้มแข็ง ต่อสู้ชีวิต มีความอดทนในการทำความดี และทำสิ่งที่ถูกต้อง

5.3.2 องค์ประกอบหลักที่ 2 ความรู้สึกมีคุณค่าที่เกิดจากการยอมรับของผู้อื่น

องค์ประกอบย่อยที่ 1 สภาพครอบครัวและสมาชิกในครอบครัวประกอบด้วย 5 แนวทาง คือ 1)เข้าใจสภาพครอบครัวและสมาชิกในครอบครัวของตนเอง 2)มีความรักและปรารถนาดีต่อครอบครัวและสมาชิกในครอบครัว 3)เข้าใจและยอมรับข้อผิดพลาดหรือข้อบกพร่องของสมาชิกในครอบครัว 4)มีความเสียสละเพื่อครอบครัวและสมาชิกในครอบครัว และ 5)สามารถช่วยแบ่งเบาภาระของครอบครัวได้อย่างเหมาะสมครอบครัว

องค์ประกอบย่อย 2 บทบาทของเพื่อนที่ดี ประกอบด้วย 5 แนวทาง คือ 1)การปฏิบัติตัวต่อเพื่อนหรือผู้อื่นโดยการมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่น 2)มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมร่วมกับผู้อื่น 3)ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น รู้จักโต้แย้งหรือปฏิเสธอย่างเหมาะสม 4)ปฏิบัติตนเป็นเพื่อนที่ดีต่อผู้อื่นและ 5)มีเจตนาที่ดีและมีความปรารถนาให้ผู้อื่นมีความสุขเพราะช่วงวัยรุ่น

องค์ประกอบย่อย 3 บทบาทของสมาชิกที่ดีของสังคม ประกอบด้วย 6 แนวทาง คือ 1)การได้รับการยอมรับจากสังคม ได้แก่ ครู พ่อแม่ ผู้ปกครอง เพื่อน โรงเรียน ชุมชน เป็นต้น 2)เป็นสมาชิกที่ดีของสังคม โดยไม่สร้างความเดือดร้อนให้สังคม 3)มีส่วนร่วมในกิจกรรมของสังคม 4)มีส่วนร่วมในการเสียสละเพื่อสังคมส่วนรวมตามโอกาสและความเหมาะสม 5)มีส่วนร่วมและให้ความสำคัญกับการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม และ 6)รักษาสภาวะทางจิตใจของตนเองให้สงบใจร่มเย็น และเป็นประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่นการปฏิบัติตนเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม

ผลการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของแนวทางการเสริมสร้างการ นับถือตนเองของนักเรียนโรงเรียนฟ้าใสวิทยาสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ โดยรวม พบว่า แนวทางมีความเหมาะสมโดยรวมอยู่ในระดับมาก และแนวทางมีความเป็นไปได้โดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีความเป็นไปได้ในระดับมากที่สุด 1 ด้าน และในระดับมาก 6 ด้าน

6. อภิปรายผลการวิจัย

6.1 ผลการสังเคราะห์องค์ประกอบและตัวชี้วัดของการนับถือตนเอง พบว่า ประกอบด้วย 2 องค์ประกอบหลัก 7 องค์ประกอบย่อย โดยผลการประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบการนับถือตนเองโดยรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก โดยองค์ประกอบหลักทั้ง 2 องค์ประกอบมีความเหมาะสมโดยรวมอยู่ในระดับมาก องค์ประกอบย่อยมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด 1 องค์ประกอบ และมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก 6 องค์ประกอบ สอดคล้องกับ นคเรศ นิลวงศ์ (2560 : 239-253) ได้ศึกษาการพัฒนาชุดฝึกอบรมเพื่อส่งเสริมความภาคภูมิใจในตนเองสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบความภาคภูมิใจในตนเอง ประกอบด้วย การกล้าแสดงออก การเห็นคุณค่าในตนเองการยอมรับตนเองการเคารพตนเอง การได้รับการยอมรับจากบุคคลอื่นในสังคม ความรับผิดชอบต่อตนเอง ความพอใจในตนเอง และความเชื่อมั่นในตนเองและผลการประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบการนับถือตนเองโดยรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก 2 องค์ประกอบ และมากที่สุด 1 องค์ประกอบ

6.2 ผลการศึกษาสภาพปัจจุบันการเสริมสร้างการนับถือตนเองของนักเรียนโรงเรียนฟ้าใสวิทยา พบว่า สภาพปัจจุบันโดยรวมมีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก และผลการศึกษาสภาพที่พึงประสงค์การเสริมสร้างการนับถือตนเองของนักเรียนโรงเรียนฟ้าใสวิทยาพบว่า สภาพที่พึงประสงค์โดยรวมมีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด สอดคล้องกับผลการศึกษาของ นรีรัตน์ เบี้ยพัด (2558 : 87-95) ได้ศึกษาการพัฒนาการจัดกิจกรรมแนะแนวโดยประยุกต์ใช้แนวคิดทฤษฎีคาลโรเจอร์ประกอบการใช้สถานการณ์จำลองเพื่อส่งเสริมความฉลาดทางอารมณ์และการยอมรับนับถือตนเองของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ผลการวิจัยพบว่า ผลการจัดกิจกรรมแนะแนว ด้านข้อมูลพื้นฐานและสภาพปัญหาของผู้เรียนยังต้องการพัฒนาการยอมรับนับถือตนเองในการจัดกิจกรรมแนะแนวเพิ่มขึ้น

7. ข้อเสนอแนะ

7.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

7.1.1 ผลการวิจัยในครั้งนี้ เป็นเพียงแนวทางการพัฒนาซึ่งยังไม่มีความชัดเจนหรือเป็นระบบมากนัก ผู้สนใจที่ต้องการนำผลการวิจัยไปใช้ อาจนำไปใช้ในการออกแบบโปรแกรมหรือรูปแบบการเสริมสร้างการนับถือตนเองของนักเรียน ที่ประกอบด้วยกระบวนการที่เป็นระบบ ทั้งการวางแผนการปฏิบัติ การตรวจสอบประเมินผล และการสะท้อนผล เพื่อนำสู่การพัฒนานักเรียนอย่างเป็นระบบและเป็นรูปธรรมมากขึ้น

7.1.2 อาจมีการสร้างเครื่องมือขึ้นวัดคุณลักษณะด้านการนับถือตนเองของนักเรียนเพื่อใช้วัดก่อนและหลังการนำแนวทางไปใช้ในการพัฒนานักเรียน เพื่อทราบผลที่เกิดขึ้นจากการใช้แนวทางว่าประสบความสำเร็จในการพัฒนานักเรียนหรือไม่ อย่างไร

7.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยต่อไป

7.2.1 ควรมีการศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับวิธีการหรือโปรแกรม หรือรูปแบบการพัฒนานักเรียนด้านการนับถือตนเอง อย่างหลากหลาย

7.2.2 ควรมีการศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับการพัฒนาการนับถือตนเองของนักเรียนจำแนกตามแต่ละองค์ประกอบ เพื่อให้ได้วิธีการพัฒนานักเรียนที่ชัดเจนและสามารถพัฒนานักเรียนได้อย่างเป็นรูปธรรม

8. เอกสารอ้างอิง

ชูชีพ อ่อนโคกสูง. (2552). **การเห็นคุณค่าในตนเอง**. สืบค้นเมื่อ 3 มีนาคม 2559. จากhttp://www.swuaa.com/webnew/index.php?option=com_content&view=article&id=188:--self-esteem&catid=56:2009-02-24-06-15-59&Itemid=57

นคเรศ นิลวงศ์. (2560). การพัฒนาชุดฝึกอบรมเพื่อส่งเสริมความภาคภูมิใจในตนเองสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา. **วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร**. 19(1). 239-253.

นรีรัตน์ เบี้ยพัด. (2558). การพัฒนาการจัดกิจกรรมแนะแนวโดยประยุกต์ใช้แนวคิดทฤษฎีคาลโรเจอร์ประกอบการใช้สถานการณ์จำลองเพื่อส่งเสริมความฉลาดทางอารมณ์และการยอมรับนับถือตนเองของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4. **วารสารบริหารการศึกษาบัวบัณฑิตมหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี**. 15(พิเศษ). 87-95.

นิตยา บริสุทธิ์สุขศรี. (2556). **ผลของกระบวนการกลุ่มต่อทักษะชีวิต เพื่อการกลับสู่สังคมของเยาวชนในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนเขต 4 จังหวัดขอนแก่น**. วิทยานิพนธ์ พยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพยาบาลสุขภาพเด็ก. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

ปรีชา ธรรมา. (2547). **จิตวิทยาและจิตวิทยาพัฒนาการ**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์นานาศึกษา.

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2559). **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 พ.ศ. 2560-2564**. สืบค้นเมื่อ 8 พฤษภาคม 2562. จากhttp://www.nesdb.go.th/ewt_news.php?nid=6420&filename=develop_issue

อุมาพร ตรังคสมบัติ. (2553). **Everest พาลูกค้นหาความนับถือตนเอง**. กรุงเทพมหานคร : ซันต้า.

Barry, P. D. (1988). **Mental Health and Mental Illness**. 5th ed. J. B. Lippincott.

Branden, N. (1981). **The Psychology of Self-Esteem**. 3rd ed. Bantam Books.

Coopersmith, S. (1984). **The Antecedents of Self-esteem**. W. H. Freeman and Company.

Maslow, Abaham M. (1970). **Motivation and Personality**. 2nd ed. Harcouty, Brace& World.

Mussen, P.H., Conger, J.J., & Kagan, J. (1969). **Child Development and Personality**. Harper & Row.

9. คำขอบคุณ

ขอแสดงความขอบคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุวัฒน์ จุลสุวรรณ์ อาจารย์ที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์ ดร.พชรวิทย์ จันทร์ศิริสิร ประธานกรรมการสอบ อาจารย์ ดร.สุรเชต น้อยฤทธิ์ กรรมการสอบ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อำนาจ ชนะวงศ์ กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก ที่ได้กรุณาให้คำแนะนำ และให้ข้อเสนอแนะในการแก้ไขปรับปรุงงานวิจัยให้มีความถูกต้องสมบูรณ์ ผู้วิจัยขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้ และขอขอบคุณ คณาจารย์ภาควิชาการบริหารและพัฒนาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ทุกท่านที่ได้อบรมให้ความรู้ และประสิทธิ์ประสาทวิชาจนผู้วิจัยประสบความสำเร็จในการเรียนและหน้าที่การงานในปัจจุบัน

รูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนตามตามแนวทางรัฐประศาสนศาสตร์พลเมืองของจังหวัดร้อยเอ็ด

Community-Based Tourism Management Model in Accordance with Civic Administration of Roi-Et Province

สิริวุฒิ รัศมีฉาย[1], ติน ปรัชญพฤทธิ์[2]
Siriwudh Rassameechai[1], Tin Pracsyapruit[2]
ทำวิจัยเมื่อ พ.ศ. 2561
E-mail : siriwudh.r@rsu.ac.th

บทคัดย่อ

การท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นเครื่องมือที่จะสร้างความเข้มแข็งของคนและองค์กรในชุมชน ที่จะบริหารและจัดการทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม โดยการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ทั้งทางด้านการกำหนดทิศทางการดำเนินการ การพัฒนาชุมชนและแหล่งท่องเที่ยว และการได้รับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยว แต่พบว่าในปัจจุบันการท่องเที่ยวโดยชุมชนยังขาดการมีส่วนร่วมของชุมชนที่เป็นรูปธรรมและการบูรณาการการทำงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การศึกษาวิจัยเรื่องรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนตามแนวทางรัฐประศาสนศาสตร์พลเมืองของจังหวัดร้อยเอ็ด มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการท่องเที่ยวโดยชุมชนในบริบทการบริหารและการจัดการ การมีส่วนร่วมของชุมชน และการท่องเที่ยวโดยชุมชนในฐานะกลไกการพัฒนาชุมชน ตามแนวทางของรัฐประศาสตร์พลเมืองที่เน้นการจัดการตนเองของชุมชน เน้นให้เกิดประโยชน์สาธารณะ ชุมชน มีคุณธรรม และมีส่วนร่วมกันในการบริหารและการจัดการ การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ชุมชน และภาคประชาสังคม ผลการวิจัยพบว่า การท่องเที่ยวโดยชุมชนของจังหวัดร้อยเอ็ดได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนทั้งในด้านองค์ความรู้ด้านการท่องเที่ยวและด้านงบประมาณ แต่ยังขาดการบูรณาการการปฏิบัติงานระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ชุมชนในพื้นที่ของ แหล่งท่องเที่ยวมีส่วนร่วมใน

---

[1] นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต

[1] Doctoral Student. Doctor of Philosophy(Public Administration). Rangsit University, Thailand.

[2] คณะรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต

[2] Faculty of Public Administration. Rangsit University, Thailand.

* ได้รับบทความ: 28 มีนาคม 2562; แก้ไขบทความ: 27 พฤษภาคม 2562; ตอบรับการตีพิมพ์: 4 มิถุนายน 2562

Received: March 28, 2019; Revised: May 27, 2019; Accepted: June 4, 2019

การบริหารและการจัดการแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน ทำให้ชุมชนมีความภาคภูมิใจและหวงแหนในวัฒนธรรมและความเป็นชุมชนของตนเอง แต่ชุมชนยังขาดองค์ความรู้ทางด้านการท่องเที่ยวและทักษะการบริหารงานเชิงกลยุทธ์ที่ต้องได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องโดยการบริหารและการจัดการแบบบูรณาการที่มีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ : 1. รูปแบบ 2. การท่องเที่ยวโดยชุมชน 3. รัฐประศาสนศาสตร์พลเมือง

ABSTRACT

Community-Based Tourism is a tool to strengthen organizations in a community in managing natural and cultural resources with participation of people in the community in setting directions, development, and benefits from tourism. However, it is found that community-based tourism nowadays still lacks concrete community participation and work integration of relevant authorities. The objective of this research on “Community-Based Tourism Management Model in accordance with Civic Administration of Roi-Et Province” is to study community-based tourism in the contexts of administration and management, participation of community and community-based tourism as a mechanism in developing community in accordance with civic administration, emphasizing self management for public benefits, moral community and participation in administration and management. This research is qualitative with in-depth interviews with all stakeholders in public, private, community and civil society. The research results found that community-based tourism of Roi-Et province has been encouraged and supported by public and private agencies in terms of tourism knowledge and budgets but lacking integration of implementation among the agencies. The community has participated in administration and management of tourism destinations and is proud of their culture and community but lacking tourism knowledge and skills in strategic administration.

Keywords : 1. Model 2. Community-Based Tourism 3. Civic Administration

1. ความสำคัญและที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัย

อุตสาหกรรมท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่มีการขยายตัวสูง มีบทบาทสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทยเป็นอย่างมาก เป็นแหล่งรายได้ที่สำคัญนำมาซึ่งเงินตราต่างประเทศ การสร้างงานและการกระจายความเจริญไปสู่ภูมิภาค การท่องเที่ยวมีส่วนสำคัญในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานของการคมนาคมขนส่ง รวมไปถึงการค้าและการลงทุน เมื่อประเทศประสบภาวะวิกฤตเศรษฐกิจที่มาจากปัจจัยทั้งภายในและภายนอก อุตสาหกรรมท่องเที่ยวมีบทบาทสำคัญในการสร้างรายได้ให้กับประเทศ สามารถช่วย

ให้เศรษฐกิจฟื้นตัวได้ในเวลาที่รวดเร็วกว่าภาคการผลิตและการบริการอื่นๆ ทำให้อุตสาหกรรมท่องเที่ยวมีแนวโน้มการแข่งขันที่รุนแรงขึ้นตามลำดับ มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและมีความอ่อนไหวง่ายจากปัจจัยลบทั้งภายในและภายนอกประเทศอย่างไม่อาจหลีกเลี่ยงได้

การท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นความพยายามของการสร้างทางเลือกในการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในประเด็นที่ให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมและได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยวและมีบทบาทในการกำหนดทิศทางการพัฒนา การท่องเที่ยวโดยชุมชนให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของชุมชน มีการบริหารและจัดการที่ชัดเจนในรูปขององค์กรชุมชน เน้นชุมชนเป็นศูนย์กลาง กำหนดให้ชุมชนกำหนดทิศทางโดยชุมชน จัดการโดยชุมชนเพื่อชุมชน และชุมชนมีบทบาทเป็นเจ้าของมีสิทธิ์ในการจัดการดูแล เพื่อให้เกิดการเรียนรู้แก่นักท่องเที่ยว โดยมีผลประโยชน์และรายได้ร่วมกันกับทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องอย่างยุติธรรม เพื่อขจัดความยากจน แต่ไม่ส่งผลกระทบในด้านลบต่อวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม เป็นการท่องเที่ยวที่คำนึงถึงความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรม (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาและองค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน), 2559 : 1)

การท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นเครื่องมือที่จะสร้างความเข้มแข็งขององค์กรในชุมชนที่จะจัดการทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม โดยกระบวนการการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ทั้งทางด้านการกำหนดทิศทางการพัฒนาและการได้รับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวซึ่งตั้งอยู่บนฐานคิดที่เน้นให้เห็นถึงความสำคัญของการผสมผสานจุดมุ่งหมายของการฟื้นฟูและอนุรักษ์สภาพแวดล้อม รวมทั้งอัตลักษณ์และความหลากหลายทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในชุมชนอันมีวิถีชีวิตและจารีตประเพณีแตกต่างกัน นอกจากนี้ยังมีจุดมุ่งหมายให้คนในชุมชนรู้จักการสร้างจิตสำนึกท้องถิ่น มีความภาคภูมิใจในความเป็นอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์และวัฒนธรรมประเพณีของตน รวมทั้งสามารถให้คำอธิบายกับคนนอกหรือนักท่องเที่ยวได้รับรู้และเข้าใจในวิถีชีวิตและวัฒนธรรมท้องถิ่นว่ามีความสวยงามและมีคุณค่าอย่างไร ในขณะเดียวกันในภาพรวมของอุตสาหกรรมท่องเที่ยว การท่องเที่ยวโดยชุมชนได้เข้าไปมีบทบาทในการสร้างคุณภาพใหม่ของการท่องเที่ยวให้มีความหมายมากกว่าการพักผ่อน ความสนุกสนาน และความบันเทิง แต่เป็นการเปิดมิติของการท่องเที่ยวเพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และเคารพคนในท้องถิ่น ซึ่งมีความสอดคล้องกับแนวคิดการสร้างระบบเศรษฐกิจไทยแบบ “หลั่นล้าอิโคโนมี” ของ ศาสตราจารย์ ดร.เอนก เหล่าธรรมทัศน์ โดยการนำจุดแข็งของไทยที่ประชาชนส่วนมากมีนิสัยรักสนุก ชอบการละเล่น มีความน่ารัก มีเสน่ห์ ใจกว้าง ชอบการบริการหรือดูแลผู้มาเยือนให้มาเป็นจุดเริ่มต้นในการทำบริการท่องเที่ยว รวมถึงไปถึงเชิงนิเวศและเชิงสุขภาพ โดยมุ่งเน้นไปที่ให้ชุมชนและท้องถิ่นมีความเจริญและรุ่งเรืองที่ยั่งยืน (เอนก เหล่าธรรมทัศน์, 2559 : 216) ผลจากการพัฒนาและการเติบโตของการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างก้าวกระโดด และกระแสการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่กำลังเป็นที่นิยมของนักท่องเที่ยว ได้ส่งผลต่อการที่จะเข้าไปแทรกแซงและพยายามพัฒนาภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่มีขนาดเล็กไปสู่ภาพขนาดใหญ่โดยหน่วยงานหรือองค์กรที่เกี่ยวข้องเพื่อสนองตอบต่อผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นเป็นหลัก โดยไม่คำนึงถึงความพร้อมของชุมชน และความยั่งยืนด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวจนก่อให้เกิดปัญหามากมายตามมาอย่างต่อเนื่อง จนบางครั้งชุมชนต้องแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นโดยลำพัง ซึ่งเหตุการณ์เหล่านี้เป็นสิ่งสำคัญอย่างมากต่อการทบทวนบทบาทของหน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐและภาคเอกชนที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดบทบาทให้กับชุมชนขณะที่ชุมชนยังขาดความพร้อม และการ

คิดแบบแยกส่วนเพื่อเน้นผลตอบแทนหรือรายได้ที่เกิดขึ้นโดยปราศจากการพิจารณาถึงความเชื่อมโยงระหว่างทรัพยากรการท่องเที่ยวกับมิติในด้านอื่นๆ

ผู้วิจัยได้เล็งเห็นถึงศักยภาพและแนวทางการพัฒนาของจังหวัดร้อยเอ็ดที่มีมุ่งเน้นในการส่งเสริมและสนับสนุนพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้เป็นส่วนหนึ่งของการสร้างมูลค่าเศรษฐกิจของจังหวัดให้เพิ่มสูง จังหวัดร้อยเอ็ด มีศักยภาพที่สามารถทำให้การท่องเที่ยวเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาจังหวัด โดยเฉพาะอย่างยิ่งแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนที่มีอยู่และกระจายในทุกพื้นที่ทุกอำเภอของจังหวัดร้อยเอ็ด มีความหลากหลายของแหล่งท่องเที่ยวตามลักษณะภูมิประเทศและวัฒนธรรมของชุมชน และมีเทศกาลต่างๆ ที่ทำให้นักท่องเที่ยวมีความสนใจมาท่องเที่ยวในจังหวัดร้อยเอ็ด ปัจจุบันการท่องเที่ยวโดยชุมชนของจังหวัดร้อยเอ็ดได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนจากหน่วยงานทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาควิชาการ แต่ยังขาดการบูรณาการการทำงานระหว่างชุมชนในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวกับหน่วยงานต่างๆ ทำให้การพัฒนาไม่มีแนวทางที่ชัดเจน ชุมชนมีความสับสนในบทบาทและหน้าที่ของหน่วยงาน ต่างทำตามบทบาทและหน้าที่ของหน่วยงาน และทำให้มีการทำงานที่ซ้ำซ้อนกัน ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้เล็งเห็นความสำคัญของการบริหารและการจัดการแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนในจังหวัดร้อยเอ็ดให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนอย่างมากและมีความยั่งยืน จึงได้ศึกษารูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนตามแนวทางรัฐประศาสนศาสตร์พลเมืองของจังหวัดร้อยเอ็ด เพื่อศึกษาในบริบทการบริหารและการจัดการโดยชุมชน การมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อการจัดการตนเอง และการท่องเที่ยวโดยชุมชนในฐานะกลไกพัฒนาชุมชน

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาการท่องเที่ยวโดยชุมชนในบริบทของการบริหารจัดการโดยชุมชน โดยการพิจารณาการใช้ประโยชน์ในประเด็นที่เน้นการจัดการการท่องเที่ยวบนเงื่อนไขของการจัดการที่มีความรับผิดชอบที่จะช่วยลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม มุ่งให้มีการจัดการที่ยั่งยืนครอบคลุมถึงการอนุรักษ์ทรัพยากร การจัดการสิ่งแวดล้อม การป้องกันและกำจัดมลพิษ การควบคุมการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีขอบเขตภายใต้เงื่อนไขของความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนท้องถิ่นกับธรรมชาติ โดยการเชื่อมโยงกับองค์กรหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

2.2 เพื่อศึกษาการท่องเที่ยวโดยชุมชนในบริบทการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อการจัดการตัวเอง คำนึงถึงความสำคัญในการมีส่วนร่วมของชุมชน การพัฒนาศักยภาพของคนในชุมชนให้มีความรู้ความสามารถและบทบาทที่สำคัญในการดำเนินงานตั้งแต่การตัดสินใจ การวางแผน การดำเนินงาน การสรุปบทเรียน และมุ่งเน้นให้เกิดความยั่งยืน เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ท้องถิ่น การกระจายรายได้ การยกระดับคุณภาพชีวิต

2.3 เพื่อศึกษาการท่องเที่ยวโดยชุมชนในฐานะกลไกการพัฒนาชุมชน ให้เห็นถึงบทบาทของทรัพยากรการท่องเที่ยวต่อการเข้าไปมีส่วนร่วมในการพัฒนาองค์กรชุมชนท้องถิ่น เป็นการชี้ให้เห็นว่า การท่องเที่ยวโดยชุมชน เป็น “เครื่องมือและกลไกของชุมชนท้องถิ่น” ในฐานะที่เป็นกระบวนการแสวงหาทางเลือกเพื่อกำหนดทิศทางการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น โดยตั้งอยู่บนพื้นฐานของวัฒนธรรม จารีตประเพณีอันหลากหลายของชุมชน

3. สมมติฐานการวิจัย

การท่องเที่ยวโดยชุมชนที่จะประสบผลสำเร็จและมีความยั่งยืนจำเป็นต้องมีการบูรณาการในด้านการบริหารและการจัดการบนพื้นฐานการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ซึ่งเริ่มจากการระเบิดความคิดที่จะทำจากภายในของชุมชน ไปสู่การร่วมมือกับหน่วยงานและองค์กรภาครัฐ ภาคเอกชน เครือข่ายที่เกี่ยวข้อง และเกิดจากความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ที่มีอยู่ในชุมชนโดยคำนึงถึงให้ชุมชนภูมิใจในความการสร้างความภาคภูมิใจของท้องถิ่น

4. ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

4.1 นำรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนไปเป็นแนวทางการกำหนดนโยบายและแผนพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนของจังหวัดร้อยเอ็ด

4.2 การท่องเที่ยวโดยชุมชนมีแนวทางการพัฒนาที่ชัดเจนและยั่งยืนโดยการบริหารและการจัดการแบบมีส่วนร่วมและการบูรณาการการทำงานระหว่างหน่วยงานทั้งภาครัฐและภาคเอกชนที่มีบทบาทและหน้าที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวโดยชุมชน

5. วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้เพื่อมุ่งศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนตามแนวทางรัฐประศาสนศาสตร์พลเมืองของจังหวัดร้อยเอ็ด เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และใช้การลดทอนข้อมูล (Data Reduction) ที่มาจากการวิเคราะห์เอกสาร การสังเกต การสัมภาษณ์เป็นหลัก (จุมพล หนิมพานิช, 2551 : 227) เอกสารที่นำมาวิเคราะห์เป็นเอกสารที่เกี่ยวข้องกับแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชน การสังเกตเป็นแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participant Observations) ในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน จำนวน 4 พื้นที่ การสัมภาษณ์เป็นการสัมภาษณ์แบบเชิงลึก (In-depth Interview) โดยการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมาย คือ ผู้มีส่วนได้เสียที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวโดยชุมชน แบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่ 1) กลุ่มข้าราชการระดับที่กำหนดนโยบายและระดับนำนโยบายไปปฏิบัติทั้งข้าราชการสังกัดหน่วยงานราชการส่วนภูมิภาคและสังกัดองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น 2) กลุ่มนักธุรกิจ ผู้นำเศรษฐกิจ ที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมท่องเที่ยวและมีบทบาทต่อการส่งเสริมและสนับสนุนการท่องเที่ยว 3) กลุ่มผู้นำชุมชนและประชาชนในชุมชนที่อยู่ในแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน และ 4) กลุ่มนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน จากนั้นนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ตามกรอบแนวคิดและทฤษฎีที่ได้กำหนด

6. ผลการวิจัย

6.1 การศึกษาการท่องเที่ยวโดยชุมชนในบริบทของการบริหารจัดการโดยชุมชน โดยการพิจารณาการใช้ประโยชน์ในประเด็นที่เน้นการจัดการการท่องเที่ยวบนเงื่อนไขของการจัดการที่มีความรับผิดชอบที่จะช่วยลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม มุ่งให้มีการจัดการที่ยั่งยืนครอบคลุมถึงการอนุรักษ์ทรัพยากร การจัดการสิ่งแวดล้อม การป้องกันและกำจัดมลพิษ การควบคุมการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีขอบเขต

พบว่า ประชาชนในแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนของจังหวัดร้อยเอ็ดได้รับการอบรมและการเรียนรู้เกี่ยวกับการบริหารและการจัดการทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ให้มีความยั่งยืนจากหน่วยงานภาครัฐและภาควิชาการ ทำให้มีความรับผิดชอบในการใช้ประโยชน์จากแหล่งท่องเที่ยว ชุมชนตระหนักและภาคภูมิใจในทรัพยากร ธรรมชาติและวัฒนธรรมที่มีการสืบทอดกันมาจากรุ่นอดีตจนถึงปัจจุบัน เกิดความรักและหวงแหนศิลปะและวัฒนธรรมของตนเอง การท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นเครื่องมือในการเผยแพร่ให้ทรัพยากรธรรมชาติแหล่งท่องเที่ยวและวัฒนธรรมให้ดำรงอยู่กับชุมชนต่อไปอย่างยั่งยืน จัดตั้งกลุ่มเพื่อทำหน้าที่ดูแลและอนุรักษ์ฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวให้มีความสวยงาม เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวในชุมชน

6.2 การศึกษาการท่องเที่ยวโดยชุมชนในบริบทการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อการจัดการตัวเอง คำนึงถึงความสำคัญในการมีส่วนร่วมของชุมชน การพัฒนาศักยภาพของคนในชุมชนให้มีความรู้ความสามารถและบทบาทที่สำคัญในการดำเนินงานตั้งแต่การตัดสินใจ การวางแผน การดำเนินงาน การสรุปบทเรียน และมุ่งเน้นให้เกิดความยั่งยืน เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ท้องถิ่น การกระจายรายได้ การยกระดับคุณภาพชีวิต พบว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนของจังหวัดร้อยเอ็ดส่วนใหญ่จะเริ่มมีส่วนร่วมตั้งแต่การตัดสินใจ การวางแผน การดำเนินงานทุกขั้นตอนโดยมีผู้นำชุมชนเป็นผู้ประสานงานกับชุมชนกลุ่มต่างๆ ซึ่งผู้นำชุมชนจะมีทั้งที่มีตำแหน่งการบริหารงาน ผู้นำชุมชนที่ไม่มีตำแหน่งบริหาร ผู้นำชุมชนที่เป็นปราชญ์ของท้องถิ่น กระบวนการในการบริหารและการจัดการแหล่งท่องเที่ยวมีการจัดตั้งคณะกรรมการเพื่อทำหน้าที่บริหารและมีคณะทำงานหรือกลุ่มอาชีพต่างๆ ในชุมชน เพื่อร่วมสร้างกิจกรรมท่องเที่ยวพัฒนาคุณภาพการบริการท่องเที่ยว รวมถึงการประชาสัมพันธ์ของการท่องเที่ยวของชุมชนตนเอง มีการประชุมเพื่อกำหนดแนวทางการดำเนินงานและแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เรื่องการท่องเที่ยวจากผู้รู้และผู้มีประสบการณ์ทั้งในพื้นที่และจากหน่วยงานจากภายนอกพื้นที่ ทำให้ชุมชนมีระบบการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนตามรูปแบบของตนเอง มีการเชื่อมโยงความร่วมมือของชุมชนกับหน่วยงานในท้องถิ่นและหน่วยงานส่วนภูมิภาคของภาครัฐ

6.3 ศึกษาการท่องเที่ยวโดยชุมชนในฐานะกลไกการพัฒนาชุมชน ให้เห็นถึงบทบาทของทรัพยากรการท่องเที่ยวต่อการเข้าไปมีส่วนร่วมในการพัฒนาองค์กรชุมชนท้องถิ่น เป็นการชี้ให้เห็นว่า การท่องเที่ยวโดยชุมชน เป็น “เครื่องมือและกลไกของชุมชนท้องถิ่น” ในฐานะที่เป็นกระบวนการแสวงหาทางเลือกเพื่อกำหนดทิศทางการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น โดยตั้งอยู่บนพื้นฐานของวัฒนธรรม จารีตประเพณีอันหลากหลายของชุมชน พบว่า แหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนของจังหวัดร้อยเอ็ดได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวจำนวนมากและมีแนวโน้มจะเพิ่มขึ้นในอนาคตเนื่องจากคนในชุมชนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการบริหารและการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนมากขึ้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคีเครือข่ายต่างๆ เข้าไปส่งเสริมและสนับสนุนตามภารกิจ ทำให้ชุมชนมีการพัฒนาในด้านต่างๆ ได้แก่ 1) ด้านเศรษฐกิจ คนในชุมชนมีรายได้เพิ่มสูงขึ้นจากนักท่องเที่ยว และรายได้มีการกระจายไปสู่ส่วนต่างๆ ในชุมชนเกิดการพัฒนาเศรษฐกิจที่หลากหลาย ซึ่งรายได้ของชุมชนมาจากการให้บริการนำเที่ยว การทำกิจกรรมการท่องเที่ยวในชุมชน การจำหน่ายสินค้าของที่ระลึกหรือสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ การจำหน่ายอาหารและเครื่องดื่ม การให้บริการที่พัก 2) ด้านสังคม คนในชุมชนมีส่วนร่วมและได้เรียนรู้เกี่ยวกับกระบวนการการบริหารและการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างเป็นระบบ มีการแบ่งหน้าที่การทำงาน ร่วมกันคิด ทำงานร่วมกัน

แก้ปัญหาร่วมกัน โดยการนำหลักการทางประชาธิปไตยมาช่วยในการบริหารและการตัดสินใจ ส่งผลให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง คนในชุมชนมีคุณภาพเพิ่มขึ้นทั้งทางด้านชีวิตและความเป็นอยู่ 3) ด้านวัฒนธรรม คนในชุมชนมีความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น นำรากฐานและความเข้มแข็งทางวัฒนธรรมไปพัฒนาชุมชน มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทางวัฒนธรรมระหว่างชุมชนกับนักท่องเที่ยวทำให้เกิดการเคารพความแตกต่างทางด้านวัฒนธรรม

7. อภิปรายผลการวิจัย

7.1 การศึกษาการท่องเที่ยวโดยชุมชนในบริบทของการบริหารจัดการโดยชุมชน โดยการพิจารณาการใช้ประโยชน์ในประเด็นที่เน้นการจัดการการท่องเที่ยวบนเงื่อนไขของการจัดการที่มีความรับผิดชอบที่จะช่วยลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม มุ่งให้มีการจัดการที่ยั่งยืนครอบคลุมถึงการอนุรักษ์ทรัพยากร การจัดการสิ่งแวดล้อม การป้องกันและกำจัดมลพิษ การควบคุมการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีขอบเขต จากผลการศึกษาพบว่าการท่องเที่ยวโดยชุมชนของจังหวัดร้อยเอ็ด ผู้นำชุมชนและคนในชุมชนมีกระบวนการบริหารและการจัดการแหล่งท่องเที่ยวที่ทำให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อชุมชน โดยคำนึงถึงศักยภาพและทรัพยากรทางการท่องเที่ยวของชุมชน ชุมชนให้ความสำคัญในเรื่องผลกระทบที่จะทำให้แหล่งท่องเที่ยวเกิดความเสียหายและทรุดโทรม ซึ่งเป็นผลจากการที่นักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวในชุมชน โดยการกำหนดแนวทางเพื่อลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ลดปัจจัยที่เป็นผลกระทบด้านลบต่อแหล่งท่องเที่ยว ผ่านกลไกการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ดวงพร อ่อนหวาน และคณะ (2555 : 79-92) ศึกษาวิจัยความต้องการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนในอำเภอกัลยาณวัฒนา จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า พื้นที่อำเภอกัลยาณิวัฒนา จังหวัดเชียงใหม่ เป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพที่จะเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มีจุดดึงดูดนักท่องเที่ยวได้เรียนรู้เกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติ คนในชุมชนมีความรู้ความเข้าใจด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนและเห็นความสำคัญของการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่จะมีผลต่อการพัฒนาชุมชน และการลดผลกระทบด้านลบต่อทรัพยากรท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมในชุมชนจะทำให้การท่องเที่ยวโดยชุมชนมีการพัฒนาอย่างยั่งยืนในที่สุด

7.2 การศึกษาการท่องเที่ยวโดยชุมชนในบริบทการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อการจัดการตัวเอง คำนึงถึงความสำคัญในการมีส่วนร่วมของชุมชน การพัฒนาศักยภาพของคนในชุมชนให้มีความรู้ความสามารถและบทบาทที่สำคัญในการดำเนินงานตั้งแต่การตัดสินใจ การวางแผน การดำเนินงาน การสรุปบทเรียน และมุ่งเน้นให้เกิดความยั่งยืน เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ท้องถิ่น การกระจายรายได้ การยกระดับคุณภาพชีวิต ผลการศึกษาวิจัยพบว่าการดำเนินงานและการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนของจังหวัดร้อยเอ็ดมีการบริหารและการจัดการโดยเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชน เริ่มตั้งแต่การวางแผนการดำเนินงาน การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน การจัดกิจกรรมท่องเที่ยว การส่งเสริมการตลาด การติดตามและการประเมินผล ซึ่งมีผู้นำชุมชนและคนในชุมชนจะร่วมประชุมเพื่อกำหนดกฎเกณฑ์ ระเบียบ สำหรับนำมาใช้ในการบริหารและการจัดการ ให้เกิดความยั่งยืนและชุมชนได้รับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวอย่างเป็นธรรมและกระจายไปยังทุกคนในชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ธเนศ ศรีสถิต, วรรณา คำปวนบุตร และคณะ (2556 : บทคัดย่อ) ศึกษาวิจัยการมีส่วนของชุมชนในการนัดการการท่องเที่ยวบนฐานเชิงนิเวศวัฒนธรรมในเขตพื้นที่ตำบลพระธาตุ อำเภอนาดูน จังหวัดมหาสารคาม พบว่าชุมชนมีศักยภาพในด้านการมีส่วนร่วม

โดยเฉพาะผู้นำชุมชนและชุมชนในการบริหารและการจัดการแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ตำบลพระธาตุ มีศักยภาพในด้านการจัดการ การให้บริการของคนในชุมชน ด้านกระบวนการ ขั้นตอนการให้บริการ ด้านการให้ความรู้แก่ชุมชน ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวโดยชุมชน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ เพ็ญจันทร์ สังข์แก้ว และคณะ (2553 : บทคัดย่อ) ศึกษาการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนบนพื้นที่สูง ตำบลทุ่งสมอ อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ พบว่า ชุมชนในแหล่งท่องเที่ยวและภาคีเครือข่ายร่วมกันกำหนดแผนดำเนินการเพื่อให้ประสบผลสำเร็จ โดยการสำรวจแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่และพื้นที่ใกล้เคียง จัดการอบรมให้ความรู้ด้านอุตสาหกรรมท่องเที่ยว การจัดการธุรกิจการท่องเที่ยว การจัดการที่พักแบบโฮมสเตย์ในชุมชน การจัดการมัคคุเทศก์น้อย การเพิ่มศักยภาพการผลิตพืชผักปลอดสารพิษให้แก่คนในชุมชน

7.3 ศึกษาการท่องเที่ยวโดยชุมชนในฐานะกลไกการพัฒนาชุมชน ให้เห็นถึงบทบาทของทรัพยากรการท่องเที่ยวต่อการเข้าไปมีส่วนร่วมในการพัฒนาองค์กรชุมชนท้องถิ่น เป็นการชี้ให้เห็นว่า การท่องเที่ยวโดยชุมชน เป็น “เครื่องมือและกลไกของชุมชนท้องถิ่น” ในฐานะที่เป็นกระบวนการแสวงหาทางเลือกเพื่อกำหนดทิศทางการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น โดยตั้งอยู่บนพื้นฐานของวัฒนธรรม จารีตประเพณีอันหลากหลายของชุมชนผลการวิจัยพบว่า แหล่งท่องเที่ยวและทรัพยากรการท่องเที่ยวของจังหวัดร้อยเอ็ดเมื่อได้รับการพัฒนาและเสริมให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน ทำให้ชุมชนได้ผลประโยชน์และเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาชุมชน เป็นเครื่องมือสร้างความเข้มแข็งขององค์กรที่ชุมชนจัดตั้งขึ้น กลุ่มวิชาชีพที่ต่างๆ ในการบริหารและการจัดการทรัพยากร ธรรมชาติ และวัฒนธรรม โดยกระบวนการการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนที่ร่วมกันกำหนดทิศทางการพัฒนาและได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยว ซึ่งสอดคล้องกับ วรรณวิมล ภู่นาค (2558 : บทคัดย่อ) ศึกษาเกี่ยวกับศักยภาพชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน กรณีศึกษาตลาดน้ำอัมพวา พบว่า ศักยภาพของการการจัดการแหล่งท่องเที่ยวและแหล่งท่องเที่ยวของตลาดน้ำอัมพวาทำให้ชุมชนมีเศรษฐกิจดีขึ้น มีรายได้เพิ่มขึ้นจากการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทางด้านสังคมและวัฒนธรรมระหว่างชุมชนกับนักท่องเที่ยวเพื่อตระหนักให้เห็นถึงคุณค่าและความสำคัญของวิถีชีวิตประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่น

8. ข้อเสนอแนะ

8.1 ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

8.1.1 ผู้นำชุมชนและคนในชุมชนควรได้รับการสนับสนุนและส่งเสริมในเรื่ององค์ความรู้เรื่องอุตสาหกรรมท่องเที่ยวและกลยุทธ์ในการส่งเสริมการตลาดเพื่อนำความรู้ไปใช้สำหรับการพัฒนาทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวได้อย่างมีประสิทธิภาพ

8.1.2 หน่วยงานและภาคีต่างๆ ที่มีส่วนได้เสียทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และนักวิชาการ ควรมีการจัดทำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างชัดเจน มีการบูรณาการกันระหว่างหน่วยงานและภาคีต่างๆ เพื่อให้การดำเนินงานเกี่ยวกับการส่งเสริมและสนับสนุนชุมชนให้มีความรู้และทักษะทางด้านการท่องเที่ยวเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและมีความยั่งยืน

8.1.3 ส่งเสริมและสนับสนุนให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยเริ่มตั้งแต่การวางแผน การบริหารและการจัดการ เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อชุมชน

8.1.4 ส่งเสริมและสนับสนุนให้การท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นกลไกในการพัฒนาชุมชนให้มีความเข้มแข็ง และให้ตระหนักถึงความสำคัญของทรัพยากรการท่องเที่ยวในชุมชน ด้านเศรษฐกิจชุมชนมีรายได้เสริมจากการท่องเที่ยว ด้านสังคมชุมชนได้เรียนรู้การบริหารและการจัดการแบบมีส่วนร่วมผ่านกระบวนการทางประชาธิปไตย และชุมชนมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้วัฒนธรรมกับนักท่องเที่ยว

8.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยต่อไป

8.2.1 ควรมีการทำวิจัยการเชื่อมโยงเส้นทางการท่องเที่ยวโดยชุมชนของกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง (จังหวัดร้อยเอ็ด กาฬสินธุ์ สารคาม และขอนแก่น) เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนการท่องเที่ยวโดยชุมชนของพื้นที่ดังกล่าวพัฒนาอย่างยั่งยืนและมีนักท่องเที่ยวเดินทางไปท่องเที่ยว ซึ่งจะทำให้เกิดประโยชน์แก่ชุมชนในแหล่งท่องเที่ยว

8.2.2 ควรมีการทำวิจัยการบริหารและการจัดการแบบมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนในกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง (จังหวัดร้อยเอ็ด กาฬสินธุ์ สารคาม และขอนแก่น) เพื่อให้การบริหารและการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีความต่อเนื่องและยั่งยืน

8.2.3 ควรมีการทำการวิจัยปัจจัยและผลกระทบด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนต่อระบบสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมของชุมชน เพื่อนำไปเป็นแนวทางการจัดทำแผนยุทธศาสตร์และกลยุทธ์การพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนให้มีความยั่งยืน

9. เอกสารอ้างอิง

กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาและองค์การบริหารพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน. **แผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน พ.ศ. 2559-2563.** กรุงเทพมหานคร : กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา.

จุมพล หนิมพานิช. (2551). **การวิจัยเชิงคุณภาพในทางรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์.** กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย.

ดวงพร อ่อนหวาน และคณะ (2555). ความต้องการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนในอำเภอกัลยาณิวัฒนา จังหวัดเชียงใหม่. **วารสารการวิจัยเพื่อพัฒนาสังคม**. 5(2). 79-92.

ธเนศ ศรีสถิตย์, วรรณา คำปวนบุตร และคณะ (2556). **รายงานการวิจัย เรื่อง การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวบนฐานนิเวศวัฒนธรรมในเขตพื้นที่ตำบลพระธาตุ อำเภอนาดูน จังหวัดมหาสารคาม.** กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).

เพ็ญจันทร์ สังข์แก้ว และคณะ. (2553). **รายงานการวิจัยเรื่องการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนบนพื้นที่สูง ตำบลสมอ อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์.** เพชรบูรณ์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์.

วรรณวิมล ภู่นาค (2558). ศักยภาพชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน กรณีศึกษา : ตลาดน้ำอัมพวา. **วารสารวิทยบริการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.** 26(1). 63-74.

เอนก เหล่าธรรมทัศน์. (2559). **เมืองนิยม : เมืองของไทย คือบ้านของเรา.** นนทบุรี : ศูนย์ศึกษามหานครและเมือง มหาวิทยาลัยรังสิต.

10. คำขอบคุณ

การวิจัยครั้งนี้สำเร็จได้ด้วยความกรุณาและความเมตตาเป็นอย่างสูงจาก ศาสตราจารย์ ดร.เอนก เหล่าธรรมทัศน์ อธิการวิทยาลัยรัฐกิจ มหาวิทยาลัยรังสิต และ ศาสตราจารย์ ดร.สมบูรณ์ สุขสำราญ คณบดีสถาบันรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต ที่กรุณาให้ความรู้ทางด้าน รัฐประศาสนศาสตร์และความรู้ด้านอื่นๆ ในระหว่างที่กำลังศึกษา ขอขอบคุณ ศาสตราจารย์ ดร.ติณ ปรัชญพฤทธิ์ อาจารย์ที่ปรึกษา ที่ให้ความรู้ทางด้านเนื้อหาและวิชาการจนทำให้งานวิจัยฉบับนี้มีความสมบูรณ์ ขอขอบคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.จุมพล หินมพานิช และ ศาสตราจารย์(กิตติคุณ) ดร.สุเทพ เชาวลิต กรรมการสอบดุษฎีนิพนธ์ที่ให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการศึกษาวิจัยทั้งในเรื่องเนื้อหาและระเบียบวิธีวิจัย ผู้วิจัยขอกราบพระคุณทุกท่านเป็นอย่างสูง ณ โอกาสนี้ ขอกราบขอบพระคุณคุณพ่อ คุณแม่ และครอบครัว อันเป็นที่เคารพรักยิ่งและเป็นกำลังใจสำคัญในห้วงเวลาที่ศึกษาและการทำดุษฎีนิพนธ์ จนทำให้ผู้วิจัยประสบความสำเร็จในการศึกษาระดับสูงสุดของชีวิต

การพัฒนาแนวทางการบริหารกลุ่มเครือข่ายเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา สำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 1

Development of Academic Network Administration Guidelines for Educational Quality Development for Schools under the Office of Roi Et Primary Education Service Area Office 1

นฤมล ฤทธิแสง[1], ธนารัตน์ ศรีผ่องงาม[2]
Narumon Ritthisang[1], Thanarat Sripongngam[2]
ทำวิจัยเมื่อ พ.ศ. 2561
Email : krajeab_n@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1)ศึกษาองค์ประกอบของเครือข่าย (2)ศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารกลุ่มเครือข่าย สำหรับสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 1 (3)พัฒนาแนวทางการบริหารกลุ่มเครือข่ายเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา สำหรับสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 1 การวิจัยแบ่งออกเป็น 3 ระยะ ดังนี้ ระยะที่ 1 ศึกษาองค์ประกอบของเครือข่ายและประเมินความเหมาะสม โดยผู้ทรงคุณวุฒิ 5 คน ระยะที่ 2 ศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารกลุ่มเครือข่ายเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างคือ ผู้บริหารและครู ซึ่งเป็นคณะกรรมการเครือข่ายของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 1 จำนวน 214 คน จาก 107 โรงเรียน 14 เครือข่าย ระยะที่ 3 พัฒนาแนวทางการบริหารกลุ่มเครือข่ายเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา สำหรับสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 1 ประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของแนวทางโดยผู้ทรงคุณวุฒิ 7 คน สถิติที่ใช้ในการวิจัย คือ ร้อยละค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

---

[1] นิสิตปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

[1] Graduate Student. Master of Education (Educational Administration). Mahasarakham University, Thailand.

[2] อาจารย์ประจำหลักสูตรการศึกษามหาบัณฑิต คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

[2] Lecturers in the Curriculum. Master of Education Faculty of Education. Mahasarakham University, Thailand.

* ได้รับบทความ: 25 พฤษภาคม 2562; แก้ไขบทความ: 3 กรกฎาคม 2562; ตอบรับการตีพิมพ์: 9 กรกฎาคม 2562

Received: May 25, 2019; Revised: July 3, 2019; Accepted: July 9, 2019

ผลการวิจัยพบว่า 1)องค์ประกอบและตัวชี้วัดของเครือข่ายประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ 25 ตัวชี้วัด 2)สภาพปัจจุบันการบริหารกลุ่มเครือข่ายของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 1 โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับปานกลาง และสภาพที่พึงประสงค์โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก 3)แนวทางการพัฒนาการบริหารกลุ่มเครือข่ายเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาสำหรับสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 1 มี 5 องค์ประกอบ 30 ตัวชี้วัด และ 59 แนวทาง มุ่งเน้นการส่งเสริมการมีส่วนร่วมภายในเครือข่าย การบริหารจัดการที่เกิดจากการยอมรับของสมาชิกเครือข่าย การทำข้อตกลงร่วมกันในการบริหารจัดการทรัพยากรของกลุ่มเครือข่าย และการเปิดรับความร่วมมือของหน่วยงานหรือบุคคลภายนอกทั้งภาครัฐและภาคเอกชน รวมถึงการสร้างภาคีเครือข่ายร่วมกับสถาบันอุดมศึกษาเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งทางวิชาการโดยมีผลการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของแนวทาง โดยรวมอยู่ในระดับมาก

คำสำคัญ : 1. การพัฒนาแนวทาง 2. การบริหารกลุ่มเครือข่าย 3. กลุ่มเครือข่ายโรงเรียน

ABSTRACT

The Objectives of the research article were to 1) study the components of network 2) study the current state and desirable state of academic network administration for schools under the office of Roi Et primary education service area office 1 3) development the academic network administration guidelines for educational quality development for schools under the office of Roi Et primary education service area office1. The study divided to3phases, the first phase was study the components of network and suitability assessed by 5 luminaries, the second phase was study the current state and desirable state of academic network administration collected data from samples group including administrators and teachers which was the committee of academic network administration of schools under the office of Roi Et primary education service area office1, 214 persons from 107 schools 14 networks, the third phase was development the academic network administration guidelines for educational quality development for schools under the office of Roi Et primary education service area office1. Guidelines' suitability assessment and possibility assessment by 7 luminaries. Descriptive statistics used in this study were mainly percentage, average and standard deviation.

The result of this study were found: 1)The components and indicators of network including 5 components 25 indicators. 2)The current state of academic network administration for schools under the office of Roi Et primary education service area office 1 overall and all aspects were at moderate levels and overall and the desirable state of academic network administration overall and all aspects were at high levels. 3)The academic network

administration guidelines for educational quality development for schools under the office of Roi Et primary education service area office 1 including 5 components 30 indicators and 59 guidelines. Focus on internal participation academic network, management administration by network member acceptance, create agreement on academic network resource management administration and openness for cooperation of agencies or outsiders from public and private sectors cover network partner creation with higher education institutions to strengthen academic strength. The results of suitability assessment and feasibility assessment of guidelines overall at high level.

Keywords : 1. Guidelines Development 2. Academic Administration Network 3. School Network Group

1. ความสำคัญและที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัย

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติพุทธศักราช 2542 ที่ได้ระบุสาระเกี่ยวกับการกระจายอำนาจการบริหารการศึกษาไว้ในมาตรา 39 คือให้กระทรวงศึกษาธิการกระจายอำนาจการบริหารงานและการจัดการศึกษาทั้งด้านวิชาการงบประมาณการบริหารงานบุคคลและการบริหารงานทั่วไป ไปยังคณะกรรมการและสำนักงานการศึกษาศาสนาและวัฒนธรรมเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาโดยตรง (วิจิตร ศรีสะอ้าน, 2542 : 36) จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่สถานศึกษาจะต้องบริหารงานและจัดการศึกษาเพื่อรองรับการกระจายอำนาจทางการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 เกี่ยวกับงานทั้ง 4 ด้านเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์และเกิดประสิทธิภาพสูงสุดต่อองค์กรการมีกฎหมายกำหนดให้สถานศึกษาเป็นนิติบุคคลทำให้สถานศึกษามีอิสระมีความเข้มแข็งในการบริหารเพื่อให้การบริการเป็นไปอย่างคล่องตัวรวดเร็วมีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนสถานศึกษาชุมชนท้องถิ่นและประเทศชาติตามหลักการกระจายอำนาจและการบริหารที่ใช้โรงเรียนเป็นฐานโดยมุ่งให้การบริหารจัดการศึกษาเบ็ดเสร็จที่สถานศึกษาอย่างไรก็ตามแม้ว่าสถานศึกษาจะมีฐานะเป็นนิติบุคคลแต่ก็ยังเป็นหน่วยงานที่สังกัดเขตพื้นที่การศึกษาและไม่สามารถใช้อำนาจหน้าที่ได้เองโดยอิสระ(กระทรวงศึกษาธิการ, 2546 : 12)

การบริหารจัดการศึกษาสถานศึกษาในปัจจุบัน ยังคงมีปัญหาในการดำเนินการและการบริหารจัดการ ได้แก่ 1)ปัญหาด้านวิชาการ 2)ปัญหาด้านบุคลากร 3)ปัญหาด้านอาคารสถานที่สื่อวัสดุอุปกรณ์ครุภัณฑ์และงบประมาณและ 4)ปัญหาด้านบริหารจัดการจากสภาพปัจจุบันปัญหาดังกล่าว หน่วยงานและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้แสวงหาแนวทางนวัตกรรมและเทคโนโลยีต่าง ๆ หลากหลายรูปแบบมาใช้ในการบริหารจัดการศึกษาในโรงเรียนเพื่อให้ผู้เรียนมีคุณภาพมาตรฐาน อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล เช่น รถคอมพิวเตอร์เคลื่อนที่ (Computer Mobile Unit) RIT (Reduce Instructional Time) (e-learning) การสอนทางไกลผ่านดาวเทียมการสอนแบบบูรณาการการสอนหมุนเวียนโรงเรียนศาลาวัดครูคนเดียวสอนหลายชั้นและการบริหารจัดการศึกษารวมกันในแบบเครือข่ายแต่การดำเนินการยังไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร ทั้งนี้เพราะว่าโรงเรียนแต่ละขนาดมีบริบทปัญหาและข้อจำกัดแตกต่างกัน(สำนักงานคณะกรรมการ

การศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2558 : 22)เครือข่ายการบริหารจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นกลยุทธ์สำคัญอย่างหนึ่งที่จะเป็นพลังขับเคลื่อนการบริหารจัดการศึกษาให้ประสบผลสำเร็จซึ่งความจำเป็นและความสำคัญของการบริหารจัดการการศึกษาในรูปเครือข่ายไม่ใช่จะพึ่งเกิดขึ้นในยุคปฏิรูปการศึกษานี้เท่านั้นแต่ได้เกิดขึ้นและดำเนินมาตั้งแต่ยุคเริ่มต้นที่มีระบบการศึกษา ต่างกันตรงที่ว่าในยุคก่อนภาคส่วนอื่นๆ ที่โรงเรียนหรือสถานศึกษาจะต้องเกี่ยวข้องสัมพันธ์ด้วยนั้นมีจำนวนจำกัดหากพิจารณากันเฉพาะสัมพันธภาพและความร่วมมือกันในการบริหารจัดการศึกษาในกลุ่มสถานศึกษาด้วยกันยังเป็นเรื่องมีข้อจำกัด โดยความสำเร็จหรือไม่สำเร็จของเครือข่ายการศึกษาส่วนหนึ่งขึ้นอยู่กับเครือข่ายการบริหาร (ธีระ รุญเจริญ, 2545 : 9)

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 1 เริ่มดำเนินการจัดกลุ่มและแบ่งโรงเรียนออกในลักษณะของกลุ่มเครือข่าย ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2555 โดยได้แบ่งโรงเรียนในสังกัดออกเป็นกลุ่มเครือข่ายจำนวน 22 กลุ่ม มีจำนวนโรงเรียน 236 โรงเรียน โดยแต่ละกลุ่มจะมีโรงเรียนที่เป็นฝ่ายประสานงานกลุ่มดำเนินการในปัจจุบันประสบปัญหาในการดำเนินงานกลุ่มเครือข่ายโรงเรียน ได้แก่ บุคลากรขาดความรู้ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ ผู้ที่มีหน้าที่รับผิดชอบในการประสานงานกลุ่มเครือข่ายโรงเรียนรวมไปถึงสมาชิกกลุ่มเครือข่ายโรงเรียนไม่มีความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ ทำให้ส่งผลกระทบต่อการถ่ายทอดข้อมูลข่าวสารผิดเพี้ยนไป ทำให้เกิดการเบื่อหน่ายในการทำกิจกรรมต่างๆ การไม่ได้กำหนดยุทธศาสตร์ในการดำเนินงานกลุ่มเครือข่ายโรงเรียนให้ชัดเจน การไม่ให้ความร่วมมือในการดำเนินงานเครือข่ายซึ่งปัญหาเหล่านี้ส่งผลกระทบต่อการดำเนินงานกลุ่มเครือข่ายโรงเรียน ดังนั้น ผู้วิจัยมีส่วนร่วมในการปฏิบัติหน้าที่ของกลุ่มเครือข่ายพระธาตุเขืองเชียงขวัญ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 1 จึงมีความสนใจศึกษาและพัฒนาแนวทางการพัฒนาการบริหารกลุ่มเครือข่ายเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาสำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 1 เพื่อให้เกิดความชัดเจน เป็นการสร้างแนวปฏิบัติในการบริหารและการดำเนินงานของกลุ่มเครือข่าย และเป็นการพัฒนาคุณภาพการศึกษาต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ของเครือข่ายเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา สำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 1

2.2 เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารกลุ่มเครือข่าย สำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 1

2.3 เพื่อพัฒนาแนวทางการบริหารกลุ่มเครือข่ายเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา สำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 1

3. ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

3.1 ได้ข้อมูลองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ของกลุ่มเครือข่ายโรงเรียน เป็นข้อมูลสารสนเทศสำหรับผู้บริหาร ผู้เกี่ยวข้องกับการบริหารกลุ่มเครือข่าย และผู้สนใจ เพื่อนำไปใช้ในการพัฒนาการบริหารหรือการดำเนินงานของกลุ่มเครือข่าย

3.2 ได้ข้อมูลสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารกลุ่มเครือข่าย สำหรับสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 1 เพื่อเป็นข้อมูลสารสนเทศสำหรับผู้บริหาร ผู้เกี่ยวข้องกับการบริหารกลุ่มเครือข่าย และผู้สนใจ เพื่อนำไปใช้ในการพัฒนาการบริหารการดำเนินงานของกลุ่มเครือข่าย หรือการศึกษาวิจัยต่อไป

3.3 ได้แนวทางการบริหารกลุ่มเครือข่ายเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา สำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 1 สำหรับผู้บริหาร ผู้เกี่ยวข้องกับการบริหารกลุ่มเครือข่าย และผู้สนใจ เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในการบริหารกลุ่มเครือข่ายหรือการวิจัยเพื่อพัฒนาต่อไป

4. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้แบ่งวิธีดำเนินการวิจัยออกเป็น 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 ศึกษาองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ของเครือข่ายเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา สำหรับสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 1 กลุ่มผู้พิจารณาความเหมาะสมขององค์ประกอบของเครือข่าย ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน (ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลคือแบบประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบ ซึ่งผ่านการตรวจสอบความเหมาะสมของเครื่องมือ โดยคณะผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือ 5 คน

ระยะที่ 2 ศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารกลุ่มเครือข่าย สำหรับสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 1ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหารและครู จำนวน 472 คน จาก 236 โรงเรียน 22 เครือข่าย เป็นผู้บริหาร 236 คน และครู 236 คน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางเครจซี่และมอร์แกน สุ่มตัวอย่างโดยใช้วิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi Stage Random Sampling)ได้กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้บริหารและครูซึ่งเป็นคณะกรรมการเครือข่ายของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 1 จำนวน 214 คน จาก 107 โรงเรียน 14 เครือข่าย เป็นผู้บริหาร 107 คน และครู 107 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลคือแบบสอบถามสภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารเครือข่ายสำหรับสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 1 ซึ่งมีค่าดัชนีความสอดคล้อง IOC ระหว่าง 0.60-1.00 (ประเมินโดยคณะผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือ 5 คน) จากนั้นนำแบบสอบถามไปทดลองใช้กับกลุ่มทดลองเครื่องมือ จำนวน 30 คน ซึ่งไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง ผลการวิเคราะห์ค่าคุณภาพเครื่องมือ พบว่า แบบสอบถามสภาพปัจจุบัน มีค่าอำนาจจำแนก (r_{xy}) ระหว่าง 0.294-0.846 และค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ (μ) 0.973 แบบสอบถามสภาพที่พึงประสงค์ มีค่าอำนาจจำแนก (r_{xy}) ระหว่าง 0.324-0.766 และค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ (μ) 0.986

ระยะที่ 3 พัฒนาแนวทางการบริหารกลุ่มเครือข่ายเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา สำหรับสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 1 มีรายละเอียดดังนี้ 1) ศึกษาวิธีการปฏิบัติที่ดี (Best Practice) ด้านการบริหารกลุ่มเครือข่ายโรงเรียนประถมศึกษา กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้บริหารและครู ผู้ประสานงานเครือข่ายที่เป็น Best Practice จำนวน 2 โรงเรียน โรงเรียนละ 4 คน รวม 8 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลคือ แบบสัมภาษณ์ซึ่งผ่านการตรวจสอบความเหมาะสมของเครื่องมือ

โดยคณะผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือ 5 คน 2) ประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของแนวทาง กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 7 คน (ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลคือแบบประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของแนวทางซึ่งผ่านการตรวจสอบความเหมาะสมของเครื่องมือ โดยคณะผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือ 5 คน

การพัฒนาแนวทางการบริหารกลุ่มเครือข่ายเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา สำหรับสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 1 ดำเนินการวิจัยภายใต้ขอบเขตองค์ประกอบและเนื้อหาของ Goldsmiths and Eggers(2004 : 111-114 อ้างถึงใน จิรประภา อัครบวร และประยูร อัครบวร, 2552 : 35-43); เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2545 : 24-25); ธนา ประมุขกูล(2547 : 35-36); พระมหาสุทิตย์ อาภากโร(2547 : 108); ขนิฏฐา กาญจนรังสีนนท์ (2549 : ออนไลน์) ดังนี้ 1)การกำกับดูแลและการประสานงานเครือข่าย2)การเสริมสร้างความร่วมมือและการมีส่วนร่วมของสมาชิกเครือข่าย 3)การกำหนดเป้าหมายและดำเนินงานเครือข่าย 4)การพัฒนาบุคลากรและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ 5)สัมพันธภาพและการติดต่อสื่อสารขอบเขตด้านพื้นที่ได้แก่ผู้วิจัยดำเนินการวิจัยโดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 1 สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

5. ผลการวิจัย

5.1 องค์ประกอบและตัวบ่งชี้ของเครือข่าย ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ 25 ตัวบ่งชี้ ประกอบด้วยองค์ประกอบที่ 1 การกำกับดูแลและการประสานงานเครือข่าย มี 6 ตัวบ่งชี้ องค์ประกอบที่ 2 การเสริมสร้างความร่วมมือและการมีส่วนร่วมของสมาชิกเครือข่าย มี 4 ตัวบ่งชี้ องค์ประกอบที่ 3 การกำหนดเป้าหมายและดำเนินงานเครือข่าย มี 5 ตัวบ่งชี้องค์ประกอบที่ 4 การพัฒนาบุคลากรและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ มี 5 ตัวบ่งชี้องค์ประกอบที่ 5 สัมพันธภาพและการติดต่อสื่อสาร มี 5 ตัวบ่งชี้ ผลการประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบของเครือข่ายโดยผู้ทรงคุณวุฒิ โดยรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายองค์ประกอบ พบว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากทุกองค์ประกอบ

5.2 สภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์การบริหารกลุ่มเครือข่ายของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 1 พบว่า สภาพปัจจุบันโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาเป็นรายองค์ประกอบพบว่า อยู่ในระดับปานกลางทุกองค์ประกอบ โดยองค์ประกอบที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดสามอันดับ นำเสนอตามลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ การกำกับดูแลและการประสานงานเครือข่าย การเสริมสร้างความร่วมมือและการมีส่วนร่วมของสมาชิกเครือข่าย และสัมพันธภาพและการติดต่อสื่อสาร สภาพที่พึงประสงค์โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายองค์ประกอบพบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้าน องค์ประกอบที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดสามอันดับ นำเสนอตามลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ การพัฒนาบุคลากรและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การเสริมสร้างความร่วมมือและการมีส่วนร่วมของสมาชิกเครือข่ายและสัมพันธภาพและการติดต่อสื่อสาร

5.3 แนวทางการพัฒนาการบริหารกลุ่มเครือข่ายเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาสำหรับสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 1 สรุปได้ดังนี้

5.3.1 การกำกับดูแลและการประสานงานเครือข่าย ประกอบด้วย 1)มีวิสัยทัศน์พันธกิจ และภารกิจของกลุ่มเครือข่าย โดยผ่านการลงมติเห็นชอบจากกลุ่มเครือข่าย โดยประชุมเครือข่ายเพื่อร่วมกันกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ และภารกิจ ของกลุ่มลงมติจากทุกโรงเรียนในเครือข่าย และถ่ายทอดมติอย่างทั่วถึง 2)มีการแต่งตั้งคณะกรรมการบริหารเครือข่าย ตามระเบียบของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 1 โดยแบ่งฝ่ายการบริหารออกเป็น 4 กลุ่มงาน ให้สอดคล้องกับการบริหารสถานศึกษา ลงมติเลือกศูนย์ประสานงานเครือข่ายและแต่งตั้งคณะกรรมกา 3)มีคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อพัฒนาความเข้มแข็งทางวิชาการโดยจัดทำคำสั่งแต่งตั้งผู้ทรงคุณวุฒิโดยระบุภาระหน้าที่อย่างชัดเจน 4)มีระเบียบปฏิบัติของเครือข่าย โดยจัดทำและเผยแพร่ให้ทราบทั่วกัน 5)มีการกำหนดหน้าที่และความรับผิดชอบของคณะกรรมการบริหารเครือข่ายอย่างชัดเจน 6) มีการจัดสถานที่สำหรับศูนย์ประสานงานเครือข่ายที่สะอาด สะดวก และเหมาะสมสำหรับการให้บริการต่อเครือข่าย และลงมติเลือกศูนย์ฯ และ 7)มีการจัดทำเว็บไซต์ของกลุ่มเครือข่ายและอัพเดทข้อมูลข่าวสารที่เป็นปัจจุบันอย่างสม่ำเสมอ และแต่งตั้งผู้ดูแลเว็บไซต์อย่างเป็นลายลักษณ์อักษร

5.3.2 การเสริมสร้างความร่วมมือและการมีส่วนร่วมของสมาชิกเครือข่าย ประกอบด้วย 1)มีแผนการเสริมสร้างความร่วมมือและการมีส่วนร่วมของสมาชิกเครือข่ายเป็นรายภาคเรียนและรายปีการศึกษา 2)มีการจัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างความสามัคคี ความเสียสละ การมีส่วนร่วม สำหรับสมาชิกเครือข่าย 3)มีการจัดกิจกรรมทำระเบียบหรือข้อตกลงในการร่วมแบ่งปันทรัพยากรทางการศึกษา และการดูแลรักษาทรัพยากรทางการศึกษา 4)มีการจัดกิจกรรมระดมทุนเพื่อสรรหาวัสดุ อุปกรณ์ หรือครุภัณฑ์สำหรับการบริหารเครือข่ายจากชุมชนท้องถิ่น และ 5)เปิดโอกาสให้บุคคลภายนอกเข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริมและสนับสนุนภารกิจของเครือข่าย

5.3.3 การกำหนดเป้าหมายและดำเนินงานเครือข่าย ประกอบด้วย 1)มีการประชุมเพื่อจัดทำแผนการปฏิบัติของเครือข่ายเป็นรายภาคเรียนและรายปีการศึกษา 2) มีการแต่งตั้งคณะกรรมการปฏิบัติงานแต่ละกิจกรรม โดยประกอบด้วยคณะกรรมการบริหารเครือข่าย ครู บุคลากรทางการศึกษาจากโรงเรียนสมาชิกเครือข่าย สำหรับการปฏิบัติกิจกรรมแต่ละกิจกรรม 3)มีการประชุมเพื่อวางแผนการปฏิบัติกิจกรรมแต่ละครั้งเป็นการทำความเข้าใจเป้าหมาย วางแผน และมอบหมายหน้าที่ 4)มีการประชุมเพื่อสรุปผลการปฏิบัติกิจกรรมแต่ละครั้ง เพื่อประเมินผลสำเร็จ วิเคราะห์ปัญหา อุปสรรค หนทางแก้ไข และปรับปรุงพัฒนาการทำงานครั้งต่อไป 5)มีการยกย่อง เชิดชู ให้กำลังใจแก่ผู้ปฏิบัติงานเครือข่ายและผู้ที่มีความเสียสละทุ่มเทเพื่อความสำเร็จของส่วนรวม และมีการประกาศเชิดชูเกียรติทางเว็บไซต์ของเครือข่ายอย่างเป็นลายลักษณ์อักษร และ 6)มีการเปิดโอกาสให้หน่วยงานทั้งภาครัฐและภาคเอกชนมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของเครือข่ายตามความเหมาะสม

5.3.4 การพัฒนาบุคลากรและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ประกอบด้วย 1)มีการจัดทำแผนการพัฒนาบุคลากรและความเข้มแข็งทางวิชาการของเครือข่าย โดยเป็นส่วนหนึ่งของภารกิจตามวิสัยทัศน์และพันธกิจของเครือข่าย 2)มีการจัดสรรงบประมาณร่วมกันเพื่อการพัฒนาบุคลากรและความเข้มแข็งทางวิชาการของเครือข่าย 3)มีการประชุมเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้และกำหนดประเด็นเพื่อการเรียนรู้และการพัฒนาร่วมกันระหว่างสมาชิกเครือข่ายเป็นประจำทุกเดือน 4)มีการจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่าง

กลุ่มเครือข่ายโดยมุ่งเน้นการศึกษาการบริหารและความสำเร็จของกลุ่มเครือข่าย 5)ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้ทรงคุณวุฒิในการร่วมพัฒนาความเข้มแข็งทางวิชาการ เพื่อพัฒนาความเข้มแข็งของกลุ่มเครือข่ายและสมาชิกเครือข่าย และ 6)มีการสร้างภาคีเครือข่ายร่วมกับสถานศึกษาระดับอุดมศึกษา เพื่อการพัฒนาบุคลากรและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้

5.3.5 สัมพันธภาพและการติดต่อสื่อสาร ประกอบด้วย 1)มีแผนการจัดกิจกรรมนันทนาการเสริมสร้างสัมพันธภาพอันดีภายในกลุ่มเครือข่าย ทุกภาคเรียน 2)มีแผนการประชาสัมพันธ์การดำเนินงานของกลุ่มเครือข่ายอย่างสม่ำเสมอ 3)มีการจัดกิจกรรมส่งเสริมมนุษยสัมพันธ์เพื่อการติดต่อสื่อสารที่ดีระหว่างปัจเจกบุคคล กลุ่มกับกลุ่ม และระหว่างเครือข่ายกับเครือข่าย 4)มีการติดตามและรายงานข่าวสารของกลุ่มเครือข่ายอื่นๆ และแลกเปลี่ยนข่าวสารระหว่างกลุ่มเครือข่าย 5)มีการจัดกิจกรรมเพื่อเน้นย้ำ เพื่อทบทวนรักษาเป้าหมายและทิศทางการดำเนินงานกลุ่มเครือข่ายให้บรรลุผลสำเร็จตามวิสัยทัศน์ พันธกิจ และภารกิจที่ได้กำหนดไว้ และ 6)มีการเปิดโอกาสให้คณะกรรมการบริหารเครือข่าย ครูและบุคลากรทางการศึกษาที่ไม่ใช่คณะกรรมการ ให้ข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนาการบริหารและการดำเนินงานกลุ่มเครือข่าย

6. อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยสามารถนำมาการอภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

6.1 องค์ประกอบและตัวบ่งชี้ของเครือข่าย ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ 25 ตัวบ่งชี้ มีรายละเอียดประกอบด้วย องค์ประกอบที่ 1 การกำกับดูแลและการประสานงานเครือข่าย มี 6 ตัวบ่งชี้ องค์ประกอบที่ 2 การเสริมสร้างความร่วมมือและการมีส่วนร่วมของสมาชิกเครือข่าย มี 4 ตัวบ่งชี้ องค์ประกอบที่ 3 การกำหนดเป้าหมายและดำเนินงานเครือข่าย มี 5 ตัวบ่งชี้องค์ประกอบ ที่ 4 การพัฒนาบุคลากรและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ มี 5 ตัวบ่งชี้ และองค์ประกอบที่ 5 สัมพันธภาพและการติดต่อสื่อสาร มี 5 ตัวบ่งชี้ และมีผลการประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบของเครือข่ายโดยผู้ทรงคุณวุฒิ โดยรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากจากผลการสังเคราะห์องค์ประกอบ สรุปได้ว่า องค์ประกอบที่ได้จากการสังเคราะห์องค์ประกอบนั้น เป็นองค์ที่มุ่งเน้นการเชื่อมโยง ความสัมพันธ์ความร่วมมือ และการมีส่วนร่วมของกลุ่มเครือข่าย เพื่อให้เกิดความร่วมด้วยช่วยกันในการทำงาน ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้การบริหารเครือข่ายดำเนินไปได้อย่างราบรื่นเรียบร้อย สอดคล้องกับ Bevir (2010 : 121)ได้นำเสนอเกี่ยวกับการเสริมสร้างความร่วมมือและการมีส่วนร่วมของสมาชิกเครือข่ายว่าการสร้างความร่วมมือ(Collaboration Network) ในการจัดการเครือข่าย การสร้างความสัมพันธ์และสร้างแนวร่วมเชิงนโยบายเพื่อการบริหารจัดการเครือข่าย จะทำให้ภายใต้นโยบายเดียวกันจะมีลักษณะการทำงานแบบบูรณาการกันร่วมด้วยช่วยกัน

6.2 สภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์การบริหารกลุ่มเครือข่ายของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 1 พบว่า สภาพปัจจุบันโดยรวมอยู่ในระดับปานกลางและเมื่อพิจารณาเป็นรายองค์ประกอบ พบว่า อยู่ในระดับปานกลางทุกองค์ประกอบ โดยองค์ประกอบที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดสามอันดับ นำเสนอตามลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ การกำกับดูแลและการประสานงานเครือข่าย การเสริมสร้างความร่วมมือและการมีส่วนร่วมของสมาชิกเครือข่าย และสัมพันธภาพและการติดต่อสื่อสาร ผลการศึกษาสภาพปัจจุบันสะท้อนให้เห็นว่า การดำเนินงานบริหารกลุ่มเครือข่ายของสำนักงานเขตพื้นที่การ

ศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 1 มีสภาพการบริหารในปัจจุบันอยู่ในระดับปานกลาง โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดสามด้าน คือ การกำกับดูแลและการประสานงานเครือข่ายการเสริมสร้างความร่วมมือและการมีส่วนร่วมของสมาชิกเครือข่าย และสัมพันธภาพและการติดต่อสื่อสาร ซึ่งแสดงถึงความต้องการได้รับการพัฒนาของเครือข่าย โดยการบริหารเครือข่ายในปัจจุบัน มีจุดแข็งในด้านของการกำกับดูแล การประสานงาน การเสริมสร้างความร่วมมือและการมีส่วนร่วมและสัมพันธภาพและการติดตอสื่อสาร แต่ก็มีอยู่ในระดับปานกลางเท่านั้น ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ วิภา สายรัตน์ (2557 : 95) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องรูปแบบการพัฒนาองค์การแห่งการเรียนรู้ของเครือข่ายโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการซึ่งพบว่าสภาพปัจจุบันความเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ของเครือข่ายโรงเรียนประถมศึกษามีการดำเนินงานอยู่ในระดับปานกลาง

สภาพที่พึงประสงค์โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายองค์ประกอบพบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้าน องค์ประกอบที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดสามอันดับ นำเสนอตามลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่การพัฒนาบุคลากรและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้การเสริมสร้างความร่วมมือและการมีส่วนร่วมของสมาชิกเครือข่ายและสัมพันธภาพและการติดต่อสื่อสาร ผลการศึกษาสภาพที่พึงประสงค์แสดงให้เห็นว่า กลุ่มเครือข่ายในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 1มีความต้องการที่จะพัฒนาการบริหาร โดยพิจารณาจากผลการศึกษาสภาพที่พึงประสงค์ซึ่งอยู่ในระดับมาก โดยด้านที่ต้องการได้รับการพัฒนา ได้แก่ การพัฒนาบุคลากรและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้การเสริมสร้างความร่วมมือและการมีส่วนร่วมของสมาชิกเครือข่ายและสัมพันธภาพและการติดต่อสื่อสาร สอดคล้องกับการศึกษาของ ศมากร พาน้อย (2557 : 97) ได้ศึกษาการนำเสนอกลยุทธ์การบริหารเครือข่ายโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานครผลวิจัยพบว่าสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารเครือข่ายโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานครในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

6.3 แนวทางการพัฒนาการบริหารกลุ่มเครือข่ายเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาสำหรับสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 1 สรุปได้ดังนี้

6.3.1 การกำกับดูแลและการประสานงานเครือข่าย มีสาระสำคัญ คือ ควรมีวิสัยทัศน์ พันธกิจและภารกิจของกลุ่มเครือข่าย โดยผ่านการลงมติเห็นชอบจากกลุ่มเครือข่ายมีการแต่งตั้งคณะกรรมการบริหารเครือข่าย ตามระเบียบของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 1 โดยแบ่งฝ่ายการบริหารออกเป็น 4 กลุ่มงาน ให้สอดคล้องกับการบริหารสถานศึกษามีคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อพัฒนาความเข้มแข็งทางวิชาการ มีระเบียบปฏิบัติของเครือข่ายมีการกำหนดหน้าที่และความรับผิดชอบของคณะกรรมการบริหารเครือข่ายอย่างชัดเจน มีการจัดสถานที่สำหรับศูนย์ประสานงานเครือข่ายที่สะอาด สะดวก และเหมาะสมสำหรับการให้บริการต่อเครือข่าย และมีการจัดทำเว็บไซต์ของกลุ่มเครือข่ายและอัพเดทข้อมูลข่าวสารที่เป็นปัจจุบันอย่างสม่ำเสมอ

6.3.2 การเสริมสร้างความร่วมมือและการมีส่วนร่วมของสมาชิกเครือข่ายมีสาระสำคัญ คือ มีแผนการเสริมสร้างความร่วมมือและการมีส่วนร่วมของสมาชิกเครือข่ายเป็นรายภาคเรียนและรายปีการศึกษา มีการจัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างความสามัคคี ความเสียสละ การมีส่วนร่วม สำหรับสมาชิกเครือข่าย มีการจัดกิจกรรมทำระเบียบหรือข้อตกลงในการร่วมแบ่งปันทรัพยากรทางการศึกษา และการดูแลรักษาทรัพยากรทางการศึกษามีการจัดกิจกรรมระดมทุนเพื่อสรรหาวัสดุ อุปกรณ์ หรือครุภัณฑ์สำหรับการบริหาร

เครือข่ายจากชุมชนท้องถิ่นเปิดโอกาสให้บุคคลภายนอกเข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริมและสนับสนุนภารกิจของเครือข่าย

6.3.3 การกำหนดเป้าหมายและดำเนินงานเครือข่าย มีสาระสำคัญ คือ มีการประชุมเพื่อจัดทำแผนการปฏิบัติของเครือข่ายเป็นรายภาคเรียนและรายปีการศึกษา มีการแต่งตั้งคณะกรรมการปฏิบัติงานแต่ละกิจกรรม โดยประกอบด้วยคณะกรรมการบริหารเครือข่าย ครู บุคลากรทางการศึกษาจากโรงเรียนสมาชิกเครือข่าย สำหรับการปฏิบัติกิจกรรมแต่ละกิจกรรมมีการประชุมเพื่อวางแผนการปฏิบัติกิจกรรมแต่ละครั้งเป็นการทำความเข้าใจเป้าหมาย วางแผน และมอบหมายหน้าที่ มีการประชุมเพื่อสรุปผลการปฏิบัติกิจกรรมแต่ละครั้ง เพื่อประเมินผลสำเร็จ วิเคราะห์ปัญหา อุปสรรค หนทางแก้ไข และปรับปรุงพัฒนาการทำงานครั้งต่อไป มีการยกย่อง เชิดชู ให้กำลังใจแก่ผู้ปฏิบัติงานเครือข่ายและผู้ที่มีความเสียสละ ทุ่มเทเพื่อความสำเร็จของส่วนรวม และมีการประกาศเชิดชูเกียรติทางเว็บไซต์ของเครือข่ายอย่างเป็นลายลักษณ์อักษร มีการเปิดโอกาสให้หน่วยงานทั้งภาครัฐและภาคเอกชนมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของเครือข่ายตามความเหมาะสม

6.3.4 การพัฒนาบุคลากรและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ มีสาระสำคัญ คือมีการจัดทำแผนการพัฒนาบุคลากรและความเข้มแข็งทางวิชาการของเครือข่าย โดยเป็นส่วนหนึ่งของภารกิจตามวิสัยทัศน์และพันธกิจของเครือข่ายมีการจัดสรรงบประมาณร่วมกันเพื่อการพัฒนาบุคลากรและความเข้มแข็งทางวิชาการของเครือข่ายมีการประชุมเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้และกำหนดประเด็นเพื่อการเรียนรู้และการพัฒนาร่วมกันระหว่างสมาชิกเครือข่ายเป็นประจำทุกเดือน มีการจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกลุ่มเครือข่ายโดยมุ่งเน้นการศึกษาการบริหารและความสำเร็จของกลุ่มเครือข่าย ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้ทรงคุณวุฒิในการร่วมพัฒนาความเข้มแข็งทางวิชาการ เพื่อพัฒนาความเข้มแข็งของกลุ่มเครือข่ายและสมาชิกเครือข่ายมีการสร้างภาคีเครือข่ายร่วมกับสถานศึกษาระดับอุดมศึกษา เพื่อการพัฒนาบุคลากรและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้

6.3.5 สัมพันธภาพและการติดต่อสื่อสาร มีสาระสำคัญ คือ มีแผนการจัดกิจกรรมนันทนาการเสริมสร้างสัมพันธภาพอันดีภายในกลุ่มเครือข่าย ทุกภาคเรียนมีแผนการประชาสัมพันธ์การดำเนินงานของกลุ่มเครือข่ายอย่างสม่ำเสมอมีการจัดกิจกรรมส่งเสริมมนุษยสัมพันธ์เพื่อการติดต่อสื่อสารที่ดีระหว่างปัจเจกบุคคล กลุ่มกับกลุ่ม และระหว่างเครือข่ายกับเครือข่ายมีการติดตามและรายงานข่าวสารของกลุ่มเครือข่ายอื่นๆ และแลกเปลี่ยนข่าวสารระหว่างกลุ่มเครือข่ายมีการจัดกิจกรรมเพื่อเน้นย้ำ เพื่อทบทวน รักษาเป้าหมายและทิศทางการดำเนินงานกลุ่มเครือข่ายให้บรรลุผลสำเร็จตามวิสัยทัศน์ พันธกิจ และภารกิจที่ได้กำหนดไว้มีการเปิดโอกาสให้คณะกรรมการบริหารเครือข่าย ครูและบุคลากรทางการศึกษาที่ไม่ใช่คณะกรรมการ ให้ข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนาการบริหารและการดำเนินงานกลุ่มเครือข่าย

7. ข้อเสนอแนะ

7.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

7.1.1 ด้านผู้บริหาร ผู้บริหารซึ่งปฏิบัติหน้าที่คณะกรรมการบริหารเครือข่าย ควรให้ความสำคัญกับภารกิจงานการดำเนินงานและการพัฒนาเครือข่าย โดยมุ่งพัฒนาเครือข่ายให้มีความก้าวหน้าและมีความเข้มแข็งทางวิชาการ เพื่อให้เกิดการพัฒนาทั้งในโรงเรียนที่ตนเองรับผิดชอบดูแล และโรงเรียนในกลุ่มเครือข่ายเดียวกัน และควรเน้นให้บุคลากรทุกคนและนักเรียนให้ความร่วมมือและให้ความสำคัญกับภารกิจของกลุ่มเครือข่ายอย่างทั่วถึง

7.1.2 ควรมีการประชาสัมพันธ์เผยแพร่เกี่ยวกับเครือข่ายทางเว็บไซต์ โดยทำเว็บไซต์ของเครือข่ายให้สวยงาม มีรายละเอียดโครงสร้างการบริหารและวิสัยทัศน์ พันธกิจ ภารกิจ ครบถ้วนนำเสนอข้อมูลกิจกรรมของเครือข่าย ข่าวสารเครือข่าย และข้อมูลที่เป็นประโยชน์ และอัพเดทข้อมูลให้เป็นปัจจุบันเสมอ เพื่อแสดงถึงความมีจุดยืนที่เข้มแข็ง มีความมั่นคง และเป็นการประชาสัมพันธ์เครือข่ายในวงกว้าง

7.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยต่อไป

7.2.1 ควรศึกษาเกี่ยวกับสภาพการดำเนินงานและสภาพปัญหาของการบริหารงานด้านการแบ่งปันทรัพยากรของกลุ่มเครือข่าย ได้แก่ วัสดุ ครุภัณฑ์ อุปกรณ์ และงบประมาณ เพื่อทราบสภาพปัจจุบันที่เป็นอยู่และสภาพปัญหา เพื่อสร้างและวิเคราะห์วิธีการแก้ไขปัญหาและแนวปฏิบัติที่ชัดเจนด้านการแบ่งปันทรัพยากรของกลุ่มเครือข่าย

7.2.2 ควรศึกษาวิธีการพัฒนาความเข้มแข็งทางวิชาการของกลุ่มเครือข่าย เพื่อพัฒนาเป็นแนวทางหรือรูปแบบหรือโปรแกรมการพัฒนาความเข้มแข็งทางวิชาการของกลุ่มเครือข่ายให้เกิดการพัฒนาอย่างเป็นรูปธรรมต่อไป

8. เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2546). **พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2546 และกฎกระทรวงการแบ่งส่วนราชการ**. กรุงเทพมหานคร : องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2545). **การจัดการเครือข่ายกลยุทธ์สำคัญสู่ความสำเร็จของการปฏิรูปการศึกษา**. กรุงเทพมหานคร : ส. เอเชียเพลส.

ขนิฏฐา กาญจนรังสีนนท์. (2549). **การบริหารงานเครือข่าย**. สืบค้นเมื่อ 20 ตุลาคม 2561. จาก http://www.cdd.go.th/chumchon/artical/network/netmangt.doc

จิรประภา อัครบวร และประยูร อัครบวร. (2552). **การตลาดสำหรับภาครัฐ(Marketing in Public Sector)**. กรุงเทพมหานคร : ก.พลพิมพ์ (1996).

ธนา ประมุขกูล. (2547). **บทความปริทัศน์**. ขอนแก่น : ศูนย์ส่งเสริมสุขภาพ เขต 6.

ธีระ รุญเจริญ. (2545). **รายงานการวิจัยเรื่องสภาพและปัญหาการบริหารและการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของสถานศึกษาในประเทศไทย**. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.

พระมหาสุทิตย์ อาภากโร. (2547). **เครือข่าย : ธรรมชาติความรู้และการจัดการ**. กรุงเทพมหานคร : โครงการเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข (สรส).

วิจิตร ศรีสะอ้าน. (2542). **การบริหารงานบุคคล**. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

วิภา สายรัตน์. (2557). **รูปแบบการพัฒนาองค์การแห่งการเรียนรู้ของเครือข่ายโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน**. วิทยานิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารและพัฒนาการศึกษา. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

ศมากร พาน้อย. (2557). **การนำเสนอกลยุทธ์การบริหารเครือข่ายโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร**. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2558). **แผนยุทธศาสตร์พัฒนาโรงเรียนขนาดเล็ก พ.ศ. 2558-2561**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

Bevir, M. (2010). **Democratic Governance**. Princeton, N.J. : Princeton University Press.

9. คำขอบคุณ

การวิจัยครั้งนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยความกรุณาและความช่วยเหลืออย่างดียิ่งจาก ดร.ธนารัตน์ ศรีผ่องงาม อาจารย์ที่ปรึกษา และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธัชชัย จิตรนันท์ และคณาจารย์ ภาควิชาการบริหารและพัฒนาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ที่ได้กรุณาตรวจสอบ ให้คำแนะนำในการปรับปรุงแก้ไขงานวิจัยให้ถูกต้องสมบูรณ์ ขอขอบพระคุณคณะผู้เชี่ยวชาญและคณะผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้บริหารและคณะครูโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 1 ที่ได้กรุณาให้ความอนุเคราะห์ร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลสำหรับการวิจัย และอำนวยความสะดวกในด้านต่างๆ จนทำให้ผู้วิจัยสามารถดำเนินการวิจัยได้สำเร็จลุล่วงด้วยดีคุณค่าและประโยชน์แห่งการวิจัยนี้

การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างครูมืออาชีพสังกัดโรงเรียนมัธยมศึกษา
Development the Professional Teacher Strengthen Program under the Secondary Schools

ปนิดา พัฒนโชติ[1], ณภัสวรรณ ธนาพงษ์อนันท์[2]
Panida Puttanachot[1], Napatsawan Thanaphonganan[2]
ทำวิจัยเมื่อ พ.ศ. 2561
E-mail : gookpanida@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1)ศึกษาองค์ประกอบและตัวชี้วัดครูมืออาชีพ 2)ศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของครูมืออาชีพ 3)ศึกษาวิธีการการเสริมสร้างครูมืออาชีพสังกัดโรงเรียนมัธยมศึกษา และ 4)พัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างครูมืออาชีพ การวิจัยแบ่งออกเป็น 4 ระยะ ดังนี้ ระยะที่ 1 ศึกษาองค์ประกอบและตัวชี้วัดครูมืออาชีพ ใช้แบบประเมินความเหมาะสมประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิ 5 คน ระยะที่ 2 ศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ครูมืออาชีพ ใช้แบบสอบถาม เก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารและครู สถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 27 จำนวน 345 คน ระยะที่ 3 ศึกษาวิธีการเสริมสร้างครูมืออาชีพจากโรงเรียนต้นแบบ 3 แห่ง ใช้แบบสัมภาษณ์ ระยะที่ 4 พัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างครูมืออาชีพสังกัดโรงเรียนมัธยมศึกษา สถิติที่ใช้ในการวิจัย คือ ค่าเฉลี่ย ร้อยละ และการวิเคราะห์หาค่าดัชนีความต้องการจำเป็น

ผลการวิจัยพบว่า 1) องค์ประกอบและตัวชี้วัดของครูมืออาชีพ ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ 26 ตัวชี้วัด องค์ประกอบ ได้แก่ (1)ความรอบรู้ในวิชา (2)ความสามารถในการจัดการเรียนรู้ (3)มีความเป็นครู (4)ความเข้าใจและเอื้ออาทรต่อผู้เรียน และ (5)การเปิดใจกว้างและยอมรับฟังผู้อื่น และผลการประเมินความเหมาะสมโดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก 2)โรงเรียนมัธยมศึกษา มีสภาพปัจจุบันด้านครูมืออาชีพ โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง และมีสภาพที่พึงประสงค์โดยรวมอยู่ในระดับมาก 3)พบวิธีการเสริมสร้างครูมืออาชีพจากการศึกษาโรงเรียนต้นแบบ 6 วิธี 4)โปรแกรมเสริมสร้างครูมืออาชีพ ประกอบด้วย (1)บริบทของ

[1] นิสิตปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

[1] Graduate Student. Master of Education (Educational Administration). Mahasarakham University, Thailand.

[2] คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

[2] Faculty of Education, Mahasarakham University, Thailand.

* ได้รับบทความ: 11 มิถุนายน 2562; แก้ไขบทความ: 13 กรกฎาคม 2562; ตอบรับการตีพิมพ์: 18 กรกฎาคม 2562

Received: June 11, 2019; Revised: July 13, 2019; Accepted: July 18, 2019

โปรแกรม (2)รายละเอียดของโปรแกรม (3)การประเมินผลโปรแกรม โดยรวมมีความเหมาะสมและมีความเป็นไปได้อยู่ในระดับมาก

คำสำคัญ : 1. ครูมืออาชีพ 2. โปรแกรมพัฒนาครู 3. โปรแกรมเสริมสร้างครูมืออาชีพ

ABSTRACT

The objectives of the research article were to 1) study the components and the indicators of professional teacher. 2) Study the current state and desirable state of professional teacher. 3) Study the method of strengthen professional teacher. And 4) development the professional teacher strengthen program. This research have 4 phases, The first phase: study the components and indicators of professional teacher use suitability assessment form assessed by 5 luminaries, the second phase: study the current state and desirable state of professional teacher use questionnaire collected from group samples including 345 administrators and teachers from secondary schools under the secondary educational service area office 27, the third phase: study the method of strengthen professional teacher from 3 model schools use interview form, and the fourth phase: development the professional teacher strengthen program under the secondary schools. Descriptive statistics used in this research were average, mainly percentage and modified priority needs index.

The study were found: 1) The professional teacher including 5 components 26 indicators, the components were as follow: (1) knowing in subjects (2) learning management ability (3) pedagogies (4) understanding and caring for learners and (5) open-minded and accepting to listen others and the result of suitability assessment overall at high level. 2) The secondary schools have the current state overall at moderate level and the desirable state overall at high level. 3) Found 6 methods for strengthen professional teacher under secondary schools. 4) The professional teacher strengthen program including: (1)The context of the program, (2)The details of the program, (3) Program suitability and feasibility assessment both overall at high level.

Keywords : 1. Professional Teacher 2. Teacher Strengthen Program 3. Professional Teacher Strengthen Program

1. ความสำคัญและที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัย

ปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจสังคมโลกความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและกระแสโลกาภิวัตน์ทำให้นานาประเทศต้องเผชิญกับการแข่งขันสูงจึงต้องเร่งพัฒนาคุณภาพคนในประเทศของตนให้เป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพท่ามกลางสภาพการเปลี่ยนแปลงแห่งยุคสมัยโลกาภิวัตน์ซึ่งแต่ละประเทศต้องปรับเปลี่ยนและสร้างพลังการเปลี่ยนแปลงในการศึกษาโดยนำกลยุทธ์มาใช้ปฏิรูปการศึกษาเพื่อพัฒนาสถานศึกษาให้มีความก้าวหน้าแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579 (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2562 : 10) มีวิสัยทัศน์เพื่อให้คนไทยทุกคนได้รับการศึกษาและเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพ ดำรงชีวิตอย่างเป็นสุขสอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และการเปลี่ยนแปลงของโลกศตวรรษที่ 21 โดยมียุทธศาสตร์ 6 ประการ 1)การจัดการศึกษาเพื่อความมั่นคงของสังคมและประเทศชาติ 2)การผลิตและพัฒนากำลังคน การวิจัยและนวัตกรรมเพื่อสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ 3)การพัฒนาศักยภาพคนทุกช่วงวัยและการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ 4)การสร้างโอกาสความเสมอภาคและความเท่าเทียมทางการศึกษา 5)การจัดการศึกษาเพื่อสร้างเสริมคุณภาพชีวิต ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และ 6)การพัฒนาประสิทธิภาพของระบบบริหารจัดการศึกษา โดยปัจจัยสำคัญของการพัฒนาคุณภาพการศึกษาคือครูในสถานศึกษาเนื่องจากครูถือว่าเป็นตัวแทนในการเปลี่ยนแปลงพัฒนาคุณภาพการศึกษาพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้มีความรู้และมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ดังนั้น การพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนให้ได้นั้นจะต้องพัฒนาครูผู้สอนก่อนสถานศึกษาจำเป็นต้องพัฒนาบุคลากรครูให้เป็นบุคคลที่มีความรู้ความสามารถเพื่อพัฒนาครูให้มีคุณภาพมาตรฐาน โดยการพัฒนาควรเน้นไปที่การเรียนรู้และการคิดของครูมากกว่าเน้นการสอนเพราะการเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้ควรเปิดโอกาสให้บุคลากรได้ลงมือปฏิบัติอย่างแท้จริงได้ฝึกคิดแก้ปัญหาด้วยตนเองส่งเสริมให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษาและระหว่างบุคลากรทั้งในและนอกสถานศึกษาให้ครูได้มีโอกาสปฏิบัติงานร่วมกันได้ร่วมกันคิดร่วมกันทำซึ่งการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องของครูจะช่วยให้สถานศึกษามีการปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง (สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา, 2551 : 11-13) ครูจำเป็นต้องมีความเป็นครูมืออาชีพ มีความรู้ในเนื้อหาวิชาที่สอนเป็นอย่างดีมีความสามารถจัดการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบมีประสิทธิภาพรวมถึงต้องพัฒนาทักษะวิชาชีพของตนเองอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่องเพื่อมุ่งพัฒนาศักยภาพของนักเรียนอย่างแท้จริงมีการบริหารจัดการชั้นเรียนการสร้างบรรยากาศที่กระตุ้นส่งเสริมให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้หรือสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง (ศศิธร ขันติธรางกูร, 2551 : 1-19)

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 27 (2556 : 22) ได้นำนโยบายของรัฐบาลกระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกำหนดเป็นนโยบายของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 27 มีวิสัยทัศน์ในการดำเนินงานโดยมุ่งจัดการศึกษาให้มีคุณภาพสู่มาตรฐานสากล ภายใต้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงพันธกิจ มุ่งพัฒนาคุณภาพนักเรียน ครูและบุคลากรทางการศึกษา ทั้งด้านวิชาการการประกอบอาชีพเต็มศักยภาพ สร้างความเป็นเลิศเพื่อยกระดับสู่มาตรฐานสากลโดยได้กำหนดกลยุทธ์หนึ่งที่สำคัญด้านการพัฒนาบุคลากรครูไว้เป็น กลยุทธ์ที่ 4 คือ มุ่งพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาให้สามารถจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีคุณภาพซึ่งตามกลยุทธ์นี้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 27 ได้มีการมอบหมายให้สถานศึกษาในสังกัดมีการอบรมพัฒนาครูอย่างสม่ำเสมอ แต่การดำเนินการยังไม่ได้มีการระบุอย่างจำเพาะเจาะจงถึงเป้าหมายที่ครอบคลุม

ทุกมิติของการพัฒนาครู โดยการพัฒนาครูที่ปรากฏเป็นการจัดอบรมให้ความรู้เพื่อพัฒนาความรู้และทักษะในการจัดการเรียนการสอนแก่ครู โดยมิได้มุ่งที่การพัฒนาองค์ประกอบอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องในการเสริมสร้างให้ครูเป็นผู้มีจิตวิญญาณความเป็นครูโดยสมบูรณ์ หรือขาดความครอบคลุมความเป็นครูมืออาชีพนั่นเอง ดังนั้น การพัฒนาครูให้เป็นครูมืออาชีพ จึงเป็นสิ่งที่ควรให้ความสำคัญ โดยเริ่มจากการมองภาพรวมของการพัฒนาครูสู่ความเป็นครูมืออาชีพ จะต้องมีการพัฒนาทั้งความรู้ ความสามารถ จิตวิญญาณความเป็นครู และทักษะการปฏิบัติงานร่วมกับผู้อื่นให้ประสบความสำเร็จไปพร้อม ๆ กัน การพัฒนาที่ครอบคลุมในทุกมิติจะทำให้สามารถสร้างครูมืออาชีพ ให้มีความเชี่ยวชาญและสามารถจัดการเรียนการสอนได้ประสบความสำเร็จเป็นอย่างดียิ่งขึ้น

ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างครูมืออาชีพสังกัดโรงเรียนมัธยมศึกษา เพื่อนำไปใช้ในการพัฒนาครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 27 ให้เป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถรอบด้านและปรับตัวให้ทันต่อยุคปัจจุบัน ซึ่งจะช่วยส่งเสริมประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของครูในกระบวนการจัดการเรียนการสอนการปฏิบัติงาน การพัฒนาสถานศึกษาและการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพและมาตรฐานตามเป้าหมายของการจัดการศึกษาของชาติต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาองค์ประกอบและตัวชี้วัดของครูมืออาชีพโรงเรียนมัธยมศึกษา

2.2 เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของครูมืออาชีพโรงเรียนมัธยมศึกษา

2.3 เพื่อศึกษาวิธีการเสริมสร้างครูมืออาชีพโรงเรียนมัธยมศึกษา

2.4 เพื่อพัฒนาโปรแกรมการเสริมสร้างครูมืออาชีพโรงเรียนมัธยมศึกษา

3. ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

3.1 ได้องค์ประกอบและตัวชี้วัดของครูมืออาชีพโรงเรียนมัธยมศึกษา เพื่อใช้เป็นข้อมูลสารสนเทศสำหรับการพัฒนาโปรแกรม

3.2 ได้ข้อมูลสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของครูมืออาชีพโรงเรียนมัธยมศึกษา เพื่อใช้เป็นข้อมูลสารสนเทศสำหรับการพัฒนาโปรแกรมพัฒนาครู และเป็นข้อมูลสำหรับผู้บริหารและผู้สนใจเพื่อใช้ประโยชน์ในการพัฒนาบุคลากรทางการศึกษา

3.3 ได้ข้อมูลวิธีการพัฒนาครูมืออาชีพโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 27 เพื่อใช้ประโยชน์ในการพัฒนาโปรแกรมการเสริมสร้างครูมืออาชีพโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 27

3.4 ได้โปรแกรมการเสริมสร้างครูมืออาชีพโรงเรียนมัธยมศึกษา เพื่อใช้ในการพัฒนาบุคลากรครูและพัฒนาการจัดการเรียนรู้

4. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ดำเนินการวิจัยเป็น 4 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 ศึกษาองค์ประกอบและตัวชี้วัดของครูมืออาชีพ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องและสังเคราะห์องค์ประกอบและตัวชี้วัด แล้วนำเสนอคณะผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน ซึ่งได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง เพื่อพิจารณาความเหมาะสมขององค์ประกอบและตัวชี้วัด

ระยะที่ 2 ศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของครูมืออาชีพโรงเรียนมัธยมศึกษา ผู้วิจัยได้นำข้อมูลองค์ประกอบและตัวชี้วัดจากการวิจัยระยะที่ 1 มาสร้างแบบสอบถามสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ ทำการศึกษาข้อมูลของกลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้บริหาร และครูในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 27 จำนวน 345 คน จาก 30 โรงเรียน ซึ่งได้มาโดยการสุ่มแบบหลายขั้นตอน

ระยะที่ 3 ศึกษาวิธีการพัฒนาครูมืออาชีพโรงเรียนมัธยมศึกษา ผู้วิจัยได้นำข้อมูลสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์จากการศึกษาในระยะที่ 2 มาคำนวณหาค่าดัชนีความต้องการจำเป็นเพื่อเป็นแนวทางในการสร้างโปรแกรมเสริมสร้างครูมืออาชีพ โดยในการดำเนินการระยะที่ 3 ได้ศึกษาวิธีปฏิบัติที่ดี (Best Practice) จากหน่วยงานที่ประสบความสำเร็จ ด้านการพัฒนาครูในการจัดการความรู้ ซึ่งได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง ผู้ให้ข้อมูลได้แก่ ผู้บริหารและครูของโรงเรียนต้นแบบ

ระยะที่ 4 พัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างครูมืออาชีพโรงเรียนมัธยมศึกษา ผู้วิจัยได้นำผลการศึกษาวิธีการพัฒนาครูจากการศึกษาโรงเรียนต้นแบบมาเพื่อใช้เป็นแนวทางในการจัดทำร่างโปรแกรมเสริมสร้างครูมืออาชีพโรงเรียนมัธยมศึกษาแล้วนำร่างโปรแกรมเสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิ 5 คน ซึ่งได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง เพื่อประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของโปรแกรมที่พัฒนาขึ้น

5. ผลการวิจัย

5.1 ผลการสังเคราะห์องค์ประกอบและตัวชี้วัดครูมืออาชีพประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ 26 ตัวชี้วัด องค์ประกอบ ได้แก่ (1)ความรอบรู้ในวิชา (2)ความสามารถในการจัดการเรียนรู้ (3)มีความเป็นครู (4)ความเข้าใจและเอื้ออาทรต่อผู้เรียน และ (5)การเปิดใจกว้างและยอมรับฟังผู้อื่น โดยมีผลการประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบครูมืออาชีพพบว่าโดยรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายองค์ประกอบพบว่า องค์ประกอบมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากทุกองค์ประกอบ

5.2 ผลการศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ครูมืออาชีพสังกัด โรงเรียนมัธยมศึกษา ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์โดยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหาร และครู ในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 27 จำนวน 345 คน จาก 30 โรงเรียน สรุปได้ว่า ครูมืออาชีพสังกัดโรงเรียนมัธยมศึกษา มีสภาพปัจจุบันโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง และสภาพที่พึงประสงค์โดยรวมอยู่ในระดับมาก

5.3 ผลการศึกษาวิธีการเสริมสร้างครูมืออาชีพสังกัดโรงเรียนมัธยมศึกษาผู้วิจัยได้นำมาวิเคราะห์และสรุปวิธีการที่ดีและเหมาะสมในการพัฒนาบุคลากร ได้แก่ การอบรม การประชุมเชิงปฏิบัติการ การประชุมระดมสมอง การศึกษาดูงาน การทดลองปฏิบัติและการนิเทศการศึกษา วิธีต่างๆ การศึกษาเอกสาร

การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง การพัฒนาคุณลักษณะใฝ่เรียนรู้ การปลูกจิตสำนึกการทำกิจกรรมนันทนาการ ซึ่งผู้วิจัยได้นำวิธีการพัฒนาบุคลากรมาประยุกต์ใช้ในการจัดกิจกรรมสำหรับโปรแกรมเสริมสร้างครูมืออาชีพสังกัดโรงเรียนมัธยมศึกษา ดังนี้ (1)การอบรมให้ความรู้ (2)การอบรมเสริมสร้างจิตสำนึก (3)การประชุมเชิงปฏิบัติการ (4)การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง (5)การทดลองปฏิบัติ และ (6)การนิเทศภายใน

5.4 ผลการพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างครูมืออาชีพสังกัดโรงเรียนมัธยมศึกษาโปรแกรมเสริมสร้างครูมืออาชีพสังกัดโรงเรียนมัธยมศึกษา ประกอบด้วย (1)บริบทของโปรแกรม ได้แก่ สภาพปัญหา วัตถุประสงค์/เป้าหมายของโปรแกรม ตัวชี้วัดความสำเร็จ ระยะเวลาดำเนินการโดยรวม ผู้รับผิดชอบงบประมาณ (2)รายละเอียดของโปรแกรม ได้แก่ ชื่อกิจกรรม รายละเอียดกิจกรรม วัตถุประสงค์/เป้าหมายของกิจกรรม เนื้อหา เอกสารที่ใช้ วิธีการดำเนินการพัฒนาระยะเวลาดำเนินการพัฒนา ตัวชี้วัดความสำเร็จ (3)การประเมินผลการพัฒนา วัตถุประสงค์/เป้าหมายของการประเมิน วิธีการประเมิน เกณฑ์การให้คะแนนและการแปลผลการประเมินผลการประเมินโปรแกรมเสริมสร้างครูมืออาชีพสังกัดโรงเรียนมัธยมศึกษามีความเหมาะสมและความเป็นไปได้ โดยรวมอยู่ในระดับมาก

6. อภิปรายผลการวิจัย

6.1 ผลการสังเคราะห์องค์ประกอบ/ตัวชี้วัดครูมืออาชีพประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ 26 ตัวชี้วัด ดังนี้

องค์ประกอบที่ 1 ความรอบรู้ในวิชา สรุปได้ดังนี้ ครูมีความรู้แตกฉานในวิชาที่รับผิดชอบมีความรู้กว้างขวาง ครูสามารถอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างองค์ความรู้เดิมเชื่อมโยงกับองค์ความรู้ในระดับที่สูงขึ้นได้ และครูสามารถอธิบายการนำองค์ความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ ผลการศึกษาองค์ประกอบและตัวชี้วัดแสดงให้เห็นว่า ความรู้ของครูในสาขาวิชาที่สอนเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นอย่างมาก ครูเป็นผู้แตกฉานในวิชาที่สอนแล้ว ย่อมสามารถถ่ายทอดวิชาความรู้ให้กับนักเรียนได้อย่างถูกต้อง ทำให้สามารถสร้างนักเรียนให้เป็นผู้มีความรู้และมีคุณภาพได้ สอดคล้องกับการศึกษาของ วิไลลักษณ์ ลังกา (2559 : 98-100) ซึ่งได้ศึกษาอนาคตภาพของคุณลักษณะครูไทยในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2560 - 2569) โดยได้ระบุคุณลักษณะครูที่มีความเป็นไปได้มากที่สุดใน 10 ปีข้างหน้า ในด้านการรู้คิด ครูจะต้องมีความรู้รอบรู้รู้ลึกมีความเชี่ยวชาญในสาขาวิชาเป็นพื้นฐานบวกกับการมีปัญญามีการรู้เท่าทันมีความสามารถในการคิดขั้นสูง

องค์ประกอบที่ 2 ความสามารถในการจัดการเรียนรู้ สรุปได้ดังนี้ จัดการเรียนรู้เหมาะสมกับธรรมชาติของวิชาและบริบทของสถานศึกษา นำเทคโนโลยี/นวัตกรรมมาใช้ใช้สื่อที่ทันสมัย ประยุกต์หลักเศรษฐกิจพอเพียง สอดแทรกวิธีการศึกษาค้นคว้าและหาความรู้เพิ่มเติมนำกระบวนการวิจัยในชั้นเรียนมาใช้ในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ ผลการวิจัยแสดงให้เป็นว่าครูที่มีคุณภาพจะต้องสามารถจัดการเรียนรู้ได้อย่างหลากหลายรูปแบบและรู้จักนำความรู้ สื่อที่ทันสมัยนวัตกรรมต่างๆ มาใช้โดยไม่ทิ้งบริบทท้องถิ่น และหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งสอดคล้องกับ อภิภา ปรัชญพฤทธิ์ (2561 : 230-231) ได้ศึกษาการพัฒนารูปแบบการผลิตครูเพื่อรองรับการศึกษายุค 4.0 ผลการวิจัยด้านการจัดการเรียนรู้พบว่า ควรเน้นการจัดการเรียนรู้เชิงรุกและผสมผสานการใช้เทคโนโลยีมีการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่เหมาะกับการศึกษาในศตวรรษที่ 21

องค์ประกอบที่ 3 มีความเป็นครู สรุปได้ดังนี้ ครูมีความรักและศรัทธาในอาชีพครูมุ่งมั่นตั้งใจในการปฏิบัติหน้าที่ มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่/การปฏิบัติราชการ เป็นผู้ตรงต่อเวลา เป็นแบบอย่างที่ดีแก่ศิษย์การทำงานของครู ซึ่งเมื่อทำด้วยความรักและศรัทธาในอาชีพแล้ว ย่อมเป็นที่มาของคุณลักษณะด้านความมุ่งมั่นตั้งใจ ความรับผิดชอบ ความตรงต่อเวลา และการเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ศิษย์ สอดคล้องกับงานวิจัยของ นรินทร์ สังข์รักษา (2561 : 107-111) ได้ศึกษาการพัฒนาครูมืออาชีพโดยใช้การวิจัยจากประสบการณ์การเรียนรู้อย่างต่อเนื่องด้วยการสร้างสรรค์คุณภาพวิชาการผลการวิจัย การปฏิบัติที่เป็นเลิศในด้านครู จากการการถอดบทเรียน พบว่า ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการพัฒนาครูมืออาชีพ ประการหนึ่ง คือ การมีเป้าหมายที่ชัดเจนในการให้คุณค่าในวิชาชีพครู

องค์ประกอบที่ 4 ความเข้าใจและเอื้ออาทรต่อผู้เรียน สรุปได้ดังนี้ ครูมีความรักและเมตตาต่อนักเรียน ความรู้และเข้าใจนักเรียน เข้าใจความแตกต่างระหว่างบุคคลความปรารถนาดีต่อนักเรียน ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่าครูมืออาชีพเป็นผู้ที่มีความรักต่อนักเรียนและปรารถนาให้นักเรียนประสบความสำเร็จในการเรียนและในอนาคตข้างหน้า ครูเป็นผู้ที่จิตสำนักของความเป็นครูและอยากเห็นความเจริญก้าวหน้าของนักเรียนเสมอ สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมงคลธรรมวิธาน (2561 : 136) ที่ได้ศึกษาเรื่องครูมืออาชีพสู่การเรียนรู้แบบมืออาชีพ โดยได้นำเสนอเทคนิคในการพัฒนาการเรียนรู้แบบมืออาชีพ ซึ่งสอดคล้องกับหลักการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ คือ 1)การใช้เสียงในห้องเรียนให้มีความเป็นธรรมชาติและเป็นไปในเชิงบวก 2)การรู้จักรอคอยคำตอบจากนักเรียน 3)การสื่อสารด้วยภาษาและท่าทาง 4)การเข้าถึงความรู้สึกและพฤติกรรมของนักเรียน ครูมืออาชีพควรมีความไวต่อความรู้สึกและพฤติกรรมที่แสดงออกของนักเรียน ความรู้สึก(Feelings) เป็นสิ่งที่ไปกระตุ้นให้เกิดการรับรู้และตอบสนองออกมาทางพฤติกรรม 5)การให้บทบาทนักเรียนได้มีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนการสอน ครูมืออาชีพมักให้ความสำคัญกับคาบแรกเสมอ ประการสำคัญเป็นลำดับต่อมาต้องสร้างแรงจูงใจในการเรียนให้แก่ผู้เรียนด้วย

องค์ประกอบที่ 5 การเปิดใจกว้างและยอมรับฟังผู้อื่น สรุปได้ดังนี้ ครูมีความยืดหยุ่นใจกว้างมีเจตคติที่ดีและคิดบวกเป็นผู้ที่ให้กำลังใจและส่งเสริมผู้อื่นอยู่เสมอ มีความสามารถในการสร้างสรรค์สิ่งที่ดีและเป็นประโยชน์ต่อการทำงานและต่อนักเรียนมีความมุ่งมั่นตั้งใจในการพัฒนาตน พัฒนางานผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า ครูจำเป็นที่จะต้องยอมรับฟังสิ่งที่นักเรียนต้องการทั้งที่มีเหตุผลและไม่มีเหตุผล และเปิดใจกว้างยอมรับฟังความคิดเห็นที่มีความแตกต่างหลากหลายตามลักษณะนิสัยของคนแต่ละคนที่แตกต่างกัน ครูจะต้องเป็นกัลยาณมิตรคอยชี้ทางที่ถูกที่เหมาะสมให้กับนักเรียน รวมถึงเพื่อนครู ชุมชนและผู้อื่นที่ต้องการความช่วยเหลือหรือต้องการคำแนะนำในด้าน ต่างๆ สอดคล้องกับ เอกชัย กี่สุขพันธ์ (ม.ป.ป. : 32) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับครูมืออาชีพว่า ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ คือ การสร้างแรงบันดาลใจ (Inspiration) ทักษะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศทักษะสื่อสาร (IT&Communication Skills) และการออกแบบการเรียนรู้(Instructional design) และต้องเข้าถึง เข้าใจ และการให้คำปรึกษานักเรียนอย่างครูมืออาชีพโดยครูต้องเปลี่ยนบทบาทหน้าที่จากผู้บรรยายหรือผู้สอน มาเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการจัดการเรียนรู้ ครูควรเข้าใจเด็ก รับฟังอย่างแท้จริง ผลการประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบพบว่าโดยรวมมีความเหมาะสมในระดับมาก

6.2 ผลการศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ครูมืออาชีพสังกัด โรงเรียนมัธยมศึกษา พบว่า สภาพปัจจุบันของครูมืออาชีพสังกัดโรงเรียนมัธยมศึกษามีสภาพปัจจุบันโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ผลการศึกษาสภาพที่พึงประสงค์แสดงให้เห็นถึงความต้องการได้รับการพัฒนา เพื่อการเป็นครูมืออาชีพ โดยเน้นความต้องการพัฒนาด้านการเปิดใจกว้างและยอมรับฟังผู้อื่น ความเข้าใจและเอื้ออาทรต่อผู้เรียน และความสามารถในการจัดการเรียนรู้ ซึ่งองค์ประกอบทั้งสามด้านมีความสำคัญจะช่วยทำให้ครูเพิ่มศักยภาพความเป็นครูมืออาชีพในการจัดการเรียนรู้ได้ดียิ่งขึ้น ซึ่งผลการวิจัยนี้มีความสอดคล้องกับการศึกษาของ ศาสตรา สายสุนันทรารมย์ และณภัสวรรณ ธนาพงษ์อนันท์ (2561 : 79-82) ได้ศึกษาการพัฒนาโปรแกรมการเสริมสร้างสมรรถนะครูด้านการวัดและประเมินผลตามสภาพจริงสำหรับสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 32 ผลการศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของสมรรถนะครูด้านการวัดและประเมินผลตามสภาพจริงสำหรับสถานศึกษา พบว่า สภาพปัจจุบันโดยรวมทุกองค์ประกอบและแต่ละองค์ประกอบอยู่ในระดับมาก และสภาพที่พึงประสงค์โดยรวมทุกองค์ประกอบอยู่ในระดับมากที่สุด

6.3 ผลการศึกษาวิธีการเสริมสร้างครูมืออาชีพสังกัดโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 27 ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาวิธีการปฏิบัติที่ดีด้านการเสริมสร้างครูมืออาชีพจากโรงเรียนต้นแบบ 3 แห่ง พบว่า วิธีการที่โรงเรียนใช้ในการเสริมสร้างและพัฒนาบุคลากรครูที่ดีและเหมาะสม ได้แก่ การอบรม การประชุมเชิงปฏิบัติการ การประชุมระดมสมอง การศึกษาดูงาน การทดลองปฏิบัติ และการนิเทศการศึกษาวิธีต่างๆ ผู้วิจัยจึงเลือกใช้วิธีการพัฒนาครูมืออาชีพสำหรับการวิจัยครั้งนี้ 6 วิธี คือ การอบรมให้ความรู้ การอบรมเสริมสร้างจิตสำนึก การประชุมเชิงปฏิบัติการ การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง การทดลองปฏิบัติ และการนิเทศภายใน สอดคล้องกับการศึกษาของ วสันต์ ปานทอง (2556 : 145) ได้ศึกษารูปแบบการพัฒนาครูเพื่อศิษย์ในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนารูปแบบการพัฒนาครูเพื่อศิษย์ในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาผลการวิจัยพบว่า คุณลักษณะครูเพื่อศิษย์มีวิธีการพัฒนา 15 วิธีคือ การฝึกอบรมการดูตัวอย่างโดยการฝังตัวการศึกษาจากคู่มือการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการการพัฒนาตนเองให้มีหลักวิชาหลักคิดหลักปฏิบัติการพัฒนาตนเองโดยแสวงหาความรู้รอบด้านแล้วสรุปข้อเท็จจริงการศึกษาความสำเร็จของผู้ร่วมงานและเพื่อนร่วมวิชาชีพการจัดการความรู้ การเป็นที่ปรึกษาการสอนงานการเป็นพี่เลี้ยงการเป็นกัลยาณมิตรรู้ทุกข์รู้สุขกิจกรรมการคุยกับเพื่อนครูเพื่อพัฒนาการเรียนการสอน การเสวนาเป็นเนืองนิตย์สร้างกลุ่มที่หลากหลายขยายสู่ชุมชนและกิจกรรมแลกเปลี่ยนภายในโรงเรียนและระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

6.4 ผลการพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างครูมืออาชีพสังกัดโรงเรียนมัธยมศึกษาประกอบด้วย บริบทของโปรแกรม ได้แก่ สภาพปัญหา วัตถุประสงค์/เป้าหมายของโปรแกรม ตัวชี้วัดความสำเร็จ ระยะเวลาดำเนินการโดยรวม ผู้รับผิดชอบ งบประมาณ รายละเอียดของโปรแกรม ได้แก่ ชื่อกิจกรรม รายละเอียดกิจกรรม วัตถุประสงค์/เป้าหมายของกิจกรรม เนื้อหา เอกสารที่ใช้ วิธีการดำเนินการพัฒนาระยะเวลาดำเนินการพัฒนา ตัวชี้วัดความสำเร็จ การประเมินผลการพัฒนา วัตถุประสงค์/เป้าหมายของการประเมิน วิธีการประเมิน เกณฑ์การให้คะแนนและการแปลผลการประเมิน และการรายงานผลการประเมิน โดยผลการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของโปรแกรมเสริมสร้างครูมืออาชีพสังกัดโรงเรียนมัธยมศึกษา

พบว่า โดยรวมมีความเหมาะสมและ มีความเป็นไปได้อยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับการศึกษาของ ยิ่งยง ประดับกรณ์ (2560 : 148-161) ได้ศึกษาการพัฒนาโปรแกรมพัฒนาครูด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้สำหรับสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 27 โดยผลการวิจัยพบว่า โปรแกรมพัฒนาครูด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้สำหรับสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 27 ประกอบด้วย 1)บทนำ 2)หลักการและเหตุผล 3)ความมุ่งหมาย 4)ผู้เข้ารับการพัฒนา 5)ระยะเวลา 6)โครงสร้าง ขอบข่ายเนื้อหา 7)วิธีการพัฒนา 8)สื่อ และ 9)การวัดและการประเมินผล ขอบข่ายเนื้อหาประกอบด้วย 5 โมดูล(Module) ได้แก่ โมดูล 1 ด้านการวิเคราะห์ปัญหาและความต้องการพัฒนาการเรียนรู้ โมดูล 2 ด้านการวางแผนแก้ปัญหาหรือการ เขียนเค้าโครงการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ โมดูล 3 ด้านการจัดกิจกรรมแก้ปัญหาและพัฒนาการเรียนรู้ โมดูล 4 ด้านการเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล โมดูล 5 ด้านการสรุปผลการแก้ปัญหาและพัฒนาการเรียนรู้ และผลการประเมินโปรแกรมโดยรวมมีความเหมาะสมในระดับมากและความเป็นไปได้อยู่ในระดับมาก

7. ข้อเสนอแนะ

7.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

โปรแกรมเสริมสร้างครูมืออาชีพโรงเรียนมัธยมศึกษาผู้บริหารควรกำหนดนโยบายการพัฒนาครูที่ชัดเจนและสัมพันธ์กับวิสัยทัศน์ พันธกิจ และเป้าประสงค์ของสถานศึกษา มีการกำกับติดตามอย่างสม่ำเสมอ และมีการกระตุ้นเพื่อให้ความสำคัญในการพัฒนาครูมืออาชีพอย่างต่อเนื่อง

7.2 ข้อเสนอแนะสำหรับผู้ปฏิบัติ

กิจกรรมการอบรมให้ความรู้และการอบรมเสริมสร้างจิตสำนึก ควรออกแบบกิจกรรมโดยสอดแทรกให้ผู้เข้ารับการอบรมได้ลงมือปฏิบัติและมีส่วนร่วม เพื่อให้ไม่เกิดความเคร่งเครียด โดยใช้กระบวนการกลุ่มในการทำกิจกรรม สำหรับกิจกรรมศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองและกิจกรรมทดลองปฏิบัติ ควรมีการติดตามหรือสังเกตการปฏิบัติ เพื่อตรวจสอบความถูกต้องและความคืบหน้า โดยอาจกำหนดเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมการนิเทศภายใน

7.3 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยต่อไป

ควรศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับรูปแบบกิจกรรมหรือวิธีการในการเสริมสร้างครูมืออาชีพเพิ่มเติม เพื่อให้ได้ทราบข้อมูลวิธีการและรูปแบบการพัฒนาครูมืออาชีพที่หลากหลายมากขึ้น และควรศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับพัฒนาตัวชี้วัดคุณลักษณะของครูมืออาชีพ เพื่อให้ได้ข้อมูลตัวชี้วัดที่สามารถระบุคุณลักษณะของครูมืออาชีพได้อย่างชัดเจนได้มาตรฐาน

8. เอกสารอ้างอิง

นรินทร์ สังข์รักษา. (2561). การพัฒนาครูมืออาชีพโดยใช้การวิจัยจากประสบการณ์การเรียนรู้อย่างต่อเนื่องด้วยการสร้างสรรค์คุณภาพวิชาการ. **Veridian E-Journal, Silpakorn University ฉบับภาษาไทย สาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ**. 11(1). 1739-1759.

พระมงคลธรรมวิธาน. (2561). ครูมืออาชีพสู่การเรียนรู้แบบมืออาชีพ. **Veridian E-Journal, Silpakorn University ฉบับภาษาไทย สาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ**. 11(1). 2486-2499.

ยิ่งยง ประดับกรณ์. (2560). **การพัฒนาโปรแกรมพัฒนาครูด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้สำหรับและนิเทศการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม**. 8(3). 148-161.

วสันต์ ปานทอง. (2556). รูปแบบการพัฒนาครูเพื่อศิษย์ในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา. **วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร**. 15(ฉบับพิเศษ). 193-205.

วิไลลักษณ์ ลังกา. (2559). อนาคตภาพของคุณลักษณะครูไทยในทศวรรษหน้า (พ.ศ.2560-2569). **วารสารวิจัยทางการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ**. 11(1). 36-50.

ศศิธร ขันติธรางกูร. (2551). การจัดการชั้นเรียนของครูมืออาชีพ. **วารสารครุศาสตร์**. 1(2). 1-19.

ศาสตรา สายสุนันทรารมย์ และ ณภัสวรรณ ธนาพงษ์อนันท์. (2561). การพัฒนาโปรแกรมการเสริมสร้างสมรรถนะครูด้านการวัดและประเมินผลตามสภาพจริง สำหรับสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 32. **วารสารช่อพะยอม**. 29(2). 341–352.

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 27. (2556). **ข้อมูลสารสนเทศทางการศึกษา ปีการศึกษา 2556**. ร้อยเอ็ด : กลุ่มนโยบายและแผนสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ.

สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา. (2551). **ภาพการศึกษาไทยในอนาคต 10-20 ปี**. ม.ป.ท.: ม.ป.พ.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2562). **แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579**. สืบค้นเมื่อ 12 พฤษภาคม 2561. จาก http://planning.pn.psu.ac.th/plan_doc/procedure / docs_procedure/300_1498816636.pdf

อภิภา ปรัชญพฤทธิ์. (2561). **การพัฒนารูปแบบการผลิตครูเพื่อรองรับการศึกษายุค 4.0**. รายงานการวิจัย. กรุงเทพมหานคร : กองทุนคณะครุศาสตร์ คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เอกชัย กี่สุขพันธ์. (ม.ป.ป.). **ครูมืออาชีพ**. สืบค้นเมื่อ 12 พฤษภาคม 2561. จาก http://www.trueplookpanya.com/new/cms_detail/teacher/26315

9. คำขอบคุณ

ขอขอบคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ณภัสวรรณ ธนาพงษ์อนันท์ อาจารย์ที่ปรึกษา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุวัฒน์ จุลสุวรรณ์ ประธานกรรมการสอบ อาจารย์ ดร.สุรเชต น้อยฤทธิ์ กรรมการสอบ และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.โกวัฒน์ เทศบุตร กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก ที่ได้กรุณาให้คำแนะนำตรวจสอบ และให้ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงงานวิจัยให้มีความถูกต้อง ผู้วิจัยขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้ และขอขอบคุณ คณาจารย์ภาควิชาการบริหารและพัฒนาการศึกษา และกำลังใจที่ดีจากบิดามารดา ญาติๆ และครอบครัว คุณค่าและประโยชน์จากการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยขอมอบเป็นเครื่องกตัญญูกตเวทีต่อผู้มีพระคุณทุกท่าน

การจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นอย่างมีส่วนร่วมของประชาชนตำบลบ้านเต่า อำเภอบ้านแท่น จังหวัดชัยภูมิ

Participatory Local Planning in Ban Tao Subdistrict, Ban Thaen District, Chaiyaphum Province

จงรักษ์ ชำนาญ[1], กฤชวรรธน์ โล่ห์วัชรินทร์[2]
Jongruk Chumnan[1], Grichawat Lowatcharin[2]
ทำวิจัยเมื่อ พ.ศ. 2562
E-mail : Merak2526@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความรู้ความเข้าใจและการมีส่วนร่วมของผู้นำท้องที่และประชาชนเกี่ยวกับแผนพัฒนาท้องถิ่น และเพื่อเสนอแนวทางในการจัดทำแผนพัฒนาอย่างมีส่วนร่วมของประชาชนในตำบลบ้านเต่า อำเภอบ้านแท่น จังหวัดชัยภูมิ ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงสำรวจ โดยมีประชาชนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างที่ได้จากการสุ่มแบบเป็นระดับอย่างมีสัดส่วน จำนวน 409 คน และผู้นำท้องที่จำนวน 13 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามซึ่งลักษณะคำถามเป็นปลายเปิด สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ และค่าเฉลี่ย

ผลการศึกษาพบว่า ระดับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับแผนพัฒนาท้องถิ่นของประชาชนและผู้นำท้องที่อยู่ในระดับดี และไม่แตกต่างกันมากนัก ส่วนใหญ่ตอบคำถามเกี่ยวกับแผนพัฒนาท้องถิ่นได้ถูกต้อง โดยเฉพาะในประเด็นระยะเวลาการใช้แผนพัฒนาท้องถิ่น กระบวนการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น และการจัดเวทีประชาคมท้องถิ่นระดับหมู่บ้านและระดับตำบล ประชาชนส่วนใหญ่เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น โดยเฉพาะในเวทีประชาคมหมู่บ้าน เพื่อรับทราบปัญหาและความเดือดร้อน แต่ประชาชนส่วนใหญ่มีส่วนร่วมน้อยกว่ากลุ่มผู้นำท้องที่ ในการเวทีประชาคมระดับตำบลการเป็นคณะกรรมการสนับสนุนการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น คณะกรรมการพัฒนาท้องถิ่น และคณะกรรมการติดตามและประเมิน

---

1 นักศึกษาหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น

1 Student, Master of Public Administration Program, College of Local Administration, KhonKaen University, Thailand.

2 วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น

2 College of Local Administration, KhonKaen University, Thailand.

* ได้รับบทความ: 10 กรกฎาคม 2562; แก้ไขบทความ: 14 สิงหาคม 2562; ตอบรับการตีพิมพ์: 22 สิงหาคม 2562

Received: July 10, 2019; Revised: August 14, 2019; Accepted: August 22, 2019

ผลการพัฒนาท้องถิ่นฉะนั้น เพื่อให้การจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นมีประสิทธิภาพและบรรลุเป้าหมายองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจึงต้องสร้างแรงจูงใจให้ประชาชนหลากหลายกลุ่มมีส่วนร่วม ทั้งในการร่วมคิด ร่วมเสนอ ร่วมทำ ร่วมรับผลประโยชน์ และร่วมรับผิดชอบ

คำสำคัญ : 1. แผนพัฒนาท้องถิ่น 2. การมีส่วนร่วม 3. ผู้นำท้องที่

ABSTRACT

The Objectives of the research article were to examine levels of understanding and participation of community leaders and citizens in local development planning and to propose guidelines for participatory planning in Ban Tao Subdistrict, Ban Thaen District, Chaiyaphum Province. The authors employed a survey design with a sample of 409 local citizens who were selected via a stratified random sampling technique, and 13 community leaders. The research instrument is questionnaires with open-ended questions. Statistics used in data analysis included percentages and means.

Findings reveal that community leaders and citizens have a high level of understanding about local development planning. Both community leaders and citizens have a relatively similar level of understanding: they correctly answers most of the questions about local planning process, especially on such topics as timeframe to put local plans into effect, planning process, and village-level and subdistrict-level public meetings. Most of the citizens participate in the village meetings to articulate their problems and concerns. However, community leaders more actively participate in the subdistrict meetings, and serve in the committee for local planning promotion, the committee for local development, and the committee for local plan assessment. In order to improve local planning efficiency and effectiveness, local administrative organizations need to incentivize a wider range of citizens to participate in all aspects of the planning process.

Keywords : 1. Local Development Plan 2. Public Participation 3. Community Leaders

1. ความสำคัญและที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัย

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ก่อตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 ซึ่งเป็นไปตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักไทย พุทธศักราช 2560 หมวดที่ 5 เรื่องแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ ส่วนที่ 10 เรื่องแนวนโยบายด้านการมีส่วนร่วมที่มีเนื้อหาสาระเกี่ยวกับการปรับปรุงสิทธิ เสรีภาพ หน้าที่ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การปรับโครงสร้างการบริหารโดยใช้หลักการบริหารบ้านเมืองที่ดี และ

การจัดบริการสาธารณะไปสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นโดยเร็ว ทั้งนี้เพื่อให้การบริหารงาน และการให้บริการสาธารณะเป็นไปอย่างคล่องตัวมีประสิทธิภาพและสามารถแก้ไขปัญหาและความต้องการของประชาชนได้ดียิ่งขึ้น (กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น , 2546 : ออนไลน์)

นับจากที่มีการก่อตั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รัฐบาลได้ถ่ายโอนภารกิจ งบประมาณ และอัตรากำลังจากหน่วยงานส่วนกลางและส่วนภูมิภาคตามที่กฎหมายกำหนดไปให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อที่จะสามารถปฏิบัติภารกิจตามที่ได้รับมอบหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจำเป็นต้องมีการกำหนดทิศทางการพัฒนาของตนให้ชัดเจน มีการกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาและแนวทางการพัฒนาให้มีความสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายในการพัฒนาอย่างเป็นระบบ ครอบคลุมภารกิจการพัฒนาในทุกด้าน แผนพัฒนาท้องถิ่นจึงเป็นเครื่องมือสำคัญอย่างยิ่งที่จะช่วยสนับสนุนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการวิเคราะห์สภาพปัญหาและความต้องการของท้องถิ่นเพื่อนำไปสู่การกำหนดจุดมุ่งหมายในการพัฒนา การกำหนดภารกิจและแนวทางการดำเนินงานเพื่อนำไปสู่จุดมุ่งหมายอย่างเป็นระบบ ซึ่งจะช่วยให้การกำหนดแผนงานโครงการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีทิศทางที่สอดคล้องและประสานสนับสนุนในจุดมุ่งหมายร่วมกันซึ่งนอกจากจะทำให้ปัญหาและความต้องการได้รับการตอบสนองอย่างเหมาะสมแล้วยังเป็นการบริหารทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุด (กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, 2548 : ออนไลน์)

การจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยึดถือตามแนวทางที่กำหนดโดยกระทรวงมหาดไทยเพื่อเปิดโอกาสให้ภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการปกครอง โดยผ่านกระบวนการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ในด้านต่าง ๆ อาทิ ด้านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน ด้านการพัฒนาสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ ด้านการพัฒนาเศรษฐกิจ ด้านการพัฒนาสังคมและด้านการพัฒนาการเมืองการบริหาร อย่างไรก็ดี การจัดทำแผนยุทธศาสตร์ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่จำเป็นต้องรวบรวมข้อมูลปัญหาและความต้องการจากการออกประชาคมเพื่อนำมาวิเคราะห์เพื่อจัดทำเป็นแผนยุทธศาสตร์ ขาดการมีส่วนร่วมที่มีคุณภาพของประชาชนนอกจากนั้น การกำหนดยุทธศาสตร์ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นบางแห่งยังเป็นการจัดทำร่วมกันระหว่างคณะผู้บริหารกับสมาชิกสภาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจากผลการปฏิบัติงานตามแผนงานหรือโครงการพัฒนาประจำปี การที่ประชาชนขาดการมีส่วนร่วมหรือมีส่วนร่วมน้อยในการเสนอปัญหา กำหนดทางเลือก และติดตามประเมินผล จึงนำไปสู่ปัญหาและการร้องเรียนในภายหลัง เช่น โครงการที่ดำเนินไม่ตอบสนองความต้องการของประชาชนและไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้การจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นเช่นนี้จึงส่งผลให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสิ้นเปลืองงบประมาณและไม่ก่อให้เกิดความคุ้มค่า (กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, 2548 : ออนไลน์)

การจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นอย่างมีส่วนร่วม นอกจากจะทำให้แผนพัฒนาท้องถิ่นสอดคล้องกับความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริงแล้ว ยังช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับประชาชน ดังนั้น ผู้ศึกษาจึงมีความสนใจที่จะศึกษาให้ทราบถึงแนวทางการจัดทำแผนพัฒนาอย่างมีส่วนร่วมของประชาชนและผู้นำท้องที่ในเขตเทศบาลตำบลบ้านเต่า ซึ่งจะทำให้ทราบถึงระดับความรู้ความเข้าใจของในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น และเพื่อนำไปสู่แนวทางในการพัฒนาและปรับปรุงการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นอย่างมีส่วนร่วมของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลบ้านเต่าต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาความรู้ความเข้าใจของประชาชนเกี่ยวกับแผนพัฒนาท้องถิ่นของเทศบาลตำบลบ้านเต่า อำเภอบ้านแท่น จังหวัดชัยภูมิ

2.2 เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นของเทศบาลตำบลบ้านเต่า อำเภอบ้านแท่นจังหวัดชัยภูมิ

2.3 เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาท้องถิ่นอย่างมีส่วนร่วมของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลบ้านเต่า อำเภอบ้านแท่นจังหวัดชัยภูมิ

3. ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

3.1 ทราบถึงระดับความรู้ ความเข้าใจ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ของเทศบาลตำบลบ้านเต่า อำเภอบ้านแท่น จังหวัดชัยภูมิ

3.2 เป็นข้อมูลให้ผู้บริหารนำไปใช้ส่งเสริมสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ของเทศบาลตำบลบ้านเต่า อำเภอบ้านแท่น จังหวัดชัยภูมิ

3.3 มีแนวทางการพัฒนาแผนยุทธศาสตร์อย่างมีส่วนร่วมของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลบ้านเต่า อำเภอบ้านแท่น จังหวัดชัยภูมิ

3.4 เป็นต้นแบบการดำเนินการให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแห่งอื่นๆในการจัดทำแผนยุทธศาสตร์อย่างมีส่วนร่วมระหว่างประชาชนกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

4. วิธีดำเนินการวิจัย

ในการศึกษาครั้งผู้วิจัยใช้วิธีวิจัยแบบสำรวจ (Survey Design) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ ผู้นำท้องที่ (กำนันและผู้ใหญ่บ้าน) จำนวน 13 คน และกลุ่มประชาชนที่ใช้วิธีการสุ่มแบบสุ่มเป็นระดับอย่างเป็นสัดส่วน ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวนทั้งสิ้น 409 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม ซึ่งลักษณะคำถามเป็นปลายเปิด แบ่งออกเป็น 4 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 เป็นข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น ส่วนที่ 3 เป็นคำถามเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น และส่วนที่ 4 เป็นข้อเสนอแนะการพัฒนาการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นของประชาชนในตำบลบ้านเต่า มีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับโดยการทดลองใช้ (Try out) กับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 คน ในตำบลข้างเคียงเพื่อนำมาวิเคราะห์หาความน่าเชื่อถือของแบบสัมภาษณ์ มีค่า IOC เท่ากับ .67 -1.00 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ และค่าเฉลี่ย

5. ผลการวิจัย

5.1 ผลการศึกษาความรู้ความเข้าใจของประชาชนเกี่ยวกับแผนพัฒนาท้องถิ่นของเทศบาลตำบลบ้านเต่า อำเภอบ้านแท่น จังหวัดชัยภูมิพบว่า ระดับความรู้ความเข้าใจแผนพัฒนาท้องถิ่น ของผู้นำท้องที่ถือได้ว่าอยู่ในระดับดีเช่น การมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับระยะเวลาของแผนพัฒนาท้องถิ่น องค์ประกอบ

ของแผนพัฒนาท้องถิ่น การจัดเวทีประชาคมท้องถิ่นทั้งระดับหมู่บ้าน เพื่อรับทราบปัญหา ความเดือดร้อน และความต้องการของหมู่บ้าน ส่วนเวทีประชาคมระดับตำบล มีหน้าที่ในการพิจารณา รวบรวมข้อมูลปัญหาความเดือดร้อนระดับตำบล โดยนำมาจัดลำดับความสำคัญที่ต้องเร่งดำเนินการในระดับตำบล สู่การประกาศใช้แผนพัฒนาท้องถิ่น โดยผู้บริหารท้องถิ่น (นายกเทศมนตรี) ในกรณีที่เป็นเทศบาล ผู้นำท้องที่มีความเข้าใจว่าแผนพัฒนาท้องถิ่นจะต้องได้รับความเห็นชอบของสภาเทศบาล ก่อนที่ผู้บริหารท้องถิ่นจะประกาศใช้อยู่จำนวนไม่น้อย และในประเด็นที่ผู้นำท้องที่ไม่มีความเข้าใจมากที่สุด คือ การทบทวนแผนพัฒนาท้องถิ่นต้องดำเนินการเป็นประจำทุกปี และต้องดำเนินการให้แล้วเสร็จในเดือนตุลาคมของทุกปี อันดับรองลงมาคือหน้าที่ในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น ผู้นำท้องที่ส่วนใหญ่คิดว่าเป็นหน้าที่ของนักวิเคราะห์นโยบายและแผนเพียงผู้เดียว

ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับแผนพัฒนาท้องถิ่น ระหว่างประชาชน และผู้นำท้องที่ มีความแตกต่างกันเพียงเล็กน้อย ซึ่งส่วนใหญ่จะตอบคำถามได้ถูกต้อง ทั้งในประเด็นระยะเวลาการใช้แผนพัฒนาท้องถิ่น กระบวนการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น ตั้งแต่การจัดเวทีประชาคมท้องถิ่นระดับหมู่บ้าน เวทีประชาคมระดับตำบล ต่างก็เข้าใจดีว่าการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นนั้นจะต้องผ่านเวทีประชาคมทั้งสองเวที เพื่อรับทราบปัญหา ความเดือดร้อน และแนวทางการพัฒนาจากทุกภาคส่วน นอกจากผ่านเวทีประชาคมท้องถิ่นแล้ว ยังต้องมีคณะกรรมการสนับสนุนการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น เป็นคณะกรรมการฯ ที่มีหน้าที่ในการจัดทำร่างแผนพัฒนาท้องถิ่น จากการรวบรวมข้อมูล ปัญหา ความเดือดร้อนจากเวทีประชาคมทั้งสองเวที เพื่อนำเสนอต่อคณะกรรมการพัฒนาท้องถิ่น พิจารณาให้ความเห็นชอบต่อร่างแผนพัฒนาท้องถิ่น และให้ผู้บริหารท้องถิ่นเป็นผู้ประกาศใช้แผนพัฒนาท้องถิ่น เพื่อนำไปเป็นแนวทางในการพัฒนาท้องถิ่นที่ยั่งยืนสืบไป

นอกจากประเด็นความเข้าใจที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น ยังมีประเด็นที่ต้องเร่งทำความเข้าใจกับผู้นำท้องที่ และประชาชนอย่างเร่งด่วน คือ การทบทวนแผนพัฒนาท้องถิ่น ส่วนใหญ่มีความเข้าใจว่าต้องมีการทบทวนเป็นประจำทุกปี และให้ดำเนินการทบทวนให้แล้วเสร็จภายในเดือนตุลาคมของทุกปี ในประเด็นนี้ ผู้นำท้องที่ทั้งหมด 13 คน คิดเป็นร้อยละ 100 เข้าใจว่าต้องดำเนินการทบทวนแผนพัฒนาท้องถิ่นทุกปี นอกจากประเด็นดังกล่าวแล้ว ยังมีส่วนของหน้าที่ของผู้จัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น ส่วนใหญ่มองว่า เป็นเพียงหน้าที่ของนักวิเคราะห์นโยบายและแผน และยังมีประเด็นของการเสนอขอความเห็นชอบร่างแผนพัฒนาท้องถิ่นต่อสภาเทศบาล ยังมีประชาชนและผู้นำท้องที่บางส่วนยังคงเข้าใจว่าต้องนำร่างแผนพัฒนาท้องถิ่นเสนอต่อสภาเทศบาล อาจเป็นเพราะ ประชาชนยังคงติดภาพเดิมตอนยังเป็นองค์การบริหารส่วนตำบลอยู่นั้นเอง ดังตารางเปรียบเทียบข้างล่างนี้

5.2 ผลการศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นของเทศบาลตำบลบ้านเต่า อำเภอบ้านแท่น จังหวัดชัยภูมิ พบว่า การมีส่วนร่วมของผู้นำท้องที่ และประชาชนกลุ่มตัวอย่าง แสดงให้เห็นว่า ผู้นำท้องที่ส่วนใหญ่ จะเข้ามามีส่วนร่วมในการร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมเสนอปัญหาความต้องการ เพื่อให้การวางแผนพัฒนาท้องถิ่น ได้รับการพัฒนาอย่างยั่งยืน ซึ่งจากกระบวนการตั้งแต่การจัดทำเวทีประชาคมหมู่บ้าน การจัดทำเวทีประชาคมตำบล ผู้นำท้องที่จะมีส่วนสำคัญที่ทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่เริ่มกระบวนการ จนได้เป็นโครงการ/กิจกรรม ตามแผนพัฒนาพัฒนาท้องถิ่น กล่าวคือ ผู้นำท้องที่ไหนให้ความสำคัญในการมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาท้องถิ่น การจัดเวทีประชาคมก็จะได้รับทราบ

ปัญหา ความต้องการของประชาชน จากหลากหลายกลุ่มคน หลากหลายแนวทาง นอกจากการวางแผนพัฒนาท้องถิ่นแล้ว ผู้นำท้องถิ่น และประชาชน ยังเข้ามามีส่วนร่วมในการการควบคุม ตรวจสอบ การประเมินผลการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ประชาชนมากที่สุด

การมีส่วนร่วมมีความสำคัญที่จะทำให้การพัฒนาท้องถิ่น เป็นไปเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ประชาชนมากที่สุดถึงแม้ท้องถิ่นจะไม่สามารถดำเนินการแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนได้หมดก็ตาม ประชาชนส่วนใหญ่รวมทั้งผู้นำท้องที่ ก็ยังให้ความร่วมมือในการจัดเวทีประชาคมระดับหมู่บ้าน เพื่อรับทราบปัญหา ความเดือดร้อน ความต้องการของประชาชน นัยหนึ่ง ของการมีส่วนร่วมนั้น ประชาชนจะเข้ามามีส่วนร่วมมากน้อย ขึ้นอยู่กับผู้นำท้องที่ในหมู่บ้านนั้นด้วย หากผู้นำท้องที่ไม่ใส่ใจก็จะเกิดความร่วมมือน้อยมากจากพลังของประชาชน และในส่วนของการมีส่วนร่วมในระดับตำบลนั้น ระหว่างผู้นำท้องที่ กับประชาชนมีความแตกต่างกันมาก เพราะตามกฎหมาย ระเบียบที่เกี่ยวข้องยังถูกจำกัดในวงที่แคบกว่าการมีส่วนร่วมในระดับหมู่บ้าน เช่น การมีส่วนร่วมในการเป็นคณะกรรมการสนับสนุนการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น คณะกรรมการพัฒนาท้องถิ่น และคณะกรรมการติดตามและประเมินผลแผนพัฒนาท้องถิ่น ซึ่งคณะกรรมการทั้ง 3 คณะ ส่วนใหญ่ตัวแทนภาคประชาคม คือ ผู้นำท้องที่ จึงทำให้ค่าเฉลี่ยการมีส่วนร่วมในระดับตำบลของผู้นำท้องที่สูงกว่าการมีส่วนร่วมของประชาชน

5.3 ผลการศึกษาในประเด็นปัญหาและอุปสรรคของการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นอย่างมีส่วนร่วมของเทศบาลตำบลบ้านเต่า พบว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นยังมีบางส่วนที่ไม่เห็นความสำคัญ และคิดว่าไม่ใช่หน้าที่ของตน กลับมองว่าการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นเป็นหน้าที่ของผู้นำหมู่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผนเท่านั้นรวมถึง ประชาชนบางส่วนยังบอกว่าการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นที่เสนอไป ไม่สามารถดำเนินการแก้ไขปัญหา ความต้องการได้ ทำให้เกิดความเบื่อหน่าย และไม่เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นอีก แต่ก็ยังมีประชาชนส่วนใหญ่ที่เห็นความสำคัญและเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น ตั้งแต่กระบวนการจัดเวทีประชาคมระดับหมู่บ้าน และการมีส่วนร่วมในเวทีประชาคมระดับตำบล ถึงแม้บางคนจะไม่มีรายชื่อสัดส่วนประชาคมระดับตำบลกำหนด นอกการนำเสนอปัญหาความเดือดร้อนแล้วไม่ได้รับการแก้ไข เนื่องจากงบประมาณขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีไม่เพียงพอต่อการแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของประชาชน รวมทั้งอำนาจหน้าขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในบางเรื่อง การมีส่วนร่วมจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง ในการพัฒนาท้องถิ่นภายใต้กรอบกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ และงบประมาณที่มีอยู่อย่างจำกัด

6. อภิปรายผลการวิจัย

การจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นอย่างมีส่วนร่วมของประชาชนตำบลบ้านเต่า จะบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้นั้น ต้องมีการวางแผนการบริหารงานขององค์กรให้มีประสิทธิภาพ จึงจะทำให้องค์กรเกิดการพัฒนาประชาชนได้รับประโยชน์ทั้งทางตรงและทางอ้อม การวางแผนดีและถูกต้องตามหลักและกระบวนการนอกจากจะช่วยแก้ไขปัญหาและอุปสรรคต่างๆ แล้ว ยังส่งผลให้เกิดประโยชน์ ทั้งการบรรจุจุดมุ่งหมาย การประหยัด การลดความไม่แน่นอน การเกิดนวัตกรรมการสร้างสรรค์ การพัฒนาแรงจูงใจ การแข่งขัน และการประสานงานที่ดี (พชรวรรณ พันธ์แตง, 2551 : 83) ทั้งนี้ ผู้นำท้องที่และประชาชนต้องมีความรู้ความ

เข้าใจในแผนพัฒนาท้องถิ่นว่าแผนพัฒนาท้องถิ่นมีไว้เพื่ออะไร ควรทำเมื่อไหร่ หน้าที่ของใคร ทำแล้วได้อะไร และประเด็นสำคัญคือการเข้ามามีส่วนร่วมของผู้นำท้องที่และประชาชน ซึ่งการเข้ามามีส่วนร่วมสามารถเข้ามาได้ทุกเพศทุกวัย ทุกอาชีพ ทุกช่วงอายุ ทุกระดับการศึกษา (Lowatcharin &Stallmann, 2017 : 116-139)

การมีส่วนร่วมทำให้ประชาชนร่วมคิด ร่วมสร้าง ร่วมรับผิดชอบ และร่วมรับผลประโยชน์ หน้าที่โดยตรงขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น คือการให้บริการสาธารณะที่จำเป็นแก่ท้องถิ่น ตลอดจนการสร้างรายได้ให้กับคนในท้องถิ่นให้เพิ่มขึ้น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะมีการพัฒนาย่อมต้องเกิดจากการมีส่วนร่วมของผู้นำท้องที่และประชาชนในตำบลนั้นๆ แต่ในบางครั้ง การกำหนดห้วงระยะเวลาให้แล้วเสร็จของการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นของกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น มีระยะเวลาสั้นเกินไป จึงทำให้เกิดปัญหาอุปสรรคในการจัดเวทีประชาคมระดับหมู่บ้าน เพื่อรับฟังปัญหาความเดือดร้อนของประชาชน ทำให้การมีส่วนร่วมของผู้นำท้องที่และประชาชนน้อย การประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นก็เป็นเหตุปัจจัยหนึ่งที่ทำให้การมีส่วนร่วมน้อย ประเด็นดังกล่าวสอดคล้องกับการศึกษาของพระกิตติชัย ปุณญาธโร (2557 : 32) ที่พบว่า ประชาชนขาดการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ที่องค์การบริหารส่วนตำบลจัดขึ้น เพราะขาดการประชาสัมพันธ์ และการสร้างความรู้ความเข้าใจ สร้างจิตสำนึกรักษ์ท้องถิ่นในการจัดทำเวทีประชาคม ประชาวิจารณ์ หรือประชามติ เพื่อให้การวางแผนมีความสอดคล้องกับปัญหาความต้องการของประชาชน

นอกจากการมีส่วนร่วมของผู้นำท้องที่และประชาชนแล้ว ยังมีปัจจัยของการนำแผนพัฒนาท้องถิ่นไปบรรจุเข้างบประมาณในการพัฒนาท้องถิ่น ดำเนินการพัฒนาได้น้อยกว่าความต้องการของประชาชน ซึ่งการแก้ไขปัญหาให้กับประชาชนยังทำได้ไม่เต็มที่ ด้วยข้อจำกัดทางด้านงบประมาณการคลังขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในแต่ละปีมีจำนวนจำกัด รวมถึงความต่อเนื่องของโครงการที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา อันเนื่องมาจาก การเปลี่ยนแปลงของนักการเมืองท้องถิ่น และเจ้าหน้าที่มีจำนวนจำกัด ประกอบกับการนำแผนพัฒนาท้องถิ่น มาบรรจุจัดทำงบประมาณรายจ่าย ผู้นำท้องที่หรือผู้บริหารท้องถิ่นตัดสินใจในการพัฒนาท้องถิ่นตามความคิดเห็นของตนเองมากกว่าความต้องการของชุมชน ซึ่งการดำเนินงานไม่เป็นไปตามที่ได้วางแผนไว้ (กิจจา โพแดน, 2557 : 45)

ในส่วนที่ต้องปรับปรุงแก้ไข คือ ผู้นำท้องที่บางคนไม่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับแผนพัฒนาท้องถิ่น รวมทั้ง ไม่ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมในกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น จึงทำให้หมู่บ้านนั้นขาดโอกาสที่จะนำเสนอปัญหาความเดือดร้อน และแนวทางแก้ไขปัญหาต่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ถึงแม้ผู้นำท้องที่บางคนจะไม่เข้ามามีส่วนร่วม แต่ก็ยังมีตัวแทนของหมู่บ้านเข้ามาร่วมกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น ได้แก่ ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน แนวทางในการดำเนินการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นอย่างมีส่วนร่วมของเทศบาลตำบลบ้านเต่า อำเภอบ้านแท่น จังหวัดชัยภูมิ สร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับแผนพัฒนาท้องถิ่น ให้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยกำนัน สารวัตรกำนัน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้านให้ครบทั้ง 13 หมู่บ้าน รวมทั้ง การร่วมรับฟังปัญหาความเดือดร้อนผ่านเวทีประชาคมระดับหมู่บ้าน ให้ครบทั้งส่วนราชการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยกำหนดวัน เวลา สถานที่ ในการจัดประชุมประชาคมให้ชัดเจน และประชาชนต้องเข้ามาร่วมประชุมทุกครั้งที่มีการประชุม

7. ข้อเสนอแนะ

7.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

7.1.1 รัฐบาลควรปรับกฎระเบียบให้มีความชัดเจน ในกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น ประกอบกับการออกระเบียบเพื่อจ่ายค่าตอบแทนแก่คณะกรรมการพัฒนาท้องถิ่นทั้ง 3 คณะด้วย

7.1.2 องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นควรเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามีส่วนร่วมในการเป็นกรรมการ ในรูปแบบของตัวแทนภาคประชาชนให้มากขึ้น เพื่อร่วมในการพิจารณาทั้งการจัดซื้อจัดจ้าง การตรวจสอบ การดำเนินงานขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นและร่วมในการตัดสินใจเกี่ยวกับการวางแผนป้องกันต่างๆ โดยให้ประชาชนได้ดำเนินกิจกรรมและแสดงบทบาทด้วยตนเองอย่างแท้จริง เพื่อให้ประชาชนได้รู้จักประโยชน์มองเห็นคุณค่าและความสำคัญของการมีส่วนร่วมเพิ่มขึ้น

7.2 ข้อเสนอเชิงปฏิบัติการ

7.2.1 ในการจัดการกิจกรรมการมีส่วนร่วมของประชาชน เช่น การออกเวทีประชาคมตามหมู่บ้านควรจัดให้มีกิจกรรมดึงดูดกลุ่มคนที่มีอายุน้อยเข้ามามีส่วนร่วม เพื่อส่งเสริมให้เกิดความตระหนักในการพัฒนาท้องถิ่นให้มากขึ้น

7.2.2 สร้างโอกาสให้กลุ่มประชาชนที่มีข้อจำกัดในด้านเวลา เนื่องจากการมีอาชีพที่ไม่สามารถบริหารจัดการเวลาได้ด้วยตนเอง ให้มีโอกาสมีส่วนร่วมในการปกครองส่วนท้องถิ่นให้มากขึ้น เช่น การมีกิจกรรมที่นอกเหนือจากเวลาที่ต้องปฏิบัติงาน เป็นต้น

7.2.3 เร่งรัดให้เกิดกระบวนการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร และส่งเสริมให้เกิดการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของประชาชนในทุกรูปแบบ เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการปกครองท้องถิ่นตนเอง รองรับ กับปัญหาและทราบความต้องการของประชาชนสร้าง

7.3 ข้อเสนอสำหรับการวิจัยต่อไป

7.3.1 ศึกษาวิจัยปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานการพัฒนาศักยภาพของหมู่บ้าน/ชุมชนในเขตพื้นที่ของเทศบาลตำบลบ้านเต่า

7.3.2 ควรศึกษาวิจัย ด้วยวิธีการศึกษาในเชิงคุณภาพเพื่อให้ได้ข้อมูลในเชิงลึกเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมและข้อมูลทางคุณลักษณะอื่นๆ อันจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการนำมาใช้วางแผนการพัฒนาต่อไป

7.3.3 ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบความคิดเห็นที่มีต่อการพัฒนาท้องถิ่นของเทศบาลตำบลบ้านเต่าพื้นที่บริบทที่ต่างกัน เพื่อเป็นประโยชน์ในการวิเคราะห์ความแตกต่างของสภาพแวดล้อมในแต่ละพื้นที่กับการบริหารปกครองท้องถิ่น

8. เอกสารอ้างอิง

กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น. (2548). **คู่มือการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น.** สืบค้นเมื่อ 21 กันยายน 2560. จาก http://www.dla.go.th/work/planlocal/คู่มือการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น/เทคนิคการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น.pdf

กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น. (2546). **การกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น.** สืบค้นเมื่อ 15 กันยายน 2560. จาก http://www.thailocalgov.net/menu4.1.thme.

กิจจา โพแดน (2557). **การมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นของเทศบาลตำบลลาดยาว อำเภอลาดยาว จังหวัดนครสวรรค์.** วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พชรวรรณ พันธ์แตง. (2551). **แนวทางการพัฒนากระบวนการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นของเทศบาลตำบลบางนมโค อำเภอเสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา.** วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชายุทธศาสตร์การพัฒนา. มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา.

พระกิตติชัย ปญฺญาธโร. (2557). **การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาแผนยุทธศาสตร์ขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก.** วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาพุทธศาสาตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

Lowatcharin, G., &Stallmann, J. I. (2017). Engaging citizens in public service co-production: Lessons from volunteer-based road construction in Thailand's local government. **Social Science Asia.** 3(2). 116-139.

9. คำขอบคุณ

การวิจัยครั้งนี้ดำเนินการได้สำเร็จสมบูรณ์ตามวัตถุประสงค์ ด้วยความกรุณาจาก ดร.กฤชวรรธน์ โล่วัชรินทร์ อาจารย์ที่ปรึกษา ซึ่งท่านได้ให้คำปรึกษาคำแนะนำและข้อคิดเห็นต่างๆ อันเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการทำวิจัย ตลอดจนแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ จนงานวิจัยฉบับนี้เสร็จสมบูรณ์ นอกจากนี้ขอขอบคุณเจ้าหน้าที่วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น ทุกท่านที่คอยให้คำปรึกษาและช่วยเหลือในการทำวิจัยเรื่องนี้ ผู้ศึกษาจึงขอกราบขอบพระคุณอย่างสูง ขอขอบคุณ ผู้บริหาร เจ้าหน้าที่เทศบาลตำบลบ้านเต่า อำเภอบ้านแท่น จังหวัดชัยภูมิ ที่ให้ความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้

สุดท้ายนี้ ผู้วิจัยขอขอบพระคุณบิดามารดา และครอบครัว ซึ่งเปิดโอกาสให้ได้รับการศึกษาเล่าเรียนตลอดจนคอยช่วยเหลือและให้กำลังใจผู้วิจัยเสมอมาจนสำเร็จการศึกษา

ระบบอุปถัมภ์ในการเมืองท้องถิ่นของอำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม
Patronage System in Local Politics of Kosumphisai District, Maha Sarakham Province

สราวุฒิ เลิศวิชากุล[1], เชิงชาญ จงสมชัย[2]
Saravut Lertvichakul[1], Cherngcharn Chongsomchai[2]
ทำวิจัยเมื่อ พ.ศ. 2562
Email : svlk2611@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1)ศึกษาระบบอุปถัมภ์ระหว่างนักการเมืองระดับชาติกับนักการเมืองท้องถิ่นในอำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม 2)ศึกษาผลกระทบของระบบอุปถัมภ์ที่มีต่อการเมืองท้องถิ่นของอำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม 3)ศึกษาข้อเสนอแนะในการแก้ไขปัญหาระบบอุปถัมภ์ที่มีต่อการเมืองท้องถิ่นของอำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยทำการเก็บข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง แหล่ง ข้อมูลต่างๆ ผู้ให้ข้อมูลหลักเลือกแบบเจาะจง ประกอบด้วยนักการเมือง นักวิชาการ ข้าราชการและประชาชน จำนวน 30 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง ข้อมูลที่ได้นำมาวิเคราะห์และนำเสนอผลการวิเคราะห์เชิงพรรณนา

ผลการศึกษาพบว่า ระบบอุปถัมภ์ระหว่างนักการเมืองระดับชาติกับนักการเมืองท้องถิ่นในอำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม เป็นความสัมพันธ์แบบแนวราบและความสัมพันธ์แบบแนวตั้ง กล่าวคือ ความสัมพันธ์แบบแนวราบจะเป็นความสัมพันธ์ทางการเมืองแบบอุปถัมภ์แบบเครือญาติ ส่วนความสัมพันธ์แบบแนวตั้งจะเป็นความสัมพันธ์ทางการเมืองแบบอุปถัมภ์ผ่านเครือข่าย พรรคพวก เพื่อนพ้อง และทีมงาน รวมถึงหัวคะแนน ภายใต้ระบบอุปถัมภ์ในเชิงความสัมพันธ์แบบการตลาด และระบบอุปถัมภ์ในเชิงความสัมพันธ์แบบรัฐศาสตร์

---

[1] นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการเมือง การปกครอง มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

[1] Graduate Students Master of Political Science Program in Politics and Governments, Majoring in Politics and Government, Mahasarakham University, Thailand.

[2] อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

[2] Lecturers to Graduate Curriculum, Department of Politics and Governments, Mahasarakham University, Thailand.

* ได้รับบทความ: 27 สิงหาคม 2562; แก้ไขบทความ: 25 กันยายน 2562; ตอบรับการตีพิมพ์: 26 กันยายน 2562

Received: August 27, 2019; Revised: September 25, 2019; Accepted: September 26, 2019

ผลกระทบของระบบอุปถัมภ์ที่มีต่อการเมืองท้องถิ่นของอำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม พบว่ามีทั้งผลดีและผลเสีย เช่น เกิดการพัฒนาจากการผลักดันและจัดสรรงบ ประมาณหรือโครงต่างๆ ลงสู่ท้องถิ่น ประชาชนได้รับการดูแลเอาใจใส่จากทั้งนักการเมืองระดับชาติและนักการเมืองท้องถิ่น เกิดการแทรกแซงการเมืองท้องถิ่นจากนักการเมืองระดับชาติ เกิดการสร้างทายาททางการเมืองและสืบทอดอำนาจทางการเมือง

ข้อเสนอแนะในการแก้ไขปัญหาระบบอุปถัมภ์ที่มีต่อการเมืองท้องถิ่นของอำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม ได้แก่ 1) การสร้างกติกา กฎหมาย และระบบตรวจสอบการใช้ระบบอุปถัมภ์ 2) การสร้างระบบคุณธรรมและปลูกฝังจริยธรรมทางการเมือง 3) การสร้างจิตสำนึกทางการเมือง 4) การยึดหลักความเสมอภาคเท่าเทียมกันทางการเมือง 5) การใช้ระบบอุปถัมภ์ให้เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาท้องถิ่น

คำสำคัญ : 1. ระบบอุปถัมภ์ 2. การเมืองท้องถิ่น 3. อำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม

ABSTRACT

The Objectives of the research article were to 1) study patronage system between nation politicians and local politicians in Kosumphisi District, Maha Sarakham 2) study impact of the patronage system in the local politics of Kosumphisi District, Maha Sarakham and 3) study suggestion of the patronage system improvement in Kosumphisai District, Maha Sarakham Province. This is a qualitative research which conducted by collecting the documentary research, as well as related research and semi-structured interviews from 30 specify participants including politicians, education officers, government officer, and citizen. A tool for the research is semi-structured interviews format. Then the information is used to analyze and presented in descriptive analysis way.

According to the study, patronage system in local politics of Kosumphisi District, Mahasarakham Province are horizontal affiliation and vertical affiliation. That is to say, horizontal affiliation is the patronage of relatives and vertical affiliation is the patronage of partisan, friends, client, team, including canvasser; they are both under relationship marketing and political relationship.

There are both advantages and disadvantages of political patronage. For advantage, there is a development from the push, budget allocation, or other projects to locality; citizens have been taken care of by nation and local politician. For disadvantage, there is a political interference from local politics by nation politicians which can lead to the succession of political power.

The suggestion of the patronage system improvement in Kosumphisai district, Maha Sarakham province 1) create a covenant, rule, and checking system 2) create a merit system,

and foster political ethics 3) raise political awareness 4) follow the equality 5) make the most of patronage system for development

Keywords : 1. Patronage System 2. Local Politics 3. Kosumphisai District, Maha Sarakham Province

1. ความสำคัญและที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัย

แนวคิดเรื่องระบบอุปถัมภ์ได้ถูกนำมาใช้เพื่ออธิบายโครงสร้างของสังคมไทยซึ่งแนวคิดนี้ได้ชี้ให้เห็นว่าโครงสร้างสังคมไทยประกอบด้วยความสัมพันธ์ที่ไม่เท่าเทียมกัน เป็นโครงสร้างที่เน้นความแตกต่างระหว่างฐานะตำแหน่ง คือ เป็นความสัมพันธ์ระหว่างผู้อุปถัมภ์ที่มีฐานะตำแหน่งสูงกว่าและผู้รับอุปถัมภ์ที่มีฐานะต่ำกว่า เมื่อมีการยึดถือความแตกต่างในระดับสูงต่ำของฐานะตำแหน่งเป็นหลัก ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่แตกต่างกันในฐานะตำแหน่งเป็นแบบที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในการจัดระเบียบสังคมและปรากฏในรูปแบบต่างๆ เช่น ความสัมพันธ์แบบผู้ใหญ่-ผู้น้อย หรือความสัมพันธ์แบบลูกพี่-ลูกน้อง โดยที่ความสำคัญแบบดังกล่าวเป็นความสัมพันธ์ที่ตั้งอยู่บนรากฐานแห่งความไม่เสมอภาคในการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ไม่ว่าจะเป็นผลประโยชน์ในด้านเศรษฐกิจ การเมือง หรือสังคม ซึ่งความสัมพันธ์ในลักษณะนี้เรียกว่า “ความสัมพันธ์แบบผู้อุปถัมภ์และผู้รับอุปถัมภ์” ความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์เป็นความสัมพันธ์ในแนวดิ่งที่เป็นความสัมพันธ์ระหว่างผู้มีทรัพยากรต่างกัน ซึ่งทรัพยากรนี้ไม่ได้หมายถึงทรัพย์สินแต่เพียงอย่างเดียว แต่หมายถึงสิ่งอื่นๆ ด้วยซึ่งอาจเป็นอำนาจทางการเมือง สิทธิพิเศษทางสังคม การคุ้มครองทางการเมืองหรือสังคม หรือความก้าวหน้าในตำแหน่งหน้าที่การงาน (อมรา พงศาพิชญ์ และปรีชา คุวินทร์พันธุ์, 2543 : 1- 4)

ระบบอุปถัมภ์ยังคงมีอิทธิพลและฝังลึกในการเมืองไทยมาอย่างยาวนาน จะเห็นได้ว่านักการ เมืองได้อาศัยระบบอุปถัมภ์ในการสร้างและขยายอำนาจทางการเมืองผ่านการสร้างสานสัมพันธ์อันดีกับประชาชนในพื้นที่ด้วยกลวิธีต่างๆ ทั้งในลักษณะที่ถูกต้องชอบธรรม หรือเกินขอบเขตที่กฎหมายกำหนดไว้ ทั้งนี้ก็เพื่อจุดมุ่งหมายสำคัญคือ การได้รับการเลือกตั้งในทุกระดับทั้งการเมืองระดับชาติและระดับท้องถิ่น ดังนั้นปรากฏการณ์ทางการเมืองต่างๆ ที่เกิดขึ้น เช่น ปรากฏการณ์ของผู้มีอำนาจทางการเมืองทั้งในระดับชาติและในระดับท้องถิ่น การแบ่งกลุ่มทางการเมือง การซื้อสิทธิ์ขายเสียง ปัญหาการคอรัปชั่น เป็นต้น จึงไม่ได้เป็นปรากฏการณ์ที่บังเอิญเกิดขึ้นเอง แต่หากเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจากการนำระบบอุปถัมภ์มาใช้ในทางการเมือง สถานการณ์และบริบททางการเมืองท้องถิ่นของอำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม จากอดีตจนถึงปัจจุบันมีการแข่งขันกันค่อนข้างสูง แต่ก็ไม่ปรากฏถึงความรุนแรงให้เห็น นักการเมืองที่ได้รับชัยชนะในการเลือกตั้งเป็นบุคคลที่ประชาชนให้การยอมรับ เป็นผู้มีความรู้ความสามารถ มีความใกล้ชิดกับชาวบ้านจากการอาศัยฐานอาชีพเดิมของตนเองเป็นหลักทั้งข้าราชกร นักธุรกิจ เป็นต้น นอกจากนี้การเมืองท้องถิ่นของอำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม ยังมีความผูกพันกับการเมืองในระดับชาติ ประชาชนและนักการเมืองในท้องถิ่นให้ความนิยมและผูกพันกับพรรคการเมืองและนักการเมืองที่ชนะการเลือกตั้ง และได้จัดตั้งรัฐบาลเพื่อทำหน้าที่บริหารประเทศซึ่ง ได้แก่ พรรคไทยรักไทย พรรคพลังประชาชน พรรคเพื่อไทย เป็นต้น นอกจาก นี้การเมืองท้องถิ่นของอำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคามทั้งในระดับชาติและระดับ

ท้องถิ่นยังเป็นการเมืองแบบอุปถัมภ์ของเครือญาติและพวกพ้อง นักการเมืองที่ได้รับการเลือกตั้งมักมาจากตระกูลการเมืองเดิมๆ หรือกลุ่มการเมืองเดิมๆ เช่น ตระกูลศิริพานิชย์ และตระกูลศิริโกมุท เป็นต้น

จากการนำระบบอุปถัมภ์มาใช้ทางการเมืองระดับชาติ กล่าวคือ การเลือกตั้งการเมืองระดับชาตินั้นพรรคการเมืองและนักการเมืองได้ใช้ระบบอุปถัมภ์ในการสร้างเครือข่ายของความสัมพันธ์ลงไปจนถึงในระดับท้องถิ่นของอำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม เพื่อที่จะให้พรรคของตนหรือตนเองได้รับชัยชนะในการเลือกตั้ง ระบบอุปถัมภ์ได้ถูกนำมาเป็นกลยุทธ์ในการสร้างฐานเสียงทางการเมือง และเป็นเครื่องมือสำคัญในการผลักดันเข้าสู่ตำแหน่งทางการเมือง จะเห็นได้ว่าการเมืองในระดับท้องถิ่นเป็นสิ่งที่นักการเมืองระดับชาติให้ความสำคัญเป็นอย่างมาก โดยที่ผ่านมาจะเห็นได้ว่านักการเมืองระดับชาติได้ใช้ระบบอุปถัมภ์ในการเมืองระดับท้องถิ่นของอำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม ในรูปแบบและวิธีการต่างๆ เช่น การที่นักการเมืองระดับชาติให้การสนับสนุนผู้ที่ฝักใฝ่ทางการเมือง หรือการค้นหาผู้นำในชุมชนที่เป็นผู้นำตามธรรมชาติมากกว่าผู้นำที่เป็นทางการ คือ ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน เป็นต้น เพราะคิดว่าจะสามารถเป็นฐานเสียงที่มั่นคงกว่าผู้นำที่เป็นทางการ หรือการที่นักการเมืองระดับชาติได้มีการสร้างเครือข่ายและผู้สืบทอดทางการเมืองโดยผ่านบุคคล เช่น บุตรและญาติ เป็นต้นว่า นายประยุทธ์ ศิริพานิชย์ ที่หันไปทำงานเบื้องหลังทางการเมืองและส่งบุตรชาย คือ นายจิรวัฒน์ ศิริพานิชย์ เป็นตัวแทนในการทำหน้าที่ทางการเมืองแทน และให้การอุปถัมภ์กับเครือญาติเพื่อลงสมัครรับเลือกตั้งในการเมืองท้องถิ่น เช่น ลงสมัครรับเลือกตั้งเป็นนายกองค์การบริหารส่วนตำบล หรือนายกเทศมนตรี เป็นต้น รวมถึงการที่นักการเมืองระดับชาติพยายามดึงผู้นำท้องถิ่นหรือนักการเมืองท้องถิ่นนั้นของอำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม มาสังกัดพรรคการเมืองเดียวกันกับตน โดยให้การอุปถัมภ์และสนับสนุนทั้งในรูปแบบของ เงิน หัวคะแนน รวมถึงเมื่อได้รับตำแหน่งก็จะมีการดึงโครงการต่างๆ มาลงในพื้นที่ที่นักการเมืองระดับชาติให้การอุปถัมภ์อยู่ ในขณะเดียวกันผู้มีอิทธิพล ผู้ที่ฝักใฝ่ทางการเมือง ผู้นำชุมชน หรือผู้ที่ได้รับการอุปถัมภ์ในอำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม เมื่อได้รับการอุปถัมภ์จากนักการเมืองระดับชาติก็จะตอบแทนนักการเมืองระดับชาติเหล่านั้นด้วยการจงรักภักดีและการให้สนับสนุน เช่น การลงคะแนนเสียงให้เมื่อมีการเลือกตั้ง การเป็นหัวคะแนนให้ หรือการขยายฐานเสียงหรือเครือข่ายให้นักการเมืองระดับชาติ เป็นต้น ซึ่งเป็นผลประโยชน์ต่างตอบแทนซึ่งกันระหว่างผู้อุปถัมภ์และผู้รับอุปถัมภ์ (วิศรุต อามาตย์มุลตรี, 2558 : 192-194)

จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ทำให้ผู้ศึกษามีความสนใจที่จะศึกษาระบบอุปถัมภ์ว่ามีความเกี่ยวพันหรือมีอิทธิพลต่อการเมืองท้องถิ่นของอำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคามอย่างไรและมีมากน้อยเพียงใด จากการที่ระบบอุปถัมภ์ได้ถูกใช้เป็นเครื่องมือและกลยุทธ์สำคัญในการสร้างเครือข่ายของความสัมพันธ์ลงไปจนถึงในระดับท้องถิ่น รวมถึงเพื่อศึกษาระบบอุปถัมภ์ระหว่างนักการเมืองระดับชาติกับนักการเมืองท้องถิ่นว่ามีความสัมพันธ์กันในรูปแบบใดบ้าง รวมถึงส่งผลกระทบอย่างไรต่อการเมืองท้องถิ่นในอำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม ทั้งนี้เพื่อเป็นการหาคำอธิบายที่ชัดเจนเกี่ยวกับปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นและนำผลที่ได้จากการศึกษาไปใช้ประโยชน์สำหรับการพัฒนาการการเลือกตั้งท้องถิ่นอันเป็นเจตนารมณ์ของการกระจายอำนาจการปกครองตามกระบวนการทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย รวมถึงนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาการเมืองท้องถิ่นและการเมืองระดับชาติให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาระบบอุปถัมภ์ระหว่างนักการเมืองระดับชาติกับนักการเมืองท้องถิ่นในอำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม

2.2 เพื่อศึกษาผลกระทบของระบบอุปถัมภ์ที่มีต่อการเมืองท้องถิ่นของอำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม

2.3 เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะในการแก้ไขปัญหาระบบอุปถัมภ์ที่มีต่อการเมืองท้องถิ่นของอำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม

3. ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

3.1 ทำให้ทราบระบบอุปถัมภ์ระหว่างนักการเมืองระดับชาติกับนักการเมืองท้องถิ่นในอำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม

3.2 ทำให้ทราบผลกระทบของระบบอุปถัมภ์ที่มีต่อการเมืองท้องถิ่นของอำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม

3.3 ทำให้ทราบข้อเสนอแนะในการแก้ไขปัญหาระบบอุปถัมภ์ที่มีต่อการเมืองท้องถิ่นของอำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม

4. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยทำการเก็บข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง แหล่ง ข้อมูลต่างๆ ผู้ให้ข้อมูลหลักเลือกแบบเจาะจง จำนวน 30 คน ประกอบด้วย 1)กลุ่มนักการเมือง ได้แก่ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งในอดีตและปัจจุบัน ผู้ที่เคยลงสมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในอำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม และนักการเมืองท้องถิ่นในอำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม เช่น นายกองค์การบริหารส่วนตำบล สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล จำนวน 10 คน 2)กลุ่มนักวิชาการท้องถิ่นและข้าราชการในอำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม เช่น นักวิชาการท้องถิ่น และข้าราชการท้องถิ่นในองค์กรปกครองท้องถิ่น จำนวน 10 คน 3)กลุ่มประชาชน ได้แก่ ประชาชน ผู้นำชุมชน หัวคะแนน อดีตหัวคะแนน โดยสาเหตุที่กำหนดให้บุคคลดังกล่าวเป็นตัวแทนของการศึกษาเนื่องจากเป็นบุคคลที่มีส่วนร่วมทางการเมือง มีความสนใจการเมือง รวมถึงเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ทางการเมืองท้องถิ่นอันเกี่ยวข้องกับประเด็นที่ศึกษาโดยตรง จำนวน 10 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง เป็นแบบลักษณะคำถามแบบปลายเปิดที่ได้มีการกำหนดแนวคำถามอย่างกว้างๆ ในแต่ละด้านของคำถาม จะให้เป็นไปตามความเหมาะสมตามบริบท โดยผู้ศึกษาใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก การจัดกระทำข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้ศึกษานำข้อมูลจากการศึกษาจากเอกสาร และข้อมูลจากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth interview) นำมาวิเคราะห์ และนำข้อมูลที่ได้มาอธิบายเชื่อมโยงกับทฤษฎี เพื่อให้เห็นถึงระบบอุปถัมภ์ในการเมืองท้องถิ่นของอำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม ว่าเป็นอย่างไรและมีรูปแบบใดบ้าง ผลกระทบของระบบอุปถัมภ์ รวมถึงข้อเสนอแนะในการแก้ไขปัญหาระบบอุปถัมภ์ที่มีต่อการเมืองท้องถิ่นของอำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม แล้วนำเสนอผลการศึกษาในเชิงพรรณนาวิเคราะห์

5. ผลการวิจัย

5.1 ระบบอุปถัมภ์ระหว่างนักการเมืองระดับชาติกับนักการเมืองท้องถิ่นของของอำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม พบว่า รูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างนักการเมืองระดับชาติกับนักการเมืองท้องถิ่นของอำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม มี 2 รูปแบบ คือ 1)ระบบอุปถัมภ์ในเชิงความสัมพันธ์แบบการตลาด เป็นไปในลักษณะของแลกเปลี่ยนทรัพยากรทางการเมืองระหว่างนักการเมืองระดับชาติและนักการเมืองท้องถิ่นในอำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม ในลักษณะซื้อขายหรือแลกเปลี่ยน โดยการตอบแทนกันในรูปแบบเงินและผลประโยชน์ 2)ระบบอุปถัมภ์ในเชิงความสัมพันธ์แบบรัฐศาสตร์ รูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างนักการเมืองระดับชาติกับนักการเมืองท้องถิ่นของอำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม ได้ปรากฏผ่านกรอบแนวคิดระบบอุปถัมภ์ในเชิงความสัมพันธ์แบบรัฐศาสตร์ ในรูปแบบต่างๆ ดังต่อไปนี้ (1)รูปแบบความสัมพันธ์กันโดยตำแหน่งหน้าที่ (2)รูปแบบเครือญาติ (3)รูปแบบเพื่อนพ้องกัน (4)รูปแบบทีมงาน หัวคะแนนและฐานเสียงในการเลือกตั้ง (5)รูปแบบการจัดสรรและดึงงบประมาณ (6)รูปแบบของการช่วยเหลือเกื้อกูลกันและต่างตอบแทนกัน และ (7)การประสานความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาต่างๆ ของประชาชน

รูปแบบหรือวิธีการในการช่วยเหลือกันระหว่างนักการเมืองระดับชาติกับนักการเมืองท้องถิ่นของอำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม มี 2 รูปแบบ คือ 1)ระบบอุปถัมภ์ในเชิงความสัมพันธ์แบบการตลาด นักการเมืองระดับชาติกับนักการเมืองท้องถิ่นของอำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม มีการช่วยเหลือกันในรูปแบบเงินและผลประโยชน์ โดยนักการเมืองระดับชาติให้การช่วย เหลือในรูปแบบเงินและผลประโยชน์แก่นักการเมืองท้องถิ่นเพื่อเป็นการสร้างเครือข่ายทางการเมืองกับองค์การบริหารส่วนตำบลและเทศบาลตำบล 2)ระบบอุปถัมภ์ในเชิงความสัมพันธ์แบบรัฐศาสตร์ เป็นความสัมพันธ์ที่มีการพึ่งพาอาศัยกันระหว่างนักการเมืองระดับชาติและนักการเมืองท้องถิ่น รวมถึงประชาชนในอำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม ในรูปแบบต่างๆ ดังนี้ (1)การจัดสรรและดึงงบประมาณลงมายังพื้นที่ (2)การเป็นทีมงาน เป็นหัวคะแนนและฐานคะแนนเสียง (3)การอำนวยความสะดวกหรือการช่วยเหลือแก้ไขปัญหาต่างๆ (4)การช่วยเหลือกันทางการเมืองด้วยการหาเสียงเลือกตั้ง และ (5)การช่วยเหลือสนับสนุนและร่วมเป็นเกียรติในกิจกรรมทางศาสนาและงานบุญประเพณีท้องถิ่น

5.2 ผลกระทบของระบบอุปถัมภ์ที่มีต่อการเมืองท้องถิ่นของอำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม ผลดีของการมีหรือใช้ระบบอุปถัมภ์ในการเมืองท้องถิ่นของอำเภอโกสุมพิสัย พบว่า 1) เกิดการพัฒนาจากการผลักดันและจัดสรรงบประมาณหรือโครงการต่างๆ ลงสู่ท้องถิ่น 2)เกิดการถ้อยทีถ้อยอาศัย ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน 3)ประชาชนได้รับการดูแลเอาใจใส่จากทั้งนักการเมืองระดับชาติและนักการเมืองท้องถิ่น 4)เกิดการประสานความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนต่างๆ ของประชาชน 5)นักการเมืองสามารถดำเนินกิจกรรมทางการเมืองได้สะดวกมากขึ้น 6)เกิดความผูกพันจากความใกล้ชิดและสนิทสนมกัน ผลเสียของการมีหรือใช้ระบบอุปถัมภ์ในการเมืองท้องถิ่นของอำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม (1)เกิดความไม่เป็นธรรมและความไม่เท่าเทียมกันในทางการเมือง (2)เกิดการแทรกแซงการเมืองท้องถิ่นจากนักการเมืองระดับชาติ (3)เกิดการสร้างทายาททางการเมืองและสืบทอดอำนาจทางการเมือง

5.3 ข้อเสนอแนะในการแก้ไขปัญหาระบบอุปถัมภ์ที่มีต่อการเมืองท้องถิ่นของอำเภอ โกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม มีดังนี้ พบว่า 1)การสร้างกติกา กฎหมาย และระบบตรวจสอบการใช้ระบบอุปถัมภ์

2)การสร้างระบบคุณธรรมและปลูกฝังจริยธรรมทางการเมือง 3)การสร้างจิตสำนึกทางการเมือง 4)การยึดหลักความเสมอภาคเท่าเทียมกันทางการเมือง 5)การใช้ระบบอุปถัมภ์ให้เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาท้องถิ่น

ผลเสียของการมีหรือใช้ระบบอุปถัมภ์ในการเมืองท้องถิ่นของอำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม พบว่า (1)เกิดความไม่เป็นธรรมและความไม่เท่าเทียมกันในทางการเมือง (2)เกิดการแทรกแซงการเมืองท้องถิ่นจากนักการเมืองระดับชาติ (3)เกิดการสร้างทายาททางการเมืองและสืบทอดอำนาจทางการเมือง

6. อภิปรายผลการวิจัย

6.1 ระบบอุปถัมภ์ระหว่างนักการเมืองระดับชาติกับนักการเมืองท้องถิ่นของอำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม

รูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างนักการเมืองระดับชาติกับนักการเมืองท้องถิ่นของอำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม พบว่า เป็นความสัมพันธ์แบบแนวราบและความสัมพันธ์แบบแนวตั้ง โดยในความสัมพันธ์แบบแนวราบนั้นนักการเมืองระดับชาติได้ใช้ระบบอุปถัมภ์ในการผลักดันคนในครอบครัวหรือเครือญาติของตนเข้าสู่การเป็นนักการเมืองระดับชาติและนักการเมืองท้องถิ่นในตำแหน่งต่างๆ ซึ่งความสัมพันธ์ทางเครือญาติระหว่างนักการเมืองระดับชาติกับนักการเมืองท้องถิ่น ก่อให้เกิดลักษณะของความสัมพันธ์ที่แฝงไว้ด้วยผลประโยชน์ทางการเมืองที่ต่างฝ่ายจะได้รับจากกันและกัน สอดคล้องกับแนวคิดของ สนิท สมัครการ (2533 : 18) ที่ว่า ระบบอุปถัมภ์ในสังคมไทยมักมีความสัมพันธ์กับระบบครอบครัวและเครือญาติ การอ้างความเป็นญาติเพื่อผลประโยชน์ของตนมีอยู่ทั่วไป จนมีคำพังเพยที่ว่า “มีเงินนับเป็นน้อง มีทองนับเป็นพี่” ความเป็นเพื่อนและความเป็นเจ้านาย-ลูกน้อง เป็นรูปแบบหนึ่งของระบบอุปถัมภ์ซึ่งเน้นความช่วยเหลือเกื้อกูลและจงรักภักดีกันเป็นพิเศษ ส่วนความสัมพันธ์แบบแนวตั้งนั้น นักการเมืองระดับชาติของอำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคามได้ใช้ระบบอุปถัมภ์ในการสร้างเครือข่ายของความสัมพันธ์ลงไปจนถึงในระดับท้องถิ่น เพื่อใช้เป็นฐานเสียงทางการเมืองในการที่จะผลักดันให้พรรคของตนหรือตนเองมีชัยชนะในการเลือกตั้ง โดยที่ผ่านมานักการเมืองระดับชาติให้ความสำคัญกับนักการเมืองท้องถิ่นเป็นอย่างมากในฐานะที่เป็นผู้ที่ใกล้ชิดกับประชาชน เช่น การที่นักการเมืองระดับชาติให้การสนับสนุนด้านการเงินในการหาเสียงเลือกตั้งและใช้ฐานเสียงของตนเองสนับสนุนพรรคพวก สอดคล้องกับงานวิจัยของ นพดล สุคนธวิท (2539 : 172) ศึกษาเรื่องพรรคการเมืองไทยกับการเมืองท้องถิ่น : ผลประโยชน์และฐานอำนาจ พบว่าระหว่างพรรคการเมืองไทยกับระบบการเมืองท้องถิ่นที่มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันอย่างแนบแน่น พรรคการเมืองได้อาศัยคุณสมบัติส่วนตัวของนักการเมืองผู้สมัครรับเลือกตั้งที่มีอิทธิพลหรือบารมีในท้องถิ่น และมีความมั่นคงทางเศรษฐกิจเป็นที่ยอมรับของประชาชนในท้องถิ่นสมัครแข่งเลือกตั้ง เอื้อให้นักการเมืองผู้สมัครรับเลือกตั้งชนะในการเลือกตั้ง พรรคการเมืองจึงสามารถที่จะแสวงหาอำนาจ อิทธิพล และผลประโยชน์จากการเมืองในท้องถิ่นได้และยังสามารถดำรงความต่อเนื่องในการรักษาอำนาจ สอดคล้องกับงาน วิจัยของ สมหญิง สุนทรวงษ์ (2532 : 232) ศึกษาเรื่องระบบอุปถัมภ์กับการกระจายผลประโยชน์ในการพัฒนาชนบท กรณีศึกษาหมู่บ้านในเขตชายฝั่งทะเลตะวันออก พบว่าระบบอุปถัมภ์ได้ถูกใช้เป็นเครื่องมือในการแสวงหา และดึงดูดทรัพยากรจากภายในและภายนอกจากกลุ่มต่างๆ ในชุมชน เช่น กลุ่มการเมือง กลุ่มพรรคการเมือง กลุ่มผลประโยชน์ และกลุ่มข้าราชการ เป็นต้น และกลุ่มอุปถัมภ์เองได้ใช้ระบบอุปถัมภ์เป็นตัวสร้างความสัมพันธ์ที่ผูกมัด แน่นแฟ้น

ระหว่างกลุ่มของตนเองและกลุ่มอื่นๆ เช่น ข้าราชการ กลุ่มการเมือง รวมถึงกลุ่มผู้ใต้อุปถัมภ์ เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เพื่อเป็นหนทางในการสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์เพื่อดึงดูดทรัพยากร และผลประโยชน์จากกระบวนการพัฒนามาเป็นของตนเอง และจัดสรรภายในกลุ่มของตนเอง

รูปแบบหรือวิธีการในการช่วยเหลือกันระหว่างนักการเมืองระดับชาติกับนักการเมืองท้องถิ่นของอำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม พบว่า เป็นการช่วยเหลืออุปถัมภ์กันในรูปแบบเงินและผลประโยชน์ทางการเมือง โดยนักการเมืองระดับชาติจะให้การช่วยเหลือในรูปแบบเงินและผลประโยชน์แก่นักการเมืองท้องถิ่นเพื่อเป็นการสร้างฐานทางการเมืองและรักษาฐานคะแนนเสียงของตนเองในการเลือกตั้งครั้งต่อไป ซึ่งนักการเมืองท้องถิ่นก็จะตอบแทนนักการเมืองระดับชาติด้วยการเป็นหัวคะแนน ช่วยเหลือในการหาเสียง หรือประชาสัมพันธ์แก่ประชาชน สอดคล้องกับงานวิจัยของ ณัฐวุฒิ จินากูล (2538 : บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง โครงสร้างอำนาจและระบบอุปถัมภ์ในชนบทไทย กรณีศึกษา “บ้านตา” อำเภอบางบาล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่าผู้มีอำนาจได้อาศัยความ สัมพันธ์แบบอุปถัมภ์เป็นเครื่องมือในการสร้างบารมีและบริวาร ตลอดจนการหาผลประโยชน์ให้กับกลุ่มของตน ความสัมพันธ์ดังกล่าวมีส่วนสัมพันธ์ในเชิงเครือข่ายกับผู้นำทางการเมือง เครือข่ายนอกชุมชน และกลุ่มผู้อุปถัมภ์ใช้อำนาจทางการเมือง เป็นฐานของการรักษาความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์เพื่อแสวงหาผล ประโยชน์ทางเศรษฐกิจ และการเข้าสู่อำนาจทางการเมือง

6.2 ผลกระทบของระบบอุปถัมภ์ที่มีต่อการเมืองท้องถิ่นของอำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม ได้ก่อให้เกิดปรากฏการณ์ทางการเมืองดังนี้

ผลดีของการมีหรือใช้ระบบอุปถัมภ์ในการเมืองท้องถิ่นของอำเภอโกสุมพิสัย จากการศึกษานั้นพบว่า ระบบอุปถัมภ์ในการเมืองท้องถิ่นช่วยให้ประชาชนได้ผู้อุปถัมภ์ซึ่งเป็นนักการเมืองที่ช่วยเป็นปากเป็นเสียงในยามที่มีความเดือดร้อนในการประกอบอาชีพ ช่วยเหลือเกื้อกูลในยามที่มีปัญหา และร่วมเป็นเกียรติเป็นหน้าเป็นตาในงานมงคล หรืองานศพ เป็นต้น สามารถพัฒนาชุมชนได้ดีขึ้น รวดเร็วขึ้น สามารถแก้ปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนได้รวดเร็ว ทำให้ชุมชนได้รับการช่วยเหลือ ได้งบประมาณในการพัฒนาชุมชนและแก้ไขปัญหาของชุมชน และเกิดความผูกพันจากความใกล้ชิดและสนิทสนมกัน สอดคล้องกับผลการศึกษาของ พรางกูร วงศ์ลือเกียรติ (2549 : 76) ศึกษาเรื่อง ระบบอุปถัมภ์ในการเมืองท้องถิ่นในเทศบาลเชียงใหม่ พบว่า การที่นักการเมืองท้องถิ่นให้ความสำคัญกับชุมชนมากขึ้นทำให้ชุมชนมองเห็นความสำคัญของตน และเริ่มเรียกร้องขอรับการสนับสนุนในด้านต่างๆ ทำให้บทบาทการให้ความช่วยเหลือและรับความช่วยเหลือดังกล่าวกลายเป็นการก่อระบบความสัมพันธ์เชิงระบบอุปถัมภ์ โดยที่นักการเมืองท้องถิ่นใช้ผู้ใต้อุปถัมภ์เพื่อประโยชน์ทางการเมือง เช่น เป็นหัวคะแนน และฐานคะแนนเสียง ในขณะเดียวกันนักการเมืองท้องถิ่นสามารถใช้ระบบอุปถัมภ์ในการค้ำจุนอำนาจทางการเมืองได้อย่างดี เนื่องจากประชาชนผู้ใต้อุปถัมภ์ยังมีความต้องการทั้งในเรื่องส่วนรวมและเรื่องส่วนตัวอีกเป็นอันมากและไม่มีที่สิ้นสุด สอดคล้องกับแนวคิดของ สนิท สมัครการ (2533 : 18) ที่ว่า ระบบอุปถัมภ์ถ้าพิจารณาในวงกว้างเป็นเชิงสังคมมานุษยวิทยาน่าจะหมายถึงลักษณะของความสัมพันธ์ทางสังคมประเภทหนึ่ง ซึ่งผู้ที่มีความสัมพันธ์แต่ละฝ่ายมีบทบาทหน้าที่และความคาดหวังต่อกันบางประการ ซึ่งเป็นที่รับรู้หรือยอมรับกันตามธรรมเนียมประเพณีหรือวัฒนธรรมของสังคม

ผลเสียของการมีหรือใช้ระบบอุปถัมภ์ในการเมืองท้องถิ่นของอำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม พบว่า เกิดความไม่เป็นธรรมและความไม่เท่าเทียมกันในทางการเมือง เกิดการแทรกแซงการเมืองท้องถิ่นจากนักการเมืองระดับชาติ และเกิดการสร้างทายาททางการเมืองและสืบทอดอำนาจทางการเมือง ซึ่งปรากฏการณ์ต่างๆ นี้เกิดขึ้นจากกการใช้ระบบอุปถัมภ์ในการสร้างและขยายฐานอำนาจทางการเมือง รวมไปถึงแสวงหาผลประโยชน์ทางการเมืองให้กับตนเอง และพวกพ้อง สอดคล้องกับงานวิจัยของ วิศรุต อามาตย์มุลตรี (2558 : บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง ระบบอุปถัมภ์ในการเมืองท้องถิ่นของจังหวัดร้อยเอ็ด ผลการวิจัยพบว่า ผลกระทบของระบบอุปถัมภ์ที่มีต่อการเมืองท้องถิ่น ได้แก่ (1)ก่อให้เกิดกลุ่มผลประโยชน์ทางการเมืองในท้องถิ่น (2)เกิดการสร้างทายาทและสืบทอดอำนาจทางการเมือง (3)เกิดการแทรกแซงการเมืองท้องถิ่นของนักการเมืองระดับชาติ (4)เกิดการผูกขาดทางการเมือง (5)เกิดการทุจริต คอรัปชั่น สอดคล้องกับงานวิจัยของ ฉลาด จันทรสมบัติ (2557 : 83 - 107) ศึกษาเรื่อง นักการเมืองถิ่นจังหวัดมหาสารคาม ผลการวิจัยพบว่า นักการเมืองในจังหวัดมหาสารคามมีการสร้างเครือข่ายและผู้สืบทอดทางการเมือง เพื่อรักษาอุดมการณ์ทางการเมือง ซึ่งส่วนใหญ่จะให้การอุปถัมภ์ ญาติ หรือสมาชิกในครอบครัว นอกจากนี้นักการเมืองในจังหวัดยังให้การอุปถัมภ์ผู้นำในชุมชนที่เป็นผู้นำตามธรรมชาติมากกว่าผู้นำที่เป็นทางการ คือ ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน เป็นต้น เพราะคิดว่าผู้นำที่ชาวบ้านรักตามธรรมชาติจะสามารถเป็นฐานเสียงที่มั่นคงกว่าผู้นำที่เป็นทางการ โดยมีหัวคะแนนที่เชื่อใจได้อยู่ในตำบลละ 1 คน และอยู่ในพื้นที่หมู่บ้านละ 10 คน เป็นหลักในการหาเสียงในพื้นที่ สอดคล้องกับงานวิจัยของสุภาภรณ์ รัตนบุรี (2553 : 118 - 119) ได้ศึกษาเรื่องระบบอุปถัมภ์กับการเมืองในจังหวัดนครศรีธรรมราช ผลการ วิจัยพบว่า นักการเมืองจะอาศัยความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์ผ่านทางเครือข่ายทางสังคมที่สำคัญ ได้แก่ เครือญาติ เครือข่ายวิชาชีพ พรรคพวก เพื่อนฝูง และลูกน้อง รวมทั้งนักการเมืองยังพยายามสนับสนุนให้คนในเครือข่ายที่ใกล้ชิดกับตนมาสืบอำนาจทางการเมือง นอกจากนี้นักการเมืองระดับชาติยังมีการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ในรูปแบบของเครือข่ายอุปถัมภ์กับการเมืองในระดับท้องถิ่น ด้วยการพยายามผลักดันคนของตนเองให้มีอำนาจในท้องถิ่น และการสร้างสายโยงใยเครือข่ายของนักการเมืองระดับชาติเข้ากับนักการเมืองระดับท้องถิ่นไม่ว่าจะเป็นองค์การบริหารส่วนตำบล เทศบาล และองค์การบริหารส่วนจังหวัดด้วยเหตุผลที่ว่าหากนักการเมืองด้วยเหตุผลที่ว่าหากนักการเมืองระดับชาติและพรรคการเมืองใดสามารถวางฐานทางการเมืองไว้ได้นั้นย่อม หมายถึง ความมั่นคงทางการเมืองในระยะยาว และเป็นการประหยัดเงินลงทุนทางการเมืองไปได้มาก เพราะฉะนั้นในการแทรกแซงการเมืองระดับท้องถิ่นของนักการเมืองระดับชาติจึงก่อให้เกิดลักษณะของความสัมพันธ์ที่แฝงไว้ด้วยการอุปถัมภ์ อำนาจ บารมี ผลประโยชน์ทางการเมืองและทางการเงิน ซึ่งต่างฝ่ายต่างคงความสัมพันธ์ระหว่างกันไว้ตราบเท่าผลประโยชน์ที่จะได้รับต่อกัน

6.3 ข้อเสนอแนะในการแก้ไขปัญหาระบบอุปถัมภ์ที่มีต่อการเมืองท้องถิ่นของอำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม จากการศึกษาพบว่ามีข้อเสนอแนะต่างๆ ในการแก้ไขปัญหาระบบอุปถัมภ์ คือ การสร้างกติกา กฎหมาย และระบบตรวจสอบการใช้ระบบอุปถัมภ์ การสร้างระบบคุณธรรมและปลูกฝังจริยธรรมทางการเมือง การสร้างจิตสำนึกทางการเมือง การยึดหลักความเสมอภาคเท่าเทียมกันทางการเมือง และการใช้ระบบอุปถัมภ์ให้เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาท้องถิ่น จากข้อเสนอแนะดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่านักการเมืองควรใช้ระบบอุปถัมภ์ไปในทางที่ดีในฐานะเป็นตัวแทนของประชาชนสอดคล้องกับงานวิจัยของ

พิชญ์ สมพอง (2551 : 90 - 91) ศึกษาวิจัยเรื่องนักการเมืองถิ่นจังหวัดยโสธร พบว่า นักการเมืองท้องถิ่นจังหวัดยโสธรใช้ระบบอุปถัมภ์ในรูปแบบต่างๆ เป็นกลวิธีในการหาเสียง ซึ่งขึ้นอยู่กับสถานการณ์แวดล้อมหรือวัฒนธรรมชุมชุน เช่น ให้ความช่วยเหลือกลุ่มผู้ด้อยโอกาสตามชุมชน มีรถบริการรับส่งในกรณีเจ็บป่วยหรือเสียชีวิต มีการช่วยเหลืออุปถัมภ์งานกีฬาเยาวชน งานปริกษาอรรถคดี รวมถึงการเข้าร่วมกิจกรรมงานบุญประเพณี กิจกรรมทางสังคมและวัฒนธรรมต่างๆ ซึ่งนักการเมืองท้องถิ่นจังหวัดยโสธรให้ความสำคัญเป็นอย่างยิ่งเพราะการใช้ระบบอุปถัมภ์ในรูปแบบต่างๆนี้ เป็นวิธีการสร้างคะแนนเสียงที่เข้าถึงประชาชนได้เป็นอย่างดี สอดคล้องกับแนวคิดของ วัชรา ไชยสาร (2541 : 8) ที่ว่า การเลือกตั้งว่าเป็นกิจกรรมทางการเมืองที่ประชาชนผู้เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยได้มีส่วนร่วมทางการเมืองอันเป็นกลไกที่แสดงออกซึ่งเจตจำนงของประชาชนที่เรียกร้องหรือสนับสนุนให้มีการกระทำหรือละเว้นการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งในทางการเมืองหรือการตัดสินใจในนโยบายสาธารณะที่จะมีผลกระทบต่อประชาชน

7. ข้อเสนอแนะ

7.1 ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

7.1.1 การศึกษาในครั้งนี้เป็นการศึกษาเกี่ยวกับระบบอุปถัมภ์ภายใต้รูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างนักการเมืองระดับชาติและนักการเมืองท้องถิ่น ผลกระทบของระบบอุปถัมภ์และข้อเสนอแนะในการแก้ไขปัญหาระบบอุปถัมภ์ที่มีต่อการเมืองท้องถิ่นของอำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม ดังนั้นผลการศึกษานี้จึงเป็นข้อมูลพื้นฐานในการศึกษาและทำความเข้าใจการเมืองท้องถิ่นในพื้นที่ศึกษาอื่นๆ รวมถึงใช้ศึกษาเปรียบเทียบความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์ว่ามีความเหมือนหรือความแตกต่างกันอย่างไร

7.1.2 นักการเมืองควรที่จะตระหนักถึงหลักความเสมอภาคเท่าเทียมกันทางการเมืองและยึดหลักระบบคุณธรรม จริยธรรมทางการเมืองเป็นสำคัญในการดำเนินกิจกรรมทางการเมืองต่างๆ ไม่ใช้อำนาจทางการเมืองผ่านระบบอุปถัมภ์เข้ามามุ่งเอื้อผลประโยชน์ให้กับตนเองและพวกพ้อง

7.1.3 ควรมีการลดขั้นตอนในระบบการตรวจสอบเพื่อให้ง่ายต่อการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ที่ทำหน้าที่หรือมีส่วนเกี่ยวข้องในระบบตรวจสอบการใช้ระบบอุปถัมภ์ไปในทางทุจริตคอรัปชั่น รวมถึงการให้ประชาชนผู้ซึ่งเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยที่แท้จริงได้เข้าถึงการทำหน้าที่ในกระบวนการตรวจสอบได้ง่ายขึ้นตลอดจนให้ความปลอดภัยต่อประชาชนผู้มีส่วนร่วมในการตรวจสอบ

7.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยต่อไป

7.2.1 ควรมีการศึกษาถึงความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์อันนำไปสู่การกระทำที่ผิดกฎหมายในรูปแบบต่างๆ ที่ชัดเจนยิ่งขึ้น เช่น ซื้อขายคะแนนเสียง การใช้อำนาจหน้าที่ไปในทางที่ผิดกฎหมายเพื่อเอื้อประโยชน์ให้กับตนเองและพวกพ้อง เพื่อให้สามารถอธิบายสถานการณ์และบริบททางการเมืองท้องถิ่นของอำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคามได้ครอบคลุมมากขึ้น

7.2.2 ควรมีการศึกษาถึงเครือข่ายทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ของนักการเมืองระดับชาติและนักการเมืองท้องถิ่นของอำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคามซึ่งเป็นปัจจัยนำมาซึ่งชัยชนะในการเลือกตั้ง

8. เอกสารอ้างอิง

ฉลาด จันทรสมบัติ. (2557). **นักการเมืองถิ่นจังหวัดมหาสารคาม.** กรุงเทพมหานคร : สถาบันพระปกเกล้า.

นพดล สุคนธวิท. (2539). **พรรคการเมืองไทยกับการเมืองท้องถิ่น : ผลประโยชน์และฐานอำนาจ.** วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ณัฐวุฒิ จินากูล. (2538). **โครงสร้างอำนาจและระบบอุปถัมภ์ในชนบทไทย : กรณีศึกษา "บ้านตา" อำเภอบางบาล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา.** วิทยานิพนธ์มานุษยวิทยามหาบัณฑิต สาขามานุษยวิทยา. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พรางกูร วงศ์ลือเกียรติ. (2549). **ระบบอุปถัมภ์ในการเมืองท้องถิ่นในเทศบาลนครเชียงใหม่.** การศึกษาค้นคว้าอิสระ หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการเมืองการปกครอง. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

พิชญ์ สมพอง. (2551). **นักการเมืองถิ่นจังหวัดยโสธร.** กรุงเทพมหานคร : สถาบันพระปกเกล้า.

วัชรา ไชยสาร. (2541). **ระบบการเลือกตั้งกับการเมืองไทยยุคใหม่.** กรุงเทพมหานคร : บี.เจ.เพลท โปรเซสเซอร์.

วิศรุต อามาตย์มุลตรี. (2558). **ระบบอุปถัมภ์ในการเมืองท้องถิ่นของจังหวัดร้อยเอ็ด.** วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการเมืองการปกครอง. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

สนิท สมัครการ. (2533). **ความสัมพันธ์ระหว่างครอบครัว เครือญาติ และระบบอุปถัมภ์สังคมไทย.** นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

สมหญิง สุนทรวงษ์. (2532). **ระบบอุปถัมภ์กับการกระจายผลประโยชน์การพัฒนาชนบท : กรณีศึกษาหมู่บ้านในเขตชายฝั่งทะเลตะวันออก.** วิทยานิพนธ์สังคมวิทยาและมานุษยวิทยามหาบัณฑิต สาขามานุษยวิทยา. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สุภาภรณ์ รัตนบุรี. (2553). **ระบบอุปถัมภ์กับการเมืองในจังหวัดนครศรีธรรมราช.** วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขารัฐศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

อมรา พงศาพิชญ์ และปรีชา คุวินทร์พันธุ์. (2543). **ระบบอุปถัมภ์.** กรุงเทพมหานคร : วิญญู.

9. คำขอบคุณ

การวิจัยครั้งนี้สำเร็จสมบูรณ์ได้ด้วยความกรุณาและความช่วยเหลือจาก ผู้ช่วยศาสตราจารย์เชิงชาญ จงสมชัย อาจารย์ที่ปรึกษา ที่ได้ช่วยกำกับดูแลการศึกษาค้นคว้าอิสระ ขอขอบคุณ คณะกรรมการสอบทุกท่าที่ได้ให้คำแนะนำในการดำเนินการศึกษาวิจัยให้สำเร็จลุล่วง ขอขอบพระคุณผู้เชี่ยวชาญทุกท่านที่ได้กรุณาตรวจ แก้ไข ปรับปรุง และแนะนำในการสร้างเครื่องมือการค้นคว้าอิสระ ขอบคุณผู้ให้ข้อมูล ที่ได้ให้ความอนุเคราะห์และสละเวลาในการให้ข้อมูลตอบแบบสอบถามและสัมภาษณ์ ทำให้ผู้ศึกษาค้นคว้าอิสระได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่ง

การสำรวจการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของประชาชนในจังหวัดขอนแก่น

A Survey of Citizen Access to Information of Local Administrative Organizations in KhonKaen Province

ปทิตตา แสงสุริยากาศ[1], กฤชวรรธน์ โล่ห์วัชรินทร์[2]
Pathitta Sangsuriyakat[1], Grichawat Lowatcharin[2]
ทำวิจัยเมื่อ พ.ศ. 2561
Email : patthitta_s@outlook.co.th

บทคัดย่อ

การเข้าถึงข้อมูลข่าวสารภาครัฐของประชาชนเป็นกลไกสำคัญในการปฏิรูปการบริหารภาครัฐให้สอดคล้องกับหลักธรรมาภิบาล การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาช่องทางการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) ของประชาชนในจังหวัดขอนแก่นและศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างที่อยู่อาศัยกับช่องทางการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์ จากกลุ่มตัวอย่าง 400 คน ที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลนครขอนแก่น เทศบาลเมืองศิลา เทศบาลตำบลพระลับ และองค์การบริหารส่วนตำบลดอนหัน

ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของ อปท. ผ่านช่องทางที่หลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นช่องทางที่เป็นรูปแบบดั้งเดิม เช่น ป้ายประชาสัมพันธ์ หอกระจายข่าวหมู่บ้าน ผู้นำและชุมชนหรือผู้นำหมู่บ้าน เป็นต้น และช่องทางที่ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศอันทันสมัย เช่น เว็บไซต์ เฟสบุ๊กและไลน์ ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ทางสถิติ พบว่า การอาศัยในพื้นที่ อปท. ที่แตกต่างกัน มีความสัมพันธ์กับการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารผ่านเว็บไซต์และป้ายประชาสัมพันธ์ที่แตกต่างกัน ฉะนั้น อปท. ควรให้ความสำคัญกับการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารต่อประชาชน ปรับปรุงข้อมูลข่าวสารที่สำคัญให้เป็นปัจจุบัน และมีช่องทางการเผยแพร่

---

1 นักศึกษาปริญญาโทหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น

1 Master of Public Administration Student, College of Local Administration, KhonKaen University, Thailand.

2 วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น

2 College of Local Administration, KhonKaen University, Thailand.

* ได้รับบทความ: 8 สิงหาคม 2562; แก้ไขบทความ: 20 กันยายน 2562; ตอบรับการตีพิมพ์: 26 กันยายน 2562

Received: August 8, 2019; Revised: September 20, 2019; Accepted: September 26, 2019

ข้อมูลที่หลากหลายเพื่อให้ประชาชนเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้สะดวกมากขึ้น

คำสำคัญ : 1. การเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร 2. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 3. ความเหลื่อมล้ำทางดิจิทัล

ABSTRACT

Citizen access to government information is key to effective application of good governance in the public sector. The purposes of the current research were to explore channels which citizen use to access information provided by local administrative organizations in KhonKaen Province and to examine the relationship between their localities and their access channels. Data were collected by a questionnaire survey of 400 people living in KhonKaen Municipality, Sila Municipality, Phra Lap Municipality, and Don Han Sub-district Administrative Organization.

Findings show that citizens have a variety of channels for accessing local administrative organizations' information. Conventional channels include sign boards, community broadcast towers, and community leaders. Modern channels include official websites, Facebook fan pages, and the Line application. Results of the statistical relationship analysis show that living in different places is related to different information access channels. Therefore, local administrative organizations should give priority in exposing the information to the public, in updating the crucial present information, and in having a variety of information accessing channels to facilitate public.

Keywords : 1. Access to Information 2. Local Administrative Organization 3. Digital Divide

1. ความสำคัญและที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัย

ตามกฎหมายพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 หมวด 1 การเปิดเผยข้อมูลข่าวสาร ตามมาตรา 9 ภายใต้มาตรา 14 และ มาตรา 15 หน่วยงานของรัฐต้องจัดให้มีข้อมูลข่าวสารของราชการเพื่อให้ประชาชนเข้าตรวจดูได้ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่คณะกรรมการกำหนด (สำนักงานคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของทางราชการ, 2540 : ออนไลน์) จากเอกสารรายงานสรุปการปฏิบัติตามพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการการ พ.ศ. 2540 ประจำปี พ.ศ. 2542 นำเสนอคณะรัฐมนตรีทราบวันที่ 1 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2543 ได้ระบุปัญหาไว้ 3 ประเด็นหลัก ได้แก่ การขาดความรู้ความเข้าใจในสาระสำคัญและแนวทางการใช้สิทธิตามพระราชบัญญัติทั้งในส่วนของประชาชน ส่วนของผู้บริหารในหน่วยงานรัฐและส่วนของเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานในหน่วยงานของรัฐ ปัญหาการปฏิบัติในหน่วยงานของรัฐ ปัญหาการปฏิบัติงานของสำนักงานคณะกรรมการข้อมูลข่าวสาร (เพ็ญศรี ฉิรินัง, 2554 : 110) ในช่วง 20 ปีผ่านมาประเทศไทยมีการถ่ายโอนอำนาจการปกครองของราชการส่วนกลางให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.

ซึ่งทำให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกลายเป็นองค์กรที่สำคัญในการพัฒนาประเทศที่มีความใกล้ชิดกับประชาชนอย่างยิ่ง องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นประกอบไปด้วยองค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.) เทศบาลนคร เทศบาลเมือง เทศบาลตำบล องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) กรุงเทพมหานคร และเมืองพัทยา ซึ่งต่างมีบทบาทหน้าที่ในการให้บริการประชาชนที่แตกต่างกันออกไป อย่างไรก็ดี หน่วยงานเหล่านี้จะต้องมีการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารต่างๆ ให้ประชาชนในพื้นที่ได้รับทราบ เพื่อแสดงถึงความโปร่งใสในการดำเนินงานของหน่วยงานราชการตามหลักธรรมาภิบาล

การเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของราชการมีความสำคัญคือทำให้ประชาชนมีโอกาสในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารของหน่วยงานต่าง ๆ ของรัฐทั้งส่วนกลาง ส่วนภูมิภาคและส่วนท้องถิ่นเกี่ยวกับการดำเนินการต่างๆ ของหน่วยงานของรัฐอย่างกว้างขวาง ช่วยให้สามารถนำข้อมูลข่าวสารดังกล่าวมาใช้ในกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการแสดงความคิดเห็นและคำแนะนำต่าง ๆ แก่หน่วยงานของรัฐ ทั้งในเรื่องการกำหนดนโยบายและในเรื่องของการตรวจสอบการใช้จ่ายงบประมาณและการใช้อำนาจรัฐในด้านต่างๆ รวมทั้งเพื่อให้ประชาชนได้แสดงความคิดเห็น สิทธิทางการเมืองได้ถูกต้องตรงกับความเป็นจริง ประชาชนมีโอกาสรู้ถึงสิทธิและหน้าที่ของตน ส่งเสริมให้การบริหารงานของภาครัฐเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและโปร่งใส (สำนักงานคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการ, 2549 : 8-9) สภาพปัจจุบันจากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง พบว่า ทัศนคติของประชาชนต่อการรับรู้ข่าวสารหน่วยงานของรัฐเป็นไปในทางบวก ส่วนการรับรู้ขององค์กรปกครองส่วนถิ่น พบว่า การเปิดเผยข้อมูลข่าวสารขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นมีหลายช่องทาง แต่รูปแบบและความถี่ในการประชาสัมพันธ์ยังไม่ดึงดูดให้ประชาชนอยากเข้าถึงและการรับรู้ข่าวสารหน่วยงานของรัฐ

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจอย่างยิ่งที่จะศึกษาวิธีการและความแตกต่างการรับรู้และการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารและภาพพจน์ที่มีต่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของประชาชนในจังหวัดขอนแก่น อันจะเป็นข้อมูลให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดขอนแก่นได้นำไปปรับปรุงพัฒนาระบบการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารต่อไป

2. คำถามการวิจัย

การเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของประชาชนในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดขอนแก่นมีลักษณะอย่างไร

3. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาช่องทางการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นของประชาชนในจังหวัดขอนแก่น และเพื่อทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างที่อยู่อาศัยกับช่องทางการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของประชาชนในจังหวัดขอนแก่น

4. ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

4.1 ทราบช่องทางการเข้าถึงและการรับรู้ข้อมูลข่าวสารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของประชาชนในจังหวัดขอนแก่น

4.2 ทราบความคิดเห็นของประชาชนในจังหวัดขอนแก่นต่อการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

4.3 ข้อค้นพบที่ได้จากการศึกษาจะเป็นข้อมูลในการพัฒนาการเข้าถึงและการรับรู้ข้อมูลข่าวสารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของประชาชนในจังหวัดขอนแก่น

5. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้ศึกษาใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบสำรวจ (Survey Design) เพื่อสำรวจวิธีการเข้าถึงและการรับรู้ข่าวสาร รวมทั้งความคิดเห็นของประชาชนในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 4 แห่งในจังหวัดขอนแก่น โดยใช้วิธีการเก็บข้อมูลของกลุ่มตัวอย่างผ่านแบบสอบถามแบบตอบเอง (Self-Administered Questionnaire) ประชากรในวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ประชาชนที่อาศัยในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตอำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น จำนวน 4 แห่ง 4 ประเภทที่อยู่ใกล้ชิด ได้แก่เทศบาลนครขอนแก่นเทศบาลเมืองศิลา เทศบาลตำบลพระลับ และองค์การบริหารส่วนตำบลดอนหัน ซึ่งมีจำนวนประชากรรวมกันทั้งสิ้น 140,476 คน กลุ่มตัวอย่าง ขนาดกลุ่มตัวอย่างได้จากการเปิดตารางขนาดของกลุ่มตัวอย่างสำหรับศึกษาค่าเฉลี่ยของประชากร ณ ระดับความเชื่อมั่น 95 % เมื่อยอมให้ความ คลาดเคลื่อน ของการประมาณค่าสัดส่วนเกิดขึ้นได้ 5% ของส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (กัลยา วานิชย์บัญชา, 2555 : 12-13) ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่าง 400 คน การได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่างใช้วิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือแบบสำรวจ ซึ่งแบ่งออกเป็น 4 ตอน คือ ตอนที่ 1 แบบสำรวจข้อมูลทั่วไปสถานภาพของผู้ตอบแบบสำรวจ ตอนที่ 2 แบบสำรวจเกี่ยวกับการเข้าถึงและการรับรู้ข้อมูลข่าวสารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในระยะเวลา 1 ปีที่ผ่านมา ตอนที่ 3 แบบสำรวจความคิดเห็นต่อการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตอนที่ 4 ปัญหา หรืออุปสรรคในการเข้ารับข้อมูลข่าวสาร และตอนที่ 5 ข้อเสนอแนะ การวิเคราะห์ข้อมูลสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยใช้ค่าร้อยละ และความถี่ 2) วิเคราะห์การเข้าถึงและการรับรู้ข้อมูลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และ 3) วิเคราะห์ความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างต่อการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นโดย โดยใช้ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

6. ผลการวิจัย

6.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการเข้าถึงข้อมูลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในระยะ 1 ปีที่ผ่านมา พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เคยเข้าถึงข้อมูลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นคิดเป็นร้อยละ 97.3 เมื่อวิเคราะห์ข้อมูลโดยจำแนกตามประเภทช่องทางการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร ผลการวิจัยพบว่าประชาชนมีช่องทางการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของ อปท. ที่หลากหลาย เว็บไซต์ของหน่วยงานเป็นช่องทางที่ประชาชนเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของ อปท. มากที่สุด โดยคิดเป็นร้อยละ 56.8 รองลงมาคือป้ายประชาสัมพันธ์ที่ติดอยู่ในบริเวณต่างๆ โดยคิดเป็นร้อยละ 52.0 อันดับที่สามคือแฟนเพจในเฟสบุ๊กโดยคิดเป็นร้อยละ 45.5 อันดับ

ที่สี่คือผู้นำชุมชนหรือผู้นำหมู่บ้าน โดยคิดเป็นร้อยละ 36.0 และอันดับที่ห้าคือหอกระจายข่าวหมู่บ้าน โดยคิดเป็นร้อยละ 34.0

6.2 ความสัมพันธ์ระหว่างที่อยู่อาศัยกับช่องทางการเข้าถึงข้อมูลผู้วิจัยได้นำข้อมูลช่องทางการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของ อปท. มาทดสอบหาความสัมพันธ์กับที่อยู่อาศัยของกลุ่มตัวอย่าง ภายใต้สมมติฐานดังนี้

H_0 ประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตพื้นที่รับผิดชอบของ อปท. ที่แตกต่างกัน มีช่องทางในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่ไม่แตกต่างกัน

H_1 ประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตพื้นที่รับผิดชอบของ อปท. ที่แตกต่างกัน ย่อมมีช่องทางในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่แตกต่างกัน

ผู้วิจัยทดสอบสมมติฐานโดยใช้การทดสอบไคสแควร์(Chi-Square) เพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างที่อยู่อาศัยกับตัวแปรอื่นอีกสามตัวแปร คือ ประสบการณ์ในการเข้าถึงข้อมูล การเข้าถึงข้อมูลทางป้ายประชาสัมพันธ์ ผลการทดสอบสมมติฐานเป็นดังต่อไปนี้

1. ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างที่อยู่อาศัยกับประสบการณ์ในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของ อปท. พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่อาศัยในเขตเทศบาลนครขอนแก่น เคยเข้าถึงข้อมูลคิดเป็นร้อยละ 97.9 เทศบาลเมืองศิลาคิดเป็นร้อยละ 96.9 เทศบาลตำบลพระลับ คิดเป็นร้อยละ 97.0 และองค์การบริหารส่วนตำบลดอนหัน คิดเป็นร้อยละ 97.3 เมื่อนำข้อมูลดังกล่าวมาวิเคราะห์ความสัมพันธ์ ค่าที่ได้จากการทดสอบสมมติฐานไคสแควร์ พบว่า ค่าสถิติไคสแควร์มีค่าเท่ากับ .960 ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติมากกว่า .05 ผลการทดสอบจึงปฏิเสธสมมติฐานรอง H1 และแปลความได้ว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีที่อยู่อาศัยแตกต่างมีประสบการณ์ในการเข้าถึงข้อมูลไม่แตกต่างกัน (ตารางที่ 1)

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างที่อยู่อาศัยของกลุ่มตัวอย่างกับประสบการณ์ในการเข้าถึงข้อมูลของ อปท.

	Value	df	Asymp.Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	.960[a]	3	.811
Likelihood Ratio	1.014	3	.798
Linear-by-Linear Association	.258	1	.611
N of Valid Cases	400		

a. 3 cells (37.5%) have expected count less than 5. The minimum expected count is .77

2. ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างที่อยู่อาศัยกับการเข้าถึงข้อมูลของ อปท.ผ่านทางเว็บไซต์ของหน่วยงาน พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่อาศัยในเขตเทศบาลนครขอนแก่น เคยเข้าถึงข้อมูลผ่านเว็บไซต์คิดเป็นร้อยละ 77.8 เทศบาลเมืองศิลา คิดเป็นร้อยละ 67.6 เทศบาลตำบลพระลับ คิดเป็นร้อยละ 47.5 และองค์การบริหารส่วนตำบลดอนหัน คิดเป็นร้อยละ 78.6 เมื่อนำข้อมูลดังกล่าวมาวิเคราะห์ความสัมพันธ์

ค่าที่ได้จากการทดสอบสมมติฐานไคสแควร์พบว่าค่าสถิติไคสแควร์มีค่าเท่ากับ 22.01 ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติน้อยกว่า .05 ผลการทดสอบจึงยอมรับสมมติฐานรอง H1 และแปลความได้ว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีที่อยู่อาศัยแตกต่างมีการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของ อปท. ผ่านทางเว็บไซต์ที่แตกต่างกัน (ตารางที่ 2)

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างที่อยู่อาศัยของกลุ่มตัวอย่างกับการเข้าถึงข้อมูลทางเว็บไซต์ของหน่วยงาน

	Value	df	Asymp.Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	22.010a	3	.000
Likelihood Ratio	20.861	3	.000
Linear-by-Linear Association	7.950	1	.005
N of Valid Cases	394		

a. 0 cells (.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 8.24

3. ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างที่อยู่อาศัยกับการเข้าถึงข้อมูลของ อปท.ผ่านทางป้ายประชาสัมพันธ์ พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่อาศัยในเขตเทศบาลนครขอนแก่น เคยเข้าถึงข้อมูลผ่านทางป้ายประชาสัมพันธ์ คิดเป็นร้อยละ 62.4 เทศบาลเมืองศิลา คิดเป็นร้อยละ 52.0 เทศบาลตำบลพระลับ คิดเป็นร้อยละ 24.6 และองค์การบริหารส่วนตำบลดอนหัน คิดเป็นร้อยละ 57.1 เมื่อนำข้อมูลดังกล่าวมาวิเคราะห์ความสัมพันธ์ ค่าที่ได้จากการทดสอบสมมติฐาน พบว่าค่าสถิติไคสแควร์มีค่าเท่ากับ 27.132 ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติน้อยกว่า .05 ผลการทดสอบจึงยอมรับสมมติฐานรอง H_1 และแปลความได้ว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีที่อยู่อาศัยแตกต่างมีการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของ อปท. ผ่านทางป้ายประชาสัมพันธ์ที่แตกต่างกัน (ตารางที่ 3)

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างที่อยู่อาศัยของกลุ่มตัวอย่างกับการเข้าถึงข้อมูลทางป้ายประชาสัมพันธ์

	Value	df	Asymp.Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	27.132a	3	.000
Likelihood Ratio	27.894	3	.000
Linear-by-Linear Association	12.676	1	.000
N of Valid Cases	393		

a. 0 cells (.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 13.04

7. อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า ประชาชนเข้าถึงข้อมูลข่าวสารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นผ่านช่องทางที่หลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นช่องทางที่เป็นรูปแบบดั้งเดิม เช่น ป้ายประชาสัมพันธ์ หอกระจายข่าวหมู่บ้าน ผู้นำและชุมชนหรือผู้นำหมู่บ้าน เป็นต้น และช่องทางที่ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศอันทันสมัย เช่น เว็บไซต์ เฟสบุ๊กและไลน์ เป็นต้น ผลการวิจัยนี้สะท้อนให้เห็นว่า อปท. มีความพยายามในการเผยแพร่ข้อมูลผ่านช่องทางต่างๆ เป็นจำนวน ตามที่กฎหมายกำหนด กล่าวคือ คณะรัฐมนตรีมีมติให้หน่วยงานของรัฐทุกแห่งปฏิบัติตามพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 โดยให้มีการรายงานผ่านระบบออนไลน์ประจำปี ส่งเสริมให้มีการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารของราชการ ให้ประชาชนเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของรัฐได้อย่างแท้จริง แสดงว่านโยบายระดับประเทศได้กำหนดให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเปิดเผยข้อมูลข่าวสารและพัฒนาช่องทางการข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่สำคัญผ่านระบบออนไลน์ให้ประชาชนได้เข้าถึง (เดือนเด่น นิคมบริรักษ์ และธิปไตร แสละวงศ์, 2557 : 4-12)

การที่ประชาชนส่วนใหญ่เข้าถึงข้อมูลของ อปท. ผ่านเว็บไซต์และเฟสบุ๊กเป็นอันดับต้นๆ สะท้อนให้เห็นบทบาทอันสำคัญของสื่อดิจิทัลต่อการบริการประชาชนของ อปท. ในปัจจุบัน และสอดคล้องกับแนวโน้มของการเข้าถึงอุปกรณ์และสื่อดิจิทัลของประชาชนที่มีมากขึ้นเรื่อยๆ (นิตยา วงศ์ใหญ่, 2560 : 1631) นอกจากนั้น ผลการวิจัยดังกล่าวยังสอดคล้องกับงานวิจัยของอติโมท อุ่นจิตติ (2552 : 1) ที่พบว่าสังคมโลกในปัจจุบันได้เปลี่ยนแปลงไปสู่สังคมข้อมูลข่าวสาร โดยมีเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเป็นตัวแปรที่สำคัญการเปลี่ยนรูปแบบทางเศรษฐกิจใหม่ไปสู่สังคมเครือข่าย ชี้ให้เห็นว่า ข่าวสารเป็นวัตถุดิบและปัจจัยนำเข้าเพื่อส่งผ่านช่องทางการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศ ได้แก่ เว็บไซต์และเฟสบุ๊กเป็นต้น

แม้ว่าผลการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างที่อยู่อาศัยกับประสบการณ์การเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของ อปท. จะไม่พบความแตกต่างในประสบการณ์การเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของประชาชน แต่เมื่อทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างที่อยู่อาศัยกับการเข้าถึงข้อมูลผ่านทางเว็บไซต์ กลับพบว่าประชาชนที่อาศัยในพื้นที่ต่างกันมีการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารผ่านทางเว็บไซต์ที่แตกต่างกัน ผลการวิจัยนี้เราจึงอนุมานได้ว่ามีความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงสารสนเทศและความรู้ปรากฏอยู่ในพื้นที่ของตัวเมืองขอนแก่น ซึ่งอาจอธิบายต่อไปได้ว่าประชาชนที่มีที่อยู่อาศัยที่แตกต่างกัน อาจมีทรัพยากรในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารแตกต่างกัน จึงก่อให้เกิดช่องว่างระหว่างผู้มีข่าวสารกับผู้ที่ไม่มีข่าวสาร(Mason & Hacker, 2003 : 40-55)

8. ข้อเสนอแนะ

8.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

8.1.1 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรปรับปรุงข้อมูลข่าวสารที่สำคัญให้เป็นปัจจุบัน เช่น ข้อมูลด้านโครงสร้างและอำนาจหน้าที่ ด้านแผนงานและโครงการ ด้านงบประมาณ ด้านขั้นตอนวิธีดำเนินการ และด้านผลการดำเนินงาน เป็นต้น

8.1.2 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรมีการปรับปรุงระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ตให้มีความรวดเร็วเพื่อรองรับการเข้าถึงและรับรู้ข้อมูลข่าวสารผ่านสื่อออนไลน์

8.1.3 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรส่งเสริมและประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนได้รับทราบการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารผ่านช่องทางที่หลากหลายและทันสมัยมากขึ้น ซึ่งรวมทั้งเว็บไซต์และสื่อสังคมออนไลน์ต่างๆ ด้วย

8.1.4 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรปรับปรุงการดำเนินงานด้านการบริการสาธารณะที่ตอบสนองความต้องการของประชาชน ด้านความรับผิดชอบต่อประชาชน ด้านการดำเนินงานที่โปร่งใสตรวจสอบได้ และด้านการให้บริหารสาธารณะที่มีคุณภาพ ให้ประชาชนเกิดความพึงพอใจและเกิดความเชื่อมั่น

8.2 ข้อเสนอแนะสำหรับผู้ปฏิบัติ

8.2.1 องค์การบริหารส่วนท้องถิ่น ควรปรับปรุงให้มีโครงสร้างหน่วยงานและโครงสร้างการบริหาร โดยให้มีบทบาทหน้าที่ในการพัฒนาช่องทางการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จัดทำข้อมูลเพื่อรายงานผลการดำเนินงาน รวมทั้งการรายงานข้อมูลข่าวสารที่เป็นไปตามข้อกำหนดของพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540

8.3 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยต่อไป

8.3.1 การศึกษาในครั้งนี้เป็นการศึกษาเฉพาะกลุ่มตัวอย่างในจังหวัดขอนแก่น ทำให้ผลการศึกษาที่ได้เป็นข้อมูลที่พัฒนาได้เฉพาะจังหวัด ดังนั้น ควรมีการศึกษากลุ่มตัวอย่างที่กว้างออกไป ได้แก่ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทุกจังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เพื่อจะได้นำผลการศึกษามาใช้เป็นแนวทางในการวางกลยุทธ์ทางในการรับรู้ข่าวสารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

8.3.2 ควรทำการศึกษารูปแบบการเข้าถึงและการรับรู้ข้อมูลข่าวสารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และควรมีการลงพื้นที่เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงเพื่อให้ได้ข้อมูลที่แม่นยำยิ่งขึ้น

9. เอกสารอ้างอิง

กัลยา วานิชย์บัญชา. (2555). **การใช้ SPSS for Windows ในการวิเคราะห์ข้อมูล.** พิมพ์ครั้งที่ 20. กรุงเทพมหานคร : บริษัท ธรรมสาร จำกัด.

เดือนเด่น นิคมบริรักษ์ และธิปไตร แสละวงศ์. (2557). **การเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของรัฐและการต่อต้านคอร์รัปชันในประเทศไทย.** รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์. กรุงเทพมหานคร : สถาบันวิจัยเพื่อพัฒนาประเทศไทย (ทีดีอาร์ไอ).

นิตยา วงศ์ใหญ่. (2560). แนวทางการพัฒนาทักษะการรู้ดิจิทัลของดิจิทัลเนทีฟ. **Veridian E-Journal.** 10(2). 1630-1642.

สำนักงานคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของทางราชการ. (2540). **พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540.** สืบค้นเมื่อ 5 กันยายน 2560. จาก http://www.oic.go.th/ web2017/stat-uesum.html

เพ็ญศรี ฉิรินัง. (2557). ความรู้ความเข้าใจ และความต้องการของประชาชนเขตหนองแขมที่มีต่อพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540. **วารสารศรีนครินทรวิโรฒวิจัยและพัฒนา.** 6(11). 108-131.

สำนักงานคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการ. (2549). **สิทธิรับรู้ข้อมูลข่าวสารของประชาชน.** กรุงเทพมหานคร : สามเจริญพาณิชย์.

อติโมท อุ่นจิตติ. (2552). **ปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับเทคโนโลยีสารสนเทศของข้าราชการ สังกัดสำนักปลัดกรุงเทพมหานคร.** กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

Mason S. M. and Hacker K. L. (2003). Applying Communication Theory to Digital Divide. Research. **IT&SOCIETY.** 1(5). 40-55.

10. คำขอบคุณ

การวิจัยครั้งนี้ดำเนินการได้สำเร็จสมบูรณ์ตามวัตถุประสงค์ ด้วยความกรุณาจาก ดร.กฤชวรรธน์ โล่วัชรินทร์ อาจารย์ที่ปรึกษา ซึ่งท่านได้ให้คำปรึกษาคำแนะนำและข้อคิดเห็นต่างๆ อันเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการทำวิจัย ตลอดจนแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ จนงานวิจัยเล่มนี้เสร็จสมบูรณ์ นอกจากนี้ขอขอบคุณเจ้าหน้าที่ทุกท่านที่คอยให้คำปรึกษาและช่วยเหลือในการทำวิทยานิพนธ์เรื่องนี้ ผู้ศึกษาจึงขอกราบขอบพระคุณอย่างสูง

สุดท้ายนี้ ผู้วิจัยขอขอบพระคุณบิดามารดา และครอบครัว ซึ่งเปิดโอกาสให้ได้รับการศึกษาเล่าเรียน ตลอดจนคอยช่วยเหลือและให้กำลังใจผู้วิจัยเสมอมาจนสำเร็จการศึกษา

แนวทางในการจัดการเพื่อรองรับสังคมผู้สูงอายุ : กรณีศึกษากลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อน เทศบาลตำบลบึงเนียม อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

Elderly Subsistence Allowance Welfare Management : A Case Study of Self-help Group Beaung-Nearm Municipality, Mueang District, KhonKaen Province

เชาวฤทธิ์ ศรีเพ็ชร์[1], สุนทรชัย ชอบยศ[2]
Chaowalit Sriphet[1], Sunthonchai Chopyot[2]
ทำวิจัยเมื่อ พ.ศ. 2562
Email : Chaowaritsriphet@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1)ศึกษาแนวคิดและพัฒนาการในการจัดตั้งกลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อน 2)ศึกษาแนวทางในการจัดการกลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อน 3)ศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการกลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อนของเทศบาลตำบลบึงเนียม อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น การศึกษานี้เป็นการศึกษาค้นคว้าเชิงคุณภาพ โดยทำการเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง จากสมาชิกกลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อน จำนวน 6 คน คณะกรรมการกลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อน จำนวน 4 คน และเจ้าหน้าที่ของเทศบาลตำบลบึงเนียม จำนวน 2 คน

ผลการศึกษาพบว่า แนวคิดและพัฒนาการกลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อนของเทศบาลตำบลบึงเนียม มีจุดเริ่มต้นมาจากบริการพื้นฐานที่มีอยู่คู่ชุมชน จากประเพณีวัฒนธรรม โดยผู้สูงอายุจะมีการรวมกลุ่มกันในเรื่องฌาปนกิจสงเคราะห์ ด้วยการมองเห็นว่าจะมีเงินใช้ทำศพเพิ่มมากขึ้น ช่วยแบ่งเบาภาระลูกหลานในการจัดงานศพ และต้องการพัฒนารูปแบบวิธีการดำเนินงาน เพื่อให้กลุ่มได้รับการจดทะเบียนให้ถูกต้องต่อไป

---

[1] นิสิตระดับปริญญาโท สาขาการเมืองการปกครอง วิทยาลัยการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

[1] Graduate Students Majoring in Political Science, College of Politics and Governance, Mahasarakham University, Thailand.

[2] วิทยาลัยการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

[2] College of Politics and Governance, Mahasarakham University, Thailand.

* ได้รับบทความ: 19 กันยายน 2562; แก้ไขบทความ: 26 กันยายน 2562; ตอบรับการตีพิมพ์: 26 กันยายน 2562

Received: September 19, 2019; Revised: September 26, 2019; Accepted: September 26, 2019

แนวทางในการจัดการกลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อนของเทศบาลตำบลบึงเนียม 1)เริ่มดำเนินการเมื่อ พ.ศ. 2559 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อจัดสวัสดิการให้แก่สมาชิกที่เสียชีวิต 2)ส่งเสริมให้สมาชิกออมเงินเพื่อนำมาใช้ในการจัดสวัสดิการให้แก่สมาชิก 3)การดำเนินงานของกลุ่มเป็นไปด้วยความถูกต้อง และป้องกันปัญหาการฉ้อโกง 4)การร่วมมือกันแก้ไขปัญหา เพื่อนำไปสู่เป้าหมายของการดำเนินงาน 5)ปัจจุบันมีสมาชิกรวม 447 คน ครอบคลุมทั้งตำบล 12 หมู่บ้าน

ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานกลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อน มีดังนี้ (1)สมาชิกบางครัวเรือนเป็นสมาชิกกลุ่มฌาปนกิจหลายกลุ่ม เมื่อมีการเสียชีวิตเกิดขึ้นจึงต้องเสียค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้น (2)มีการจ่ายค่าตอบแทนให้คณะกรรมการ ซึ่งไม่สอดคล้องกับหลักการดำเนินงานฌาปนกิจสงเคราะห์ (3)กลุ่มยังไม่ได้ดำเนินการจดทะเบียนให้ถูกต้องตามพระราชบัญญัติการฌาปนกิจสงเคราะห์ พ.ศ. 2545 (4)ไม่มีการประชุม และไม่มีการชี้แจงข้อมูลรายรับ รายจ่ายให้สมาชิกได้รับทราบ (5)คณะกรรมการมีภาระหน้าที่หลายอย่าง ทำให้การเก็บเงินจากสมาชิกมีความล่าช้า (6)สมาชิกส่งเงินล่าช้า (7)จำนวนสมาชิกของกลุ่มลดลง เนื่องจากคนที่จะเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มอายุยังไม่ถึงเกณฑ์

คำสำคัญ : 1. สังคมผู้สูงอายุ 2. กลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อน 3. การจัดการ

ABSTRACT

The Objectives of the research article were to 1) the concepts and developments in establishing self-help group 2) guidelines for managing self-help group 3) Problem and obstacle of self-help group, Beaung-nearm Municipality, , Mueang District, KhonKaen Province. This is a qualitative research which conducted by semi-structured interviews from 6 members of group, 4 committees of group and 2 public servants of Beaung-nearm Municipality

According to the study, concepts and developments in establishing self-help group begin with basic services in community from traditions and culture. The elderly are grouped together in funeral for help ease the burden of descendant in funeral costs and desire improvement in order to the group properly registered.

Guidelines for managing self-help group of Beaung-nearm Municipality, KhonKaen Province. 1) This group was established in 2016 which has purpose for provide allowance welfare to members who have died. 2) Encouragement members to save money for provide allowance welfare to members. 3) This group operate correctly and prevent fraud. 4) Collaboration problem solving to operational goals. 5) Now there are 447 registered members and covers all sub-district, 12 villages.

Problems and obstacles of self-help group 1) Some members of household are members of many cremation groups when a death occurs, it will incur additional costs. 2) There is payment for committees which disaccord with principle of funeral assistance.

3) This group has not yet been registered with funeral assistance act, b.e. 2002. 4) There is no meeting and no report income and expense information to members. 5) The committees have many duty cause of delay to collect allowance from members 6) The members send allowance too late. 7) The members of group decrease because there is an age limit to join group.

Keywords : 1. Elderly 2. Self-help group 3. Management

1. ความสำคัญและที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัย

ในปัจจุบันพบว่าประชากรผู้สูงอายุมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง จากสถิติพบว่ามีจำนวนผู้สูงอายุทั่วโลก 737,280,000 คน (United Nations, 2009) สัดส่วนของผู้สูงอายุเพิ่มขึ้น ร้อยละ 10,10.4, 11.1, 12.3, 13.6 และ 15.0 ในปี พ.ศ. 2548, 2553, 2558, 2563 และ 2568 ตามลำดับ(องค์การอนามัยโลก, 2557 : ออนไลน์) สำหรับในประเทศไทยมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องเช่น เดียวกัน คาดว่าในปี 2568 จำนวนผู้สูงอายุ จะเพิ่มเป็นร้อยละ 20 ถ้าแบ่งประชากรสูงอายุออกเป็น 3 กลุ่ม ประชากรสูงอายุวัยต้น คือ ผู้มีอายุ 60 ถึง 69 ปี ประชากรสูงอายุวัยกลาง คือ ผู้มีอายุ 70 ถึง 79 ปี และประชากรสูงอายุวัยปลาย คือ ผู้มีอายุ 80 ปีขึ้นไป ด้วยความจริงที่ว่าคนยิ่งมีอายุมากขึ้นก็ยิ่งมีโอกาสเสี่ยงต่อการเจ็บป่วย และความพิการหรือช่วยเหลือตัวเองไม่ได้เพิ่มมากขึ้น ขณะนี้ประชากรหรือคนที่เกิดระหว่างปี พ.ศ. 2506 - 2526 (พ.ศ. 2556 มีอายุระหว่าง 30 - 50 ปี) กำลังเคลื่อนตัวเข้าสู่วัยผู้สูงอายุ จะกลายเป็นประชากรกลุ่มใหญ่ที่เพิ่มความต้องการบริการด้านต่างๆ ทั้งการดูแลด้านสุขภาพอนามัย และการจัดสวัสดิการของรัฐอย่างมหาศาล (สำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ, 2556 : ออนไลน์) การเข้าสู่สังคมของผู้สูงอายุดังกล่าว จึงส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทย กล่าวคือ ด้านเศรษฐกิจ หลักประกันด้านรายได้ยามชราภาพ (หยุดทำงาน) ผู้สูงอายุที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป จะได้รับเบี้ยยังชีพจากรัฐบาล ซึ่งยังไม่เพียงพอต่อการดำรงชีวิตให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีได้ ดังนั้นควรมีช่องทางการออมที่ผู้สูงอายุเข้าถึงง่าย เพื่อใช้จ่ายในยามชราภาพ เป็นมาตรการที่ช่วยหนุนเสริมหลักประกันรายได้ เช่น กองทุนสวัสดิการชุมชน ที่มุ่งเน้นการฟื้นฟูระบบการดูแลและการเกื้อหนุนซึ่งกันและกันระหว่างคนภายในชุมชนเดียวกัน ซึ่งจะสามารถรองรับผู้ที่ไม่สามารถออมในระบบการออมแห่งชาติได้ ดังนั้น รัฐบาลทั้งส่วนกลางและส่วนท้องถิ่นควรจะสนับสนุนส่งเสริมกองทุนสวัสดิการชุมชนเหล่านี้ ทั้งในด้านวิชาการและการบริหารจัดการ เพื่อให้กองทุนจัดสวัสดิการชุมชนในพื้นที่ให้ครอบคลุม และสามารถตอบสนองความต้องการของชุมชนได้อย่างแท้จริงและมีประสิทธิผล

สวัสดิการสังคมไทยในอดีต เป็นสวัสดิการที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเอื้ออาทร ความมีน้ำใจการช่วยเหลือเกื้อกูลกันในกลุ่มของครอบครัว ญาติพี่น้อง และชุมชน ซึ่งลักษณะดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงความร่มเย็นเป็นสุขที่เกิดขึ้นในสังคมไทยมาจนถึงทุกวันนี้ รูปแบบของการจัดสวัสดิการสังคมในชุมชนที่แสดงให้เห็นถึงการช่วยเหลือซึ่งกันและกันของคนในชุมชนอย่างเป็นรูปธรรม คือ การดำเนินงานฌาปนกิจสงเคราะห์ในชุมชน เป็นการจัดสวัสดิการสังคมรูปแบบหนึ่ง อันมีพื้นฐานมาจากความมีเมตตา เอื้ออาทร มุ่งสงเคราะห์ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน (สำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว, 2548 : 1) ซึ่งกระทำกันสืบทอดกันมา

ทุกภาคของประเทศ และเป็นเวลายาวนาน ดังนั้น การช่วยเหลือกันเมื่อมีผู้ใดถึงแก่ความตาย จึงถือเป็นประเพณีที่สืบทอดกันมา และเป็นวัฒนธรรมประจำถิ่นที่ยังมีให้เห็นในทุกภาคของประเทศไทย

การฌาปนกิจสงเคราะห์ที่ดำเนินการโดยประชาชนในรูปแบบสมาคมฌาปนกิจสงเคราะห์เป็นสวัสดิการทางสังคมที่จำเป็นเรื่องหนึ่งของประชาชน ซึ่งรัฐตระหนักถึงความสำคัญจึงได้ออก พระราชบัญญัติการฌาปนกิจสงเคราะห์ พ.ศ. 2545 ขึ้น เพื่อกำกับดูแลการดำเนินกิจการฌาปนกิจสงเคราะห์และรักษาผลประโยชน์ของประชาชนที่เป็นสมาชิกของสมาคมฌาปนกิจสงเคราะห์ ตามพระราชบัญญัติการฌาปนกิจสงเคราะห์ พ.ศ. 2545 สมาคมฌาปนกิจสงเคราะห์ที่จัดตั้งขึ้นตาม พ.ร.บ. ฉบับนี้ มี 2 ประเภท คือ (1)สมาคมของประชาชนทั่วไป ต้องจดทะเบียนเป็น “สมาคมฌาปนกิจสงเคราะห์” ซึ่งมีฐานะเป็นนิติบุคคล โดยการรวมตัวในรูปสมาคมนั้น บุคคลทั่วไปจะต้องรวมตัวกันจำนวนไม่น้อยกว่าเจ็ดคน เพื่อจดทะเบียนจัดตั้งสมาคมฌาปนกิจสงเคราะห์ และหากมีการจัดตั้งสมาคมแล้ว สมาคมมีบทบาทหลักเป็นคนกลางในการเรียกเก็บเงินสงเคราะห์จากสมาชิกทุกคน เมื่อสมาชิกเสียชีวิตและนำไปมอบให้ครอบครัวของผู้เสียชีวิต และ (2)สมาคมของส่วนราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ และองค์กรวิชาชีพซึ่งเป็นนิติบุคคลภายใต้การกำกับของรัฐต้องขึ้นทะเบียนเป็น “การฌาปนกิจสงเคราะห์ของส่วนราชการหน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ และองค์กรวิชาชีพ” โดยให้ถือว่าการฌาปนกิจสงเคราะห์ดังกล่าว เป็นงานสวัสดิการของส่วนราชการและหน่วยงานนั้นๆ ทั้งนี้นอกจากพระราชบัญญัติการฌาปนกิจสงเคราะห์ พ.ศ. 2545 แล้วยังมีการดำเนินการโดยชุมชนในการจัดระบบฌาปนกิจสงเคราะห์ โดยไม่ได้เป็นนิติบุคคลหรือจดทะเบียนสมาคมตามพระราชบัญญัติการฌาปนกิจสงเคราะห์ พ.ศ. 2545 หากแต่เป็นการรวมกลุ่มเพื่อช่วยเหลือกันของกลุ่ม ผู้สูงอายุ อันเป็นหลักประกันสำคัญร่วมกันของคนในชุมชนในเขตเทศบาลตำบลบึงเนียม

จากที่กล่าวมาถือว่าเทศบาลตำบลบึงเนียม มีระบบเพื่อรองรับสังคมผู้สูงอายุในมิติฌาปนกิจสงเคราะห์ จึงสนใจศึกษาแนวคิดและพัฒนาการในการจัดตั้งกลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์ รวมถึงแนวทางในการจัดการกลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์และศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการจัดการกลุ่มฌาปนกิจเพื่อนช่วยเพื่อนเพื่อเรียนรู้การถอดบทเรียน การบริหารจัดการดังกล่าว โดยจะเป็นประโยชน์สำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือหน่วยงานอื่นที่สนใจในการจัดการฌาปนกิจสงเคราะห์ผู้สูงอายุต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาแนวคิดและพัฒนาการในการจัดตั้งกลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อน ของเทศบาลตำบลบึงเนียม อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

2.2 เพื่อศึกษาแนวทางในการจัดการกลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อน ของเทศบาลตำบลบึงเนียม อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

2.3 เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการกลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อน ของเทศบาลตำบลบึงเนียม อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

3. ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

3.1 ทำให้ทราบแนวคิดและพัฒนาการในการจัดการกลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์ผู้สูงอายุ ของเทศบาลตำบลบึงเนียม อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

3.2 ทำให้ทราบแนวทางการจัดการด้านการฌาปนกิจสงเคราะห์กลุ่มฌาปนกิจเพื่อนช่วยเพื่อนของเทศบาลตำบลบึงเนียม อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

3.3 ทำให้ทราบปัญหาอุปสรรคในการจัดการกลุ่มฌาปนกิจเพื่อนช่วยเพื่อนของเทศบาลตำบลบึงเนียม อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

4. วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้ ทำการศึกษาเฉพาะกรณีกลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อน เทศบาลตำบลบึงเนียม อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น เนื่องจากผู้ศึกษาเห็นว่าเทศบาลตำบลบึงเนียมเป็นศูนย์กลางของตำบล มีการดำเนินงานฌาปนกิจสงเคราะห์ที่หลากหลาย และเป็นรูปธรรมอย่างชัดเจน ผู้ให้ข้อมูลในการศึกษาครั้งนี้ คือ สมาชิกกลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อน จำนวน 6 คน คณะกรรมการกลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อน จำนวน 4 คน และเจ้าหน้าที่ของเทศบาลตำบลบึงเนียม จำนวน 2 คน รวมผู้ให้ข้อมูลที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล จำนวน 12 คน การเลือกผู้ให้ข้อมูลในการศึกษาเป็นการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling Technique) เป็นกลุ่มบุคคลที่มีข้อมูลโดยตรง เพื่อจะได้กลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสมที่สุดตรงตามความมุ่งหมายของการศึกษา เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การศึกษานี้เป็นการศึกษาค้นคว้าเชิงคุณภาพ โดยทำการเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง จากสมาชิกกลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อน จำนวน 6 คน คณะกรรมการกลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อน จำนวน 4 คน และเจ้าหน้าที่ของเทศบาลตำบลบึงเนียม จำนวน 2 คน การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้ศึกษาใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง ซักถามสมาชิกกลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์กลุ่มฌาปนกิจเพื่อนช่วยเพื่อนของเทศบาลตำบลบึงเนียม จำนวน 12 คน โดยผู้ศึกษาได้ประยุกต์แนวคิดการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา แบ่งการวิเคราะห์ออกเป็น 4 ขั้นตอน ดังนี้

1. การตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูล และจัดหมวดหมู่ของข้อมูล โดยพิจารณาว่าข้อมูลที่ได้มาสามารถตอบคำถามการวิจัยได้หรือยัง โดยทำการตรวจสอบข้อมูลด้วยวิธีการแบบสามเส้า (Triangulation)

2. เปรียบเทียบความเหมือนและความต่างของข้อมูล โดยจัดกลุ่มความเหมือนและความต่างของข้อมูล จากนั้นวิเคราะห์ว่าข้อมูลที่ได้สะท้อนให้เห็นอะไร อย่างไรเพราะ เหตุใด เป็นอย่างอื่นได้หรือไม่ เขียนแผนภูมิและแผนที่ความคิดเพื่อดูภาพรวมของข้อมูล

3. เชื่อมโยงแนวความคิดจากหมวดหมู่แต่ละประเด็นทำเป็นข้อสรุปชั่วคราว พิจารณาเปรียบเทียบกับข้อมูล เมื่อพบว่ายังไม่สามารถอธิบายได้ชัดเจนผู้วิจัยกลับไปสนามใหม่เพื่อหาคำตอบเก็บข้อมูลเพิ่มเติมจนกระทั่งเริ่มเห็นแบบแผนที่ชัดเจนขึ้น พร้อมนำเสนอข้อมูลที่วิเคราะห์ ตีความเบื้อง ต้นเป็นระยะๆ เปรียบเทียบทฤษฎีและความคิดจากการตีความของผู้วิจัย หลังจากได้ประเด็นและแง่ คิดแล้วในแต่ละครั้ง ผู้วิจัยจะนำไปตั้งคาถามเพื่อหาคำตอบ มาอธิบายประเด็นต่างๆ จนกระทั่งข้อมูลที่ ได้มาสามารถอธิบายตามประเด็นได้ชัดเจน

4. การสรุปและตีความ โดยใช้แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการศึกษาชุมชน แนวคิดการเสริม สร้างชุมชนเข้มแข็ง และแนวคิดอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องเป็นแนวทางในการวิเคราะห์ตีความ เพื่อสังเคราะห์ว่าข้อมูลที่ถูกตีความแล้วนั้นยืนยันข้อความรู้ในเรื่องใด สอดคล้องกับแนวคิด ทฤษฎีใด และได้ข้อความรู้ใหม่ในเรื่องใดบ้าง (สุภางค์ จันทวานิช, 2547 : 131-132)

ผู้ศึกษานำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์นำมาวิเคราะห์ โดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา แล้วนำข้อมูลที่ได้มาอธิบายเชื่อมโยงความสัมพันธ์กับทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง นำเสนอผลการวิเคราะห์เชิงพรรณนา

5. ผลการวิจัย

5.1 แนวคิดและพัฒนาการในการจัดตั้งกลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์กลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อน เริ่มดำเนินการครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ. 2559 ผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการจัดตั้งกลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อน คือ ผู้สูงอายุ ทั้ง 12 หมู่บ้านและดำรงตำแหน่งประธานกลุ่มผู้สูงอายุ ซึ่งได้แกนนำชุมชน ผู้บริหารท้องถิ่นและผู้สูงอายุ ของแต่ละหมู่บ้าน มาประชุมเพื่อหารือถึงความเป็นไปได้ ประโยชน์ที่จะได้รับ แนวทางในการจัดตั้งกลุ่มฌาปนกิจ ผู้นำชุมชนมีความเห็นตรงกันว่า เป็นกิจกรรมที่ดี ทั้งปัจจุบันและอนาคต จึงได้มีมติจัดตั้งกลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อนขึ้น เมื่อวันที่ 12 มีนาคม พ.ศ. 2559 โดยมีคณะกรรมการชุดแรกจากการแต่งตั้ง 21 คน ที่ปรึกษา 12 คน จากผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้บริหารสถานศึกษา ผู้บริหารโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ เจ้าอาวาสวัดในพื้นที่ ผู้ใหญ่บ้าน และกำนัน ประกาศใช้ระเบียบข้อบังคับ พ.ศ. 2559 โดยคณะกรรมการชุดแรก โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ความช่วยเหลือในการจัดการศพแก่ครอบ ครัวที่เสียชีวิต ในการดำเนินงานมีประธานชมรมผู้สูงอายุเป็นประธานกองทุน และมีผู้ใหญ่บ้านทั้ง 12 หมู่บ้าน เป็นคณะกรรมการที่ปรึกษา

ในเบื้องต้นได้ออกประชาสัมพันธ์ และเน้นกลุ่มเป้าหมายเป็นผู้สูงอายุที่ได้รับเบี้ยยังชีพ และเริ่มดำเนินการเก็บเงินค่าสงเคราะห์ศพวันแรก ในวันที่ 1 เมษายน พ.ศ. 2559 มีผู้สนใจสมัครเข้าร่วมเป็นสมาชิกในปีแรก 347 คน ปีที่สองมีสมาชิก 389 คน ครอบคลุมทั้งตำบล 12 หมู่บ้าน เมื่อดำเนินงานครบ 2 ปี คณะกรรมการดำรงตำแหน่งครบวาระ จึงมีการจัดประชุมสมาชิก แต่ละหมู่บ้านเพื่อคัดเลือกคณะกรรมการหมู่บ้านละ 3 คน และให้สมาชิกพิจารณาระเบียบข้อบังคับ พ.ศ. 2559 ตลอดระยะเวลา 3 ปีที่ดำเนินงานมีผู้สูงอายุให้ความสนใจสมัครเข้าเป็นสมาชิกทุกปี ปัจจุบัน มีสมาชิกรวม 447 คน ตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงปัจจุบันกลุ่มยังไม่มีการจดทะเบียนอย่างเป็นทางการ

โดยสรุป แนวคิดและพัฒนาการกลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อน จึงมีจุดเริ่มต้นมาจากบริการพื้นฐานที่มีอยู่คู่ชุมชน จากประเพณีวัฒนธรรม และพัฒนาไปสู่การรวมตัวจัดตั้งเป็นองค์กรบริการโดยผู้สูงอายุจะมีการรวมกลุ่มกันในเรื่องฌาปนกิจสงเคราะห์ ด้วยเหตุผลการรวมกลุ่มมาจากการต้องการช่วยเหลือผู้สูงอายุด้วยกันเอง และการมองเห็นว่าจะมีเงินใช้ทำศพเพิ่มมากขึ้น ช่วยแบ่งเบาภาระลูกหลานในการจัดงานศพ และต้องการพัฒนารูปแบบ วิธีการดำเนินงาน เพื่อให้กลุ่มได้รับการจดทะเบียนให้ถูกต้องต่อไป

แผนภาพที่ 1 การดำเนินงานฌาปนกิจสงเคราะห์กลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อน เทศบาลตำบลบึงเนียม

5.2 แนวทางในการจัดการกลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์กลุ่มเพื่อนช่วย เพื่อประกอบการดำเนินงาน รวมไปถึงความสามารถในการจัดการทรัพยากรในการบริหารสามารถแบ่งแยกได้เป็น 4 ประเภท หรือเรียกย่อๆ ว่า 4 M ได้แก่ (1)บุคลากร (Man) (2)งบประมาณ (Money) (3)วัสดุอุปกรณ์ (Material) และ (4)การจัดการ (Management) สามารถอธิบายรายละเอียดการดำเนินงาน ได้ดังนี้

5.2.1 กลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อน เริ่มดำเนินการครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ. 2559 ผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการจัดตั้งกองทุน คือ นายโสภัณ เพียชิน ซึ่งในขณะนั้นได้ดำรงตำแหน่งประธานกลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อน เทศบาลตำบลบึงเนียม ได้เชิญผู้ใหญ่บ้านมาประชุมเพื่อหารือแนวทางในการจัดตั้งกองทุนฌาปนกิจศพตำบลบึงเนียม ที่ประชุมได้มีมติให้จัดตั้งกองทุนฌาปนกิจศพขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ความช่วยเหลือในการจัดการศพแก่ครอบครัวที่เสียชีวิต

5.2.2 กลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อน จัดตั้งขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อจัดสวัสดิการให้แก่สมาชิกที่เสียชีวิต โดยส่งเสริมให้สมาชิกออมเงินเพื่อนำมาใช้ในการจัดสวัสดิการให้แก่สมาชิก โดยกองทุนได้จัดสวัสดิการให้แก่สมาชิกเมื่อเสียชีวิตด้วย ขึ้นอยู่กับระยะเวลาที่เป็นสมาชิก โดยมิได้ประสงค์จะหากำไรหรือรายได้อื่นจากการสงเคราะห์ศพสมาชิก และครอบครัว

5.2.3 มีเป็นการจัดสวัสดิการที่ถูกต้องตามระเบียบ กฎหมาย และแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจน การดำเนินงานของกลุ่มเป็นไปด้วยความถูกต้อง และป้องกันปัญหาการฉ้อโกง

5.2.4 กระตุ้นให้ผู้มีส่วนร่วมในการดำเนินงานฌาปนกิจสงเคราะห์กลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อน ร่วมกันรับทราบปัญหาที่เกิดจากการดำเนินงานฌาปนกิจสงเคราะห์กลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อน และร่วมมือกันแก้ไขปัญหา เพื่อนำไปสู่เป้าหมายของการดำเนินงานให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ทำให้การจัดฌาปนกิจสงเคราะห์กลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อน มีประสิทธิภาพประชาชนได้รับสวัสดิการอย่างทั่วถึง ครบถ้วน และประหยัดค่าใช้จ่ายในครัวเรือน

5.2.5 เริ่มดำเนินการเก็บเงินค่าสงเคราะห์ศพวันแรก ในวันที่ 1 เมษายน พ.ศ. 2559 มีผู้สนใจสมัครเข้าร่วมเป็นสมาชิกในปีแรก 347 คน ปีที่สองมีสมาชิก 389 คน ครอบคลุมทั้งตำบล 12 หมู่บ้าน ปัจจุบัน มีสมาชิกรวม 447 คน

ประโยชน์ของการฌาปนกิจสงเคราะห์นั้น สมาชิกจะได้รับการช่วยเหลือโดยมีเงินจัดการศพให้ครอบครัวผู้เสียชีวิตและเมื่อมีเงินเหลือจากการจัดการศพ ทำให้มีเงินใช้จ่ายในครอบครัว มีเงินทุนในการประกอบอาชีพ เป็นทุนการศึกษาบุตรและเป็นรากฐานให้ครอบครัวยังคงความมั่นคงต่อไป ดังนั้น การฌาปนกิจสงเคราะห์จึงเป็นที่พึ่งสุดท้ายของชีวิตเป็นหลัก ประกันความมั่นคงให้ครอบครัว โดยเฉพาะ

ครอบครัวของผู้มีรายได้ไม่มาก จะช่วยบรรเทาความเดือดร้อนได้อย่างมาก และยังถือเป็นการทำบุญร่วมกันอีกด้วย นับได้ว่าเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของสังคมไทยอย่างไรก็ตาม การฌาปนกิจสงเคราะห์ยังคงต้องมีการพัฒนาระบบการบริหารจัดการของแต่ละหน่วยงานที่ดูแลเพื่อความถูกต้อง โปร่งใส และมีเงินเพียงพอในการสงเคราะห์จัดการศพเพื่อความมั่นคงและยั่งยืนต่อไป

5.3 ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการกลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อน การดำเนินงานของกลุ่มฌาปนกิจเพื่อนช่วยเพื่อน สามารถสรุปปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานฌาปนกิจสงเคราะห์กลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อนได้ดังนี้

5.3.1 สมาชิกบางครัวเรือนเป็นสมาชิกกลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์หลายกลุ่มเมื่อมีการ เสียชีวิตเกิดขึ้นจึงต้องเสียค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้น

5.3.2 มีการจ่ายค่าตอบแทนให้คณะกรรมการที่เก็บเงิน และคณะกรรมการเบิกถอนเงินการดำเนินงาน จึงเป็นลักษณะหวังผลกำไร ไม่สอดคล้องกับหลักการดำเนินงานฌาปนกิจสงเคราะห์

5.3.3 การดำเนินงานของกลุ่มฌาปนกิจเพื่อนช่วยเพื่อนเป็นการดำเนินงานในลักษณะความไว้วางใจ กันของผู้นำชุมชน ยังไม่ได้ดำเนินการจดทะเบียนให้ถูกต้องตามพระราชบัญญัติการฌาปนกิจสงเคราะห์ พ.ศ. 2545

5.3.4 คณะกรรมการไม่มีการประชุม และไม่มีการชี้แจงข้อมูลรายรับ รายจ่ายให้สมาชิกได้รับทราบระบบการบริหารจัดการ

5.3.5 คณะกรรมการมีภาระหน้าที่หลายอย่าง ทำให้การเก็บเงินจากสมาชิกมีความล่าช้าส่งผลให้ในบางครั้งเงินไม่พอจ่ายให้กับสมาชิกที่เสียชีวิต

5.3.6 สมาชิกส่งเงินล่าช้า ไม่เป็นไปตามที่กลุ่มได้กำหนดไว้ ผู้นำจึงต้องรับผิดชอบด้วยการจ่ายเงินส่วนตัวให้ก่อน แล้วจึงตามเอากับสมาชิกในภายหลัง

5.3.7 บางครอบครัวมีพ่อ แม่ ที่เป็นสมาชิกกลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อนได้เสียชีวิตลง ทำให้จำนวนสมาชิกของกลุ่มลดลง คณะกรรมการกลุ่มอยากให้หาสมาชิกเพิ่มเพราะไม่อยากให้จำนวนสมาชิกลดน้อยลงซึ่งไม่สามารถหาเพิ่มได้ เนื่องจากคนในครอบครัวที่จะเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มอายุยังไม่ถึงเกณฑ์

6. อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีข้อค้นพบซึ่งสามารถอภิปรายผลในประเด็นต่างๆ ได้ดังนี้

6.1 การดำเนินงานฌาปนกิจสงเคราะห์กลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อน แต่เดิมเมื่อมีการเสียชีวิตเกิดขึ้นในหมู่บ้านชาวบ้านจะช่วยเหลือกันเอง ในรูปของสิ่งของเครื่องใช้ต่างๆ บ้านไหนมีอะไรก็นำมาช่วยกันใครไม่มีสิ่งของก็ช่วยออกแรง ถือเป็นธรรมเนียมปฏิบัติที่คนในหมู่บ้านต้องมาช่วยเหลือกันโดยที่เจ้าภาพไม่ต้องเชิญเป็นการไปช่วยงานด้วยความเห็นอกเห็นใจกัน และจะช่วยกันจนกระทั่งงานแล้วเสร็จ การดำเนินงานฌาปนกิจสงเคราะห์ดังกล่าวนี้ เป็นการช่วย เหลือโดยไม่ได้กำหนดกฎ กติกา หรือระเบียบใดๆ มาควบคุมคนในหมู่บ้าน แต่เป็นการช่วยเหลือโดยความสำนึกความเป็นคน ความเอื้ออาทรซึ่งกันและกัน แต่ในปัจจุบันนี้ การจัดงานศพมีค่าใช้จ่ายมากมาย โดยเฉพาะค่า อาหารการกิน ค่าพิธีกรรรมทางศาสนา ทาให้เจ้าภาพมีภาระค่าใช้จ่ายเพิ่มมากขึ้น จึงเกิดกลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์ขึ้นในหมู่บ้าน และตำบล โดยการเก็บเงินจาก

คนในชุมชน เพื่อนำเงินมาช่วยเหลือในการจัดการศพให้แก่ครอบครัวที่เสียชีวิต ข้อค้นพบดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดของประกิต สนธิรัตน์ (2547 : 1-3) ที่ได้กล่าวไว้ว่า ในอดีตเมื่อมีการตายเกิดขึ้น ในหมู่บ้านในเขตชนบท จะเห็นได้ว่าญาติพี่น้อง หรือทุกคน ในชุมชนจะช่วยกันในการจัดการศพของผู้ตาย ซึ่งส่วนใหญ่จะช่วยเหลือกันไม่ว่าจะเป็นข้าวสาร อาหารต่างๆ เพื่อนำมาประกอบเลี้ยงผู้ที่เดินทางมาร่วมเคารพศพและไว้อาลัยเป็นครั้งสุดท้าย

6.2 กลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อน ดำเนินงานฌาปนกิจสงเคราะห์โดยพิจารณาจากการเรียกเก็บเงินจากสมาชิก แบบรายศพ และการดำเนินงานฌาปนกิจสงเคราะห์โดยพิจารณาวิธีการจัดสวัสดิการให้แก่สมาชิกประกอบ ด้วย การจัดสวัสดิการทั้งครอบครัว และการจัดสวัสดิการรายบุคคล รูปแบบการดำเนินงานฌาปนกิจสงเคราะห์ดังกล่าว สอดคล้องกับความหมายของการฌาปนกิจสงเคราะห์ ตามมาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติการฌาปนกิจสงเคราะห์ พ.ศ. 2545 (2545 : 1-3) ซึ่งได้บัญญัตินิยามคำว่า “การฌาปนกิจสงเคราะห์” ว่าหมายถึง กิจการที่บุคคลหลายคนตกลงร่วมกันเพื่อทำการสงเคราะห์ ซึ่งกันและกันในการจัดการศพ หรือจัดการศพและสงเคราะห์ครอบครัวของบุคคลใดบุคคลหนึ่งที่ตกลงเข้าร่วมกันนั้นซึ่งถึงแก่ความตาย และมิได้ประสงค์จะหากำไรหรือรายได้เพื่อแบ่งปันกัน แต่เมื่อพิจารณาลักษณะการจัดตั้งกลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์ พบว่า การดำเนินงานของกลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์เป็นลักษณะความไว้วางใจกันของผู้นำชุมชน ยังไม่ได้ดำเนินการจดทะเบียนให้ถูกต้อง และมีการจ่ายค่าตอบแทนให้คณะกรรมการที่เก็บเงินการดำเนินงานจึงเป็นลักษณะหวังผลกำไร ไม่สอดคล้องกับหลักการดำเนินงานฌาปนกิจสงเคราะห์ตามพระราชบัญญัติการฌาปนกิจสงเคราะห์ พ.ศ. 2545

7. ข้อเสนอแนะ

7.1 ข้อเสนอแนะเพื่อการนำผลการศึกษาไปใช้

จากผลการวิจัยทำให้ผู้วิจัยได้ข้อเสนอแนะบางประการ อันอาจจะเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินงานของกลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์กลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อน ดังนี้

7.1.1 กลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์กลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อน มีข้อด้อยอยู่ 3 ประการ ได้แก่ (1) กลุ่มดังกล่าวเป็นกลุ่มที่ดำเนินงานโดยไม่ได้จดทะเบียนถูกต้องตามกฎหมายอาจมีปัญหาการทุจริตฉ้อโกง สร้างความเสียหายให้แก่สมาชิกได้ (2)กลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์ผู้สูงอายุบริหารจัดการโดยผู้สูงอายุ แต่กองทุนสวัสดิการชุมชนอื่นๆ บริหารงานโดยกลุ่มผู้นำชุมชนรุ่นใหม่ (3)กลุ่มดังกล่าวมีการจ่ายเงินสงเคราะห์ให้สมาชิกในอัตราสูง อาจทำให้สถานทางการเงินไม่มั่นคง และอาจยุบเลิกกิจการไปได้

7.1.2 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในฐานะนายทะเบียนสมาคมฌาปนกิจสงเคราะห์ประจำท้องที่ ควรร่วมมือกันพิทักษ์คุ้มครองสิทธิ และเอื้ออำนวยให้การดำเนินงานด้านการฌาปนกิจสงเคราะห์เป็นไปโดยชอบด้วยกฎหมาย และเป็นไปตามเจตนารมณ์ของการฌาปนกิจสงเคราะห์โดยสิ่งที่จะต้องดำเนินการได้แก่ (1)กำกับ ดูแล ให้ความรู้แก่คณะกรรมการกลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์ในชุมชนและเป็นที่ปรึกษาให้กับกลุ่ม ในการดำเนินกิจการให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่สมาชิก (2)กำกับ ดูแล ตรวจสอบกระบวนการทำงานของกลุ่ม และป้องกันมิให้มีการดำเนินงานการฌาปนกิจสงเคราะห์โดยมิชอบด้วยกฎหมาย (3)กำหนดให้มีคณะทำงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในฐานะนายทะเบียนท้องที่เข้าไปเป็นพี่เลี้ยง ให้คำปรึกษาใน

การดำเนินงานของกลุ่ม เช่น แต่งตั้งเจ้าหน้าที่ที่มีความรู้ด้านกฎหมายมาช่วยเป็นที่ปรึกษา และการกำกับดูแลการดำเนินงานของกลุ่ม และเจ้าหน้าที่การเงินและบัญชีคอยตรวจสอบเรื่องการเงินและบัญชีของกลุ่ม เพื่อให้กลุ่มดำเนินกิจการเป็นไปตามกฎหมาย

7.1.3 ควรส่งเสริมให้ผู้นำชุมชนทุกหมู่บ้านให้ทราบถึงสถานการณ์ปัญหาด้านการฌาปนกิจสงเคราะห์ในชุมชน และเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา

7.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยต่อไป

7.2.1 ควรทำการศึกษาความเป็นไปได้ในการนำแนวทางในการจัดการด้านฌาปนกิจสงเคราะห์กลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อนไปสู่การปฏิบัติให้เป็นรูปธรรม

7.2.2 ควรทำการศึกษาเพื่อพัฒนาแนวทางการบูรณาการด้านการฌาปนกิจสงเคราะห์ในชุมชน โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ให้ครบทั้ง 4 กระบวนการ ได้แก่กระบวนการค้นหาปัญหาและระบุความต้องการ การวิเคราะห์ปัญหาและกำหนดแนวทางแก้ไข การดำเนินการแก้ไขปัญหา และการติดตามและประเมินผล เพื่อให้ได้ผลการศึกษาค้นคว้าที่ครบถ้วน และสามารถนำไปใช้ในการแก้ไขปัญหาของชุมชนได้อย่างแท้จริง

7.2.3 ควรจดทะเบียนกลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์ให้ถูกต้องตามระเบียบ กฎหมาย เพื่อให้การดำเนินงานของกลุ่มเป็นไปด้วยความถูกต้อง และป้องกันปัญหาการฉ้อโกง ซึ่งจะส่งผลให้กลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์กลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อนล้มเลิกกิจการ สร้างความเสียหายแก่สมาชิกในอนาคต

7.2.4 ควรส่งเสริมให้ผู้นำชุมชนทุกหมู่บ้านให้ทราบถึงสถานการณ์ปัญหาด้านการฌาปนกิจสงเคราะห์ และเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา เพื่อให้การดำเนินงานฌาปนกิจสงเคราะห์ เกิดประโยชน์สูงสุดต่อคนในชุมชน โดยขยายผลการศึกษาด้านฌาปนกิจสงเคราะห์ไปสู่ชุมชนอื่นๆ

7.2.5 ควรนำการศึกษานี้ไปทดลองใช้ในพื้นที่ต่างกัน โดยศึกษาการประเมินกิจกรรมกลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์ผู้สูงอายุอื่น เพื่อศึกษาการจัดกิจกรรมจะมีความแตกต่างหรือคล้ายคลึงกันอย่างไร

8. เอกสารอ้างอิง

ประกิต สนธิรัตน์. (2547). **คำอธิบายเรียงรายมาตราตามพระราชบัญญัติการฌาปนกิจสงเคราะห์ พ.ศ. 2545**. กรุงเทพมหานคร : แพร่พิทยา.

พระราชบัญญัติการฌาปนกิจสงเคราะห์ พ.ศ. 2545. (2545). **ราชกิจจานุเบกษา**. เล่มที่ 119. ตอนที่ 42 ก. หน้า 1. 3 พฤษภาคม 2545.

สำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว. (2548). **คู่มือการจัดฌาปนกิจสงเคราะห์ของส่วนราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ และองค์กรวิชาชีพ ซึ่งเป็นนิติบุคคลที่อยู่ภายใต้การกำกับของรัฐ**. กรุงเทพมหานคร : กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.

สำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ. (2556). **สถานการณ์ผู้สูงอายุไทย.** สืบค้นเมื่อ 20 ตุลาคม 2558. จาก http://www.msociety.go.th/ewt_news.php?nid=13522

สุภางค์ จันทวานิช. (2547). **วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ**. พิมพ์ครั้งที่ 12. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

United Nations. (2009). **World Population Ageing. Department of Economic and Social Affairs**. Population Division.

9. คำขอบคุณ

การวิจัยครั้งนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยความกรุณาและความช่วยเหลืออย่างสูงยิ่งจาก ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุนทรชัย ชอบยศ อาจารย์ที่ปรึกษา อาจารย์ ดร.อลงกรณ์ อรรคแสง ประธานกรรมการสอบและกรรมการสอบทุกท่าน ที่ได้ชี้แนะและได้ให้คำแนะนำ รวมถึงข้อคิดต่างๆ ในการศึกษาค้นคว้าอิสระนี้ ตลอดจนให้คำปรึกษาแก่ผู้ศึกษาด้วยดีมาโดยตลอด ขอกราบขอบพระคุณอาจารย์ทุกท่านที่คอยประสิทธ์ประสาทวิชาความรู้ตลอดการเรียนและการศึกษาค้นคว้าอิสระที่ผ่านมา ขอขอบพระคุณชาวบ้าน คณะกรรมการกลุ่มฌาปนกิจเพื่อนช่วยเพื่อน และเจ้าหน้าที่ของเทศบาลตำบลบึงเนียมทุกท่านที่ให้ความร่วมมือที่ดีในการให้สัมภาษณ์ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในการศึกษาครั้งนี้ขอขอบพระคุณเพื่อนนิสิตหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิตทุกท่าน ที่ให้กำลังใจและให้คำแนะนำที่ดีตลอดมา ขอกราบขอบพระคุณคุณแม่ คุณพ่อ ที่เป็นกำลังใจสำคัญที่ทำให้ประสบความสำเร็จครั้งนี้การศึกษาค้นคว้าอิสระนี้อาจมีความไม่สมบูรณ์อยู่บ้าง ผู้ศึกษาขอน้อมรับคำแนะนำและคำตำหนิไว้ ประโยชน์และคุณค่าจากงานวิจัยฉบับนี้ผู้วิจัยขอมอบเป็นกตเวทิตาแด่บิดามารดา ครู อาจารย์และผู้มีพระคุณทุกท่าน

ความพร้อมในการรับการถ่ายโอนภารกิจจัดการศึกษาขององค์การบริหารส่วนจังหวัด
Preparedness in Transferring Educational Management of Provincial Administration Organizations

จันทกานต์ กิจสูงเนิน[1], พีรสิทธิ์ คำนวณศิลป์[2]
Jantakan Kidsoongnoen [1], Peerasit Kamnuansilpa[2]
ทำวิจัยเมื่อ พ.ศ. 2562
E-mail : tan_jantakan1126@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้เป็นการเสนอผลการศึกษาความพร้อมในการรับถ่ายโอนภารกิจจัดการศึกษาขององค์การบริหารส่วนจังหวัด(อบจ.) ในภาคอีสานสองแห่ง ที่ไม่มีโรงเรียนถ่ายโอนเข้ามาอยู่ในสังกัด ในการวิเคราะห์ความพร้อมดังกล่าวผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร และการสัมภาษณ์จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ อันประกอบด้วย บุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาขององค์การบริหารส่วนจังหวัดทั้งสองแห่ง และครูในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการภายในจังหวัด ที่มองในประเด็นความพร้อมขององค์การบริหารส่วนจังหวัด และประเด็นสวัสดิการและความมั่นคงของครูหากจะต้องได้รับการถ่ายโอนเป็นบุคลากรในสังกัดของ องค์การบริหารส่วนจังหวัด แล้วนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสาร และการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญมาวิเคราะห์ร่วมกัน

ผลการศึกษาพบว่า องค์การบริหารส่วนจังหวัดทั้งสองแห่ง ไม่มีความพร้อมทางด้านการบริหารการรับถ่ายโอนภารกิจจัดการศึกษา จึงไม่สามารถผลักดันให้มีการรับถ่ายโอนสถานศึกษาได้ อันสะท้อนให้เห็นว่า องค์การบริหารส่วนจังหวัดทั้งสองแห่ง ขาดความตระหนักถึงบทบาทหน้าที่ในการจัดการศึกษา และไม่ให้ความสำคัญกับการศึกษาในท้องถิ่นของตนเท่าที่ควร บุคลากรทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง อันได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา และบุคลากรครู ต่างไม่มีความต้องการถ่ายโอนสถานศึกษาไปสังกัดในองค์การบริหารส่วนจังหวัด

---

[1] นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น

[1] Graduate Student. Master of Public Administration. KhonKaen University, Thailand.

[2] อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น

[2] Lecturers in the Curriculum. Master of Public Administration. KhonKaen University, Thailand.

* ได้รับบทความ: 13 กันยายน 2562; แก้ไขบทความ: 20 กันยายน 2562; ตอบรับการตีพิมพ์: 26 กันยายน 2562

Received: September 13, 2019; Revised: September 20, 2019; Accepted: September 26, 2019

เนื่องจากไม่มีความเชื่อมั่นในความโปร่งใสของระบบการบริหารภายในขององค์การบริหารส่วนจังหวัด และมองว่าองค์การบริหารส่วนจังหวัด ขาดความรู้ความเชี่ยวชาญด้านการบริหารจัดการศึกษา และกลัวว่าจะไม่ได้รับสิทธิประโยชน์ ขาดความมั่นคง และไม่มีความก้าวหน้าในอาชีพ ตลอดจนไม่มีอิสระ เสรีภาพในการทำงานหากต้องถ่ายโอนไปเป็นบุคลากรในสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัด

คำสำคัญ : 1. การกระจายอำนาจ 2. การถ่ายโอนภารกิจจัดการศึกษา 3. องค์การบริหารส่วนจังหวัด

ABSTRACT

This Research article presented the results of preparedness study for transferring educational management of the two Provincial Administration Organizations in the northeastern region that there were not any transferring schools to be affiliated with both Provincial Administration Organizations. In analysis of the preparedness, the researcher collected data from documents and key informant interviews that consisted of personnel related to the education of the two Provincial Administration Organizations and teachers under the Ministry of Education in the province who looked at the Provincial Administration Organizations preparedness and the welfare and security issues of the teachers, if they have to be transferred to the Provincial Administration Organizations personnel. Then used the information from the documents of the study and interviews with key informants for analysis together.

The results of study showed that the two Provincial Administration Organizations did not have enough administrative preparedness for transferring educational management. Therefore could not push for the school transferring which reflects that both Provincial Administration Organizations lacked awareness of the role in educational management and they did not give importance to their local education as they should be. Moreover, personnel from all concerned, the school administrators and teachers did not want to transfer their school to be affiliated with the Provincial Administration Organizations. Due to lack of confidence in transparency of the internal management system and they did not trust in knowledge and expertise of educational management of the Provincial Administration Organizations. Especially, they were afraid of receiving less benefits, instability and lack of career advancement. As well as the lack of freedom for working, in case of transferring to be a personnel under the Provincial Administration Organization.

Keywords : 1. Decentralization 2. Transferring Educational Management 3. Provincial Administration Organizations

1. ความสำคัญและที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัย

นโยบายถ่ายโอนภารกิจจัดการศึกษาของประเทศไทยในปัจจุบัน เป็นนโยบายที่มีแนวความคิดเริ่มต้นมาจากหลักการกระจายอำนาจการปกครอง (Decentralization) ซึ่งกำหนดให้มีการกระจายอำนาจในการจัดการศึกษาไปสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ให้อำนาจท้องถิ่นสามารถจัดการศึกษาที่ตอบสนองความต้องการของประชาชนในระดับท้องถิ่นได้มากขึ้น เนื่องจากในอดีตที่ผ่านมาการจัดการศึกษาของประเทศไทยมีลักษณะรวมศูนย์อำนาจอยู่ที่กระทรวงศึกษาธิการจึงทำให้รูปแบบการเรียนการสอนที่รัฐกำหนดให้ต้องเป็นไปตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการไม่น้อยกว่า 70% ในขณะที่ในแต่ละท้องถิ่นมีสภาพแวดล้อม วัฒนธรรม และความต้องการที่แตกต่างกัน จึงขาดความหลากหลายและความเหมาะสมสำหรับพื้นที่นั้นๆ อันเห็นได้ว่าไม่สามารถใช้ได้ผลกับในทุกพื้นที่อย่างเท่าเทียมกัน (จรัส สุวรรณเวลา, 2560 : ออนไลน์) อีกทั้งยังมีปัญหาการจัดสรรทรัพยากรที่ไม่เป็นธรรม เกิดการกระจุกตัวของโรงเรียนตั้งอยู่ในเมืองมากกว่าชนบท และโรงเรียนห่างไกลขาดแคลนงบประมาณ ทรัพยากรครู ผู้บริหาร (พจนา วลัย, 2558 : ออนไลน์) ซึ่งทำให้คุณภาพการศึกษาของประเทศในแต่ละพื้นที่มีความเหลื่อมล้ำ อันสะท้อนออกมาในรูปผลลัพธ์ทางการศึกษาที่มีความแตกต่างกัน และส่งผลให้โอกาสในอนาคตของเด็กไม่เท่าเทียมกัน นำไปสู่ปัญหาความไม่เท่าเทียมกันในสังคม จึงควรพัฒนาปรับปรุงแก้ไขข้อเสียดังกล่าวนี้ด้วยการปฏิรูประบบการศึกษาไทย จากเดิมที่รวมศูนย์อยู่ที่กระทรวงศึกษาธิการ มาเป็นกระจายอำนาจไปสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยกำหนดให้อำนาจการตัดสินใจแก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดการศึกษาอย่างเป็นอิสระ ทั้งในด้านงบประมาณ ด้านการบริหารงานบุคคล และด้านวิชาการ (อุทัย บุญประเสริฐ, 2550 : 13-21)

การกระจายอำนาจในการจัดการการศึกษาสามารถแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาได้ดังที่กล่าวมาข้างต้น ประเทศไทยจึงกำหนดให้มีการถ่ายโอนหรือให้ท้องถิ่นจัดการการศึกษาได้ โดยการตราพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่เป็นกฎหมายแม่บท กำหนดให้อำนาจแก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดการศึกษาโดยมุ่งเน้นให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาในท้องถิ่นของตน และได้มีการตราพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 กำหนดให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นประเภทต่าง ๆ มีอำนาจหน้าที่จัดการศึกษาและสามารถจัดเก็บภาษีเพื่อการศึกษาได้ ทั้งนี้โดยมีเป้าหมายเพื่อแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาและพัฒนาคุณภาพการศึกษา

จากที่ได้มีการตรากฎหมายเพื่อรองรับการถ่ายโอนภารกิจจัดการศึกษาไปสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จึงได้มีการออกกฎกระทรวงขึ้นมา เพื่อกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการประเมินความพร้อมในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งออกตาม พ.ร.บ. กำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจฯโดยมีหลักเกณฑ์ที่ต้องปฏิบัติในวรรคสามของข้อ3แห่งกฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการประเมินความพร้อมในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น(ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2549 มีใจความสำคัญ คือ ในการขอรับถ่ายโอนภารกิจจัดการศึกษานั้น นอกจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะต้องผ่านเกณฑ์การประเมินแล้ว ยังต้องได้รับความยินยอมของผู้บริหารสถานศึกษา ครูและบุคลากรทางการศึกษาของสถานศึกษานั้น รวมถึงคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานด้วย(วนิดา แสงสารพันธ์ และคณะ, 2551 : 104-112)

ในปัจจุบันประเทศไทย ได้มีการดำเนินการถ่ายโอนภารกิจการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานไปยังองค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.) ได้สำเร็จเป็นจำนวน 52 แห่งทั่วประเทศ โดยเฉพาะในส่วนของภาคอีสานมีจำนวนมากถึง 17 จังหวัด จากทั้งหมด 20 จังหวัด และพบว่า อบจ. ในภาคอีสานนั้น มีเพียงจังหวัดมุกดาหาร บึงกาฬ และอำนาจเจริญเท่านั้นที่ไม่สามารถรับถ่ายโอนภารกิจการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามนโยบายกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นได้ (กรมการส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, 2562 : ออนไลน์) แต่อย่างไรก็ตาม จาก 3 จังหวัดในภาคอีสานดังกล่าวข้างต้นจะเห็นได้ว่า จังหวัดบึงกาฬนั้นได้รับอนุมัติจากคณะรัฐมนตรีให้มีการจัดตั้งเป็นจังหวัดเมื่อปี พ.ศ. 2554 (สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเมืองบึงกาฬ, ม.ป.ป. : ออนไลน์) อันถือว่าเป็นจังหวัดที่จัดตั้งขึ้นใหม่ในระยะเวลาไม่นาน อาจทำให้ อบจ.บึงกาฬ ไม่มีประสบการณ์และความรู้ความสามารถเพียงพอในการรับถ่ายโอนภารกิจจัดการศึกษาได้ ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับจังหวัดมุกดาหาร และจังหวัดอำนาจเจริญ ที่ได้จัดตั้งเป็นจังหวัดขึ้นก่อนเป็นระยะเวลานานแล้ว อบจ. มุกดาหาร และ อบจ. อำนาจเจริญ จึงควรมีศักยภาพและความพร้อมในการรับถ่ายโอนภารกิจจัดการศึกษาจึงนำมาสู่คำถามที่ว่าทำไมใน อบจ. ในภาคอีสานสองแห่ง จึงไม่มีโรงเรียนถ่ายโอนเข้ามาอยู่ในสังกัด

ดังนั้น ผู้ศึกษาจึงมีความจำเป็นที่จะต้องศึกษาในเรื่องความพร้อมขององค์การบริหารส่วนจังหวัดทั้งสองแห่ง ในการรับถ่ายโอนภารกิจการจัดการศึกษาตามนโยบายการกระจายอำนาจ และศึกษาความคิดเห็นของครูที่มีต่อศักยภาพในการบริหารจัดการศึกษาขององค์การบริหารส่วนจังหวัด รวมถึงมุมมองของครูที่มีต่อสวัสดิการและความมั่นคงของตนเองหากจะต้องได้รับการถ่ายโอนเป็นบุคลากรในสังกัดขององค์การบริหารส่วนจังหวัด อันมีผลกระทบต่อการถ่ายโอนภารกิจการจัดการศึกษาไปสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในปัจจุบันเพื่อนำไปสู่ข้อเสนอแนะในการส่งเสริมให้มีการถ่ายโอนสถานศึกษาไปสู่องค์การบริหารส่วนจังหวัดต่อไป

2. โจทย์วิจัย

ทำไมในองค์การบริหารส่วนจังหวัดในภาคอีสานสองแห่ง จึงไม่มีโรงเรียนถ่ายโอนเข้ามา อยู่ในสังกัด

3. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

3.1 เพื่อประเมินความพร้อมขององค์การบริหารส่วนจังหวัดในภาคอีสานที่ไม่มีโรงเรียนถ่ายโอนเข้ามาสังกัดสองแห่ง ในการรับถ่ายโอนภารกิจการจัดการศึกษา

3.2 เพื่อศึกษาความคิดเห็นของครูที่มีต่อศักยภาพในการบริหารจัดการศึกษาขององค์การบริหารส่วนจังหวัด

3.3 เพื่อศึกษามุมมองของครูที่มีต่อสวัสดิการและความมั่นคงของตนเองหากจะต้องได้รับการถ่ายโอนเป็นบุคลากรในสังกัดขององค์การบริหารส่วนจังหวัด

4. ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

4.1 เพื่อให้ทราบความพร้อมขององค์การบริหารส่วนจังหวัด ในภาคอีสานที่ไม่มีโรงเรียนถ่ายโอนเข้ามาสังกัดสองแห่ง ในการรับถ่ายโอนภารกิจการจัดการศึกษา

4.2 เพื่อให้ทราบความคิดเห็นของครูที่มีต่อศักยภาพในการบริหารจัดการศึกษาขององค์การบริหารส่วนจังหวัด

4.3 เพื่อให้ทราบมุมมองของครูที่มีต่อสวัสดิการและความมั่นคงของตนเองหากจะต้องได้รับการถ่ายโอนเป็นบุคลากรในสังกัดขององค์การบริหารส่วนจังหวัด

5. วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้มุ่งประเมินความพร้อมขององค์การบริหารส่วนจังหวัด ในภาคอีสานที่ไม่มีโรงเรียนในสังกัดสองแห่ง ในการรับถ่ายโอนภารกิจการจัดการศึกษา และความคิดเห็นของครูที่มีต่อศักยภาพในการบริหารจัดการศึกษาขององค์การบริหารส่วนจังหวัด รวมถึงมุมมองของครูที่มีต่อสวัสดิการและความมั่นคงของตนเองหากจะต้องได้รับการถ่ายโอนเป็นบุคลากรในสังกัดขององค์การบริหารส่วนจังหวัด โดยมีรูปแบบของการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งในการสร้างเครื่องมือนั้น ผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูล 2 แบบ ได้แก่ การศึกษาวิจัยเอกสาร (Documentary Research) โดยค้นคว้าข้อมูลและทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง โดยมีแหล่งที่มาคือ งานวิจัย บทความ หนังสือ กฎหมายที่เกี่ยวข้อง สื่อทางอิเล็กทรอนิกส์ต่างๆ และการศึกษาวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยวิธีการสัมภาษณ์ เพื่อเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants)

ในการศึกษาผู้ศึกษามีวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง โดยแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนแรก ได้แก่ ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาขององค์การบริหารส่วนจังหวัดมุกดาหาร และองค์การบริหารส่วนจังหวัดอำนาจเจริญ ได้แก่ ผู้อำนวยการกองการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม จำนวน 2 คน หัวหน้ากองการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม 2 คน และพนักงานกองการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม จำนวน 4 คน และส่วนที่สอง ได้แก่ สถานศึกษาภายใต้สังกัดกระทรวงศึกษาธิการภายในจังหวัดมุกดาหารและจังหวัดอำนาจเจริญ ซึ่งในการสำรวจใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เฉพาะโรงเรียนที่มีขนาด และระยะการเดินทางห่างจากสถานที่ตั้งของ องค์การบริหารส่วนจังหวัดเท่ากัน คือ ผู้บริหารโรงเรียนจำนวน 6 คน และบุคลากรครูในโรงเรียนจำนวน 12 คน สำหรับการวิเคราะห์ผลการศึกษานั้น ผู้ศึกษาได้นำข้อมูลอันได้จากการศึกษาเอกสาร และการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ มาวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาโดยใช้หลักเหตุและผล และนำเสนอในรูปแบบการบรรยายเชิงพรรณนา

6. ผลการวิจัย

6.1 ผลการประเมินความพร้อมขององค์การบริหารส่วนจังหวัดในภาคอีสานที่ไม่มีโรงเรียนถ่ายโอนเข้ามาสังกัดสองแห่ง ในการรับถ่ายโอนภารกิจการจัดการศึกษานั้น พบว่า ไม่มีความพร้อมทางด้านการบริหาร จึงไม่สามารถผลักดันให้องค์การบริหารส่วนจังหวัด สามารถรับถ่ายโอนสถานศึกษาเข้ามาอยู่ภายใต้สังกัดได้จากการวิเคราะห์ความพร้อมด้านงบประมาณ ด้านบุคลากร และด้านการบริหารจากการสัมภาษณ์บุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาขององค์การบริหารส่วนจังหวัด ดังนี้

6.1.1 ด้านงบประมาณ พบว่า องค์การบริหารส่วนจังหวัดมุกดาหาร มีงบประมาณเพียงพอสำหรับการบริหารจัดการตามนโยบายด้านการศึกษาในปีงบประมาณที่ผ่านมา ซึ่งจากรายงานผลการปฏิบัติงานประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2561 พบว่า องค์การบริหารส่วนจังหวัด มุกดาหาร มีงบประมาณที่ตั้งไว้สำหรับการอุดหนุนโรงเรียนในปีงบประมาณ พ.ศ. 2561 จำนวน 38,223,100 บาท และเบิกจ่ายจริงจำนวน 37,675,600 บาท โดยมีงบประมาณคงเหลือจำนวน 547,500 บาท (องค์การบริหารส่วนจังหวัดมุกดาหาร, 2562 : ออนไลน์) และ องค์การบริหารส่วนจังหวัด มุกดาหาร มีความคิดเห็นว่าในการรับถ่ายโอนสถานศึกษาเข้ามานั้น องค์การบริหารส่วนจังหวัด มีความจำเป็นในการใช้งบประมาณเฉพาะการบริหาร และพัฒนาสถานศึกษาเท่านั้น ส่วนงบประมาณด้านเงินเดือนของบุคลากรครูและงบประมาณรายคนของนักเรียนนั้นอยู่ภายใต้การดูแลและจัดสรรจากรัฐส่วนกลางเช่นเดิม ดังคำกล่าวของผู้อำนวยการกองการศึกษาฯ องค์การบริหารส่วนจังหวัด มุกดาหาร ที่ว่า “...ถ้ามีโรงเรียนถ่ายโอนมา งบประมาณที่จะใช้จ่ายให้กับบุคลากรและเงินรายหัวของเด็กนักเรียน ในส่วนนี้รัฐส่วนกลางจะเป็นคนจัดสรรมาให้ ไม่ได้นำงบประมาณจาก องค์การบริหารส่วนจังหวัด มาใช้จ่าย...”

ในขณะที่ องค์การบริหารส่วนจังหวัดอำนาจเจริญ ได้ให้ความเห็นว่า งบประมาณที่มีในปัจจุบันเพียงพอสำหรับการสนับสนุนโรงเรียนที่ขาดแคลน และหากมีการรับโรงเรียนเข้ามาสังกัดอาจมีการขยายกรอบงบประมาณให้เพียงพอต่อการบริหารจัดการศึกษาต่อไป ซึ่งจากรายงานผลการติดตามและประเมินผลแผนพัฒนาท้องถิ่นประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2561 พบว่า องค์การบริหารส่วนจังหวัด อำนาจเจริญ มีงบประมาณที่ตั้งไว้สำหรับการอุดหนุนโรงเรียนจำนวน 6,000,000 บาท และเบิกจ่ายจริงจำนวน 4,284,698 บาท โดยมีงบประมาณคงเหลือจำนวน 1,715,302 บาท (องค์การบริหารส่วนจังหวัดอำนาจเจริญ, 2562 : ออนไลน์)

6.1.2 ด้านบุคลากร พบว่า ปัจจุบัน องค์การบริหารส่วนจังหวัดมุกดาหาร ได้มีการเตรียมความพร้อมสำหรับการรับถ่ายโอนภารกิจจัดการศึกษา ด้วยการส่งเสริมความรู้ความเข้าใจร่วมกันในเรื่องการบริหารการศึกษาให้แก่บุคลากร โดยมีการจัดโครงการศึกษาดูงานด้านการบริหารจัดการศึกษาในขณะเดียวกัน องค์การบริหารส่วนจังหวัดอำนาจเจริญ ได้มีการเตรียมความพร้อมและสร้างความรู้ความเข้าใจให้กับบุคลากรในขั้นตอนการรับถ่ายโอนภารกิจจัดการศึกษา กฎเกณฑ์ และระเบียบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเช่นเดียวกัน โดยองค์การบริหารส่วนจังหวัดทั้งสองแห่ง ให้ความเห็นว่า แม้จะมีการเตรียมความพร้อมให้กับบุคลากร แต่ยังคงมีข้อจำกัดด้านจำนวนบุคลากร อย่างไรก็ตาม องค์การบริหารส่วนจังหวัด อำนาจเจริญให้ความเห็นเพิ่มเติมว่า หากมีการรับถ่ายโอนสถานศึกษาเข้ามาในสังกัด องค์การบริหารส่วนจังหวัด สามารถขยายกรอบอัตรากำลังของบุคลากรด้านการศึกษาได้ตามภาระงาน ดังคำกล่าวของหัวหน้ากองการศึกษาฯ

องค์การบริหารส่วนจังหวัดอำนาจเจริญ ที่ว่า “...ถ้ามีการรับโอนโรงเรียนเข้ามาอัตรากำลังก็จะเพิ่มมากขึ้นตามภาระงาน เมื่อยังไม่มีการถ่ายโอนโครงสร้างอัตรากำลังก็ยังคงไม่ขยาย ตอนนี้จึงทำได้เพียงให้สนับสนุนมากกว่า...”

6.1.3 ด้านการบริหาร พบว่า ในการบริหารงานด้านการศึกษาขององค์การบริหารส่วนจังหวัดทั้งสองแห่ง ยังคงพบว่ามีเพียงการสนับสนุนสถานศึกษาที่มีความขาดแคลนเท่านั้น โดยเฉพาะ องค์การบริหารส่วนจังหวัดอำนาจเจริญ นั้น พบว่า ในปี พ.ศ. 2551 มีโรงเรียนระดับประถมศึกษาในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ได้ดำเนินการยื่นคำร้องแสดงความจำนงถ่ายโอนสถานศึกษาเข้ามาอยู่ในสังกัดของ องค์การบริหารส่วนจังหวัดอำนาจเจริญ แต่ไม่ประสบความสำเร็จ เพราะ มีการดำเนินการล่าช้าในปีงบประมาณดังกล่าว และในปีงบประมาณถัดมา องค์การบริหารส่วนจังหวัดอำนาจเจริญ ไม่ได้มีการผลักดันนโยบายรับถ่ายโอนภารกิจจัดการศึกษาอย่างต่อเนื่อง จึงไม่มีโรงเรียนที่แสดงความจำนงในการถ่ายโอนสถานศึกษา ดังกล่าวอีกดังคำกล่าวของพนักงานกองการศึกษาฯ องค์การบริหารส่วนจังหวัด อำนาจเจริญ ที่ว่า “...ในช่วงปี พ.ศ. 2551 มีโรงเรียนขอประเมินเข้ามาสังกัดใน องค์การบริหารส่วนจังหวัด อำนาจเจริญ แต่ไม่ทันรอบปีงบประมาณ...แต่พอในปีงบประมาณต่อมาไม่ได้มีการขอเข้ามาอีก...”

6.2 ผลการศึกษาความคิดเห็นของครูที่มีต่อศักยภาพในการบริหารจัดการศึกษาของ อบจ. พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษา และบุคลากรครูสังกัดกระทรวงศึกษาธิการภายในจังหวัดส่วนใหญ่ ไม่เห็นด้วยหากให้ อบจ. มีบทบาทหน้าที่ในการรับผิดชอบบริหารจัดการศึกษาของประชาชน และไม่ต้องการถ่ายโอนสถานศึกษาไปอยู่ในสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัด โดยให้เหตุผลหลายประการ ได้แก่ประการแรกเมื่อผู้บริหารและบุคลากรทางการศึกษาขององค์การบริหารส่วนจังหวัด ไม่ได้สำเร็จการศึกษาในด้านการบริหารการศึกษามาโดยตรงและมีวุฒิการศึกษาที่ต่ำกว่าบุคลากรครูในโรงเรียน จึงอาจทำให้ไม่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในด้านการศึกษาที่เพียงพอต่อการบริหารจัดการศึกษา ประการที่สองการเปลี่ยนผู้บริหารตามวาระอาจทำให้นโยบายด้านการศึกษาขาดความต่อเนื่อง ประการที่สามความไม่ชัดเจนในการประชาสัมพันธ์นโยบายการรับถ่ายโอนภารกิจจัดการศึกษาขององค์การบริหารส่วนจังหวัด ทำให้โรงเรียนขาดความเชื่อมั่นในการบริหารการศึกษาขององค์การบริหารส่วนจังหวัด และประการสุดท้าย องค์การบริหารส่วนจังหวัดมีภาระหน้าที่ต้องรับผิดชอบหลากหลายด้าน จึงมีความกลัวว่าหากถ่ายโอนไปสังกัดใน องค์การบริหารส่วนจังหวัด จะมีภาระหน้าที่ที่ต้องรับผิดชอบมากขึ้น ซึ่งภาระหน้าที่ดังกล่าวเป็นเรื่องนอกเหนือจากการศึกษา ดังที่ผู้อำนวยการโรงเรียน จังหวัดอำนาจเจริญ กล่าวว่า “นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด มาจากการเลือกตั้งเข้าไป นโยบายของพรรคเขาอาจจะไม่ได้มุ่งเน้นหรือให้ความสำคัญกับการศึกษา เราไม่เชื่อว่าเขาจะเห็นประโยชน์ในตัวนักเรียนจริงหรือไม่” และมีความคิดเห็นว่า หากองค์การบริหารส่วนจังหวัด มีสวัสดิการและสิทธิประโยชน์ให้แก่บุคลากรครูมากกว่าเดิม มีการบริหารจัดการที่สะดวกและรวดเร็วกว่าเดิม สามารถบริหารจัดการงบประมาณให้เพียงพอต่อความต้องการในการพัฒนาโรงเรียนและผู้เรียนได้ และบุคลากรมีความรู้ความเชี่ยวชาญด้านการศึกษาอย่างแท้จริงแล้ว ย่อมมีผลต่อการตัดสินใจของผู้บริหารสถานศึกษา และบุคลากรครูในถ่ายโอนสถานศึกษาไปสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัด อย่างไรก็ตาม มีผู้บริหารสถานศึกษา และบุคลากรครูกลุ่มตัวอย่างส่วนหนึ่ง เห็นด้วยกับการถ่ายโอนโรงเรียนเข้ามาอยู่ในสังกัดขององค์การบริหารส่วนจังหวัด โดยให้ความเห็นว่าองค์การบริหารส่วนจังหวัด อยู่ในท้องถิ่นเดียวกัน สามารถรับรู้ปัญหาและ

ความต้องการร่วมกันด้านการศึกษาของประชาชนในท้องถิ่นได้ รวมถึงสามารถสนับสนุนงบประมาณให้กับโรงเรียนได้มากกว่าเดิม

6.3 ผลการศึกษามุมมองของครูที่มีต่อสวัสดิการและความมั่นคงของตนเองหากจะต้องได้รับการถ่ายโอนเป็นบุคลากรในสังกัดของ อบจ. พบว่า มีผู้บริหารสถานศึกษา และบุคลากรครูกลุ่มตัวอย่างทั้งสองจังหวัดส่วนใหญ่มีความเห็นว่า หากมีการถ่ายโอนไปเป็นบุคลากรในสังกัดขององค์การบริหารส่วนจังหวัดแล้ว จะมีความมั่นคง และได้รับสิทธิประโยชน์น้อยลง เพราะองค์การบริหารส่วนจังหวัด เป็นองค์กรขนาดเล็ก เมื่อเปรียบเทียบกับกระทรวงศึกษาธิการ ภาพลักษณ์ด้านความมั่นคงขององค์การบริหารส่วนจังหวัดมีน้อยกว่ากระทรวงศึกษาธิการ อย่างไรก็ตาม มีผู้บริหารสถานศึกษา และบุคลากรครูกลุ่มตัวอย่างทั้งสองจังหวัดบางส่วนมีความคิดเห็นว่า สวัสดิการ และความมั่นคงทางอาชีพของตนเองนั้น ไม่มีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม หากต้องถ่ายโอนไปเป็นบุคลากรในสังกัดขององค์การบริหารส่วนจังหวัด เพราะ เงินเดือน และสวัสดิการต่าง ๆ ยังคงได้ตามรับสิทธิของข้าราชการครูเช่นเดิม ส่วนมุมมองในด้านความก้าวหน้าด้านอาชีพนั้น ผู้บริหารสถานศึกษา และบุคลากรครูกลุ่มตัวอย่าง ทั้งสองจังหวัดมีความคิดเห็นตรงกันว่า หากมีการโอนไปเป็นบุคลากรในสังกัดขององค์การบริหารส่วนจังหวัดแล้ว จะมีความก้าวหน้าทางด้านอาชีพน้อยกว่าการสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ เพราะ มองว่าหลักเกณฑ์ และระเบียบข้อบังคับของท้องถิ่นเรื่องการเลื่อนขั้นตำแหน่งงานมีข้อจำกัดมากกว่ากระทรวงศึกษาธิการ และอาจมีการแทรกแซงทางการเมือง ซึ่งจะมีผลกระทบต่อการเลื่อนขั้นตำแหน่งงาน ดังที่บุคลากรครู จังหวัดมุกดาหาร กล่าวว่า “ภาพลักษณ์ขององค์การบริหารส่วนจังหวัด เป็นเรื่องของการเมือง กลัวว่าจะมีเรื่องการเมืองเข้ามาแทรกแซง ทำให้เกิดการแบ่งฝักแบ่งฝ่ายกันในองค์กร”

7. อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยพบประเด็นที่สามารถนำมาอภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

7.1 จากผลการวิเคราะห์ความพร้อมขององค์การบริหารส่วนจังหวัด ในภาคอีสานที่ไม่มีโรงเรียนถ่ายโอนเข้ามาสังกัดสองแห่ง ในการรับถ่ายโอนภารกิจการจัดการศึกษาพบว่า องค์การบริหารส่วนจังหวัดทั้งสองแห่ง มีความพร้อมในด้านงบประมาณ ด้านบุคลากร แต่ไม่มีความพร้อมในด้านการบริหาร ที่เป็นเช่นนี้เพราะ ในด้านงบประมาณนั้นมีการจัดสรรงบประมาณสำหรับสนับสนุนสถานศึกษาไว้โดยเฉพาะ ทั้งยังมีความสามารถในการขยายกรอบอัตรางบประมาณได้ตามภาระค่าใช้จ่ายที่เพิ่มขึ้นสำหรับการรับถ่ายโอนโรงเรียนเข้ามาสังกัดและในด้านบุคลากรนั้น มีการเตรียมความพร้อมในด้านความรู้ความเข้าใจในการบริหารจัดการศึกษา และแม้ว่าปัจจุบันจะมีความจำกัดด้านจำนวนบุคลากร แต่องค์การบริหารส่วนจังหวัด สามารถขยายอัตรากำลังตามภาระงานที่เพิ่มขึ้นได้ จึงไม่ใช่ปัจจัยสำคัญที่จะทำให้ไม่สามารถดำเนินการตามนโยบายดังกล่าวได้แต่อย่างไรก็ตาม แม้จะมีบทบัญญัติของกฎหมายกำหนดให้อำนาจแก่องค์การบริหารส่วนจังหวัดในการรับถ่ายโอนภารกิจจัดการศึกษาได้ตามความพร้อม แลองค์การบริหารส่วนจังหวัด ทั้งสองแห่ง มีความพร้อมในด้านงบประมาณ และด้านบุคลากร แต่ยังคงไม่สามารถผลักดันให้มีการรับถ่ายโอนสถานศึกษาเข้ามาอยู่ภายใต้สังกัดได้ แสดงให้เห็นว่าองค์การบริหารส่วนจังหวัด ทั้งสองแห่ง ไม่มีความพร้อมในการบริหารจัดการทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประสิทธิผลได้อย่างแท้จริง อันสะท้อนให้เห็นว่าองค์การบริหารส่วนจังหวัด

ทั้งสองแห่งขาดความตระหนักถึงบทบาทหน้าที่ในการจัดการศึกษา และไม่ให้ความสำคัญกับการศึกษาในท้องถิ่นของตนเท่าที่ควร ซึ่งเรื่องความพร้อมในการจัดการศึกษานั้น วรรวิศา ชื่นชม และสุรชัย สิกขาบัณฑิต (2559 : 249-263) ที่ได้ทำวิจัยเรื่องความพร้อมในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานขององค์การบริหารส่วนตำบล อำเภอลำลูกกา มีข้อค้นพบว่า การที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีความพร้อมในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานนั้น เพราะให้ความสำคัญกับการจัดการศึกษา โดยมีการเตรียมความพร้อมที่ดีในการจัดการศึกษาระดับท้องถิ่นตามแนว พ.ร.บ. การจัดการศึกษาฯ มีความเข้าใจที่ชัดเจนในบทบาทหน้าที่เกี่ยวกับการจัดการศึกษา การจัดโครงสร้างการบริหารและการรับผิดชอบดูแลการศึกษา การวางแผนดำเนินงานด้านงบประมาณและการส่งเสริมบุคลากร

7.2 จากการศึกษาความคิดเห็นของครูที่มีต่อศักยภาพในการบริหารจัดการศึกษาขององค์การบริหารส่วนจังหวัด พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษา และบุคลากรครูในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการส่วนใหญ่ยังคงขาดความเชื่อมั่นในศักยภาพขององค์การบริหารส่วนจังหวัด ในการบริหารจัดการศึกษา และไม่มีความต้องการที่จะถ่ายโอนสถานศึกษาไปสังกัดยังองค์การบริหารส่วนจังหวัดที่เป็นเช่นนี้เพราะ ไม่เชื่อมั่นในความรู้ความเชี่ยวชาญด้านการบริหารจัดการศึกษาของผู้บริหารและบุคลากรขององค์การบริหารส่วนจังหวัด และมีความกังวลเกี่ยวกับความโปร่งใสของระบบการบริหารภายในองค์การบริหารส่วนจังหวัด สอดคล้องกับงานวิจัยของ ชื่นจิตต์ วงษ์พนัส, บุญทัน ดอกไธสง, สุดใจ ทูลพาณิชย์กิจ และบุญเรือง ศรีเหรัญ(2556 : 48)ที่ได้ทำวิจัยเรื่องความพร้อมการถ่ายโอนการศึกษาให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดปทุมธานี จังหวัดนนทบุรี และจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารสถานศึกษา ครู บุคลากรทางการศึกษาและประชาชนในท้องถิ่น ไม่มีความต้องการให้สถานศึกษาถ่ายโอนมาอยู่ในสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยมีความคิดเห็นว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไม่มีความพร้อมในการบริหารจัดการศึกษา ทั้งในด้านงบประมาณ ด้านวิชาการ และด้านการบริหารบุคคลและสอดคล้องกับงานวิจัยของธนภัทร ใจเย็น (2556 : 89-101) ที่ได้ทำวิจัยเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับการถ่ายโอนสถานศึกษาขั้นพื้นฐานไปสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น : ศึกษาเฉพาะบุคลากรในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดเขตพื้นที่การศึกษาจังหวัดเลย ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารสถานศึกษา และบุคลากรครู แสดงความเห็นว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขาดผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษา ขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องการศึกษาและมุ่งเน้นการเมืองเป็นสำคัญจึงส่งผลให้ไม่สามารถจัดการศึกษาให้มีคุณภาพได้

7.3 จากผลการศึกษามุมมองของครูที่มีต่อสวัสดิการและความมั่นคงของตนเองหากจะต้องได้รับการถ่ายโอนเป็นบุคลากรในสังกัดขององค์การบริหารส่วนจังหวัด พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษา และบุคลากรครู มีความคิดเห็นว่า หากอยู่ภายใต้สังกัดขององค์การบริหารส่วนจังหวัดแล้ว จะไม่ได้รับสิทธิประโยชน์ ขาดความมั่นคง และไม่มีความก้าวหน้าในอาชีพ ตลอดจนกลัวการไม่มีอิสระ เสรีภาพในการทำงาน ที่เป็นเช่นนี้เพราะ มีความคิดเห็นว่า ระเบียบข้อบังคับขององค์การบริหารส่วนจังหวัด ว่าด้วยเรื่องการเลื่อนขั้นตำแหน่งงานมีความยืดหยุ่นน้อยกว่ากระทรวงศึกษาธิการ และอาจมีการแทรกแซงทางการเมืองในสถานศึกษา ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อความก้าวหน้าในด้านอาชีพสอดคล้องกับงานวิจัยของ ธนภัทร ใจเย็น (2556 : 89-101) ที่ได้ทำวิจัยเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับการถ่ายโอนสถานศึกษาขั้นพื้นฐานไปสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น : ศึกษาเฉพาะบุคลากรในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดเขตพื้นที่การศึกษาจังหวัดเลย ผลการวิจัย

พบว่า ทัศนคติของผู้บริหารสถานศึกษา และบุคลากรครูต่อความมั่นคงในด้านรายได้และสิทธิประโยชน์ตอบแทน และด้านโอกาสความก้าวหน้าในตำแหน่งงานอยู่ในระดับน้อย อันแสดงให้เห็นว่าครูส่วนใหญ่ขาดความมั่นใจในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพราะไม่มั่นใจในความรู้ความสามารถของผู้บริหารและปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับนโยบายการถ่ายโอนสถานศึกษาขั้นพื้นฐานไปสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของบุคลากร ได้แก่ ปัจจัยด้านทัศนคติของบุคลากรที่มีต่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ส่วนปัญหาอุปสรรคในการดำเนินการตามนโยบายถ่ายโอนสถานศึกษาขั้นพื้นฐานไปสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้แก่ ความไม่ชัดเจนของนโยบาย การกำหนดเกณฑ์การประเมินความพร้อมในการจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไม่เหมาะสม การถ่ายโอนบุคลากรล่าช้า ขาดหน่วยงานที่รับผิดชอบชัดเจน และทัศนคติของบุคลากรที่มีต่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

8. ข้อเสนอแนะ

8.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ท้องถิ่นในประเทศไทยล้วนแต่มีความแตกต่างกัน การใช้หลักสูตรการศึกษาในรูปแบบเดียวกันในทุกท้องถิ่นทั่วประเทศ จึงเป็นสิ่งที่ไม่เหมาะสมอย่างยิ่ง การดำเนินการตามนโยบายถ่ายโอนภารกิจจัดการศึกษาไปสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จึงถือเป็นเครื่องมือสำคัญในการกระจายอำนาจการจัดการศึกษาสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รัฐจึงควรผลักดันให้มีการจัดการศึกษาโดยท้องถิ่น โดยกำหนดให้การบริหารจัดการศึกษาเป็นหนึ่งในหน้าที่สำคัญที่ อบจ. จะต้องรับผิดชอบอย่างชัดเจน เพื่อเพิ่มบทบาทให้ประชาชนในท้องถิ่นได้เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการศึกษาให้กับบุตรหลานของตน ให้มีความหลากหลาย ยืดหยุ่น และคล่องตัว เพื่อให้เหมาะสมและสอดคล้องต่อความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นอย่างแท้จริง

8.2 ข้อเสนอแนะสำหรับผู้ปฏิบัติ

8.2.1 เมื่อมี พ.ร.บ. การศึกษาฯ กำหนดให้อำนาจท้องถิ่นในการจัดการศึกษาแล้ว อบจ. ควรให้ความสำคัญกับนโยบายการศึกษา ซึ่งเป็นปัจจัยพื้นฐานของการพัฒนาประชาชนให้มีความรู้ความสามารถ อันเป็นรากฐานในการพัฒนาประเทศให้มีความเจริญก้าวหน้าในระยะยาวหาก อบจ. ยังคงขาดความตระหนักถึงบทบาทหน้าที่ในการจัดการศึกษา และไม่ให้ความสำคัญกับการศึกษาในท้องถิ่น ก็เป็นไปไม่ได้ที่จะเกิดการถ่ายโอนสถานศึกษา อันจะทำให้นโยบายถ่ายโอนภารกิจจัดการศึกษาประสบความสำเร็จตามเป้าประสงค์ได้

8.2.2 พัฒนาศักยภาพและความพร้อมขององค์การบริหารส่วนจังหวัด ในการรับถ่ายโอนภารกิจจัดการศึกษา ตามแนว พ.ร.บ.การจัดการศึกษาฯ เพื่อให้องค์การบริหารส่วนจังหวัด มีความเข้าใจที่ชัดเจนในบทบาทหน้าที่เกี่ยวกับการจัดการศึกษา การจัดโครงสร้างการบริหารและการรับผิดชอบดูแลการศึกษา การวางแผนดำเนินงานด้านงบประมาณและการส่งเสริมความรู้ความเข้าใจให้แก่บุคลากร

8.2.3 สร้างความรู้ความเข้าใจร่วมกันระหว่างองค์การบริหารส่วนจังหวัด และบุคลากรด้านการศึกษาในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ในนโยบายถ่ายโอนภารกิจจัดศึกษา และหาแนวทางแก้ไขปัญหาในการดำเนินนโยบายดังกล่าวร่วมกัน

8.3 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยต่อไป

ในการศึกษาความพร้อมในการรับถ่ายโอนภารกิจจัดการศึกษาขององค์การบริหารส่วนจังหวัด นั้น นอกจากความพร้อมขององค์การบริหารส่วนจังหวัด และความสมัครใจของสถานศึกษาแล้ว ความพร้อมและความคิดเห็นของประชาชนในท้องถิ่นเองก็เป็นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้นโยบายดังกล่าวประสบความสำเร็จได้อย่างแท้จริง ในการวิจัยครั้งต่อไป จึงควรศึกษาในประเด็นว่าประชาชนมีความคิดเห็นและความรู้ความเข้าใจในเรื่องนโยบายรับถ่ายโอนภารกิจจัดการศึกษาที่ให้ท้องถิ่นได้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาหรือไม่ อย่างไร เพิ่มเติม

9. เอกสารอ้างอิง

กรมการส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น. (2562). **ระบบข้อมูลสารสนเทศทางการศึกษาท้องถิ่น**. สืบค้นเมื่อ 24 มกราคม 2562. จาก http://sis.dla.go.th/searchShool

จรัส สุวรรณเวลา. (2560). **ความเหลื่อมล้ำคือสาเหตุที่การศึกษาไทยล้าหลัง.** สืบค้นเมื่อ 6 พฤศจิกายน 2561. จาก http://www.bangkokbiznews.com/blog/detail/641946

ชื่นจิตต์ วงษ์พนัส, บุญทัน ดอกไธสง, สุดใจ ทูลพาณิชย์กิจ, บุญเรือง ศรีเหรัญ. (2556). ความพร้อมการถ่ายโอนการศึกษาให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดปทุมธานี จังหวัดนนทบุรี และจังหวัดพระนครศรีอยุธยา. **วารสารวิชาการ คณะบริหารธุรกิจ**. 8(1). 47-60.

ธนภัทร ใจเย็น. (2556). ปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับนโยบายการถ่ายโอนสถานศึกษาขั้นพื้นฐานไปสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น : ศึกษาเฉพาะบุคลากรในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดเขตพื้นที่การศึกษาจังหวัดเลย. **วารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย**. 8(24). 89-101.

พจนา วลัย. (2558). **ยุทธศาสตร์การศึกษาตอบโจทย์ความเหลื่อมล้ำทางสังคมหรือไม่**. สืบค้นเมื่อ 24 มกราคม 2562. จาก https://prachatai.com/journal/2015/05/59090#_ftn1

วนิดา แสงสารพันธ์ และคณะ. (2551). **การศึกษากฎหมายเพื่อพัฒนาการศึกษาของชาติ**. สถาบันวิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

วรรวิศา ชื่นชม และสุรชัย สิกขาบัณฑิต. (2559). ความพร้อมในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานขององค์การบริหารส่วนตำบล อำเภอลำลูกกา. **วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเชีย ฉบับสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์**. 6(1). 249-263.

สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเมืองบึงกาฬ. (ม.ป.ป.). **ประวัติความเป็นมา**. สืบค้นเมื่อ 15 มิถุนายน 2562. จาก http://district.cdd.go.th/muang-buengkan/about-us/ประวัติความเป็นมา/

องค์การบริหารส่วนจังหวัดมุกดาหาร. (2562). **รายงานผลการปฏิบัติงานประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2561องค์การบริหารส่วนจังหวัดมุกดาหาร.** สืบค้นเมื่อ 28 สิงหาคม 2562. จาก https://www.mukdahanpao.go.th/home/wp-content/uploads/2019/06/รายงานประจำปีแก้ใหม่0pdf-บีบอัด.pdf

องค์การบริหารส่วนจังหวัดอำนาจเจริญ. (2562). **รายงานผลการติดตามและประเมินผลแผนพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนจังหวัดอำนาจเจริญ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2561.** สืบค้นเมื่อ 28 สิงหาคม 2562.จากhttp://www.amnatpao.go.th/images/webpage/ zzxxcc.pdf

อุทัย บุญประเสริฐ. (2550). การกระจายอำนาจการศึกษา. **วารสารการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยบูรพา**. 1(1). 13-21.

10. คำขอบคุณ

การวิจัยครั้งนี้สำเร็จได้ด้วยความกรุณาจาก รองศาสตราจารย์ ดร.พีรสิทธิ์ คำนวณศิลป์ อาจารย์ที่ปรึกษาและประธานหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ รองศาสตราจารย์ ดร.ศุภวัฒนากร วงศ์ธนวสุ คณบดี วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น ดร.ศิริศักดิ์ เหล่าจันขาม อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต และนางพรพลอย ปานสุขรดา เจ้าหน้าที่วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น ซึ่งเป็นผู้ให้การตรวจสอบและให้คำปรึกษาแนะนำในการทำรายงานวิจัยฉบับนี้จนเสร็จสมบูรณ์ ตลอดจนคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ที่ได้มอบโอกาสและให้การสนับสนุนทุนการศึกษาในการศึกษาหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต แก่ผู้ศึกษาในครั้งนี้ขอกราบพระคุณเป็นอย่างสูง ณ โอกาสนี้

ความต้องการจำเป็นการมีส่วนร่วมบริหารงานวิชาการของครูปฐมวัย โรงเรียนเอกชนในจังหวัดขอนแก่น

The Need for Participation in Academic Administration of Early Childhood Teachers in Private Schools in KhonKaen Province

ศิริพร สีเตชะ[1], สำเร็จ ยุรชัย[2]
Siriporn Seetecha[1], Samrej Yurachai[2]
ทำวิจัยเมื่อ พ.ศ.2562
Email : yakyai.ka@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ในการมีส่วนร่วมบริหารงานวิชาการของครูปฐมวัยโรงเรียนเอกชนในจังหวัดขอนแก่น กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ครูปฐมวัย จำนวน 234 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลคือแบบสอบถามมาตรประมาณค่า 5 ระดับ และมีค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาเป็นรายข้อ ค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.67 – 1.00 มีค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามเท่ากับ .93 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และดัชนีความต้องการจำเป็น

ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพปัจจุบันการมีส่วนร่วมบริหารงานวิชาการของครูปฐมวัยโรงเรียนเอกชนในจังหวัดขอนแก่นโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการพัฒนาส่งเสริมให้มีแหล่งเรียนรู้ อยู่ในระดับมาก รองลงมา คือ ด้านการวัดและประเมินผลอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการนิเทศ อยู่ในระดับปานกลาง 2) สภาพที่พึงประสงค์การมีส่วนร่วมบริหารงานวิชาการของครูปฐมวัยโรงเรียนเอกชนในจังหวัดขอนแก่น โดยภาพรวม พบว่า อยู่ในระดับ มากที่สุด เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถาน

---

[1] นักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

[1] Graduate Students Majoring Educational Administration, Northeastern University, Thailand.

[2] อาจารย์ประจำ มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

[2] Full-time Lecturers, North Eastern University, Thailand.

* ได้รับบทความ: 23 กันยายน 2562; แก้ไขบทความ: 11 พฤศจิกายน 2562; ตอบรับการตีพิมพ์: 15 พฤศจิกายน 2562

Received: September 23, 2019; Revised: November 11, 2019; Accepted: November 15, 2019

ศึกษา อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา คือ ด้านการวัดและประเมินผลอยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการพัฒนาส่งเสริมให้มีแหล่งเรียนรู้ อยู่ในระดับมากที่สุด 3) ความต้องการจำเป็นการมีส่วนร่วมบริหารงานวิชาการของครูปฐมวัยโรงเรียนเอกชนในจังหวัดขอนแก่น เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านมีความต้องการจำเป็นตามลำดับ ดังนี้ (1)ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา (2)ด้านการวัดและประเมินผล (3)ด้านการนิเทศการสอน (4)ด้านการพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีทางการศึกษา (5)ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา (6)ด้านการพัฒนาส่งเสริมให้มีแหล่งเรียนรู้

คำสำคัญ : 1. ความต้องการจำเป็นการมีส่วนร่วม 2. บริหารงานวิชาการ 3. ครูปฐมวัย 4. โรงเรียนเอกชน

ABSTRACT

The purposes of this research were to study the current situation and the desirable conditions for participation in academic administration of early childhood teachers in private schools in khonkaen province. The sample group used in this research consisted of 234 early childhood teachers. The instrument used for collecting data was a 5-level rating scaleand content accuracy by item IOC value between 0.67 - 1.00 questionnaire with reliability at .93. The statistics used for data analysis comprised mean, standard deviation and the need index.

The research results were found that:1)The current situation of participation in academic administration of early childhood teachers in private schools in khonkaen province, in overall, was rated at a moderate level, when considering in each aspect, it was found that the aspect at the highest mean was development and promotion of learning resources at a high level, followed by assessment and evaluation at a moderate level, while the aspect at the lowest mean was supervision at a moderate level. 2)The desirable conditions of participation in academic administration of early childhood teachers in private schools in khonkaen province, in overall, were rated at the highest level, when considering in each aspect, it was found that the aspect at the highest mean was the development of school curriculum at the highest level, followed by assessment and evaluation at the highest level, the aspect at the lowest mean was the development and promotion of learning resources at the highest level.3) The needs for participation in academic administration of early childhood teachers in private schools in khonkaen province, when considering in each aspect,were as follows: (1)Development of school curriculum (2)Assessment and evaluation (3)Teaching supervision (4)Development ofeducational media, innovation and technology (5)Research for improving educational quality (6)Development and promotion of learning sources.

Keywords : 1. Need for Participation 2. Academic Administration 3. Early Childhood Teachers 4. Private Schools

1. ความสำคัญและที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัย

การจัดการศึกษาของโรงเรียนในภาครัฐและเอกชนมีการพัฒนาในหลายระดับ คือ ระดับปฐมวัย ระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษา ซึ่งทุกระดับมีความสำคัญสำหรับเด็ก การจัดการศึกษาในระดับปฐมวัยเป็นช่วงวัยที่สำคัญที่สุด เป็นวัยที่สำคัญต่อการวางรากฐานบุคลิกภาพและการพัฒนาสมอง การจัดการศึกษาสำหรับเด็กวัยนี้จึงมีความสำคัญต่อการส่งเสริมพัฒนาเด็กในทุกๆด้าน ทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาตลอดจนส่งเสริมการเจริญเติบโตของเด็กให้เป็นไปอย่างมีคุณภาพ เพื่อเตรียมความพร้อมที่จะศึกษาในระดับที่สูงขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับ หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560 ให้การจัดการศึกษาปฐมวัยที่ต้องพัฒนาเด็กตั้งแต่แรกเกิด – 6 ปี ให้มีการพัฒนาการด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาที่เหมาะสมกับวัย ความสามารถ และความแตกต่างระหว่างบุคคลเป็นการเตรียมความพร้อมที่จะเรียนรู้และสร้างรากฐานชีวิตให้พัฒนาเด็กปฐมวัยไปสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์เป็นคนดี มีวินัย ภูมิใจในชาติ และมีความรับผิดชอบต่อตนเอง ครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2560 มาตรา 54 (กระทรวงศึกษาธิการ, 2560 : 2) การจัดการศึกษาระดับปฐมวัย มีความสำคัญในการเริ่มต้นของชีวิตมนุษย์ เพราะการจัดการศึกษาระดับนี้เป็นการปูพื้นฐานชีวิตให้กับเด็กโดยมีเป้าหมายเพื่อกระตุ้นให้เด็กได้เจริญเติบโตและพัฒนาไปสู่รูปแบบของการพัฒนาเด็กปฐมวัย คือ การพัฒนาด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา มิได้มุ่งเน้นให้เด็กเรียนรู้เนื้อหาวิชา แต่ต้องการให้พัฒนาการรับรู้และประสาทสัมผัส พัฒนาการสื่อสารโดยการฟัง พูด พัฒนาด้านบุคลิกภาพ มีความรู้สึกที่ดีต่อตนเองและผู้อื่น มีการตัดสินใจได้ถูกต้อง รู้จักคิดวางแผนในการทำกิจกรรม มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ เป็นสมาชิกที่ดีของสังคม และสามารถปรับตัวอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข มีความรัก ชื่นชอบ และภูมิใจในศิลปวัฒนธรรม ประเพณีที่ดีงามของชาติ และมีคุณธรรมจริยธรรม โดยการจัดการศึกษาปฐมวัยต้องเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และจัดกระบวนการเรียนรู้ตามความถนัดและความสนใจของผู้เรียน เนื่องจากช่วงปฐมวัยเป็นช่วงที่มีการพัฒนาการด้านสมองและการเรียนรู้อย่างรวดเร็วที่สุด ดังนั้นจึงถือได้ว่าช่วงปฐมวัยเป็นช่วงวัยที่ต้องการ การปลูกฝังดูแลเป็นพิเศษเพื่อจะได้เป็นรากฐานที่สำคัญของการเรียนรู้และการพัฒนาตลอดชีวิตให้เติบโตเป็นเด็กฉลาดและประสบความสำเร็จในชีวิต (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ, 2556 : 11)

การจัดการศึกษาระดับปฐมวัยจะประสบผลสำเร็จได้นั้น ขึ้นอยู่กับกระบวนการจัดการและวิธีการดำเนินการของแต่ละโรงเรียนที่จะนำหลักสูตรและการจัดกระบวนการเรียนรู้ไปใช้ได้อย่างไร การบริหารงานวิชาการจึงถือเป็นงานหลักของการบริหารสถานศึกษาไม่ว่าสถานศึกษาจะสังกัดอยู่ในหน่วยงานใดคุณภาพและมาตรฐานของสถานศึกษาจะพิจารณาได้จากผลงานด้านวิชาการที่ผู้บริหารมีความต้องการให้ครูเข้ามามีส่วนร่วม เนื่องจากงานวิชาการเกี่ยวข้องกับหลักสูตรการจัดโปรแกรมการศึกษาและการจัดการเรียนการสอนซึ่งเป็นหัวใจหลักของการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษากระบวนการของความสัมพันธ์ระหว่างผู้บริหาร ครูปฐมวัยและผู้เรียนร่วมกันจัดการบริหารงานวิชาการ ซึ่งการบริหารงานวิชาการ คือกระบวนการดำเนินงานหรือกิจกรรมต่างๆ ทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนการปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพบรรลุวัตถุประสงค์ตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร ดังนั้น ผู้บริหารต้องบริหารงาน

วิชาการอย่างเป็นระบบร่วมกับครูและบุคลากรที่เกี่ยวข้องเพื่อส่งผลให้นักเรียนมีคุณภาพตามที่ต้องการ (สันติ บุญภิรมย์, 2552 : 22) ที่ผ่านมาครูผู้สอนระดับปฐมวัยมีส่วนร่วมในการบริหารงานวิชาการค่อนข้างน้อย ทั้งที่ในความเป็นจริงแล้วครูผู้สอนระดับปฐมวัยต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารงานวิชาการในทุกกระบวนการ ด้วยเหตุที่ว่างานวิชาการในระดับปฐมวัยมีความแตกต่างจากงานวิชาการในระดับอื่นๆ คือ การจัดการศึกษาในระดับปฐมวัยไม่มุ่งเน้นการจัดกระบวนการเรียนรู้ทางวิชาการ แต่จะเน้นในด้าน การเตรียมความพร้อมของเด็ก กระทรวงศึกษาธิการได้ระบุว่าหลักสูตรระดับปฐมวัย ที่มุ่งพัฒนาเด็กทุกคนให้ได้รับการพัฒนาด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคมและสติปัญญา อย่างมีคุณภาพและต่อเนื่องได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้อย่างมีความสุขและเหมาะสมตามวัย มีทักษะชีวิต และปฏิบัติตนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นคนดี มีวินัย และสำนึกความเป็นไทย โดยความร่วมมือระหว่างสถานศึกษา พ่อแม่ ครอบครัว ชุมชน และทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเด็ก (กระทรวงศึกษาธิการ, 2560 : 3)

สภาพการบริหารงานวิชาการระดับปฐมวัยของโรงเรียนเอกชนในจังหวัดขอนแก่น ยังมีจุดอ่อนและอุปสรรคที่จำเป็นต้องได้รับการเปลี่ยนแปลงให้มีความเข้มแข็งขึ้น พบว่าปัญหาการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยของโรงเรียนเอกชนในจังหวัดขอนก่น มี 4 ประการ 1)มีการเปลี่ยนแปลงครูบ่อย ทำให้การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเด็กระดับปฐมวัยไม่ต่อเนื่อง 2)ครูไม่มีวุฒิด้านการศึกษาปฐมวัยทำให้ขาดความรู้ความเข้าใจและขาดความกระตือรือร้นในการพัฒนาตนเอง 3)ขาดการนิเทศ ติดตาม และประเมินผลอย่างต่อเนื่อง 4) ครูขาดการมีส่วนร่วมในการบริหารงานวิชาการ ผู้วิจัยจึงตระหนักในหน้าที่ของงานวิชาการของโรงเรียนเอกชน และมีความต้องการพัฒนางานวิชาการของโรงเรียนให้มีคุณภาพตามเป้าหมายของสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดขอนแก่น (สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดขอนแก่น, 2560 : ออนไลน์)

ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยในฐานะเป็นครูผู้สอนในระดับปฐมวัยมีความสนใจที่จะศึกษาความต้องการจำเป็นการมีส่วนร่วมบริหารงานวิชาการของครูปฐมวัยในโรงเรียนเอกชนจังหวัดขอนแก่น เพื่อเป็นแนวทางการบริหารงานวิชาการโดยให้ครูเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเพื่อให้มีคุณภาพสูงขึ้น เป็นแนวทางในการแก้ปัญหาปรับปรุงและพัฒนาการศึกษาระดับปฐมวัยและทุกคนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพสูงขึ้นต่อไปในอนาคต

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการมีส่วนร่วมบริหารงานวิชาการของครูปฐมวัยโรงเรียนเอกชนในจังหวัดขอนแก่น

2.2 เพื่อศึกษาความต้องการจำเป็นการมีส่วนร่วมบริหารงานวิชาการของครูปฐมวัยโรงเรียนเอกชนในจังหวัดขอนแก่น

3. ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

3.1 ทำให้ทราบความต้องการจำเป็นการมีส่วนร่วมบริหารงานวิชาการของครูปฐมวัยโรงเรียนเอกชนในจังหวัดขอนแก่นในด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ด้านการวัดและประเมินผล เรียนรู้ ด้านการพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา ด้านการนิเทศ ด้านการพัฒนาส่งเสริมให้มีแหล่งเรียนรู้ ซึ่งข้อมูลที่ได้สามารถใช้เป็นแนวทางการบริหารงานวิชาการโดยให้ครูเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเพื่อให้มีคุณภาพสูงขึ้น

3.2 ข้อมูลสนเทศสามารถใช้ให้เป็นประโยชน์และเป็นแนวทางในการแก้ปัญหาปรับปรุงและพัฒนาการศึกษาระดับปฐมวัยและทุกคนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพสูงขึ้นต่อไปในอนาคต

4. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ความต้องการจำเป็นการมีส่วนร่วมบริหารงานวิชาการของครูปฐมวัยโรงเรียนเอกชนในจังหวัดขอนแก่น ประชากร ได้แก่ โรงเรียนเอกชนในจังหวัดขอนแก่น จำนวนโรงเรียน 117 โรงเรียน ผู้ให้ข้อมูลประกอบด้วย ครูปฐมวัย 616 คน กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครูปฐมวัย โรงเรียนเอกชนจังหวัดขอนแก่น จำนวน 234 คน โดยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างของเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie and Morgan, 1970 : 603) และใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย(Stratified Random Sampling)เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล เป็นแบบสอบถามที่ถามวัดสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์การมีส่วนร่วมบริหารงานวิชาการของครูปฐมวัยโรงเรียนเอกชนในจังหวัดขอนแก่นโดยแบบสอบถามมีค่า IOC เท่ากับ1 จำนวน 24 ข้อและ 0.67 จำนวน 15 ข้อและมีค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามเท่ากับ .93 ประกอบด้วย 6 ด้าน ได้แก่ 1)ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา 2)ด้านการวัดผลและประเมินผล3)ด้านการพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา 4)ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษา 5)ด้านการนิเทศการศึกษา และ 6)ด้านการพัฒนาส่งเสริมให้มีแหล่งเรียนรู้ โดยมีลักษณะเป็นแบบสอบถามเป็นประมาณค่า (Rating Scale) ตามมาตรฐานแนวคิดของลิเคิร์ท 5 ระดับ

5. ผลการวิจัย

การศึกษาความต้องการจำเป็นการมีส่วนร่วมบริหารงานวิชาการของครูปฐมวัยโรงเรียนเอกชนในจังหวัดขอนแก่น ผู้วิจัยได้สรุปผลการวิจัย ดังนี้

5.1 สภาพปัจจุบันการมีส่วนร่วมบริหารงานวิชาการของครูปฐมวัยโรงเรียนเอกชนในจังหวัดขอนแก่น โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าอยู่ในระดับมาก 1 ด้าน คือ ด้านการพัฒนาส่งเสริมให้มีแหล่งเรียนรู้ อยู่ในระดับปานกลาง 5 ด้าน ได้แก่ ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ด้านการวัดและประเมินผล ด้านการพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยี ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษา และด้านการนิเทศการศึกษา ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการพัฒนาส่งเสริมให้มีแหล่งเรียนรู้ อยู่ในระดับมาก รองลงมา คือ ด้านการวัดและประเมินผลอยู่ในระดับปานกลาง

5.2 สภาพที่พึงประสงค์การมีส่วนร่วมบริหารงานวิชาการของครูปฐมวัยโรงเรียนเอกชนในจังหวัดขอนแก่น โดยภาพรวมพบว่าอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณารายด้านพบว่าอยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน ได้แก่ ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ด้านการวัดและประเมินผล ด้านการพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษา ด้านการนิเทศการศึกษา และด้านการพัฒนาส่งเสริมให้มีแหล่งเรียนรู้ ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาอยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา คือ ด้านการวัดและประเมินผลอยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการพัฒนาส่งเสริมให้มีแหล่งเรียนรู้ อยู่ในระดับมากที่สุด

5.3 ความต้องการจำเป็นการมีส่วนร่วมบริหารงานวิชาการของครูปฐมวัยโรงเรียนเอกชนในจังหวัดขอนแก่น เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน มีความต้องการจำเป็นตามลำดับ ดังนี้ 1)ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา 2)ด้านการวัดและประเมินผล 3)ด้านการนิเทศการสอน 4)ด้านการพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีทางการศึกษา 5)ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา 6)ด้านการพัฒนาส่งเสริมให้มีแหล่งเรียนรู้

5.3.1 ความต้องการจำเป็นการมีส่วนร่วมบริหารงานวิชาการของครูปฐมวัยโรงเรียเอกชนในจังหวัดขอนแก่นด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าข้อที่ครูปฐมวัยมีความต้องการจำเป็น โดยเรียงตามความสำคัญ ดังนี้ 1)โรงเรียนสนับสนุนให้ครูปฐมวัยมีส่วนร่วมเข้ารับการอบรมหลักสูตรและนำหลักสูตรไปใช้ 2)ครูปฐมวัยมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาและนำหลักสูตรมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน 3)ครูปฐมวัยมีส่วนร่วมในการกำหนดตารางกิจกรรมประจำวันสำหรับเด็กปฐมวัย 4)ครูปฐมวัยมีประสบการณ์ในการวิเคราะห์และจัดทำแนวการจัดประสบการณ์เพื่อให้สอดคล้องกับหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยพุทธศักราช 2560

5.3.2 ความต้องการจำเป็นการมีส่วนร่วมบริหารงานวิชาการของครูปฐมวัยโรงเรียเอกชนในจังหวัดขอนแก่น ด้านการวัดและประเมินผลเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าข้อที่ครูปฐมวัยมีความต้องการจำเป็น โดยเรียงตามความสำคัญ ดังนี้ 1)ครูปฐมวัยมีส่วนร่วมในการพัฒนาเครื่องมือวัดผลประเมินผลเพื่อให้ได้เครื่องมือวัดผลที่เป็นมาตรฐานเหมาะสมกับสภาพนักเรียน 2)ผู้บริหารให้ครูปฐมวัยมีส่วนร่วมในการวางแผนการวัดประเมินผลผู้เรียน 3)ครูปฐมวัยมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ประเมินผลปรับปรุงเครื่องมือวัดผลของทุกพัฒนาการ 4)ครูปฐมวัยมีส่วนร่วมในการวัดประเมินผลผู้เรียน

5.3.3 ความต้องการจำเป็นการมีส่วนร่วมบริหารงานวิชาการของครูปฐมวัยโรงเรียเอกชนในจังหวัดขอนแก่นด้านการพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษาเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าข้อที่ครูปฐมวัยมีความต้องการจำเป็น โดยเรียงตามความสำคัญ ดังนี้ 1)ครูปฐมวัยมีส่วนร่วมในการกำกับติดตามดูแล ประเมินผล การใช้สื่อเพื่อปรับปรุงการผลิตสื่อ การใช้สื่อเทคโนโลยีทางการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ 2)ครูปฐมวัยมีส่วนร่วมในการจัดงบประมาณเกี่ยวกับการทำอุปกรณ์การสอน 3)ครูปฐมวัยมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์และเลือกใช้สื่อให้เหมาะสมกับหลักสูตรและความต้องการของครูผู้สอน 4)ครูปฐมวัยมีส่วนร่วมในการพัฒนาหรือเข้าไปสร้างแหล่งเรียนรู้ภายในโรงเรียน

5.3.4 ความต้องการจำเป็นการมีส่วนร่วมบริหารงานวิชาการของครูปฐมวัยโรงเรียนเอกชนในจังหวัดขอนแก่นด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษา เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าข้อที่ครูปฐมวัยมีความต้องการจำเป็น โดยเรียงตามความสำคัญ ดังนี้ 1)ผู้บริหารส่งเสริมครูปฐมวัยเข้ารับ

การอบรมสัมมนาเกี่ยวกับหลักการใช้สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล 2)ครูปฐมวัยมีส่วนร่วมในการอบรมสัมมนาเกี่ยวกับ แนวคิดทางวิชาการในประเด็นที่ท่านสนใจจะทำวิจัย 3)ครูปฐมวัยมีส่วนร่วมในการใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล 4)ครูปฐมวัยมีส่วนร่วมในการอบรมสัมมนาเกี่ยวกับเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล 5)ครูปฐมวัยมีส่วนร่วมในการอบรมสัมมนาเกี่ยวกับการกำหนดทฤษฎี หลักการ และแนวคิดทางวิชาการในประเด็นที่ท่านสนใจจะทำวิจัย

5.3.5 ความต้องการจำเป็นการมีส่วนร่วมบริหารงานวิชาการของครูปฐมวัยโรงเรียนเอกชนในจังหวัดขอนแก่น ด้านการนิเทศการศึกษา เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าข้อที่ครูปฐมวัยมีความต้องการจำเป็น โดยเรียงตามความสำคัญ ดังนี้ 1)ครูปฐมวัยมีส่วนร่วมในการจัดทำสรุปรายงานผลการดำเนินงานนิเทศภายในโรงเรียนประจำปีการศึกษา 2)ครูปฐมวัยมีส่วนร่วมในการนิเทศภายในโรงเรียน 3) ครูปฐมวัยมีส่วนร่วมในการติดตามผลการปฏิบัติงานของครูหลังการนิเทศ

5.3.6 ความต้องการจำเป็นการมีส่วนร่วมบริหารงานวิชาการของครูปฐมวัยโรงเรียนเอกชนในจังหวัดขอนแก่น ด้านการพัฒนาส่งเสริมให้มีแหล่งเรียนรู้ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าข้อที่ครูปฐมวัยมีความต้องการจำเป็น โดยเรียงตามความสำคัญ ดังนี้ 1)โรงเรียนให้ครูปฐมวัยมีส่วนร่วมในการจัดทำเอกสารเผยแพร่แหล่งเรียนรู้กับหน่วยงานหรือสถาบันอื่น 2)ผู้บริหารมีการส่งเสริมสนับสนุนให้ครูปฐมวัยจัดกระบวนการเรียนรู้โดยครอบคลุมภูมิปัญญาท้องถิ่นจากแหล่งเรียนรู้ทั้งในและนอกโรงเรียน

6. การอภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยเกี่ยวกับความต้องการจำเป็นการมีส่วนร่วมบริหารงานวิชาการของครูปฐมวัยโรงเรียนเอกชนในจังหวัดขอนแก่น มีประเด็นที่สำคัญในการอภิปรายผล ดังนี้

6.1 ความต้องการจำเป็นการมีส่วนร่วมบริหารงานวิชาการของครูปฐมวัยโรงเรียนเอกชนในจังหวัดขอนแก่น ผลการวิจัยพบว่า ครูมีความต้องการมีส่วนร่วมในด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และมีความสำคัญเป็นอันดับหนึ่ง ซึ่งอาจเป็นเพราะครูให้ความสำคัญในการพัฒนาหลักสูตรมากยิ่งขึ้น ดังนั้น โรงเรียนควรสนับสนุนให้ครูมีส่วนร่วมในการเข้ารับการอบรมหลักสูตรและนำหลักสูตรไปใช้ ให้ครูมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาและนำหลักสูตรมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน การกำหนดตารางกิจกรรมประจำวันสำหรับเด็กปฐมวัย รวมถึงครูมีประสบการณ์ในการวิเคราะห์และจัดทำแนวการจัดประสบการณ์ เพื่อให้สอดคล้องกับหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยพุทธศักราช 2560 ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Kate (2007 : บทคัดย่อ) ที่ได้วิจัยเรื่องผลที่ได้รับจากการบริหารงานวิชาการโรงเรียนประถมศึกษา ผลการวิจัยพบว่า งานวิชาการเป็นงาน ที่มีความสำคัญที่สุดที่ผู้บริหารควรให้ความสำคัญโดยเฉพาะระดับปฐมวัยเพราะเป็นวัยที่เริ่มต้น แห่งการพัฒนา ในด้านหลักสูตรและการบริหารหลักสูตร ผู้บริหารและครูผู้สอนต้องทำความเข้าจับแนวการจัดประสบการณ์และสามารถนา แนวการจัดประสบการณ์ไปใช้ได้อย่างถูกต้อง โดยมีการจัดทำแผนการจัดประสบการณ์ให้เหมาะสมกับพัฒนาการของเด็กและสภาพแวดล้อมของท้องถิ่น รวมทั้งการจัดสภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกห้องเรียนให้เอื้อต่อการเรียนการสอน จัดหา วัสดุ อุปกรณ์และสื่อการสอนให้เพียงพอและส่งเสริมให้ครูผู้สอนสามารถผลิตและใช้สื่อให้ เหมาะสมและตรงวัตถุประสงค์ผู้บริหารควรมีการติดตามและประเมินผลการใช้สื่ออย่างสม่ำเสมอ ในด้านการวัดผลและประเมินผล ควรจัดให้มีการ

วัดผลและประเมินผลให้ครอบคลุมและสนองต่อพัฒนาการของเด็กในทุกด้าน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลด้วย ควรจัดให้มีการนิเทศ ภายในอย่างสม่ำเสมอ เพื่อกระตุ้นให้บุคคลากรในโรงเรียนได้พัฒนาตนและพัฒนาการเรียนการสอนให้บรรลุตามจุดมุ่งหมายที่ระบุไว้ในแนวการจัดประสบการณ์ ในด้านการวัดและประเมินผล ผลการวิจัยพบว่า ครูต้องการมีส่วนร่วมในการพัฒนาเครื่องมือวัดผลประเมินผลที่เป็นมาตรฐานเหมาะสมกับสภาพนักเรียน อาจเป็นเพราะว่า ครูส่วนใหญ่ไม่มีความเข้าใจในการพัฒนาเครื่องมือวัดผล ประเมินผล จึงอยากมีส่วนร่วมมากที่สุด

6.2 ด้านการวัดและประเมินผล พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือการมีส่วนร่วมในการจัดทำแฟ้มสะสมผลงานเพื่อประเมินเกณฑ์ตามสภาพจริง ทั้งนี้เป็นเพราะการประเมินพัฒนาการสำหรับการศึกษาปฐมวัย เป็นการตรวจสอบระดับพัฒนาการตามวัยของเด็ก เพื่อให้ทราบถึงความก้าวหน้าของพัฒนาการด้านต่างๆ ตลอดจนพฤติกรรมและความสามารถของเด็กและเพื่อให้ได้ข้อมูลมาประกอบการตัดสินใจจัดประสบการณ์ ให้สอดคล้องกับพัฒนาการของเด็กแต่ละคนด้าน และสามารถพัฒนาศักยภาพของเด็กแต่ละคนคนได้ถึงขั้นสูงสุด วิธีการประเมินพัฒนาการของเด็กใช้กระบวนการสังเกตการจัดบันทึกการแสดงออกของเด็กทั้งด้านพฤติกรรมและผลงาน ลักษณะของการประเมินการเรียนรู้จำแนกได้เป็น 2 ลักษณะ คือการประเมินอย่างเป็นทางการและการประเมินอย่างไม่เป็นทางการซึ่งการประเมินอย่างไม่เป็นทางการเป็นการประเมินเพื่อดูการจัดการเรียนการสอนทั่วไป ดูสภาพการเรียนของเด็กเครื่องมือที่ใช้ในการประเมินเป็นเครื่องมือที่ครูสร้างใช้ประเมินในชั้นเรียน ได้แก่ แบบสังเกต แบบสัมภาษณ์ และการสะสมผลงาน (Portfolio) ซึ่งมีจุดประสงค์เพื่อช่วยในการพัฒนาการเด็กเป็นรายบุคคล ปรับปรุงการเรียนการสอนของครูลักษณะการประเมินจะเน้นการประเมินตามสภาพจริง แฟ้มสะสมผลงานของเด็ก เช่น รูปที่เด็กว่าดีหรือระบายสี ผลงานทางศิลปะต่างๆ งานเขียนของเด็กและงานทางคณิตศาสตร์ของเด็กเป็นส่วนหนึ่งที่แสดงให้ทราบถึงกระบวนการเรียนรู้ พัฒนาการและความก้าวหน้าของเด็ก ครูในฐานะผู้สอนใน ห้องเรียน ครูจึงมีหน้าที่ประเมินพัฒนาการการเจริญเติบโตของเด็ก ซึ่งครูควรมีความรู้ในการวัดและประเมินผล ทั้งจุดมุ่งหมายวิธีการใช้และข้อจำกัดต่างๆ เครื่องมือวัดและประเมินผลแบบต่างๆ แต่ ผลการวิจัยพบว่า ครูปฐมวัยมีส่วนร่วมในการพัฒนาในการใช้เทคนิคการวัดผลผู้เรียนแบบต่างๆ ให้เหมาะสมกับสภาพของนักเรียน อยู่ในระดับค่าเฉลี่ยต่ำสุด อาจเนื่องมาจาก ครูปฐมวัยส่วนใหญ่ยังขาดความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับเทคนิคการวัดผลผู้เรียนในการแบบต่างๆ จึงไม่สามารถสร้างเครื่องมือวัดและประเมินผลได้อย่างหลากหลาย จึงใช้เครื่องมือและวิธีการวัดผลประเมินผลจาก แหล่งข้อมูลต่างๆ ที่ได้นำเสนอรูปแบบวิธีการวัดผลประเมินผลไว้เป็นตัวอย่างแล้ว

6.3 ด้านการนิเทศการศึกษา ผลการวิจัยพบว่า ครูต้องการมีส่วนร่วมในการจัดทำสรุปรายงานผลดำเนินงานนิเทศภายในโรงเรียนประจำปีการศึกษา อาจจะเป็นเพราะว่า หน้าที่ในการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียนเป็นหน้าที่ของผู้บริหาร ครูอาจจะมีส่วนในการจำทำสรุปรายงานผลดำเนินงานนิเทศภายในโรงเรียนน้อย ครูจึงอยากมีส่วนร่วมมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับรัตนา อินทะชัย (2559 : 109) แนวทางการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนด้านการนิเทศภายในควรมีการประเมินผลการพัฒนางานตามสภาพจริง มีการวางแผนการประเมินผลการพัฒนางานนิเทศภายใน การกำหนดปฏิทินการปฏิบัติงานอย่างเป็นระบบ มีเครื่องมือ สื่อเพื่อใช้ในการนิเทศอย่างเพียงพอมีการสรุปผลการนิเทศ เพื่อนำผลไปปรับปรุงกระบวนการทำงานต่อไป สอดคล้องกับงานวิจัยของ นพรัตน์ สังข์ทอง (2553 : 100) ที่พบว่า การนิเทศการศึกษามีความจำเป็นต่อ

การพัฒนาคุณภาพการศึกษามาก เพราะการนิเทศการศึกษาเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่จะช่วยเหลือสนับสนุนให้กระบวนการเรียนการสอนให้มีคุณภาพและบรรลุเป้าหมายเนื่องจากครูผู้สอนที่เข้ามาทำการสอน อยู่ในโรงเรียน แต่ละแห่งจะมีความแตกต่างกันทั้งในด้านความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงาน เจตคติที่มีต่อวิชาชีพ บุคลิกภาพ ความต้องการความรู้รับผิดชอบ ความถนัดความเข้าใจ ฯลฯ การนิเทศในระดับปฐมวัยมีส่วนช่วยให้ครูปฐมวัยได้เข้ามามีส่วนร่วมในการช่วยเหลือแนะนำเพื่อนครูให้มีการปรับปรุงการจัดกิจกรรม การจัดทำสื่อการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับเด็กโดยอาศัยความร่วมมือจากเพื่อนครูและบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาทุกฝ่าย และเมื่อครูมีการพัฒนาเป็นอย่างดีเด็กได้รับความเจริญงอกงามทางพัฒนาการเต็มศักยภาพ การนิเทศจึงมีบทบาทสำคัญในการพัฒนางานบริหารและวิชาการให้ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพทั้งครูปฐมวัยและเด็ก

6.4 ด้านการพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา ผลการวิจัยพบว่า ครูอยากมีส่วนร่วมในการกำกับ ติดตาม ดูแลประเมินผล การใช้สื่อ เพื่อปรับปรุงการผลิตสื่อ การใช้สื่อเทคโนโลยีทางการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ อาจเป็นเพราะหน้าที่ในการดูแลสื่อต่างๆ เป็นหน้าที่ของผู้บริหารเท่านั้น เพราะฉะนั้น ครูจึงอยากเข้าไปมีส่วนร่วมในการพัฒนาสื่อด้วย เพื่อให้มีความเข้าใจและนำมาใช้ให้ถูกต้อง ซึ่งสอดคล้องกับ นพรัตน์ สังข์ทอง (2553 : 103) การมีส่วนร่วมในการจัดหาสื่อเพื่อพัฒนาการของเด็กทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านร่างกาย อารมณ์-จิตใจ สังคม สติปัญญา ทั้งนี้เป็นเพราะเด็กปฐมวัยเป็นวัยของการสร้างเสริมพัฒนาการเด็กต้องการประสบการณ์การเรียนรู้ การฝึกหัดการค้นคว้าและทดลอง อุปกรณ์การเรียนของเล่น และประสบการณ์ที่จัดให้แก่เด็กจะมี ความหมายต่อเด็กมาก ความแปลกของสี ลักษณะ ขนาด รูปร่างประเภทของอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่เด็กสัมผัสเป็นสิ่งสร้างเสริมการเรียนรู้และพัฒนาการให้แก่เด็กทั้งสิ้น สื่อการเรียนรู้เป็น เครื่องมือสำหรับช่วยสร้างเสริมการเรียนรู้ให้กับเด็ก รวมถึงช่วยให้การเรียนรู้ของเด็กขยายขอบเขตกว้างขวางมากขึ้น ในการจัดการเรียนการสอนสำหรับเด็กปฐมวัยสื่อการเรียนการสอนนับว่าเป็นสิ่งสำคัญที่เป็นตัวเร้าให้เด็กเกิดความสนใจในกระบวนการเรียนการสอน มีหน้าที่เป็นตัวนำ ความต้องการของครูไปสู่ นักเรียนอย่างถูกต้องและรวดเร็วเป็นผลให้เด็กเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปตามจุดมุ่งหมายของการสอนได้อย่างถูกต้อง ทั้งนี้เพราะสื่อจะช่วยให้เด็กได้รับประสบการณ์ตรงโดยผ่านประสาทสัมผัสทั้งห้าและยังช่วยให้เกิดความสนุกสนานเพลิดเพลินเปิดโอกาสให้เด็กได้ฝึกความคิดสร้างสรรค์ตามจินตนาการของตน

7. ข้อเสนอแนะ

7.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

7.1.1 ผู้บริหารควรส่งเสริมให้ครูปฐมวัย เข้ารับการอบรมเรื่องหลักสูตรและนำหลักสูตรไปใช้โดยเฉพาะหลักสูตรระดับปฐมวัย

7.1.2 โรงเรียนควรสนับสนุนให้ครูปฐมวัย มีส่วนร่วมในการวัดและประเมินผลในการพัฒนาเครื่องมือวัดผล ประเมินผล เพื่อให้ได้เครื่องมือวัดผลที่เป็นมาตรฐานเหมาะสมกับสภาพนักเรียน

7.1.3 คณะครูปฐมวัยควรมีส่วนร่วมในการนิเทศการศึกษา ในการจัดทำสรุปรายงานผลการดำเนินงานนิเทศภายในโรงเรียนประจำปีการศึกษา

7.1.4 ผู้บริหารควรสนับสนุนให้ครูปฐมวัยมีส่วนร่วมในการพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษาให้มีส่วนร่วมในการกำกับติดตามดูแลประเมินการใช้สื่อเพื่อปรับปรุงการผลิตสื่อการใช้เทคโนโลยีทางการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ

7.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยต่อไป

7.2.1 ควรมีการทำวิจัยเกี่ยวกับการวิเคราะห์และจัดทำแนวการจัดประสบการณ์เพื่อให้สอดคล้องกับหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยพุทธศักราช 2560

7.2.2 ควรทำวิจัยเกี่ยวกับการส่วนร่วมของครูปฐมวัยในการพัฒนาการใช้เทคนิคการวัดผลผู้เรียนแบบต่างๆ ให้เหมาะสมกับสภาพของนักเรียน

8. เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). **หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.

นพรัตน์ สังข์ทอง. (2553). **การมีส่วนร่วมในการบริหารงานวิชาการของครูปฐมวัยโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี เขต 2**. วิทยานิพนธ์สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยเซนต์จอร์น.

รัตนา อินทะชัย. (2559). **แนวทางการบริหารงานวิชาการการศึกษาปฐมวัยของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 3**. วิทยานิพนธ์สาขาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.

สันติ บุญภิรมย์. (2552). **นวัตกรรมการบริหารการศึกษา.** พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : บุ๊คพอยท์.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ. (2556). **กรอบคุณวุฒิแห่งชาติ.** กรุงเทพมหานคร : สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.

สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดขอนแก่น. (2560). **รายงานการประเมินตนเองกลุ่มงานส่งเสริมการศึกษาเอกชน จังหวัดขอนแก่น.** สืบค้นเมื่อ 1 พฤษภาคม 2562. จาก http://www.kknpeo. moe. go.th

Kate, M. (2007). **Social and academic benefits of looping primary grade student.** Retrieved 02/02/2019. From : http://www.sciencedirect.com/science?-ob= Article URL&-.

Krejcie,R.V., &Morgan, D.W. (1970). Determining sample size for research activities. **Educational and Psychological Measurement.** 30. 608-610.

9. คำขอบคุณ

การวิจัยครั้งนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดีเนื่องจากผู้วิจัยได้รับความอนุเคราะห์จาก รองศาสตราจารย์ ดร.สำเร็จ ยุรชัย ที่ให้คำปรึกษาการศึกษาค้นคว้าอิสระ และคณาจารย์ สาขาวิชาการบริหารการศึกษา ทุกท่าน ที่กรุณาให้คำปรึกษาแนะนำ รวมทั้งข้อเสนอแนะอื่นๆ จนกระทั่งการวิจัยครั้งนี้สำเร็จไปได้ด้วยดี ผู้วิจัยขอขอบพระคุณเป็นนอย่างสูงมาในที่นี้ด้วย ผู้วิจัยขอขอบคุณผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญทุกท่านที่ให้ข้อเสนอแนะที่มีประโยชน์ที่ช่วยให้งานวิจัยนี้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ผู้วิจัยขอขอบคุณผู้บริหารโรงเรียนเอกชนในจังหวัดขอนแก่น ทั้ง 117 โรงเรียน ที่อำนวยความสะดวกในการเก็บรวบรวมข้อมูล และที่เป็นกลุ่มตัวอย่างทุกท่านที่ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีในการวิจัยครั้งนี้ งานวิจัยฉบับนี้สำเร็จได้ด้วยกำลังใจจากบิดา มารดา รวมทั้งเพื่อนร่วมงานที่คอยให้กำลังใจให้คำปรึกษาคำแนะนำ และให้การดูแลช่วยเหลือในทุกๆ เรื่องด้วยดีตลอดมา คุณประโยชน์ใดๆ อันเกิดจากงานวิจัยฉบับนี้ ผู้วิจัยขอมอบเพื่อบูชาพระคุณบิดา มารดา บูรพาคณาจารย์ และผู้มีพระคุณทุกท่านที่ได้ให้ชีวิตและสติปัญญาแก่ผู้วิจัย จนประสบความสำเร็จในชีวิตและหน้าที่การงาน ขอระลึกถึงและขอบคุณเป็นอย่างยิ่งไว้ในโอกาสนี้ด้วย

การดำเนินงานของคณะกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตอำเภออุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น ในการส่งเสริมสุขภาพของประชาชน

The District Health Board for Quality Life Development through Health Promotion of the Population in Ubonrattana District, KhonKaen Province

อรพรรณ ลีลาวงศ์กิจ[1], พีรสิทธิ์ คำนวณศิลป์[2]
Orapan Leelawongkij[1], Peerasit Kamnuansilpa[2]
ทำวิจัยเมื่อ พ.ศ. 2562
E-mail : orapan48@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิธีการหรือกระบวนการในการทำงานของเจ้าหน้าที่สาธารณสุขและเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานต่างๆ ในเครือข่ายของคณะกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตอำเภอ (District Health Board : DHB) อำเภออุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น ว่าแก้ไขในลักษณะบูรณาการหรือไม่และอย่างไร โดยการเก็บรวมรวมข้อมูลจากเอกสาร และการสัมภาษณ์เจาะลึก จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) อันประกอบด้วย 1)ตัวแทนภาครัฐ 2)ตัวแทนภาคเอกชน และ 3)ตัวแทนภาคประชาชน แล้วนำข้อมูลที่ได้จากเอกสาร และการสัมภาษณ์เจาะลึกจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ มาวิเคราะห์ร่วมกัน เพื่อให้ได้ผลการศึกษาที่ถูกต้องแม่นยำและมีความสอดคล้องกัน

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า วิธีการหรือกระบวนการในการทำงานของเจ้าหน้าที่สาธารณสุขและเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานต่างๆ ในเครือข่ายของ พชอ. อำเภออุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น ยังขาดการบูรณาการส่งผลให้การดำเนินงานในการส่งเสริมสุขภาพของประชาชนไม่เกิด ประสิทธิภาพเท่าที่ควร ทั้งนี้ เนื่องจากบุคลากรของแต่ละหน่วยงานที่อยู่ในเครือข่าย ยังมีข้อจำกัดด้านความรู้ ความเข้าใจ ในบทบาทหน้าที่ ตลอดจน มีข้อจำกัดด้านงบประมาณของหน่วยงานต่างๆ ที่มีลักษณะแยกส่วนกัน และไม่เพียงพอต่อการส่งเสริมสุขภาพของประชาชน ซึ่งหากแก้ไขข้อจำกัดเหล่านี้ได้ ก็จะส่งผลให้ พชอ. เป็นคณะกรรมการที่มีศักยภาพ และ

---

[1] นักศึกษาปริญญาโท สาขารัฐประศาสนศาสตร์ วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น

[1] Graduate Students, Master of Public Administration (College of Local Administration), KhonKaen University

[2] วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น

[2] College of Local Administration, KhonKaen University, Thailand.

* ได้รับบทความ: 16 กันยายน 2562; แก้ไขบทความ: 24 กันยายน 2562; ตอบรับการตีพิมพ์: 26 กันยายน 2562

Received: September 16, 2019; Revised: September 24, 2019; Accepted: September 26, 2019

สามารถดำเนินการแก้ไขปัญหาและพัฒนาบริการสาธารณสุขในเชิงบูรณาการตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งขึ้นมา

คำสำคัญ : 1. คณะกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตอำเภอ 2. การดำเนินงานแบบบูรณาการ 3. การส่งเสริมสุขภาพ

ABSTRACT

The Objectives of the research article were to study method/process of implementation of health personnel and staff of related agencies in the network of the District Health Board in Ubonrattana District, KhonKaen Province. That there are integrated characteristics or not and how. Data were collected from existing documentation and from in-depth interviews with key informants, including: (1) Representatives of government agencies; (2) Representatives from the private sector; and (3) Representatives from the populace. The findings from the primary and secondary data were synthesized to achieve accurate and consistent results.

This study found that the method/process of implementation of health personnel and staff of related agencies in the network of the DHB in Ubonrattana still lack adequate integration of operations. Thus, the Board-led activities have not yet had the desired impact on health promotion of the local population. The staff of the various agencies in the network still have limited knowledge and understanding of their role and responsibilities in the new strategy. There are also limitations of budget of the various agencies. Furthermore, the agencies tend to implement activities independently of each other, and the activities are not of the level of intensity needed to have an impact on health promotion. Thus, if these shortcomings are addressed, that should help make the DHB more capable in addressing the prevailing health challenges, and move toward a more integrated service.

Keywords : 1. District Health Board 2. Integrated Implementation 3. Health Promotion

1. ความสำคัญและที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัย

ในอดีตที่ผ่านมา ประเทศไทยได้มองว่า การเจ็บป่วยเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพ และเป็นหน้าที่เฉพาะของกระทรวงสาธารณสุขที่ต้องเข้ามาดำเนินการแก้ไขปัญหาสุขภาพของประชาชน ในความเป็นจริงสุขภาพมีความเกี่ยวข้องกับสภาวการณ์ทางด้านเศรษฐกิจ ด้านการศึกษา และด้านสิ่งแวดล้อม ตัวอย่างเช่น เมื่อมองทางด้านเศรษฐกิจ เราจะพบว่า ประชาชนผู้มีฐานะยากจนหรือมีรายได้น้อย มีโอกาสที่จะเจ็บไข้ได้ป่วยมากกว่าผู้มีรายได้สูง (ปังปอนด์ รักอำนวยกิจ และพิริยะ ผลพิรุฬห์, 2550 : 2) นอกจากนี้ เมื่อทำการวิเคราะห์ความเหลื่อมล้ำในการได้รับบริการสาธารณสุข ความเสมอภาคทางเศรษฐกิจจะเห็นได้ว่า ผู้ที่มีฐานะยากจนมักจะได้รับบริการสุขภาพที่มีความด้อยทางด้านคุณภาพ (จอน อึ๊งภากรณ์, 2562 : 1)ก่อให้เกิดความ

เหลื่อมล้ำของการได้รับบริการสุขภาพ เมื่อวิเคราะห์โดยตัวแปรทางเศรษฐกิจ ในทำนองเดียวกันหากมองถึงทางด้านการศึกษา จะเห็นว่า หากประชาชนไม่ได้รับโอกาสทางการศึกษาหรือผู้ที่มีการศึกษาต่ำ มักจะขาดความรู้ และมีความเข้าใจในการดูแลรักษาสุขภาพน้อยกว่าผู้มีการศึกษาสูงหรือผู้ได้รับโอกาสทางการศึกษา จึงทำให้มีโอกาสที่จะเจ็บป่วยได้มากกว่า (วิพรรณ ประจวบเหมาะ, 2542 : 1) ส่วนปัญหาทางด้านสิ่งแวดล้อม หากประชาชนมีการดำรงชีวิตอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ไม่ดี เช่น มีมลพิษทางอากาศจากท้องถนน มีสารพิษที่ปล่อยจากโรงงาน มีจำนวนขยะที่ไม่ได้รับการจัดการแก้ไขอย่างถูกวิธี ย่อมทำให้ปัจจัยเหล่านี้ส่งผลกระทบต่อสุขภาพของประชาชนตามมาในที่สุด (อดิศร์ อิศรางกูร ณ อยุธยา, 2559 : 1)

ปัจจุบันนี้ เรามีแนวคิดว่า กระทรวงสาธารณสุขตามลำพังไม่สามารถที่จะแก้ไขปัญหาสาธารณสุขเพื่อยกระดับสุขอนามัยและคุณภาพชีวิตของประชาชนได้ และไม่สามารถดำเนินการเพียงหน่วยงานเดียวได้ จึงต้องมีการบูรณาการร่วมกันระหว่างกระทรวงมหาดไทย ภาคประชาชนและเอกชน เพื่อช่วยจัดการบริการสุขภาพในระดับพื้นที่ให้ตอบสนองต่อปัญหาและความจำเป็นด้านสุขภาพของประชาชนในระดับพื้นที่ให้ประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น (สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข, 2557 : 1) การดำเนินงานแบบบูรณาการด้านสาธารณสุข จะช่วยลดความซ้ำซ้อนของหน้าที่ในการส่งเสริมสุขภาพของประชาชน และเป็นการกระจายอำนาจการบริหารจัดการให้แต่ละพื้นที่ ให้มีความใกล้ชิดกับประชาชนมากขึ้น ตามปัญหาที่พบแตกต่างกันไปในแต่ละพื้นที่ โดยการดำเนินงานแบบบูรณาการจะมีประสิทธิภาพได้ ก็ต่อเมื่อเกิดผลเป็นรูปธรรม ในการสร้างความเปลี่ยนแปลงทางด้านผลสัมฤทธิ์ของสุขภาพประชาชนที่เป็นไปในทางที่ดีขึ้น และส่งผลดีต่อสุขภาพของประชาชนในวงกว้าง ซึ่งจะต้องมีข้อมูลเชิงประจักษ์ จับต้องได้ ตลอดจนควรจะมีกฎหมายรองรับ เพื่อให้หน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ได้ดำเนินการอย่างจริงจัง มีความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของตน และเห็นความสำคัญของการดำเนินงานเพื่อแก้ปัญหาดังกล่าว (ปิยะสกล สกลสัตยาทร, 2561 : 1) รัฐบาลจึงได้แต่งตั้ง “คณะกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตอำเภอ (พชอ.)” ขึ้น ตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยคณะกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับอำเภอ พ.ศ. 2561 อันประกอบด้วย กระทรวงมหาดไทย กระทรวงสาธารณสุข ภาคประชาชน และภาคเอกชน เข้ามาดำเนินการแก้ไขปัญหาด้านสาธารณสุขในระดับอำเภอแบบบูรณาการ ตั้งแต่ปี 2559 - 2560 จำนวน 200 อำเภอ และในปี 2561 ได้มีดำเนินการเพิ่มอีก 678 อำเภอ เป็น 878 อำเภอ เพื่อยกระดับสุขภาพของประชาชนให้ดีขึ้น (เจษฎา โชคดำรงสุข, 2560 : 1)

จากการดำเนินงานข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีคำถามว่า คณะกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตอำเภออุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น มีกระบวนการทำงานร่วมกับหน่วยงานอื่นอย่างไร เนื่องจาก พชอ. ประกอบด้วยคณะกรรมการจากหลายภาคส่วน ซึ่งมีพื้นฐานความเข้าใจและมุมมองที่หลากหลาย (ปิยะสกล สกลสัตยาทร, 2562 : 1)โดยหากเจ้าหน้าที่สาธารณสุขและเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานต่าง ๆ ในเครือข่ายของ พชอ. มาดำเนินการร่วมกัน จะเกิดการส่งเสริมสุขภาพของประชาชนหรือไม่ ซึ่งจำเป็นต้องทำการศึกษาต่อไปดังนั้น ผู้วิจัยจึงเกิดความสนใจที่จะศึกษาวิธีการหรือกระบวนการในการทำงานของเจ้าหน้าที่สาธารณสุขและเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานต่างๆ ในเครือข่ายของ พชอ. อำเภออุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น ว่าแก้ไขในลักษณะบูรณาการหรือไม่และอย่างไร เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการแก้ไขและพัฒนาสุขภาพของประชาชนต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาวิธีการหรือกระบวนการในการทำงานของเจ้าหน้าที่สาธารณสุขและเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานต่างๆ ในเครือข่ายของ พชอ. อำเภออุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น ว่าแก้ไขในลักษณะบูรณาการหรือไม่ และอย่างไร

3. สมมติฐานการวิจัย

เจ้าหน้าที่สาธารณสุขและเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานต่างๆ ในเครือข่ายของ พชอ. อำเภออุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น มีลักษณะการดำเนินงาน ความรู้ ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่แตกต่างกัน

4. ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

สามารถนำผลการวิจัยไปเป็นแนวทางในการศึกษาและพัฒนาต่อยอดการดำเนินงานของคณะกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตอำเภออุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น ในการส่งเสริมสุขภาพของประชาชนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นต่อไป

5. วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่องการดำเนินงานของคณะกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตอำเภออุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น ในการส่งเสริมสุขภาพของประชาชน โดยมีรูปแบบของการการวิจัย เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพทำการเก็บรวบรวมข้อมูล 2 แบบ ได้แก่ การศึกษาวิจัยเอกสาร จากการศึกษาค้นคว้า และทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง โดยมีแหล่งที่มา คือ งานวิจัย บทความ หนังสือ สื่อทางอิเล็กทรอนิกส์ และเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง และการศึกษาวิจัยแบบสัมภาษณ์เจาะลึก เพื่อเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญโดยการสัมภาษณ์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับ พชอ. ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ในส่วนแรก คือ ตัวแทนภาครัฐ ได้แก่ นายอำเภอ ผู้อำนวยการโรงพยาบาล สาธารณสุขอำเภอ เกษตรอำเภอ ปศุสัตว์อำเภอ พัฒนาการอำเภอ ผู้กำกับสถานีตำรวจนายก อบต. และผู้อำนวยการโรงเรียนในพื้นที่ ส่วนที่สอง คือ ตัวแทนภาคเอกชน ได้แก่ มูลนิธิพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนเพื่อคุณภาพชีวิต จังหวัดขอนแก่น และส่วนสุดท้าย คือ ตัวแทนภาคประชาชน ได้แก่ ตัวแทนอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) และจิตอาสา เพื่อสัมภาษณ์ในประเด็นเดียวกัน คือ เรื่องวิธีการและกระบวนการในการทำงานของเจ้าหน้าที่สาธารณสุขและเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานต่าง ๆ ในเครือข่ายของ พชอ. สำหรับการวิเคราะห์ผลการศึกษา ผู้วิจัย ได้วิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกให้สัมฤทธิ์ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยและนำเสนอโดยการพรรณนาความที่ผ่านการวิเคราะห์เนื้อหา และการสังเคราะห์เนื้อหา

6. ผลการวิจัย

6.1 คณะกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตอำเภออุบลรัตน์ มีการกำหนดประเด็น การดำเนินงานแก้ไขใน 3 ด้านหลักที่สำคัญ โดยสามารถแยกอธิบายได้ ดังนี้

6.1.1 คนอุบลรัตน์ไม่ทอดทิ้งกัน ดูแลกลุ่มติดบ้าน ติดเตียง ผู้พิการ ผู้ด้อยโอกาส ซึ่งในการดำเนินงาน จะประกอบด้วย สาธารณสุขอำเภอเป็นผู้มีหน้าที่จัดหางบประมาณมาสนับสนุนการจัดทำโครงการตรวจเยี่ยมผู้ป่วยตามตำบล และผู้อำนวยการโรงพยาบาลมีหน้าที่จัดหาเจ้าหน้าที่ เพื่อลงพื้นที่ตรวจเยี่ยมผู้ป่วยติดเตียง ตามตำบลต่างๆ ของอำเภออุบลรัตน์ รวมถึงให้บริการต่างๆ เช่น การทำแผล อีกทั้งทางโรงพยาบาลก็ได้ระดมทุนจากภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ไปซื้ออุปกรณ์ทางการแพทย์ไว้ประจำในแต่ละตำบล ซึ่งก็ได้มีภาคเอกชนเห็นความสำคัญ เข้ามาร่วมสนับสนุนทรัพยากร ในด้านงบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ต่างๆ ร่วมกับหน่วยงานสาธารณสุข เพื่อสร้างและปรับปรุงบ้านให้กับผู้ด้อยโอกาส เป็นต้น ส่งผลให้กลุ่มคนเหล่านี้มีสุขภาพและความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

6.1.2 การคัดแยกขยะต้นทาง (หมู่บ้านน่าอยู่ น่ามอง) ซึ่งแต่เดิมเป็นหน้าที่หลักของ นายก อบต. เทศบาล ในองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) และงบประมาณสนับสนุนหลักก็มาจาก อปท. แต่เมื่อมี พชอ. ขึ้นมา ทำให้มีการจัดทำโครงการที่มีร่วมมือจาก โรงพยาบาล อสม. จิตอาสา ในการคัดแยกขยะที่ต้นทาง เช่น โรงพยาบาลจะทำการคัดแยกขยะติดเชื้อ ก่อนนำไปทิ้งเพื่อป้องกันผลกระทบที่จะเกิดอันตรายต่อประชาชน อสม. จิตอาสา ก็จะมีหน้าที่ไปอบรม ให้ความรู้ชาวบ้านเกี่ยวกับการคัดแยกขยะในครัวเรือน หมู่บ้าน ตำบลต่างๆ เพื่อเป็นการแบ่งเบาภาระการดำเนินงานของหน่วยงานซึ่งมีหน้าที่ดังกล่าวโดยตรง ทั้งนี้เมื่อประชาชนได้อาศัยอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดี ก็จะส่งผลให้สุขภาพดี ปราศจากโรคภัย ไข้เจ็บไปด้วย

6.1.3 อุบัติเหตุทางถนน ซึ่งเป็นบทบาทและหน้าที่หลักของ เจ้าหน้าที่ตำรวจ ในฐานะเป็นผู้บังคับใช้กฎหมาย แต่หน่วยงานดังกล่าวไม่มีงบประมาณมาดำเนินการ จึงเกิดความร่วมมือจาก สาธารณสุขอำเภอ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่มีงบประมาณมาสนับสนุนในด้านจัดหาทรัพยากร เช่น การปรับปรุงถนน ติดไฟถนนเพิ่ม ติดป้ายจำกัดความเร็ว เพื่อลดการเกิดอุบัติเหตุให้น้อยลง และจัดกิจกรรมความปลอดภัยทางถนนร่วมกัน โดยการมีส่วนร่วมของ โรงพยาบาล สถานศึกษา ที่มีการจัดหาบุคลากรไปรณรงค์ลดอุบัติเหตุตลอดจนมีการ ตั้งด่านตรวจหมวกกันน็อคตรวจใบขับขี่ ติดป้ายจำกัดความเร็ว ในพื้นที่ชุมชน และโรงเรียน เพื่อช่วยลดอัตราการบาดเจ็บ เสียชีวิต จากอุบัติเหตุ ซึ่งถือเป็นการส่งเสริมสุขภาพประชาชนทางหนึ่ง

6.2 มุมมองเกี่ยวกับบทบาทและหน้าที่ของภาครัฐ ที่มีต่อการดำเนินงานของ พชอ. ในการส่งเสริมสุขภาพของประชาชน พบว่า มีความรู้ ความเข้าใจ ที่แตกต่างกันออกไป ดังนี้

6.2.1 นายอำเภอ ในสังกัดกระทรวงมหาดไทย ดำรงตำแหน่งเป็นประธานการประชุมของ พชอ. มีบทบาทและหน้าที่สำคัญในการควบคุม สั่งการ ตั้งแต่กำหนดประเด็นดำเนินงานแก้ปัญหาใน 3 ด้านข้างต้น ซึ่งจะต้องอาศัยข้อมูลจากภาคส่วนต่างๆ ไม่ว่าจะเป็น โรงพยาบาล สาธารณสุขอำเภอ เทศบาล อบต. เพื่อกำหนดเป็นนโยบายให้เป็นรูปธรรม แล้วมอบหมายหน้าที่ให้แต่ละหน่วยงานไปดำเนินการ ทั้งนี้นายอำเภอมีเพียงอำนาจสั่งการ แต่ไม่มีงบประมาณสำหรับการดำเนินงานในภาพรวม จึงต้องอาศัยงบประมาณจากภาคส่วนอื่นๆ มาร่วมสนับสนุนการดำเนินงานเพื่อส่งเสริมสุขภาพของประชาชน

6.2.2 ผู้อำนวยการโรงพยาบาล สังกัดกระทรวงสาธารณสุข มีบทบาทในฐานะเป็นรองประธานการประชุมของ พชอ. โดยมีหน้าหลักเกี่ยวข้องกับเรื่องสุขภาพในทุกด้าน ได้แก่ การส่งเสริม สนับสนุน ป้องกัน ฟื้นฟู และให้ความรู้ ซึ่งทางเจ้าหน้าที่ของโรงพยาบาลจะมีการลงพื้นที่ เพื่อตรวจเยี่ยมกลุ่มผู้ป่วย และให้บริการทางการแพทย์นอกสถานที่ในตำบลต่างๆ นอกจากนี้ การคัดแยกขยะ ทางโรงพยาบาลได้มีการจัดสรรบุคลากรร่วมลงพื้นที่ไปช่วยจัดเก็บขยะ และขนย้ายขยะไปยังจุดคัดแยก เพื่ออำนวยความสะดวกให้กับประชาชน ในการนำขยะไปขายแล้วนำเงินมาทำประโยชน์พัฒนาชุมชนต่อไป ส่วนด้านอุบัติเหตุทางถนน โรงพยาบาลก็ได้มีการส่งเจ้าหน้าที่ เข้าร่วมอบรมในการรณรงค์ลดการเกิดอุบัติเหตุในพื้นที่กับภาคส่วนอื่นๆ ซึ่งจะไม่ได้เป็นเจ้าภาพหลักในด้านสถานที่ และงบประมาณ สำหรับการขับเคลื่อนเรื่องนี้

6.2.3 สาธารณสุขอำเภอ สังกัดกระทรวงสาธารณสุข มีบทบาทในฐานะเป็นเลขานุการในการประชุมของ พชอ. โดยทำหน้าที่หลักในการส่งเสริมและป้องกันโรค และเก็บข้อมูลเกี่ยวกับสุขภาพในพื้นที่ เช่น จำนวนผู้ป่วย ปริมาณขยะติดเชื้อที่เกิดจากโรงพยาบาล อัตราการบาดเจ็บ เสียชีวิตจากอุบัติเหตุ เป็นต้น เพื่อนำไปเสนอในที่ประชุมให้ลงมติ จึงเกิดเป็นประเด็นการดำเนินงานแก้ไขซึ่งประกอบด้วย 3 ด้าน ข้างต้น ทั้งนี้ สาธารณสุขอำเภอ ถือว่ามีบทบาทหน้าที่สำคัญในการจัดสรรงบประมาณ เนื่องจาก งบประมาณส่วนกลางของ พชอ. มาจากสาธารณสุขอำเภอเป็นหลัก ซึ่งพบว่าไม่เพียงพอต่อการต่อการสนับสนุนการดำเนินงานโดยรวม

6.2.4 เกษตรอำเภอ สังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ มีบทบาทและหน้าที่ดูแลในเรื่องของการประกอบอาชีพทางเกษตรของประชาชนในพื้นที่ ถ่ายทอดความรู้ การจัดการผลผลิตทางการเกษตรให้ปลอดสารพิษ สารเคมีและไม่ได้ทราบข้อมูลในการส่งเสริมสุขภาพของ พชอ. เนื่องจาก มองว่าเป็นหน้าที่หน่วยงานสาธารณสุข และไม่ใช่หน้าที่หลักของเกษตรอำเภอในการดำเนินงานเกี่ยวกับสุขภาพ

6.2.5 ปศุสัตว์อำเภอ สังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ มีบทบาทและหน้าที่ดำเนินการเกี่ยวกับสุขภาพสัตว์ การผสมเทียม สุขอนามัย และสิ่งแวดล้อมด้านการปศุสัตว์ เพื่อให้สัตว์ปลอดโรค ไม่มีโรคมาสู่คน และควบคุมผลผลิตอาหารจากเนื้อสัตว์มีคุณภาพปลอดภัย ซึ่งมองว่าเป็นการดำเนินงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับสุขภาพของประชาชน แต่ไม่ใช่บทบาทหน้าที่เฉพาะของหน่วยงานในการทำงานด้านสุขภาพ ตลอดจนไม่ทราบเกี่ยวกับการดำเนินงาน พชอ.

6.2.6 พัฒนาการอำเภอ มีบทบาทและหน้าที่เกี่ยวข้องกับเรื่องของการส่งเสริมอาชีพให้แก่ครัวเรือน เก็บข้อมูลเชิงบูรณาการที่ความจำเป็นต่อการพัฒนาให้แก่นายอำเภอ เพื่อหางบประมาณจากภาคส่วนต่างๆ มาพัฒนาอำเภอ ไม่ว่าจะเป็น เรื่องแหล่งน้ำ ถนนหนทาง รายได้ขั้นพื้นฐาน ซึ่งจะเน้นวิชาการเป็นส่วนใหญ่ ตลอดจนไม่ทราบถึงประเด็นการขับเคลื่อนของ พชอ. ว่าเกี่ยวกับเรื่องใดบ้าง

6.2.7 ผู้กำกับสถานีตำรวจ มีบทบาทและหน้าที่ในฐานะผู้บังคับใช้กฎหมาย โดยจะเน้นดูแลเรื่องอุบัติเหตุทางถนน ในการตรวจจับหมวกกันน็อค รถแต่งซิ่ง ในพื้นที่ชุมชน และบริเวณสถานศึกษา ทั้งนี้ทางผู้กำกับสถานีตำรวจ ได้มีการมีการดำเนินงานร่วมกับสาธารณสุขอำเภอที่สนับสนุนงบประมาณเข้ามาจัดกิจกรรมต่างๆ เพื่อรณรงค์ลดอุบัติเหตุทางถนน เนื่องจาก ไม่มีงบประมาณสำหรับการดำเนินงานดังกล่าว อีกทั้ง พบว่า เจ้าหน้าที่ตำรวจส่วนใหญ่ ยังไม่ทราบถึงบทบาทและหน้าที่ในการดำเนินงานร่วมกับ พชอ. อย่างชัดเจน

6.2.8 นายก อบต. สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีบทบาทและหน้าที่ดูแล เกี่ยวกับเรื่อง ประปา ไฟฟ้า ถนนหนทางในพื้นที่ สาธารณูปโภคทั่วๆ ไป ซึ่งเป็นหน่วยงานที่มีงบประมาณสนับสนุนการคัดแยกขยะต้นทาง เนื่องจาก เป็นหน้าที่ของ อบต เทศบาล ในการขน เก็บ ถ่ายโอน ทำลาย และจัดซื้อถังขยะ แต่เดิมอยู่แล้ว ส่วนในประเด็นอุบัติเหตุทางถนน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ก็มีงบประมาณสำหรับการสนับสนุนในเรื่องการปรับปรุงถนน ติดไฟถนนเพิ่ม เพื่อลดการเกิดอุบัติเหตุ ซึ่งจะไม่ได้เกี่ยวกับสุขภาพโดยตรง ทั้งนี้ นายก อบต. พอจะทราบเกี่ยวกับการดำเนินงานของ พชอ. อยู่บ้าง แต่ไม่ทราบถึงเป้าหมายที่แท้จริงของ พชอ. ว่าต้องการจะเน้นแก้ปัญหาเรื่องใดเป็นการเฉพาะ เพราะที่ผ่านมาดำเนินการในหลายเรื่อง

6.2.9 ผู้อำนวยการโรงเรียนในพื้นที่ สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ มีบทบาทและหน้าที่ในการพัฒนาให้ความรู้ การศึกษาแก่นักเรียน รวมถึงยังมีหน้าที่ดูแลในเรื่องอื่นๆ เช่น มอบหมายให้ ครู บุคลากรในโรงเรียน ไปอบรมให้ความรู้ และป้องกันการเกิดอุบัติเหตุกับนักเรียน โดยใช้มาตรการจัดการ เช่น จับหมวกกันน็อค ตรวจใบขับขี่ หากไม่ปฏิบัติตามกฎจราจร ก็จะลงโทษให้บำเพ็ญประโยชน์ ทั้งนี้ โดยส่วนใหญ่ครู และบุคลากรในโรงเรียนยังขาดความเข้าใจในบทบาทและหน้าที่ ที่ได้รับมอบหมายซึ่งไม่มีความชัดเจนและเสมือนทำหน้าที่ซ้ำซ้อนกับหน่วยงานที่มีอยู่แต่เดิม

6.3 มุมมองของตัวแทนภาคเอกชน ได้แก่ มูลนิธิพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน เพื่อคุณภาพชีวิตดี ซึ่งเป็นองค์กรเอกชนที่ตั้งขึ้นในอำเภออุบลรัตน์ มองว่า องค์กรมีบทบาทและหน้าที่ แก้ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมต่างๆ ในชุมชน ไม่ว่าจะเป็น ดินเค็ม ป่าไม้ถูกทำลาย ฝนแล้ง ทำเกษตรโดยใช้สารเคมี เป็นต้น โดยมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตและคุณภาพสิ่งแวดล้อมในพื้นที่จากการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ตัวอย่าง เช่น โครงการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนเพื่อคุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อมที่ดี จ.ขอนแก่น ทั้งนี้ ทางมูลนิธิฯ ไม่ได้มีอำนาจหน้าที่จะต้องไปดำเนินงานร่วมกับ พชอ. เป็นการเฉพาะ ส่วนใหญ่ถ้ามีประเด็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับ หน้าที่ของมูลนิธิฯ ก็จะมีการส่งตัวแทนไปเข้าร่วมการประชุมในบางครั้ง ทั้งนี้ ทางมูลนิธิจะมีงบประมาณจากกองทุนต่างๆ สำหรับการดำเนินงานของหน่วยงานแยกต่างหากอยู่แล้ว ซึ่งไม่ได้ไปพึ่งงบประมาณจากภาคส่วนอื่น แต่จะเป็นการให้งบประมาณเพื่อสนับสนุนหน่วยงานอื่นมากกว่า เช่น สนับสนุนทรัพยากรในด้านงบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ต่างๆ ร่วมกับหน่วยงานสาธารณสุข เพื่อสร้างและปรับปรุงบ้านให้กับผู้ด้อยโอกาส เป็นต้น

6.4 มุมมองของตัวแทนภาคประชาชน ได้แก่ ตัวแทนอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) และจิตอาสา ซึ่งเป็นตัวแทนของภาคประชาชน มีบทบาทและหน้าที่ช่วยแก้ปัญหาทั่ว ๆ ไป ไม่จำกัดเฉพาะด้านสุขภาพ ซึ่งเกิดจากความสมัครใจเป็นหลัก ทั้งนี้ อสม.หรือจิตอาสา ส่วนใหญ่ไม่ทราบถึงการดำเนินงานเกี่ยวกับ พชอ. แต่ก็มีบางส่วนที่เคยเข้าร่วมประชุม พชอ. ทำให้ทราบว่าเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตและเคยเข้าร่วมดำเนินงาน เช่น การมีส่วนร่วมไปอบรมให้ความรู้การคัดแยกขยะ เป็นต้น

6.5 หน่วยงานในเครือข่าย ของ พชอ. ส่วนใหญ่ ยังไม่ได้มีส่วนร่วมกับการดำเนินงานตามประเด็นข้างต้น เนื่องจาก ยังขาดความรู้ ความเข้าใจ ในบทบาทและหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนงบประมาณ มีการแยกส่วนกัน ไม่เพียงพอต่อการบริหารจัดการ สะท้อนให้เห็นถึงการทำงานที่ยังขาดการบูรณาการ อันจะส่งผลให้การดำเนินงานในการส่งเสริมสุขภาพของประชาชนไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร

7. อภิปรายผลการวิจัย

7.1 การดำเนินงานของคณะกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตอำเภออุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น ในการส่งเสริมสุขภาพของประชาชน ผู้วิจัยได้ศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลจาก เอกสาร ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเพื่อพิจารณาประกอบกัน พบว่า การทำงานร่วมกันระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน ยังขาดการบูรณาการ ส่งผลให้การดำเนินงานในการส่งเสริมสุขภาพของประชาชนไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร

7.2 การดำเนินงานของ พชอ. มีข้อจำกัด คือ ขาดการทำงานเป็นทีม โดยจะมุ่งเน้นแก้ไขปัญหาด้านสุขภาพเป็นหลัก ทำให้เจ้าหน้าที่ของหน่วยงานต่างๆ ในเครือข่ายของ พชอ. ส่วนใหญ่ ไม่มีความรู้ ความเข้าใจ ในบทบาทหน้าที่ซึ่งได้รับมอบหมาย และไม่ทราบเกี่ยวกับการดำเนินงานของ พชอ. ชี้ให้เห็นว่ามีเพียงนายอำเภอ ผู้อำนวยการโรงพยาบาล และสาธารณสุขอำเภอ ในฐานะที่เป็นคณะกรรมการฯ ที่บทบาทและหน้าที่หลักในการดำเนินงานดังกล่าว ทั้งนี้ การสร้างเสริมความรู้ ความเข้าใจร่วมกัน ระหว่างหน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชนที่เกี่ยวข้องกับปัญหา ทั้งในทางตรงและทางอ้อมอย่างประสานสอดคล้องกลมกลืนกัน จะช่วยก่อให้เกิดพลังในการบรรเทาและขจัดปัญหาเหล่านั้น ให้มีประสิทธิผลทางด้านสาธารณสุขที่สำคัญในพื้นที่ (รสริน วงศ์คำปัน, พงษ์เสฐียร เหลืองอลงกต, 2561 : 224)

7.3 ด้านงบประมาณก็เป็นอีกข้อจำกัดหนึ่ง เนื่องจาก งบประมาณหลักที่สนับสนุนการดำเนินงาน พชอ. จะมาจากสาธารณสุขอำเภอ ซึ่งไม่เพียงพอต่อบริหารจัดการโดยรวม และงบประมาณจากหน่วยงานอื่นๆ ในเครือข่ายของ พชอ. มีลักษณะแยกส่วนกัน เช่น ประเด็นผู้ป่วยติดเตียง ติดบ้าน ผู้ด้อยโอกาส ก็มีงบประมาณสนับสนุนหลักจากสาธารณสุขอำเภอ และงบประมาณจากภาคเอกชน ที่มาสนับสนุนสร้างบ้านให้กลุ่มผู้ด้อยโอกาส ประเด็นคัดแยกขยะต้นทาง ก็เป็นงบประมาณจากเทศบาล และประเด็นอุบัติเหตุทางถนน เป็นงบประมาณจากเทศบาล และสาธารณสุขอำเภอ ซึ่งตำรวจไม่มีงบประมาณสำหรับบริหารจัดการดังกล่าว จึงสะท้อนให้เห็นถึง รูปแบบการดำเนินงานแบบบูรณาการแต่ยังไม่สมบูรณ์ เป็นเหตุให้การดำเนินงานไม่ปรากฏรูปแบบที่ชัดเจน ไม่มีการดำเนินงานร่วมกับหน่วยงานอื่นๆ อย่างเป็นรูปธรรม เท่าที่ควร (ภูดิท เตชาติวัฒน์, 2561 : 82)

7.4 ความคิดเรื่องการดำเนินงานเชิงบูรณาการ เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นยากในประเทศไทย เพราะประเทศไทยเป็นประเทศที่มีลักษณะการทำงานแบบแยกส่วน เป็นอิสระจากกัน เพราะระบบหน่วยงานของรัฐต่างๆ ได้แก่ กระทรวง ทบวง กรม จะมีภารกิจ หน้าที่ และกฎหมายที่บังคับเป็นการเฉพาะ สำหรับปกป้องรักษาประโยชน์ของแต่ละองค์กร ทำให้ไม่สามารถทำงานก้าวก่ายซึ่งกันและกันได้

7.5 แนวความคิดในการทำงานเรื่องเดียวกันข้ามต่างกระทรวง เป็นสิ่งที่ยากทั้งในแง่วัฒนธรรม นิตินัย พฤตินัย ฉะนั้น การทำงานเชิงนี้ ควรจะเป็นแนวความคิดในระดับประเทศ ประเทศไทยจะพัฒนาได้จะต้องพัฒนาเชิงบูรณาการ โดยที่กำหนดประเด็นหลักเพื่อนำไปสู่การพัฒนา ตัวอย่างเช่น ยุคปัจจุบันเป็นยุคไทยแลนด์ 4.0 หรือ ยุคดิจิตอล เทคโนโลยี ผู้นำของประเทศจะต้องมีเป้าหมายว่าเราจะร่วมกันกำหนดนโยบายให้มีความชัดเจนได้อย่างไร และถามว่าทุกหน่วยงานจะมาช่วยกันให้ประเทศไทย เป็นประเทศที่มีความมั่งคั่ง เจริญก้าวหน้า บนเศรษฐกิจฐานยุคไทยแลนด์ 4.0 หรือ ยุคดิจิตอล เทคโนโลยี ได้อย่างไร เป็นต้น

7.6 รูปแบบการดำเนินงานเฉพาะในระดับอำเภอ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงแนวความคิดในการทำงานเรื่องเดียวกันข้ามต่างกระทรวง ที่พบว่า ขาดการบูรณาการในการแก้ไขปัญหาร่วมกัน เนื่องด้วย ข้อจำกัดต่างๆ ที่กล่าวมาข้างต้น ซึ่งหากแก้ไขข้อจำกัดเหล่านี้ได้ ก็จะส่งผลให้ พชอ. เป็นคณะกรรมการที่มีศักยภาพและสามารถดำเนินการแก้ไขปัญหาและพัฒนาบริการสาธารณสุขให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เหนือไปกว่านั้น จะเห็นว่า ยังเป็นปัญหาระดับประเทศ ที่ต้องมีการพัฒนาต่อยอดการดำเนินงานเชิงบูรณาการให้ก้าวทันต่อยุคไทยแลนด์ 4.0 หรือ ยุคดิจิตอล เทคโนโลยี สำหรับพัฒนาประเทศให้มีความมั่งคั่ง เจริญก้าวหน้า และก้าวทันต่อสภาวการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วต่อไป

8. ข้อเสนอแนะ

8.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

คณะกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตอำเภอ สามารถทำงานบูรณาการร่วมกันได้ ควรจะพัฒนาและกำหนดเป็นนโยบายจากรัฐบาลว่าหน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน จะต้องทำงานร่วมกัน ในการนี้ ผู้นำต้องมีความมุ่งมั่นทางการเมือง (Political Will) เล็งเห็นถึงความสำคัญในการพัฒนาแนวทางในการทำงานร่วมกัน และมีนโยบายในการจัดสรรงบประมาณเข้ามาสนับสนุนการดำเนินงานเชิงบูรณาการดังกล่าว

8.2 ข้อเสนอแนะสำหรับผู้ปฏิบัติ

ควรเสริมสร้าง ความรู้ ความเข้าใจ ในบทบาทและหน้าที่ของเจ้าหน้าที่หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้มีความชัดเจน เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมและบูรณาการในเรื่องสาธารณสุขอย่างยั่งยืน ซึ่งจะส่งผลให้การดำเนินงานส่งเสริมสุขภาพของประชาชนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพตามไปด้วย

8.3 ข้อเสนอแนะการวิจัยต่อไป

ควรพัฒนาต่อยอด โดยนำรูปแบบการดำเนินงานเชิงบูรณาการมาประยุกต์ใช้กับนโยบายระดับประเทศให้ก้าวทันต่อยุคไทยแลนด์ 4.0 หรือ ยุคดิจิตอล เทคโนโลยี เพื่อพัฒนาประเทศให้มีความมั่งคั่ง เจริญก้าวหน้า และก้าวทันต่อสภาวการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วต่อไป ตลอดจนพัฒนาระบบติดตามการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ เช่น ระบบออนไลน์ เพื่อให้สามารถเข้าถึงได้ง่าย ในการแลกเปลี่ยนการเรียนรู้ร่วมกัน เป็นต้น

9. เอกสารอ้างอิง

จอน อึ๊งภากรณ์. (2562). **ปาฐกถา จากหลักประกันสุขภาพ เดินหน้าสู่รัฐสวัสดิการครบวงจร.** สืบค้นเมื่อ 19 กรกฎาคม 2562. จาก https://www.hfocus.org/content/2019/01/16736

เจษฎา โชคดำรงสุข. (2560). **สธ.ตั้งเป้าปี 61 ทุกอำเภอมี คกก.พัฒนาคุณภาพชีวิต หลังนำร่อง 200 อำเภอได้ผลดี.** สืบค้นเมื่อ 31 กรกฎาคม 2562. จาก https://www.hfocus.org/content/201711/15001

ปังปอนด์ รักอำนวยกิจ และพิริยะ ผลพิรุฬห์. (2550). **ความสุขกายสบายใจของคนเมือง.** สืบค้นเมื่อ 19 กรกฎาคม 2562. จาก http://www.ipsr.mahidol.ac.th

ปิยะสกล สกลสัตยาทร. (2561). **สธ. หนุนวิจัย R2R ยกระดับบุคลากรสุขภาพพื้นที่.** สืบค้นเมื่อ 28 กรกฎาคม 2562. จาก https://www.bangkokbiznews.com/pr/detail/48325

ปิยะสกล สกลสัตยาทร. (2562). **เชื่อมมติสมัชชาสุขภาพชาติ – พชอ. ยกระดับ – พัฒนาคุณภาพชีวิตทุกอำเภอทั่วประเทศ.** สืบค้นเมื่อ 31 กรกฎาคม 2562. จาก https://www.hfocus.org/content/2019/03/16918

รสริน วงศ์คำปัน, พงษ์เสฐียร เหลืองอลงกต. (2561). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อคุณภาพการให้บริการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นภาคตะวันออก. **วารสารสถาบันเทคโนโลยีแห่งสุวรรณภูมิ.** 1(1). 220–236.

ภูดิท เตชาติวัฒน์. (2561). **โครงการวิจัย เพื่อการสังเคราะห์ทางเลือกของการพัฒนาระบบบริการสุขภาพเขตเมือง เขตสุขภาพที่ 3.** วิทยานิพนธ์สาขาสาธารณสุขศาสตร์. สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข.

วิพรรณ ประจวบเหมาะ. (2542). **ผู้สูงอายุในประเทศไทย : แนวโน้ม คุณลักษณะ และปัญหา.** สืบค้นเมื่อ 20 กรกฎาคม 2562. จาก http://hp.anamai.moph.go.th/soongwai/ statics/about/soongwai/topic004.php

สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข. (2557). **เขตสุขภาพ : เห็นด้วยหรือคัดค้าน ?.** สืบค้นเมื่อ 26 กรกฎาคม 2562. จาก https://hsri.or.th/researcher/media/news/detail/5960

อดิศร์ อิศรางกูร ณ อยุธยา. (2559). **5ปัญหาสิ่งแวดล้อมระดับชาติโจทย์ใหญ่ท้าทายพัฒนา.** สืบค้นเมื่อ 22 กรกฎาคม 2562. จาก https://tdri.or.th/2016/08/2016-08-14/

10. คำขอบคุณ

การวิจัยฉบับนี้สำเร็จได้ด้วยดีผู้วิจัยจึงใคร่ขอขอบคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.พีรสิทธิ์ คำนวณศิลป์ อาจารย์ที่ปรึกษาที่ได้กรุณาให้คำปรึกษา ชี้แนะ แนะนำ จนการวิจัยสำเร็จลุล่วงไปด้วยความเรียบร้อย ได้ผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์เป็นที่พึงพอใจ และที่สำคัญการวิจัยฉบับนี้จะสำเร็จไม่ได้ หากไม่ได้รับการสนับสนุนจาก คณบดีคณะวิทยาลัยปกครองท้องถิ่น ที่ให้ความช่วยเหลือในการลงพื้นที่สัมภาษณ์เพื่อเก็บข้อมูลการวิจัย ซึ่งผู้วิจัยต้องขอขอบคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้ ขอขอบคุณผู้บริหาร พนักงานราชการ และผู้ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานของคณะกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตอำเภออุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น ทุกท่าน ที่ได้ให้ข้อมูลการวิจัยตามแบบสัมภาษณ์ เกี่ยวกับวิธีการหรือกระบวนการในการทำงานของเจ้าหน้าที่สาธารณสุขและเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานต่างๆ ในเครือข่ายของ พชอ. อำเภออุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น สุดท้ายนี้ ผู้วิจัยหวังว่าการวิจัยครั้งนี้จะเป็นประโยชน์ทางการศึกษา และประชาชนโดยรวมต่อไป

การบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 20

The Management Under Good Governance of School Administrations Affecting Job Satisfaction of Teachers Under the Office of the Secondary Education Service Area 20

บัณฑิต หาญธงชัย[1]
Bandit Hanthongchai[1]
ทำวิจัยเมื่อ พ.ศ. 2562
Email. : dr.bandit98@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1)ศึกษาการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา 2)ศึกษาความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของครู 3)ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษากับความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของครู และ 4)สร้างสถานการณ์พยากรณ์ความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของครู กลุ่มตัวอย่างเป็นครูผู้สอน จำนวน 325 คน ได้มาโดยการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ แบ่งเป็นแบบสอบถามการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล มีความเชื่อเท่ากับ .990 และแบบสอบถามความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของครู มีความเชื่อมั่นเท่ากับ .960 วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสถิติสำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์หาความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน และวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณโดยวิธีวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน

ผลการวิจัยพบว่า 1)การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 20 ทั้งโดยรวมและรายด้านทุกด้านอยู่ในระดับมาก 2)ความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 20 ทั้งโดยรวมและรายด้านทุกด้านอยู่ในระดับมาก 3)ผลศึกษาการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา มีความสัมพันธ์ทางบวกกับความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของครูทั้งโดยรวมและรายด้านโดยมีความสัมพันธ์อยู่ในระดับปานกลาง 4)สมการพยากรณ์ความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การ

---

[1] มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี

[1] Udon Thani Rajabhat University, Thailand.

* ได้รับบทความ: 28 สิงหาคม 2562; แก้ไขบทความ: 3 ตุลาคม 2562; ตอบรับการตีพิมพ์: 18 ตุลาคม 2562

Received: August 28, 2019; Revised: October 3, 2019; Accepted: October 18, 2019

ศึกษามัธยมศึกษา เขต 20 โดยใช้การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาเป็นตัวแปรพยากรณ์ มีการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลด้านหลักคุณธรรม/จริยธรรม(X_{10}) ด้านหลักการมีส่วนร่วม/การมุ่งเน้นฉันทามติ(X_9) ด้านหลักนิติธรรม(X_6) ด้านหลักการตอบสนอง(X_3) ด้านหลักความเสมอภาค(X_7) และด้านหลักประสิทธิภาพ(X_1) เป็นตัวแปรพยากรณ์ที่สามารถพยากรณ์ได้

คำสำคัญ : 1. การบริหารตามหลักธรรมาภิบาล 2. ผู้บริหารสถานศึกษา 3. ความพึงพอใจ

ABSTRACT

The purpose of this research were to :1) stud the management under good governance of school administrators, 2) study job satisfaction of the teachers under the Secondary Educational Service Area Office 20. 3) study the correlation between the management under good governance of school administrators and job satisfaction of the teachers, and 4) create a predictive equation of the management under good governance of school administrators and job satisfaction of the teachers under the Secondary Educational Service Area 20. The samples consisted of 325 teachers from stratified random sampling. The research instruments were a 5 level-rating-scale questionnaire with the discrimination of the good governance of school administrators at .990 reliability and the satisfaction on operation of the teachers under the Secondary Educational Service Area 20 .960 reliability. The statistical techniques employed in data analysis were frequency, percentage, mean, standard deviatin, Pearson product moment correlation coefficient and stepwise multiple regression analysis using the Statistical Package for the Social Sciences.

The results were as follows. 1. The management under good governance of school administrators under the Secondary Educational Service Area 20 was at a high level. 2. Job satisfaction of the teachers under the Secondary Educational Service Area 20 was at a high level 3. The management under good governance of school administrators and job satisfaction of the teachers under the Secondary Educational Service Area 20 were related at a medium level. 4. The predictive equations of job satisfaction of the teachers under the Secondary Educational Service Area 20 by using the management under good governance of school administrators as the predictive variables included the management under good governance of school administrators of Morality/Ethics (X_{10}) Participation/Consensus Oriented(X_9) Rule of Law(X_6) Responsiveness (X_3) Equity(X_7) and Efficiency(X_1).

Keywords : 1. Management under Governance 2. School Administrations 3. Satisfaction

1. ความสำคัญและที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัย

ภาคราชการไทยได้ดำเนินการสร้าง “ธรรมาภิบาล” ขึ้น มีการออกระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการสร้างระบบการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี พ.ศ. 2542 และต่อมาได้ตราพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546 จนกระทั่งถึงใน ปี พ.ศ. 2552 สำนักงาน ก.พ.ร. จึงได้ศึกษาและจัดทำเกณฑ์สำหรับใช้ประเมินเพื่อจัดระดับการกำกับดูแลองค์การภาครัฐตามหลักธรรมาภิบาลของการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี (Good Governance Rating) ขึ้นเพื่อนำไปใช้สำรวจและประเมินระดับธรรมาภิบาลของส่วนราชการและจังหวัด (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ, 2542 : 4) ต่อมาในปี พ.ศ. 2555 ได้ทบทวนและวิเคราะห์หลักธรรมาภิบาลของการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีใหม่และจัดทำหลักธรรมาภิบาลของการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีมีความง่ายต่อความเข้าใจและสะดวกต่อการจดจำและการนำไปปฏิบัติ รวมทั้งมีความเหมาะสมกันและสอดคล้องกับสภาพบริบทของประเทศไทย ซึ่งได้นำเอาประเด็นที่มีความสัมพันธ์กันรวมไว้ด้วยกันเป็นหมวดหมู่โดยประกอบด้วย 4 หลักการสำคัญและ 10 หลักการย่อยคือ 1) การบริหารจัดการภาครับแนวใหม่ ประกอบด้วย หลักประสิทธิภาพ หลักประสิทธิผล และหลักการตอบสนอง 2) ค่านิยมประชาธิปไตยประกอบด้วยหลักภาระรับผิดชอบสามารถตรวจสอบได้ หลักความเปิดเผยโปร่งใส หลักนิติธรรมและหลักความเสมอภาค 3) ประชารัฐ ประกอบด้วยหลักการกระจายอำนาจ และหลักการมีส่วนร่วมการมุ่งเน้นฉันทามติและ 4) ความรับผิดชอบทางการบริหารประกอบด้วย หลักคุณธรรมจริยธรรม (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ, 2555 : 18-19) ดังนั้น หลักธรรมาภิบาลเป็นหลักการบริหารแบบปกครองที่มุ่งประโยชน์สูงสุดของประชาชน และประเทศชาติโดยยึดหลักเหตุผลและความเป็นธรรมหลักธรรมมาภิบาลจึงเป็นทั้งหลักการ(Principles) และแนวทาง (Guidelines) สำหรับการปฏิบัติให้เป็นไปตามหลักการที่กำหนด (ปธาน สุวรรณมงคล, 2558 : 5)

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 ได้กำหนดสาระสำคัญให้กระทรวงศึกษาธิการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษา ทั้งด้านวิชาการ งบประมาณการบริหารงานบุคคล และการบริหารทั่วไป ไปยังคณะกรรมการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และสถานศึกษาโดยตรง เพื่อให้การจัดการศึกษาเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์สมบูรณ์ เป็นคนดี มีความสามารถและอยู่ร่วมกับสังคมอย่างมีความสุข มาตรา 35 แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2546 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2553 ได้กำหนดให้สถานศึกษาที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐานมีสถานะเป็น “นิติบุคคล” เพื่อให้สถานศึกษามีความเข้มแข็ง คล่องตัว และสามารถบริหารจัดการได้อย่างเป็นอิสระ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2556 : 1) ดังนั้นสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นองค์กรของรัฐที่เป็นหลักสำคัญในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้มีการปฏิรูปการศึกษาให้ดีขึ้นกว่าเดิม จึงได้มีการนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในการบริหารจัดการศึกษา กำหนดให้มีการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษา ทั้งด้านวิชาการ ด้านงบประมาณ ด้านบุคคล และด้านบริหารทั่วไปให้แก่โรงเรียนโดยตรง (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2551 : 157) ซึ่งโรงเรียนจะมีฐานะเป็นนิติบุคคล การเป็นนิติบุคคลโรงเรียนจะต้องมีความรับผิดชอบสูงขึ้นกว่าเดิม การนำ“หลักธรรมาภิบาล” มาใช้ในการบริหารจัดการยิ่งต้องมีความจำเป็นมากขึ้น (ธีระ รุญเจริญ, 2550 : 94) และความพึงพอใจในการปฏิบัติงานเป็นคุณลักษณะ เป็นระดับความพอใจซึ่งเป็นผลมาจากความสนใจต่างๆ

และทัศนคติที่ดีของบุคคลที่มีต่องาน (Good, 1973 : 320) ซึ่งมีความสัมพันธ์กับปัจจัยต่างๆ ของการทำงาน ความพึงพอใจมากจากความสำเร็จของการทำงานในชีวิตประจำวัน ความพึงพอใจที่มีต่อองค์การนั้นจะทำให้ผลของการทำงานออกมาดี ดังนั้นการสร้างความพึงพอใจในการปฏิบัติงานให้เกิดขึ้นกับบุคลากรทุกฝ่ายในองค์การเป็นภารกิจที่สำคัญของผู้บริหารที่จะต้องดำเนินการให้เห็นผลทั้งในรูปธรรมและนามธรรม เพราะความพึงพอใจของบุคลากรจะนำมาซึ่งประสิทธิภาพและประสิทธิผลของงานอันเป็นภารกิจหลักในการบริหารจัดการในองค์การหรือสถานศึกษา เมื่อครูผู้สอนเกิดความพึงพอใจต่อผู้บริหารจะส่งผลต่อคุณภาพของงานด้วย(กระทรวงศึกษาธิการ, 2550 : 148)

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อความพึงพอใจในการการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 20 เพื่อเป็นแนวทางการในการพัฒนาการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลในสถานศึกษาได้อย่างเหมาะสม และเป็นข้อมูลสารสนเทศให้กับผู้บริหารสถานศึกษา ครู และผู้ที่เกี่ยวข้อง และจะนำข้อมูลที่ได้จากการวิจัยมาใช้ในการพัฒนาการบริหารจัดการศึกษาของผู้บริหารโดยยึดหลักธรรมาภิบาลในการบริหารงานมากขึ้น อันนำมาซึ่งประโยชน์ในการพัฒนาสถานศึกษา สังคม และประเทศชาติอย่างสูงสุด

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 20

2.2 เพื่อศึกษาความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 20

2.3 เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหาสถานศึกษากับความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 20

2.4 เพื่อสร้างสมการพยากรณ์ความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 20

3. สมมติฐานการวิจัย

3.1 การบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษามีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 20

3.2 การบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาอย่างน้อย 1 ด้าน สามารถพยากรณ์ความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 20

4. ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

4.1 ทำให้ทราบระดับการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 20

4.2 ทำให้ทราบระดับความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 20

4.3 ทำให้ทราบระดับความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษากับความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 20

4.4 ทำให้ทราบถึงการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาที่ทำนายความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 20

4.5 เป็นข้อมูลที่ให้ผู้บริหารสถานศึกษาและผู้บริหารสถานศึกษา นำไปใช้ในการกำหนดนโยบายส่งเสริม และสนับสนุนการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลในสถานศึกษาให้เกิดประสิทธิผลมากขึ้น

4.6 ข้อมูลที่ได้สามารถใช้เป็นแนวทางในการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารตามหลัก ธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียนระดับอื่นๆ และพื้นที่อื่นๆ ได้

5. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ ครูผู้ทำหน้าที่หลักด้านการเรียนการสอนที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 20 ปีการศึกษา 2562 จำนวน 2,139 คน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ครูผู้ทำหน้าที่หลักด้านการเรียนการสอนที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 20 จำนวน 325 คน โดยผู้วิจัยกำหนดขนากลุ่มตัวอย่างในการวิจัยโดยใช้ตารางสำเร็จรูปของเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie&Morgan อ้างถึงใน สมชาย วรกิจเกษมสกุล, 2553 : 458) ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 325 คน แล้วกำหนดสัดส่วนของกลุ่มตัวอย่างตามขนาดโรงเรียน การสุ่มตัวอย่างใช้การสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น(Stratified Random Sampling) กำหนดให้ขนาดของโรงเรียนเป็นเกณฑ์จัดชั้น จากนั้นใช้การสุ่มกลุ่มตัวอย่างอย่างง่าย(Simple Random Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 20 เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (บุญชม ศรีสะอาด, 2553 : 120-122) แบ่งเป็นแบบสอบถามการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล มีความเชื่อเท่ากับ .990 และแบบสอบถามความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของครู มีความเชื่อมั่นเท่ากับ .960 วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสถิติสำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์ หาความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน และวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณโดยวิธีวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน

6. ผลการวิจัย

6.1 การบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 20 อยู่ในระดับมากทั้งโดยรวมและรายด้านทุกด้าน

6.2 ความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 20 อยู่ในระดับมากทั้งโดยรวมและรายด้านทุกด้าน

6.3 การบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาโดยรวมมีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 20

6.4 สมการพยากรณ์ความพึงพอใจของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเป็นตัวแปรพยากรณ์ เขต 20 โดยใช้การบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาเป็นตัวแปรพยากรณ์ มีด้านหลักคุณธรรม จริยธรรม(X_{10}) ด้านหลักการมีส่วนร่วม/การมุ่งเน้นฉันทามติ(X_9) ด้านหลักประสิทธิภาพ(X_1) เป็นตัวแปรพยากรณ์ที่สามารถพยากรณ์ได้ ร้อยละ 61.20 เขียนเป็นสมการพยากรณ์ ได้ดังนี้

สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบ

$$\hat{Y} = 1.296 + .3265(X_{10}) + .263(X_9) - .287(X_6) + .139(X_3) + .139\ (X_7) + .174(X_1)$$

สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนมาตรฐาน

$$\hat{Z} = .326(X_{10}) + .298(X_9) - .323(X_6) + .160(X_3) + .163\ (X_7) + .209(X_1)$$

7. อภิปรายผลการวิจัย

7.1 ผลการศึกษาการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 20 โดยรวมและรายด้านทุกด้านอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เนื่องจากผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 20 ได้ตระหนักถึงความสำคัญและความจำเป็นของหลักธรรมาภิบาลและได้ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการบริหารให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546 ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วาทิน เพียรศิริ และคณะ(2560 : 116) ที่ได้ศึกษาการบริหารโดยใช้หลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา เครือข่ายการจัดการศึกษาที่ 20 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3 พบว่า ความคิดเห็นของบุคลากรต่อการบริหารโดยใช้หลัก ธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาโดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของ มนธกานต์ สุดาเดช และคณะ(2561 : 2) ที่ได้ศึกษาการใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า การใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ดโดยรวมทุกด้านอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ ด้านหลักความรับผิดชอบ มีระดับมาก รองลงมาคือ ด้านหลักการมีส่วนร่วม มีระดับมาก ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ ด้านหลักความโปร่งใส มีระดับมาก และสอดคล้องกับงานวิจัยของ นฤมล พลชื่อ และคณะ(2561 : 2) ที่ได้ศึกษาการบริหารงานบุคคลตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย จังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า การบริหารงานบุคคลตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย จังหวัดร้อยเอ็ด โดยรวม อยู่ในระดับมาก ลำดับจากค่าเฉลี่ยสูงสุดไปหาต่ำสุด ได้แก่ ด้านหลักนิติธรรม ด้านหลักคุณธรรม ด้านหลักความโปร่งใส ด้านหลักความมีส่วนร่วม ด้านหลักความรับผิดชอบ และด้านหลักคุ้มค่า

7.2 ความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 20 โดยรวมและรายด้านทุกด้านอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าจากผลการวิจัยทำให้ทราบว่าครูมีความพึงพอใจในการปฏิบัติงานด้านต่างๆ คือ ด้านเงินรายได้และสวัสดิการตลอดจนความก้าวหน้าในหน้าที่

การงานที่ได้รับอย่างเหมาะสม ด้านการยอมรับนับถือจากทั้งผู้บริหาร ผู้ปกครอง และนักเรียน ด้านลักษณะของงานที่ทำ สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุพิชญา ประมาคะมา และคณะ(2561 : 120) ที่ได้ศึกษาความพึงพอใจของบุคลากรทางการศึกษาต่อการบริหารการศึกษาของโรงเรียนในเขตอำเภอวาปีปทุม สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดมหาสารคาม พบว่า ความพึงพอใจของบุคลากรทางการศึกษาต่อการบริหารการศึกษาโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ด้านการบริหารงานบุคคล รองลงมา คือ ด้านการบริหารงานทั่วไป และด้านการบริหารงานวิชาการ ตามลำดับ ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ด้านการบริหารงบประมาณ

7.3 ผลการวิจัยเพื่อสร้างสมการพยากรณ์ การบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 20 พบว่า ตัวแปรที่ถูกเลือกเข้าสู่สมการมี 6 ตัว เรียงลำดับเข้าสู่สมการได้ดังนี้ ด้านหลักคุณธรรมจริยธรรม (X_{10}) ด้านหลักการมีส่วนร่วมการมุ่งเน้นฉันทามติ(X_9) ด้านหลักนิติธรรม(X_6) ด้านหลักการตอบสนอง(X_3) ด้านหลักความเสมอภาค(X_7) ด้านหลักประสิทธิภาพ(X_1) เป็นตัวพยากรณ์ที่ดีที่สุด ทั้งนี้อาจเนื่องจากการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา ทั้ง 6 ปัจจัย มีความสำคัญและมีความจำเป็นในการนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในการบริหารจัดการศึกษาให้เป็นไปในทิศทางเดียวกันตามนโยบายของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (2555 : 19) กำหนดให้หลักคุณธรรม/จริยธรรมว่า เป็นการปฏิบัติราชการต้องมีจิตสำนึกความรับผิดชอบในการปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นไปอย่างมีศีลธรรม คุณธรรม และตรงตามความคาดหวังของสังคม และสอดคล้องกับแนวคิดของ ปัญญา ฉายะจินดาวงศ์ และรัชนี ภู่ตระกูล (2549 : 56) ที่ได้กล่าวว่าหลักความมีส่วนร่วมเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมรับรู้ และเสนอความเห็นในการตัดสินใจปัญหาสำคัญของประเทศ การไต่สวนสาธารณะ การประชาพิจารณ์การแสดงประชามติหรืออื่นๆ และสอดคล้องกับแนวคิดของ อนิรัช แก้วจำนงค์ (2556 : 179-180) ที่ว่าผู้บริหาร(Managers) เป็นบุคคลสำคัญมีอิทธิพลต่อการจูงใจเนื่องจากอยู่ในฐานะที่ต้องดำเนินการเกี่ยวกับกฎ ระเบียบ ข้อบังคับและสนองนโยบายขององค์การ หากผู้บริหารไม่ทราบปัญหาและวัฒนธรรมองค์การอย่างแท้จริง การประกาศใช้กฎระเบียบข้อบังคับและนโยบายต่างๆ อาจสร้างความไม่พึงพอใจและอาจบั่นทอนกำลังใจของบุคคลในองค์การส่งผลต่อเนื่องให้การดำเนินงานล้มเหลวได้ง่าย

8. ข้อเสนอแนะ

8.1 ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้

8.1.1 จากผลการวิจัยพบว่า ความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 20 โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก แสดงว่าผู้บริหารมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการบริหารจนทำให้ครูเกิดความพึงพอใจในการปฏิบัติงาน

8.1.2 จากผลการวิจัยพบว่า การบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษากับความพึงพอใจในการปฏิบัติงาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 20 มีความสัมพันธ์กันทางบวก คือ มีความสัมพันธ์กันไปทิศทางเดียวกัน แสดงให้เห็นว่าเมื่อผู้บริหารสถานศึกษามีการปฏิบัติงาน

ตามหลักธรรมาภิบาลในระดับมาก ความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของครูก็มากตามไปด้วย

8.1.3 จากสมการพยากรณ์ที่พบการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 20 คือ ด้านหลักคุณธรรมจริยธรรม ด้านหลักการมีส่วนร่วมการมุ่งเน้นฉันทามติ ด้านหลักนิติธรรม ด้านหลักการตอบสนอง ด้านหลักความเสมอภาค และด้านหลักประสิทธิภาพ เป็นตัวแปรพยากรณ์ ตามลำดับ

8.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยต่อไป

8.2.1 จากผลการวิจัยพบว่าการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษากับความพึงพอใจในการปฏิบัติงานมีความสัมพันธ์กันทางบวกคือมีความสัมพันธ์กันไปทิศทางเดียวกัน จึงควรมีการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 20 หรือในพื้นที่อื่น

9. เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2550). **เอกสารประกอบการพัฒนา หลักสูตรพัฒนาผู้นำการเปลี่ยนแปลงเพื่อรองรับการกระจายอำนาจ สำหรับผู้บริหารการศึกษาและผู้บริหารสถานศึกษา**. กรุงเทพมหานคร : กระทรวงศึกษาธิการ.

กระทรวงศึกษาธิการ. (2556). **คู่มือการบริหารโรงเรียนในโครงการพัฒนาการบริหารรูปแบบนิติบุคคล**. กรุงเทพมหานคร : ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

ธีระ รุญเจริญ. (2550). **ความเป็นมืออาชีพในการบริหารจัดการศึกษาในยุคปฏิรูปการศึกษา**. กรุงเทพมหานคร : ข้าวฟ่าง.

นฤมล พลชื่อ และคณะ. (2561). การบริหารงานบุคคลตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย จังหวัดร้อยเอ็ด. **วารสารมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด.** 7(1). 107-118.

บุญชม ศรีสะอาด. (2553). **การวิจัยเบื้องต้น : ฉบับปรับปรุงใหม่**. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพมหานคร : สุวีริยาสาส์น.

ปธาน สุวรรณมงคล. (2558). **การบริหารงานภาครัฐกับการสร้างธรรมาภิบาล**. กรุงเทพมหานคร : สถาบันพระปกเกล้า.

ปัญญา ฉายะจินดาวงศ์ และรัชนี ภู่ตระกูล. (2549). **ธรรมาภิบาล (Good governance) กับสังคมไทย**. กรุงเทพมหานคร : บพิธการพิมพ์.

มนธกานต์ สุดาเดช และคณะ. (2561). การใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ด. **วารสารมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด.** 7(1). 1-11.

วาทิน เพียรศิริ และคณะ. (2560). การบริหารโดยใช้หลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา เครือข่ายการจัดการศึกษาที่ 20 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3. **วารสารมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด.** 6(1). 116-126.

สมชาย วรกิจเกษมสกุล. (2553). **ระเบียบวิธีการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์**. อุดรธานี : อักษรศิลป์.

สำนักคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2551). **แนวดำเนินงานของคณะกรรมการเขตพื้นที่การศึกษาและคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน**. กรุงเทพมหานคร : คุรุสภา.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ. (2555). **หลักธรรมาภิบาลของการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี**. กรุงเทพมหานคร : คณะรัฐมนตรีและราชกิจจานุเบกษา.

สุพิชญา ประมาคะมา และคณะ. (2561). ความพึงพอใจของบุคลากรทางการศึกษาต่อการบริหารการศึกษาของโรงเรียนในเขตอำเภอวาปีปทุม สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดมหาสารคาม. **วารสารมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด.** 7(1). 119-131.

อนิวัช แก้วจำนงค์. (2556). **หลักการจัดการ**. พิมพ์ครั้งที่ 4. สงขลา : บริษัทนำศิลป์โฆษณา จำกัด.

Good, C.V. (1973). **Dictionary of education.** 3rd ed.. New York : McGraw-Hill Book.

10. คำขอบคุณ

การวิจัยฉบับนี้จะสำเร็จลงไปด้วยดีเพราะว่าได้รับความกรุณาและความร่วมมือเป็นอย่างดียิ่งจาก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พงษ์ศักดิ์ ศรีจันทร์ สาขาวิจัยและประเมินผลการศึกษา รองศาสตราจารย์ ดร.ชัชจริยา ใบลี สาขาบริหารการศึกษา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ทวีชัย บุญเติม สาขาบริหารการศึกษา ดร.เล็ก ขมิ้นเขียว ผู้อำนวยการเชี่ยวชาญโรงเรียนหนองบัวลำภูวิทยาคาร ดร.ลำเพย พิเคราะห์แนะ ผู้อำนวยการโรงเรียนปากสวยพิทยาคม ที่กรุณาให้ความอนุเคราะห์ในการตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย และให้ข้อเสนอแนะตลอดระยะเวลาที่ดำเนินการวิจัยขอขอบพระคุณผู้อำนวยการสถานศึกษา และคณะครูของโรงเรียนมัธยมศึกษา ในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในจังหวัดอุดรธานี เขต 20 ทุกโรงเรียนที่ให้ความอนุเคราะห์ในการทดลองใช้เครื่องมือ และเก็บข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ จนได้ข้อมูลครบถ้วนด้วยความสมบูรณ์ คุณค่าประโยชน์จากการวิจัยเล่มนี้ ผู้วิจัยขอกุศลแห่งความดีในครั้งนี้แด่พระคุณบิดา มารดา ผู้มีพระคุณ และครูอาจารย์ทุกท่านที่ประสิทธิประสาทวิชาความรู้ในการวิจัย ทำให้การวิจัยประสบความสำเร็จในครั้งนี้

มุมมองของผู้กระทำละเมิด ประชาชน และเจ้าพนักงานของรัฐผู้บังคับใช้กฎหมาย ต่อปัญหาการสงวนพื้นที่ริมถนนสาธารณะและการประกอบกิจการส่วนตัว รุกล้ำทางเท้าสาธารณะ: กรณีศึกษาในพื้นที่เขตเทศบาลนครขอนแก่น

Perspectives of Offenders, Citizens, and Law Enforcement Officials Toward the Problems of Public Roadside Preservation and Private Business Encroachment on Public Sidewalks: A Case Study of The Khon Kaen Municipality

นภัสกร สิทธิโชค[1], พีรสิทธิ์ คำนวณศิลป์[2]
Napatsakorn Sittichock[1], Peerasit Kamnuasilpa[2]
ทำวิจัยเมื่อ พ.ศ. 2562
Email : popnapatsakorn@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้นำเสนอผลการศึกษามุมมองของผู้กระทำละเมิด ประชาชน และเจ้าพนักงานของรัฐผู้บังคับใช้กฎหมาย ต่อปัญหาการสงวนพื้นที่ริมถนนและทางเท้าสาธารณะในพื้นที่เขตเทศบาลนครขอนแก่น และกลไกการจัดการปัญหาข้างต้นของหน่วยงานที่รับผิดชอบ โดยใช้ข้อมูลที่เก็บรวบรวมมาจากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก จากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก 3 กลุ่ม อันประกอบด้วย ผู้กระทำละเมิด ประชาชน และเจ้าพนักงานของรัฐผู้บังคับใช้กฎหมาย ข้อมูลที่เก็บรวบรวมมาได้ถูกนำไปวิเคราะห์และรายงานผลเชิงเนื้อหาสาระ ผลการศึกษาพบว่า ปฏิสัมพันธ์ของการขาดความตระหนักถึงสิทธิและบทบาทหน้าที่ของแต่ละฝ่าย รวมทั้งการขาดความตระหนักถึงความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้กระทำละเมิด การขาดความตระหนักถึงสิทธิและหน้าที่ของบุคคลในฐานะพลเมืองของประเทศ และการขาดความตระหนักถึงการปฏิบัติหน้าที่ในการบังคับใช้กฎหมายของเจ้าพนักงานของรัฐ ทั้งหมดรวมกันเป็นสาเหตุหลักของการละเมิดพื้นที่ริมถนน

---

[1] นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น

[1] Graduate Student in Public Administration, College of Local Administration, KhonKaen University, Thailand.

[2] วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น

[2] College of Local Administration, KhonKaen University, Thailand.

* ได้รับบทความ: 7 ตุลาคม 2562; แก้ไขบทความ: 22 ตุลาคม 2562; ตอบรับการตีพิมพ์: 22 ตุลาคม 2562

Received: October 7, 2019; Revised: October 22, 2019; Accepted: October 22, 2019

และทางเท้าสาธารณะ ส่งผลให้ประชาชนผู้ใช้รถใช้ถนนต้องกลายเป็นผู้เคราะห์ร้ายที่ต้องรับกรรมจากการกระทำละเมิดในข้างต้น

คำสำคัญ : 1. มุมมองของประชาชน 2. เจ้าพนักงานของรัฐ 3. การปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมาย 4. ถนนและทางเท้าสาธารณะ

ABSTRACT

This research article had the objective to study perspectives of offenders, citizens, and law enforcement officials toward the problems of public roadside preservation and private business encroachment on public sidewalks by conducting a case study of the Khon Kaen Municipality. This study also examined preliminary solutions to the problems of the related entities. Data were collected by in-depth interviews from three groups of respondents: Offenders, citizens, and law enforcement personnel. The data from the interviews were processed using content analysis. This study found that there was a general lack of understanding of rights and responsibilities of each group, including a lack of social consciousness of the offenders, a lack of concern about the rights and responsibilities of individuals as citizens, and a lack of concern and motivation of law enforcement personnel to ensure compliance with the laws. Taken together, these deficiencies all contribute encroachment on public sidewalks and roadways by private business, resulting in harm to the public.

Keywords : 1. View of the Population 2. State Employees 3. Abiding by the Law 4. Public Sidewalks

1. ความสำคัญและที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัย

การละเมิดพื้นที่ริมถนนและทางเท้าสาธารณะ โดยการใช้วัตถุต่างๆ ตั้งวางริมถนนเพื่อสงวนพื้นที่ในการจอดรถ และการประกอบกิจการส่วนตัวรุกล้ำทางเท้าสาธารณะ เป็นการกระทำความผิดต่อกฎหมายตามพระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2522 มาตรา 114 และพระราชบัญญัติรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง พ.ศ. 2535 มาตรา 19 ตามลำดับ เป็นเหตุให้ประชาชนผู้ใช้รถใช้ถนนต้องใช้เวลาในการวนหาที่จอดรถเพิ่มขึ้น หรือประสบกับความยากลำบากและอันตรายในการใช้ทางเท้า ทั้งนี้การละเมิดพื้นที่ริมถนนและทางเท้าในข้างต้น สะท้อนให้เห็นถึงการกระทำอันละเมิดต่อกฎหมายของประชาชน และการละเว้นการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานของรัฐผู้บังคับใช้กฎหมาย

ปรากฏการณ์การละเมิดพื้นที่ริมถนนและทางเท้าในข้างต้น มีผู้เกี่ยวข้องทั้งหมด 3 ฝ่าย ได้แก่ ผู้กระทำละเมิด ประชาชน และเจ้าพนักงานของรัฐผู้บังคับใช้กฎหมาย กล่าวคือ ฝ่ายผู้กระทำละเมิดใช้สิทธิเกินส่วน ด้วยการใช้ถนนหรือทางเท้าสาธารณะ เพื่อตอบสนองความต้องการหรือตอบสนองกิจการส่วนตัว

อาทิ การตั้งวางเก้าอี้พลาสติก กรวย หรือสิ่งของอื่นๆ ริมถนน เพื่อการสงวนพื้นที่เพื่อการจอดรถส่วนตน หรือการตั้งร้านค้า โต๊ะ หรือสิ่งของอื่นๆ รุกล้ำทางเท้า สะท้อนให้เห็นถึงการใช้ถนนและทางเท้าสาธารณะ โดยไม่คำนึงถึงผลกระทบต่อส่วนรวม อันเป็นเหตุให้ประชาชนได้รับความลำบากในการดำเนินชีวิตประจำวัน เนื่องจากไม่สามารถใช้ถนนและทางเท้าในการสัญจรตามปกติได้ ชี้ให้เห็นว่า ผู้กระทำละเมิดไม่เคารพสิทธิในการใช้ถนนและทางเท้าของผู้อื่น และไม่คำนึงว่าการกระทำของตนส่งผลกระทบต่อผู้อื่นมากน้อยเพียงใด ซึ่งผลงานวิจัยที่ผ่านมา อธิบายว่า การใช้สิทธิใดที่ตนมีอยู่ จนเกิดผลกระทบต่อสิทธิของผู้อื่นที่มีอยู่ร่วมกันกับตน การใช้สิทธิดังกล่าว เป็นการใช้สิทธิเกินส่วน (Abuse of Rights) (สุภิตย์ เกลี้ยงสง, 2551 : 1) ดังนั้น เมื่อผู้กระทำละเมิดตั้งวางสิ่งของกีดขวางถนนและทางเท้า จนส่งผลให้ผู้อื่นไม่สามารถใช้ถนนและทางเท้าตามปกติได้ การใช้สิทธิดังกล่าว จึงเป็นการใช้สิทธิเกินส่วน และเกรียงไกร เจียรประดิษฐ์ (2557 : 72) อธิบายว่า การใช้บริการสาธารณะของรัฐ ไม่ได้มีค่าใช้จ่ายในรูปของตัวเงิน แต่อยู่ในรูปของการปฏิบัติตามกฎหมายและเคารพสิทธิของผู้อื่นในการใช้บริการสาธารณะ การไม่ปฏิบัติตามกฎหมายหรือเคารพสิทธิของผู้อื่นในการใช้บริการสาธารณะ เป็นการกระทำของกาฝากสังคม (Free rider) ดังนั้น เมื่อการละเมิดพื้นที่ริมถนนและทางเท้าสาธารณะ เป็นการไม่ปฏิบัติตามกฎหมายและไม่เคารพสิทธิของผู้อื่น การกระทำดังกล่าวจึงเป็นการกระทำของกาฝากสังคม และมีสาเหตุของการกระทำมาจากการขาดจิตสาธารณะ ซึ่งมาลินี นุ่มเงิน (2552 : 165-168) ได้อธิบายว่า ปัญหาพฤติกรรมการรุกล้ำพื้นที่ส่วนกลางของผู้ที่อยู่อาศัยในหมู่บ้านจัดสรร อาทิ การใช้พื้นที่บริเวณทางสาธารณะในการตั้งร้านค้าหรือการเปิดอู่ซ่อมรถ หรือการนำอิฐบล็อกมาวางกั้นเขตเพื่อสงวนพื้นที่ในการจอดรถบนสโมสรหรือสวนสาธารณะ เป็นการแสดงความเป็นเจ้าของที่ชัดเจน จะลดลงได้ หากประชาชนมีจิตสาธารณะ (Public mind)เพิ่มขึ้นแสดงให้เห็นว่า สาเหตุของปัญหาการรุกล้ำพื้นที่ส่วนกลาง คือ การขาดจิตสาธารณะ ดังนั้น เมื่อการละเมิดพื้นที่ริมถนนและทางเท้าเป็นปัญหาการรุกล้ำพื้นที่ส่วนกลางลักษณะหนึ่ง ย่อมมีสาเหตุมาจากการขาดจิตสาธารณะเช่นกัน

ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับปรากฏการณ์ดังกล่าวฝ่ายถัดมา คือ ประชาชน เมื่อประชาชนพบเห็นการละเมิดพื้นที่ริมถนนและทางเท้า กลับนิ่งเฉย ไม่ทำการแจ้งหรือร้องเรียนปัญหาต่อหน่วยงานที่รับผิดชอบ เป็นเหตุให้ปัญหาดังกล่าวไม่ได้รับการแก้ไขอย่างเหมาะสม สอดคล้องกับงานวิจัยของ เกรียงไกร เจียรประดิษฐ์ (2557 : 73) ที่อธิบายว่า ด้วยบุคลิกของคนไทยที่ไม่ชอบการเผชิญหน้า เมื่อพบการละเมิดสิทธิเกิดขึ้น ตนมักจะนิ่งเฉย เนื่องจากประชาชนผู้ถูกกระทำละเมิดมองว่าการถูกละเมิดสิทธิเป็นเรื่องเล็กน้อย พฤติกรรมนิ่งเฉยของประชาชน สะท้อนให้เห็นถึงความชาชินต่อการกระทำความผิดที่เกิดขึ้นในสังคม อีกทั้งนายหัสวุฒิ วิฑิตวิริยกุล ประธานศาลปกครองสูงสุด กล่าวว่า ตลอดระยะเวลาเกือบสองทศวรรษที่ผ่านมา หน่วยงานของรัฐหรือราชการส่วนท้องถิ่นมีอัตราชนะคดีพิพาททางปกครองสูงกว่าประชาชน (กรุงเทพธุรกิจ, 2556 : 1) ส่งผลให้ประชาชนมีความคิดเห็นว่า การฟ้องร้องนั้นไม่สามารถบรรเทาความเดือดร้อนและให้ความเป็นธรรมแก่ตนได้ จึงเพิกเฉยที่จะดำเนินการฟ้องร้องหน่วยงานของรัฐหรือราชการส่วนท้องถิ่นต่อศาลปกครอง แสดงให้เห็นว่า การกระทำของประชาชนผู้ถูกกระทำละเมิด มีส่วนสนับสนุนให้ปรากฏการณ์การละเมิดพื้นที่ริมถนนและทางเท้าในข้างต้นยังคงอยู่ในปัจจุบัน

นอกจากการเพิกเฉยของประชาชนจะมีส่วนช่วยสนับสนุนให้ปรากฏการณ์ดังกล่าวยังคงอยู่แล้ว การปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานของรัฐผู้บังคับใช้กฎหมาย อันได้แก่ เจ้าพนักงานจราจรและเจ้าพนักงาน

เทศกิจ ยังมีส่วนสนับสนุนให้สามารถพบเห็นการละเมิดดังกล่าวเช่นกัน กล่าวคือ เมื่อเจ้าพนักงานจราจรและเจ้าพนักงานเทศกิจ ได้รับอำนาจตามพระราชบัญญัติจราจรทางบกฯ มาตรา 114 และพระราชบัญญัติรักษาความสะอาดฯ มาตรา 19 ตามลำดับ จึงมีอำนาจหน้าที่ในการดูแลพื้นที่ริมถนนและทางเท้า เพื่อให้การใช้พื้นที่เหล่านี้เป็นด้วยความสงบเรียบร้อยและเป็นประโยชน์แก่ประชาชนส่วนรวม (กิตติมา รัชนีภรณ์, 2553 : 48) อย่างไรก็ตาม ยังพบเห็นการบังคับใช้กฎหมายที่หย่อนยานของเจ้าพนักงานจราจรและเจ้าพนักงานเทศกิจ เช่น เจ้าพนักงานฯ เพิกเฉยหรือละเลยต่อการปฏิบัติหน้าที่ เป็นเหตุให้ผู้กระทำละเมิดเลือกกลับไปกระทำความผิดซ้ำ การกระทำของของเจ้าพนักงานฯ ในข้างต้น สะท้อนให้เห็นถึงการขาดธรรมาภิบาลในการบังคับใช้กฎหมาย (ทศพล ทรรศนกุลพันธ์, 2555 : 50-62) อันเป็นการกระทำที่ขัดกับหลักนิติธรรมที่เป็นส่วนหนึ่งของหลักธรรมาภิบาลของการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี (Good governance) (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบข้าราชการ, 2555 : 1) เนื่องจากเจ้าพนักงานฯ ไม่ได้บังคับใช้กฎหมายเป็นไปเพื่อให้การใช้ถนนและทางเท้าเป็นไปด้วยความสงบเรียบร้อยและเป็นประโยชน์แก่ส่วนรวม และเมื่อการบังคับใช้กฎเป็นไปอย่างไร้ประสิทธิภาพ ยิ่งเป็นการตอกย้ำให้เห็นว่า การปฏิบัติงานของเจ้าพนักงานในข้างต้นนั้น ยังไม่ได้รับใช้หรือบริการประชาชนส่วนรวมเท่าที่ควร (ชมภูนุช หุ่นนาค, 2560 : 139) ชี้ให้เห็นว่าการบังคับใช้กฎหมายยังคงมีปัญหาในทางปฏิบัติ และส่งผลให้ประชาชนได้รับความยากลำบากและอันตรายในการสัญจรและการดำเนินชีวิตประจำวัน สะท้อนให้เห็นถึงความหย่อนยานในการบังคับใช้กฎหมาย

ดังนั้น พฤติกรรมผู้กระทำละเมิด ประชาชน และเจ้าพนักงานของรัฐผู้บังคับใช้กฎหมาย ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการละเมิดพื้นที่ริมถนนและทางเท้าสาธารณะ ล้วนแล้วแต่เป็นสาเหตุของการละเมิดพื้นที่ริมถนนและบนทางเท้าในปัจจุบัน ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาว่า ผู้กระทำละเมิดและประชาชนมีความตระหนักหรือรับรู้ถึงปัญหาดังกล่าว ที่เกิดขึ้นในเขตเทศบาลนครขอนแก่นหรือไม่ และเจ้าพนักงานของรัฐผู้บังคับใช้กฎหมาย มีความตระหนักหรือรับรู้ต่อปัญหาดังกล่าว และตระหนักถึงการปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมายหรือไม่ เพื่อจะได้ทราบถึงมุมมองของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับปัญหาข้างต้น อันเป็นประโยชน์ต่อการวิเคราะห์หาแนวทางการแก้ไขปัญหาดังกล่าวอย่างเหมาะสม

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษามุมมองของประชาชนในเขตเทศบาลนครขอนแก่น ต่อการสงวนพื้นที่ริมถนนเพื่อการจอดรถ และการประกอบกิจการส่วนตัวรุกล้ำทางเท้า

2.2 เพื่อศึกษากลไกการจัดการปัญหาการสงวนพื้นที่ริมถนนเพื่อการจอดรถ และการประกอบกิจการส่วนตัวรุกล้ำทางเท้า ของหน่วยงานที่รับผิดชอบ

3. ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

3.1 ทราบถึงมุมมองของประชาชนในเขตเทศบาลนครขอนแก่น ต่อการสงวนพื้นที่ริมถนนเพื่อการจอดรถ และการประกอบกิจการส่วนตัวรุกล้ำทางเท้า อันจะเป็นประโยชน์ต่อการวิเคราะห์หาแนวทางการแก้ไขปัญหาดังกล่าวอย่างเหมาะสม

3.2 ทราบถึงกลไกการจัดการปัญหาการสงวนพื้นที่ริมถนนเพื่อการจอดรถ และการประกอบกิจการส่วนตัวรุกล้ำทางเท้า ของหน่วยงานที่รับผิดชอบ อันจะเป็นประโยชน์ต่อการวิเคราะห์หาแนวทางการแก้ไขปัญหาดังกล่าวอย่างเหมาะสม

4. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ(Qualitative Research) โดยผู้วิจัยได้เลือกใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก(In-depth Interview) ในการรวบรวมข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูล และนำเสนอโดยการพรรณนาความที่ผ่านการวิเคราะห์เนื้อหา(Content Analysis) และการสังเคราะห์เนื้อหา(Synthesis) อันมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

ผู้วิจัยได้เลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก(Key Informants) ในการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก โดยการสุ่มเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง(Purposive Sampling) ตามความสมัครใจ ประกอบด้วย ผู้กระทำละเมิดประชาชน เจ้าพนักงานจราจร และเจ้าพนักงานเทศกิจ ซึ่งผู้วิจัยได้แบ่งการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักออกเป็น 2 กลุ่ม คือ และมีรายละเอียดประเด็นในการสัมภาษณ์ ดังนี้

กลุ่มแรก เป็นการสัมภาษณ์ผู้กระทำละเมิด และประชาชน โดยมีประเด็นในการสัมภาษณ์ 2 ประเด็น ดังนี้ 1) ความตระหนักหรือรับรู้ต่อปัญหาการละเมิดพื้นที่ริมถนนและทางเท้าสาธารณะ ที่เกิดขึ้นในเขตเทศบาลนครขอนแก่น และ 2) ข้อเสนอแนะหรือแนวทางการแก้ไขปัญหา

กลุ่มที่สอง เป็นการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ตำรวจที่รับผิดชอบ ได้แก่ สารวัตรตำรวจ และเจ้าพนักงานจราจร และฝ่ายเทศกิจ เทศบาลนครขอนแก่นที่รับผิดชอบ ได้แก่ หัวหน้าฝ่ายเทศกิจ และเจ้าพนักงานเทศกิจ โดยมีประเด็นในการสัมภาษณ์ 3 ประเด็น ดังนี้ 1) ความตระหนักหรือรับรู้ต่อปัญหาการละเมิดพื้นที่ริมถนนและทางเท้าสาธารณะ ที่เกิดขึ้นในเขตเทศบาลนครขอนแก่น 2) ความตระหนักต่อการปฏิบัติหน้าที่ในการจัดการปัญหา และ 3) ข้อเสนอแนะหรือแนวทางการแก้ไขปัญหา

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล แบ่งออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้ ส่วนแรก ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้กระทำละเมิด ในพื้นที่ที่มีการตั้งวางสิ่งของริมถนนและทางเท้าเป็นประจำ และเลือกช่วงเวลาหลังจากที่พบการตั้งวางสิ่งของริมถนนและทางเท้าแล้ว แบ่งออกเป็น 2 พื้นที่ คือ สัมภาษณ์ในวันราชการ เวลา 09.00–12.00 น. ณ ถนนหน้าเมือง ถนนกลางเมือง ถนนรื่นรมย์ และถนนรื่นจิตร บริเวณโดยรอบการประปาส่วนภูมิภาค จังหวัดขอนแก่น และ ณ ถนนศรีจันทร์ บริเวณด้านหน้าโรงพยาบาลขอนแก่น

ส่วนที่สอง ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลจากประชาชน แบ่งออกเป็น 2 พื้นที่ คือ สัมภาษณ์ในวันราชการ เวลา 17.00–19.00 น. ณ ถนนหน้าเมือง ถนนกลางเมือง ถนนรื่นรมย์ และถนนรื่นจิตร ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีการตั้งวางสิ่งของริมถนนและทางเท้าเป็นประจำ และสัมภาษณ์ในวันราชการ เวลา 11.00–13.00 น. และ 16.00–19.00 น. ณ ถนนศรีจันทร์ บริเวณด้านหน้าโรงพยาบาลขอนแก่น ซึ่งเป็นพื้นที่ที่พบการตั้งวางสิ่งของริมถนนและทางเท้าเป็นประจำ โดยช่วงเวลา 11.00–13.00 น. เป็นช่วงเวลาที่ประชาชนซื้ออาหารหรือใช้บริการ หน้าบริเวณโรงพยาบาลฯ และช่วงเวลา 16.00–19.00 น. เป็นช่วงวิกฤติจราจร ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่ประชาชนเดินทางกลับจากการทำงาน หรือไปรับบุตรหลานที่โรงเรียน ทำให้การจราจรในช่วงเวลานี้

ติดขัด รวมทั้งพื้นที่จุดนี้ เป็นแหล่งรวมร้านอาหาร และร้านค้าต่างๆ ที่ประชาชน โดยเฉพาะญาติผู้ป่วยที่โรงพยาบาลฯ ต้องออกมาซื้ออาหารหรือใช้บริการ

ส่วนสุดท้าย ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลจากเจ้าหน้าที่ตำรวจผู้รับผิดชอบ ได้แก่ สารวัตรตำรวจ และเจ้าพนักงานจราจร โดยสัมภาษณ์ในวันราชการ เวลา 09.00–12.00 น. ณ สถานีตำรวจภูธรเมืองขอนแก่น และฝ่ายเทศกิจ เทศบาลนครขอนแก่น ที่รับผิดชอบ ได้แก่ หัวหน้าฝ่ายเทศกิจ และ เจ้าพนักงานเทศกิจ โดยสัมภาษณ์ในวันราชการ เวลา 09.00–12.00 น. ณ เทศบาลนครขอนแก่น

5. ผลการวิจัย

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า การขาดความตระหนักถึงสิทธิและบทบาทหน้าที่ของแต่ละฝ่ายที่มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน อันประกอบด้วย ผู้กระทำละเมิด ประชาชน และเจ้าพนักงานของรัฐผู้บังคับใช้กฎหมาย ทั้งหมดรวมกันเป็นสาเหตุหลักของการละเมิดพื้นที่ริมถนนและทางเท้าสาธารณะที่เกิดขึ้น ทั้งนี้ผู้วิจัยแบ่งการอธิบายออกเป็น 3 มิติ ดังนี้

มิติแรก ผู้กระทำละเมิดขาดความตระหนักถึงความรับผิดชอบต่อสังคม เนื่องจากผู้กระทำละเมิดมีความคิดเห็นว่า เมื่อถนนและทางเท้าเป็นพื้นที่สาธารณะ ตนจึงมีสิทธิที่จะสงวนพื้นที่ในการจอดรถและตั้งวางร้านค้ารุกล้ำทางเท้า เพื่อประโยชน์ส่วนตนหรือประโยชน์ในเชิงธุรกิจ เป็นเหตุให้ประชาชนไม่สามารถใช้ถนนและทางเท้าในการสัญจรตามปกติได้ เมื่อการกระทำดังกล่าวส่งผลกระทบต่อสิทธิของผู้อื่น การกระทำนั้นย่อมเป็นการละเมิดสิทธิของผู้อื่น อันเป็นความผิดตาม พ.ร.บ. จราจรทางบกฯ และ พ.ร.บ. รักษาความสะอาดฯ ตามลำดับ และเป็นการใช้สิทธิเกินส่วน อันเป็นความผิดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 421 อีกประการหนึ่งด้วย เมื่อผู้กระทำละเมิดใช้ถนนและทางเท้าที่เป็นพื้นที่ส่วนกลางเสมือนพื้นที่ส่วนบุคคล จึงเป็นการแสดงความเป็นเจ้าพื้นที่ส่วนกลางของอย่างชัดเจน ชี้ให้เห็นว่า ผู้กระทำละเมิดขาดจิตสาธารณะหรือขาดความรับผิดชอบต่อสังคม อันเป็นเหตุให้ประชาชนได้รับความลำบากในการสัญจรและการดำเนินชีวิตประจำวัน ทั้งนี้ เมื่อประชาชนอยู่ในฐานะพลเมืองของประเทศ มีหน้าที่ต้องปฏิบัติตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ อันเป็นกฎหมายสูงสุดในการปกครองประเทศ ที่บัญญัติเกี่ยวกับหน้าที่ของปวงชนชาวไทยต้องเคารพสิทธิของผู้อื่น โดยไม่กระทำการที่เป็นการละเมิดสิทธิของผู้อื่นและต้องปฏิบัติตามกฎหมายอย่างเคร่งครัด การที่ผู้กระทำละเมิดกระทำการละเมิดสิทธิของผู้อื่น จึงสะท้อนให้เห็นว่า ผู้กระทำละเมิดขาดความตระหนักถึงหน้าที่ของตน

มิติที่สอง ประชาชนขาดความตระหนักถึงสิทธิและหน้าที่ของตน เนื่องจากประชาชนส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่า แม้ตนจะรับรู้ถึงปัญหาที่เกิดขึ้น และได้รับผลกระทบจากการละเมิดดังกล่าว แต่เลือกที่จะเพิกเฉย ไม่แจ้งหรือร้องเรียนปัญหาที่เกิดขึ้นต่อหน่วยงานที่รับผิดชอบ เพราะมีความคิดเห็นว่า การละเมิดข้างต้นไม่ได้ส่งผลกระทบร้ายแรงต่อตนเอง อีกทั้งการแจ้งหรือร้องเรียนปัญหาคงไม่เกิดประโยชน์อันใด เพราะที่ผ่านมายังพบเห็นปัญหานี้มาโดยตลอด จึงกลายเป็นความชาชินต่อการพบเห็นการกระทำความผิดที่เกิดขึ้นในสังคม ดังที่ประชาชนกล่าวว่า “...เวลามาซื้อของแถวนี้ ก็พบเห็นการตั้งวางสิ่งของกีดขวางบนถนนและทางเท้ามาโดยตลอด หากไม่มีที่จอดรถ ผมก็จะไป จอดไกลๆ แล้วจึงเดินมาแถวนี้แทน...” ซึ่งความชาชินต่อการพบเห็นการกระทำความผิด เป็นสาเหตุประการหนึ่งที่ช่วยสนับสนุนให้พบเห็นการละเมิดพื้นที่

ริมถนนและทางเท้าในปัจจุบัน ทั้งนี้ เมื่อประชาชนเป็นผู้เสียหายจากการละเมิดพื้นที่ริมถนนและทางเท้า แต่ไม่แจ้งหรือร้องเรียนปัญหาดังกล่าวต่อหน่วยงานที่รับผิดชอบ หรือฟ้องร้องหน่วยงานราชการหรือราชการส่วนท้องถิ่น เมื่อหน่วยงานของรัฐหรือราชการส่วนท้องถิ่นละเว้นการกระทำตามกฎหมาย เนื่องจากไม่ให้ความช่วยเหลือและอำนวยความสะดวกในการใช้ถนนและทางเท้าสาธารณะ อันเป็นการรับใช้หรือบริการประชาชน ซึ่งตนมีสิทธิที่จะติดตาม เร่งรัด หรือฟ้องร้องหน่วยงานของรัฐ แต่ไม่ใช้สิทธิที่ตนมีในการกระทำการเหล่านั้น ชี้ให้เห็นว่า ประชาชนไม่ตระหนักถึงสิทธิของตนเองตามที่รัฐธรรมนูญ รวมถึงไม่ตระหนักถึงหน้าที่ของตนตามรัฐธรรมนูญเช่นกัน กล่าวคือ เมื่อประชาชนมีหน้าที่ช่วยเหลือราชการ ด้วยการเป็นหูเป็นตาในการดูแลความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง แต่กลับไม่ได้กระทำการดังกล่าว ชี้ให้เห็นว่า ประชาชนไม่ตระหนักถึงหน้าที่ในฐานะพลเมืองของประเทศ สะท้อนให้เห็นว่า ประชาชนส่วนใหญ่ขาดความตระหนักถึงสิทธิและหน้าที่ของตน

ในขณะเดียวกัน มีเพียงประชาชนส่วนน้อยที่ตระหนักถึงสิทธิและหน้าที่ของตน ด้วยการแจ้งหรือร้องเรียนปัญหาที่เกิดขึ้นต่อหน่วยงานที่รับผิดชอบ เนื่องจากการละเมิดพื้นที่ริมถนนและทางเท้าในข้างต้นส่งผลกระทบต่อตนเองเป็นอย่างมาก และมากกว่าสองในสามของจำนวนประชาชนกลุ่มนี้เป็นผู้พิการที่มีข้อจำกัดในการดำเนินชีวิตมากกว่าประชาชนทั่วไป ด้วยความบกพร่องด้านร่างกาย เช่น การเคลื่อนไหว หรือการมองเห็น แต่อย่างไรก็ตาม ปัญหาที่ได้แจ้งหรือร้องเรียนกลับยังไม่ได้รับการแก้ไข จึงมีความคิดว่าตนถูกลิดรอนสิทธิ และมีทัศนคติในแง่ลบต่อพนักงานของรัฐผู้บังคับใช้กฎหมาย 2 ประการ ดังนี้ ประการแรก เจ้าพนักงานของรัฐมองว่า ผู้พิการเป็นพลเมืองชั้นสอง เนื่องจากภาครัฐไม่ได้ให้ความสำคัญกับสิทธิและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้พิการเสมอภาคเท่ากับบุคคลทั่วไป ในการเข้าถึงหรือใช้บริการสาธารณะ ดังที่ประชาชนผู้ถูกกระทำละเมิดกล่าวว่า “...ในหลายพื้นที่ที่ไม่มีเบรลล์บล็อก ก็เป็นอุปสรรคในการดำเนินชีวิตของคนตาบอดอยู่แล้ว ซ้ำร้ายยังมีการตั้งวางสิ่งของกีดขวางถนนหรือร้านค้ากีดขวางทางเท้าอีก คุณคิดว่าผมจะดำเนินชีวิตประจำวันอย่างไร...” และประการที่สอง เจ้าพนักงานของรัฐละเว้นต่อการปฏิบัติหน้าที่อันเป็นการปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบ ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 157 เนื่องจากประชาชนผู้ถูกกระทำละเมิดอยู่ในฐานะเป็นผู้เสียหายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และได้แจ้งหรือร้องเรียนปัญหาที่เกิดขึ้นไปยังหน่วยงานที่รับผิดชอบ แต่เจ้าพนักงานไม่ได้ให้ความสำคัญในการจัดการปัญหาที่ได้แจ้งหรือร้องเรียน ชี้ให้เห็นว่า ประชาชนกลุ่มนี้ได้ทำหน้าที่ในฐานะพลเมืองของประเทศ ด้วยการเป็นหูเป็นตาให้ราชการ และช่วยดูแลความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง ทั้งยังได้เสนอแนวทางแก้ไขปัญหาข้างต้น ดังนี้ ภาครัฐควรจัดให้มีการรณรงค์คืนพื้นที่ให้ผู้ใช้ถนนและทางเท้า และดูแลถนนและทางเท้าในพื้นที่จุดผ่อนผันให้มากยิ่งขึ้น เพื่ออำนวยความสะดวกแก่ประชาชน สะท้อนให้เห็นว่า ประชาชนส่วนน้อยมีความตระหนักถึงสิทธิและหน้าที่ของตน

มิติสุดท้าย เจ้าพนักงานของรัฐผู้บังคับใช้กฎหมายขาดความตระหนักถึงการบังคับใช้กฎหมาย เนื่องจากเจ้าพนักงานจราจรและเจ้าพนักงานเทศกิจ อยู่ในฐานะผู้ใช้อำนาจในการบังคับใช้กฎหมายแทนรัฐ อันเป็นการจัดบริการสาธารณะในระดับท้องถิ่น เพื่อรับรองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน แต่เจ้าพนักงานฯ ไม่ได้ปฏิบัติหน้าที่ให้บรรลุเจตนารมณ์ของกฎหมาย โดยไม่ได้คุ้มครองสิทธิของประชาชนให้เป็นไปอย่างเสมอภาคเท่าเทียมกัน และมีความคิดเห็นต่อการละเมิดพื้นที่ริมถนนและทางเท้าที่เกิดขึ้นว่า แม้ปัญหาที่เกิดขึ้น

เป็นปัญหาสำคัญประการหนึ่ง แต่ก็ยังไม่ใช่ปัญหาสำคัญเร่งด่วน เพราะจากการออกตรวจพื้นที่ประจำวันพบปัญหาเพียงเล็กน้อย และการแจ้งหรือร้องเรียนปัญหาดังกล่าวมายังหน่วยงานก็มีจำนวนเล็กน้อยเช่นกัน ซึ่งหากมีการร้องเรียนมายังหน่วยงาน เจ้าพนักงานฯ จะดำเนินการออกตรวจพื้นที่ที่ได้รับแจ้งหรือร้องเรียนปัญหาอย่างรวดเร็ว ซึ่งในการจัดการปัญหานั้น ต้องเป็นไปตามขั้นตอนที่ พ.ร.บ. จราจรทางบกฯ และ พ.ร.บ. รักษาความสะอาดฯ กำหนด กล่าวคือ เจ้าพนักงานฯ ต้องตักเตือนหรือสั่งให้ผู้กระทำละเมิดพื้นที่ริมถนนและทางเท้า รื้อถอนหรือเคลื่อนย้ายสิ่งของที่เป็นวัตถุแห่งการกระทำละเมิดเป็นอันดับแรก ถ้าผู้นั้นยินยอมปฏิบัติตามให้คดีเป็นอันสิ้นสุด แต่หากผู้นั้นไม่ปฏิบัติตาม เจ้าพนักงานฯ จึงจะสามารถยึดสิ่งของที่เป็นวัตถุในการกระทำละเมิดและเปรียบเทียบปรับเป็นลำดับต่อไป และหากพบการกระทำละเมิดซ้ำ เจ้าพนักงานฯ ไม่มีอำนาจที่จะทำอะไรนอกเหนือไปจากนี้ ดังเช่นที่หัวหน้าฝ่ายเทศกิจกล่าวว่า “...เมื่อพบการกระทำความผิดซ้ำ เจ้าพนักงานฯ ก็ต้องปฏิบัติหน้าที่ตามขั้นตอนที่กฎหมายบัญญัติไว้เหมือนที่ผ่านมา...” ทั้งนี้ เจ้าพนักงานฯ ได้ให้ข้อเสนอแนะในการแก้ไขปัญหาข้างต้นไว้ว่า ผู้บังคับใช้กฎหมายต้องให้ความสำคัญกับปัญหานี้ให้มากขึ้น และควรพัฒนาประชาชนให้มีจิตสำนึกต่อส่วนรวมมากยิ่งขึ้นเช่นกัน

อย่างไรก็ตาม จากการสัมภาษณ์ผู้กระทำละเมิด พบว่า เจ้าพนักงานฯ ไม่ให้ความสำคัญในการปฏิบัติหน้าที่ ทำให้ที่ผ่านมาตนสามารถตั้งวางสิ่งของบนทางเท้ามาโดยตลอด และแม้จะมีการปฏิบัติหน้าที่แต่ก็ยังไม่ถึงขั้นเป็นประจำทุกวัน แสดงให้เห็นว่า เจ้าพนักงานฯ ละเว้นต่อการปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมาย อันเป็นการขาดธรรมาภิบาลในการบังคับใช้กฎหมาย และแม้จะมีการเปรียบเทียบปรับจริง แต่ก็มีโทษปรับเพียงเล็กน้อย ซึ่งการละเว้นต่อการปฏิบัติหน้าที่และโทษปรับที่เบาบาง ล้วนมีส่วนช่วยสนับสนุนให้ตนกลับไปกระทำละเมิดซ้ำ ชี้ให้เห็นว่า เจ้าพนักงานฯ ไม่ได้ทำหน้าที่ดำเนินการให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย เพื่อบริการหรือรับใช้ประชาชน และรักษาหรือสงวนไว้ซึ่งประโยชน์สาธารณะ ซึ่งขัดกับบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญที่กำหนดให้เจ้าพนักงานฯ ต้องบังคับใช้กฎหมายอย่างเคร่งครัด และการกระทำของเจ้าพนักงานฯ ย่อมเป็นการละเว้นการปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมาย อันเป็นความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 157 สะท้อนให้เห็นว่า เจ้าพนักงานของรัฐผู้บังคับใช้กฎหมายยังขาดความตระหนักถึงบทบาทหน้าที่ของตน

การขาดความตระหนักถึงสิทธิและบทบาทหน้าที่ของแต่ละฝ่าย ทั้งผู้กระทำละเมิด ประชาชนส่วนใหญ่ และเจ้าพนักงานของรัฐผู้บังคับใช้กฎหมาย ส่งผลให้ประชาชนผู้ใช้รถใช้ถนนต้องกลายเป็นผู้เคราะห์ร้ายที่ต้องรับกรรมจากการกระทำละเมิดของบุคคลผู้ซึ่งไร้ความรับผิดชอบต่อสังคม

6. อภิปรายผลการวิจัย

การขาดความตระหนักถึงสิทธิและบทบาทหน้าที่ของแต่ละฝ่าย ทั้งผู้กระทำละเมิด ประชาชน และเจ้าพนักงานของรัฐผู้บังคับใช้กฎหมาย เป็นสาเหตุของการละเมิดสิทธิของผู้อื่นที่เกิดขึ้นในสังคม ซึ่งในปัจจุบันการละเมิดสิทธิของผู้อื่นเกิดขึ้นได้อย่างง่ายดาย และเป็นเรื่องที่สามารถพบเห็นได้ทั่วไป เช่น การฉกฉวยพื้นที่ริมถนนและทางเท้าสาธารณะมาเป็นของตน ด้วยการสงวนพื้นที่ริมถนนเพื่อการจอดรถและการตั้งร้านค้ารุกล้ำทางเท้า

เมื่อประชาชนทุกคนมีสิทธิและเสรีภาพเท่าเทียมกัน เป็นเหตุให้ประชาชนต้องใช้สิทธิและเสรีภาพควบคู่ไปกับหน้าที่และความรับผิดชอบต่อสังคม หากผู้ใดไม่เคารพสิทธิของผู้อื่น ย่อมเป็นการกระทำที่ขัดกับหลักการของรัฐธรรมนูญ และเมื่อใดที่สังคมไทยปราศจากประชาชนที่ตระหนักถึงสิทธิและหน้าที่ของตนด้วยการใช้พื้นที่สาธารณะเสมือนพื้นที่ส่วนบุคคล โดยคำนึงถึงผลประโยชน์และความพึงพอใจของตนเป็นหลัก ตลอดจนการไม่ปฏิบัติตามกฎหมายอย่างเคร่งครัด ย่อมเป็นเหตุให้สังคมไทยเต็มไปด้วยพลเมืองที่ไม่เคารพกฎหมายและไม่เคารพสิทธิของผู้อื่น สอดคล้องกับงานวิจัยของเกรียงไกร เจียรประดิษฐ์ (2557 : 72) ที่กล่าวว่า การใช้บริการสาธารณะของรัฐ ไม่ได้มีค่าใช้จ่ายในรูปของตัวเงิน หากแต่อยู่ในรูปของการปฏิบัติตามกฎหมายและเคารพสิทธิของผู้อื่น ซึ่งการไม่ปฏิบัติตามกฎหมายหรือไม่เคารพสิทธิของผู้อื่นในการใช้บริการสาธารณะ เป็นการเอารัดเอาเปรียบผู้อื่นที่มีสิทธิในการใช้หรือเข้าถึงบริการสาธารณะอย่างเท่าเทียมกัน การกระทำดังกล่าวจึงเป็นการกระทำของกาฝากสังคม (Free rider) เป็นเหตุให้รัฐและสังคมเสียผลประโยชน์ ส่งผลให้สังคมเต็มไปด้วยผู้ที่แสวงหาประโยชน์จากผู้อื่นและสังคม โดยขาดความรับผิดชอบต่อส่วนรวม

การที่ประชาชนรับรู้ถึงปัญหาที่เกิดขึ้น และได้รับผลกระทบจากการละเมิดในข้างต้น แต่เลือกที่จะเพิกเฉย ไม่แจ้งหรือร้องเรียนปัญหาดังกล่าวต่อหน่วยงานที่รับผิดชอบ สะท้อนให้เห็นว่า ประชาชนมีมุมมองว่าการกระทำความผิดเป็นเรื่องเล็กน้อยหรือเป็นเรื่องปกติที่สามารถเกิดขึ้นได้ เพราะการกระทำดังกล่าวไม่ได้ส่งผลกระทบร้ายแรงต่อตนเอง จึงเพิกเฉยต่อการกระทำความผิดที่เกิดขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของเกรียงไกร เจียรประดิษฐ์ (2557 : 73) ที่อธิบายว่า ด้วยบุคลิกของคนไทยที่ไม่ชอบการเผชิญหน้า เมื่อพบการละเมิดสิทธิเกิดขึ้นก็มักจะนิ่งเฉย เพราะมีความคิดเห็นว่า การถูกละเมิดสิทธิเป็นเรื่องเล็กน้อย ชี้ให้เห็นว่าประชาชนเกิดความชาชินต่อการละเมิดกฎหมายในสังคม และมีส่วนสนับสนุนให้การกระทำความผิดยังคงอยู่

ยิ่งไปกว่านั้น การที่หน่วยงานของรัฐหรือราชการส่วนท้องถิ่นมีอัตราชนะคดีพิพาททางปกครองสูงกว่าประชาชน (กรุงเทพธุรกิจ, 2556 : 1) ยังตอกย้ำให้เห็นว่า รัฐไม่ได้มุ่งคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพในการใช้ถนนและทางเท้าสาธารณะของประชาชนอย่างที่ควรเป็นตามที่รัฐธรรมนูญฯ บัญญัติไว้ ส่งผลให้ประชาชนไม่ได้รับความเป็นธรรม ประชาชนจึงมีความคิดเห็นว่า ตนเป็นเพียงประชาชนผู้ไร้สิทธิไร้เสียงในสังคมนี้ และเลือกที่จะเพิกเฉยต่อการดำเนินการฟ้องร้องหน่วยงานของรัฐหรือราชการส่วนท้องถิ่นต่อศาลปกครอง ทั้งนี้จึงเป็นเหตุให้สังคมวุ่นวาย แตกแยก ขาดระเบียบวินัย และประเทศไทยจะห่างไกลจากคำว่าสังคมประชาธิปไตยในที่สุด

การที่ประชาชนกล้าฉกฉวยพื้นที่ริมถนนและทางเท้าสาธารณะมาเป็นของตน ประเทศไทยจะกลายเป็นสังคมที่เต็มไปด้วยประชาชนที่เอารัดเอาเปรียบผู้อื่น จนส่งผลกระทบให้กฎหมายหรือกฎระเบียบของบ้านเมืองไม่มีความศักดิ์สิทธิ์อีกต่อไป เมื่อใดที่กฎหมายไร้ซึ่งความศักดิ์สิทธิ์ ท้ายที่สุดสังคมไทยจะขาดบรรทัดฐานทางสังคมที่ดีงาม กลายเป็นสังคมที่ไร้ระเบียบวินัยในอนาคต ส่งผลให้ประเทศไทยกลายเป็นสังคมที่ไร้ซึ่งความสงบสุข อันเปรียบเสมือนการเป็นมะเร็งร้ายที่อาจลุกลามจนไม่อาจรักษาให้หายได้

ถึงเวลาแล้วที่ภาครัฐต้องรณรงค์และประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนตระหนักถึงสิทธิและหน้าที่ของตน และควรปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมายอย่างเคร่งครัดเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อสังคม สอดคล้องกับงานวิจัยของชมภูนุช หุ่นนาค (2560 : 139) ที่กล่าวว่า เจ้าพนักงานของรัฐผู้บังคับใช้กฎหมายต้องอยู่เคียงข้างประชาชน โดยมุ่งรับใช้หรือบริการประชาชน ด้วยการบังคับใช้กฎหมายให้เป็นไปเพื่อสร้างคุณภาพชีวิตที่ดี

ให้กับประชาชนทุกคน อันเป็นประโยชน์สาธารณะหรือประโยชน์สูงสุดต่อสังคม และทำให้ประเทศไทยก้าวไปสู่การเป็นสังคมแห่งประชาธิปไตยได้อย่างแท้จริง

7. ข้อเสนอแนะ

7.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

7.1.1 ภาครัฐควรจัดอบรม เพื่อมุ่งสร้างความเข้าใจแก่เจ้าพนักงานของรัฐผู้บังคับใช้กฎหมายให้ตระหนักถึงการปฏิบัติหน้าที่ในการบังคับใช้กฎหมาย ในการอำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชนผู้ใช้รถใช้ถนน

7.1.2 ภาครัฐควรรณรงค์และประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนตระหนักถึงสิทธิและบทบาทหน้าที่ของตน

7.1.3 ภาครัฐควรจัดให้มีการรณรงค์คืนพื้นที่ให้ผู้ใช้ถนนและทางเท้า และดูแลพื้นที่ดังกล่าวในเขตพื้นที่จุดผ่อนผันให้มากยิ่งขึ้น เพื่ออำนวยความสะดวกแก่ประชาชนผู้ใช้รถใช้ถนน

7.1.4 ภาครัฐควรลงทุนและจัดหาพื้นที่ในการจอดรถสำหรับสาธารณชน (Public parking space) เพื่อลดปัญหาพื้นที่จอดรถไม่เพียงพอต่อความต้องการของประชาชน

7.2 ข้อเสนอแนะสำหรับผู้ปฏิบัติ

7.2.1 เจ้าพนักงานของรัฐผู้บังคับใช้กฎหมาย ควรให้ความสำคัญกับการปฏิบัติหน้าที่อย่างเคร่งครัดยิ่งขึ้น เพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชนอย่างเสมอภาคและเท่าเทียม

7.3 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยต่อไป

7.3.1 จากการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่า การใช้ดุลพินิจเกี่ยวกับการเปรียบเทียบปรับในกรณีที่มีการพบการกระทำความผิดซ้ำ เป็นประเด็นที่ควรศึกษาต่อไป เพื่อให้การใช้ดุลพินิจของเจ้าพนักงาน เป็นไปเพื่อรักษาและสงวนไว้ซึ่งประโยชน์สาธารณะ อันเป็นประโยชน์สูงสุดในสังคม

8. เอกสารอ้างอิง

กรุงเทพธุรกิจ. (2556). **ศาลปกครองชี้พิพาทบางคดีรัฐไม่ควรอุทธรณ์.** สืบค้นเมื่อ 10 สิงหาคม 2562. จาก http://www.bangkokbiznews.com/news/detail/523668

กิตติมา รัชนีภรณ์. (2553). **แนวทางการแก้ไขปัญหาการบุกรุกที่ดินสาธารณะของทางราชการ: กรณีศึกษาผู้บุกรุกที่ดินของโรงเรียนวัดบุญญราศี ตำบลคลองตำหรุ อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี.** วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์การเมืองและการบริหารจัดการ. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา.

เกรียงไกร เจียรประดิษฐ์. (2557). ปรากฏการณ์ชาชินต่อการละเมิดกฎหมาย. **วารสารผู้ตรวจการแผ่นดิน**. 7(2). 72-73.

ชมภูนุช หุ่นนาค. (2560). การบริการสาธารณะใหม่เพื่อรับใช้พลเมือง. **วารสารมนุษยสังคมปริทัศน์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี**. 19(1). 125-139.

ทศพล ทรรศนกุลพันธ์. (2555). ทำไมคนไทยไม่เคารพกฎหมาย. **วารสารนิติสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่**. 5(1). 50-62.

มาลินี เจริญนุ่ม. (2552). **แนวทางการออกแบบและบริหารจัดการโครงการทาวน์เฮ้าส์ในเขตกรุงเทพมหานคร เพื่อลดปัญหาการรุกล้ำพื้นที่ส่วนกลาง.** วิทยานิพนธ์ปริญญาสถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสถาปัตยกรรม. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ. (2555). **หลักธรรมาภิบาลของการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี.** สืบค้นเมื่อ 27 มีนาคม 2562. จาก http://www2.opdc.go.th/ content. php?menu_id=5&content_id=2442

สุภิตย์ เกลี้ยงสง. (2551). **ปัญหาการใช้สิทธิเป็นเหตุให้เจ้าของอสังหาริมทรัพย์เสียหายตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1337.** วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

9. คำขอบคุณ

การวิจัยครั้งนี้สำเร็จได้ด้วยความกรุณาจาก รองศาสตราจารย์ ดร.พีรสิทธิ์ คำนวณศิลป์ อาจารย์ที่ปรึกษาและประธานหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น รองศาสตราจารย์ ดร.ศุภวัฒนากร วงศ์ธนวสุ คณบดีวิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น ผู้ช่วยศาสตราจารย์ กิตติบดี ใยพูล คณบดีคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ตลอดจน ดร.ศักดา วัตตะธรรม ผู้พิพากษาหัวหน้าคณะศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ ภาค 4 ผู้ให้ความรู้ โอกาส ตลอดระยะเวลาการดำเนินการศึกษาค้นคว้า ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูง ณ โอกาสนี้

นอกจากนี้ ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณครอบครัวและผู้มีพระคุณทุกท่าน รวมถึงเพื่อนร่วมงานและเพื่อนสนิท ผู้ให้การสนับสนุนผู้วิจัยในทุกๆ ด้าน จนประสบความสำเร็จในวันนี้

การพัฒนารูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบโครงงานเรื่องคืนคุณธรรมสู่ห้องเรียน โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน วิชาสังคมศึกษาพื้นฐาน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนในกลุ่มสหวิทยาเขตเมืองฟ้าแดด สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 24

The Development the Project-based Learning Activity Model on Returning Morality to the Classroom by using Problems as the Base of Basic Social Studies Subject, Mathayomsuksa 5, Fadad Consortium, The Secondary Educational Service Area office 24

นิติยา ทรงมงคลรัตน์[1]
Nitiya Songmongkolrat[1]
ทำวิจัยเมื่อ พ.ศ. 2561
Email : nitiya2515@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1)พัฒนารูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบโครงงานเรื่องคืนคุณธรรมสู่ห้องเรียนโดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (2)หาประสิทธิภาพของรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบโครงงานเรื่องคืนคุณธรรมสู่ห้องเรียนโดยใช้ปัญหาเป็นฐานตามเกณฑ์มาตรฐาน 80/80 (3) ศึกษาความพึงพอใจของการพัฒนารูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบโครงงานเรื่องคืนคุณธรรมสู่ห้องเรียนโดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (4)หาความคงทนของการเรียนรู้ของการพัฒนารูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบโครงงานเรื่องคืนคุณธรรมสู่ห้องเรียนโดยใช้ปัญหาเป็นฐานกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาวิจัย คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5/9 จำนวน 28 คน ได้มาโดยวิธีการสุ่มแบบแบ่งกลุ่มเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัยได้แก่ แบบสอบถามการพัฒนารูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบวิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ย การหาค่าร้อยละ และ t-test

---

[1] โรงเรียนกมลาไสย โรงเรียนในกลุ่มสหวิทยาเขตเมืองฟ้าแดด สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 24

[1] Kamalasai School, Fadad Consortium, The Secondary Educational Service Area office 24, Thailand.

* ได้รับบทความ: 22 ตุลาคม 2562; แก้ไขบทความ: 6 ธันวาคม 2562; ตอบรับการตีพิมพ์: 26 ธันวาคม 2562

Received: October 22, 2019; Revised: December 6, 2019; Accepted: December 26, 2019

ผลการวิจัยพบว่า (1)ได้รูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ผู้วิจัยใช้ชื่อเรียกว่า “KESPIE MODEL” ซึ่งมีองค์ประกอบ 5 ขั้น ได้แก่ ขั้นที่ 1 การสร้างองค์ความรู้ (Knowledge : K) ขั้นที่ 2 การสร้างเสริมความรู้และทักษะ (Enhancement and Skills : ES) ขั้นที่ 3 การออกแบบโครงงาน (Project design : P) ขั้นที่ 4 การนำไปใช้ (Implementation : I) ขั้นที่ 5 การประเมินผลการเรียนรู้ (Evaluation : E) (2)รูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบโครงงานเรื่องคืนคุณธรรมสู่ห้องเรียน โดยใช้ปัญหา เป็นฐาน มีประสิทธิภาพเท่ากับ 80.85/84.06 (3)ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนตามรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบโครงงานเรื่องคืนคุณธรรมสู่ห้องเรียนโดยใช้ปัญหาเป็นฐาน พบว่า นักเรียนมีคะแนนหลังการผ่านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (4)การประเมินความพึงพอใจในการใช้รูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบโครงงานเรื่องคืนคุณธรรมสู่ห้องเรียนโดยใช้ปัญหาเป็นฐานอยู่ในระดับมากที่สุด(5)ความคงทนของการเรียนรู้ของการพัฒนารูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบโครงงานเรื่องคืนคุณธรรมสู่ห้องเรียนโดยใช้ปัญหาเป็นฐาน วิชาสังคมศึกษาพื้นฐาน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 มีความคงทนในการเรียนรู้

คำสำคัญ : 1. การพัฒนารูปแบบ 2. การเรียนรู้แบบโครงงาน 3. คืนคุณธรรมสู่ห้องเรียน

ABSTRACT

This aims of this research were to (1) develop the project-based learning activity model on returning morality to the classroom by using problems as the base, (2) develop learning achievement activities model with development the project-based learning activity model on returning morality to the classroom by using problems as the base of Basic Social Studies subject, Mathayomsuksa 5, (3) study the satisfaction with development of learning activities model with development the project-based learning activity model on returning morality to the classroom by using problems as the base, (4) study the durability of learning activities model with development the project-based learning activity model on returning morality to the classroom by using problems as the base. The samples used student study were 28 students ofMathayomsuksa 5/9 by the way Cluster Random SamplingTools used in research questioner on learning activities model with development of learning activities model with development the project-based learning activity model on returning morality to the classroom by using problems as the base of Basic Social Studies subject, Mathayomsuksa 5. The Statistics used in data analysis were frequency, percentage, mean, standard deviation and test.

The study found that (1)A model of learning activity that obtained from the research was called “KESPLE MODEL” Consisted of 5 elements, including (1) Knowledge : K (2) Enhancement and Skills : ES (3) Project design : P (4) Implementation : I (5) Evaluation : E. (2)Learning activities model with development the project-based learning activity model

on returning morality to the classroom by using problems as the base. The study found that the student's efficiency was 80.85/84.06. (3)Learning achievement activities model with development the project-based learning activity model on returning morality to the classroom by using problems as the base. Was found the after learning was differentiated significant at level .05. (4)Performance activities model with development the project-based learning activity model on returning morality to the classroom by using problems as the base. The assessment of creativity is highest level. (5)Learning activities model with development the project-based learning activity model on returning morality to the classroom by using problems as the base of Basic Social Studies subject, Mathayomsuksa 5. Students have the durability to learn.

Keywords : 1. Model Development 2. Project-Based Learning 3. Return Virtue to the Classroom

1. ความสำคัญและที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัย

การจัดการเรียนการสอนโดยใช้ปัญหาเป็นฐาน เป็นการจัดสภาพการณ์ของการเรียนการสอนที่ใช้ปัญหาเป็นเครื่องมือในการช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามเป้าหมายหลักผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด (สุพล วังสินธุ์, 2549 : 56-59) โดยผู้สอนนำผู้เรียนไปเผชิญสถานการณ์ปัญหาจริงหรืออาจจัดสภาพการณ์ให้ผู้เรียนเผชิญปัญหาและฝึกกระบวนการวิเคราะห์ปัญหาและแก้ปัญหาร่วมกันรวมถึงการปฏิรูปการศึกษาอย่างเป็นระบบปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ของคนทั้งสังคมให้ประชาชนส่วนใหญ่มีโอกาสได้เรียนรู้ทักษะชีวิตและทักษะในการทำมาหาเลี้ยงชีพอย่างมีประสิทธิภาพเกิดความฉลาด ทุกด้านทั้งอารมณ์ ปัญญา การแก้ปัญหาและมีจิตสำนึกในการร่วมมือกันในการทำงาน (วิทยากร เชียงกูล, 2550 : 21-25) หลักสูตรแกนกลางขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 ฉบับปรับปรุง 2560 ได้กำหนดสมรรถนะสำคัญ 5 ประการของผู้เรียนสมรรถนะหนึ่งในนั้นคือ ความสามารถในการแก้ปัญหาหมายถึงความสามารถในการเผชิญอุปสรรคต่างๆ และหาวิธีแก้ปัญหาได้อย่างถูกต้องเหมาะสมบนพื้นฐานของหลักเหตุผล คุณธรรมกลุ่มระดมความคิดร่วมกลั่นกรองความรู้ที่แสวงหามาจนเป็นวิธีการแก้ไขปัญหาที่เหมาะสมจนเกิดเป็นทักษะที่สามารถประยุกต์ใช้ได้กับสถานการณ์ปัญหาที่ผู้เรียนต้องเผชิญในอนาคตเกิดเป็นทักษะที่จำเป็นเพื่อเสริมสร้างภูมิคุ้มกันที่จะทำให้ผู้เรียนเติบโตและดำเนินชีวิตใน สังคมปัจจุบันอย่างมีสติและมีความสุข

การจัดการเรียนรู้ ในวิชาสังคมศึกษาพื้นฐาน เน้นกิจกรรมโครงงานโดยใช้ปัญหาเป็นฐานมีผลให้นักเรียนมีความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต คือสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง สามารถทำงานกับผู้อื่นในสังคมด้วยการสร้างเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคคล สามารถจัดการกับปัญหาความขัดแย้งต่างๆได้อย่างเหมาะสม มีจิตสำนึกด้านจิตอาสามีคุณธรรมตามคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน คือ มีวินัย ใฝ่เรียนรู้ มุ่งมั่นในการทำงานและมีจิตสาธารณะ รวมทั้งนักเรียน

ยังสามารถนำคุณธรรมและความรู้ที่ได้รับไปประยุกต์ใช้ในการทำโครงงานคุณธรรมและโครงงานที่นักเรียนร่วมกันดำเนินการเป็นที่ยอมรับของชุมชนและหน่วยงาน ปัจจัยที่ส่งผลให้การปลูกฝังจิตสำนึกด้านคุณธรรมและส่งเสริมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมสู่ความสำเร็จ คือการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานโดยใช้ปัญหาเป็นฐาน ส่งผลให้นักเรียนมีความสามารถในการใช้ทักษะชีวิตในการทำงาน การที่นักเรียนรู้จักจัดการประสานความร่วมมือกับ ครู ผู้บริหารโรงเรียน ผู้ปกครองและชุมชน ให้มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทำให้กิจกรรมอนุรักษ์ขยายจากจุดเล็กๆ ออกเป็นวงกว้างอย่างรวดเร็ว

จากการศึกษาเอกสารงานวิจัยและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง จึงทำให้ผู้วิจัยในฐานะที่เป็นครูผู้สอนวิชาสังคมศึกษาพื้นฐาน ที่สนใจศึกษาเรื่อง รูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบโครงงานเรื่องคืนคุณธรรมสู่ห้องเรียน โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน เพื่อนำผลการวิจัยมาพัฒนาหลักสูตรการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเรื่องคืนคุณธรรมสู่ห้องเรียน ให้มีคุณภาพยิ่งขึ้น

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบโครงงานเรื่องคืนคุณธรรมสู่ห้องเรียน โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน วิชาสังคมศึกษาพื้นฐาน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5

2.2 เพื่อหาประสิทธิภาพของรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบโครงงานเรื่องคืนคุณธรรมสู่ห้องเรียน โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน วิชาสังคมศึกษาพื้นฐาน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ตามเกณฑ์มาตรฐาน 80/80

2.3 เพื่อศึกษาความพึงพอใจต่อการพัฒนารูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบโครงงานเรื่องคืนคุณธรรมสู่ห้องเรียน โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน วิชาสังคมศึกษาพื้นฐาน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5

2.4 เพื่อหาความคงทนของการเรียนรู้ของการพัฒนารูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบโครงงานเรื่องคืนคุณธรรมสู่ห้องเรียน โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน วิชาสังคมศึกษาพื้นฐาน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5

3. ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

3.1 ได้รูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบโครงงานเรื่องคืนคุณธรรมสู่ห้องเรียน โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน วิชาสังคมศึกษาพื้นฐาน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5

3.2 โครงงานเรื่อง คืนคุณธรรมสู่ห้องเรียน สามารถนำรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน

3.3 นักเรียนโรงเรียนกมลาไสยได้เรียนโดยใช้รูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบโครงงาน

3.4 ครูสามารถนำรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบโครงงาน ไปใช้ในกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนได้

4. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ได้กำหนดวิธีการดำเนินการวิจัยไว้ 4 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 การวิจัย (Research) เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบโครงงาน เรื่อง คืนคุณธรรมสู่ห้องเรียน โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน วิชาสังคมศึกษาพื้นฐาน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 กลุ่มตัวอย่าง เป็นครูผู้สอนโรงเรียนในกลุ่มสหวิทยาเขตเมืองฟ้าแดด สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 24 จำนวน 37 คนโดยใช้เครื่องมือในการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานจากแบบสอบถามความคิดเห็นและความต้องการสำหรับนักเรียน ครูผู้สอนวิชาสังคมศึกษาพื้นฐาน โดยการจัดสนทนากลุ่ม (Focus group)และแบบวิเคราะห์เอกสารที่ใช้ในการศึกษาความต้องการในการพัฒนารูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบโครงงาน เรื่อง คืนคุณธรรมสู่ห้องเรียน โดยใช้ปัญหาเป็นฐานจำนวน 1 ฉบับ

ระยะที่ 2 การพัฒนา (Development) เป็นการออกแบบการพัฒนารูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบโครงงาน เรื่อง คืนคุณธรรมสู่ห้องเรียน โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน วิชาสังคมศึกษาพื้นฐาน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการทดลอง (Try-Out) กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5/10 จำนวน 28 คน เป็นการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยใช้เกณฑ์เลือกจากครูผู้สอนในวิชาสังคมศึกษาพื้นฐานโรงเรียนในกลุ่มสหวิทยาเขตเมืองฟ้าแดด สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 24

ระยะที่ 3 การทดลองใช้ (Implement)โดยการนำรูปแบบการพัฒนารูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบโครงงาน เรื่อง คืนคุณธรรมสู่ห้องเรียน โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน วิชาสังคมศึกษาพื้นฐานชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5ไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการทดลอง คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5/9 โรงเรียนกมลาไสยซึ่งเป็นโรงเรียนในกลุ่มสหวิทยาเขตเมืองฟ้าแดดสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 24 เป็นการเลือกแบบเจาะจงจำนวน 28 คน โดยใช้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในในการแบ่งสัดส่วน เก่ง 3; ปานกลาง 4; อ่อน 3

ระยะที่ 4 การประเมินติดตามผล (Evaluation) เป็นการใช้รูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบโครงงาน เรื่อง คืนคุณธรรมสู่ห้องเรียน โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน วิชาสังคมศึกษาพื้นฐาน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โดยการเก็บข้อมูลจากแบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ก่อนและหลังการเรียนรู้ เก็บรวบรวมการหาความพึงพอใจหลังการจัดกิจกรรมการเรียนรู้และหาความคงทนของการเรียนรู้หลังการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

5. ผลการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่องการพัฒนารูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบโครงงานเรื่องคืนคุณธรรมสู่ห้องเรียน โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน วิชาสังคมศึกษาพื้นฐาน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 พบว่า

5.1 ได้รูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ผู้วิจัยใช้ชื่อเรียกว่า “KESPIE MODEL” ซึ่งมีองค์ประกอบ 5 ขั้น ได้แก่ ขั้นที่ 1 การสร้างองค์ความรู้ (Knowledge : K) ขั้นที่ 2 การสร้างเสริมความรู้และทักษะ (Enhancement and Skills : ES) ขั้นที่ 3 การออกแบบโครงงาน (Project design : P) ขั้นที่ 4 การนำไปใช้ (Implementation : I) ขั้นที่ 5 การประเมินผลการเรียนรู้ (Evaluation: E)ซึ่งมีกระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 การสร้างองค์ความรู้ (Knowledge : K) การกระตุ้นความสนใจโดยการทบทวนความรู้เดิมเพื่อเสริมสร้างองค์ความรู้ใหม่

ขั้นที่ 2 การสร้างเสริมความรู้และทักษะ (Enhancement and Skills : ES) การระดมความรู้และคิดเห็นของนักเรียนได้แลกเปลี่ยนความรู้กันในกลุ่มเพื่อนเพื่อเสริมสร้างทักษะและความรู้ร่วมกัน

ขั้นที่ 3 การออกแบบโครงงาน (Project design : P) การปฏิบัติงานกลุ่มที่ใช้ทักษะกระบวนการของกลุ่มกระบวนการทางปัญญาเพื่อช่วยกันออกแบบในการสร้างสรรค์ผลงานกลุ่มของนักเรียน

ขั้นที่ 4 การนำไปใช้ (Implementation : I) การนำผลงานที่สร้างขึ้นไปใช้ได้สร้างสรรค์โดยนักเรียนทุกคนมีความเข้าใจในการจัดทำโครงงานและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้

ขั้นที่ 5 การประเมินผลการเรียนรู้ (Evaluation : E) นักเรียนประเมินผลการเรียนรู้ของตนเองและโครงงานที่สร้างขึ้น

การนำรูปแบบไปใช้ในแต่ละขั้นตอนมีหลักการดำเนินการ 3 หลักการ ดังนี้

หลักการตอบสนอง

1) กระตุ้นให้นักเรียนทำกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกัน

2) นักเรียนทุกคนต้องมีส่วนร่วมรับผิดชอบในงาน

3) นักเรียนทุกคนมีส่วนร่วมคิดในการสร้างสรรค์ผลงาน

หลักการระบบสังคม

1) การมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ในกลุ่ม

2) การมีปฏิสัมพันธ์กันกับเพื่อนร่วมงาน

3) การทำงานเป็นทีม

หลักการระบบสนับสนุน

1) วัสดุอุปกรณ์เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

2) สื่อที่ใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

3) การจัดกิจกรรมสามารถยืดหยุ่นได้ตามความเหมาะสม

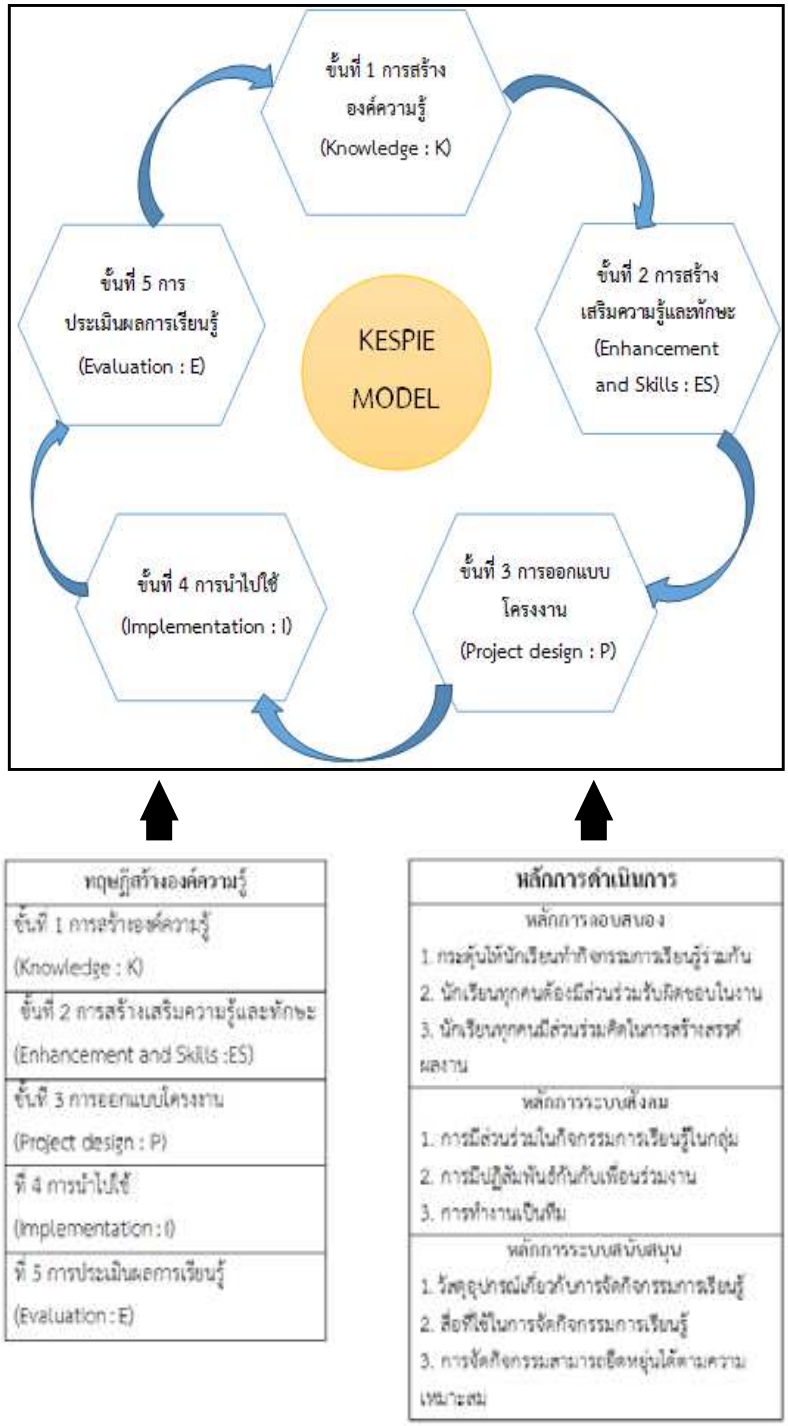

แผนภาพที่ 1 รูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ “KESPIE MODEL”

5.2 รูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบโครงงานเรื่องคืนคุณธรรมสู่ห้องเรียน โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน วิชาสังคมศึกษาพื้นฐาน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 มีประสิทธิภาพเท่ากับ 80.85/84.06

5.3 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบโครงงานเรื่องคืนคุณธรรมสู่ห้องเรียน โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน วิชาสังคมศึกษาพื้นฐาน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 พบว่า นักเรียนมีคะแนนหลังการผ่านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

5.4 ความพึงพอใจในการใช้รูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบโครงงานเรื่องคืนคุณธรรมสู่ห้องเรียน โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน วิชาสังคมศึกษาพื้นฐาน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 อยู่ในระดับมากที่สุด

5.5 ความคงทนของการเรียนรู้ของการพัฒนารูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบโครงงานเรื่องคืนคุณธรรมสู่ห้องเรียน โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน วิชาสังคมศึกษาพื้นฐาน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 มีความคงทนในการเรียนรู้

6. อภิปรายผลการวิจัย

6.1 รูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบโครงงาน เรื่อง คืนคุณธรรมสู่ห้องเรียน โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน วิชาสังคมศึกษาพื้นฐาน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5ได้รูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ผู้วิจัยใช้ชื่อเรียกว่า “KESPIE MODEL” ซึ่งมีองค์ประกอบ 5 ขั้น ได้แก่ ขั้นที่ 1 การสร้างองค์ความรู้ (Knowledge : K) ขั้นที่ 2 การสร้างเสริมความรู้และทักษะ (Enhancement and Skills : ES) ขั้นที่ 3 การออกแบบโครงงาน (Project design: P) ขั้นที่ 4 การนำไปใช้ (Implementation: I) ขั้นที่5 การประเมินผลการเรียนรู้ (Evaluation: E)

6.2 ผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบโครงงาน เรื่อง คืนคุณธรรมสู่ห้องเรียน โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน วิชาสังคมศึกษาพื้นฐาน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 พบว่านักเรียนมีคะแนนหลังการผ่านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ สูงกว่าการจัดการเรียนรู้แบบปกติ ซึ่งแสดงให้เห็นว่านวัตกรรมมีประสิทธิภาพดีมาก เนื่องจากรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบโครงงาน เรื่อง คืนคุณธรรมสู่ห้องเรียน โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน วิชาสังคมศึกษาพื้นฐาน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5สามารถสร้างความสนใจของผู้เรียนได้ดี มีรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ดึงดูดความสนใจของนักเรียน การทำกิจกรรมกลุ่ม ทำให้สมาชิกในกลุ่มได้ช่วยกันระดมสมองในการทำกิจกรรม ทำให้ผลงานออกมาเป็นที่น่าพอใจ สร้างความรักสามัคคีในการทำกิจกรรมกลุ่ม ทำให้เกิดทักษะและประสบการณ์ใหม่ๆ ที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ ซึ่งได้สอดคล้องกับแนวคิดของ Ahlfeldt. (2004 : 21-A) ได้ศึกษาการใช้การเรียนรู้ที่อาศัยปัญหาเป็นฐานในห้องเรียนวิชาการพูดในที่สาธารณะ ผลการวิเคราะห์ พบว่า การเรียนรู้ที่อาศัยปัญหาเป็นฐานเป็นวิธีการสอนที่มีประสิทธิภาพวิธีหนึ่งในรายวิชาพื้นฐานการพูดในที่สาธารณะ นักเรียนในห้องเรียน การเรียนรู้ที่อาศัยปัญหาเป็นฐานทำคะแนนการสอบได้ดีเท่าๆกับนักเรียนในห้องเรียนที่เรียนแบบปกติ แต่นักเรียนในห้องเรียนที่เรียนรู้ที่อาศัยปัญหาเป็นฐานทำคะแนนสุนทรพจน์ได้ดีกว่านักเรียนใน ห้องเรียนแบบปกติ มีการเข้าร่วมการใช้อุปกรณ์และเนื้อหาของรายวิชามากกว่าและมีความวิตกกังวลในการพูดน้อยกว่านักเรียนที่เรียนแบบปกตินอกจากนี้นักเรียนทั้ง 2 กลุ่ม มีระดับความพึงพอใจใน รายวิชาและบรรยากาศของเรียนอยู่ในระดับเดียวกัน

6.3 ผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบโครงงาน เรื่อง คืนคุณธรรมสู่ห้องเรียน โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน วิชาสังคมศึกษาพื้นฐาน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 มีประสิทธิภาพเท่ากับ 80.85/84.06 เนื่องจากนักเรียนมีประสบการณ์ในการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง ได้ร่วมคิด ร่วมทำในการทำกิจกรรมกลุ่มทำให้นักเรียนเกิดทักษะจากการเรียนรู้ซึ่งสอดคล้องเงื่อนไขที่สนับสนุนการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานประกอบไปด้วย เงื่อนไข 3 ประการของ Hmelo-Silver & Barrows (2006 : 21-39) ได้แก่ 1) มีการกระตุ้นให้นักเรียนคิดและแสดงออกซึ่งความรู้เดิมก่อน2) การเรียนในสิ่งที่เหมือนจริงมากที่สุดจะช่วยให้การเรียนบรรลุเป้าหมาย ผู้สอนจึงต้อง ตั้งโจทย์ปัญหาให้เหมือนจริง 3) การทำความเข้าใจข้อมูลต่างๆ ให้สมบูรณ์ โดยให้ผู้เรียนมีโอกาส เสริมต่อความเข้าใจนั้นด้วยการกระทำหลายอย่าง เช่น การต่อบันทึก การอภิปรายถกเถียง การถามคำถาม การจดบันทึก การรายงานในที่ประชุม การเรียนการสอน ที่ดีจึงควรเน้นกิจกรรมที่ให้โอกาสนักเรียนได้แสดงออกซึ่งความรู้ด้วยวิธีการต่างๆ

6.4 ผลการประเมินความพึงพอใจการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบโครงงาน เรื่อง คืนคุณธรรมสู่ห้องเรียน โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน วิชาสังคมศึกษาพื้นฐาน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5พบว่านักเรียนมีความพึงพอใจในระดับมากที่สุดมีค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ ($\overline{X}$ = 4.57, S.D.= 0.51) เนื่องจาก การมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมกลุ่มร่วมกัน ทำให้นักเรียนแต่ละคนได้แสดงศักยภาพของตนเอง ทำให้เกิดความภาคภูมิใจ และมีความพึงพอใจในผลงานของตน มีการพัฒนาการในการเรียนรู้ดีขึ้นหลังผ่านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบโครงงาน เรื่อง คืนคุณธรรมสู่ห้องเรียน โดยใช้ปัญหาเป็นฐานซึ่งสอดคล้องกับ Chikotas (2005 : 1242-A) ได้ศึกษาเรื่องการเรียนรู้จากปัญหาเป็นฐานในการศึกษาของพยาบาลฝึกหัด รวมถึงการฝึกหัดในคลินิก: จากมุมมองของผู้ฝึกหัดของนักศึกษาพยาบาล จำนวน13คน พบว่ากลุ่มตัวอย่างทั้งหมดมีความพึงพอใจในการศึกษาวิชาชีพของพวกเขาในคลินิก โดยพวกเขายอมรับว่า ความชำนาญของการทำงานในคลินิกนั้นมาจากการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (PBL) ซึ่งมีประโยชน์มาก PBLเป็นหลักการที่ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์ตรง และพบว่า ข้อมูลของบทเรียนต่างๆ ที่ได้จากห้องเรียนที่มีการใช้หลักสูตร PBL เข้าไปสอนสามารถนำข้อมูลนั้นไปประยุกต์ใช้ในวิชาชีพพยาบาลได้จริง รวมไปถึงการพัฒนาความสามารถในการวินิจฉัยโรคของคนไข้ใน คลินิก ผลการการวิเคราะห์ข้อมูลว่า หลักสูตร PBL คือ การเรียนรู้จากประสบการณ์ตรงของผู้เรียนและเป็นการเรียนรู้ที่ต้องใช้เวลานานตลอดชีวิต จากมุมมองของทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์ พบว่า มีความสัมพันธ์แน่นแฟ้นเป็นการสร้างความรู้ ความเข้าใจที่ดีระหว่างการใช้หลักสูตร PBL กับการฝึกหัดวิชาชีพในคลินิกของพยาบาลฝึกหัด

6.5 ผลการประเมินความคงทนของการเรียนรู้ของการพัฒนารูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบโครงงาน เรื่อง คืนคุณธรรมสู่ห้องเรียน โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน วิชาสังคมศึกษาพื้นฐาน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 พบว่า นักเรียนมีความคงทนในการเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ยคะแนนความคงทนหลังเรียนเรียน 2 สัปดาห์ คิดเป็นร้อยละ 85.03 เนื่องจากในการทดลองมีความคงทนของการเรียนรู้หลังเรียนไปแล้ว 2 สัปดาห์ แสดงว่านักเรียนสามารถคงไว้ซึ่งผลของการเรียนรู้ นักเรียนสามารถจดจำหรือระลึกถึงสิ่งเร้าที่ผ่านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ผ่านมาได้ ด้วยการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานเรื่อง คืนคุณธรรมสู่ห้องเรียน โดยใช้ปัญหาเป็นฐานทำให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้ ด้วยการจัดกิจกรรมกลุ่มการเรียนรู้ เพื่อให้นักเรียนทุกคนได้มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมทำให้เกิดการเรียนรู้และจำจำได้ง่ายยิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับ Barrows (1980 : 55-56)

ได้ให้ความหมายว่า การเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem- based Learning : PBL) หมายถึง วิธีการเรียนรู้บนหลักการของการใช้ปัญหาเป็นจุดเริ่มต้นในการเชื่อมโยงความรู้ที่มีอยู่เดิมให้ผสมผสานความรู้ใหม่แล้วประมวลเป็นกับความรู้ใหม่เพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้วิธีการแก้ปัญหาโดยฝึกวิธีการคิดเพื่อแก้ปัญหาเป็นวิธีการจัดหลักสูตรให้มีกิจกรรมการเรียนรู้ให้เกิดขึ้น โดยอาศัยปัญหาจริงในการปฏิบัติการณ์ของวิชาชีพนั้นเป็นตัวแกนหลักสูตรที่สอนโดยใช้วิธีนี้เริ่มจากการให้ปัญหาที่เป็นสถานการณ์จริงแก่ผู้เรียนแทนการบรรยายให้ความรู้ โดยผู้สอนหลักสูตรที่ใช้ PBL จึงสอนให้นักศึกษาแสวงหาความรู้และเกิดทักษะในการแก้ปัญหา

7. ข้อเสนอแนะ

7.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ก่อนการเขียนแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบโครงงาน เรื่องคืนคุณธรรมสู่ห้องเรียน โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน ครูผู้สอนควรศึกษาขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบโครงงาน เรื่องคืนคุณธรรมสู่ห้องเรียน โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน ให้ดีก่อนการเขียนแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

7.2 ข้อเสนอแนะสำหรับผู้ปฏิบัติ

ในการจัดการเรียนรู้แบบโครงงาน เรื่องคืนคุณธรรมสู่ห้องเรียน โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน แต่ละขั้นตอนครูผู้สอนควรทำหน้าที่เป็นเพียงผู้ชี้แนะ และเป็นให้คำปรึกษาเพื่อฝึกให้ผู้เรียนให้สามารถคิดเองและแก้ปัญหาเองได้ โดยเน้นกระบวนการทำงานเป็นกลุ่ม

7.3 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยต่อไป

ควรศึกษาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบโครงงาน เรื่องคืนคุณธรรมสู่ห้องเรียน โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน ในรูปแบบอื่น ๆ เช่น ใช้การจัดการเรียนรู้แบบเพื่อนคู่คิดในกระบวนการทำงานกลุ่มเพื่อเสริมสร้างทักษะในการแก้ปัญหาเพื่อช่วยส่งเสริมให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่สูงขึ้น

8. เอกสารอ้างอิง

วิทยากร เชียงกูล. (2550). **สภาวะการศึกษาไทยปี 2549/2550 “การแก้ปัญหาและการปฏิรูปการศึกษาอย่างเป็นระบบองค์รวม”.** กรุงเทพมหานคร : สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.

สุพล วังสินธุ์. (2549). **วิธีสอนแบบแก้ปัญหา: การเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน.** ม.ป.ท.. : ม.ป.พ..

Ahlfeldt, Stephanie. (2004). Problem-based Learning in the Public Speaking Classroom. **Dissertation ABSTRACTs International..** 65(01). 21-A.

Barrows, H.S. and Tamblyn, Roblyn M. (1980). **Problem Based Learning: An Approach to Medical Education.** New York : Spinger.

Chikotas, Norecn Elaine. (2005). Problem-based Learning in Nurse Practitioner Education and Subsequent Clinical: The Practitioners’ Perspectives.” **Dissertation ABSTRACTs International.** 66(4). 1242-A.

Hmelo-Silver, C. E. & Barrows, H. S. (2006). Goals and strategies of a problem-based learning facilitator**. Interdisciplinary Journal of Problem-based Learning.** 1. 21-39.

9. คำขอบคุณ

การพัฒนารูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบโครงงาน เรื่อง คืนคุณธรรมสู่ห้องเรียน โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน วิชาสังคมศึกษาพื้นฐาน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนในเขตสหวิทยาเขตเมืองฟ้าแดด สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 24 เล่มนี้มุ่งเน้นพัฒนาปรับปรุงกระบวนการเรียนการสอนของครูและนักเรียนวิชาสังคมศึกษา ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 ฉบับปรับปรุง 2560 โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญการวิจัยเล่มนี้เสร็จสมบูรณ์ได้ด้วยความกรุณา ความช่วยเหลือให้คำแนะนำและอนุเคราะห์เป็นอย่างดีจากผู้อำนวยการสถานศึกษาโรงเรียนกมลาไสยโรงเรียนในกลุ่มสหวิทยาเขตเมืองฟ้าแดด สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 24 ในฐานะผู้บังคับบัญชาที่เอื้ออำนวยความสะดวกในการวิจัยในครั้งนี้ ให้ดำเนินไปด้วยดี รวมถึงผู้เชี่ยวชาญที่ให้คำแนะนำในการสร้างเครื่องมือและประเมินคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในครั้งนี้ขอขอบคุณคณะครูโรงเรียนกมลาไสยทุกคนที่ให้ความร่วมมือในการวิจัยในครั้งนี้เป็นอย่างดี ทำให้รายงานการพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้เล่มนี้ สำเร็จลุล่วงไปด้วยดีประโยชน์จากรายงานการวิจัยฉบับนี้ผู้วิจัยขอมอบเป็นเครื่องบูชาพระคุณคุณพ่อ คุณแม่ และบูรพาจารย์ผู้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ให้แก่ผู้วิจัยตั้งแต่ต้นจนปัจจุบัน

การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในเขตอำเภอหนองเรือ จังหวัดขอนแก่น

Parents Participation in Early Childhood Learning Promotion of the Child Development Center in Nong Ruea District KhonKaen Province

วัชราภรณ์ ศรีโนนยาง[1], นิยดา เปี่ยมพืชนะ[2]
Watchraporn Seenonyang[1], Niyada Piemphueng[2]
ทำวิจัยเมื่อ พ.ศ. 2562
Email : wat-joy@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ เพื่อศึกษาความต้องการจำเป็น และเพื่อศึกษาข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในเขตอำเภอหนองเรือ จังหวัดขอนแก่น กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ครูผู้สอน จำนวน 67 คน ผู้ปกครอง จำนวน 192 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลคือแบบสอบถามมาตรประมาณค่า 5 ระดับ มีค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามเท่ากับ 0.89 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และดัชนีความต้องการจำเป็น

ผลการวิจัยพบว่า 1)สภาพปัจจุบันของการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการส่งเสริมการเรียนรู้ของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในเขตอำเภอหนองเรือ จังหวัดขอนแก่น โดยภาพรวม พบว่า อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีการปฏิบัติสูงสุดคือด้านการตัดสินใจ รองลงมาคือ ด้านการเรียนรู้ที่บ้าน ส่วนด้านที่มีการปฏิบัติต่ำสุด คือด้านการอบรมเลี้ยงดู และสภาพที่พึงประสงค์ของการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในเขตอำเภอหนองเรือ จังหวัดขอนแก่น โดยภาพรวม พบว่าอยู่ในระดับ มากที่สุดเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านการอาสาสมัคร รองลงมาคือ ด้านการอบรมเลี้ยงดู ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ด้านการเรียนรู้ที่บ้าน 2)ความต้องการ

---

[1] นักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

[1] Graduate Students Majoring Educational Administration, North Eastern University, Thailand.

[2] อาจารย์ประจำ มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

[2] Full-time Lecturers, North Eastern University, Thailand.

* ได้รับบทความ: 8 พฤศจิกายน 2562; แก้ไขบทความ: 14 ธันวาคม 2562; ตอบรับการตีพิมพ์: 6 มกราคม 2563

Received: November 8, 2019; Revised: December 14, 2019; Accepted: January 6, 2020

จำเป็นของการของการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในเขตอำเภอหนองเรือ จังหวัดขอนแก่น เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านเรียงลำดับจากมากไปหาน้อยคือ ด้านการอบรมเลี้ยงดู ด้านการอาสาสมัคร ด้านการมีส่วนร่วม ด้านติดต่อสื่อสาร ด้านการเรียนรู้ที่บ้าน และด้านการตัดสินใจ ตามลำดับ 3)ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในเขตอำเภอหนองเรือ จังหวัดขอนแก่น ที่สำคัญ พบว่า (1)ด้านการอบรมเลี้ยงดู ควรมีการจัดอาคารสถานที่ให้สะอาดและปลอดภัย (2)ด้านการอาสาสมัคร ควรสนับสนุนการจัดตั้งสนามเด็กเล็ก (3)ด้านการมีส่วนร่วม ควรส่งเสริมให้มีการพัฒนาอาคารเรียนรู้และทักษะของเด็ก (4)ด้านการติดต่อสื่อสาร ควรส่งเสริมครูและผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการประสานความร่วมมือกับองค์กรภายนอก (5)ด้านการเรียนรู้ที่บ้าน ควรส่งเสริมให้ครูและผู้ปกครองได้รับความรู้เพิ่มเติมที่ทันสมัย (6)ด้านตัดสินใจ ควรสนับสนุนให้ผู้ปกครองได้เป็นคณะกรรมการสถานศึกษา

คำสำคัญ : 1. การมีส่วนร่วม 2. การส่งเสริมการเรียนรู้ 3. เด็กปฐมวัย

ABSTRACT

The Objectives of the research article were to study the current situation and the desirable conditions, to study the needs and to study the suggestions on the parents' participation in early childhood learning promotion of the child development center in Nong Ruea district, KhonKaen province. The sample groups used in this research included 67 teachers, 192 parents. The instrument used for data collection was a 5 level rating scale questionnaire with a questionnaire reliability at 0.89. The statistics used for data analysis comprised mean, standard deviation and modified needs index.

The research results were found that: 1) The current situation of parents' participation in learning promotion of the child development center in Nong Ruea district, KhonKaen province, in overall, was found that it was rated at a high level, when considering in each aspect, it is found that the aspect that had the highest practice was decision making, followed by home learning, while the aspect with the lowest practice was parenting. The desirable conditions of parents' participation in early childhood learning promotion of the child development center in NongRuea district, KhonKaen province, in overall, were rated at a high level, when considering in each aspect, it was found that the aspect with the highest mean was volunteering, followed by parenting, while the aspect with the lowest mean was home learning. 2) The needs of the participation of parents in promoting early childhood learning of the child development center in Nong Ruea district, KhonKaen, when considering in each aspect, were rated at a high level arranging from the highest to the lowest namely parenting, volunteering, participation, communication, home learning and

decision making respectively. 3)The suggestions on parents' participation in promoting early childhood learning of the child development center in Nong Ruea district, KhonKaen province are as follows: (1)On parenting: There should be a clean and safe building. (2)On volunteering: There should be a support on a small child field. (3)On the participation: There should be promotion of children building and skills development. (4)On communication: There should be promotion of teachers and parents to participate in coordination with external organizations. (5)On home learning: There should be promotion of teachers and parents to receive more modern knowledge. (6)On decision-making: There should be parents support to be school board.

Keywords : 1. Participation 2. Promoting Learning 3. Preschool Children

1. ความสำคัญและที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัย

ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กและศูนย์พัฒนาเด็กเล็กก่อนวัยเรียน ศูนย์บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มของเด็กพิการและเด็กซึ่งมีความต้องการพิเศษ หรือสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยที่เรียกชื่ออย่างอื่นโดยมีแนวทางการจัดการศึกษาในหมวด 4 มาตรา 22 กล่าวว่า การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษา ต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ มาตรา 28 หลักสูตรการศึกษาระดับต่างๆ รวมทั้งหลักสูตรการศึกษาสำหรับบุคคลตามมาตรา 10 วรรคสองวรรคสามและวรรคสี่ ต้องมีลักษณะหลากหลาย ทั้งนี้ให้จัดตามความเหมาะสม ของแต่ละระดับโดยเน้นพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคคลให้เหมาะสมแก่ศักยภาพ ราชกิจจานุเบกษา (2554 : 217) ซึ่งเป็นส่วนที่ราชการต่างๆ ถ่ายโอนให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้จัดตั้งขึ้นเอง ทั้งในด้านโครงสร้างการบริหารงาน ได้แก่ ด้านบุคลากร ด้านวิชาการและกิจกรรมตามหลักสูตร ด้านอาคารสถานที่ สิ่งแวดล้อมและความปลอดภัย ด้านการบริหารจัดการ ด้านการมีส่วนร่วมและสนับสนุนจากชุมชน รวมถึงการพัฒนาคุณภาพ ซึ่งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะต้องรับผิดชอบภารกิจการดำเนินการจัดการศึกษาให้ได้คุณภาพและมาตรฐาน และให้ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในความรับผิดชอบขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นสถานศึกษาแห่งแรกที่มีคุณภาพและมาตรฐาน และสามารถให้บริการตอบสนองชุมชนด้านการจัดการศึกษาแก่เด็กปฐมวัย อายุ ส่วนท้องถิ่นจัดตั้งขึ้นเอง ถือว่าเป็นสถานศึกษา 2-5 ขวบ อย่างทั่วถึงและเป็นทรัพยากรที่มีคุณภาพตามอำนาจหน้าที่ และเจตนารมณ์ของรัฐบาล (กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น, 2559 : 1)

กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่นจึงจัดทำมาตรฐานการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อเป็นแนวทางให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นถือปฏิบัติในการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กให้มีมาตรฐานและคุณภาพเป็นไปในแนวทางเดียวกัน โดยแบ่งมาตรฐานออกเป็น 6 ด้าน ดังนี้ 1)มาตรฐานด้านการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก 2)มาตรฐานด้านอาคารสถานที่สิ่งแวดล้อมและความปลอดภัย 3)มาตรฐานด้านบุคลากร 4)มาตรฐานด้านวิชาการ และกิจกรรมตามหลักสูตร 5)มาตรฐานด้าน

ส่งเสริมเครือข่ายการพัฒนาเด็กปฐมวัยและ 6)มาตรฐานด้านการมีส่วนร่วมและส่งเสริมสนับสนุน ซึ่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2545 และแก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 3) พุทธศักราช 2553 มาตรา 29 กำหนดให้สถานศึกษาร่วมกับบุคคลครอบครัว ชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่นส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนโดยจัดกระบวนการเรียนรู้ภายในชุมชนมีการจัดการศึกษาการอบรม มีการแสวงหาความรู้ ข้อมูลข่าวสาร และรู้จักเลือกสรรภูมิปัญญาและวิทยาการต่างๆ เพื่อพัฒนาชุมชนให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการ รวมทั้งหาวิธีการสนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนประสบการพัฒนาระหว่างชุมชนการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น คือ 1)ด้านวิชาการ 2)ด้านอาคารสถานที่ 3)ด้านงบประมาณ 4)ด้านบุคคล 5)ด้านความสัมพันธ์กับชุมชน 6)ด้านการให้บริการของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก นอกเหนือจากการให้การอบรมเลี้ยงดูการจัดประสบการณ์เรียนรู้และส่งเสริมพัฒนาเด็กปฐมวัย และ 7)การส่งเสริมสนับสนุนศูนย์พัฒนาเด็กเล็กจากครอบครัว ชุมชนและภาคส่วนของสังคม ในการพัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ทุกภาคส่วน ได้แก่ ครอบครัวผู้ปกครอง ชุมชน องค์กรภาครัฐ ภาคเอกชน สถานบันการศึกษา และศาสนสถาน สามารถมีส่วนร่วมและส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้หลายกิจกรรม เช่น 1)ร่วมระดมสรรพกำลังและทรัพยากรเพื่อพัฒนาเด็กเล็ก 2)ร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติ เพื่อการพัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก 3)ร่วมตรวจสอบ ร่วมประเมินศูนย์ฯ ร่วมแก้ไข เพื่อการพัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กการมีส่วนร่วมเป็นการเกี่ยวข้องด้านจิตใจ และอารมณ์เปิดโอกาสให้ประชาชนได้คิดริเริ่มตัดสินใจ ปฏิบัติ รับผิดชอบ แก้ปัญหาการรับรู้ ข้อมูลข่าวสาร การพัฒนาความสามารถควบคุมทรัพยากร การร่วมกิจกรรมตามหลักระบบประชาธิปไตย ตลอดจนการให้อำนาจการเข้าไปมีหน้าที่รับผิดชอบ (กิตติ กรทอง, 2552 : 46) หากผู้บริหารสถานศึกษามีความสามารถในการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก โดยให้ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเพิ่มขึ้น จะส่งผลต่อครูให้มีการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ส่งผลต่อการจัดการเรียนการสอนให้มีความทันสมัยมากยิ่งขึ้นเพื่อก้าวสู่ห้องเรียนอนาคต อันจะนำไปสู่การยกระดับคุณภาพการจัดการศึกษาเพื่อให้เป้าหมายนั้นสำเร็จ

จากสภาพปัญหาเศรษฐกิจในปัจจุบัน พ่อแม่ ผู้ปกครองต้องทำงานนอกบ้านจึงต้องนำบุตรหลานของตนเข้าเรียนในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กใกล้บ้าน จึงทำให้ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กกลายเป็นบ้านหลังที่สองที่ตลอดจนยังพบปัญหาเกี่ยวกับเรื่องการจะช่วยแบ่งเบาภาระของพ่อแม่และผู้ปกครองในการเตรียมความพร้อมในทุกๆ ด้านแก่เด็กให้มากที่สุด โดยมุ่งหวังให้เด็กที่เข้ามาเรียนในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กมีพัฒนาการที่ดีขึ้น สามารถช่วยเหลือตัวเองได้ เมื่อเติบโต พร้อมทั้งปลูกฝังนิสัยความรับผิดชอบให้เกิดขึ้น อีกทั้งยังสร้างทัศนคติเพื่อปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมที่สำคัญ คือช่วยปลูกฝังความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่เพื่อให้เด็กเติบโตขึ้นในสังคมได้อย่างมีความสุข แต่การดำเนินงานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ผ่านมาพบว่า การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยศูนย์พัฒนาเด็กเล็กอยู่ในระดับปานกลาง อีกทั้งยังเน้นเฉพาะโครงสร้างพื้นฐานและระบบสาธารณูปโภคเท่านั้น ตลอดจนครูผู้ดูแลเด็กยังไม่เข้าใจเกี่ยวกับการจัดการศึกษาปฐมวัย ทั้งด้านหลักสูตร การจัดกิจกรรม การวัดและประเมินพัฒนาการของเด็ก และปัญหาเกี่ยวกับผู้ปกครองต้องทำงานประจำ ไม่สามารถเข้าร่วมประชุมผู้ปกครองในการส่งเสริม

การเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยศูนย์พัฒนาเด็กเล็กอย่างต่อเนื่องค้างชำระเงินประกันชีวิตของเด็กนักเรียนจากผู้ปกครองบางคน เป็นต้น

จากกล่าวมาข้างต้น จึงทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในเขตอำเภอหนองเรือ จังหวัดขอนแก่น เพื่อเป็นแนวทางการพัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กให้มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยในเขตอำเภอหนองเรือ จังหวัดขอนแก่น

2.2 เพื่อศึกษาความต้องการจำเป็นของการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในเขตอำเภอหนองเรือ จังหวัดขอนแก่น

2.3 เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยในเขตอำเภอหนองเรือ จังหวัดขอนแก่น

3. ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

3.1 ครูและผู้ปกครองได้แนวทางข้อมูลในการวางแผนการดำเนินงานเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง

3.2 ครูและผู้ปกครองสามารถนำข้อมูลที่ได้ไปส่งเสริมการอาสาสมัครและการมีส่วนร่วมกับชุมชนของผู้ปกครองเพื่อยกระดับการพัฒนาการจัดการศึกษาให้ดีขึ้น

3.3 ครูและผู้ปกครองสามารถนำข้อมูลที่ได้ไปจัดกระบวนการที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมระหว่างผู้ปกครองกับศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเพื่อพัฒนาการมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้

4. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในเขตอำเภอหนองเรือ จังหวัดขอนแก่น จำนวน 12 ศูนย์ ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ครูผู้สอนศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในเขตอำเภอหนองเรือ จังหวัดขอนแก่น จำนวน 67 คน และผู้ปกครอง จำนวน 667 คน รวมทั้งสิ้น 734 คน โดยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างจากสูตรทาโร ยามาเน่ (Taro Yamane, 1973 : 727-728) และที่ระดับความคลาดเคลื่อนในการสุ่ม .05 ด้วยวิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 259 คน จำแนกเป็นครูผู้สอน 67 คน และผู้ปกครอง จำนวน 192 คน เครื่องมือมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล เป็นแบบสอบถามที่วัดสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในเขตอำเภอหนองเรือ จังหวัดขอนแก่น โดยแบบสอบถามมีค่า IOC เท่ากับ 1 จำนวน 30 ข้อและ 0.67 จำนวน 7 ข้อ และมีค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามเท่ากับ 0.89 ประกอบด้วย 6 ด้าน ได้แก่ 1)ด้านอบรมเลี้ยงดู 2)ด้านติดต่อสื่อสาร 3) ด้านอาสาสมัคร 4)ด้านการเรียนรู้ที่บ้าน 5)ด้านการตัดสินใจ 6)ด้านการมีส่วนร่วม โดยมี

ลักษณะเป็นแบบสอบถามแบบมาตรประมาณค่า (Rating Scale) ตามแนวคิดของลิเคิร์ท 5 ระดับ

5. ผลการวิจัย

5.1 สภาพปัจจุบันการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในเขตอำเภอหนองเรือ จังหวัดขอนแก่น โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้าน คือ ด้านการอบรมเลี้ยงดู ด้านการต่อต่อสื่อสาร ด้านการอาสาสมัคร ด้านการเรียนรู้ที่บ้าน ด้านการตัดสินใจ และด้านการมีส่วนร่วม ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการตัดสินใจ รองลงมาคือ ด้านการเรียนรู้ที่บ้านส่วน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการมีส่วนร่วม

5.2 สภาพที่พึงประสงค์การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในเขต อำเภอหนองเรือ จังหวัดขอนแก่น โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าอยู่ในระดับมากที่สุด 3 คือ ด้านอาสาสมัคร ด้านการตัดสินใจ และ ด้านการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมาก 3 ด้าน ด้านการอบรมเลี้ยงดู ด้านการติดต่อสื่อสารคือ และด้านการเรียนรู้ที่บ้าน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการอาสาสมัคร ด้านที่มีค่าเฉลี่ยรองลงมาคือด้านการอบรมเลี้ยงดูเด็กรองลงมาคือด้านการติดต่อสื่อสาร ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ด้านการตัดสินใจ

5.3 ผลการวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นของการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในเขตอำเภอหนองเรือ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ด้านที่มีความสำคัญอันดับหนึ่ง คือ ด้านการอบรมเลี้ยงดู ด้านกาอาสาสมัคร และด้านการมีส่วนร่วม ตามลำดับ

5.3.1 ด้านการอบรมเลี้ยงดูเมื่อพิจารณารายข้อ โดยเรียงตามความสำคัญ พบว่า ข้อที่มีความสำคัญอันดับหนึ่ง คือ การจัดสภาพแวดล้อมที่บ้าน รวมทั้งจัดหาอุปกรณ์การเรียนเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้เองมากยิ่งขึ้น มีการแลกเปลี่ยนการเป็นชุมชนการเรียนรู้เพื่อเสริมการอบรมเลี้ยงดูอย่างใกล้ชิดเปิดโอกาสให้เด็กได้ฝึกช่วยเหลือตนเองเช่น ฝึกทักษะช่วยรับผิดชอบงานเล็กๆ น้อยๆ ตามวัย และ มีการให้กำลังใจเด็กอย่างสม่ำเสมอ เชิญชวน ชมเชย ส่งเสริมสนับสนุนตามวัย

5.3.2 ด้านอาสามสมัคร เมื่อพิจารณารายข้อ โดยเรียงตามความสำคัญ พบว่าข้อที่ความสำคัญอันดับหนึ่ง คือ ผู้ปกครอง ครูและพี่เลี้ยงร่วมกันฝึกทักษะการปฐมพยาบาลเบื้องต้นได้ และจัดตั้งเครื่องเล่นสนามให้เด็กได้เล่นอย่างปลอดภัย

5.3.3 ด้านการมีส่วนร่วมการมีส่วนร่วม เมื่อพิจารณารายข้อ โดยเรียงตามความสำคัญพบว่าข้อความสำคัญอันดับหนึ่ง คือ มีส่วนร่วมในการส่งเสริมพัฒนาการเรียนรู้ของเด็ก อาทิการพาเด็กไปชมนิทัศการ ภูมิปัญญาท้องถิ่นและ มีการพาเด็กเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อส่งเสริมประเพณีทางศาสนา

5.3.4 ด้านติดต่อสื่อสาร เมื่อพิจารณารายข้อตามความสำคัญพบว่า ข้อที่มีความสำคัญอันดับหนึ่ง คือ มีการสื่อสารจากบ้านไปสถานศึกษา ทางสื่อออนไลน์ อาทิ เฟสบุ๊คไลน์อีเมลล์เป็นต้น และ ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการประชุมเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็กอย่างน้อย ปีละ 1 ครั้ง และมีการติดตามผลความคืบหน้าอย่างต่อเนื่อง

5.3.5 ด้านการเรียนรู้ที่บ้าน เมื่อพิจารณารายข้อ โดยเรียงความสำคัญ พบว่า ข้อที่มีความสำคัญอันดับหนึ่ง คือมีความสามารถเล่านิทานให้เด็กฟังได้ และ ได้รับความรู้เกี่ยวกับวิธีการจัดกิจกรรมของเด็กในสถานศึกษา

5.3.6 ด้านตัดสินใจ เมื่อพิจารณารายข้อ โดยเรียงความสำคัญ พบว่า ข้อที่มีความสำคัญอันดับหนึ่ง คือ ได้รับโอกาสการสนับสนุนรับฟังและสื่อสารกับครอบครัวอื่นและกับโรงเรียนเพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกัน และ มีส่วนร่วมในการตัดสินใจเกี่ยวกับนโยบายของสถานศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนของเด็ก

6. อภิปรายผลการวิจัย

จากผลวิจัยพบประเด็นที่น่าสนใจสามารถนำมาอภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

6.1 สภาพปัจจุบันของการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในเขตอำเภอหนองเรือ จังหวัดขอนแก่น โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เรียงค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 อันดับ ดังนี้ ด้านการตัดสินใจ ด้านการเรียนรู้ที่บ้าน ด้านการติดต่อสื่อสาร ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ผู้บริหารสถานศึกษาศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ในเขตอำเภอหนองเรือ จังหวัดขอนแก่นให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย โดยการสนับสนุนการสื่อสารกับครอบครัวอื่นและโรงเรียนเพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกันและส่งเสริมให้ผู้ปกครองมีความสนใจในการเล่านิทานให้เด็กฟัง อีกทั้งการสื่อสารจากบ้านไปสถานศึกษา ทางสื่อออนไลน์ อาทิ เฟสบุ๊คไลน์ อีเมล์ เป็นต้นสอดคล้องกับ นวียา วาจาสัตย์ (2556 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของ ผู้ปกครองในการจัดการศึกษาปฐมวัยของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ในเขตเทศบาลเมืองวังน้ำเย็น อำเภอวังน้ำเย็น จังหวัดสระแก้ว พบว่า ด้านการตัดสินใจอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับศิริวรรณ วณิชวัฒนวรชัย (2552 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนารูปแบบการจัดประสบการณ์การเรียนรู้แบบ ผู้ปกครองมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมสำหรับนักเรียนปฐมวัย พบว่า การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองประกอบด้วย 3 ขั้นตอน คือ 1) มีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ ตัดสินใจ 2) มีส่วนร่วมในการปฏิบัติ และ 3) มีส่วนร่วมในการประเมินผล ซึ่งสอดคล้องกับ วิวรรณ สารกิจปรีชา (2554 : 127) การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะของผู้ปกครองกับพฤติกรรมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียนโรงเรียนอนุบาลกุ๊กไก่ เขตคลองเตย กรุงเทพมหานคร ด้านการตัดสินใจ พบว่า ระดับการมีส่วนร่วม โดยรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งตามทฤษฎีของเอปสไตน์ (Epstein, 1995 : 130) กล่าวถึงการที่ผู้ปกครองจะเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจนโยบาย และการประชาสัมพันธ์สนับสนุนงานพัฒนาสถานศึกษาซึ่งผู้ปกครองของนักเรียนโรงเรียนอนุบาลกุ๊กไก่ ได้รับรู้กฎระเบียบ วิสัยทัศน์ พันธกิจของโรงเรียนมีการเข้าร่วมประชุมกับโรงเรียนมีส่วนร่วมให้คำแนะนำครูเกี่ยวกับการช่วยเหลือสนับสนุนการเรียนรู้ของเด็กที่อยู่ในระดับมาก เนื่องมาจากผู้ปกครองส่วนหนึ่งมีความคิดว่าโรงเรียนสามารถจัดการเรียนการสอนได้ดีอยู่แล้วจึงรับรู้และมีความพึงพอใจเกิดความศรัทธาและเชื่อมั่นว่าโรงเรียนให้สิ่งที่ดีที่สุดอยู่แล้ว ทำให้ไม่ได้เข้ามาตัดสินใจกับกิจกรรมต่างๆ ที่โรงเรียนจัดขึ้นเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็ก และสภาพที่พึงประสงค์ของผู้ปกครองในการส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในเขตอำเภอหนองเรือ จังหวัดขอนแก่น โดยภาพรวมพบว่าอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า เรียงค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 อันดับ ดังนี้ ด้านการอาสาสมัคร ด้านการอบรมเลี้ยงดูเด็ก ด้านการมีส่วนร่วม ทั้งนี้

อาจเป็นเพราะว่าครูและผู้ปกครองมีความพึงประสงค์ให้ผู้บริหารสถานศึกษาทุกแห่งควรบริหารสถานแบบมีส่วนร่วมโดยให้ครูและผู้ปกครองมีส่วนร่วม อาทิ การแลกเปลี่ยนการเป็นชุมชนการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการอบรมเลี้ยงดู มีการสื่อสารจากบ้านไปสถานศึกษาทางสื่อ ออนไลน์ อาทิ เฟสบุ๊ค ไลน์ อีเมล์ ควรจัดตั้งเครื่องเล่นสนามให้เด็กได้เล่นอย่างปลอดภัย อีกทั้งมีความเชื่อมโยงการเรียนรู้และคณะกรรมการสถานศึกษาควรเข้ามามีส่วนร่วมเพื่อการเรียนรู้ของเด็กที่จะพาเด็กพัฒนาความเจริญก้าวหน้าของเด็กทุกๆ ด้านเป็นต้นสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุวิน ศรีเมือง (2561 : บทคัดย่อ) ศึกษาปัจจัยการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการพัฒนาเด็กก่อนวัยเรียนกรณีศึกษาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กก่อนวัยเรียนแขวงหนองแขมกรุงเทพมหานคร พบว่า ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กต้องมุ่งเน้นกิจกรรมทักษะการเรียนรู้สำหรับเด็กควบคู่กับเปิดโอการให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในกิจกรรมหรือการแสดงในเทศกาลต่างๆของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กก่อนวัยเรียน ปัจจัยกรมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการพัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กก่อนวัยเรียนแขวงหนองแขม กรุงเทพมหานคร 6 ด้าน มีระดับมากที่สุด และสอดคล้องกับงานวิจัยของ รัชนีกร มาตรแก้ว และคณะ (2560 : 99-100) ที่ได้ศึกษาความคิดเห็นของผู้ปกครองที่มีต่อการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก องค์การบริหารส่วนตำบลศรีสุข อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมากเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน อยู่ในระดับมากทั้งสี่ด้าน เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ได้แก่ ด้านบุคลากรและการบริหารจัดการ ด้านวิชาการ ด้านอาคารสถานที่ สิ่งแวดล้อมและความปลอดภัย และด้านการมีส่วนร่วมและสนับสนุนจากประชาชน

6.2 ความต้องการจำเป็นการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในเขตอำเภอหนองเรือ จังหวัดขอนแก่น โดยภาพรวม พบว่า ค่าดัชนี $PNI_{Modifieds}$ ของความต้องการจำเป็นเฉลี่ย เท่ากับ 0.27 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านมีความสำคัญเป็นอันดับที่หนึ่งคือ ด้านการอบรมเลี้ยงดู ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าครูและผู้ปกครองมีความต้องการให้ผู้บริหารสถานศึกษาควรส่งเสริมและสนับสนุนให้ครูและผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กอย่างใกล้ชิดและมีการแลกเปลี่ยนการเป็นชุมชนเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการอบรมเลี้ยงดูอย่างต่อเนื่อง อีกทั้งเปิดโอกาสให้เด็กได้ฝึกช่วยเหลือตนเอง เช่น ฝึกทักษะ ช่วยรับผิดชอบงานเล็กๆ น้อยๆ ที่บ้าน และจัดสภาพแวดล้อมที่บ้านให้เอื้อต่อการเรียนรู้สอดคล้องกับงานวิจัยของ ประวีณา โภควณิช และคณะ (2560 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาความต้องการจำเป็นของการจัดสภาพแวดล้อมที่บ้านให้เอื้อต่อการเรียนรู้สำหรับสถานศึกษารวมระดับประถมศึกษา จังหวัดปทุมธานี พบว่า ลำดับความต้องการจำเป็นขอการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้เรียงลำดับจากค่ามากที่สุดไปหาค่าน้อยที่สุดได้แก่ 1)ด้านภูมิทัศน์ 2)ด้านความปลอดภัย 3)ด้านอาคารสถานที่ 4)ด้านการบริหารจัดการ 5)ด้านการเรียนการสอน 6)ด้านการปฏิสัมพันธ์ของบุคคล ตามลำดับดังที่ อนุศิษฎ์ ศุขโรจน์ (2561 : บทคัดย่อ) การพัฒนารูปแบบการบริหารการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการส่งเสริมการเรียนรู้ ของนักเรียนในสถานศึกษาประถมศึกษาเอกชน พบว่า ขอบข่ายการมีส่วนร่วมผู้ปกครองมี 6 ด้าน คือ 1)โรงและผู้ปกครองมีความตระหนักว่าตนเองเป็นหุ้นส่วนสำคัญในการเรียนรู้ของนักเรียน 2)ภาวะผู้นำการบริหารการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหาร 3)ผู้ปกครองและโรงเรียนรับรู้ในขอบเขตบทบาทหน้าที่ของตนเองอย่างชัดเจน นอกจากนี้ วาสนา มีชัย (2553 : บทคัดย่อ) กล่าวว่า การให้ความสำคัญของการบริการนักเรียนด้านอาหารและโภชนาการสุขภาพอนามัย และความปลอดภัย ซึ่งหากเด็กมีภาวะโภชนาการที่ดีเป็นพื้นฐานของสุขภาพอนามัยที่สมบูรณ์แข็งแรงในการอบรมเลี้ยงดูเด็ก เป็นปัจจัยหนึ่งที่สำคัญ สอดคล้อง

กับ สราวดี เพ็งศรีโคตร และจันทร์ชลี มาพุทธ (2554 : 75) ได้ศึกษารูปแบบการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาปฐมวัย พบว่า ด้านการอบรมเลี้ยงดูในฐานะผู้ปกครอง เป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่เด็กในชีวิตประจำวัน ดูแลเด็กให้มาโรงเรียนอย่างสม่ำเสมอ ผู้ปกครอง พัฒนาสมองลูกโดยให้ลูกรับประทานอาหารและออกกำลังกายอย่างเหมาะสม ตรวจและพัฒนาสุขภาพของเด็ก ให้พร้อมในการเรียนรู้ ฝึกนิสัยที่ดีให้เด็ก และผู้ปกครอง เข้ารับการอบรมหรือสัมมนาเรื่องการเลี้ยงลูกการส่งเสริม พัฒนาการเด็กที่โรงเรียนจัดขึ้น

7. ข้อเสนอแนะ

7.1 ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

7.1.1 ด้านการอบรมเลี้ยงดู ควรจัดสภาพแวดล้อมที่บ้านรวมทั้งจัดหาอุปกรณ์การเรียนเพื่อส่งเสริมสร้างการเรียนรู้เองมากยิ่งขึ้นและผู้บริหารควรมีการจัดอาคารสถานที่สะอาดและปลอดภัย

7.1.2 ด้านการอาสาสมัคร ผู้ปกครอง ครูและพี่เลี้ยงร่วมกันฝึกทักษะการปฐมพยาบาลเบื้องต้นได้ และสนับสนุนการจัดตั้งเครื่องเล่นสนามให้เด็กได้เล่นอย่างปลอดภัย

7.1.3 ด้านการมีส่วนร่วมผู้ปกครองและครูควรมีส่วนร่วมในการส่งเสริมพัฒนาการเรียนรู้ของเด็ก อาทิเช่น การพาเด็กไปชมนิทรรศการภูมิปัญญาท้องถิ่นและควรส่งเสริมให้มีการพัฒนาการเรียนรู้และทักษะของเด็กมากยิ่งขึ้น

7.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยต่อไป

7.2.1 ควรศึกษาการพัฒนาแนวทางการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย ด้านการอบรมเลี้ยงดู ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในเขตอำเภอหนองเรือ จังหวัดขอแก่น

7.2.2 ควรศึกษาการพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย ด้านการอบรมเลี้ยงดูศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในเขตอำเภอหนองเรือ จังหวัดขอนแก่น

7.2.3 ควรศึกษาการพัฒนาตัวบ่งชี้การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยด้านการอบรมเลี้ยงดู ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในเขตอำเภอหนองเรือ จังหวัดขอนแก่น

8. เอกสารอ้างอิง

กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย. (2559). **มาตรฐานการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น.** กรุงเทพมหานคร : อาสารักษาดินแดน.

กิตติ กรทอง. (2552). **การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการดำเนินการจัดการศึกษาระดับก่อน ประถมศึกษา ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในเขตอำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ.** วิทยานิพนธ์ครุศาตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. คณะศึกษาศาสตร์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี.

นวียา วาจาสัตย์. (2556). **การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาปฐมวัยของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในเขตเทศบาลเมืองวังน้ำเย็น อำเภอวังน้ำเย็น จังหวัดสระแก้ว.** วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยบูรพา.

ประวีณา โภควนิช. (2560). **ความต้องการจำเป็นของการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้สำหรับสถานศึกษาเรียนรวมระดับประถมศึกษา จังหวัดปทุมธานี.** วิทยานิพนธ์สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.

รัชนีกร มาตรแก้ว และคณะ. (2560). ความคิดเห็นของผู้ปกครองที่มีต่อการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก องค์การบริหารส่วนตำบลศรีสุข อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม. **วารสารมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด.** 6(2). 99-108.

ราชกิจจานุเบกษา. (2554). **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553.** ราชกิจจานุเบกษา ฉบับกฤษฎีกา เล่ม 119 ตอนที่ 123 ก(19 พฤศจิกายน 2545).

วาสนา มีชัย.(2553). **สภาพจริงและความคาดหวังของผู้ปกครองที่มีต่อการจัดการศึกษาปฐมวัยของโรงเรียนอนุบาลระยอง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาระยอง เขต 1.** วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. คณะศึกษาศาสตร์ : มหาวิทยาลัยบูรพา.

วิวรรณ สารกิจปรีชา. (2554). **การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะของผู้ปกครองกับพฤติกรรมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียนโรงเรียนอนุบาลกุ๊กไก่ เขตคลองเตย กรุงเทพมหานคร.** สารนิพนธ์หลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ศิริวรรณ วณิชวัฒนวรชัย. (2552). **วิธีสอนทั่วไป.** นครปฐม : คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.

สราวดี เพ็งศรีโคตร และจันทร์ชลี มาพุทธ. (2554). รูปแบบการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาปฐมวัย. **วารสารการศึกษาและพัฒนาสังคม.** 7(1). 68-82.

สุวิน ศรีเมือง. (2561). **ทัศนคติและพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน: กรณีศึกษาเทศบาลตำบลทุ่งหลวง อำเภอปากท่อจังหวัดราชบุรี.** มหาวิทยาลัยเอเชียอาคเนย์.

อนุศิษฎ์ ศุขโรจน์. (2561). **การพัฒนารูปแบบการบริหารการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียนในสถานศึกษาประถมศึกษาเอกชน.** การศึกษาหลักสูตรปริญญาการศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยนเรศวร.

Taro Yamane. (1997). **Statistics : An Introductory Analysis.** 3rdEd. New York. Harper and Row Publications.

Epstein. (1995). **Six Types of Parent Involvement in Schools.** North Central Regional Educational Laboratory.

9. คำขอบคุณ

การวิจัยครั้งนี้สำเร็จได้ด้วยดี ด้วยความกรุณาอย่างสูงที่กรุณาช่วยเหลือแนะนำอย่างดียิ่ง จาก ดร.นิยดา เปี่ยมพืชนะ อาจารย์ที่ปรึกษา ดร.วานิช ประเสริฐพร คณบดี คณะศึกษาศาสตร์ ดร.วิเชียร รู้ยืนยง ประธานหลักสูตรศึกษาศาสตมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ คณะกรรมการสอบที่กรุณาให้คำแนะและตรวจแก้ไขข้อบกพร่อง ขอขอบพระคุณบุคลากรและผู้บริหารสถานศึกษา ผู้ปกครอง ครูผู้สอน ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในเขตอำเภอหนองเรือ จังหวัดขอนแก่น ทุกท่านที่ให้ข้อมูลและอำนายความสะดวกในการเก็บข้อมูลจนสำเร็จลุล่วงด้วยดี คุณประโยชน์ใดๆ อันเกิดจากการศึกษาการค้นคว้าอิสระฉบับนี้ ผู้ศึกษาค้นคว้า ขอมอบแด่บุพการี บูรพาจารย์ บุคลากรทางการศึกษา ที่มีส่วนสำคัญในการวางรากฐานการศึกษาแก่ผู้วิจัย

การพัฒนาการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจ โดยใช้การเรียนรู้แบบร่วมมือ เทคนิคการบูรณาการการอ่านและการเขียนแบบร่วมมือ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

The Development of English Reading Comprehension through Cooperative Integrated Reading and Composition Technique for Mathayomsuksa I Students

สิริรัตน์ บุญพูล[1], กชกร ธิปัตดี[2]
Sirirart Bunpoon[1], Goachagorn Thipatdee[2]
ทำวิจัยเมื่อ พ.ศ. 2562
Email : sirirat.bed59@ubru.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1)หาประสิทธิภาพของชุดกิจกรรมการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจ โดยใช้การเรียนรู้แบบร่วมมือ เทคนิคการบูรณาการการอ่านและการเขียนแบบร่วมมือ ตามเกณฑ์ประสิทธิภาพ 80/80 (2)เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการอ่านก่อนเรียนและหลังเรียน โดยใช้ชุดกิจกรรมการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจ โดยใช้การเรียนรู้แบบร่วมมือ เทคนิคการ บูรณาการการอ่านและการเขียนแบบร่วมมือ (3)ศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนรู้แบบร่วมมือ เทคนิคการบูรณาการการอ่านและการเขียนแบบร่วมมือ กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนบ้านลำเพียก สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 3 จำนวน 30 คน ได้มาโดยการสุ่มแบบสุ่มกลุ่ม เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย ชุดกิจกรรมการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจ โดยใช้การเรียนรู้แบบร่วมมือ เทคนิคการบูรณาการการอ่านและการเขียนแบบร่วมมือ จำนวน 6 ชุด แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจ และแบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนรู้แบบร่วมมือ สถิติที่ใช้ในการเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

---

[1] นักศึกษาหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการพัฒนาหลักสูตรและการเรียนการสอน มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

[1] Graduate Student, Master of Education Program in Curriculum and Instruction, Faculty of Education, Ubon Ratchatani Rajabhat University, Thailand.

[2] อาจารย์ประจำคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

[2] Lecturer in Faculty of Education, Ubon Ratchatani Rajabhat University, Thailand.

* ได้รับบทความ: 19 พฤศจิกายน 2562; แก้ไขบทความ: 18 ธันวาคม 2562; ตอบรับการตีพิมพ์: 26 ธันวาคม 2562

Received: November 19, 2019; Revised: December 18, 2019; Accepted: December 26, 2019

และการทดสอบค่าที(t-test)

ผลการวิจัยพบว่า (1)ชุดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจ โดยใช้การเรียนรู้แบบร่วมมือ เทคนิคการบูรณาการการอ่านและการเขียนแบบร่วมมือ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น มีประสิทธิภาพ E1/E2 เท่ากับ 81.86/81.33 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ 80/80 ที่ตั้งไว้ (2)นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการอ่านหลังเรียน สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 (3)นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการเรียนรู้แบบร่วมมือ เทคนิคการบูรณาการการอ่านและการเขียนแบบร่วมมือ ระดับมาก

คำสำคัญ : 1. การอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจ 2. การเรียนรู้แบบร่วมมือ 3. เทคนิคการบูรณาการการอ่านและการเขียนแบบร่วมมือ

ABSTRACT

The objectives of the research article were to 1) develop English reading comprehension through cooperative integrated reading and composition (CIRC) technique based on the efficiency criteria of 80/80, 2) compare the students' English reading comprehension achievement before and after learning through the CIRC technique, 3) investigate the students' satisfaction towards the CIRC technique. The sample consisted of 30 students studying in Mathayom Suksa 1 at Banlampeak School, under the Office of Nakronratchasima Primary Educational Service Area 3, gained by cluster sampling. The instruments were six learning kits through the CIRC technique, and a satisfaction questionnaire. The collected data were analyzed by using percentage, mean, standard deviation, and t-test (dependent sample).

Results of research have found the following findings: 1) The developed CIRC learning kits had efficiency values of 81.86/81.33, which met the determined criteria of 80/80. 2) The students' English reading comprehension achievement after learning through the CIRC technique was significantly higher than that before learning at the level of .01. 3) The students' satisfaction towards the CIRC learning activities was at a higher level.

Keywords : 1. English Reading Comprehension 2. Cooperative learning 3. Cooperative Integrated Reading and Composition (CIRC) Technique

1. ความสำคัญและที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัย

สังคมปัจจุบันภาษาอังกฤษเป็นภาษาสากลที่ใช้กันทั่วโลกและมีบทบาทสำคัญอย่างมากในการใช้ชีวิตประจำวัน เนื่องจากภาษาเป็นเครื่องมือที่สำคัญที่ใช้ในการติดต่อสื่อสาร การศึกษา การประกอบอาชีพ และใช้ในการแสวงหาความรู้เพื่อสร้างความเข้าใจ ในความแตกต่างของภาษาและวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี เศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครอง สามารถเข้าถึงแหล่งเรียนรู้และแสวงหาความรู้ได้หลากหลายทำให้สามารถรับรู้ข้อมูลข่าวสารได้อย่างรวดเร็วสะดวกและกว้างขวางขึ้น การจัดการเรียนการสอนภาษาอังกฤษเพื่อเตรียมความพร้อมให้กับผู้เรียนเข้าสู่ระบบการศึกษาที่มีคุณภาพจึงควรเน้นให้ผู้เรียนมีทักษะการอ่านเป็นสำคัญ เพราะการเรียนส่วนใหญ่ต้องอาศัยตำราที่เป็นภาษาอังกฤษเป็นส่วนใหญ่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสังคมข่าวสาร มีความรู้ใหม่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง และมีความเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ผู้เรียนจำเป็นต้องแสวงหาความรู้อยู่อย่างต่อเนื่อง ผู้เรียนที่มีทักษะการอ่านภาษาอังกฤษสูงย่อมได้เปรียบในการศึกษาหาความรู้ สามารถเข้าใจได้อย่างละเอียดลึกซึ้ง นอกจากนี้ทักษะการอ่านยังเป็นทักษะที่ผู้เรียนจะนำไปใช้ประโยชน์ในการศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมได้เองอยู่เสมอ การอ่านจะมีประสิทธิภาพหรือไม่นั้นขึ้นอยู่กับผังความรู้และความรู้ทางภาษา การใช้วิจารณญาณและความถูกต้อง ซึ่งเป็นสิ่งที่ยุ่งยากและซับซ้อน สำหรับผู้ที่เรียนภาษาอังกฤษเป็นภาษาต่างประเทศหรือภาษาที่สอง มักจะมีปัญหาในการอ่าน เพราะไม่คุ้นเคยกับลักษณะของภาษาอังกฤษ (พรสวรรค์ สีป้อ, 2550 : 178-179)

ทักษะการอ่านเป็นเครื่องที่สำคัญที่สุดในการแสวงหาความรู้ และมีความจำเป็นในมากในยุคปัจจุบัน เพราะวิทยาการและเทคโนโลยีต่างๆ ได้เปลี่ยนแปลงไป การติดต่อสื่อสารในด้านต่างๆ เช่น ทางด้านธุรกิจ ข่าวสาร การศึกษา มีความสำคัญมากขึ้น เนื้อหาสาระต่างๆ ในชีวิตประจำวันจะต้องอาศัยการอ่านเพื่อที่จะสามารถเข้าใจและสื่อความหมายได้อย่างถูกต้อง ถึงแม้จะมีเทคโนโลยีเข้ามาเป็นตัวช่วยในการสื่อสาร แต่ยังคงขาดทักษะการอ่านไม่ได้ สุมิตรา อังวัฒนากุล (2540 : 53) กล่าวว่า การเรียนรู้ด้วยการอ่านมากๆ จะทำให้ผู้เรียนได้ประสบการณ์จากคำศัพท์ สำนวน กฎเกณฑ์ และไวยากรณ์ ช่วยให้ผู้เรียนสามารถเลือกคำและเรียบเรียงประโยคในการเขียนภาษาของตนได้ดียิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับ อาภรณ์ ใจเที่ยง (2550 : 121) ได้กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือหรือแบบมีส่วนร่วม หมายถึง การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถต่างกัน ได้ร่วมมือกันทำงานกลุ่มด้วยความตั้งใจและเต็มใจรับผิดชอบในบทบาทหน้าที่ในกลุ่มของตน ทำให้งานของกลุ่มดำเนินไปสู่เป้าหมายของงานได้ ซึ่งการเรียนรู้แบบร่วมมือมีหลายเทคนิค เทคนิคที่ผู้วิจัยสนใจที่จะนำมาใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ การจัดการเรียนรู้แบบกลุ่มร่วมมือ โดยใช้เทคนิคการบูรณาการการอ่านและการเขียนแบบร่วมมือ (Cooperative Integrated Reading and Composition) การเรียนรู้แบบร่วมมือโดยใช้เทคนิคการบูรณาการการอ่าน และการเขียนแบบร่วมมือ (Cooperative Integrated Reading and Composition) เป็นรูปแบบการเรียนการสอนแบบร่วมมือที่ใช้ในการสอนอ่านและเขียนโดยเฉพาะ รูปแบบนี้ประกอบด้วยกิจกรรมหลัก 3 กิจกรรม คือ 1) กิจกรรมการอ่านแบบเรียน 2)การสอนการอ่านเพื่อความเข้าใจ และ 3)การบูรณาการภาษากับการเรียน โดยที่นักเรียนจะร่วมมือกันเรียนรู้และปฏิบัติกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการอ่านและการเขียนโดยใช้เทคนิคเพื่อนสอนเพื่อน อภินันท์ ข่าขันมะลี (2559 : 48) กล่าวว่า การเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิคการบูรณาการการอ่านและการเขียนอย่างร่วมมือเป็นเทคนิคการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้พัฒนาทักษะการอ่าน ช่วยให้สมาชิกในกลุ่มเกิดการแลก

เปลี่ยนเรียนรู้ ตลอดจนช่วยกันทำกิจกรรมจนสำเร็จ เกิดการเรียนรู้ร่วมกันและปฏิบัติกิจกรรมให้บรรลุสำเร็จตามจุดมุ่งหมาย มุ่งเน้นการรวมกันปฏิบัติงานช่วยเหลือซึ่งกันและกันการจัดการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถตามมาตรฐานการเรียนรู้สมรรถนะสำคัญและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามที่กำหนดไว้ในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยยึดหลักว่า ผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด เชื่อว่าทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ กระบวนการจัดการเรียนรู้ต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลและพัฒนาการทางสมอง เน้นให้ผู้เรียนสำคัญทั้งความรู้และคุณธรรม กระทรวงศึกษาธิการ (2551 : 25)

จากเหตุผลดังกล่าวซึ่งสอดคล้องกับปัญหาในการจัดการเรียนการสอนในรายวิชาภาษาอังกฤษกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนบ้านลำเพียก ซึ่งผู้วิจัยพบว่านักเรียนไม่สามารถอ่านและทำความความใจกับเรื่องที่อ่านได้ตามจุดประสงค์การเรียนรู้ของผู้เรียนไม่เข้าใจความหมายของคำศัพท์ กลุ่มคำ หรือประโยค ไม่สามารถนำความรู้ที่ได้จากการเรียนในชั้นเรียนไปใช้สื่อสารในชีวิตประจำวันได้ สาเหตุเนื่องมาจากครูผู้สอน จัดกิจกรรมการเรียนรู้ไม่น่าสนใจจึงทำให้ผู้เรียนเกิดความเบื่อหน่ายและไม่เข้าใจในเนื้อหาวิชาที่เรียน และมีทัศนคติทางลบต่อการเรียนวิชาภาษาอังกฤษ และจากรายงานผลการทดสอบระดับชาติ ขั้นพื้นฐาน (O-net) การศึกษา 2560 ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านลำเพียก อำเภอ ครบุรี จังหวัดนครราชสีมา วิชาภาษาอังกฤษ มีค่าเฉลี่ยที่ 27.00 ซึ่งต่ำกว่าระดับจังหวัด ระดับสังกัดและระดับประเทศ แสดงให้เห็นว่านักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาอังกฤษอยู่ในระดับต่ำ โดยเฉพาะทักษะด้านการอ่าน นักเรียนไม่สามารถอ่านประโยค ข้อความ บทความ หรือเรื่องสั้นเพื่อจับใจความสำคัญของเรื่องได้ จากการวิเคราะห์ปัญหาพบว่า นักเรียนไม่มีโอกาสได้ฝึกใช้ภาษาอังกฤษในชีวิตประจำวัน และไม่มีพื้นฐานทางภาษาอังกฤษในระดับชั้น นอกจากนี้คือการจัดการเรียนการสอนที่ไม่ได้เน้นให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติหรือมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ มีสื่อและเทคโนโลยี แหล่งเรียนรู้ แหล่งสืบค้นข้อมูล ที่ไม่เพียงพอต่อความต้องการของผู้เรียน

จากปัญหาด้านทักษะการอ่านข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะพัฒนาการอ่านเพื่อความเข้าใจภาษาอังกฤษโดยใช้การเรียนรู้แบบร่วมมือ เทคนิคการบูรณาการการอ่านและการเขียนแบบร่วมมือเพื่อพัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในรายวิชาภาษาอังกฤษ และเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ช่วยเหลือซึ่งกันและกันสร้างความผูกพันในการเรียนและการทำงานกลุ่ม เพื่อเป็นการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการอ่านในรายวิชาภาษาอังกฤษ

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อหาประสิทธิภาพของชุดกิจกรรมการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจ โดยใช้การเรียนรู้แบบร่วมมือ เทคนิคการบูรณาการการอ่านและการเขียนแบบร่วมมือ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ตามเกณฑ์ประสิทธิภาพ 80/80

2.2 เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการอ่านก่อนเรียนและหลังเรียน โดยใช้ชุดกิจกรรมการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจ การเรียนรู้แบบร่วมมือ เทคนิคการบูรณาการการอ่านและการเขียนแบบร่วมมือ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

2.3 เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนรู้แบบร่วมมือ เทคนิคการบูรณาการการอ่านและการเขียนแบบร่วมมือ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

3. สมมติฐานการวิจัย

นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 มีผลสัมฤทธิ์ทางการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจ โดยใช้การเรียนรู้แบบร่วมมือ เทคนิคการบูรณาการการอ่านและการเขียนแบบร่วมมือ หลังเรียนสูงกว่า ก่อนเรียน

4. ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

4.1 ได้ชุดกิจกรรมการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อพัฒนาการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

4.2 ได้แนวทางในการพัฒนาและปรับปรุงการเรียนการสอนและเป็นแนวทางสำหรับครูผู้สอนและผู้ที่สนใจในการพัฒนากิจกรรมการเรียนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ และกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่นๆ โดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือ

5. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ในกลุ่มเครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาพระยาตะแบก อำเภอครบุรี จังหวัดนครราชสีมา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 3 จำนวน 2 โรงเรียน คือ โรงเรียนบ้านทรัพย์เจริญ จำนวน 26 คน และโรงเรียนบ้านหนองตะแบก จำนวน 34 คน ที่เรียนในรายวิชาภาษาอังกฤษ รวม 2 โรงเรียน จำนวน 60 คน กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนบ้านลำเพียก อำเภอครบุรี จังหวัดนครราชสีมา ที่เรียนในรายวิชาภาษาอังกฤษ ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2562 จำนวน 30 คน ได้มาโดยการสุ่มแบบสุ่มกลุ่ม (Cluster Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ชุดกิจกรรมชุดกิจกรรมการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจ โดยใช้การเรียนรู้แบบร่วมมือ เทคนิคการบูรณาการการอ่านและการเขียนแบบร่วมมือ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 6 ชุดแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจ ซึ่งเป็นแบบปรนัย 4 ตัวเลือก จำนวน 40 ข้อ แบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนรู้แบบร่วมมือ เทคนิคการบูรณาการการอ่านและการเขียนแบบร่วมมือ จำนวน 20 ข้อ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบค่าที(t-test)

6. ผลการวิจัย

6.1 ผลการวิเคราะห์หาประสิทธิภาพของชุดกิจกรรมการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจ โดยใช้การเรียนรู้แบบร่วมมือ เทคนิคการบูรณาการการอ่านและการเขียนแบบร่วมมือ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80 ผู้วิจัยได้ทำการทดลองภาคสนาม โดยการนำชุดกิจกรรมการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจ โดยใช้การเรียนรู้แบบร่วมมือ เทคนิคการบูรณาการการอ่านและการเขียนแบบร่วมมือ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ไปทดลองกับนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง โรงเรียนบ้านลำเพียก สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 3 จำนวน 30 คน ผลปรากฏดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงประสิทธิภาพของชุดกิจกรรมการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจ โดยใช้การเรียนรู้แบบร่วมมือ เทคนิคการบูรณาการการอ่านและการเขียนแบบร่วมมือ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80

ชุดกิจกรรม	จำนวนนักเรียน (n)	กระบวนการ			ผลการทดสอบหลังเรียน		
		คะแนนเต็ม	$\overline{X}$	ร้อยละ	คะแนนเต็ม	$\overline{X}$	ร้อยละ
ชุดที่ 1 My family	30	20	16.07	80.33	40	32.53	81.33
ชุดที่ 2 My classroom			15.97	79.83			
ชุดที่ 3 My favorite food			16.93	84.67			
ชุดที่ 4 Free time			16.57	82.83			
ชุดที่ 5 About the weather			16.90	84.50			
ชุดที่ 6 Animals			15.80	79.00			
รวม 6 ชุด			16.37	81.86			
E_1/E_2 = 81.86/81.33							

จากตารางที่ 1 พบว่า ผลการทดลองหาประสิทธิภาพของชุดกิจกรรมการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจ โดยใช้การเรียนรู้แบบร่วมมือ เทคนิคการบูรณาการการอ่านและการเขียนแบบร่วมมือ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น พบว่า คะแนนกระบวนการ() ระหว่างเรียน มีคะแนนรวมทั้ง 6 ชุด เท่ากับ 98.23 คิดเป็นร้อยละ 81.86 และคะแนนผลลัพธ์() หลังเรียนด้วยชุดกิจกรรม มีคะแนนเฉลี่ยทั้ง 6 ชุด เท่ากับ 32.53 คิดเป็นร้อยละ 81.33มีประสิทธิภาพ เท่ากับ 81.86/81.33 ซึ่งมีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้ 80/80

6.2 วิเคราะห์เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการอ่านก่อนเรียนและหลังเรียน ด้วยชุดกิจกรรมการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจ โดยใช้การเรียนรู้แบบร่วมมือ เทคนิคการบูรณาการการอ่านและการเขียนแบบร่วมมือ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ผู้วิจัยได้ทำการทดลองภาคสนาม โดยการใช้แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการอ่านก่อนเรียนและหลังเรียน ไปทดลองกับนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนลำเพียก สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 3 จำนวน 30 คน ผลปรากฏดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 แสดงการเปรียบเทียบความแตกต่างของผลสัมฤทธิ์ทางการอ่านก่อนเรียนและหลังเรียน โดยใช้ชุดกิจกรรมการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจ โดยใช้การเรียนรู้แบบร่วมมือ เทคนิคการบูรณาการการอ่านและการเขียนแบบร่วมมือ เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการอ่านภาษาอังกฤษ เพื่อความเข้าใจ

การเปรียบเทียบคะแนน	n	$\overline{X}$ (40)	S.D.	t	P
ก่อนเรียน	40	16.60	1.07	54.68**	.000
หลังเรียน	40	32.53	1.61		

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตารางที่ 2 พบว่าผลสัมฤทธิ์ทางการอ่าน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนบ้านลำเพียก ก่อนเรียนมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 16.60 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.07 หลังเรียนมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 32.53 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.61 ค่า t เท่ากับ 54.68 แสดงให้เห็นว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนบ้านลำเพียก ที่เรียนด้วยชุดกิจกรรมการอ่านภาษาอังกฤษ เพื่อความเข้าใจ โดยใช้การเรียนรู้แบบร่วมมือ เทคนิคการบูรณาการการอ่านและการเขียนแบบร่วมมือ เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจ มีผลสัมฤทธิ์ทางการอ่านหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

6.3 ผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนรู้แบบร่วมมือ เทคนิคการบูรณาการการอ่านและการเขียนแบบร่วมมือ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ผลปรากฏดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ผลการสำรวจความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนรู้แบบร่วมมือ เทคนิคการบูรณาการการอ่านและการเขียนแบบร่วมมือ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อชุดกิจกรรม	$\overline{X}$	S.D.	ระดับความพึงพอใจ
1. ด้านการจัดกิจกรรมการอ่านตามขั้นตอน การเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิคบูรณาการการอ่านและการเขียน			
1.1 มีความน่าสนใจ	4.73	0.45	มากที่สุด
1.2 นักเรียนสามารถปฏิบัติได้	4.50	0.63	มาก
1.3 ทำให้นักเรียนรู้คำศัพท์ เกิดความมั่นใจ ในการอ่านออกเสียงคำศัพท์และบทอ่าน	4.50	0.51	มาก
1.4 ทำให้นักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจในการอ่านภาษาอังกฤษดีขึ้น	4.60	0.50	มากที่สุด
1.5 เป็นการฝึกการอ่านที่นำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้	4.03	0.76	มาก
2. ด้านกระบวนการกลุ่ม			
2.1 ทำให้รู้จักการวางแผนทำงานร่วมกับเพื่อน	4.30	0.75	มาก
2.2 ทำให้รู้จักการทำงานอย่างเป็นระบบ	4.43	0.63	มาก
2.3 สร้างความมั่นใจ ในการเรียนภาษาอังกฤษ	4.13	0.73	มาก
2.4 มีการปฏิบัติกิจกรรมอย่างเป็นขั้นตอน	3.93	0.52	มาก
2.5 มีส่วนร่วมในการปฏิบัติกิจกรรมกลุ่ม	3.90	0.55	มาก
3. ด้านทักษะทางสังคม			
3.1 กิจกรรมการเรียนรู้มีความสนุกสนาน	4.37	0.61	มาก
3.2 ส่งเสริมความร่วมมือและความสามัคคีในหมู่คณะ	4.27	0.69	มาก
3.3 นักเรียนกล้าแสดงความคิดเห็น	4.17	0.79	มาก
3.4 นักเรียนมีความรับผิดชอบตรงต่อเวลา	3.97	0.49	มาก
3.5 นักเรียนยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น	4.10	0.66	มาก
4. ด้านการเรียน			
4.1 ช่วยแก้ปัญหาทักษะการอ่านของนักเรียน	4.50	0.51	มาก
4.2 ช่วยในนักเรียนและเพื่อนมีความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจได้ดีขึ้น	4.53	0.51	มากที่สุด
4.3 นักเรียนเต็มใจช่วยเหลือซึ่งกันและกัน	4.57	0.57	มากที่สุด
4.4 นักเรียนรู้สึกว่าเป็นส่วนให้งานกลุ่มประผลสำเร็จ	4.53	0.51	มากที่สุด
4.5 นักเรียนมีโอกาสได้ประเมินผลงานของตนเองและสมาชิกคนอื่น ๆ	4.60	0.50	มากที่สุด
โดยรวม	4.33	0.59	มาก

จากตารางที่ 3 พบว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 มีความพึงพอใจต่อการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิคการบูรณาการการอ่านและการเขียนแบบร่วมมือ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.33, = 0.59)

7. อภิปรายผลการวิจัย

7.1 ชุดกิจกรรมการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจ โดยใช้การเรียนรู้แบบร่วมมือ เทคนิคการบูรณาการการอ่านและการเขียนแบบร่วมมือ สำหรับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมีประสิทธิภาพเท่ากับ 81.86/81.33 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐานที่ตั้งไว้ 80/80 หมายความว่า สามารถช่วยให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการเรียนรู้ เฉลี่ยร้อยละ 81.86 และสามารถเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้เรียนหลังเรียนด้วยชุดกิจกรรมการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจ โดยใช้การเรียนรู้แบบร่วมมือ เทคนิคการบูรณาการการอ่านและการเขียนแบบร่วมมือ สำหรับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 เฉลี่ยร้อยละ 81.33 แสดงให้เห็นว่าชุดกิจกรรมการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจ ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมีประสิทธิภาพ ช่วยให้ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการอ่านสูงขึ้นตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยทุกประการ ชุดกิจกรรมการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจ ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมีประสิทธิภาพเท่ากับ 81.86/81.33 ซึ่งผลการศึกษาครั้งนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ สังวร ปรางประโคน (2560 : 65-66) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจ โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิคการบูรณาการการอ่านและการเขียนแบบร่วมมือประกอบแบบฝึกของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 แบบฝึกการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ เทคนิคการบูรณาการการอ่านและการเขียนแบบร่วมมือมีประสิทธิภาพ 85.58/86.13 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ 75/75 ที่กำหนดไว้

7.2 ผลสัมฤทธิ์ทางการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่ได้รับการสอนอ่านโดยใช้ชุดกิจกรรมการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจ โดยใช้การเรียนรู้แบบร่วมมือ เทคนิคการบูรณาการการอ่านและการเขียนแบบร่วมมือ สำหรับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ แสดงว่าการสอนโดยใช้ชุดกิจกรรมการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจ ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมีผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการอ่านของผู้เรียน ซึ่งสอดคล้องกับ ณัญชุดา ปัญญาธิวุฒิ (2558 : 156) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจโดยใช้การเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิคเรียนรู้ร่วมกัน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 คะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน หลังเรียนโดยใช้ชุดการเรียนเพื่อพัฒนาทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจโดยใช้การเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิคเรียนรู้ร่วมกัน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 สูงกว่าคะแนนก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 การที่ผลวิจัยเป็นเช่นนี้เพราะว่า ผู้วิจัยใช้ชุดการเรียนที่มีประสิทธิภาพและดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้อย่างมีคุณภาพ ส่งผลให้นักเรียนมีความรู้หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน

7.3. นักเรียนที่เรียนด้วยการเรียนรู้แบบร่วมมือ เทคนิคการบูรณาการการอ่านและการเขียนแบบร่วมมือ สำหรับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 มีความพึงพอใจในระดับพึงพอใจมาก ($\overline{X}$ = 4.33) ซึ้งสอดคล้องกับ ศุภฤกษ์ ทัศน์เจริญ (2555 : 98) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจโดยใช้การเรียนรู้แบบร่วมมือ เทคนิคการบูรณาการการอ่านและการเขียนแบบร่วมมือ พบว่า นักเรียนชั้น

มัธยมศึกษาปีที่ 1 มีคะแนนความพึงพอใจต่อกิจกรรมการเรียนรู้การอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจ โดยใช้การเรียนรู้แบบร่วมมือ เทคนิคการบูรณาการการอ่านและการเขียนแบบร่วมมือ โดยรวมอยู่ในระดับพึงพอใจมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.52

8. ข้อเสนอแนะ

8.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

8.1.1 การจัดกิจกรรมโดยใช้การเรียนรู้แบบร่วมมือ เทคนิคการบูรณาการการอ่านและการเขียนอย่างร่วมมือ ผลการจัดกิจกรรมพบว่า นักเรียนยังไม่ให้ความร่วมมือในการเข้ากลุ่มตามที่ครูจัดให้อย่างเต็มที่ นักเรียนบางคนไม่ให้ความช่วยเหลือกันในขณะทำงานกลุ่ม นักเรียนกลุ่มเก่งไม่ช่วยเหลือนักเรียนกลุ่มอ่อนทำให้นักเรียนกลุ่มอ่อนไม่เกิดผลสัมฤทธิ์ทางการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจ ดังนั้น ครูจะต้องเน้นย้ำหลักการเรียนรู้แบบร่วมมือ ให้นักเรียนได้เรียนรู้ร่วมกัน ทำงานร่วมกัน เกิดความรับผิดชอบร่วมกัน และกระตุ้นกระเรียนรู้ด้วยกระบวนการการทำงานเป็นกลุ่ม

8.1.2 ในการจัดการเรียนการสอนในชั่วโมงแรกครูควรชี้แจง แนวทางหรือวิธีการปฏิบัติ การวัดและประเมินผลการจัดกิจกรรม และรางวัลที่นักเรียนแต่ละกลุ่มจะได้รับหลังจากเสร็จสิ้นการจัดกิจกรรม

8.1.3 ในกรณีที่มีนักเรียนกลุ่มอ่อนที่ไม่สามารถทำกิจกรรมให้ผ่านตามเกณฑ์การประเมินได้ ครูควรให้การดูแลเป็นพิเศษ และสร้างเกณฑ์การประเมินให้เหมาะสมกับระดับความสามารถของนักเรียน

8.1.4 เมื่อนักเรียนเรียนด้วยชุดกิจกรรมการเรียนรู้ในแต่ละชุดกิจกรรมแล้ว ควรแจ้งผลคะแนนทันทีเพื่อให้นักเรียนเกิดความกระตือรือร้น และเป็นแรงจูงใจในการเรียนรู้ หากตรวจพบว่ามีนักเรียนคะแนนไม่ผ่านเกณฑ์แล้ว ครูผู้สอนควรอธิบายแนะนำเป็นรายบุคคลแล้วให้นักเรียนเข้าใจเพื่อให้เข้าใจถูกต้องและแก้ไขในบทเรียนถัดไป

8.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยต่อไป

8.2.1 ควรมีการศึกษาลักษณะของชุดกิจกรรมการเรียนรู้ให้มีความหลากหลายให้มีความน่าสนใจและเหมาะสมกับนักเรียนในแต่ละระดับชั้นที่ต้องการทำการวิจัย

8.2.2 สร้างชุดกิจกรรมการเรียนรู้ไปใช้ในการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ด้านอื่น ในกลุ่มสาระภาษาต่างประเทศ และสามารถสร้างองค์ความรู้เชื่อมโยง หรือสามารถใช้กับกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่น ๆ ได้

8.2.3 ควรมีการนำการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือ เทคนิคการบูรณาการการอ่านและการเขียนแบบร่วมมือไปใช้กับนักเรียนกลุ่มอื่นเพื่อยืนยันประสิทธิภาพของกิจกรรมการเรียนรู้

9. เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). **หลักสูตรการศึกษาขันพื้นฐาน พุทธศักราช 2551.** กรุงเทพมหานคร : องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.

ณัญชุดา ปัญญาธิวุฒิ. (2558). **การพัฒนาทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจโดยใช้การเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิคเรียนรู้ร่วมกัน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1.** วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน. มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.

พรสวรรค์ สีป้อ. (2550). **สุดยอดวิธีสอนภาษาอังกฤษ.** กรุงเทพมหานคร : อักษรเจริญทัศน์.

ศุภฤกษ์ ทัศน์เจริญ. (2555). **การพัฒนาการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจ โดยใช้การเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค CIRC ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1.** วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาหลักสูตรและการเรียนการสอน. มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.

สังวร ปรางประโคน. (2560). **การพัฒนาทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจ โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค CIRC ประกอบแบบฝึกของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5.** วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาหลักสูตรและการเรียนการสอน. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

สุมิตรา อังวัฒนกุล. (2540). **วิธีสอนภาษาอังกฤษ.** พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อภินันท์ ข่าขันมะลี. (2559). **การพัฒนาทักษะการอ่านและเขียนภาษาอังกฤษโดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค CIRC ประกอบแบบฝึกทักษะของนักเรียนชั้นประถมศึกษา ปีที่ 2.** วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการเรียนการสอน. มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.

อาภรณ์ ใจเที่ยง. (2550). **หลักการสอน (ฉบับปรับปรุง).** พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์.

10. คำขอบคุณ

การวิจัยครั้งนี้สำเร็จลงได้ด้วยดีเพราะความอนุเคราะห์จากคณาจารย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี ทุกท่านที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ ตลอดจนเจ้าหน้าที่ทุกท่านที่ให้คำแนะนำเป็นอย่างดีมาโดยตลอด ขอขอบคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.กชกร ธิปัตดี ที่ท่านได้รับเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาการวิจัย ให้ความรู้ คำแนะนำ คำปรึกษา และตรวจแก้ไข อันเป็นประโยชน์แก่ผู้วิจัย ขอบขอบคุณผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือเพื่อการวิจัยทุกท่านที่ให้ความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือเพื่อการวิจัย จนทำให้การวิจัยนี้สำเร็จลงได้อย่างสมบูรณ์ ขอขอบพระคุณผู้บริหารที่เกี่ยวข้องในกลุ่มเครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาพระยาตะแบก อำเภอครบุรี จังหวัดนครราชสีมา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 3 ที่ให้ความอนุเคราะห์ความร่วมมือในการเก็บข้อมูลเป็นอย่างดี ขอบใจนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างที่ได้ให้ความร่วมมือในการทำชุดกิจกรรม แบบทดสอบ และแบบสอบถามด้วยความเต็มใจ คุณค่าและประโยชน์อันพึงมีจากการศึกษาวิจัยฉบับนี้ ผู้วิจัยขอมอบให้เป็นเครื่องบูชาพระคุณบิดา มารดา ครู อาจารย์และผู้มีพระคุณทุกท่านที่ได้ให้การอบรมสั่งสอนและประสิทธิ์ประสาทความรู้จนทำให้ผู้วิจัยสำเร็จการศึกษาเพื่อนำไปสู่ความเจริญก้าวหน้าในการปฏิบัติหน้าที่การงานต่อไป

ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดขอนแก่น

Academic Leadership of Administrators Affecting Effectiveness of Educational Institutions under KhonKaen Vocational Education

ขจรเดช มิตรอุดม[1], นิยดา เปี่ยมพืชนะ[2]
Khajondej Mitudom[1], Niyada Piampuchana[2]
ทำวิจัยเมื่อ พ.ศ.2562
Email : khajondej_mit@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1)ศึกษาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารและประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดขอนแก่น 2)ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดขอนแก่น 3)ศึกษาตัวทำนายภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดขอนแก่น กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอน สังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดขอนแก่น จำนวนทั้งสิ้น 277 คน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามแบบมาตรประมาณค่า 5 ระดับ มีค่าสัมประสิทธิ์ความเที่ยง 0.90 สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน และสัมประสิทธิ์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน

ผลการวิจัยพบว่า (1)ผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดขอนแก่น มีภาวะผู้นำทางวิชาการ โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านการส่งเสริมบรรยากาศทางวิชาการในสถานศึกษารองลงมาคือ ด้านการกำหนดภารกิจของสถานศึกษา ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการจัดการด้านการเรียนการสอน และด้านประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดขอนแก่น โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านความสามารถในการแก้ไข

---

[1] นักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

[1] Graduate Students Majoring Educational Administration, Northeastern University, Thailand.

[2] อาจารย์ประจำ มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

[2] Full-time Lecturers, North Eastern University, Thailand.

* ได้รับบทความ: 8 พฤศจิกายน 2562; แก้ไขบทความ: 15 ธันวาคม 2562; ตอบรับการตีพิมพ์: 6 มกราคม 2563

Received: November 8, 2019; Revised: December 15, 2019; Accepted: January 6, 2020

ปัญหาในสถานศึกษา รองลงมาคือ ด้านการผลิตนักเรียนให้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ด้านความสามารถในการปรับเปลี่ยนและพัฒนาสถานศึกษา (2)ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารกับประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดขอนแก่น พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารกับประสิทธิผลของสถานศึกษาสังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดขอนแก่นทุกด้านมีความสัมพันธ์กันในทางบวก เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ในแต่ละด้าน พบว่า ด้านการส่งเสริมบรรยากาศทางวิชาการในสถานศึกษา ด้านการกำหนดภารกิจของสถานศึกษา และด้านการจัดการด้านการเรียนการสอน มีค่าความสัมพันธ์อยู่ในระดับปานกลาง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 (3)ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดขอนแก่น ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ พบว่า จากตัวแปรทั้งหมด 2 ตัวแปร มีตัวแปรที่ทดสอบแล้ว มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 จำนวน 2 ตัวแปร เรียงตามลำดับคือ ด้านการส่งเสริมบรรยากาศและวัฒนธรรมการเรียนรู้(X_3) รองลงมาด้านการกำหนดภาระกิจของสถานศึกษา(X_1) และได้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณเท่ากับ .632 มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 มีค่าสัมประสิทธิ์การทำนายหรืออำนาจพยากรณ์ ร้อยละ 40 (R^2 = 0.40)

คำสำคัญ : 1. ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหาร 2. ประสิทธิผลของสถานศึกษา 3. อาชีวศึกษา

ABSTRACT

The Objectives of the research article were to 1) study the academic leadership of administrators and the effectiveness of educational institutions. 2) study the relationship between academic leadership of administrators affecting the effectiveness of educational institutions. 3) study the academic leadership predictors of administrators that affect the effectiveness of educational institutions under KhonKaen vocational education. The sample group used in this study included educational institution administrators and teachers under KhonKaen vocational education with the total number of 277 persons. The instrument was a 5 level rating scale questionnaire with accuracy coefficient at 0.90. The statistics used were frequency, percentage, mean, standard deviation, Pearson's Product Moment Correlation Coefficient and Stepwise Multiple Regression Coefficient.

The research results were found that: (1) Academic leadership of educational institution administrators under KhonKaen vocational education in overall and each aspect was rated at a high level. The aspect with the highest mean was academic atmosphere promotion, followed by determining the mission of educational institutions, while the aspect with the lowest mean was teaching management and the effectiveness of educational institution administrators under KhonKaen vocational education in overall and each aspect was rated at a high level. The aspect with the highest mean was problem solving ability in

educational institutions, followed by the high academic achievement of students, while the aspect with the lowest mean was adjustment ability and educational institution development. (2)The relationship between academic leadership of administrators and the effectiveness of educational institution administrators under KhonKaen vocational education was found that correlation coefficient between academic leadership of administrators and effectiveness of educational institutions under KhonKaen vocational education in all aspects has a positive relationship. When considering the correlation coefficient in each aspect, it was found that the aspect of atmosphere promotion, learning culture determining the mission of educational institutions and teaching and learning management and innovation technology has relationship at a moderate level with statistical significance at the level of .01. (3) Regarding to academic leadership of administrators affecting the effectiveness of educational institutions under KhonKaen vocational education, the results of multiple regression analysis showed that there were 2 tested variables have a statistically significant relationship at the level of .01, namely promoting atmosphere and learning culture (X_3), followed by determining missionof educational institutions (X_1) respectively and have a multiple correlation coefficient at .632 with statistical significance at the level of .01 with a prediction coefficient or predictive power = 40 percent (R^2 = 0.40).

Keywords : 1. Academic Leadership of Administrators 2. Effectiveness of Educational Institutions 3. Vocational Education

1. ความสำคัญและที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัย

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 - 2564) ได้จัดทำขึ้นในช่วงเวลาของการปฏิรูปประเทศท่ามกลางสถานการณ์โลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และเชื่อมโยงกันใกล้ชิดกันมากขึ้นโดยได้น้อมนำหลัก “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” มาเป็นปรัชญานำทางในการพัฒนาประเทศต่อเนื่องจากแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 4-11 เพื่อเสริมสร้างภูมิคุ้มกันและช่วยให้สังคมไทยสามารถยืนหยัดอยู่ได้อย่างมั่นคงเกิดภูมิคุ้มกัน และมีการบริหารจัดการความเสี่ยงอย่างเหมาะสม ส่งผลให้การพัฒนาประเทศสู่ความสมดุลและยั่งยืน รวมทั้งการปรับโครงสร้างประเทศไทยไปสู่ประเทศไทย 4.0 ซึ่งจะสอดคล้องกับวัตถุประสงค์แผนพัฒนาการอาชีวศึกษา พ. ศ. 2560-2579 ที่ว่า “ผู้สำเร็จการอาชีวศึกษาและฝึกอบรมวิชาชีพมีคุณธรรมคุณภาพสอดคล้องกับความต้องการในการพัฒนาประเทศ” (สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา, 2560 : 1-2) ผู้บริหารสถานศึกษาในยุคนี้ต้องเป็นผู้อำนวยความสะดวก (Facilitator) เป็นผู้นำ (Leader) เป็นผู้สนับสนุน (Supporter) เป็นผู้สร้างบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมที่ทรงพลังเพื่อเกิดการเรียนรู้และเป็นผู้นำนวัตกรรม (Innovation Leader) รวมทั้งเป็นผู้พัฒนาพันธกิจ (Mission) ของสถานศึกษา และยังเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลกับกระบวนการ (Process) โครงสร้างองค์การ (Structure) แบบแผนการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม

ความเชื่อ ค่านิยม เจตคติ รวมทั้งพฤติกรรมในการทำงาน (กนกอร สมปราชญ์, 2560 : 53) ภาวะผู้นำคือความสามารถเฉพาะตัวของบุคคลที่เป็นผู้นำ โดยจะแสดงออกผ่านพฤติกรรมการดำเนินงาน และรูปแบบการใช้ชีวิตในองค์การที่คาดหวังผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในพฤติกรรมของสมาชิกตามเป้าประสงค์ที่ผู้นำต้องการ (พิทักษ์พงศ์ กางการ, 2560 : 4)

สถานศึกษาที่เปิดสอนด้านอาชีวศึกษาทุกแห่ง เมื่อเข้าสู่ภาคเรียนที่2 ของปีการศึกษา จะต้องเตรียมผู้เรียนของตนเองเข้าสู่การทดสอบทางการศึกษาระดับชาติด้านอาชีวศึกษา V-net (Vocational National Educational Test : V-NET) เพื่อวัดความรู้และความคิดของผู้เรียนในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นปีที่ 3 (ปวช.3) และระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูงชั้นปีที่ 2 (ปวส.2) โดยมีวัตถุประสงค์ในการจัดสอบเพื่อทดสอบความรู้และความคิดของนักเรียนตามหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ พุทธศักราช 2562 และหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง พุทธศักราช 2557 จากการศึกษาผลสัมฤทธิ์การสอบของอาชีวศึกษาจังหวัดขอนแก่น ปี 2560 ในภาพรวมของทั้งอาชีวศึกษาจังหวัดขอนแก่น มีค่าคะแนนเฉลี่ยในทุกด้านที่ต่ำ โดยคะแนนเฉลี่ยของความรู้ด้านสมรรถนะหลักและสมรรถนะทั่วไป ระดับ ปวช.3 มีคะแนนเฉลี่ย 37.93 และระดับ ปวส.2 มีคะแนนเฉลี่ย 37.35 (สถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ, 2561 : ออนไลน์) การสะท้อนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนเป็นองค์ประกอบแรกที่สำคัญ เป็นสิ่งที่บ่งชี้ถึงผลลัพธ์ของการจัดการศึกษา ซึ่งนอกจากจะเป็นเรื่องการพิจารณาความสามารถทางสติปัญญาของนักเรียนแล้ว ยังแสดงถึงคุณค่าของหลักสูตร ผู้บริหารและครูผู้สอน เมื่อสภาพแวดล้อมเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ผลการผลิตนักเรียนให้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ ผลการพัฒนานักเรียนให้มีทัศนคติในทางบวก ผลในการปรับเปลี่ยนและพัฒนาสถานศึกษา และผลในการแก้ปัญหาภายในสถานศึกษา ซึ่งองค์ประกอบทั้ง 4 ด้าน เป็นตัวชี้วัดของสถานศึกษา เพื่อนำผลที่ได้เป็นแนวทางในการปรับปรุงพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการ และปรับปรุงพัฒนาผลทดสอบทางการศึกษาระดับชาติด้านอาชีวศึกษา (Vocational National Educational Test : V-NET) หากผู้บริหารมีภาวะผู้นำทางวิชาการ จะส่งผลต่อครูให้มีการพัฒนาตนเอง พัฒนาการจัดการเรียนการสอน ทำให้ครูเห็นคุณค่าของตนเอง เกิดความผูกพันต่อองค์กร ทำงานอย่างเต็มความสามารถ จะส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษาให้สูงขึ้น

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยมีความสนใจศึกษาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหาร ที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดขอนแก่น เพื่อนำผลที่ได้มาเป็นข้อมูลในการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา ของตนเองและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษาให้สูงขึ้น

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหาร และประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดขอนแก่น

2.2 เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารกับประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดขอนแก่น

2.3 เพื่อศึกษาตัวทำนายภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหาร ที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษาสังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดขอนแก่น

3. ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

3.1 เพื่อเป็นข้อมูลสามารถใช้ประโยชน์ในการนำไปใช้ประกอบการประเมินตนเองและพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหาร และนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาต่อไป

3.2 เพื่อนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารซึ่งเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษาในอนาคต

4. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหาร ที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษาสังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดขอนแก่น ประชากร ได้แก่ อาชีวศึกษาจังหวัดขอนแก่น จำนวน 11 สถานศึกษา ผู้ให้ข้อมูลประกอบด้วย ผู้บริหาร จำนวน 53 คน ครูผู้สอนจำนวน 224 คน รวมเป็น 277 คน โดยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างจากสูตรทาโรยามเน่ (Taro Yamane, 1973 : 727-728) ที่ระดับความคลาดเคลื่อนในการสุ่ม .05 ด้วยวิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเครื่องมือเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check list) ได้แก่ เพศ วุฒิการศึกษา ประสบการณ์การทำงาน และตำแหน่งหน้าที่ แบบสอบถามวัดภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารตามการรับรู้ของตนเอง ประกอบด้วย 3 ด้าน ได้แก่ 1)การกำหนดภารกิจของสถานศึกษา 2)การจัดการด้านการเรียนการสอน 3)การส่งเสริมบรรยากาศทางวิชาการในสถานศึกษา และแบบสอบถามเกี่ยวกับประสิทธิผลของสถานศึกษา ประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่ 1)ความสามารถในการผลิตนักเรียนให้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง 2)ความสามารถในการพัฒนานักเรียนให้มีทัศนคติทางบวก 3)ความสามารถในการปรับเปลี่ยนและพัฒนาสถานศึกษา 4)ความสามารถในการแก้ปัญหาภายในสถานศึกษา โดยลักษณะเป็นแบบสอบถามชนิดมาตรส่วนประมาณค่า 5 ระดับ

5. ผลการวิจัย

5.1 ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหาร สังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดขอนแก่น โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ 1)ด้านการส่งเสริมบรรยากาศทางวิชาการในสถานศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยข้อที่มีระดับการปฏิบัติสูงสุดคือ มีการส่งเสริมให้ครูเข้ารับการอบรมสัมมนาเพื่อพัฒนาความรู้ ส่วนข้อที่มีระดับการปฏิบัติต่ำสุดคือ จัดให้มีการสร้างบรรยากาศทางวิชาการที่สอดคล้องกับท้องถิ่น และชุมชน 2)ด้านการกำหนดภารกิจของสถานศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยข้อที่มีระดับการปฏิบัติสูงสุดคือ มีการกำหนดเป้าหมายของสถานศึกษา โดยมีกรอบระยะเวลาที่ชัดเจน ส่วนข้อที่มีระดับการปฏิบัติต่ำสุดคือ มีการกำหนดให้มีโครงการที่มุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์ และ

คุณภาพของนักเรียน และ 3)ด้านการจัดการด้านการเรียนการสอน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าอยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยข้อที่มีระดับการปฏิบัติสูงสุดคือ ส่งเสริมการวัดและประเมินผลที่สอดคล้องกับหลักสูตรการสอน ส่วนข้อที่มีระดับการปฏิบัติต่ำสุดคือ มีการกำหนดให้ใช้ผลการทดสอบของนักเรียนเป็นฐานในการจัดทำโครงการพัฒนาผู้เรียน

5.2 ประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดขอนแก่น โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ 1)ด้านการผลิตนักเรียนให้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยข้อที่มีระดับการปฏิบัติสูงสุดคือ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนได้รับการพัฒนาในระดับที่สูงขึ้นเป็นไปตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนดไว้ ส่วนข้อที่มีระดับการปฏิบัติต่ำสุด คือ นักเรียนที่สำเร็จการศึกษาส่วนใหญ่ได้ศึกษาต่อในระดับสูงขึ้น โดยสามารถดูจากจำนวนร้อยละของนักเรียนที่สามารถศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น 2)ด้านความสามารถในการพัฒนานักเรียนให้มีทัศนคติทางบวก โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าอยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยข้อที่มีระดับการปฏิบัติสูงสุดคือ มีการดำเนินงานด้านบริหารและการอบรมคุณธรรมจริยธรรมให้กับนักเรียน มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามเกณฑ์มาตรฐานของสถานศึกษา ส่วนข้อที่มีระดับการปฏิบัติต่ำสุดคือ จัดให้มีการเตรียมความพร้อมในการเรียนรู้ของนักเรียนมีทัศนคติทางบวกต่อครู เพื่อนร่วมชั้นเรียน ผู้ปกครอง ชุมชน และความมีระเบียบวินัย 3)ด้านความสามารถในการปรับเปลี่ยนและพัฒนาสถานศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าอยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยข้อที่มีระดับการปฏิบัติสูงสุดคือ มีการดำเนินงานในสถานศึกษาด้านการเรียนการสอนที่ชัดเจน และปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอน การปรับปรุงหลักสูตร เพื่อให้สถานศึกษาก้าวหน้าทันสมัยทันต่อสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงในสังคมปัจจุบัน ส่วนข้อที่มีระดับการปฏิบัติต่ำสุดคือ ร่วมกันพัฒนาเปลี่ยนแปลงวิธีดำเนินงานทั้งด้านวิชาการ การเรียนการสอน เพื่อให้นักเรียนมีความก้าวหน้าทันกับสภาพแวดล้อมทั้งภายใน และภายนอกของสถานศึกษา และ 4)ด้านความสามารถในการแก้ไขปัญหาในสถานศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าอยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยข้อที่มีระดับการปฏิบัติสูงสุดคือ มีความสามารถที่จะร่วมมือกันในองค์กรในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ทั้งด้านการเรียนการสอนการ การปกครองนักเรียน และงานรับผิดชอบอื่นๆ เพื่อให้สามารถปฏิบัติงานได้จนบรรลุวัตถุประสงค์ของสถานศึกษา ส่วนข้อที่มีระดับการปฏิบัติต่ำสุดคือ มีการจัดกิจกรรมในหลักสูตร และเสริมกิจกรรมนอกหลักสูตรอย่างพอเพียงและหลากหลาย เพื่อให้สอดคล้องกับความสนใจความต้องการ และความถนัดของผู้เรียนโดยคำนึงถึงประโยชน์ของสถานศึกษาเป็นสำคัญ

5.3 ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา กับประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดขอนแก่น พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารกับประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดขอนแก่น ทุกด้านมีความสัมพันธ์กันในทางบวก เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ในแต่ละด้าน พบว่า การกำหนดภารกิจของสถานศึกษา ($r = .526$) ด้านการจัดการด้านการเรียนการสอน ($r = .436$) และด้านการส่งเสริมบรรยากาศทางวิชาการของสถานศึกษา ($r = .536$) ทุกด้านมีค่าความสัมพันธ์อยู่ในระดับปานกลางอย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติที่ระดับ .01 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าพฤติกรรมภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา ในแต่ละด้านของปัจจัย

มีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกัน และมีความสัมพันธ์ของปัจจัยในระดับปานกลาง หากผู้บริหารสถานศึกษามีภาวะผู้นำทางวิชาการจะทำให้ครูผู้สอนมีความพึงพอใจในการปฏิบัติงาน และทำงานอย่างเต็มความสามารถ มีความผูกพันต่อองค์กร จะส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา

5.4 ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดขอนแก่น ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ พบว่า จากตัวแปรทั้งหมด 3 ตัวแปร มีตัวแปรที่ทดสอบแล้ว มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 จำนวน 3 ตัวแปร เรียงตามลำดับคือ ด้านการส่งเสริมบรรยากาศและวัฒนธรรมการเรียนรู้ (X_3) ด้านการกำหนดภารกิจของสถานศึกษา(X_1) และด้านการจัดการเรียนการสอน(X_2) และได้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณเท่ากับ .632 มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 มีค่าสัมประสิทธิ์การทำนายหรืออำนาจพยากรณ์ ร้อยละ 40 (R2 = 0.40) โดยเขียนเป็นสมการในรูปแบบคะแนนดิบและคะแนนมาตรฐาน ได้ดังนี้

สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบ (Unstandardized Score)

$$\hat{Y}\imath = 0.398 + 0.324(x_3) + 0.282(x_1) + 0.293(x_2)$$

สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนมาตรฐาน (Standardized Score)

$$\hat{Z}\imath = 0.288\ Z_{x3} + 0.279\ Z_{x1} + 0.227\ Z_{x2}$$

6. อภิปรายผลการวิจัย

6.1 ผลการวิจัยภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหาร พบว่า ผู้บริหารสังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดขอนแก่น มีภาวะผู้นำทางวิชาการ โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านการส่งเสริมบรรยากาศทางวิชาการในสถานศึกษา ด้านการกำหนดภารกิจของสถานศึกษา และด้านการจัดการด้านการเรียนการสอน การที่ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดขอนแก่น โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ผู้บริหารสังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดขอนแก่น มีพฤติกรรมที่แสดงออกถึงความมีภาวะผู้นำทางวิชาการ เห็นถึงความสำคัญในการพัฒนาผู้บริหาร และเป็นบุคคลสำคัญในการขับเคลื่อนงานวิชาการของสถานศึกษา หากผู้บริหารมีภาวะผู้นำทางวิชาการ จะส่งผลต่อครูให้มีการพัฒนาตนเอง พัฒนาการจัดการเรียนการสอน ทำให้ครูเห็นคุณค่าของตนเอง เกิดความผูกพันต่อองค์กร ทำงานอย่างเต็มความสามารถ จะส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษาให้สูงขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ จริยาภรณ์ พรหมมิ (2559 : 143-144) ที่ได้ศึกษาปัจจัยภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 3 พบว่า การวิเคราะห์ระดับภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 3 โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับจากน้อยไปหามาก ได้แก่ ด้านการกำหนดเป้าหมายของโรงเรียน และด้านการจัดให้มีสิ่งจูงใจให้กับครู ส่วนอันดับสุดท้าย ได้แก่ ด้านการสื่อสารเป้าหมายของโรงเรียน

6.2 ผลการวิจัยประสิทธิผลของสถานศึกษา พบว่า ประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดขอนแก่น โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านความสามารถในการแก้ไขปัญหาในสถานศึกษา ด้านการผลิตนักเรียนให้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง

ด้านความสามารถในการพัฒนานักเรียนให้มีทัศนคติทางบวก และด้านความสามารถในการปรับเปลี่ยนและพัฒนาสถานศึกษามีค่าเฉลี่ยเป็นอันดับสุดท้าย ประสิทธิผลของสถานศึกษาสังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดขอนแก่น โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าผู้บริหารสังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดขอนแก่น ให้ความสำคัญกับประสิทธิผลของสถานศึกษาในทุกๆ ด้าน และมีการพัฒนาบุคลากรอย่างต่อเนื่อง มีการกำหนดนโยบายที่ชัดเจน โดยพิจารณาจากการผลิตนักเรียนให้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น พัฒนานักเรียนให้มีทัศนคติทางบวก สามารถปรับเปลี่ยนและพัฒนาสถานศึกษา และสามารถในการแก้ไขปัญหาในสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับ ประยูร คุณนาม (2557 : 131) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลของสถานศึกษาในอำเภอบ่อทอง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 2 ผลการวิจัย พบว่า ประสิทธิผลของสถานศึกษาโดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก เรียงค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ได้แก่ ความสามารถในการปรับเปลี่ยนและพัฒนาโรงเรียนให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม ด้านความสามารถในการพัฒนานักเรียนให้มีทัศนคติทางบวก ด้านการผลิตนักเรียนให้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง และด้านความสามารถในการแก้ไขปัญหาในสถานศึกษา

6.3 ผลการวิจัยความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารกับประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดขอนแก่น พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารกับประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดขอนแก่น ทุกด้านมีความสัมพันธ์กันในทางบวก เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ในแต่ละด้าน พบว่า การกำหนดภารกิจของสถานศึกษา ($r = .526$) ด้านการจัดการด้านการเรียนการสอน ($r = .436$) และด้านการส่งเสริมบรรยากาศทางวิชาการของสถานศึกษา ($r = .536$) ทุกด้านมีค่าความสัมพันธ์อยู่ในระดับปานกลางอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าพฤติกรรมภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา ในแต่ละด้านของปัจจัยมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกัน และมีความสัมพันธ์ของปัจจัยในระดับปานกลาง หากผู้บริหารสถานศึกษามีภาวะผู้นำทางวิชาการจะทำให้ครูผู้สอนมีความพึงพอใจในการปฏิบัติงาน และทำงานอย่างเต็มความสามารถมีความผูกพันต่อองค์กร จะส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สอดคล้องกับ จิรวัฒน์ วรุณโรจน์ (2559 : 26-27) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารกับความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน เขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารกับความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรมีความสัมพันธ์กันทางบวก อยู่ในระดับปานกลางอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

6.4 ผลการวิจัยภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดขอนแก่น พบว่า ด้านการส่งเสริมบรรยากาศทางวิชาการในสถานศึกษา(X_3) เป็นด้านที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษาสูงเป็นอันดับหนึ่ง โดยมีค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยในรูปของคะแนนดิบ (B) เท่ากับ 0.324 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ผู้บริหารให้ความสำคัญในการส่งเสริมบรรยากาศทางวิชาการในสถานศึกษา มีการตรวจเยี่ยมชั้นเรียนอย่างสม่ำเสมอ พัฒนาสื่อการเรียนรู้ที่ทันสมัยให้เพียงพอต่อความต้องการของนักเรียน มีการแสดงออกถึงพฤติกรรมการเอาใจใส่ รับฟังความคิดเห็นจากครูและนักเรียน รวมถึงการให้ขวัญและกำลังใจต่อครูและนักเรียน เปิดโอกาสให้ครูสามารถพัฒนาวิชาชีพของตน สนับสนุนให้เข้าร่วมฝึกกิจกรรมอบรม สัมมนาด้านวิชาชีพต่างๆ ถ้าหากผู้บริหารสถานศึกษามีภาวะผู้นำทางวิชาการ

ด้านการส่งเสริมบรรยากาศทางวิชาการในสถานศึกษาจะส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา จะเห็นได้ว่า ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหาร ด้านการส่งเสริมบรรยากาศทางวิชาการในสถานศึกษาจึงเป็นปัจจัยสำคัญ สอดคล้องกับ จุฑามณี อาสนสุวรรณ (2562 : 89) ได้ศึกษาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดชัยภูมิ พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดชัยภูมิ ทุกด้านมีความสัมพันธ์กันในทางบวก โดยด้านการส่งเสริมบรรยากาศทางวิชาการ มีค่าความสัมพันธ์อยู่ในระดับมาก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนด้านการเรียนการ (X_2) เป็นด้านที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษาสูงเป็นอันดับที่สอง โดยมีค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยในรูปของคะแนนดิบ (B) เท่ากับ 0.293 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ผู้บริหารสถานศึกษามีการนิเทศติดตามและประเมินผลด้านการสอนของครูอย่างสม่ำเสมอ เพื่อปรับปรุง พัฒนาด้านการสอน อันจะส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนเพิ่มสูงขึ้น ปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรการสอน มีการตรวจสอบและประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนตรงตามมาตรฐานที่สถานศึกษาได้กำหนดไว้ พร้อมทั้งนำผลคะแนนในการทดสอบของนักเรียนนำมาปรับปรุงและพัฒนาด้านวิชาการอย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งเป็นแนวทางสำคัญในการดำเนินการพัฒนาให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ และเป้าหมายของสถานศึกษาที่ได้กำหนดไว้ ถ้าหากผู้บริหารสถานศึกษามีภาวะผู้นำทางวิชาการด้านการจัดการด้านการเรียนการสอนจะส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา จะเห็นได้ว่า ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาด้านการจัดการด้านการเรียนการสอนจึงเป็นปัจจัยสำคัญ สอดคล้องกับ นิยดา เปี่ยมพืชนะ (2559 : 25 - 26) โมเดลปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า ภาวะผู้นำของผู้บริหารเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลทางตรงเชิงบวก ต่อประสิทธิผลการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือสูงเป็นอันดับหนึ่ง มีค่าอิทธิพลเท่ากับ 0.821 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

7. ข้อเสนอแนะ

7.1 ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

7.1.1 ผู้บริหารควรมีการกำหนดให้ใช้ผลการทดสอบของนักเรียนเป็นฐานในการจัดทำโครงการพัฒนาผู้เรียน และมีการกำหนดให้คณะกรรมการปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง

7.1.2 ผู้บริหารควรมีการกำหนดให้มีโครงการที่มุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์ และคุณภาพของนักเรียน มีการประชาสัมพันธ์ให้คณะครู นักเรียน ผู้ปกครอง ทราบถึงเป้าหมายของสถานศึกษา และแนวทางปฏิบัติอย่างชัดเจน

7.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยต่อไป

7.2.1 ควรศึกษาการพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหาร ด้านการส่งเสริมบรรยากาศทางวิชาการในสถานศึกษา ที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดขอนแก่น ยุคไทยแลนด์ 0.4

7.2.2 ควรศึกษาโมเดลสมการโครงสร้างภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหาร ด้านการส่งเสริมบรรยากาศทางวิชาการในสถานศึกษา ที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดขอนแก่น ยุคไทยแลนด์ นาสผมสผบบแยัจิวราก้ชใยดโ 0.4

8. เอกสารอ้างอิง

กนกอร สมปราชญ์. (2560). **ภาวะผู้นำและภาวะผู้นำการเรียนรู้.** ขอนแก่น : คลังนานาวิทยา.

จริยาภรณ์ พรหมมิ. (2559). **ปัจจัยภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 3.** วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยบูรพา.

จิรวัฒน์ วรุณโรจน์. (2559). ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารกับความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน เขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. **วารสารศึกษาศาสตร์ฉบับวิจัยบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยขอนแก่น.** 10(4). 26-33.

จุฑามณี อาสนสุวรรณ. (2562). **ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดชัยภูมิ.** วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ.

นิยดา เปี่ยมพืชนะ. (2559). โมเดลปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพผลการจัดการศึกษาระดับอุดมของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. **วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี.** 12(2). 154-165.

ประยูร คุณนาม. (2557). **ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลของสถานศึกษาในอำเภอบ่อทองสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 2.** ปริญญานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา.

ไพฑูรย์ บุญปัน. (2559). **ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระแก้ว เขต 2.** วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.

พิทักษ์พงศ์ กางการ. (2560). **การสร้างสมรรถนะการเป็นผู้นำ.** ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

สถาบันทดสอบการศึกษาแห่งชาติ. (2561). **รายงานผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติด้านอาชีวศึกษา V-net (Vocational National Educational Test : V-NET) ประจำปี 2561.** สืบค้นเมื่อ 3 กันยายน 2562. จาก https://www.niets.or.th/th/

สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา. (2560). **แผนพัฒนาการอาชีวศึกษา พ. ศ. 9752-0652.** กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา.

Taro Yamane. (1973). **Statistics: an introductory analysis.** Third edition. Newyork : Harper and Row Publication.

9. คำขอบคุณ

การวิจัยครั้งนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดีเนื่องจากผู้วิจัยได้รับความอนุเคราะห์จาก ดร.นิยดา เปี่ยมพืชนะ ที่ให้คำปรึกษา และคณาจารย์ สาขาวิชาการบริหารการศึกษาทุกท่าน ที่กรุณาให้คำปรึกษาแนะนำ รวมทั้งข้อเสนอแนะอื่นๆ จนกระทั่งการศึกษาค้นคว้าอิสระครั้งนี้สำเร็จไปได้ด้วยดี ผู้วิจัยขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมาในที่นี้ด้วย ผู้วิจัยขอขอบคุณผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญทุกท่านที่ให้ข้อเสนอแนะที่มีประโยชน์ที่ช่วยให้งานวิจัยนี้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ผู้วิจัยขอขอบคุณผู้บริหาร และครูผู้สอน ในอาชีวศึกษาจังหวัดขอนแก่น จำนวน 11 สถานศึกษา ที่อำนวยความสะดวกในการเก็บรวบรวมข้อมูล และที่เป็นกลุ่มตัวอย่างทุกท่านที่ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีในการวิจัยครั้งนี้ งานวิจัยฉบับนี้สำเร็จได้ด้วยกำลังใจจากบิดา มารดา รวมทั้งเพื่อนร่วมงานที่คอยให้กำลังใจให้คำปรึกษาคำแนะนำ และให้การดูแลช่วยเหลือในทุกๆ เรื่องด้วยดีตลอดมา คุณประโยชน์ใดๆ อันเกิดจากงานวิจัยฉบับนี้ ผู้วิจัยขอมอบเพื่อบูชาพระคุณบิดา มารดา บูรพาคณาจารย์ และผู้มีพระคุณทุกท่านที่ได้ให้ชีวิตและสติปัญญาแก่ผู้วิจัย จนประสบความสำเร็จในชีวิตและหน้าที่การงาน ขอระลึกถึงและขอบคุณเป็นอย่างยิ่งไว้ในโอกาสนี้ด้วย

การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยการประยุกต์ใช้หลักธรรมอริยสัจสี่ สัมพันธ์กับโครงงานคุณธรรมนักเรียน

Development of Students' Ethics and Morality in Elementary Schools in Northeastern Thailand by Applying Buddhism's Four Noble Truths to Their Ethical Project Learning

นิคม สุวพงษ์[1], ธีรภัทร์ ถิ่นแสนดี[2], นันทา โพธิ์คำ[3]
Nikom Suwapong[1], Theeraphat Thinsandee[2], Nanta Pokam[3]
ทำวิจัยเมื่อ พ.ศ. 2562
Email : nikomsuwapong@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1)ศึกษาสภาพการจัดกิจกรรมการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 2)สร้างและพัฒนาคู่มือปฏิบัติกิจกรรมการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน โดยการประยุกต์ใช้หลักธรรมอริยสัจสี่สัมพันธ์กับโครงงานคุณธรรมนักเรียน 3)ศึกษาผลการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน โดยใช้คู่มือปฏิบัติกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโดยการประยุกต์ใช้หลักธรรมอริยสัจสี่สัมพันธ์กับโครงงานคุณธรรม และ 4)ศึกษาผลการประเมินคู่มือปฏิบัติกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน กลุ่มตัวอย่างเป็นครูผู้รับผิดชอบงานคุณธรรมจริยธรรม จำนวน 329 คน ได้มาโดยการสุ่มอย่างง่าย กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการทดลองคู่มือ เป็นครูผู้สอนจาก 6 โรงเรียน จำนวน 18 คน ได้มาโดยการสมัครใจ เครื่องมือที่ใช้ประกอบด้วย 1)แบบสอบถาม 2)แบบประเมินดัชนีความสอดคล้อง 3)แบบทดสอบความรู้ 4)แบบสอบถามความพึงพอใจ 5)แบบนิเทศติดตามผลการดำเนินการคุณธรรม 6)แบบประเมินมาตรฐานการประเมิน และ 7)คู่มือกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน แล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์และประเมินผล

ผลการวิจัยพบว่า 1)สภาพการจัดกิจกรรมการคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง 2)คู่มือปฏิบัติกิจกรรมการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน โดยการประยุกต์ใช้หลักธรรมอริยสัจสี่สัมพันธ์กับโครงงานคุณธรรมนักเรียน ที่สร้างขึ้น ผ่านการจัดกลุ่มสนทนา การประเมินดัชนีความสอดคล้องและการทดลองใช้ 3)ผลการเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยผลการทดสอบก่อนและหลังการอบรม พบว่า คะแนน

[1,2,3] มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด
[1,2,3] Mahamakut Buddhist University Roi Et Campus, Thailand.
* ได้รับบทความ: 2 ธันวาคม 2562; แก้ไขบทความ: 17 มกราคม 2563; ตอบรับการตีพิมพ์: 17 มกราคม 2563

Received: December 2, 2019; Revised: January 17, 2020; Accepted: January 17, 2020

เฉลี่ยหลังการอบรมสูงกว่าก่อนการอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 คู่มือปฏิบัติกิจกรรมการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน มีค่าดัชนีประสิทธิผล เท่ากับ 0.602 ผู้เข้าอบรมมีความพึงพอใจต่อการจัดอบรมโดยรวมอยู่ในระดับพึงพอใจมากที่สุด จากการนิเทศติดตามผลการนำความรู้ประประสบการณ์ไปใช้ในสถานศึกษา พบว่า โดยรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด 4) การตรวจสอบประเมินคู่มือปฏิบัติกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน พบว่า โดยรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ : 1. การพัฒนา 2. คุณธรรมจริยธรรม 3. อริยสัจสี่

ABSTRACT

The research served specific purposes: 1) to study states of holding pupils' ethical and moral activities in primary schools in Thailand's north eastern region, 2) to construct and develop a practical manual as the project work based on applying Four Noble Truths (Ariyasacca) to their ethical and moral activity, 3) to pursue results of developing their activity with the constructed manual, 4) to examine outcomes of the said manual. Simple random sampling groups comprised 329 teachers of ethical and moral tasks. Another volunteer group attending a provided training to try out the manual were 18 teachers from six schools. Research devices were: 1) the questionnaire, 2) IOC-based assessment, 3) knowledge testing, 4) preference form, 5) the supervision form, 6) the evaluation form on assessment standards, and 7) the aforesaid manual.

Research findings: 1) States of holding their ethical and moral activity have been overall rated as moderate. Schools lack supportive factors of the activity manual, and the reading supplementary; they should encourage students to observe principles on ethics and morality, and assess outcomes of holding their activity. 2) The project work-related practical manual is constructed through the focus groups, assessment of IOC, and try-out. 3) Students' posttest average points are comparatively higher than the pretest, with the statistical significance at .05. The practical manual has had its effectiveness index at 0.602. Trained applicants are most satisfied with the training course. According to supervision and try-out, their knowledge and experiences from the designed activity have been brought into uses in schools at the highest. 4) As scrutinized, the constructed manual has overall shown 'the most appropriate'.

Keywords : 1. Development 2. Ethical and Moral 3. Four Noble Truths

1. ความสำคัญและที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัย

คุณธรรม จริยธรรม มีความสำคัญกับบุคคลทุกคน ดังพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานไว้ว่า “...การที่จะทำงานให้สัมฤทธิ์ผลที่พึงปรารถนา คือ ที่เป็นประโยชน์และเป็นธรรมด้วยนั้นจะ อาศัยความรู้เพียงอย่างเดียวมิได้ จำเป็นต้องอาศัยความสุจริตความบริสุทธิ์ใจและความถูกต้องเป็นธรรม ความรู้นั้นเป็นเหมือนเครื่องยนต์ที่ทำให้ยวดยานเคลื่อนที่ไปได้ประการเดียว ส่วนคุณธรรมดังกล่าวแล้วเป็นเหมือนหนึ่งพวงมาลัย หรือหางเสือซึ่งเป็นปัจจัยที่นำพาให้ยวดยานดำเนินไปถูกทางด้วยความสวัสดี คือ ปลอดภัยจนบรรลุถึงจุดหมายที่พึงประสงค์ ดังนั้นในการที่จะประกอบการงานเพื่อตน เพื่อส่วนรวมต่อไป ขอให้ทุกคนสำนึกไว้เป็นนิตย์ โดยตระหนักว่าการงานสังคมและบ้านเมืองนั้น ถ้าขาดผู้มีความรู้เป็นผู้บริหารย่อมเจริญก้าวหน้าไปได้โดยยาก แต่ถ้างานและบ้านเมืองใดขาดบุคคลผู้มีคุณธรรม ความสุจริตแล้วจะดำรงอยู่มิได้เลย...” และกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ที่เป็นกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่มีความสำคัญกลุ่มหนึ่ง ที่มีกิจกรรมพัฒนา และสร้างนิสัยด้านคุณธรรมจริยธรรม ค่านิยม และเจตคติ เพื่อนำไปสู่บุคลิกภาพที่ดี (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551 : 45) ได้กำหนดโครงสร้างด้านคุณธรรมจริยธรรมอันเป็นการปลูกฝังคุณลักษณะอันพึงประสงค์ คือ ใฝ่รู้ ขยัน อดทน ประหยัด ซื่อสัตย์ สุจริต มีระเบียบ วินัย ตรงต่อเวลาสามัคคี เสียสละ เมตตากรุณา กตัญญูกตเวที ยุติธรรม ความเป็นผู้มีวัฒนธรรมและปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมประเพณี

หลักธรรมอริยสัจสี่ จัดเป็นหมวดธรรมที่สำคัญมากของพระพุทธศาสนา เพราะเป็นที่สรุปรวมของพระธรรมคำสั่งสอนทั้งหมด หมายความว่า พระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธองค์ ในพระไตรปิฎกทั้ง 3 คือ พระวินัยปิฎก พระสุตตันตปิฎก และพระอภิธรรมปิฎกนั้น ก็จะสรุปรวมลงในอริยสัจสี่ ทั้งสิ้น คือ 1) ทุกข์ คือ ความไม่สบายกาย ไม่สบายใจ ที่จัดว่าเป็นทุกข์เพราะมีลักษณะเบียดเบียน บีบคั้น ทนได้ยาก 2) สมุทัย คือ เหตุให้ทุกข์เกิดได้แก่ ตัณหาความอยาก 3) นิโรธ คือ ความดับทุกข์ ได้แก่ การดับตัณหาให้สิ้นไปและ 4) มรรค คือ ข้อปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์ ได้แก่ มรรค 8 ประการ ซึ่งเป็นหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา ที่จัดว่าเป็นแม่บทของพุทธธรรมทั้งหมด ได้แก่ อริยสัจสี่ ซึ่งจะช่วยให้เรามีความเข้าใจความเป็นจริงของธรรมชาติ และรู้จักชีวิตของตนเองอย่างแท้จริง การจัดการเรียนรู้ เป็นกระบวนการที่ช่วยให้นักเรียนพัฒนาศักยภาพของผู้เรียน ให้มีทั้งความรู้ ทักษะกระบวนการ คุณธรรม จริยธรรม และค่านิยม การจัดกิจกรรมประกอบด้วย การเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง เป็นการเรียนรู้มุ่งเน้นให้ผู้เรียนทำงานเป็นขั้นตอน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2545 : 122) การเรียนรู้ด้วยกิจกรรมโครงงาน พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ได้กล่าวไว้ในมาตรา 6 ว่าการจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข มาตรา 22 กล่าวว่า การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่า ผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้ และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียน สามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ และมาตรา 24 ได้กำหนดการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้สถานศึกษาดำเนินการจัดเนื้อหาสาระ และกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจ และความถนัดของผู้เรียน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ฝึกทักษะกระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์และการประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา

จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่าน และเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง จัดการเรียนการสอนโดยผสมผสานสาระความรู้ด้านต่างๆ อย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม สื่อการเรียนและอำนวยความสะดวกเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ และมีความรอบรู้ จัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ทุกเวลาทุกสถานที่ มีการประสานความร่วมมือกับบิดามารดาและแหล่งวิทยาการประเภทต่างๆ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2545 : 12- 13)

การจัดการเรียนรู้แบบโครงงาน เป็นแนวคิดที่อยู่บนพื้นฐานปรัชญาของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่เน้นองค์ประกอบ 3 ด้าน ให้เกิดในตัวผู้เรียน คือ องค์ประกอบด้านความรู้ด้านกระบวนการและด้านคุณธรรม จริยธรรมค่านิยม การจัดการเรียนรู้แบบโครงงานมุ่งพัฒนาผู้เรียนแบบองค์รวม สร้างรากฐานทักษะการเรียน พัฒนาทักษะการคิด ทักษะทางสังคม อารมณ์ จริยธรรม และทักษะทางภาษา โดยเน้นการบูรณาการข้ามขอบข่าย สาระการเรียนรู้ ควบคู่กันไป และเน้นให้ผู้เรียนมีความรับผิดชอบกับการเรียนของตน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดปัจจุบัน ที่เน้นการพึ่งตนเองของผู้เรียน ผู้เรียนที่มีระดับความสามารถต่างกัน สามารถเรียนร่วมกันได้อย่างเท่าเทียมกัน โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อทำงานให้สำเร็จลุล่วงไปตามโครงงานที่กำหนด ทำให้ผู้เรียนรู้สึกผูกพันกับการเรียนมากขึ้น ซึ่งส่งผลให้เกิดแรงจูงใจในการเรียนต่อเนื่องขึ้นไป (สิริพร ศรีสมวงษ์, 2549 : 2)และการสอนแบบโครงงานเป็นการสอนให้ผู้เรียนรู้จักทำโครงงานวิจัยเล็กๆ ผู้เรียนลงมือปฏิบัติเพื่อพัฒนาความรู้ ทักษะ และสร้างผลผลิตที่มีคุณภาพ ระเบียบวิธีดำเนินการ เป็นวิธีการทางวิทยาศาสตร์ จุดประสงค์หลักของการสอนแบบโครงงานต้องให้นักเรียนรู้จักวิธีการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง เพื่อตอบคำถามที่ตนอยากรู้ สามารถสรุปและทำความเข้าใจกับสิ่งที่ค้นพบ โครงงานอาจทำในเวลาเรียนหรือนอกเวลาเรียนก็ได้ การเรียนการสอนแบบโครงงาน (Project Approact) เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เลือกสิ่งที่ตนต้องการเรียนรู้อย่างแท้จริง (วิมลรัตน์ สุนทรโรจน์, 2544 : 2) ซึ่งมีความสอดคล้องกับแนวความคิดของสมชัย โกมล และอุบลรัตน์ ขลิบเงิน (2543 : 38) ที่เน้นให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติ ในรูปของโครงงาน เป็นการบูรณาการความรู้และทักษะ คุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่ได้จากการเรียนรู้มากำหนดโครงงานในการปฏิบัติงาน ดังนั้นการพัฒนาครูผู้สอนให้สามารถจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบโครงงาน เป็นวิธีการหนึ่งที่สามารถส่งเสริมให้การดำเนินการจัดการเรียนการสอนที่มีคุณภาพ เกิดประโยชน์กับผู้เรียนและประสบผลสำเร็จได้ (กรมวิชาการ, 2546 : 2)

จากหลักการและแนวคิดดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยการประยุกต์ใช้หลักธรรมอริยสัจสี่สัมพันธ์กับโครงงานคุณธรรมนักเรียน เพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน เนื่องจากโครงงานเป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนแบบองค์รวม สร้างรากฐานทักษะการเรียนรู้ พัฒนาทักษะการคิด ทักษะทางสังคม อารมณ์ ทักษะทางภาษา คุณธรรม จริยธรรมโดยเน้นการบูรณาการทั้งภายในกลุ่มสาระ และข้ามกลุ่มสาระการเรียนรู้ควบคู่กันไป และเน้นให้ผู้เรียนมีความรับผิดชอบกับการเรียนของตน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดปัจจุบันที่เน้นการพึ่งตนเองของผู้เรียน ผู้เรียนที่มีระดับความสามารถต่างกันสามารถเรียนร่วมกันได้อย่างเท่าเทียมกัน โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมนักเรียนให้สำเร็จลุล่วงเป้าหมายที่กำหนดตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และส่งผลต่อคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียน ให้เป็นคนดีของสังคม

ในโอกาสต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาสภาพการจัดกิจกรรมการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

2.2 เพื่อสร้างและพัฒนาคู่มือปฏิบัติกิจกรรมการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน โดยการประยุกต์ใช้หลักธรรมอริยสัจสี่สัมพันธ์กับโครงงานคุณธรรมนักเรียน ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

2.3 เพื่อศึกษาผลการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน โดยใช้คู่มือปฏิบัติกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน โดยการประยุกต์ใช้หลักธรรมอริยสัจสี่สัมพันธ์กับโครงงานคุณธรรมนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

2.4 เพื่อศึกษาผลการประเมินคู่มือปฏิบัติกิจกรรมพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน โดยการประยุกต์ใช้หลักธรรมอริยสัจสี่สัมพันธ์กับโครงงานคุณธรรมนักเรียน ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

3. ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

3.1 ได้ทราบสภาพการจัดกิจกรรมการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

3.2 ได้ทราบผลการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน โดยใช้คู่มือปฏิบัติกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน โดยการประยุกต์ใช้หลักธรรมอริยสัจสี่สัมพันธ์กับโครงงานคุณธรรมนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

3.3 ได้คู่มือปฏิบัติกิจกรรมพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน โดยการประยุกต์ใช้หลักธรรมอริยสัจสี่สัมพันธ์กับโครงงานคุณธรรมนักเรียน ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

4. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย 1) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาสภาพการดำเนินการด้านคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน ประกอบด้วย ครูผู้รับผิดชอบงานคุณธรรมจริธรรมนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 329 ได้มาโดยการสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิ (Classification Random Sampling) โรงเรียน โดยใช้โรงเรียนเป็นหน่วยสุ่ม (บุญชม ศรีสะอาด, 2545 : 75) 2)กลุ่มตัวอย่างในการทดลองคู่มือปฏิบัติกิจกรรมพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน โดยการประยุกต์ใช้หลักธรรมอริยสัจสี่สัมพันธ์กับโครงงานคุณธรรมนักเรียน ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นครูผู้รับผิดชอบกิจกรรมโครงงานคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน จาก 6 โรงเรียน โรงเรียนละ 3 คน รวม 18 คน ได้มาโดยการสมัครใจเข้ารับการอบรม

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วย 1)แบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพการจัดกิจกรรมด้านคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน 2)คู่มือกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน ด้วยการประยุกต์ใช้หลักธรรมอริยสัจสี่สัมพันธ์กับโครงงานคุณธรรมนักเรียน 3)แบบทดสอบความรู้ความเข้าใจ

เกี่ยวกับกิจกรรมการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน 4)แบบสอบถามความพึงพอใจ ของบุคลากรครูผู้เข้ารับการพัฒนาโดยใช้ คู่มือกิจกรรมการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน 5)แบบนิเทศติดตามผลการดำเนินการปฏิบัติกิจกรรมการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน 6)แบบประเมินมาตรฐานการประเมินคู่มือกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน

ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) โดยมีการพัฒนา คู่มือ กิจกรรมพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนด้วยการประยุกต์ใช้หลักธรรมอริยสัจสี่สัมพันธ์กับโครงงานคุณธรรมนักเรียน แล้วมีการทดลองใช้เพื่อตรวจสอบคุณภาพในเชิงประจักษ์ และนำมาทดลองจริงกับกลุ่มเป้าหมายโดยเน้นการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำแนกขั้นตอนดำเนินการเป็น 4 ขั้นตอนและการดำเนินการ ดังนี้ ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาสภาพการดำเนินการด้านคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน ขั้นตอนที่ 2 การสร้างและพัฒนาคู่มือกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนด้วยการประยุกต์ใช้หลักธรรมอริยสัจสี่สัมพันธ์กับโครงงานคุณธรรม ขั้นตอนที่ 3 การทดลองดำเนินการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม และขั้นตอนที่ 4 ประเมินการดำเนินการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนตามรูปแบบมาตรฐานการประเมิน

5. ผลการวิจัย

5.1 สภาพการจัดกิจกรรมการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน ตามความคิดเห็นของครูผู้รับผิดชอบโครงการคุณธรรมจริยธรรม ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยส่วนรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยขาดสิ่งสนับสนุนการดำเนินการ คือ คู่มือดำเนินการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน และเอกสารประกอบการศึกษาค้นคว้าประกอบการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม โรงเรียนควรส่งเสริมให้นักเรียนปฏิบัติตามหลักการของคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน และประเมินผลการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม

5.2 โครงร่างคู่มือปฏิบัติกิจกรรมการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน โดยการประยุกต์ใช้หลักธรรมอริยสัจสี่สัมพันธ์กับโครงงานคุณธรรมนักเรียน ประกอบด้วย 5 หน่วย คือ 1)หลักการและเหตุผล 2)ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรม 3)หลักธรรมอริยสัจสี่ 4)กิจกรรมโครงงานคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน และ 5)การประเมินโครงงานคุณธรรมจริยธรรม ส่วนกิจกรรมโครงงานคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนมีเนื้อหาสาระประกอบด้วย ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับโครงงาน การวิเคราะห์สภาพปัจจุบันปัญหาด้านคุณธรรม การกำหนดแนวทางการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม การดำเนินงานโครงงานคุณธรรมจริยธรรม การวัดและประเมินผลการเรียนรู้คุณธรรมจริยธรรม การเขียนรายงานโครงงานคุณธรรม และการจัดนิทรรศการและการเผยแพร่ผลการดำเนินโครงงาน ผ่านการจัดกลุ่มสนทนา (Focus Group Discussion) สรุปได้ว่า มีความเหมาะสม สามารถนำไปใช้ในการพัฒนาบุคลากรได้อย่างดียิ่ง และผ่านการประเมินดัชนีความสอดคล้อง (IOC) โดยผู้เชี่ยวชาญ พบว่า โดยส่วนรวมอยู่ในระดับสอดคล้อง และทุกรายการอยู่ในระดับสอดคล้อง ผ่านการทดลองใช้ (Try Out) และปรับปรุงเป็นฉบับสมบูรณ์

5.3 ผลการดำเนินการทดลองคู่มือปฏิบัติกิจกรรมการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน สรุปได้ว่า ผู้เข้าอบรมมีคะแนนเฉลี่ยก่อนการอบรม เท่ากับ 19.11 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 1.49 ระหว่าง

การอบรมมีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 51.50 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 3.20 หลังการอบรม มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 25.67 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 1.53 เมื่อเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยผลการทดสอบก่อนการอบรมและหลังการอบรม พบว่า ผู้เข้าอบรมมีคะแนนเฉลี่ยหลังการอบรมสูงกว่าก่อนการอบรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมุติฐาน และคู่มือปฏิบัติกิจกรรมการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน ที่สร้างขึ้นมีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ เท่ากับ 85.83/85.56 มีค่าดัชนีประสิทธิผล เท่ากับ 0.602 ผู้เข้าอบรมมีความพึงพอใจต่อการจัดอบรม โดยใช้คู่มือกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน โดยรวมอยู่ในระดับพึงพอใจมากที่สุด การนิเทศติดตามผล การนำความรู้และทักษะด้านการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนด้วยการประยุกต์ใช้หลักธรรมอริยสัจสี่สัมพันธ์กับโครงงานคุณธรรมนักเรียน ไปใช้กับนักเรียนในโรงเรียน พบว่า โดยรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการกำหนดคุณธรรมเป้าหมาย มีค่าคะแนนเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาได้แก่ ด้านการดำเนินงานโครงงานคุณธรรมนักเรียน ด้านกิจกรรมโครงงานคุณธรรม ด้านผลการดำเนินงานพัฒนาคุณธรรม และด้านกลไกส่งเสริมการขับเคลื่อนกิจกรรมโครงงานคุณธรรมนักเรียนตามลำดับ และจากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง สรุปได้ว่า คู่มือปฏิบัติกิจกรรมการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน ส่งผลต่อการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนด้านความรู้ความเข้าใจ ความสามารถ/กระบวนการปฏิบัติ และเจตคติที่ดีต่อการพัฒนาคุณธรรมของครูอย่างชัดเจน

5.4 การประเมินคู่มือปฏิบัติกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน โดยการประยุกต์ใช้หลักธรรมอริยสัจสี่สัมพันธ์กับโครงงานคุณธรรมนักเรียน ตามมาตรฐานการประเมิน พบว่า โดยส่วนรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า ด้านอรรถประโยชน์ มีค่าคะแนนเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาได้แก่ด้านความถูกต้อง และด้านความเหมาะสม ส่วนด้านความเป็นไปได้มีค่าคะแนนเฉลี่ย เป็นลำดับสุดท้าย

6. อภิปรายผลการวิจัย

6.1 จากการศึกษาสภาพการจัดกิจกรรมการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนตามความคิดเห็นของครูผู้รับผิดชอบโครงการคุณธรรมจริยธรรม ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยขาดสิ่งสนับสนุนการดำเนินการ คือ คู่มือดำเนินการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน และเอกสารประกอบการศึกษาค้นคว้าประกอบการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม โรงเรียนควรส่งเสริมให้นักเรียนปฏิบัติตามหลักการของคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน และประเมินผลการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระวีระ ศรีพรม และคณะ (2555 : 79-81) ได้ศึกษาปัญหาการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3 พบว่า ควรจัดสภาพแวดล้อมให้เหมาะสมในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม เช่น มีห้องจริยศึกษา หรือสถานที่ในการปฏิบัติกิจกรรม ติดป้ายคำขวัญ คำสุภาษิต เตือนใจ เอกสารหนังสือ ครูผู้สอนควรสอดแทรกเกี่ยวกับคุณธรรม จริยธรรม ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนทุกรายวิชา ควรจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม โดยให้นักเรียนมีส่วนร่วมภายในโรงเรียนหรือมีส่วนร่วมกับชุมชนอย่างสม่ำเสมอ ควรใช้วิธีการวัดและประเมินผล จากเครื่องมือที่หลากหลายตามสภาพที่แท้จริงอย่างต่อเนื่อง คู่มือ

การจัดกิจกรรมพัฒนาโรงเรียนคุณธรรมเล่มนี้ จะอธิบายจุดมุ่งหมาย และแนวทางปฏิบัติ กิจกรรมการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรม ตั้งแต่การวางแผน จนถึงการประเมินผลสำเร็จ เพื่อช่วยให้ทราบว่า โรงเรียนมีพฤติกรรมที่พึงประสงค์เพิ่มขึ้นหรือไม่ อย่างไร

6.2 โครงร่างคู่มือปฏิบัติกิจกรรมการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน โดยการประยุกต์ใช้หลักธรรมอริยสัจสี่สัมพันธ์กับโครงงานคุณธรรมนักเรียน ประกอบด้วย 5 หน่วย คือ 1)หลักการและเหตุผล 2)ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรม 3)หลักธรรมอริยสัจสี่ 4) กิจกรรมโครงงานคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน และ 5)การประเมินโครงงานคุณธรรมจริยธรรม ผ่านการจัดกลุ่มสนทนา (Focus Group Discusion) สรุปได้ว่า มีความเหมาะสม สามารถนำไปใช้ในการพัฒนาบุคลากรได้อย่างดียิ่ง และผ่านการประเมินดัชนีความสอดคล้อง (IOC) โดยผู้เชี่ยวชาญ พบว่า โดยส่วนรวมอยู่ในระดับสอดคล้อง ผ่านการทดลองใช้ (Try Out) และปรับปรุงเป็นฉบับสมบูรณ์ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัย พิริยะ โม้แพง และคณะ (2557 : 85) ได้วิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมคุณธรรมจริยธรรมโดยใช้ไตรสิกขาเป็นฐาน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ผลการวิจัยพบว่า 1)ประสิทธิภาพของหลักสูตรฝึกอบรม โดยพิจารณาจากความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ โดยประเมินทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ ด้านความเหมาะสมของหลักสูตรทั้งฉบับ อยู่ในระดับมีความเหมาะสมมากที่สุด สอดคล้องกับทัศนีย์ จินาพร (2553 : 87) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการจัดทำคู่มือการจัดกิจกรรมสร้างเสริมคุณธรรมจริยธรรมสำหรับนักเรียนโรงเรียนวัฒนา ผลการศึกษาพบว่า ได้คู่มือซึ่งมีเนื้อหาประกอบด้วย 3 ตอนคือตอนที่ 1 ความรู้พื้นฐานสำหรับครูผู้สอนคุณธรรมจริยธรรม ตอนที่ 2 บทบาทของผู้บริหารและครูในการจัดกิจกรรมสร้างเสริมคุณธรรมจริยธรรม ตอนที่ 3 กิจกรรมสร้างเสริมคุณธรรมจริยธรรมในโรงเรียน ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก โครงร่างคู่มือปฏิบัติกิจกรรมการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนที่สร้างขึ้นดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันและความต้องการพัฒนา เพื่อระบุประเด็นที่ต้องการพัฒนา ได้ศึกษาแนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาผ่านกระบวนการศึกษาเอกสารหลักการ แนวคิด กำหนดกรอบของคู่มือ นำเสนอผู้เชี่ยวชาญประเมินดัชนีความสอดคล้อง และได้รับการปรับปรุงตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนารูปแบบของ บุญเลี้ยง ทุมทอง (2556 : 35) ทิศนา แขมมณี (2553 : 26) Arends (1999) ที่ว่าการพัฒนารูปแบบจะต้องคำนึงถึงแนวคิดทฤษฎีพื้นฐาน ที่นำมาพัฒนาหลักการ วัตถุประสงค์ กระบวนการจัดกิจกรรม และการวัดและประเมินผล โดยองค์ประกอบของรูปแบบจะจัดไว้อย่างเป็นระบบ จากที่กล่าวมาข้างต้นทำให้รูปแบบกิจกรรมที่พัฒนาขึ้นมีคุณภาพระดับมาก และสามารถนำไปใช้ได้จริง ดังจะเห็นได้จาก ผลการประเมินของผู้เชี่ยวชาญที่ประเมินองค์ประกอบของรูปแบบที่พบว่า ผลการพัฒนารูปแบบกิจกรรมมีความชัดเจน การใช้ภาษา และการเขียนความเป็นมาของรูปแบบ การกำหนดองค์ประกอบ และกระบวนการจัดกิจกรรมของรูปแบบ มีความหลากหลายทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน มีคุณภาพที่เหมาะสมและสามารถนำไปใช้ได้จริง

6.3 จากผลการดำเนินการทดลอง คู่มือปฏิบัติกิจกรรมการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน โดยการประยุกต์ใช้หลักธรรมอริยสัจสี่สัมพันธ์กับโครงงานคุณธรรมนักเรียน สรุปได้ว่าผลการเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยผลการทดสอบก่อนการอบรมและหลังการอบรม พบว่า ผู้เข้าอบรมมีคะแนนเฉลี่ยหลังการอบรมสูงกว่าก่อนการอบรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 คู่มือปฏิบัติกิจกรรมการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน ที่สร้างขึ้นมีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ เท่ากับ 85.83/85.56 มีค่าดัชนีประสิทธิผล เท่ากับ 0.602

ผู้เข้าอบรมมีความพึงพอใจต่อการจัดอบรม โดยรวมอยู่ในระดับพึงพอใจมากที่สุด การนิเทศติดตามผลการนำความรู้และทักษะด้านการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนไปใช้ในโรงเรียน พบว่า โดยรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุดสอดคล้องกับ ประไพพรรณ บุญคง (2556 : บทคัดย่อ) ได้ดำเนินงานรายงานการพัฒนาโครงงานคุณธรรมเยาวชนไทย ทำดีถวายในหลวง โรงเรียนนราสิกขาลัย มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อรายงานผลกระบวนการดำเนินงานโครงการพัฒนาโครงงานคุณธรรมเยาวชนไทย ทำดีถวายในหลวง โรงเรียนนราสิกขาลัย 2) เพื่อรายงานผลตามวัตถุประสงค์ของ โครงการพัฒนาโครงงานคุณธรรมเยาวชนไทยทำดี ถวายในหลวง โรงเรียนนราสิกขาลัย สรุปผลการศึกษาได้ ดังนี้ 1) การดำเนินงานโครงการพัฒนาโครงงานคุณธรรมเยาวชนไทยทำดีถวายในหลวง โรงเรียน นราสิกขาลัย ได้เอกสารแบบฝึกกิจกรรมโครงงานคุณธรรม มีประสิทธิภาพ 85.33 /89.64 สูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด 70/70 สอดคล้องกับ จารุวรรณ มากอยู่ (2552 : บทคัดย่อ) ได้จัดทำรายงานการพัฒนาและใช้คู่มือการพัฒนาโครงงานคุณธรรมจริยธรรมสำหรับครูที่ปรึกษาช่วงชั้นที่ 3-4 ผลการศึกษา พบว่า ครูที่ได้รับการพัฒนาโดยใช้คู่มือการพัฒนาโครงงานคุณธรรมจริยธรรมสำหรับครูที่ปรึกษาช่วงชั้นที่ 3- 4 มีความก้าวหน้าจากการเรียนรู้ โดยมีผลการทดสอบหลังการพัฒนาสูงกว่าก่อนการพัฒนา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้อันเนื่องจาก การสร้างคู่มือปฏิบัติกิจกรรมการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน ครั้งนี้ ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันและความต้องการพัฒนา เพื่อระบุประเด็นที่ต้องการพัฒนา ได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาผ่านกระบวนการศึกษาเอกสาร หลักการ แนวคิด กำหนดกรอบของคู่มือ นำเสนอผู้เชี่ยวชาญประเมินดัชนีความสอดคล้อง และได้รับการปรับปรุงตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่า คู่มือพัฒนาดังกล่าว ได้รับการพัฒนาอย่างเป็นระบบ จึงส่งผลให้คู่มือปฏิบัติกิจกรรมการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนที่สร้างขึ้นนี้ มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลสนองจุดมุ่งหมายได้เป็นอย่างดี

6.4 จากผลการประเมินคู่มือปฏิบัติกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน โดยการประยุกต์ใช้หลักธรรมอริยสัจสี่ สัมพันธ์กับโครงงานคุณธรรมนักเรียน ตามมาตรฐานการประเมิน พบว่า โดยส่วนรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสุภัทรชัย กระสินหอม และคณะ (2558 : 60-61) ได้ทำวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาคุณลักษณะสุจริต 5 ประการของนักเรียนโรงเรียนวัดเตาปูน โดยกิจกรรมโครงงานคุณธรรม และได้สอบถามเกี่ยวกับความพึงพอใจ ที่มีต่อการทำโครงงานคุณธรรมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อันเนื่องจาก ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างคู่มือปฏิบัติกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน ตามหลักการ แนวคิดของนักวิชาการ ผ่านการตรวจสอบของผู้เชี่ยวชาญ ผ่านการปรับปรุง ตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ ผ่านการทดลองตามรูปแบบ และวัตถุประสงค์ จึงมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ สันต์ ศูนย์กลาง (2551 : 120-121) ได้ประเมินและปรับปรุงหลักสูตร พบว่า หลักสูตรฝึกอบรมที่พัฒนาขึ้นมีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ มีการปรับปรุงในส่วนของความสอดคล้องของเนื้อหาหลักสูตรกิจกรรมการฝึกอบรม เพื่อให้สามารถนำหลักสูตรไปใช้ในการจัดฝึกอบรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ สมชาย สังข์สี (2550 : 182-186) ได้ประเมินความเหมาะสมของโครงการฝึกอบรม พบว่า มีความเหมาะสมในระดับดีทุกรายการประเมิน ส่วน อมรา เขียวรักษา (2548 : 140) พบว่า ครูมีความคิดเห็นต่อความเหมาะสมของหลักสูตรฝึกอบรม อยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับ สมใจ กงเติม (2553 : 121) ที่ประเมินความพึงพอใจที่มีต่อหลักสูตรอบรมเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการสอนคิดวิเคราะห์ โดยส่วนรวมอยู่ในระดับเหมาะสมมาก

7. ข้อเสนอแนะ

7.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

7.1.1 การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้แสดงให้เห็นว่า คู่มือปฏิบัติกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน โดยการประยุกต์ใช้หลักธรรมอริยสัจสี่สัมพันธ์กับโครงงานคุณธรรมนักเรียน สามารถพัฒนาคุณธรรมได้เพิ่มขึ้น ดังนั้น คู่มือปฏิบัติกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน น่าจะเป็นคู่มือที่ดีอีกอย่างหนึ่งที่ผู้บริหารและครูที่เกี่ยวข้อง ควรนำไปประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอนได้ โดยใช้ตามความเหมาะสม

7.1.2 การนำคู่มือปฏิบัติกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน โดยการประยุกต์ใช้หลักธรรมอริยสัจสี่สัมพันธ์กับโครงงานคุณธรรมนักเรียน ไปใช้โรงเรียนควรพิจารณาถึงความเหมาะสมของระยะเวลาในแต่ละช่วง และควรดูแลนักเรียนอย่างใกล้ชิดทุกกลุ่ม และพยายามให้นักเรียนทุกคนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมมากที่สุด

7.2 ข้อเสนอแนะสำหรับผู้ปฏิบัติ

7.2.1 ครูผู้สอนและผู้ที่เกี่ยวข้อง ที่จะนำคู่มือปฏิบัติกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนไปใช้พัฒนาผู้เรียน ควรได้ศึกษาคู่มือ การจัดเตรียมสถานที่ การเตรียมสื่อ การเรียนการสอน ใบงาน ใบความรู้ แบบทดสอบก่อนและหลังจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรม และเตรียมตัวให้พร้อม

7.2.2 ครูสามารถนำกิจกรรมพัฒนาคุณธรรม ที่อยู่ในคู่มือปฏิบัติกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน โดยการประยุกต์ใช้หลักธรรมอริยสัจสี่สัมพันธ์กับโครงงานคุณธรรมนักเรียน ไปใช้ให้เหมาะสมกับกิจกรรมพัฒนาคุณธรรม ที่เป็นปัญหาของนักเรียน

7.2.3 ผู้บริหารและครูผู้ปฏิบัติการสอน ควรตระหนักถึงความสำคัญ และส่งเสริมสนับสนุนในการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมให้หลากหลาย เทคนิคที่นำมาใช้ควรเป็นเทคนิคที่จะกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความสนใจที่จะเรียนรู้โดยตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเหมาะสมกับสถานการณ์สภาพแวดล้อม และตัวบุคคลที่จะพัฒนา

7.3 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยต่อไป

7.3.1 ควรศึกษาคู่มือปฏิบัติกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน โดยการประยุกต์ใช้หลักธรรมอริยสัจสี่สัมพันธ์กับโครงงานคุณธรรมนักเรียนและควรมีการขยายผลในจัดทำคู่มือจัดกิจกรรมคุณธรรม สู่ระดับชั้นเรียนอย่างทั่วถึง

7.3.2 ควรมีการศึกษาติดตามผล การนำคู่มือปฏิบัติกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโดยการประยุกต์ใช้หลักธรรมอริยสัจสี่สัมพันธ์กับโครงงานคุณธรรมนักเรียน หลังจากใช้ไปแล้วว่าคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนว่ามีการพัฒนาไปมากน้อยเพียงใด

8. เอกสารอ้างอิง

กรมวิชาการ. (2546). **แนวทางการประเมินผลด้วยทางเลือกใหม่ ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ 8 กลุ่มสาระหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). **หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551.** กรุงเทพมหานคร : กระทรวงศึกษาธิการ.

กระทรวงศึกษาธิการ. (2545). **คู่มือการจัดการสาระการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้ วิทยาศาสตร์ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544**. กรุงเทพมหานคร : องค์กรรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.).

โกสินทร์ รัวสยาพันธ์. (2530). **ปรัชญาและคุณธรรมสำหรับครู**. กรุงเทพมหานคร : ม.ป.ท..

จารุวรรณ มากอยู่. (2552). **รายงานการพัฒนาและใช้คู่มือการพัฒนาโครงงานคุณธรรมจริยธรรมสำหรับครูที่ปรึกษาช่วงชั้นที่ 3-4**. สืบค้นเมื่อ 26 มีนาคม 2561. จาก http://www. kroobannok.com/board_view.php?b_id=7313

จุมพล พูลภัทรชีวิน. (2549). **รายงานการวิจัยเรื่องการวิจัยและพัฒนากระบวนการสร้างความดีมีคุณธรรม.** กรุงเทพมหานคร : ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม(ศูนย์คุณธรรม).

ทัศนีย์ จินาพร. (2553). **รายงานการจัดทำคู่มือการจัดกิจกรรมสร้างเสริมคุณธรรมจริยธรรมสำหรับนักเรียน โรงเรียนวัฒนาวิทยาลัย**. ปริญญานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ทิศนา แขมมณี. (2553). **ศาสตร์การสอน : องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ.** พิมพ์ครั้งที่ 13. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

บุญเลี้ยง ทุมทอง. (2556). **ทฤษฎีและการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ Theories and Development of Instructional Model**. กรุงเทพมหานคร : เอส.พริ้นติ้งไทยแฟคตอรี่.

ประไพพรรณ บุญคง. (2556). **รายงานการพัฒนาโครงงานคุณธรรมเยาวชนไทย ทำดีถวาย ในหลวง.** โรงเรียนนราสิกขาลัย. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานราธิวาส เขต 1-3.

พระวีระ ศรีพรม และคณะ. (2558). ปัญหาการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3. **วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์**. 6(1). 65-83.

พิริยะ โม้แพง และคณะ (2557). การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมคุณธรรมจริยธรรมโดยใช้ไตรสิกขาเป็นฐานสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5. **วารสารวิชาการศึกษาศาสตร์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.** 15(2). 1-12.

สมใจ กงเติม. (2556). **การศึกษาความพร้อมในการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนของนักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์**. คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์.

สันต์ ศูนย์กลาง. (2551). **การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเสริมสร้างทักษะการปฏิบัติวิชาชีพเพื่อพัฒนาผู้เรียนแบบองค์รวม สำหรับครูระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน**. วิทยานิพนธ์ ปริญญามหาบัณฑิต. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

สุภัทรชัย กระสินหอม และคณะ. (2558). **การพัฒนาคุณลักษณะสุจริต 5 ประการของนักเรียน โรงเรียนวัดเตาปูน โดยกิจกรรมโครงงานคุณธรรม**. สระบุรี : สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี เขต 2.

อมรา เขียวรักษา. (2548). **การพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมเรื่องการประเมนผลการเรียนรู้ ตามสภาพจริง โดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน สำหรับครูวิทยาศาสตร์ประถมศึกษา**. ปริญญานิพนธ์. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

8. คำขอบคุณ

การวิจัยครั้งนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยดี ได้รับความกรุณาอย่างสูงจาก รองอธิการบดี มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ร้อยเอ็ด ที่ให้คำปรึกษา แนะนำ ชี้แนะ ตลอดจนแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ จนงานวิจัยสำเร็จได้ด้วยดี ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในความกรุณาขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้ ขอขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.กชกร นานำผลม พระครูปลัดรังสรรค์ คุณสาโร,ดร. ดร.อัมพร กุลาเพ็ญ นายประทวน พันธุมาตย์ และ ดร.สุรินธร วังคะฮาด ที่กรุณาเป็นผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบ แก้ไข และให้คำแนะนำเกี่ยวกับเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้

ขอขอบพระคุณคณะอาจารย์ประจำหลักสูตรสาขาวิชาการประถมศึกษา ที่ให้คำปรึกษามาโดยตลอด รวมทั้งข้าราชการครูสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ทุกท่านที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในการตอบแบบสอบถาม และให้ความร่วมมือในการศึกษาทดลองเป็นอย่างดี ทำให้การวิจัยครั้งนี้ประสบผลสำเร็จอย่างดียิ่ง

การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างความรับผิดชอบของนักเรียน โรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3

The development program reinforce responsibility for students in opportunity expansion schools under the Jurisdiction of Kalasin Primary Educational Area Office 3

อาทิตย์ อรัญรุท[1], เผชิญ กิจระการ[2]
Arthit Aranrut[1], Pachoen Kidrakarn[2]
ทำวิจัยเมื่อ พ.ศ. 2562
Email : Zlink@windowslive.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1)ศึกษาองค์ประกอบและตัวชี้วัดความรับผิดชอบของนักเรียน 2)ศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ ด้านความรับผิดชอบของนักเรียน 3)ศึกษาวิธีการเสริมสร้างความรับผิดชอบของนักเรียน และ 4)พัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างความรับผิดชอบของนักเรียน โรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3 การวิจัยครั้งนี้แบ่งออกเป็น 4 ระยะ คือ ระยะที่ 1 การศึกษาองค์ประกอบและตัวชี้วัดความรับผิดชอบของนักเรียน กลุ่มผู้ให้ข้อมูลซึ่งตรวจสอบความเหมาะสมขององค์ประกอบและตัวชี้วัดในการเสริมสร้างความรับผิดชอบของนักเรียน คือ ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน ระยะที่ 2 การศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ด้านความรับผิดชอบของนักเรียน กลุ่มตัวอย่างได้แก่ ครูและบุคลากรในโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3 ปีการศึกษา 2562 รวมจำนวน 285 คน ใช้เทคนิคการสุ่มแบบหลายขั้นตอน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.92 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระยะที่ 3 การศึกษาวิธีเสริมสร้างความรับผิดชอบของนักเรียน วิธีดำเนิน

---

[1] นิสิตปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารและพัฒนาการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

[1] Graduate Student. Master of Education (Educational Administration and Development). Mahasarakham University, Thailand.

[2] อาจารย์ประจำหลักสูตรการศึกษามหาบัณฑิต คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

[2] Lecturers in the Curriculum. Master of Education Faculty of Education. Mahasarakham University, Thailand.

* ได้รับบทความ: 10 มกราคม 2563; แก้ไขบทความ: 26 กุมภาพันธ์ 2563; ตอบรับการตีพิมพ์: 26 กุมภาพันธ์ 2563

Received: January 10, 2020; Revised: February 26, 2020; Accepted: February 26, 2020

การคือนำผลการวิเคราะห์ค่าดัชนีความต้องการ ($PNI_{modified}$) มาสร้างแบบสัมภาษณ์เพื่อศึกษาวิธีการเสริมสร้างความรับผิดชอบของนักเรียนจากโรงเรียนที่มีการปฏิบัติที่เป็นเลิศในด้านการเสริมสร้างความรับผิดชอบของนักเรียน จำนวน 3 โรงเรียน เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ ระยะที่ 4 การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างความรับผิดชอบของนักเรียน การตรวจสอบความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของโปรแกรมการเสริมสร้างความรับผิดชอบของนักเรียน โดย ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 7 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบประเมิน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า 1)องค์ประกอบและตัวชี้วัดความรับผิดชอบของนักเรียน ประกอบด้วย 2 องค์ประกอบ 24 ตัวชี้วัด ระดับความเหมาะสมขององค์ประกอบ โดยการตรวจสอบจากผู้ทรงคุณวุฒิโดยรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ระดับความเหมาะสมของตัวชี้วัดด้านความรับผิดชอบของนักเรียน โดยการตรวจสอบจากผู้ทรงคุณวุฒิโดยรวม มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก 2)สภาพปัจจุบัน ด้านความรับผิดชอบของนักเรียน โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนสภาพที่พึงประสงค์ด้านความรับผิดชอบของนักเรียน โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด 3)ผลการวิเคราะห์ ค่าดัชนีความต้องการ (PNImodified) ในการเสริมสร้างความรับผิดชอบของนักเรียน เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ความรับผิดชอบต่อตนเอง และความรับผิดชอบต่อสังคม และหลักการเสริมสร้างความรับผิดชอบของนักเรียน 4)โปรแกรมเสริมสร้างความรับผิดชอบของนักเรียน แบ่งออกเป็น 2 โมดูล(Module) คือ โมดูลที่ 1 การเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อตนเอง โมดูลที่ 2 การเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อสังคมและผลการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของโปรแกรมในการนำไปใช้ โดยผู้ทรงคุณวุฒิ อยู่ในระดับมาก

คำสำคัญ : 1. การพัฒนาโปรแกรม 2. โปรแกรมเสริมสร้างความรับผิดชอบ 3. โรงเรียนขยายโอกาส

ABSTRACT

The Objectives of the research article were to 1) study the components and indicators of student responsibility, 2) study the current conditions desirable condition student responsibility, 3) study methods for reinforce responsibility for students, 4) develop a program to reinforce responsibility for students in opportunity expansion school under Kalasin Primary Educational Service Area Office 3. The research was divided into 4 phases; Phase 1) Studying the components and indicators of student responsibility. A group of 5 experts examined the suitability of the components and indicators of student responsibility. Phase 2, Studying the current conditions and desirable condition student responsibility in opportunity expansion school, the samples consisted of 285 teachers and education personnels in opportunity expansion school under Kalasin Primary Educational Service Area Office 3, in the academic year 2562, using multistage random sampling technique. The instrument for collecting data of the study was the questionnaire. The reliability was 0.92 and the statistics used in data analysis were percentage, mean and standard deviation.

Phase 3, studying of ways to strengthen student responsibility. The method was bring analysis results demand index ($PNI_{modified}$) to create interview forms to study how to strengthen the responsibility of students from schools that have excellent practices in the reinforce responsibility for students (Best Practices) of 3 schools. The instrument for collecting data was interview form. Phase 4; Developing a program to reinforce responsibility for students in opportunity expansion school under Kalasin Primary Educational Service Area Office 3, to examine the suitability and feasibility of the program to reinforce responsibility of students by 7 experts. The instrument for collecting data was the evaluation form. The statistical analysis included mean and standard deviation.

The research found that: 1. The components and indicators of student responsibility consisted of 2 elements, 24 indicators. The appropriateness of the student's responsibility component by examination of the overall expert was suitable at a high level. The appropriate level of indicators for student responsibility by examination of the overall expert was suitable at a high level. 2. The current conditions for student responsibility overall was at a medium level. The desirable condition of student responsibility overall was at the highest level. 3. The analysis results demand index (PNImodified) to reinforce responsibility for students in descending order, the self-responsibility, the social responsibility and the principle for reinforcement student accountability. 4. The program to reinforce responsibility for students in opportunity expansion school under Kalasin Primary Education Area 3, divided into 2modules consisted, Module 1; self-responsibility reinforcement, Module 2; strengthening social responsibility and assessment result of suitability and feasibility of the program in adoption by a qualified person was at a high level.

Keywords : 1. Program Development 2. Program to Reinforce Responsibility 3. Opportunity Expansion School

1. ความสำคัญและที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัย

ปัจจุบันคนไทยกำลังประสบปัญหาวิกฤตค่านิยม จริยธรรม และพฤติกรรม เชื่อมโยงถึงการดำเนินชีวิต ความประพฤติ ความคิด ทัศนคติและคุณธรรมของคนในสังคมเป็นผลกระทบจากการเลื่อนไหลของวัฒนธรรมต่างชาติที่เข้าสู่ประเทศไทยผ่านสื่อและเทคโนโลยีสารสนเทศ ซึ่งสื่อที่สร้างสรรค์ยังมีน้อย ขณะที่คนไทยโดยเฉพาะเด็กและเยาวชนไม่สามารถคัดกรองและเลือกรับวัฒนธรรมต่างๆ ได้อย่างเหมาะสม ประกอบกับสถาบันทางสังคม อาทิ สถาบันครอบครัว สถาบันศาสนาและสถาบันการศึกษามีบทบาทน้อยลงในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมและศักยภาพของคนไทยโดยเฉพาะเด็กและเยาวชน ครอบครัวมีความเปราะบาง (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2550 : 50)

ซึ่งในสังคมยุคใหม่ที่มีความซับซ้อนและมีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นอยู่เป็นประจำ ระบบต่างๆ ของสังคมแบบเดิมซึ่งปลูกฝังให้บุคคลมีความคิด ความเชื่อ และทัศนคติเป็นแบบเดียวกัน ไม่สามารถใช้ได้อีกต่อไป เนื่องจากแนวความคิดความเชื่อที่สังคมเคยปลูกฝังนั้น จะเปลี่ยนไปไม่ทันกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสังคม ด้วยเหตุนี้สังคมจึงจำเป็นต้องปลูกฝังคุณลักษณะสำคัญบางประการให้แก่บุคคลในสังคมเพื่อให้สังคมดำรงอยู่ต่อไปได้ คุณลักษณะสำคัญอันได้แก่ ความรับผิดชอบนั้นจะช่วยให้บุคคลอยู่ในสังคมได้ ถึงแม้สังคมจะเปลี่ยนไป (สุกัญญา กลางสุข, 2551 : 1) เพราะฉะนั้นความรับผิดชอบจึงเป็นจริยธรรมที่นักเรียนจะต้องได้รับการพัฒนาและปลูกฝัง เพราะการที่นักเรียนจะประสบผลสำเร็จหรือประสบความล้มเหลวในการเรียนหรือการทำงานใดๆ นั้น ขึ้นอยู่กับความรับผิดชอบต่องานนั้นเป็นสำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เด็กและเยาวชนซึ่งจะเติบโตขึ้นเป็นกำลังสำคัญของประเทศชาติ หากเยาวชนไม่ได้รับการส่งเสริมพฤติกรรมไปในทางที่เหมาะสมแล้ว ก็จะก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆในสังคมตามมาอีกมากมาย ซึ่งบุคคลเหล่านี้ไม่อาจสร้างความเจริญก้าวหน้าที่มั่นคงแท้จริงให้แก่ตนเองและแก่ประเทศชาติได้ ดังนั้น การปลูกฝังความรับผิดชอบให้กับนักเรียนจึงเป็นสิ่งสำคัญยิ่ง (สิรภัทร ขจรสมบัติ, 2553 : 1) ความรับผิดชอบในการเรียนจึงเป็นคุณลักษณะพื้นฐานของบุคคลที่มีความสำคัญและจำเป็นต้องปลูกฝังให้เด็กเพราะเด็กแต่ละคนมีภาระหน้าที่ที่ต้องเกี่ยวข้องและมีส่วนร่วมต่อสวัสดิภาพของสังคมที่ตนดำรงอยู่ในฐานะพลเมืองที่ดีต่อประเทศชาติหรือในฐานะนักเรียนที่ดีของโรงเรียน (เพ็ญประภา โคตรบาล, 2552 : 2)

โรงเรียนขยายโอกาสในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3 ได้จัดกิจกรรมการดำเนินงานเพื่อเสริมสร้างความมีระเบียบวินัย ความรับผิดชอบให้นักเรียนหลายกิจกรรม เช่น กิจกรรมการอบรมนักเรียนหน้าเสาธง กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน กิจกรรมประชาธิปไตยในโรงเรียน กิจกรรมอาหารกลางวัน กิจกรรมสหกรณ์ กิจกรรมสวดมนต์ไหว้พระสุดสัปดาห์ แต่ในการดำเนินงานกิจกรรมต่างๆ เหล่านี้ ยังไม่ส่งผลให้นักเรียนมีระเบียบวินัยเท่าที่ควร จากสภาพปัญหาในปัจจุบัน ผู้วิจัยในฐานะครูผู้สอนได้พบเห็นปัญหาการขาดระเบียบวินัยของนักเรียนเป็นประจำและเป็นปัญหา ที่สถานศึกษาทุกแห่งประสบเช่นเดียวกัน คือ นักเรียนขาดความรับผิดชอบไม่ปฏิบัติตามกฎระเบียบของสถานศึกษาและสังคม ไม่ตั้งใจเรียน ติดสารเสพติด การทะเลาะวิวาทและการใช้ความรุนแรง การคบเพื่อนต่างเพศ ติดเกม การใช้โทรศัพท์เป็นเวลานาน เป็นต้น ซึ่งพฤติกรรมเหล่านี้ยังส่งผลกระทบต่อนักเรียนชั้นประถมศึกษาซึ่งเป็นรุ่นน้องในโรงเรียนด้วยคือเป็นแบบอย่างที่ไม่ดี นำมาซึ่งพฤติกรรมเรียนแบบ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของราตรี เรืองทอง (2557 : 81-87) ซึ่งได้วิจัยพัฒนาความรับผิดชอบในการเรียนด้วยชุดฝึกอบรมที่เน้นกิจกรรมกลุ่มสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่พบว่า นักเรียนยังขาดความรับผิดชอบต่อตนเอง สังเกตจากการเข้าเรียนไม่ตรงเวลา การส่งงานไม่ตรงเวลา ไม่มีจิตอาสา ไม่รักษาความสะอาด ไม่เข้าเรียน ไม่สนใจงานที่ครูมอบหมายให้ ซึ่งนักเรียนที่ประพฤติตัวขาดความรับผิดชอบนี้ จะส่งผลกลายเป็นคนที่ไม่รับผิดชอบต่อไปเมื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่ย่อมทำให้มีโอกาสประสบความล้มเหลวในการดำเนินชีวิต นอกจากผลกระทบที่เกิดกับตัวของนักเรียนเองแล้ว ยังส่งผลต่อสังคมในระยะยาวอีกด้วย

จากความสำคัญของปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจนำเอาปัญหาการขาดวินัยในตนเองด้านความรับผิดชอบ มาศึกษาเพื่อพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างความรับผิดชอบของนักเรียนโรงเรียนขยายโอกาส เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการแก้ปัญหาและพัฒนาต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาองค์ประกอบและตัวชี้วัดความรับผิดชอบของนักเรียนโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3

2.2 เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ ด้านความรับผิดชอบของนักเรียนโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3

2.3 เพื่อศึกษาวิธีการเสริมสร้างความรับผิดชอบของนักเรียนโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3

2.4 เพื่อพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างความรับผิดชอบของนักเรียนโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3

3. ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

3.1 ได้องค์ประกอบและตัวชี้วัดความรับผิดชอบเพื่อนำไปใช้ในการพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างความรับผิดชอบของนักเรียน โรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3

3.2 ได้ข้อมูลสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ ด้านความรับผิดชอบของนักเรียนเพื่อใช้เป็นข้อมูลสารสนเทศในการพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างความรับผิดชอบของนักเรียน โรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3

3.3 ได้วิธีการเสริมสร้างความรับผิดชอบเพื่อที่จะสามารถนำไปใช้ในการพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างความรับผิดชอบของนักเรียน โรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3

3.4 ได้โปรแกรมเสริมสร้างความรับผิดชอบของนักเรียน โรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3 เพื่อให้ครูสามารถนำไปใช้เสริมสร้างความรับผิดชอบให้กับนักเรียน เพื่อให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ และเกิดความรับผิดชอบในตนเองในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การใช้ชีวิต และเพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตนเองได้เต็มศักยภาพ

4. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องการพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างความรับผิดชอบของนักเรียน โรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3 ครั้งนี้ เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) โดยมีการดำเนินการดังนี้

ระยะที่ 1 การศึกษาองค์ประกอบและตัวชี้วัดความรับผิดชอบของนักเรียนโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3 ตรวจสอบความเหมาะสมขององค์ประกอบและตัวชี้วัดความรับผิดชอบของนักเรียน โดยผู้ทรงคุณวุฒิกลุ่มผู้ให้ข้อมูล มีบทบาทในการให้ข้อชี้แนะคำแนะนำ และประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบและตัวชี้วัด จำนวน 5 คน ซึ่งได้มาโดยวิธีการเลือกแบบเจาะจงเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยระยะที่ 1 คือ แบบประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบและตัวชี้วัด

ระยะที่ 2 การศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ ด้านความรับผิดชอบของนักเรียนโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3 ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ครูและบุคลากรในโรงเรียนขยายโอกาสสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3 ปีการศึกษา 2562 จำนวน 58 โรงเรียน รวมจำนวน 1,102 คนกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ครูและบุคลากร ในโรงเรียนขยายโอกาสสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3 ปีการศึกษา 2562 จำนวน 285 คน ได้มาโดยการใช้ตารางสำเร็จรูปของ Krejcie&Morgan โดยการสุ่มตัวอย่างใช้เทคนิคการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multistage Random Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยระยะที่ 2 คือ แบบสอบถาม ซึ่งแบบสอบถามมีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check list) และแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ตามแนวคิดของ Likert (Likert' Rating Scale) โดยมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.92

ระยะที่ 3 การศึกษาวิธีการเสริมสร้างความรับผิดชอบของนักเรียน โรงเรียนขยายโอกาสสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3 ผู้วิจัยได้นำข้อมูล สภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์จากการศึกษาในระยะที่ 2 มาคำนวณหาค่าดัชนีความต้องการจำเป็นเพื่อเป็นแนวทางในการสร้างแบบสัมภาษณ์และศึกษาวิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practice) จากหน่วยงานที่ประสบความสำเร็จด้านการเสริมสร้างความรับผิดชอบของนักเรียน กลุ่มผู้ให้ข้อมูลได้แก่ ผู้บริหารและครูของโรงเรียนที่มีวิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศ ซึ่งได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจงเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยระยะที่ 3 คือ แบบสัมภาษณ์

ระยะที่ 4 การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างความรับผิดชอบของนักเรียนโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3 ผู้วิจัยได้นำผลการศึกษาวิธีการเสริมสร้างความรับผิดชอบของนักเรียนจากการศึกษาโรงเรียนที่มีวิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศ มาเพื่อใช้เป็นแนวทางในการจัดทำร่างโปรแกรมเสริมสร้างเสริมสร้างความรับผิดชอบของนักเรียน แล้วนำร่างโปรแกรมเสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิ 7 คน เพื่อทำการประเมินโปรแกรม (โดยประเมินความถูกต้อง/ความเหมาะสม/ความเป็นไปได้/ความเป็นประโยชน์และคุ้มค่า) ซึ่งผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 7 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจงเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยระยะที่ 4 คือ แบบประเมินความเหมาะสม/ความเป็นไปได้ของโปรแกรม

สถิติที่ใช้ในการวิจัย การหาค่าความตรงเชิงเนื้อหา (Validity) ของแบบประเมิน โดยใช้สูตรดัชนีความสอดคล้อง (Item-Objective Congruence Index : IOC) การหาค่าอำนาจจำแนก โดยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างรายข้อกับคะแนนรวมและหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถามโดยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient Method) และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

5. ผลการวิจัย

5.1 องค์ประกอบและตัวชี้วัดความรับผิดชอบของนักเรียน ประกอบด้วย 2 องค์ประกอบ 24 ตัวชี้วัด คือ องค์ประกอบที่ 1 ความรับผิดชอบต่อตนเอง จำนวน 8 ตัวชี้วัด องค์ประกอบที่ 2 ความรับผิดชอบต่อสังคม จำนวน 16 ตัวชี้วัด ระดับความเหมาะสมขององค์ประกอบความรับผิดชอบของนักเรียน โดยการตรวจสอบจากผู้ทรงคุณวุฒิโดยรวม มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ระดับความเหมาะสมของตัวชี้วัดด้านความรับผิดชอบของนักเรียน โดยการตรวจสอบจากผู้ทรงคุณวุฒิโดยรวม มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก

5.2 ผลการศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง และส่วนมากสอนในโรงเรียนขนาดกลาง ส่วนมากสอนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 และมีประสบการณ์การทำงานระหว่าง 6 -10 ปี สภาพปัจจุบัน ด้านความรับผิดชอบของนักเรียน โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เรียงลำดับสภาพปัจจุบันจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ความรับผิดชอบต่อตนเอง ความรับผิดชอบต่อสังคม ตามลำดับ ส่วนสภาพที่พึงประสงค์ด้านความรับผิดชอบของนักเรียนโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เรียงลำดับสภาพที่พึงประสงค์จากมากไปหาน้อย ได้แก่ ความรับผิดชอบต่อตนเอง และความรับผิดชอบต่อสังคม ตามลำดับ

5.3 การศึกษาวิธีการเสริมสร้างความรับผิดชอบของนักเรียน จากผลการวิเคราะห์ ค่าดัชนีความต้องการ ($PNI_{modified}$)ในการเสริมสร้างความรับผิดชอบของนักเรียน โรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3 เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ความรับผิดชอบต่อตนเอง และความรับผิดชอบต่อสังคม และจากการศึกษาจากโรงเรียนที่มีวิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศ(Best Practice) ได้หลักการในการเสริมสร้างความรับผิดชอบของนักเรียน คือ 1)เริ่มฝึกความรับผิดชอบนักเรียนตั้งแต่ยังเด็ก 2)เปิดโอกาสให้นักเรียนได้ฝึกและรู้จักรับผิดชอบ 3)จัดประสบการณ์ให้เหมาะสมกับวัย 4)จัดให้นักเรียนได้ปฏิบัติต่อเนื่องจนเกิดเป็นพฤติกรรมเคยชิน

5.4 โปรแกรมเสริมสร้างความรับผิดชอบของนักเรียน โรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3 มีองค์ประกอบของโปรแกรม ประกอบด้วย 1)หลักการและความสำคัญของโปรแกรม 2)วัตถุประสงค์ของโปรแกรม 3)เป้าหมาย 4) รูปแบบและวิธีการพัฒนา 5)สื่อ/วัสดุอุปกรณ์ 6)การประเมินผล และเนื้อหาของโปรแกรมแบ่งออกเป็น 2 โมดูล(Modules) ประกอบด้วย โมดูลที่ 1 การเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อตนเอง โมดูลที่ 2 การเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อสังคม และผลการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของโปรแกรมในการนำไปใช้ โดยผู้ทรงคุณวุฒิ อยู่ในระดับมาก

6. อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยพบประเด็นที่สามารถนำมาอภิปรายผลการวิจัย ดังนี้

6.1 องค์ประกอบและตัวชี้วัดในการเสริมสร้างความรับผิดชอบของนักเรียน โรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3 ประกอบด้วย 2 องค์ประกอบ 24 ตัวชี้วัด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และเอกสารที่เกี่ยวข้องจากนั้นสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อให้ได้องค์ประกอบและตัวชี้วัดของความรับผิดชอบของนักเรียน โรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3 แล้วนำองค์ประกอบและตัวชี้วัดที่ได้ไปตรวจสอบความเหมาะสมและยืนยันองค์ประกอบและตัวชี้วัดของความรับผิดชอบของนักเรียนที่สังเคราะห์ขึ้น โดยผู้ทรงคุณวุฒิพบว่า ทุกด้านมีความเหมาะสมสอดคล้องกับองค์ประกอบของความรับผิดชอบของนักเรียนที่ผู้วิจัยได้สรุปว่าองค์ประกอบความรับผิดชอบของนักเรียน มี 2 องค์ประกอบ ดังนี้ คือ ด้านความรับผิดชอบต่อตนเอง และด้านความรับผิดชอบต่อสังคม สอดคล้องกับการวิจัยของจินตนา โฮมวงศ์ (2552 : 98-100) ซึ่งได้ศึกษาพัฒนาการดำเนินงานเสริมสร้างวินัยในตนเองด้านความรับผิดชอบของนักเรียน โรงเรียนบ้านบอนสหราษฎร์

บำรุง อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร ที่เสริมสร้างความรับผิดชอบของนักเรียนในด้านความรับผิดชอบต่อการเรียน และด้านความรับผิดชอบต่องานที่ได้รับมอบหมายและยังสอดคล้องกับงานวิจัยของสุมาลี สาชิน (2553 : 125-126) ที่ได้ศึกษาการพัฒนาการดำเนินงานเสริมสร้างวินัยในตนเองด้านความรับผิดชอบของนักเรียน โรงเรียนบ้านสวัสดี อำเภอน้ำโสม จังหวัดอุดรธานี ที่ระบุว่ามีการเสริมสร้างวินัยในตนเองด้านความรับผิดชอบของนักเรียน 2 ด้านคือ ความรับผิดชอบต่อตนเอง กับความรับผิดชอบต่อส่วนรวม

6.2 จากการศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ในด้านความรับผิดชอบของนักเรียน โรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3 พบว่า สภาพปัจจุบันของนักเรียน โรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3 ขาดความรับผิดชอบในด้านต่างๆ ทำให้นักเรียนไม่เกิดกระบวนการการเรียนรู้ได้อย่างเหมาะสมกับวัยตามที่ควรจะเป็น ซึ่งแตกต่างจากสภาพที่พึงประสงค์ที่ครูต้องการให้นักเรียนเกิดความรับผิดชอบทั้ง ความรับผิดชอบต่อตนเอง และความรับผิดชอบต่อสังคม เมื่อนักเรียนเกิดความรับผิดชอบทุกๆ ด้าน นักเรียนจะเป็นผู้เรียนที่มีศักยภาพตามสมรรถนะของผู้เรียนที่หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานได้กำหนดไว้สอดคล้องกับงานวิจัยของบุญเลิศ บุญไชโย (2547 : 105) ที่ได้ศึกษาการพัฒนาการเสริมสร้างวินัยนักเรียนด้านความรับผิดชอบ โรงเรียนบ้านสี่แยกสมเด็จ อำเภอสมเด็จ จังหวัดกาฬสินธุ์ ผลการศึกษาพบว่า 1)การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของครูขาดการสอดแทรกคุณธรรม จริยธรรม ให้แก่นักเรียน นักเรียนขาดความตระหนักถึงความสำคัญของความรับผิดชอบ 2)การปฏิบัติการสอนตามชุดการสอนและกิจกรรมสภานักเรียน ซึ่งมีกิจกรรมย่อย คือ กิจกรรมประชุมชี้แจงกำหนดบทบาท และสร้างความตระหนัก กิจกรรมปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่และกิจกรรมยกย่องคนดี ทำให้นักเรียนที่เป็นเป้าหมายมีความรับผิดชอบสูงขึ้น 3)ผลการพัฒนาการดำเนินงานเสริมสร้างความมีวินัยด้านความรับผิดชอบของนักเรียน นักเรียนมีพฤติกรรมด้านความรับผิดชอบต่อการเรียนและความรับผิดชอบต่อหน้าที่ดีขึ้น และในการปฏิบัติงานผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายมีส่วนร่วมทุกขั้นตอน ส่งผลให้การดำเนินงานประสบความสำเร็จตามความมุ่งหมาย

6.3 การศึกษาวิธีการเสริมสร้างความรับผิดชอบของนักเรียน จากผลการวิเคราะห์ค่าดัชนีความต้องการ ($PNI_{modified}$) ในการเสริมสร้างความรับผิดชอบของนักเรียน โรงเรียนขยายโอกาสสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3 มีความจำเป็นที่จะต้องพัฒนาและเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อตนเองเป็นอันดับแรกและความรับผิดชอบต่อสังคมเป็นลำดับต่อมาและจากการศึกษาวิธีการเสริมสร้างความรับผิดชอบของนักเรียน จากโรงเรียนที่มีวิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practice)ได้หลักการในการเสริมสร้างความรับผิดชอบของนักเรียน คือ 1) เริ่มฝึกความรับผิดชอบนักเรียนตั้งแต่ยังเด็ก 2) เปิดโอกาสให้นักเรียนได้ฝึกและรู้จักรับผิดชอบ 3)จัดประสบการณ์ให้เหมาะสมกับวัย 4) จัดให้นักเรียนได้ปฏิบัติต่อเนื่องจนเกิดเป็นพฤติกรรมเคยชิน และวิธีการในการเสริมสร้างความรับผิดชอบของนักเรียน คือใช้การปฏิบัติงานโดยมีกิจกรรมต่างๆ การติดตามตรวจสอบ และการให้รางวัลเพื่อเป็นการเสริมแรงทางบวก โดยมีสภานักเรียนเป็นผู้ดำเนินกิจกรรมร่วมกับครู และรวมไปถึงความร่วมมือกันของทุกฝ่ายตั้งแต่ ผู้บริหาร ครู นักเรียน และผู้ปกครอง ในการเสริมสร้างความรับผิดชอบ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของจินตนา โฮมวงศ์ (2552 : 98-100) ได้ศึกษาพัฒนาการดำเนินงานเสริมสร้างวินัยในตนเองด้านความรับผิดชอบของนักเรียน โรงเรียนบ้านบอนสหราษฎร์บำรุง อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร ที่ใช้กิจกรรมโฮมรูม กิจกรรมเยี่ยมบ้าน กิจกรรม 5 ส

และกิจกรรมเพื่อนช่วยเพื่อน กิจกรรมร่วมใจพัฒนา และกิจกรรมเด็กดีศรีบ้านบอน ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนกลุ่มเป้าหมายมีความรับผิดชอบต่อการเรียนมากขึ้น เข้าเรียนเป็นประจำ ตรงต่อเวลา แต่งกายเรียบร้อยขึ้น มีมารยาทที่ดีในห้องเรียน ทั้งนี้ยังพบว่าการเสริมสร้างวินัยนักเรียนนั้นจะต้องได้รับความร่วมมือจากหลาย ๆ ฝ่าย เช่น ครู นักเรียน ผู้ปกครอง ผู้บริหาร จึงจะดำเนินการได้สำเร็จและบรรลุจุดมุ่งหมาย

6.4 การพัฒนาโปรแกรมการเสริมสร้างความรับผิดชอบของนักเรียนในโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3 มีองค์ประกอบของโปรแกรม ประกอบด้วย 1)หลักการและความสำคัญของโปรแกรม 2)วัตถุประสงค์ของโปรแกรม 3)เป้าหมาย 4)รูปแบบและวิธีการพัฒนา 5)สื่อ/วัสดุอุปกรณ์ 6)การประเมินผล และเนื้อหาของโปรแกรมแบ่งออกเป็น 2 โมดูล(Modules) ประกอบด้วย โมดูลที่ 1 การเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อตนเอง โมดูลที่ 2 การเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อสังคม สอดคล้องกับงานวิจัยของเชษฐา ค้าคล่อง (2557 : 188-199) ได้ศึกษาการพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำแบบมุ่งบริการของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยได้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำแบบมุ่งบริการของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยมีองค์ประกอบของโปรแกรมทั้งหมด 6 ด้าน ประกอบด้วย บทนำ วัตถุประสงค์ เนื้อหาสาระ กิจกรรม สื่อ/แหล่งเรียนรู้ การวัดและประเมินผล เป็นต้น

7. ข้อเสนอแนะ

7.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

7.1.1 สถานศึกษาควรส่งเสริมให้มีการใช้โปรแกรมเสริมสร้างความรับผิดชอบของนักเรียนอย่างต่อเนื่องตามบริบทของสถานศึกษาเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด

7.1.2 ควรมีการนำเอาโปรแกรมเสริมสร้างความรับผิดชอบของนักเรียนโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3 ไปใช้ในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอื่น

7.2 ข้อเสนอแนะในการนำโปรแกรมไปใช้

7.2.1 เอกสารที่ใช้และรูปแบบของกิจกรรมในโปรแกรม อาจปรับเปลี่ยนได้ตามความเหมาะสมตามบริบทของสถานศึกษา

7.2.2 ในการเสริมสร้างความรับผิดชอบของนักเรียน ครูผู้สอนควรวางแผนในการจัดกิจกรรมให้เหมาะสม เนื่องจากต้องใช้ระยะเวลานาน และต้องพัฒนาให้เกิดอย่างต่อเนื่อง สม่ำเสมอ เพื่อก่อให้เกิดเป็นนิสัย และติดตัวนักเรียนอย่างถาวร

7.3 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยต่อไป

7.3.1 การศึกษาดูงานโรงเรียนที่มีผลการปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practice) ให้ได้ข้อมูลครบถ้วนและมีประสิทธิภาพในการเก็บข้อมูล ควรไปเก็บข้อมูลหลายๆ ครั้ง เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องและครบถ้วนในทุกๆ ด้าน และตรงตามที่ผู้วิจัยต้องการ

7.3.2 ในการวิจัยครั้งต่อไปควรเพิ่มองค์ประกอบและตัวชี้วัดของความรับผิดชอบให้ครอบคลุมทุกด้านเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของโปรแกรมมากขึ้น

8. เอกสารอ้างอิง

จินตนา พราวศรี. (2555). **ผลการการใช้กิจกรรมกลุ่มพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาที่ 4 โรงเรียนยโสธรพิทยาคม จังหวัดยโสธร.** วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาการศึกษา. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

จินตนา โฮมวงศ์. (2552). **การพัฒนาการดำเนินงานเสริมสร้างวินัยในตนเองด้านความรับผิดชอบของนักเรียนโรงเรียนบ้านบอนสหราษฎร์บำรุง อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร.** วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิตสาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

เชษฐา ค้าคล่อง. (2557). **การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำแบบมุ่งบริการของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน.** วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารและพัฒนาการศึกษา. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

บุญเลิศ บุญไชโย. (2547). **การพัฒนาการเสริมสร้างวินัยนักเรียนด้านความรับผิดชอบ โรงเรียนบ้านสี่แยกสมเด็จ อำเภอสมเด็จ จังหวัดกาฬสินธุ์.** วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

เพ็ญประภา โคตรบาล. (2552). **ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความรับผิดชอบในการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองบัวลำภู เขต 1.** วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการวิจัยการศึกษา. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

ราตรี เรืองทอง. (2557). **การพัฒนาความรับผิดชอบในการเรียนด้วยชุดฝึกอบรมที่เน้นกิจกรรมกลุ่มสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2.** วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาวิจัยและประเมินผลการศึกษา. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2550). **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (ฉบับที่ 10).** กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

สิรภัทร ขจรสมบัติ. (2553). **การเปรียบเทียบความรับผิดชอบต่อการเรียน และความซื่อสัตย์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่มีการอบรมเลี้ยงดูและลักษณะมุ่งอนาคตแตกต่างกัน.** วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการวิจัยการศึกษา. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

สุกัญญา กลางสุข. (2551). **การเปรียบเทียบความรับผิดชอบของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่มีเชาว์ปัญญาและเชาว์อารมณ์แตกต่างกัน.** วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการวิจัยการศึกษา. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

สุมาลี สาชิน. (2553). **การพัฒนาการดำเนินงานเสริมสร้างวินัยในตนเองด้านความรับผิดชอบของนักเรียนโรงเรียนบ้านสวัสดี อำเภอน้ำโสม จังหวัดอุดรธานี.** วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

9. คำขอบคุณ

การวิจัยครั้งนี้สำเร็จสมบูรณ์ได้ด้วยความกรุณาและให้คำแนะนำอย่างดียิ่งจาก รองศาสตราจารย์ ดร.เผชิญ กิจระการ อาจารย์ที่ปรึกษา ผู้เชี่ยวชาญ และคณะกรรมการสอบทุกท่าน ขอขอบพระคุณ ผู้อำนวยการโรงเรียนและครูผู้สอนในโรงเรียนที่มีวิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศ(Best Practice) ทั้ง 3 โรงเรียน ที่ให้ความอนุเคราะห์ในการศึกษาวิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศ ขอขอบพระคุณ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน ในโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3 ทุกท่านที่ได้ให้ความร่วมมือในการเก็บข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ขอกราบขอบพระคุณ คุณพ่อสมดี อรัญรุท คุณแม่สมร อรัญรุท ที่อบรมเลี้ยงดู คอยสนับสนุนช่วยเหลือ และเป็นกำลังใจให้ผู้วิจัย ด้วยดีตลอดมา คุณค่าและประโยชน์จากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ขอมอบบูชา พระคุณบิดา มารดา บูรพาจารย์ และผู้มีพระคุณทุกท่านที่ให้การอบรมสั่งสอน ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ส่งผลให้ผู้วิจัยเป็นคนดีและประสบผลสำเร็จ ตั้งแต่ตนจนถึงปัจจุบัน

แนวทางแก้ไขปัญหาและพัฒนาสังคมสงฆ์ด้วยระบบอุปถัมภ์
The Approach to Solve Problems and Sangha Social Development with Patronage System

พระมหาใจสิงห์ สิริธมฺโม[1], พระมหาณัฐพันธ์ สุทสฺสนวิภาณี[2],
พระมหาอกนิษฐ์ สิริปณฺโฑ[3], พระอ่อน มหิทธิโก[4]
PhramahaJaising Siridhammo[1], Phramaha Natthabhan Sudassanavipani[2],
Phramaha Akanit Siripaññño[3], Phra Aon Mahitthiko[4]
E-mail : Jaising.1987.siri@gmail.com

บทคัดย่อ

ระบบอุปถัมภ์ในสังคมไทย เป็นลักษณะความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์ที่เน้นการยอมรับถึงความแตกต่างในเรื่องฐานะของบุคคล การเน้นการพึ่งผู้อื่นและการยึดมั่นตัวบุคคล ในสังคมสงฆ์ก็มีการนำระบบนี้มาใช้จนก่อให้เกิดปัญหาพระสงฆ์ที่อาจมากด้วยกิเลสตัณหา ด้วยต้องการเพียง เงิน ชื่อเสียง อำนาจ สมณศักดิ์ ความยกย่องเชิดชูทางสังคมจนทำให้เกิดระบบอุปถัมภ์แทรกซ้อนในการทำงานทำให้ขาดบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถจนไม่สามารถพัฒนาอะไรให้ก้าวหน้าได้ทำให้การบริหารสงฆ์ล้มเหลว ประชาชนเริ่มขาดความศรัทธา เชื่อมั่น ในพระศาสนา แนวทางในการแก้ไขคือการที่รู้จักใช้ระบบอุปถัมภ์อย่างยุติธรรม ใน 5 ประเด็น 1) ระดับศาสนา 2) ระดับหลักพระธรรมวินัย 3) ระดับองค์กรปกครองกำกับดูแล และเครื่องมือที่ใช้ในการปกครอง 4) ระดับองค์กร และ 5) ระดับบุคคล

คำสำคัญ : ระบบอุปถัมภ์; แก้ไขปัญหา; สังคมสงฆ์

[1,2,4] มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

[1,2,4] Mahachulalongkornrajavidyalaya University Khon Kaen Campus, Thailand.

[3] มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวาราวดี

[3] Mahachulalongkornrajavidyalaya University Buddhapanya Sri Thawarawadee Buddhist College, Thailand.

* ได้รับบทความ: 10 เมษายน 2562; แก้ไขบทความ: 18 ตุลาคม 2562; ตอบรับการตีพิมพ์: 21 ตุลาคม 2562

Received: April 10, 2019; Revised: October 18, 2019; Accepted: October 21, 2019

ABSTRACT

Patronage system in Thai society. It is a patronistic relationship that emphasizes acceptance of differences in status. Emphasis on dependence on others and adherence. In the monastic society, this system has been used to cause problems with monks who may be very passive with the need for money, reputation, power, honor, social glory, so that the patronage system complicates the work, so lack of knowledgeable personnel so that they cannot develop anything to advance the monk's administration failed.People are beginning tolack faith, believe in religion,the solution is to know the use of patronage system fair in 5 issues1) religious level; 2) level of Dharma discipline; 3) level of governance; 4) organizational level and 5) individual level.

Keywords : Patronage System; Solving Problems; Sangha Society

1. บทนำ

บรรทัดฐานการดำเนินงานในสังคมสงฆ์ควรเป็นสังคมแห่งประชาธิปไตย แต่จากการศึกษาสภาพปัญหาในปัจจุบัน ทำให้เราเห็นว่า การบริหารจัดการสังคมสงฆ์ไทยนั้น เป็นแบบที่เน้นแนวทางแห่งระบบอุปถัมภ์ “ค่าของคนจึงไม่ได้อยู่ที่ผลของงาน แต่ค่าของคนกลับอยู่ที่ว่าเป็นคนของใคร”จึงมากด้วยกิเลสและตัณหาเพื่อสนองความต้องการในวัตถุ ในลาภ ยศ สุข และสรรเสริญ มากกว่าปุถุชนคนธรรมดา จึงเกิดเป็นสังคม เหมือนท่านพุทธทาสภิกขุเห็นว่าสังคมไทยปัจจุบันถูกครอบงำด้วยวัตถุนิยมและบริโภคนิยมซึ่งสังคมสงฆ์ไทยบางส่วนก็ตกอยู่ในสภาพเดียวกับสังคมไทยบทความนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอแนวคิดที่สะท้อนให้เห็นสภาพปัญหาที่เกิดจากการใช้ระบบอุปถัมภ์และการผูกขาดอำนาจ เพื่อการสืบทอดอำนาจและบารมีของผู้ปกครองในสังคมสงฆ์ไทยยุคปัจจุบัน ดังจะได้นำเสนอในประเด็นต่อไป

2. สภาพสังคมปัญหาสังคมสงฆ์ในปัจจุบัน

เมื่อเรากล่าวถึงสังคมสงฆ์ในปัจจุบันเราจะเห็นว่า มีข่าวคราวที่ไม่น่าพึงประสงค์และก่อให้เกิดการเสื่อมศรัทธาต่อวงการคณะสงฆ์เป็นอย่างมาก ปัญหาเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาในปัจจุบันถือเป็นเรื่องที่ค่อนข้างละเอียดอ่อน เป็นเรื่องใหญ่พุทธศาสนิกชนต้องให้ความสำคัญ แต่ส่วนใหญ่เรามักจะมองในมุมมองที่แคบไม่เห็นปัญหาในภาพรวม ปัญหาไม่เห็นปัญหาในภาพรวม ปัญหาต่าง ที่เกิดขึ้น จึงไปตกอยู่ที่วัดหรือพระสงฆ์ทั้งๆ ที่ปัญหาเหล่านั้น ทุกคนต้องมีส่วนร่วมในการรับผิดชอบ สังเกตได้จากการนำเสนอข่าวที่เกี่ยวข้องโดยสื่อกระแสหลักหรือสื่อกระแสรองก็ตาม เมื่อเกิดเรื่องอะไรขึ้น ทุกคนก็จะรุมด่า รุมประณาม กล่าวติเตียนวัดหรือพระสงฆ์ บางคนถึงกับมีแนวคิดว่า พระพุทธศาสนาเสื่อมแล้ว “พระสงฆ์เป็นเพียงกาฝากของสังคม” ไม่อยากเข้าวัด ไม่อยากทำบุญ อยากเปลี่ยนศาสนา หรือเปลี่ยนไปนับถือศาสนาอื่นเลยก็มี ส่วนหนึ่งทำให้เราเห็นว่า ชาวพุทธเราไม่มีความรู้ความเข้าใจในพระศาสนาเอาเสียเลย เราไม่เข้าใจแม้แต่บทบาทของพระศาสนาหรือของพระสงฆ์ที่มีต่อสังคมไทย จนบางครั้งทำให้คิดว่า ประเทศไทยที่มีชาวพุทธถึงร้อยละ 95

ของประชากรทั้งหมด เป็นเมืองพุทธจริงหรือไม่ เป็นสังคมพุทธแท้หรือพุทธเทียม เป็นพุทธเพียงแต่ในทะเบียนบ้าน หรือเป็นพุทธเพราะรู้ เข้าใจ ประพฤติปฏิบัติตามพระธรรมวินัยคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า

ปัญหาที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนานั้น ค่อนข้างจะซับซ้อนพอสมควร ทุกปัญหาล้วนมีความสัมพันธ์กัน การที่เราจะบอกว่าปัญหาที่เกิดนั้นเริ่มต้นที่ตรงไหน ใครต้องรับผิดชอบ มันย่อมเป็นการยาก แต่เพื่อความเข้าใจที่ง่ายขึ้น จึงสามารถแบ่งปัญหาพระพุทธศาสนาในประเทศไทยออกเป็นระดับตามความสำคัญ โดยแบ่งออกเป็น 5 ระดับ คือ 1)ปัญหาในระดับศาสนา 2)ปัญหาระดับหลักพระธรรมวินัย 3)ปัญหาระดับองค์กรปกครองที่มีส่วนกำกับดูแลทั้งภาครัฐและเอกชน 4)ปัญหาระดับองค์กร (วัด) และ 5)ปัญหาระดับบุคคล (พระภิกษุ, สามเณร, พุทธศาสนิกชน) ประเด็นปัญหาเหล่านี้ ล้วนแต่มีความสัมพันธ์ซึ่งอิงอาศัยกันและกัน จะด้วยระบบการบริหารจัดการถือเป็นต้นของเรื่องเลยก็ว่าได้ คือ การบริหารจัดการในระบบอุปถัมภ์ที่ไร้ธรรมาภิบาล ก่อให้เกิดผลในเชิงลบจึงนำไปสู่ปัญหาดังระบุมาแล้วนั้น

3. ระบบอุปถัมภ์กับสังคมสงฆ์

ระบบอุปถัมภ์ (Patronage System) เป็นรูปแบบความสัมพันธ์ทางสังคมในยุโรปช่วงศตวรรษที่ 5-16 และในสังคมไทยจะมีรูปแบบที่คล้ายคลึงกันในสมัยพระบรมไตรโลกนาถจนถึงรัชกาลที่ 5 แห่งรัตนโกสินทร์(อมรา พงศาพิชญ์ และปรีชา คุวินทร์พันธุ์, 2545 : 139)

คำว่า “ผู้อุปถัมภ์” (Patron) เป็นคำที่มาจากภาษาละติน คือ Pratronus หมายถึง บุคคลผู้มีอำนาจให้ความยินยอมหรือรับรอง (Sanction) โดยคนเหล่านี้ต้องเข้ามาเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับผู้ที่มีอำนาจด้อยกว่าหรือเป็น “ผู้รับอุปถัมภ์” (Client) ที่ต้องการความช่วยเหลือหรือป้องกัน โดยผู้อุปถัมภ์จะให้ประโยชน์กับผู้รับอุปถัมภ์โดยหวังจะได้ประโยชน์ตอบแทนกลับมาในรูปแบบของสินค้า ความจงรักภักดี การสนับสนุนทางการเมืองในรูปแบบต่างๆ ความสัมพันธ์ในเชิงตอบแทนซึ่งกัน และกัน (Reciprocal relationships) โดยทั่วไปความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลสองฝ่ายนี้ ฝ่ายผู้รับอุปถัมภ์มักจะเป็นผู้เสียเปรียบเพราะโดยคำจำกัดความว่าเป็นผู้ที่อ่อนแอกว่าทั้งในด้านเศรษฐกิจและการเมือง(Kurian, 2011 : 1199-1200)

ระบบอุปถัมภ์เป็นระบบการคัดเลือกบุคคลเข้าทำงานโดยใช้เหตุผลทางการเมืองหรือความสัมพันธ์เป็นหลักสำคัญ โดยไม่คำนึงถึงความรู้ ความสามารถ และความเหมาะสมเป็นประการหลักลักษณะทั่วไปของระบบอุปถัมภ์จึงมีลักษณะตรงกันข้ามกับระบบคุณธรรม ระบบนี้มีชื่อเรียกอีกหลายชื่อ เช่น “ระบบชุบเลี้ยง” (Spoiled system) ระบบพรรคพวกหรือระบบเล่นพวก (Nepotism) หรือระบบคนพิเศษ (Favoritism) ซึ่งระบบดังกล่าว ทางราชการไม่พึงประสงค์แต่ก็ยังมีอยู่ในระบบราชการท่ามกลางความเจริญก้าวหน้าของสังคมสมัยใหม่ เพียงแต่รูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างผู้อุปถัมภ์และผู้อยู่ใต้อุปถัมภ์ที่มีอยู่เหมือนว่าจะเน้นค่านิยมในเรื่องของ “การให้”เพื่อ“แลกเปลี่ยน” เป็นหลัก ส่วนค่านิยมเรื่อง“กตัญญูกตเวที”นั้นดูเหมือนว่าจะลดน้อยลงไปกว่าในสังคมสมัยเก่ามากจะเน้นที่ “ดวง” กล่าวคือ ใครจะเจริญก้าวหน้าในอาชีพราชการ บางครั้งก็มักจะได้ยินคำว่า ต้องมี “ดวง” ด้วย คือเป็นเด็กของใคร วิ่งเต้นกับใคร และมีเงินถึงไหมพอที่จะแลกกับตำแหน่งที่จะให้ได้รับแต่งตั้ง

มีนักบริหารบางท่านกล่าวไว้ว่า ระบบอุปถัมภ์ในสังคมไทยแบ่งได้เป็น 4 รูปแบบ (ถวิล อรัญเวศ, 2560 : ออนไลน์) คือ

1. ระบบอุปถัมภ์ในหมู่ญาติ นับว่าเป็นระบบที่เก่าแก่มากระบบหนึ่งในสังคมไทยตามวัฒนธรรมความสัมพันธ์ระหว่างญาติอาวุโส (พี่ พ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย)กับญาติผู้น้อง (น้อง ลูก หลาน เหลน) เป็นความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์อย่างชัดเจน และน่าจะเป็นระบบที่คงทนถาวรด้วย

2. ระบบอุปถัมภ์ในหมู่มิตรสหาย ความเป็นเพื่อนในสังคมไทยปรากฏออกมาได้หลายรูปแบบ เช่น เพื่อนเล่น เพื่อนร่วมรุ่น เพื่อนร่วมชั้น เพื่อนร่วมสถานศึกษา เพื่อนร่วมคณะทำงาน/คณะกรรมการ และเพื่อนตาย เป็นต้น ความคาดหวังระหว่างเพื่อนมีความลึกซึ้งและสังคมไทยคาดหวังต่อเพื่อนความเป็นเพื่อนแท้จึงมักจะวัดกันได้ด้วยพฤติกรรมการช่วยเหลือเกื้อกูลกันหรือการที่เพื่อนซึ่งมีฐานะทางสังคมและเศรษฐกิจสูงกว่าให้ความช่วยเหลือแก่เพื่อนผู้ด้อยฐานะอย่างสม่ำเสมอ ความสัมพันธ์ฉันท์เพื่อนก็จะแน่นแฟ้นยิ่งขึ้นจนถึงขั้นกลายเป็นญาติสนิทกันก็ได้ เพื่อนผู้ที่ได้รับความอุปถัมภ์ทางด้านวัตถุก็จะตอบแทนด้วยความจงรักภักดี การรู้จักบุญคุณ คอยป้องกันเพื่อนผู้ให้ความอุปถัมภ์ด้วยวิธีการตามสติปัญญา และความสามารถที่ตนมีอยู่ การตอบแทนบุญคุณบางครั้งก็แสดงออกด้วยการนำซึ่งสิ่งตอบแทนเล็กๆ น้อยๆ ไปมอบให้ในโอกาสอันควรเช่นวันครบรอบวันเกิดวันขึ้นปีใหม่ วันสงกรานต์ เป็นต้น

3. ระบบอุปถัมภ์ในองค์กรต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นของรัฐหรือของเอกชนก็ตาม มักจะถูกมองในแง่ลบอยู่ตลอดเวลาว่า ระบบอุปถัมภ์ทำให้ระบบบริหารขาดประสิทธิภาพ ซึ่งก็มีส่วนจริงอยู่บ้าง การใช้ระบบอุปถัมภ์มากเกินไปก็อาจจะทำให้เกิดความระส่ำระสาย เกิดการเสียขวัญกำลังใจในการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานผู้ที่อยู่นอกวงอุปถัมภ์ได้เช่นกัน

4. ระบบอุปถัมภ์ระหว่างอาชีพ เป็นระบบอุปถัมภ์ที่น่าจะมีลักษณะคงทนน้อยกว่าแบบอื่นที่กล่าวมาแล้ว แต่ลักษณะอื่นของระบบอุปถัมภ์ก็ยังมีครบ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการปฏิบัติต่างตอบแทนความสูงศักดิ์ของผู้อุปถัมภ์และความจงรักภักดีของผู้รับอุปถัมภ์ สำหรับสังคมไทยระบบอุปถัมภ์ระหว่างอาชีพหรือข้ามอาชีพนี้ อาจจำแนกได้เป็น 2 กลุ่มใหญ่ๆ คือกลุ่มข้าราชการ พ่อค้า และกลุ่มนักการเมือง ชาวไร่ ชาวนา การอุปถัมภ์ระหว่างข้าราชการและพ่อค้าเป็นไปในรูปของการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ทางด้านวัตถุระหว่างกันมากกว่า คือว่าฝ่ายราชการจะอำนวยสิทธิประโยชน์ให้แก่พ่อค้านักธุรกิจ ซึ่งจะเป็นฝ่ายทดแทนบุญคุณหรือตอบแทนด้วยการให้เงินทองหรือทรัพย์สินมีค่าอย่างอื่น

อีกนัยหนึ่ง ลักษณะสำคัญของระบบอุปถัมภ์ มีดังนี้

1. ระบบสืบสายโลหิต เป็นระบบที่บุตรชายคนโตจะได้สืบทอดตำแหน่งของบิดา หรือมีสิทธิพิเศษจากบิดาหรือมารดาตามที่หลักเกณฑ์ได้เอื้อประโยชน์ให้

2. ระบบชอบพอเป็นพิเศษ เป็นระบบที่แต่งตั้งผู้ที่อยู่ใกล้ชิดหรือคนที่โปรดปรานเป็นพิเศษให้ดำรงตำแหน่งเนื่องจากอาจจะมีบุญคุณกันหรือช่วยงานกันจนเข้าตาดังที่ว่า “วัวน้อย ถูกตาเจ๊ก”

3. ระบบแลกเปลี่ยนเป็นระบบที่ใช้สิ่งของหรือทรัพย์สินมีค่ามาแลกเปลี่ยนกับตำแหน่งหน้าที่การงาน

4. การพิจารณาบรรจุแต่งตั้ง เลื่อนขั้น เลื่อนตำแหน่ง เป็นไปตามความพอใจส่วนบุคคลของหัวหน้าเป็นหลัก ไม่ได้คำนึงถึงความรู้ความสามารถของบุคคลเป็นเกณฑ์

5. การคัดเลือกคนไม่เปิดโอกาสที่เท่าเทียมกันแก่ผู้ที่มีสิทธิ์ แต่จะให้โอกาสกับพวกพ้องตนเองก่อน

6. ผู้ปฏิบัติงานมุ่งทำงานเพื่อเอาใจผู้ครองอำนาจมากกว่าจะปฏิบัติงานตามหน้าที่

7. อิทธิพลทางการเมืองเข้ามาแทรกแซงการดำเนินงานภายในของหน่วยงาน

8. ผู้ปฏิบัติงานไม่มีความมั่นคงในหน้าที่ที่กำลังทำอยู่ เพราะอาจถูกปลดได้ถ้าผู้มีอำนาจไม่พอใจ

ในปัจจุบันระบบอุปถัมภ์ได้กลายเป็นระบบที่เข้มแข็งและยืนยาวที่ถ่ายทอดเป็นมรดกแห่งสังคมสงฆ์ไทย ด้วยมีหลายเหตุหลายปัจจัยที่ทำให้ผู้ปกครองสงฆ์ไม่สามารถหยุดยั้งการขยายตัวของแนวคิดระบบนี้ในสังคมพระสงฆ์เหล่านี้เพราะการที่คณะสงฆ์พึ่งความอุปถัมภ์จากรัฐมากเกินไป ทำให้เหินห่างจากสังคม สำหรับวัดในระดับหมู่บ้าน ชุมชน อย่างจริงจังในการร่วมมือและสนองตอบนโยบายของรัฐตั้งแต่ระดับอำเภอขึ้นไปหมายถึงการที่วัดจะได้รับความช่วยเหลือจากเจ้าหน้าที่รัฐในการจัดกิจกรรมของวัดจนทำให้พระสงฆ์มีโอกาสในการเสนอขอเลื่อนสมณศักดิ์และตำแหน่งบริหารเป็นรางวัล ความสัมพันธ์ในลักษณะนี้ได้รับการตอกย้ำด้วยระบบที่ทุกอย่างกำหนดจากส่วนกลาง ดังนั้น เราจะเห็นพระสงฆ์ตั้งแต่ระดับเจ้าอาวาสขึ้นไปจึงมักจะใส่ใจกับนโยบายระดับบนจากผู้ปกครองสงฆ์หมายถึงผู้นำที่เป็นผู้ปกครองคณะสงฆ์ระดับตำบล อำเภอ จังหวัด ภาค และการปกครองสงฆ์ในส่วนกลาง ได้แก่ เจ้าคณะใหญ่ซึ่งเป็นพระสังฆาธิการสังกัดในส่วนกลางเป็นผู้ประสานงานกับสมเด็จพระสังฆราช มีมหาเถรสมาคมเป็นหน่วยงานในส่วนกลาง และประสานงานกับเจ้าคณะในส่วนภูมิภาค ปฏิบัติหน้าที่ปกครองคณะสงฆ์ในเขตของตนเรียกว่า หน มี เจ้าคณะใหญ่ 5 หน คือ 1. เจ้าคณะใหญ่หนกลาง 2. เจ้าคณะใหญ่หนเหนือ 3. เจ้าคณะใหญ่หนตะวันออก 4. เจ้าคณะใหญ่หนใต้ 5. เจ้าคณะใหญ่คณะธรรมยุต (พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงฺคปญฺโญ), 2540 : 3-5) ด้วยการสนองนโยบายในการสร้างศาสนสถานและการจัดกิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนามากกว่าจะเห็นพระสงฆ์ลงมาช่วยแก้ไขปัญหายาเสพติดหรือช่วยบำบัดฟื้นฟูแก้ไขปัญหายาเสพติดเพราะพระสงฆ์เหล่านี้ต้องการเพียงทรัพย์ชื่อเสียง สมณศักดิ์ความยกย่องเชิดชูทางสังคมจนทำให้เกิดระบบอุปถัมภ์แทรกซ้อนในการทำงานทำให้ขาดบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถจนไม่สามารถพัฒนาอะไรให้ก้าวหน้าได้ จึงทำให้การบริหารคณะสงฆ์ล้มเหลว ประชาชนเริ่มขาดความศรัทธา เชื่อมั่น ในพระศาสนา เพราะพระสงฆ์ประเภทนี้เป็นผู้ทำลายเสียเอง นับได้ว่า เป็นเหลือบ ลิ้นไรที่ไชชอนทำให้เกิดความผุกร่อนทางจิตใจทางศาสนาและหมดศรัทธาต่อผู้พบเห็น เพราะสงฆ์ถือว่าเป็นสัญลักษณ์ทางพุทธศาสนาแต่กลับทำตัว ชอบประจบประแจง สอพลอ ทุจริตในศีลธรรม ทั้งการประพฤติปฏิบัติ อุปถัมภ์แต่พวกพ้อง ญาติมิตร บริวารโดยไม่สนใจเรื่องความสามารถและความถูกต้องแสวงหาอำนาจ บารมี ยศศักดิ์และเงินตราจนขาดจิตสำนึก หน้าที่ ในการสร้างผลประโยชน์ส่วนตนมากกว่าผลประโยชน์ส่วนรวมนับว่าเป็นการบริหารงานที่ล้มเหลวของวงการพระสงฆ์ไทยที่ต้องยอมรับว่ายังคงปราศจากความสนใจจากผู้เกี่ยวข้องที่จะร่วมกันแก้ไขระบบอุปถัมภ์ในวงการพระสงฆ์ไทยให้หมดไป

ดังนั้น ระบบอุปถัมภ์จึงมีความลงตัวในทุกสภาพสังคมไทย ด้วยลักษณะโครงสร้างของสังคมไทยตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันคนในสังคมยังมีเรื่องของความรู้ความเข้าใจ (Cognitive) อุดมการณ์(Ideology) ความเชื่อ(Belief) ค่านิยม(Value) และทัศนคติ(Attitude) ความคิดเห็นส่วนบุคคลสัมพันธ์กันโดยเฉพาะชุมชนท้องถิ่นที่มีฝ่ายการเมืองเป็นผู้บริหารเชิงนโยบายสู่การกระจายอำนาจท้องถิ่นให้กับชุมชนทั้งในด้านศาสนา ประเพณี วัฒนธรรมโดยผ่านวัดและพระสงฆ์เป็นผู้ดำเนินการ โดยเฉพาะยิ่งเป็นพระสงฆ์ที่มีบารมี

เงิน ตำแหน่งสมณศักดิ์ หรือ แม้แต่ผู้ปกครองวัดมายาวนานอย่างเช่น เจ้าอาวาสคนในชุมชนยังให้ความเคารพนับถือ เทิดทูน เชื่อฟังเพราะความเชื่อที่พระสงฆ์คือตัวแทนที่สืบทอดและเผยแผ่พุทธศาสนาขององค์สมเด็จสัมมาสัมพุทธเจ้าจนละเลยลืมดูการประพฤติปฏิบัติตามความเหมาะสมของสงฆ์เพราะผู้คนส่วนใหญ่รับวัฒนธรรมต่อสิ่งเหล่านี้สะสมความคิดและค่านิยมจนเป็นธรรมเนียมปฏิบัติสืบต่อกันมาอย่างยาวนานจนกลายเป็นวัฒนธรรมทางการเมือง (สุภัชชา พันเลิศพานิชย์, 2557 : ออนไลน์)ที่เป็นวิถีชีวิตของคนในสังคมและชุมชนจนลืมนึกถึงข้อเท็จจริงที่ว่าสิ่งนี้ทำให้มีเรื่องผลประโยชน์เข้ามาเกี่ยวข้อง ยิ่งพระสงฆ์ที่มีบารมีความนับหน้าถือตาของสังคม ตำแหน่ง เงิน และ โอกาส ใช้สิ่งนี้ในการดำเนินชีวิตด้วยแล้วจะทำให้กระทบต่อทุกฝ่ายเพราะใช้ระบบอุปถัมภ์เป็นต้นทุนของการก้าวไปสู่ตำแหน่ง เป็นเป้าหมายชีวิต การตัดสินใจ เงินจะมีบทบาทและถูกครอบงำด้วยระบบอุปถัมภ์ในการดำเนินชีวิต จะรักพวกพ้อง ญาติพี่น้องตนถ้าบุคคลเหล่านี้ทำอะไรไม่ถูกก็ไม่ว่ากล่าวตักเตือน อย่างดีก็แค่ให้เอาไปคิดเอาเอง การดำเนินชีวิตใครจะทำอะไรก็ทำไป ไม่มีใครไปยุ่งกับใคร แม้ผิดกฎหมายต่างคนต่างทำ อำนาจที่ได้มานั้นถูกต้องชอบธรรมหรือไม่อย่างไรไม่สนใจ ทุกอย่างถ้าผลประโยชน์ลงตัวก็จบ

ระบบอุปถัมภ์จึงมีบทบาทมากและแสดงออกในลักษณะ “บุญคุณนี้ต้องทดแทน” ใครเคยช่วยต้องตอบแทน เงินจึงเนรมิตได้ทุกอย่างจนทำให้เกิดระบบอุปถัมภ์ การเล่นพรรคเล่นพวกสูงเพราะพรรคพวกช่วยได้ทุกเรื่อง เช่น หลักการ มีระเบียบปฏิบัติที่ทำไม่ได้ แต่ถ้ามีพวกทำให้หรือหาทางออกให้ได้ ผิดก็ช่วยปิดบังรู้ว่าไม่ดีปิดโอกาสจำกัดสิทธิผู้อื่น พรรคพวกทำผิดให้ถูกได้ ไม่มีพวกก็ใช้เงินแทน ใช้กันจนเกิดพรรคพวกใหม่ในเวลาต่อมา เงินและพรรคพวกคือโอกาส เป็นที่มาของการวิ่งเต้นประจบสอพลอซึ่งเป็นการบริหารแบบแนวดิ่งที่มีความสัมพันธ์ระหว่างพระสงฆ์กับนักการเมืองในการตัดสินใจใช้อำนาจ ผ่านนโยบายการเมืองจนทำให้เกิดความสัมพันธ์ส่วนตัวจนเกิดระบบผู้ให้อุปถัมภ์และผู้รับอุปถัมภ์ที่มีเรื่องเงินและผลประโยชน์มาเกี่ยวข้องเพราะในเมื่อ “ให้ในสิ่งที่ไม่ถูกต้อง ก็ต้องเอาสิ่งที่ไม่ถูกต้องคืนแบบไม่ถูกต้อง” การใช้ระบบอุปถัมภ์ในการบริหารงานเป็นการบริหารที่ยึดตัวบุคคลมากกว่าหลักการ เชื่อว่าบุคคลอยู่เหนือทุกสิ่งทุกอย่าง บุคคลนั้นสามารถทำได้หมด เพราะบุคคลใกล้ชิดจะพูดน้อยใช้ง่ายตำแหน่งเปลี่ยนได้แต่ตัวบุคคลต้องอยู่กันตลอดชีวิต ความเชื่อดังกล่าวเป็นพัฒนาการรากเหง้าของระบบอุปถัมภ์ที่เป็นบุคคลฉลาดแกมโกง มีอำนาจอิทธิพลกว้างขวาง และขอตำแหน่งที่มีในระดับรองลงมาในโอกาสต่อไปในพื้นที่จึงเกิดสายโยงใยเกี่ยวพันกันทั้งระบบเป็นระบบอุปถัมภ์ลูกโซ่เกี่ยวโยงกันตั้งแต่ระดับท้องถิ่นถึงระดับชาติ(พงษ์ศักดิ์ ขำเพชร, 2540 : 17)

จากแนวคิดดังกล่าวจะเห็นได้ว่า ปัญหาส่วนมากในสังคมสงฆ์ไทยล้วนแต่เป็นผลผลิตของระบบอุปถัมภ์ที่ไม่ยุติธรรม เป็นการอุปถัมภ์ในฝ่ายลบ ที่ทุกคนทุกฝ่ายมุ่งมองเห็นผลประโยชน์และผลตอบแทนแม้เพียงเล็กน้อย จนละเลยหลักการและความถูกต้องไป ส่งผลกระทบให้คนห่างหายจากความดี แต่กระนั้นระบบอุปถัมภ์เองก็ใช่ว่าจะมีแต่ข้อเสียไปหมดเลยทีเดียว ยังมีข้อดีให้เราพิจารณาอยู่บ้างดังจะได้อธิบายในประเด็นต่อไป

4. ข้อดีข้อเสียของระบบอุปถัมภ์

จากการศึกษาแนวคิดเรื่องระบบอุปถัมภ์ที่ผ่านมาทำให้เรามองเห็นประเด็นของระบบอุปถัมภ์ที่ยังพอมีส่วนดีอยู่บ้าง ถ้าผู้นำไปใช้ ใช้อย่างเป็นธรรม มีความยุติธรรมในการนำไปใช้ ระบบอุปถัมภ์ในสังคมไทยเป็นระบบความสัมพันธ์ของคน 2 ฝ่าย ซึ่งไม่เท่าเทียมกัน ฝ่ายที่อยู่เหนือกว่าคือผู้มีทรัพยากรมากว่า หรือมีอำนาจมากกว่า จะอยู่ในฐานะผู้อุปถัมภ์ ส่วนฝ่ายที่ต่ำกว่า มีทรัพยากรหรือมีอำนาจน้อยกว่าจะเป็นผู้รับอุปถัมภ์ ระบบอุปถัมภ์ในแวดวงของราชการยังคงมีอยู่ ซึ่งถ้าหากมีการใช้ระบบอุปถัมภ์เพื่อประโยชน์ส่วนรวมก็อาจเป็นประโยชน์และช่วยแก้สถานการณ์บางอย่างได้ เช่น การประสานงานระหว่างหน่วยงาน เป็นต้น แต่ปัจจุบันมีการนำระบบอุปถัมภ์ไปใช้เพื่อประโยชน์ส่วนตนเป็นส่วนใหญ่ เช่นใช้ในการแต่งตั้งโยกย้าย ทำให้ได้มาซึ่งอำนาจบารมี หรือเพื่อให้ได้มาซึ่งตำแหน่งที่จะแสวงหาผลประโยชน์เป็นต้น

ดังพอจะสรุปข้อดีของระบบอุปถัมภ์ได้ดังนี้ เป็นการเสริมสร้างขวัญกำลังใจ เช่น ให้สิทธิพิเศษแก่บุตรหลานข้าราชการบางหน่วยงานที่ให้สิทธิ์แก่ทายาทเข้ารับราชการเป็นกรณีพิเศษได้ถ้าพ่อหรือแม่ได้ทำคุณงามความดีแก่ประเทศชาติจนถึงกับตนเองต้องมาเสียชีวิตในขณะปฏิบัติหน้าที่ ครอบครัวก็อุ่นใจ มีหลักประกันที่ทำให้สามารถทุ่มเทให้กับงานอย่างไม่คิดชีวิต

ส่วนข้อเสียนั้นจะเห็นได้ว่า ระบบอุปถัมภ์ (The patron-client system) ขัดกับระบบคุณธรรม (The merit system) เพราะระบบคุณธรรมเป็นระบบที่ใช้ความรู้ความสามารถซึ่งก็สอดคล้องกับความชอบธรรมทางอำนาจของแม็กซ์เวเบอร์ (Max Weber) ที่เรียกว่า Legal-rational authority ส่วนระบบอุปถัมภ์นั้นอาจจะใกล้เคียงกับ Traditional authority ของแม็กซ์เวเบอร์ เช่นเดียวกัน(ระบบอุปถัมภ์ ผลในทางบวกและทางลบ, ออนไลน์) เนื่องจากความสัมพันธ์ระหว่างผู้อุปถัมภ์และผู้อยู่ใต้อุปถัมภ์เป็นความสัมพันธ์ที่พึ่งพาซึ่งกันและกัน แต่ไม่ได้เท่าเทียมกัน แต่ที่สำคัญอยู่ที่ปัจจัยอื่นๆ เป็นส่วนประกอบ และบ่อยครั้งประเด็นเรื่องความรู้ความสามารถก็ถูกตัดออก เพราะมีการเน้นถึงความเป็นพรรคเป็นพวก และความจงรักภักดีมากกว่าความรู้ความสามารถ เช่น เป็นญาติกัน จบมหาวิทยาลัยเดียวกัน หรือมาจากภูมิภาคเดียวกัน เป็นต้น ทั้งหมดนี้เป็นจุดด้อย ซึ่งอาจจะขัดขวางการพัฒนา

5. แนวทางการนำระบบอุปถัมภ์ไปใช้ในการแก้ไขและพัฒนาสังคมสงฆ์

5.1 ระบบอุปถัมภ์กับการแก้ไขปัญหาและพัฒนาระดับศาสนา

ปัญหานี้มุ่งถึงความขัดแย้งกันระหว่างศาสนา การใช้ความรุนแรง สงครามศาสนา การรุกรานจากศาสนาอื่น ทั้งทางด้านการใช้กำลัง ความรุนแรง หรือด้านการเปลี่ยนแปลง บิดเบือนคำสอน เพื่อผลประโยชน์ของศาสนาตนเอง ประเทศไทยเราโชคดีครับ ไม่มีปัญหาที่รุนแรงถึงระดับนี้ ถึงจะมีก็น้อย พูดได้ไม่ชัดเจนนัก แต่แม้จะไม่มีความรุนแรงถึงขนาดฆ่าฟันกัน แต่เราก็มักจะได้ยินกระบวนการทำลายพระพุทธศาสนาแบบต่างๆ เช่น กลยุทธ์นารีพิฆาต ที่เกิดขึ้นกับพระสงฆ์ที่มีชื่อเสียง มีผู้นับถือมาก การใช้นโยบายทางการเมืองเพื่อส่งเสริมสนับสนุนศาสนาตนจนมีผลกระทบมาถึงพระพุทธศาสนา ดังนั้นการนำระบบอุปถัมภ์ในหมู่มิตรสหาย ที่เน้นถึงความเป็นมิตรสหายด้วยการตั้งตนแห่งความเป็นกัลยาณมิตร ต่อกันและกันมาใช้จะสร้างความสัมพันธ์ที่ดีอย่างลึกซึ้งก่อให้เกิดการช่วยเหลือเกื้อกูลกันหรือเป็นที่พึ่งซึ่งกันและกันและช่วยเสริมสร้างฐานะทางสังคมและเศรษฐกิจสูงกว่าเดิมด้วยการให้ความช่วยเหลือแก่เพื่อนผู้ด้อยฐานะ

อย่างสม่ำเสมอ เพื่อนต่างศาสนาผู้ที่ได้รับความอุปถัมภ์ทางด้านวัตถุก็จะตอบแทนด้วยความจงรักภักดี การรู้จักบุญคุณ คอยป้องกันเพื่อนผู้ให้ความอุปถัมภ์ด้วยวิธีการต่างๆ ตามสติปัญญาและความสามารถที่ตนมีอยู่

5.2 ระบบอุปถัมภ์กับการแก้ไขปัญหาและพัฒนาระดับพระธรรมวินัย

ปัญหานี้เป็นปัญหาสำคัญอันดับที่หนึ่งในทางพระพุทธศาสนาเพราะมีความเกี่ยวข้องกับเนื้อตัวของพระพุทธศาสนาโดยตรง เป็นการเกี่ยวข้องกับการบิดเบือนพระธรรมวินัย พระไตรปิฎก เป็นเสมือนสนิมที่เกิดแต่เนื้อใน กัดกร่อน สร้างความเสียหายกับพระพุทธศาสนาได้มากกว่า ปัญหาด้านพระธรรมวินัยนี้ เป็นปัญหาใหญ่ในปัจจุบัน มีการบิดเบือนพระธรรมคำสั่งสอน บิดเบือนพระไตรปิฎก เพื่อผลประโยชน์ของตนและพวกพ้องโดยอ้างว่าเป็นการเผยแพร่พระศาสนา ซึ่งส่วนใหญ่เป็นการกระทำของพระภิกษุในพระพุทธศาสนาเสียเอง ก่อให้เกิดความเข้าใจผิดในพระธรรมวินัย ในพระพุทธศาสนาก็จะมีมากขึ้นตามไปด้วย ดังนั้นหลักระบบอุปถัมภ์ที่ควรนำมาใช้ในการแก้ไขปัญหานี้คือ ระบบอุปถัมภ์ในหมู่ญาติ เพราะควรที่จะรู้จักหน้าที่ให้ความเคารพอย่างยิ่ง เปรียบเสมือนการเคารพบุพการีผู้มีพระคุณ รู้จักหน้าที่ รู้จักหลักการ รู้จักแนวปฏิบัติให้เป็นไปตามความถูกต้อง ดีงามทุกประการ

5.3 ระบบอุปถัมภ์กับการแก้ไขปัญหาและพัฒนาระดับองค์กรปกครองกำกับดูแล และเครื่องมือที่ใช้ในการปกครอง

ปัญหานี้เป็นปัญหาใหญ่ในระดับประเทศ แยกย่อยออกเป็น 4 ส่วน คือ องค์กรปกครองสงฆ์ องค์กรกำกับดูแลภาครัฐ หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง และ พ.ร.บ.คณะสงฆ์ กฎ ระเบียบ คำสั่ง และกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ซึ่งปัญหานี้เป็นปัญหาเป็นปัญหาที่ทำให้ระบบอุปถัมภ์มีความยั่งยืนมากที่สุด เพราะด้วยระบบการบริหารจัดการในองค์กรเอง ดังนั้นแนวทางในการพัฒนาแก้ไขปัญหาด้วยระบบอุปถัมภ์จึงควรนำระบบอุปถัมภ์ในองค์กรต่างๆ มาใช้อย่างเป็นธรรมเพื่อลดปัญหาการถูกมองในแง่ลบว่า การบริหารงานองค์กรขาดประสิทธิภาพ แต่อย่างไรก็ตามถ้าการใช้ระบบอุปถัมภ์แบบนี้มากเกินไปก็อาจจะทำให้เกิดความระส่ำระสาย เกิดการเสียขวัญกำลังใจในการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานผู้อยู่นอกวงอุปถัมภ์ได้เช่นกัน สิ้นความศรัทธาต่อตัวผู้บริหารและองค์กรก็เป็นไปได้

5.4 ระบบอุปถัมภ์กับการแก้ไขปัญหาและพัฒนาระดับองค์กร(วัด)

ตามบทบาทภาระหน้าที่ที่วัดต้องดำเนินการนั้นมีภารกิจในการบริหารจัดการ 6 ด้าน คือ ด้านการปกครอง ด้านการเผยแผ่ ด้านการศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านสาธารณูปการ ด้านสาธารณสงเคราะห์ จากภารกิจดังกล่าว วัดที่จะทำตามได้ ก็จะมีแต่เพียงวัดใหญ่ๆ ที่มีปัจจัยด้านการบริหารจัดการครบถ้วน หรือเพียงพอต่อการจัดการที่มีคุณภาพ ซึ่งวัดที่มีศักยภาพเหล่านี้ ยังมีจำนวนน้อยมาก เพราะมีข้อจำกัดหลายอย่าง เช่นงบประมาณ ที่ใช้ในการบริหารจัดการไม่เพียงพอ วัดไม่ได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐเลยมีก็น้อยมาก ไม่เพียงพอ วัดที่จะมีงบประมาณมาก และเกิดการจัดการงบประมาณที่ไม่มีประสิทธิภาพ ทำให้เกิดปัญหาต่างๆ ตามมาอีกมาก บุคลากร เริ่มตั้งแต่เจ้าอาวาส ไม่มีความรู้ในการบริหารจัดการ พระภิกษุ สามเณร ภายในวัด ไม่มีคุณภาพ ไม่ได้รับการศึกษาเล่าเรียนอย่างที่ควรจะเป็น ดังนั้นแนวทางในการพัฒนาแก้ปัญหาโดยการนำระบบอุปถัมภ์มาใช้ ที่น่าจะได้ผลที่สุดคือ ระบบอุปถัมภ์ในหมู่ญาติ เพราะองค์กรมีความใกล้ชิดกับคนส่วนมาก การให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลแบบเครือญาติจึงเป็นความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์ที่สร้างความเจริญ ความศรัทธาต่อองค์กรได้ดี และน่าจะเป็นระบบที่คงทนถาวรด้วย นอกจากนี้ยังต้องใช้

ระบบอุปถัมภ์ในหมู่มิตรสหาย ความเป็นเพื่อนที่คอยช่วยเหลือเกื้อกูลกันและกันความสัมพันธ์ฉันท์เพื่อนก็จะแน่นแฟ้นยิ่งขึ้นจนถึงขั้นกลายเป็นญาติสนิทกันก็ได้ และระบบอุปถัมภ์ในองค์กรอย่างยุติธรรม เพื่อป้องกันการถูกมองในแง่ลบเรื่องการบริหารจัดการที่ขาดประสิทธิภาพ ลดความระส่ำระสายที่จะเกิดแก่องค์กร

5.5 ระบบอุปถัมภ์กับการแก้ไขปัญหาและพัฒนาระดับบุคคล(พระภิกษุ, สามเณร, พุทธศาสนิกชน)

ปัญหาที่เกี่ยวเนื่องกับพระพุทธศาสนาในเมืองไทย ต้องมองในลักษณะขององค์รวม เริ่มตั้งแต่บริบททางสังคมของไทยก่อนที่พระพุทธศาสนาจะเผยแผ่เข้ามามีการนับถือผีสางเทวดา เครื่องรางของขลัง พิธีกรรมต่างๆ เช่น พิธีกรรมทางศาสนาพราหมณ์ที่เข้ามาเผยแผ่ก่อน เมื่อพระพุทธศาสนาเข้ามาจึงไม่ได้เข้ามาแบบบริสุทธิ์ มีการประยุกต์ผสมผสานกับลัทธิความเชื่อเดิม จนเป็นพุทธศาสนาแบบไทย เท่าที่เราเห็นแต่เท่าที่ผ่านมาทุกยุคทุกสมัย ส่วนเรื่องความประพฤติของพระภิกษุสามเณร ก็เป็นปัญหาเกิดจากตัวบุคคลที่สั่งสมมา รวมทั้งปัญหาสังคมในทุกระดับชั้น ผู้ที่เข้ามาบวชก็คือ คนที่มาจากสังคมปัจจุบัน ผ่านระบบครอบครัว โรงเรียน มหาวิทยาลัย วัด ในรูปแบบต่างๆ ตามสิ่งแวดล้อมของตน เข้ามาบวชย่อมต้องมีอุปนิสัยเดิมติดเข้ามาด้วย จะให้สมบูรณ์แบบ ในแทบทุกเรื่องย่อมเป็นไปไม่ได้ แต่อย่างไรก็ตามผู้ชื่อว่าเป็นพระภิกษุในทางพระพุทธศาสนาแล้วจำเป็นต้องมีความประพฤติสมบูรณ์ถูกต้องตามพระวินัย หากแต่ทุกคนที่เข้ามาบวช ก็อยู่ในฐานะที่ต้องฝึกฝนปฏิบัติตนเพื่อพัฒนาตัวเองให้ดีขึ้น แต่จะได้มากน้อยก็ย่อมขึ้นอยู่กับพื้นฐานของแต่ละคนดังนั้นการมองปัญหาการประพฤติผิดพระธรรมวินัยของพระภิกษุสามเณร ในปัจจุบันจึงเป็นปัญหาที่วิกฤตที่สุด เพราะพระภิกษุสามเณรเป็นตัวแทนของพระรัตนตรัย ความศรัทธาของประชาชนที่มีต่อพระพุทธศาสนานั้น ส่วนหนึ่งมาจากการประพฤติปฏิบัติของพระภิกษุสามเณร หากท่านเหล่านั้นประพฤติผิดต่อพระธรรมวินัยแล้ว ย่อมมีผลต่อศรัทธาของประชาชนอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ปัญหาการประพฤติผิดพระธรรมวินัยของพระภิกษุสามเณรนั้นจึงเกิดขึ้นกับตัวบุคคล ดังนั้นแนวทางในการพัฒนาแก้ปัญหาโดยการนำระบบอุปถัมภ์มาใช้ ที่น่าจะได้ผลที่สุด คือ ระบบอุปถัมภ์ในหมู่ญาติ เพราะบุคคลเองควรมีความเคารพยำเกรงในพระธรรมวินัย และผู้ใกล้ชิดทั้งอุปัชฌาย์อาจารย์ เปรียบเสมือนบุตรกลัวบิดามารดา และต่างต้องให้การช่วยเหลือเกื้อกูลแบบเครือญาติเป็นการปลูกศรัทธาปสาทะแก่ผู้พบเห็นโดยทั่วไปด้วยนอกจากนี้ยังต้องใช้ระบบอุปถัมภ์ในหมู่มิตรสหาย ความเป็นเพื่อนที่คอยช่วยเหลือเกื้อกูลกันและกันสร้างความสัมพันธ์ฉันท์เพื่อน ตามหลักกัลยาณมิตรจนถึงขั้นกลายเป็นญาติสนิทกันก็ได้ และระบบอุปถัมภ์ในองค์กรอย่างยุติธรรมเพื่อป้องกันการถูกมองในแง่ลบเรื่องการบริหารจัดการที่ขาดประสิทธิภาพ ลดความระส่ำระสายที่จะเกิดแก่องค์กรด้วยการศึกษาเล่าเรียนทั้งทางโลกและทางธรรมให้แตกฉาน เพื่อเกื้อกูลแก่การปฏิบัติธรรมของตนเองและผู้อื่น

6. สรุป

จากสภาพปัญหาของคณะสงฆ์ท่ามกลางระบบอุปถัมภ์นั้น สามารถจัดกลุ่มทางสายสัมพันธ์ในชุมชนแบบแนวตั้ง 3 ทาง คือ 1)ความสัมพันธ์มีความร่วมมืออย่างดี 2)แตกแยกเป็นก๊กในชุมชน 3)มีความสัมพันธ์อย่างดีระหว่างหัวหน้าชุมชนและนักการเมืองที่เป็นผู้นำ จากความสัมพันธ์ 3 ระดับนี้ ทำให้เกิดโครงสร้างทางการปกครองระหว่าง ผู้บังคับบัญชา พระสงฆ์และประชาชนในชุมชนที่ทำให้เกิดความสัมพันธ์ มิตรภาพ เสถียรภาพ ทั้งในทางบวกและทางลบโดยผ่านรูปแบบการกระจายอำนาจต่างๆ ดังนั้น ระบบอุปถัมภ์ในสังคม

ไทยจึงมีแนวคิดที่เน้นลักษณะความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์ที่เน้นการยอมรับถึงความแตกต่างในเรื่องฐานะของบุคคล การเน้นการพึ่งผู้อื่นและการยึดมั่นตัวบุคคล ในปัจจุบันสังคมสงฆ์ก็มีการนำระบบนี้มาใช้จนก่อให้เกิดปัญหาสะสมมายาวนาน ทำให้พระสงฆ์ที่อุดมด้วยกิเลสตัณหา ด้วยต้องการเพียง เงิน ชื่อเสียง อำนาจ สมณศักดิ์ความยกย่องเชิดชูทางสังคมจนทำให้เกิดระบบอุปถัมภ์แทรกซ้อนในการทำงานทำให้ขาดบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถจนไม่สามารถพัฒนาอะไรให้ก้าวหน้าได้ทำให้การบริหารสงฆ์ล้มเหลว ประชาชนเริ่มขาดความศรัทธา เชื่อมั่น ในพระศาสนา แนวทางในการแก้ไขคือการที่รู้จักใช้ระบบอุปถัมภ์อย่างยุติธรรม ใน 5 ประเด็น 1) ระดับศาสนา 2) ระดับหลักพระธรรมวินัย 3) ระดับองค์กรปกครองที่มีส่วนกำกับดูแลทั้งภาครัฐและเอกชน 4) ระดับองค์กร และ 5) ระดับบุคคล ซึ่งแนวทางของระบบอุปถัมภ์ที่ควรนำมาใช้ในการแก้ปัญหาในสังคมสงฆ์ ได้แก่ 1) ระบบอุปถัมภ์ในหมู่ญาติ 2) ระบบอุปถัมภ์ในหมู่มิตรสหาย 3)ระบบอุปถัมภ์ในองค์กร แต่ระบบอุปถัมภ์ที่ดีต้องถูกนำมาใช้ด้วยความยุติธรรมจึงจะเกิดประโยชน์สูงสุดต่อองค์กรได้

7. เอกสารอ้างอิง

ถวิล อรัญเวศ. (2560). **ระบบคุณธรรมและระบบอุปถัมภ์.** สืบค้นเมื่อ 6 กันยายน 2561. จาก http://thawin09.com/2017/01/blog-post_904.html

พงษ์ศักดิ์ ขำเพชร. (2540). **เครือข่ายระบบอุปถัมภ์: ศึกษาเฉพาะกรณีมือปืนรับจ้าง.** วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญามานุษยวิทยามหาบัณฑิต สาขามานุษยวิทยา. บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงฺคปญฺโญ). (2540). **เอกสารประกอบคำบรรยาย เรื่องการคณะสงฆ์และการศาสนา.** กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ระบบอุปถัมภ์ ผลในทางบวกและทางลบ. สืบค้นเมื่อ 6 กันยายน 2561. จาก http://www.siamrath.co.th/web/

สุภัชชา พันเลิศพานิชย์. (2557). **ลักษณะสงฆ์กับระบบอุปถัมภ์.** สืบค้นเมื่อ 6 กันยายน 2561. จาก https://www.gotoknow.org/posts/570223

อมรา พงศาพิชญ์ และปรีชา คุวินทร์พันธุ์. (2545). **ระบบอุปถัมภ์.** พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Kurian, George Thomas. (2011). **The encyclopedia of political science.** Washington : CQ Press.

วัฒนธรรมทางคติธรรมของชุมชนลุ่มแม่น้ำโขง
Cultural Legislation of the Mekong River Basin

พระไพรวัน มาลาวง[1], พระมหาดาวสยาม วชิรปัญโญ[2]
Phra Phaivanh Malavong[1], Phramaha Daosayam Vajiranano[2]
E-mail : phaivanh979@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้เป็นการนำเสนอชาวพุทธสองฝั่งลุ่มน้ำโขงมีความเชื่อและนับถือภูตผี วิญญาณ สิ่งเหนือธรรมชาติ แต่ต่อมาเมื่อพระพุทธศาสนาได้เผยแผ่เข้ามา ประชาชนได้นับถือพระพุทธศาสนา เป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของประชาชนสองฝั่งโขง ผู้ปกครองยังมีแนวคิดที่ใช้พระพุทธศาสนาเป็นเครื่องมือในการควบคุมประชาชน และรวบรวมคนที่มาจากเผ่าต่างๆ ให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน พระสงฆ์มีบทบาทหน้าที่นอกเหนือจากเผยแผ่พระธรรมคำสั่งสอนแล้ว ยังมีบทบาทในการช่วยฝ่ายอาณาจักรในเรื่องของการเมืองการปกครอง วัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนาของชุมชน 2 ฝั่งโขง วัฒนธรรมทางคติธรรม เกิดจากความเชื่อหรือคติธรรมดั้งเดิมมีทั้งแบบพุทธ พราหมณ์ ผี เจ้า เทพ รวมทั้งเชื่อว่าเทวดาอารักษ์จะท้าหน้าที่ดูแลให้ความคุ้มครองป้องกันภัยแก่ผู้ประพฤติดี เทวดาอารักษ์ยังอาจสิงสถิตอยู่ตามต้นไม้ใหญ่เพื่อดูแลป่า คุ้มครอง แม่น้ำ และทรัพยากรธรรมชาติต่างๆ จากความเชื่อดังกล่าวท้าให้สังคมวัฒนธรรมหลายแห่ง ให้ความเคารพยำเกรงแก่ป่าไม้ แม่น้ำ จึงรักษาทรัพยากรเหล่านั้นดุจผู้มีพระคุณ

คำสำคัญ : วัฒนธรรม; คติธรรม; ชุมชนลุ่มแม่น้ำโขง

ABSTRACT

This article is a presentation. The two Buddhists of the Mekong River have faith and respect the supernatural. But later, when Buddhism was propagated. The people have respect for Buddhism. It is the anchor of the people of the Mekong. Parents also have the idea of using Buddhism as a tool to control the people. And gather people from different tribes. To be one. Priests have a different role than missionaries. It also plays a role in

---

[1,2] มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

[1,2] Mahachulalongkornrajavidyalay University Khon Kaen Campus, Thailand.

* ได้รับบทความ: 11 มิถุนายน 2562; แก้ไขบทความ: 15 ตุลาคม 2562; ตอบรับการตีพิมพ์: 15 พฤศจิกายน 2562

Received: June 11, 2019; Revised: October 15, 2019; Accepted: November 15, 2019

helping the kingdom in matters of politics. Buddhist culture of the two rivers. From the original beliefs and ethics, there are both Buddhists, Brahmins, gods, goddesses, and also believe that angels are responsible for guarding the protection of good deeds. Angel Arak may also lurk in the trees to protect the forest, protect the river and natural resources. From this belief, many cultures are challenged. Respecting the forest, the river maintains such resources as a benefactor.

Keywords : Culture; Morality; Mekong River Basin

1. บทนำ

วัฒนธรรมที่ปรากฏในบริเวณแม่น้ำโขงมีประวัติศาสตร์ความเป็นมาที่ยาวนาน ที่ถูกบันทึก และบอกเล่าในรูปแบบของนิทานพื้นบ้าน ตำนาน พงศาวดาร จดหมายเหตุ ตลอดจนบันทึกทางประวัติศาสตร์ต่างๆ ที่จารึกเป็นลายลักษณ์อักษร บอกเล่าความเป็นมาของชนชาติลาว กำเนิดชาติลาว การอพยพโยกย้ายจนกระทั่งรวบรวมก่อตั้งเป็นอาณาจักร มีความรุ่งเรือง และยิ่งใหญ่อาณาจักรหนึ่งในภูมิภาคนี้ มีชื่อว่าอาณาจักรล้านช้าง หรือนครศรีสัตนาคนะหุต เป็นอาณาจักรที่มีความยิ่งใหญ่รัฐหนึ่งในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เช่นเดียวกับสุโขทัยและอยุธยาของประเทศไทย ตามพงศาวดารลาวได้กล่าวว่า อาณาจักรล้านช้างเริ่มก่อตั้งขึ้นในสมัยขุนลอ โดยพระองค์ได้เข้ายึดเมืองชวา (หลวงพระบาง) จากขุนกันราง และได้จัดตั้งเมืองชวาขึ้นเป็นราชธานีของล้านช้างในปี พ.ศ. 1300 แล้วได้เปลี่ยนชื่อจากเมืองชวาเป็น “เมืองเชียงทอง” ตั้งแต่นั้นมา ชนชาติลาวก็เริ่มอพยพเข้ามาอาศัยอยู่ในดินแดนล้านช้างกันมากขึ้น ซึ่งภายหลังจากรัชกาลของขุนลออาณาจักรล้านช้างก็ได้มีกษัตริย์ปกครองต่อมาอีกหลายพระองค์ จนกระทั่งมาถึงสมัยของพระเจ้าฟ้างุ้ม (พ.ศ. 1896-1916) เป็นระยะที่อาณาจักรล้านช้างขยายอาณาเขตแผ่อิทธิพลออกไปอย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะในปี พ.ศ.1904 อาณาเขตของล้านช้างได้ขยายมากขึ้นจนสามารถผนวกดินแดนที่เรียกว่า “อีสาน” ของไทยในปัจจุบันบางส่วนเป็นส่วนหนึ่งของอาณาจักรล้านช้าง (ทองสืบ ศุภมาร์ก, 2528 : 33) กฎระเบียบ และคำสอนต่างๆ ที่ใช้ประพฤติปฏิบัติ และเล่าสืบทอดกันมาจากบรรพบุรุษในสมัยอดีตนั้น เริ่มบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรในระหว่างปลายคริสต์ศตวรรษที่ 15 ถึงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 16 จารึกทางพุทธศาสนา การเรียบเรียงตำนาน และประมวลกฎหมายเริ่มแพร่หลายในสมัยไร่เรี่ยกัน ปรากฏการณ์ทางวัฒนธรรมเช่นนี้อาจจะเป็นผลสะท้อนของพัฒนาการทางการเมืองในขณะนั้น กล่าวคือ อาณาจักรล้านช้าง คงจะเจริญเติบโตอย่างรวดเร็วจึงสามารถขยายอิทธิพลทางการเมือง โดยเข้าปกครองกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ได้มากกว่าสมัยสถาปนาอาณาจักร ภายใต้สถานการณ์ดังกล่าว การเรียบเรียงตำนาน และประมวลกฎหมายนั้นน่าจะเป็นประโยชน์ไม่น้อย เพื่อสร้างความชอบธรรมแก่สถาบันกษัตริย์ ในการปกครองราษฎร และการรักษาความเป็นระเบียบเรียบร้อยของสังคม (โยชิยูกิ มาซูฮารา, 2546 : 77-78)

ในสมัยปัจจุบันวัฒนธรรมของชาวพุทธ 2 ฝั่งโขง มีวัฒนธรรมที่เกี่ยวเนื่องกับการดำรงชีวิตที่สะท้อนผ่านกิจกรรมทางศาสนาของชาวลาว พระพุทธศาสนาได้ก่อให้เกิดความเป็นปึกแผ่นในสังคมชาวพุทธเป็นพื้นรากฐานของวัฒนธรรม ประเพณี ความคิด ความเชื่อ พิธีกรรมและวันสำคัญต่างๆ เช่น ประเพณี

ทำบุญธาตุหลวง และพระธาตุพนมอันเป็นประเพณี และยังมีศิลปวัฒนธรรม ประติมากรรมสถาปัตยกรรมทางพุทธศาสนามากมาย ล้วนมีคุณค่าทางด้านประวัติศาสตร์ และศิลปกรรมเป็นอย่างมาก นอกจากนั้นพระพุทธศาสนายังมีบทบาทในการสงเคราะห์ช่วยเหลือประชาชนในด้านต่างๆ เช่น ในชุมชน พระสงฆ์เป็นที่พึ่งของชุมชนในด้านการให้คำปรึกษา วัดเป็นศูนย์กลางแห่งการศึกษาวัดเป็นศูนย์กลางของชาวบ้านและทางราชการ เป็นต้น ซึ่งวัฒนธรรมเหล่านี้ส่วนใหญ่จะเป็นกิจกรรมเกี่ยวกับคติทางพระพุทธศาสนาและบางส่วนก็เป็นกิจกรรมทางศาสนาพราหมณ์ (โยซิยูกิ มาซูฮารา, 2546 :79) ฮีตสิบสองจึงเป็นเครื่องมือควบคุมสังคม โดยการกำหนดให้ราษฎรทำบุญทุกเดือน ซึ่งผลของการทำบุญคือราษฎรได้เข้าวัดเพื่อฟังธรรมได้นำหลักธรรมที่ได้ฟังมาปฏิบัติ และการทำพิธีกรรมต่างยังช่วยส่งเสริมให้เกิดความสามัคคีในการรวมตัวกันเพื่อปฏิบัติพิธีกรรม ซึ่งเป็นการลดความแตกแยกระหว่างกลุ่มคนได้อีกทางหนึ่ง คอง คือแบบแผนและแนวทางในการดำเนินชีวิตของคนในสังคมภายใต้คติทางพระพุทธศาสนาและค่านิยมของสังคม โดยมุ่งเน้นไปในทางจริยธรรมและระเบียบแบบแผนให้แก่คนในสังคม

2. วัฒนธรรมทางคติธรรม

วัฒนธรรมทางคติธรรมเป็นแนวคิดหรือคติในการดำรงชีวิตซึ่งอาจจะได้มาจากสุภาษิต คำสั่งสอน คติความเชื่อต่างๆ หรือคติต่างๆที่ได้มาจากวรรณกรรม ความเชื่อของแต่ละท้องถิ่น เกิดจากปัญหาการดำเนินชีวิตประจำวัน เช่น เมื่อชีวิตถึงคราววิบัติ เกิดโรคภัยไข้เจ็บ เกิดภัยธรรมชาติปัญหาเหล่านั้นเกินขีดความสามารถที่คนธรรมดาจะแก้ไขได้ คนจึงสร้างความเชื่อว่าน่าจะมีอำนาจลึกลับเหนือธรรมชาติบันดาลให้เป็นไปเช่นนั้น เช่นอำนาจของเทพเจ้า ภูตผีปีศาจ วิญญาณ เป็นต้นดังนั้น เพื่อป้องกันภัยพิบัติที่จะเกิดกับตน มนุษย์จึงบูชาบวงสรวงอ้อนวอนขอความช่วยเหลือจากอำนาจลึกลับ โดยเชื่อว่า ถ้าบอกกล่าวเหนือทำให้สิ่งที่มีอำนาจนั้นพอใจอาจจะช่วยให้ปลอดภัยเมื่อพ้นภัยก็ยินดีแสดงความรู้คุณด้วยการเช่นสรวงบูชาหรือประกอบพิธีกรรมต่างๆ แต่ละสังคมต่างมีความเชื่อเป็นมรดกสืบต่อมาจนถึงปัจจุบัน

ชุมชน 2 ฝั่งโขงตั้งแต่ยุคโบราณถือเป็นชาติพันธุ์หนึ่งของชนชาติไทยที่ตั้งถิ่นฐานอยู่บนดินแดนที่ราบสูง ซึ่งตั้งอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย จากตำนานการสร้างพระธาตุพนม หลักฐานที่ปรากฏอยู่ใน “อุรังคธาตุ” หรือ “อุรังคนิทาน” สันนิษฐานว่า ในอดีตกาลอันยาวนานนั้น คนอีสานได้มีพัฒนาการของวัฒนธรรม การศึกษา การปกครอง การสร้างบ้าน การแปลงเมือง เป็นอย่างดีนับว่าเป็นชนชาติหนึ่งที่มีบรรพบุรุษ เคยมีอารยธรรมสูงเด่นมาแล้วเป็นเวลาหลายศตวรรษทีเดียวทั้งนี้จากหลักฐานการค้นคว้าทั้งด้านโบราณคดี ตำนาน และอื่นๆ ซึ่งล้วนแต่เป็นหลักฐานที่น่าเชื่อถือทั้งนั้น (อุดม บัวศรี, 2546 : 19) ดินแดนชุมชน 2 ฝั่งโขงมีความอุดมสมบูรณ์ด้วยป่าไม้ ชุมชน 2 ฝั่งโขงจึงต้องพึ่งพาอาศัยป่าไม้และธรรมชาติเพื่อการดำรงชีวิต โดยการทำเกษตรกรรมเป็นอาชีพหลัก ทำนา ทำสวน เลี้ยงสัตว์ บางปีสภาพดินฟ้าอากาศไม่เอื้ออำนวยต่อการเพาะปลูก เกิดภัยธรรมชาติ แห้งแล้ง จึงทำให้เกิดความเกรงกลัวต่ออำนาจเหนือธรรมชาติลึกลับ เมื่อมีภัยอันตรายอันน่าสะพรึงกลัวเกิดขึ้น จึงเกิดความสะทกสะท้านลังเลสงสัยในเพื่อความปลอดภัยของชีวิต เป็นเหตุให้เกิดความเชื่อเรื่องผีสาง นางไม้เทวดาอารักษ์ มีการบูชา อ้อนวอนเพื่อหวังให้ป้องกันรักษา ให้เกิดความปลอดภัย การอ้อนวอนบูชาเจ้าป่าเจ้าเขา ซึ่งเชื่อกันว่า มีเทวดาอยู่ทั่วไป หวังจะให้คุ้มครองและรักษาชีวิตของตน เพื่อความอยู่รอดแห่งชีวิตจึงเกิดคติความเชื่อ เพื่อพ้นภัยอันตรายจึงเกิด

คติความนับถือ เพื่อความเป็นอยู่สบายจึงเกิดคติความเลื่อมใส (พระอริยานุวัตรเขมาจารีเถระ, 2536 : 5)

การนับถือศาสนาของชนชาวสองฝั่งโขง โดยมีคำกล่าวของไทยอยู่บทหนึ่งว่า พุทธกับไสยย่อมอาศัยกัน พุทธ ในที่นี้หมายถึง พุทธศาสนา ไสย หมายถึง ลัทธิอันเนื่องด้วยเวทมนต์คาถา ซึ่งถือว่าได้มาจากอินเดีย ถ้าเป็นตำราว่าด้วยเรื่องนี้เรียกว่าไสยศาสตร์ไสย และ ไสยศาสตร์ สองคำนี้ ใช้เป็นสามัญแทนกันได้ หมายถึงความเชื่อและความรู้ เนื่องด้วยสิ่งลึกลับอยู่เหนือธรรมชาติ ซึ่งไม่สามารถจะทราบและพิสูจน์ได้ ด้วยเหตุผลทางวิทยาศาสตร์ เช่นเรื่องผีสางเทวดา เรื่องความขลังความศักดิ์สิทธิ์ และรวมทั้งเรื่องโชคลางด้วย และชนชาวไทยหรือกล่าวอย่างทั่วไป ไม่ว่าชนชาวไร ทั้งที่เจริญแล้วและยังไม่เจริญ ย่อมมีความเชื่อเรื่องไสยศาสตร์เป็นส่วนมาก จะแตกต่างกันในทางเปรียบเทียบ ก็ที่มีความเชื่อมาก หรือเชื่อน้อยกว่ากันเท่านั้นและความเชื่อนี้ ไม่ใช่มีอยู่ในหมู่ชนที่เรียกกันว่าพวกชาวบ้านเท่านั้น แม้คนที่เรียกว่าชั้นปัญญาชนก็มีความเชื่ออยู่เหมือนกัน เพราะฉะนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่า เดิมทีเดียวเราถือผีทั้งนั้น ไม่ใช่แต่เราเท่านั้นถึงใครๆ จะเป็นจีน เป็นแขกเป็นฝรั่ง หรือเป็นชนชาติใดภาษาใด ก็ถือผีเป็นสรณะมาก่อนด้วยกัน ตลอดจนถือของขลังของศักดิ์สิทธิ์และโชคลางด้วย ถึงเดี๋ยวนี้ก็ยังนับถือกันอยู่ จะต่างกันระหว่างชนชาติหรือผู้ที่ถือ ก็ที่มีลักษณะประณีตหรือหยาบกว่ากัน อันเป็นเรื่องปลีกย่อยเท่านั้น หาใช่ต่างกันด้วยมูลฐานแห่งความเชื่อไม่ (พระอริยานุวัตรเขมาจารีเถระ, 2536 : 73)

3. คติธรรมดั้งเดิมของชุมชน 2 ฝั่งโขง

จากการศึกษาที่ผ่านมา พบว่า ชุมชน 2 ฝั่งโขงมีคติธรรมดั้งเดิมการคือการนับถือผีหรือเทพเจ้า เป็นเพราะว่าเรื่องการนับถือผีของมาแต่เดิมจากอินเดียและลังกาซึ่งติดพ่วงท้ายเข้ามาด้วยคติความเชื่อของชาวอีสานจึงมีทั้งแบบพุทธ พราหมณ์ ผี เจ้า เทพ ผีปอบ ผีฟ้า ผีแถน ผีปู่ ตา เป็นต้น นอกจากนี้ก็พบว่าคติธรรมดั้งเดิมในเรื่องเทพเทวดาหรือเทพเจ้าด้วยซึ่งเชื่อว่าความเชื่อเหล่านี้น่าจะได้รับอิทธิพลมากจากลัทธิพราหมณ์ของอินเดียนั่นเอง คติความเชื่อที่สืบทอดกันมา จึงกลายมาเป็นพิธีกรรมต่างๆ ที่ใครไม่ควรลบหลู่ดูหมิ่น เพราะพิธีกรรมต่างๆ เหล่านี้ ล้วนเกิดขึ้นเพื่อการสร้างขวัญกำลังใจ ในการประกอบกิจการและวิถีการดำรงอยู่ของชีวิตมนุษย์ชาวอีสานมีความเชื่อเกี่ยวกับเทพเจ้า เทวดา โดยเฉพาะอย่างยิ่งมีความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องพระยาแถนและพญานาค ซึ่งถือเป็นตัวแทนของเทพชั้นสูงที่ชาวอีสานนับถือมาช้านาน (พระยาอนุมานราชธน, 2532 : 71)

1. ความเชื่อเรื่องพระยาแถน

ความเชื่อเรื่องพระยาแถนของกลุ่มชาติพันธุ์ในสังคมกลุ่มวัฒนธรรมพื้นบ้านภาคอีสาน มีความเชื่อว่าพระยาแถนมีบทบาทมากมายต่อมนุษยชาติเช่นการสร้างโลกจัดให้มนุษย์อยู่ร่วมกันอย่างมีกฎเกณฑ์กฎการลงโทษเป็นต้นส่วนบทบาทที่กลุ่มชาติพันธุ์ไทย-ลาว ชาวอีสานมีต่อพระยาแถนเช่นความเคารพขอฝนเพื่อทำไร่ไถนาอ้อนวอนให้ช่วยเหลือเมื่อเจ็บป่วยเป็นต้นทั้งหมดนี้คือความเชื่อของพวกเขาที่มีต่อพระยาแถน นอกจากนี้ยังสรุปบทบาทของพระยาแถนไว้ อีก โดยสามารถแยกบทบาทออกเป็น 2 ประเภทคือ แถนหลวง และ แถนบริวาร

(1) แถนหลวง คำว่า “แถนหลวง” หมายถึงเทพเจ้าผู้สร้างโลกสร้างสรรพสิ่งในโลกและคำนี้มีชื่อเรียกในนิทานเรื่องขุนบรมว่า “แถนฟ้าขื่น” แต่ในพงศาวดารล้านช้างเรียกว่า “พระยาแถนหลวง”

(กรมศิลปากร, 2506: 140) พระยาแถนหลวงหรือแถนฟ้าขึ้นมีความหมายตรงกัน กล่าวคือพระยาแถน ได้แก่ เทพเจ้าหรือพระเจ้าผู้ยิ่งใหญ่สูงสุดเปรียบเทียบได้กับพรหมันในศาสนาฮินดู พระยะโฮวาในศาสนาคริสต์ หรือพระอัลเลาะห์ในศาสนาอิสลาม ความเชื่อเรื่องพระยาแถนนั้นปรากฏในสังคมไทยภาคเหนือชาวไทยใหญ่ในพม่าชาวจีนในสิบสองปันนารวมถึงชาวไทยในภาคอีสานและประชาชนในประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ซึ่งความเชื่ออันนี้ได้ถือสืบทอดกันมาหลายพันปีของประชาชนในประเทศต่างๆ ดังนั้นพระยาแถนคือพระเจ้าสูงสุดตามความเชื่อของชุมชน 2 ฝั่งโขงนั่นเอง (กรมศิลปากร, 2506 : 141)

(2) แถนบริวาร คำว่า “แถนบริวาร” หมายถึงแถนที่มีศักยภาพน้อยกว่าพระยาแถนและปฏิบัติการตามหน้าที่ที่พระยาแถนบัญชากลุ่มชนชาติพันธุ์ไทย-ลาวมีความเชื่อว่าแถนบริวารที่จะกล่าวต่อไปนี้มีบทบาทและหน้าที่ที่จะสนองคำบัญชาของพระยาแถนแตกต่างกันแถนบริวารแต่ละองค์ก็จะมีบทบาทและหน้าที่เป็นของตัวเองดังนี้ 1) แถนหล่อคือแถนมีหน้าที่หล่อรูปร่างและใบหน้ามนุษย์ให้มีความแตกต่างกันลงมาเกิด 2) แถนแต่งคือแถนที่มีหน้าที่ประสาธน์วิชาความรู้ต่างๆ ให้แก่มนุษย์เช่นการทอไหมเลี้ยงไหมตีเหล็กสถาปัตยกรรมการเพาะปลูกการเลี้ยงสัตว์เป็นต้น 3) แถนถมแถนตรงแถนเถือกแถนหูฮีคือแถนประจำ 4 ทิศช่วยชี้ภูมิประเทศอันดีในการตั้งเมืองการเพาะปลูกการพัฒนาบ้านเมืองเป็นต้น 4) แถนคำคือแถนผู้ทำหน้าที่ในการสงคราม 5) แถนชั่งคือแถนผู้ทำหน้าที่ในการตัดสินพิจารณาคนดีคนชั่วหรืออาจเรียกได้ว่าเป็นเทพผู้รักษาความยุติธรรมนั่นเอง 6) แถนแพนคือแถนผู้ทำหน้าที่สอนศิลปะการละเล่นการร้องรำการกวีและดนตรี 7) แถนลมคือแถนผู้ทำหน้าที่เป็นสื่อกลางระหว่างมนุษย์และองค์พระยาแถนเช่นการนำข้อความต่างๆ ของมนุษย์ไปกราบทูลองค์พระยาแถน 8) แถนแนนคือแถนผู้ทำหน้าที่ในการรักษากกมิ่งและสายแนนของมนุษย์ในสวนแนน ของพระยาแถนบนเมืองสวรรค์ (ภีรนัย โชติกันตะ, 2531 : 87) แถนบริวารเหล่านี้คือแถนที่พระยาแถนหลวงได้ส่งลงมาโลกมนุษย์เพื่อช่วยขุนบรมในการพัฒนาบ้านเมืองที่ขุนบรมปกครองอยู่ดังข้อความว่าเมื่อนั้นพระยาแถนหลวงจึงให้แถนแต่งและวิษณุกรรมลงมาแต่งแปลงแก่เขาแถนแต่งจึงมาแต่ยามให้ทำไร่ทำนาปลูกข้าวปลูกผักปลูกลูกไม้หัวมันทั้งมวลอันจักควรกินเป็นต้น (กรมศิลปากร, 2506 : 141) ดังนั้น แถนอื่นๆ ก็ทำหน้าที่ของตนตามบัญชาของพระยาแถนหลวงที่กล่าวมาแล้วข้างบน อุดม บัวศรี ได้กล่าวถึงประเด็นความเชื่อดังกล่าว ไว้ในหนังสือ วัฒนธรรมอีสาน (Esarn culture) ว่าชาวอีสานมีความเชื่อเรื่องพระยาแถน ว่าพระยาแถน เป็นผู้มีอิทธิพลในการทำให้ฝนตก โบราณจึงให้ทำบุญบั้งไฟเพื่อ “ถวยแถน” หรือถวายแถน แต่ในนิทานเรื่องพญาคันคากกล่าวว่า ทวงสัญญาแถน ถ้าไม่ทำบั้งไฟถวายแถน ฝนจะไม่ตกต้องตามฤดูกาล ชาวอีสานจึงนิยมทำบั้งไฟทุกหมู่บ้าน โดยถือเป็นงานประจำปีเลยทีเดียว (อุดม บัวศรี, 2546 : 62)

2. ความเชื่อเรื่องพญานาค ความเชื่อเรื่องพญานาค หรือนาค เป็นความเชื่อในภูมิภาคเอเชียใต้และเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยเรียกชื่อต่างๆ กัน แต่มีลักษณะร่วมกัน คือ เป็นงูขนาดใหญ่มีหงอนเป็นสัญลักษณ์แห่งความยิ่งใหญ่ ความอุดมสมบูรณ์ ความมีวาสนา อีกทั้งยังเป็นสัญลักษณ์ของบันไดสู่จักรวาลอีกด้วยต้นกำเนิดความเชื่อเรื่องพญานาคน่าจะมาจากอินเดีย ด้วยมีปกรณัมหลายเรื่องเล่าถึงพญานาค โดยเฉพาะในมหากาพย์มหาภารตะ นาคถือเป็นปรปักษ์ของครุฑ ส่วนในตำนานพุทธประวัติ ก็เล่าถึงพญานาคไว้หลายครั้งด้วยกัน ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ยังมีตำนานเรื่องพญานาคอย่างแพร่หลาย ชาวบ้านในภูมิภาคนี้มักเชื่อกันว่าพญานาคอาศัยอยู่ในแม่น้ำโขง หรือเมืองบาดาล และเชื่อกันว่าเคยมีคนเคยพบรอยพญานาค

ขึ้นมาในวันออกพรรษาโดยจะมีลักษณะคล้ายรอยของงูขนาดใหญ่ ลักษณะของพญานาคตามความเชื่อในแต่ละภูมิภาคจะแตกต่างกันไป แต่พื้นฐานคือพญานาคนั้นมีลักษณะตัวเป็นงูตัวใหญ่มีหงอนสีทองและตาสีแดง เกล็ดเหมือนปลามีหลายสีแตกต่างกันไปตามบารมี บ้างก็มีสีเขียว บ้างก็มีสีดำ หรือบ้างก็มี 7 สี เหมือนสีของรุ้ง และที่สำคัญคือนาคตระกูลธรรมดาจะมีเศียรเดียว แต่ตระกูลที่สูงขึ้นไปนั้นจะมีสามเศียร ห้าเศียร เจ็ดเศียรและเก้าเศียร นาคจำพวกนี้จะสืบเชื้อสายมาจาก พญาเศษนาคราช (อนันตนาคราช) ผู้เป็นบัลลังก์ของพระวิษณุนารายณ์ปรมนาท ณ เกษียรสมุทรอนันตนาคราชนั้นเล่ากันว่ามีกายใหญ่โตมหึมามีความยาวไม่สิ้นสุด มีพันศีรษะ พญานาคนั้นมีทั้งเกิดในน้ำและบนบก เกิดจากครรภ์และจากไข่มีอิทธิฤทธิ์สามารถบันดาลให้เกิดคุณและโทษได้ นาคนั้นมักจะแปลงร่างเป็นมนุษย์รูปร่างสวยงาม ความเชื่อในเรื่องนาคเล่นน้ำชาวบ้านอีสานเชื่อว่า ปีใดฝนจะดีไม่ดีขึ้นอยู่กับนาคในน้ำ คำว่า “นาคในน้ำ” หมายถึง คติความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องพญานาค ที่เป็นสัญลักษณ์วัฒนธรรมทางน้ำชนิดหนึ่ง โบราณสอนไว้ว่า ฝนตกเพราะนาคเล่นน้ำที่สระอโนดาต ปีใดนาคเล่นน้ำคู่ ฝนจะไม่ดี ปีใดนาคเล่นน้ำคี่ ฝนจะดี ให้ชาวนาปักดำนาตามความเชื่อนั้น ส่วนนาคจะเล่นน้ำกี่ตัว ให้ดูตามปฏิทินหลวงซึ่งจะบอกไว้ทุกปี (อุดม บัวศรี, 2546 : 62) 3. ความเชื่อเรื่องผี วิญญาณ และผีปู่ตา ระบบความเชื่อและการปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลาย แบ่งแยกสิ่งศักดิ์ในระบบความเชื่อต่างๆ ออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ๆ คือ พลังอำนาจเหนือธรรมชาติ (Supernatural force) และจิตวิญญาณ หรือเทพเจ้า หรือสิ่งมีชีวิตที่มีอำนาจเหนือธรรมชาติ (Super nature being) ซึ่งในส่วนของสิ่งมีชีวิตที่มีอำนาจเหนือธรรมชาตินั้น ยังแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท ประเภทแรก คือเทพเจ้า (Gods) ที่มิได้มีต้นกำเนิดมาจากมนุษย์ (Non-human origin) และประเภทที่สอง จิตวิญญาณ (Spirit) คือผีปีศาจหรือวิญญาณของมนุษย์ที่ตายไปแล้ว (ยศ สันตสมบัติ, 2556 : 281) ความเชื่อเรื่องผีและวิญญาณเป็นความเชื่อในอำนาจลี้ลับที่เหนือธรรมชาติ ที่เป็นของชาวอีสาน ที่ได้รับการสืบทอดมาจากบรรพบุรุษมาช้านาน รวมทั้งความเชื่อในการครองเรือน การทำมาหาเลี้ยงชีพสิ่งใดที่โบราณห้ามว่าเป็นโทษและเป็นความเดือดร้อนมาให้ก็จะละเว้นและไม่ยอมทำสิ่งนั้นส่วนความเชื่อในการตั้งหมู่บ้านก็ไม่ต่างกันนักชาวอีสานมีการนับถือ”ผีบ้าน” และแถนหรือ “ผีฟ้า”มีการเซ่นสรวงดวงวิญญาณบรรพบุรุษเพื่อให้ช่วยปกป้องรักษาลูกหลาน มีการตั้ง “ศาลเจ้าปู่” ไว้ที่ดอนปู่ตา ซึ่งมีชัยภูมิเป็นโคก น้ำท่วมไม่ถึงมีต้นไม้ใหญ่หนาทึบ มีการก่อสร้าง “ตูบ” เป็นที่สถิตของเจ้าปู่ทั้งหลายตลอดจนการตั้ง “บือบ้าน” (หลักบ้าน)เพื่อเป็นสิริมงคลของหมู่บ้านและมีการเซ่น “ผีอาฮัก”คือเทพารักษ์ให้ดูแลคุ้มครองผู้คนในหมู่บ้านให้อยู่ดีมีสุขตลอดไป

“ปู่ตา” หมายถึงญาติฝ่ายพ่อ (ปู่-ย่า) และญาติฝ่ายแม่(ตา-ยาย) ซึ่งทั้งสี่คนนี้เมื่อยังมีชีวิตอยู่ก็เป็นที่เคารพของลูกหลานครั้นเมื่อตายไปจึงปลูกหอหรือที่ชาวอีสานเรียก “ตูบ” มักใช้เสา 4 ต้นหลังคาจั่วพื้นสูงโดยเลือกเอาสถานที่เป็นดงใกล้บ้านมีต้นไม้ใหญ่และสัตว์ป่านานาชนิดเรียกว่า”ดงปู่ตา”ถือเป็นที่ศักดิ์สิทธ์ใครไปรุกล้ำตัดต้นไม้หรือล่าสัตว์ไม่ได้หรือแม้แต่แสดงวาจาหยาบคายก็ไม่ได้ ปู่ตาจะลงโทษกระทำให้เจ็บหัวปวดท้องและเมื่อมีการเจ็บไข้ได้ป่วยมีคนล้มตายผิดปกติเกิดขึ้นในหมู่บ้านชาวอีสานถือกันว่า “หลักเหี่ยงหงวย” ต้องทำพิธีตอกหลักบ้านใหม่ให้เที่ยงตรง มีการสวดมนต์เลี้ยงพระสงฆ์เซ่นสรวงเทพยาดาอารักษ์ แล้วหาหลักไม้แก่นมาปักใหม่ซึ่งต้องมีคาถาหรือยันต์ใส่พร้อมกับสวดญัตติเสาก่อนเอาลงดินในบริเวณกลางบ้าน ทั้งนี้เพราะชาวอีสานมีความเชื่อในการตั้ง “หลักบ้าน”เพราะหลักบ้านเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของผังชุมชนระดับหมู่บ้านและเปรียบเสมือนหัวใจของบ้าน เมื่อชุมชนเติบโตขึ้น “หลักบ้าน” ก็พัฒนาไปสู่ “หลักเมือง”

ดังที่ปรากฏอยู่ทั่วไปในประเทศไทย หลักบ้านมักสร้างด้วยไม้มงคล เช่น ไม้คูนไม้ยอ มีทั้งหลักประธานหลักเดี่ยวและมีพร้อมหลักบริวารรายล้อมส่วนรูปแบบของหลักบ้านนั้น มักควั่นหัวไม้เป็นเสาทรงบัวตูมหยาบ ๆ บางแห่งก็ถากให้เป็นปลายแหลมแล้วทำหยัก “เอวขัน” ไว้ส่วนล่าง

การถือผีหรือการมีความเชื่อในเรื่องผีของชาวอีสานนั้น เป็นประเภท จิตวิญญาณ (Spirit) คือผีปีศาจหรือวิญญาณของมนุษย์ที่ตายไปแล้ว ยังก็เป็นความเชื่อของคนในแต่ละชุมชนท้องถิ่นบางชุมชนก็มีความเชื่อเรื่องจิตวิญญาณในแบบเทวดาอารักษ์ (อุดม บัวศรี, 2546 : 63) ซึ่งมีฤทธิ์อำนาจต่ำกว่าเทพเจ้า แต่มีความใกล้ชิดกับมนุษย์มากกว่าเทพเจ้า พื้นที่บางแห่งเชื่อว่าเทวดาอารักษ์จะทำหน้าที่ดูแลให้ความคุ้มครองป้องกันภัยแก่ผู้ประพฤติดี เทวดาอารักษ์ยังอาจสิงสถิตอยู่ตามต้นไม้ใหญ่เพื่อดูแลป่า คุ้มครองแม่น้ำและทรัพยากรธรรมชาติอื่นๆ ความเชื่อในเทวดาอารักษ์ทำให้สังคมวัฒนธรรมหลายๆ แห่งให้ความเคารพยำเกรงแก่ป่าและน้ำ และทำการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติดุจดั่งผู้มีพระคุณ ความเชื่อเรื่องผีปู่ย่าตายายนั้น สอดคล้องกับคติความเชื่อว่ามนุษย์มีจิตวิญญาณ (Soul) ซึ่งยังคงดำรงอยู่หลังจากมนุษย์สิ้นลมหายใจและร่างกายเน่าเปื่อยผุกร่อนไป บางวัฒนธรรมเชื่อว่าวิญญาณของบรรพบุรุษจะวนเวียนอยู่ใกล้ๆ ทำหน้าที่คุ้มครองลูกหลานให้ปลอดภัยจากภยันตรายต่างๆ ความเชื่อในลักษณะเช่นนี้ ทำให้เกิดพิธีเซ่นไหว้บูชาดวงวิญญาณของบรรพบุรุษ และกลายมาเป็นพื้นฐานอำนาจของผู้อาวุโสภายในครอบครัว ความเชื่อในวิญญาณบรรพบุรุษและพิธีเซ่นไหว้บูชาวิญญาณบรรพบุรุษมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับโครงสร้างอำนาจภายในครอบครัวและระบบเครือญาติ ความเชื่อในวิญญาณบรรพบุรุษเป็นพื้นฐานของระบบความเชื่อในสังคมวัฒนธรรมที่ครอบครัวและระบบเครือญาติเป็นแกนกลางของการตัดสินใจ โครงสร้างของครอบครัวและเครือญาติมีการรวมตัวเป็นปึกแผ่นและแน่นแฟ้น ความเชื่อในการให้คุณและโทษของวิญญาณบรรพบุรุษต่อลูกหลานที่ยังมีชีวิตอยู่ เป็นการเสริมสร้างอำนาจในการตัดสินใจและการควบคุมกฎระเบียบของพ่อหรือผู้อาวุโสในครอบครัว (G.E. Swanson, 1969 : 4) ชุมชน 2 ฝั่งโขงในปัจจุบันก็เช่นเดียวกัน ความเชื่อเรื่องผีและวิญญาณ ยังคงมีบทบาทอย่างสูง เพราะว่าลัทธินับถือผี (Animism) เป็นองค์ประกอบสำคัญอันหนึ่งของระบบศาสนาในสังคมไทยควบคู่ไปกับพุทธศาสนาและลัทธิพราหมณ์ อันเป็นการผสมกลมกลืนขององค์ประกอบทางศาสนา ความเชื่อ และพิธีกรรมที่แตกต่างกันแต่รวมกันเป็นศาสนาเดียวกันโดยปราศจากการแบ่งแยกลัทธิถือผีนิยม เป็นลัทธิศาสนาดั้งเดิมก่อนที่จะรับเอาศาสนาพุทธและพราหมณ์เข้ามาผสมกลมกลืนภายหลังความเชื่อเรื่องผีจึงมีตำแหน่งที่แน่นอนในระบบโลกทัศน์และจักรวาลวิทยาของคนไทย ถ้าหากเปรียบเทียบกับศาสนาพุทธและพราหมณ์ ซึ่งมุ่งให้ความสนใจเรื่องโลก จักรวาล กรรม ชาตินี้-ชาติหน้าแล้ว จะเห็นได้ว่าความเชื่อเรื่องผีในสังคมไทยนั้น ให้ความสนใจกับเรื่องที่แคบกว่า เฉพาะเจาะจงและเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตในแต่ละท้องถิ่นมากกว่า คนไทยโดยเฉพาะที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านชนบทได้จัดแบ่ง “ผี” ออกเป็นหลายประเภท เช่นผีเปรตหรือยักษ์ตามที่ได้รับอิทธิพลของพุทธศาสนา ผีที่แสดงให้เห็นถึงความเชื่อที่เป็นของคนพื้นบ้านในแต่ละท้องถิ่น ได้แก่ ผีป่า ผีน้ำ ผีนางไม้ ผีบรรพบุรุษ เป็นต้น (สุริยา สมุทคุปติ์, 2544 : 168)

การถือผี ของชุมชน 2 ฝั่งโขงมีมาช้านาน จึงกล่าวได้ว่า ความเชื่อเรื่องผีนั้นถือเป็นศาสนาเริ่มแรกดั้งเดิมของชุมชน 2 ฝั่งโขง ก่อนที่จะรับเอาศาสนาพุทธและลัทธิพราหมณ์เข้ามาผสมกลมกลืนเป็นระบบศาสนาของตน ความเชื่อเรื่องผีจึงหยั่งรากลึกลงในระบบโลกทัศน์และจักรวาลวิทยาของชาวบ้านอีสานมานาน

ดังนั้นความเชื่อเรื่องผี จึงมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของชาวบ้านเป็นอย่างมากเพราะความเชื่อเรื่องผีมุ่งหึความสนใจเกี่ยวกับความเป็นอยู่ โรคภัยไข้เจ็บ การทำมาหากิน ความปลอดภัยในการเดินทาง ความอุดมสมบูรณ์ของผลผลิตทางการเกษตร รวมทั้งทรัพยากรธรรมชาติรากฐานของความเชื่อดั้งเดิมนี้เองได้กำหนดให้มี “ผี” ประจำอยู่แทบทุกหนทุกแห่งในท้องถิ่นโดยเฉพาะในบริเวณสถานที่หรือแหล่งธรรมชาติที่ชาวบ้านใช้ประโยชน์ร่วมกัน เช่น ผีปู่ตา ผีต้นน้ำผีดอน ผีเหล่า ผีกู่ ฯลฯ ในหมู่บ้านอีสานลักษณะดังกล่าวนี้จึงเป็นโครงสร้างความคิดทางวัฒนธรรมพื้นบ้านของชาวอีสาน (สุริยา สมุทคุปติ์, 2544 : 169)

3. คติธรรมทางพระพุทธศาสนาที่มีต่อชุมชน 2 ฝั่งโขง

ชุมชนลุ่มแม่น้ำโขงมีความเชื่อในเรื่องกรรม ผลหรือวิบากของกรรม เชื่อในผลของบุญและบาป เชื่อในทุคติคือนรก และ สุคติคือสวรรค์ ถ้าทำบุญหรือทำดีจะได้รับผลกรรมดี สิ้นชีวิตแล้วจะได้ขึ้นไปเกิดบนสวรรค์ หรือเทวโลก ถ้าทำบาปหรือทำชั่วจะได้รับผลกรรมชั่ว จะตกลงสู่อบายภูมิ คือนรก ด้วยคตินี้จึงส่งผลให้เกิดความเชื่อและศรัทธาในการทำกรรมดี คือ การทำบุญทำทาน หรือ บุญกิริยาวัตถุ 3 คือ ทานมัย สีลมัย และภาวนามัย ซึ่งแสดงออกในวิถีชีวิตประจำวัน รวมทั้งในงานบุญประเพณี ที่ถือปฏิบัติสืบต่อกันมา งานศึกษาวิจัยนี้ จะกล่าวถึงแนวคิด พุทธธรรมของพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวเนื่องกับความเชื่อเรื่องกรรม บุญ - บาปและ นรก – สวรรค์ หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาทั้งหลาย ไม่ว่าจะมีชื่อเรียกอย่างไรล้วนสัมพันธ์เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เพราะแสดงถึง หรือสืบเนื่องมาจากหลักสัจธรรมเดียวกันความเชื่อเรื่อง บุญ - บาป เรื่อง นรกสวรรค์ และความเชื่อเรื่องกรรม จึงล้วนต่างมีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องซึ่งกันและกัน ในตอนต้นได้กล่าวถึงความเชื่อเรื่องกรรมแล้ว ในตอนนี้จะกล่าวถึงความเชื่อเรื่องบุญ - บาป ซึ่งพระธรรมปิฎก ได้แสดงอรรถาธิบายไว้ว่า บุญ คือ เครื่องชำระสันดาน ความดี กุศลความสุข ความประพฤติชอบทางกาย วาจา และใจ หลักพุทธธรรมที่เกี่ยวเนื่องกับ เรื่องบุญ - บาป ที่มีจารึกอยู่ในคัมภีร์พระไตรปิฎก เป็นจำนวนมาก ยกมาแสดงแต่พอสังเขป สรุปความว่า เรื่องบุญ - บาป เป็นองค์ประกอบสำคัญในหลักการ 3 ข้อของพระพุทธศาสนา คือ : การไม่ทำบาปทั้งปวง การทำกุศลให้ถึงพร้อม และ การทำจิตให้บริสุทธิ์ผ่องใส การไม่ทำบาป คือ การละเว้นจากอกุศลกรรมบท 10 ประการ การทำกุศล คือ กุศลกรรมบท 10ประการ รวมทั้ง บุญกิริยาวัตถุ 3 คือทานมัย ทำบุญด้วยการให้ สีลมัย ทำบุญด้วยการรักษาศีลและประพฤติดี และ ภาวนามัย ทำบุญด้วยการเจริญภาวนา กรรมและ วิบากกรรมของบาป คือ หลังจากตายแล้ว ไปเกิดใน อบาย ทุคติวินิบาต นรก ส่วนกรรม และ วิบากกรรมของบุญ คือ หลังจากตายแล้ว ไปเกิดใน สุคติโลกสวรรค์ชุมชนลุ่มแม่น้ำโขงมีความเชื่อ และความศรัทธา ในเรื่องกรรม และวิบากกรรมของบุญ – บาป เป็นอย่างมาก ความเชื่อเรื่องบุญ - บาป ได้แสดงออกให้เห็นเป็นรูปธรรม ในงานบุญประเพณีสิบสองเดือน หรือ ฮีตสิบสอง คองสิบสี่ รายละเอียดจะกล่าวถึงต่อไป

ชุมชน 2 ฝั่งโขง ความเชื่อเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์ อิทธิฤทธิ์ ปาฏิหาริย์ เรื่องผี เรื่องนาคหรือพญานาค เรื่องกรรม เรื่องบุญ - บาป และ เรื่องนรก - สวรรค์ ได้ถูกนำมา คลุกเคล้า ประสมประสาน หล่อหลอมรวมเข้าด้วยกัน และแสดงออกให้เห็นเป็นรูปธรรม ที่สำคัญของพระพุทธศาสนา มีอิทธิพล ส่งผลให้เกิดสามัคคีธรรม ซึ่งในประวัติศาสตร์ได้บันทึกไว้ว่า นับตั้งแต่พระเจ้าฟ้างุ้ม ได้สถาปนาอาณาจักรล้านช้างสองฝั่งโขงได้เป็นปึกแผ่นในปี พ.ศ. 1896 จนกระทั่งถึงสิ้นรัชสมัยของพระเจ้าสุริยวงศาธรรมิกราชในปี พ.ศ.

2238 เป็นระยะเวลายาวนานถึง 342 ปี มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขตลอดมา ทรงจัดระเบียบการปกครองโดยมีพระราชโอวาท พระบรมราชโองการ และกฎระเบียบต่างๆ มีพัฒนาการจากความเชื่อดั้งเดิม ที่นับถือผีฟ้า ผีแถน ผีบรรพบุรุษ จนถึงหลักความเชื่อทางพระพุทธศาสนา ผสมผสานกัน แล้วถ่ายทอดออกมาในรูปแบบของนิทาน คำสอน ตำนาน จารีต ลายลักษณ์อักษรในคัมภีร์ใบลาน และจารึกต่างๆ ด้วยอักษรธรรมและอักษรไทน้อย เป็นหลักฐานปรากฏให้รับรู้ว่า คติความเชื่อเรื่องกรรม และบุญบาป มีอิทธิพลต่อความเชื่อของสังคมของชุมชนลุ่มแม่น้ำโขงอย่างมากอย่างมาก คนเชื่อในเรื่องของบุญกรรมอันเกิดจากการกระทำของแต่ละบุคคลในชาติปางก่อนและชาตินี้ สถานภาพของบุคคลเป็นผลสืบเนื่องมาจากการสะสมบุญบารมีมาแต่ชาติปางก่อน คนที่มั่งมีเป็นขุนนาง เป็นเจ้านายมีตำแหน่งยศบรรดาศักดิ์นั้นเป็นเพราะบุญที่เคยทำไว้ส่งเสริม ส่วนผู้ที่ยากไร้เข็ญใจก็เพราะเป็นเวรกรรมมาแต่ชาติปางก่อน

บุคคลในระดับชั้นที่ต่ำก็สามารถเขยิบฐานะของตนเองเป็นชนชั้นสูงกว่าเดิมได้ด้วยการสะสมบุญบารมีให้มากยิ่งขึ้น ปรากฏหลักในการพิจารณาคนเข้ารับราชการซึ่งกฎหมายกำหนดเกณฑ์ในการพิจารณาแปดประการคือ ผู้มีศีล ผู้ให้ทานรักษาศีล ผู้มีตระกูลดี ผู้มีสัจจะ ผู้อยู่ในคลองธรรม ผู้มีใจซื่อสัตย์ ผู้มีลูกหลานมากและผู้มีชื่อเป็นที่ยอมรับ บุคคลในสังคมจึงอยู่บนพื้นฐานของหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ซึ่งการปฏิบัติธรรมนั้นเป็นการลดช่องว่างระหว่างชนชั้น ทำให้ความสัมพันธ์ของบุคคลระหว่างชนชั้นเกิดความเข้าใจและยอมรับนับถือกันมากขึ้น จึงพัฒนาการมาเป็นงานบุญจารีตประเพณีประจำปีสิบสองเดือนหรือฮีตสิบสอง อันเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนลุ่มแม่น้ำโขง อิทธิพลของพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวกับคติธรรมความเชื่อของชุมชน 2 ฝั่งโขง ได้จำแนกให้เห็นว่าพิธีกรรมแต่ละเดือนนั้นกระทำบนพื้นฐานความเชื่อเรื่องอะไร และในขณะเดียวกันได้บ่งชี้ให้เห็นว่าความเชื่อและพิธีกรรมนั้น มีความเกี่ยวเนื่องกับพระพุทธศาสนาอย่างไร ความละเอียดดังกล่าวแล้วข้างต้น

4. สรุป

ชุมชน 2 ฝั่งโขงมีคติธรรมความเชื่อดั้งเดิมคือการนับถือผีหรือเทพเจ้า เป็นเพราะว่าเรื่องการนับถือผีของมาแต่เดิมจากอินเดียและลังกาซึ่งติดพ่วงท้ายเข้ามาด้วยคติความเชื่อของชาวอีสานจึงมีทั้งแบบพุทธพราหมณ์ ผี เจ้า เทพ ผีปอบ ผีฟ้า ผีแถน ผีปู่ ตา เป็นต้น การถือผีหรือการมีความเชื่อในเรื่องผีนั้นเป็นประเภท จิตวิญญาณ คือผีปีศาจหรือวิญญาณของมนุษย์ที่ตายไปแล้ว ยังก็เป็นความเชื่อของคนในแต่ละชุมชนท้องถิ่นบางชุมชนก็มีความเชื่อเรื่องจิตวิญญาณในแบบเทวดาอารักษ์ ซึ่งมีฤทธิ์อำนาจต่ำกว่าเทพเจ้าแต่มีความใกล้ชิดกับมนุษย์มากกว่าเทพเจ้า พื้นที่บางแห่งเชื่อว่าเทวดาอารักษ์จะทำหน้าที่ดูแลให้ความคุ้มครองป้องกันภัยแก่ผู้ประพฤติดี เทวดาอารักษ์ยังอาจสิงสถิตอยู่ตามต้นไม้ใหญ่เพื่อดูแลป่า คุ้มครองแม่น้ำและทรัพยากรธรรมชาติอื่นๆ ความเชื่อในเทวดาอารักษ์ทำให้สังคมวัฒนธรรมหลายๆ แห่งให้ความเคารพยำเกรงแก่ป่าและน้ำ และทำการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติดุจดั่งผู้มีพระคุณ ความเชื่อเรื่องผีจึงมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของชาวบ้านเป็นอย่างมากเพราะความเชื่อเรื่องผีมุ่งหึความสนใจเกี่ยวกับความเป็นอยู่ โรคภัยไข้เจ็บ การทำมาหากิน ความปลอดภัยในการเดินทาง ความอุดมสมบูรณ์ของผลผลิตทางการเกษตร รวมทั้งทรัพยากรธรรมชาติรากฐานของความเชื่อดั้งเดิมนี้เองได้กำหนดให้มี “ผี” ประจำอยู่แทบทุกหนทุกแห่งในท้องถิ่นโดยเฉพาะในบริเวณสถานที่หรือแหล่งธรรมชาติที่ชาวบ้านใช้ประโยชน์ร่วมกัน เช่น ผีปู่ตา ผีต้นน้ำ

ผีดอน ผีเหล่า ผีกู่ เป็นต้น ในหมู่บ้านอีสานลักษณะดังกล่าวนี้จึงเป็นโครงสร้างความคิดทางวัฒนธรรมพื้นบ้านของสังคมชุมชน 2 ฝั่งโขง

วัฒนธรรมทางด้านพระพุทธศาสนาที่มีอิทธิพลต่อทางคติธรรม ในเรื่องกรรม ผลหรือวิบากของกรรม เชื่อในผลของบุญและบาป เชื่อในทุคติคือนรก และ สุคติคือสวรรค์ ถ้าทำบุญหรือทำดีจะได้รับผลกรรมดี สิ้นชีวิตแล้วจะได้ขึ้นไปเกิดบนสวรรค์ หรือเทวโลก ถ้าทำบาปหรือทำชั่วจะได้รับผลกรรมชั่ว จะตกลงสู่อบายภูมิ คือนรก ด้วยคตินี้ จึงส่งผลให้เกิดความเชื่อและศรัทธาในการทำกรรมดี คือ การทำบุญทำทาน หรือ บุญกิริยาวัตถุ 3 คือ ทานมัย สีลมัย และภาวนามัย ซึ่งแสดงออกในวิถีชีวิตประจำวัน รวมทั้งในงานบุญประเพณี ที่ถือปฏิบัติสืบต่อกันมา พุทธธรรมของพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวเนื่องกับความเชื่อเรื่องกรรม บุญ - บาปและ นรก - สวรรค์ เช่น บุคคลในระดับชั้นที่ต่ำก็สามารถเขยิบฐานะของตนเองเป็นชนชั้นสูงกว่าเดิมได้ด้วยการสะสมบุญบารมีให้มากยิ่งขึ้น ปรากฏหลักในการพิจารณาคนเข้ารับราชการซึ่งกฎหมายกำหนดเกณฑ์ในการพิจารณาแปดประการคือ ผู้มีศีล ผู้ให้ทานรักษาศีล ผู้มีตระกูลดี ผู้มีสัจจะ ผู้อยู่ในคลองธรรม ผู้มีใจซื่อสัตย์ ผู้มีลูกหลานมากและผู้มีชื่อเป็นที่ยอมรับ จึงควรเป็นขุนนางได้บุคคลในสังคมจึงอยู่บนพื้นฐานของหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ซึ่งการปฏิบัติธรรมนั้นเป็นการลดช่องว่างระหว่างชนชั้น ทำให้ความสัมพันธ์ของบุคคลระหว่างชนชั้นเกิดความเข้าใจและยอมรับนับถือกันมากขึ้น จึงพัฒนาการมาเป็นงานบุญจารีตประเพณีประจำปีสิบสองเดือนหรือ ฮีตสิบสอง อันเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนลุ่มแม่น้ำโขง

5. เอกสารอ้างอิง

กรมศิลปากร. (2506). **ประชุมพงศาวดารฉบับหอสมุดแห่งชาติเล่ม 1**. กรุงเทพมหานคร : ก้าวหน้า.

ทองสืบ ศุภมาร์ก. (2528). **ตามพงศาวดารลาว**. กรุงเทพมหานคร : องค์การค้าคุรุสภา.

พระยาอนุมานราชธน. (2532). **ชีวิตชาวไทยสมัยก่อนและการศึกษาเรื่องประเพณีไทย.** กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

พระอริยานุวัตรเขมาจารีเถระ. (2536). **คติความเชื่อของชาวอีสาน**. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ภีรนัย โชติกันตะ. (2531). **นิยายปรัมปราเรื่องแถน : วิเคราะห์ความเชื่อตามพงศาวดารล้านช้าง.** วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ยศ สันตสมบัติ. (2556). **มนุษย์กับวัฒนธรรม.** พิมพ์ครั้งที่ 4 ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

โยชิยูกิ มาซูฮารา. (2546). **ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจของราชอาณาจักรลาวล้านช้าง.** กรุงเทพมหานคร : พิฆเณศ พริ้นติ้ง เซนเตอร์.

สุริยา สมุทคุปติ์. (2544). **ฮีตบ้านคองเมือง.** โครงการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์ทางมานุษยวิทยาของอีสาน สำนักวิชาเทคโนโลยีสังคม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี.

อุดม บัวศรี. (2546). **วัฒนธรรมอีสาน**. ขอนแก่น : โรงพิมพ์คลังนานาวิทยา.

Swanson, J. M., & Briggs, G. E. (1969). Information processing as a function of speed versus accuracy. **Journal of Experimental Psychology**. 81(2). 223–229.

การนำเสนอชุมชนคุณธรรมผ่านกาพย์เซิ้งบั้งไฟ
The Presentation of Moral Community on Kap Serng Bang Fai

กิตติพงษ์ พลทิพย์[1], พิกุล มีมานะ[2], สินทรัพย์ ยืนยาว[3]
Kittiphong Phontip[1], Pikool Meemana[2], Sinsub Yuenyaw[3]
E-mail : kittiphontip1987@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับการนำเสนอชุมชนคุณธรรมผ่านกาพย์เซิ้งบั้งไฟกาพย์เซิ้งบั้งไฟคือ คำประพันธ์ของชาวอีสาน ที่ได้รับการพัฒนาเป็นสื่อพื้นบ้านเพื่อนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับชุมชนคุณธรรมของบ้านหนองบัว ตำบลหนองบัว อำเภออาจสามารถ จังหวัดร้อยเอ็ด คำประพันธ์มีเนื้อหาเกี่ยวกับชุมชนคุณธรรมที่นำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้ เช่น การใช้ปุ๋ยคอก ซึ่งส่งผลให้ผลผลิตทางการเกษตรได้ผลดี เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของประชาชน นอกจากนี้ คนในชุมชนจะช่วยเหลือเกื้อกูลกันในกิจกรรมต่างๆ เช่น การทำนา โดยมีวัดเป็นศูนย์รวมใจ และมีประเพณีที่ทุกคนได้เข้าร่วม จากการศึกษา พบว่า กาพย์มีกลวิธีการประพันธ์ 3 ประเภท คือ ประเภทเคียง เคียงคู่ และเทียมคู่ ดังนั้น เพื่อสืบสานมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชาติ สื่อพื้นบ้านจึงควรได้รับการพัฒนาและส่งเสริมเพื่อนำเสนอข้อมูลด้านต่างๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อไป

คำสำคัญ : การนำเสนอ; ชุมชนคุณธรรม; กาพย์เซิ้งบั้งไฟ

---

[1] คณะพยาบาลศาสตร์ บุรีรัมย์ มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น

[1] Faculty of Nursing Buriram, Western University, Thailand.

[2] นักศึกษาหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

[2] Student Doctor of Public Administration Program, Faculty of Political Science and Public Administration, Rajabhat Maha Sarakham University, Thailand.

[3] คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

[3] Faculty of Humanities and Social Sciences, Buriram Rajabhat University, Thailand.

* ได้รับบทความ: 27 ธันวาคม 2561; แก้ไขบทความ: 22 มีนาคม 2562; ตอบรับการตีพิมพ์: 7 พฤษภาคม 2562

Received: December 27, 2018; Revised: March 22, 2019; Accepted: May 7, 2019

ABSTRACT

This article is intended to present the concept of the presentation of moral community on Kap Serng Bang Fai. Kap Serng Bang Fai is an E-san poem. It has been improved as a folk media used for presenting a moral community of Ban Nongbua, Nongbua Sub-district, Atsamart District, Roi-Et Province. The content is related to a moral community which employs the concept of sufficiency economy, for instance, a use of manure. This leads to better harvest, environment and health of the population. Additionally, the people help each other, join festivals and regard temples as a spiritual center. According to data analysis, poetic compositions are classified into three patterns; Keang, Keangkoo and Teamekoo. In conclusion, to conserve this national wisdom, the folk media should be improved and promoted for informing advantageous information.

Keywords : Presentation; Moral Community; Kap Serng Bang Fai

1. บทนำ

การขับเคลื่อนนโยบายของชาติภายใต้แผนแม่บทส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 กระทรวงวัฒนธรรมได้ดำเนินโครงการชุมชนคุณธรรม โดยการเปิดพื้นที่ในชุมชน วัด ศาสนสถาน ให้เป็นศูนย์การเรียนรู้ทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติในงานด้านศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม ภายใต้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ตามสภาพของชุมชนและวัฒนธรรมในท้องถิ่นวัดบูรพาบ้านหนองบัว ตำบลหนองบัว อำเภออาจสามารถ จังหวัดร้อยเอ็ด ได้รับคัดเลือกเป็นชุมชนคุณธรรมน้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของจังหวัดร้อยเอ็ดซึ่งชุมชนมีศิลปะการแสดงเซิ้งเครื่องเป็นทุนทางวัฒนธรรมเอกลักษณ์โดดเด่นและกาพย์เซิ้งบั้งไฟเป็นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชาติด้านวรรณกรรมพื้นบ้านที่ควรแก่การเรียนรู้จึงได้นำศิลปะการแสดงเซิ้งเครื่องมาประยุกต์ใช้เป็นสื่อพื้นบ้านเพื่อนำเสนอชุมชนคุณธรรมผ่านกาพย์เซิ้งบั้งไฟซึ่งมีเนื้อหาอธิบายลักษณะชุมชนคุณธรรมที่น้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำรงชีวิต และมีกลวิธีการประพันธ์เฉพาะของวรรณกรรมพื้นบ้านอีสาน ส่งผลให้เกิดการพัฒนาสื่อพื้นบ้านที่เป็นเอกลักษณ์และนำเสนอเนื้อหาได้อย่างสร้างสรรค์ผู้เขียนจึงมุ่งหวังเพื่อนำเสนอแนวคิด หลักการการนำเสนอชุมชนคุณธรรมผ่านกาพย์เซิ้งบั้งไฟของศูนย์จัดการวัฒนธรรมชุมชนเฉลิมพระเกียรติบ้านหนองบัวหมู่ 1 ภายใต้การขับเคลื่อนชุมชนคุณธรรมวัดบูรพา บ้านหนองบัว อำเภออาจสามารถ จังหวัดร้อยเอ็ด

2. องค์ความรู้เกี่ยวกับชุมชนคุณธรรม

2.1 ความหมายของชุมชนคุณธรรม

จากการศึกษามีผู้ให้ความหมายของชุมชนคุณธรรม ดังนี้

ศูนย์คุณธรรม (2559 : 4)ให้ความหมายชุมชนคุณธรรม หมายถึง ชุมชนที่มีกระบวนการพัฒนาโดยเน้นฐานคุณธรรม ความดี ให้เกิดจิตสำนึกและพฤติกรรมความพอเพียง ยึดประโยชน์ส่วนรวมสู่สังคมสันติสุข

คณะอนุกรรมการคัดเลือกชุมชน องค์กร หน่วยงานและจังหวัดคุณธรรม(ม.ป.ป. : 11) แบ่งชุมชนคุณธรรมออกเป็น 3 ระดับ และให้ความหมายในแต่ละระดับ ดังนี้

ระดับที่ 1 ชุมชนส่งเสริมคุณธรรม คือ ชุมชนที่แสดงเจตนารมณ์และดำเนินการตามกระบวนการพัฒนาชุมชนคุณธรรม ซึ่งผลการดำเนินงานมีพัฒนาการเกิดขึ้นเพียงบางส่วน โดยจะมีการพัฒนาต่อยอดเป็นลำดับๆไป เช่น การมีระบบ กลไก กิจกรรมส่งเสริมคุณธรรม แต่ผลการเปลี่ยนแปลงเชิงพฤติกรรมของคนในชุมชนยังไม่เป็นที่ประจักษ์ การพัฒนาชุมชนหรือปัญหาเชิงคุณธรรมอาจยังไม่ลดลง

ระดับที่ 2 ชุมชนคุณธรรม คือ ชุมชนส่งเสริมคุณธรรมที่มีกระบวนการพัฒนาชุมชนคุณธรรมที่ได้มาตรฐาน และผลของการดำเนินงานทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเชิงพฤติกรรมของคน ในชุมชนที่ส่งผลกระทบให้ความดีเพิ่มขึ้น ปัญหาเชิงคุณธรรมลดลง และมีแนวโน้มจะเกิดการพัฒนา ที่ต่อเนื่องเกิดความยั่งยืนได้

ระดับที่ 3 ชุมชนคุณธรรมต้นแบบ คือชุมชนคุณธรรมที่ดำเนินการส่งเสริมคุณธรรม จนประสบความสำเร็จในเชิงประจักษ์ ทั้งในด้านกระบวนการพัฒนาและการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของคนในชุมชนที่ส่งผลในเชิงบวก มีการทำความดีเพิ่มขึ้น ปัญหาเชิงคุณธรรมลดลง และมีแนวโน้มเกิดการพัฒนาที่ต่อเนื่อง เกิดความยั่งยืน ทำให้คนในชุมชนมีความสุข มีองค์ความรู้สามารถถ่ายทอดและเป็นแหล่งเรียนรู้ให้กับชุมชนอื่นได้

2.2 ความเป็นมาของชุมชนคุณธรรม

ภายใต้แผนแม่บทส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 (พ.ศ.2559-2564) ตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 12 กรกฎาคม 2559 (คณะกรรมการส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติ, ม.ป.ป. : 41-95) ที่กำหนดวิสัยทัศน์ ทิศทาง และรายละเอียดของยุทธศาสตร์ในการส่งเสริมคุณธรรมในสังคมไทย ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

2.2.1 วิสัยทัศน์

สังคมไทยมีคุณธรรมเป็นรากฐานที่สำคัญในการดำรงชีวิต สืบสานความเป็นไทยอยู่ร่วมกันด้วยสันติสุขในประเทศไทย ประชาคมอาเซียนและประชาคมโลกอย่างยั่งยืน

2.2.2 เป้าประสงค์

สังคมไทยเป็นสังคมคุณธรรม คนไทยปฏิบัติตนตามหลักคำสอนทางศาสนาที่ตนนับถือ น้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาปฏิบัติ ธำรงรักษาไว้ซึ่งวัฒนธรรมอันดีงามของไทย และอยู่ร่วมกันด้วยสันติสุขในประเทศไทย ประชาคมอาเซียนและประชาคมโลกอย่างยั่งยืน

2.2.3 พันธกิจ

1) พัฒนาคนให้มีคุณธรรมตามหลักธรรมทางศาสนา น้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นหลักในการพัฒนาคุณภาพชีวิต และดำรงชีวิตตามวิถีวัฒนธรรมไทยที่ดีงาม

2) พัฒนาระบบการบริหารจัดการด้านการส่งเสริมคุณธรรมให้มีประสิทธิภาพในมิติต่างๆ

3) ส่งเสริมให้ทุกภาคส่วนของสังคมตระหนักและร่วมกันเป็นเครือข่าย มีส่วนร่วมในกระบวนการส่งเสริมคุณธรรม เพื่อสร้างสังคมคุณธรรมที่อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข มีธรรมาภิบาล มีความสมานฉันท์ และมีความยั่งยืน

4) ส่งเสริมให้ประเทศไทยเป็นแบบอย่างด้านคุณธรรมในประชาคมอาเซียนและประชาคมโลก

2.2.4 วัตถุประสงค์หลัก

1) เพื่อวางระบบรากฐานการเสริมสร้างคุณธรรมในสังคมไทย

2) เพื่อสร้างความเข้มแข็งในระบบการบริหารจัดการด้านการส่งเสริมคุณธรรมให้เป็นเอกภาพ

3) เพื่อสร้างเครือข่ายความร่วมมือในการส่งเสริมคุณธรรม

4) เพื่อส่งเสริมให้ประเทศไทยเป็นแบบอย่างด้านคุณธรรมในประชาคมอาเซียนและประชาคมโลก

2.2.5 ยุทธศาสตร์การดำเนินงาน

ยุทธศาสตร์ที่ 1 วางระบบรากฐานการเสริมสร้างคุณธรรมในสังคมไทย โดยให้ความสำคัญกับการสืบสานความเป็นไทยและยึดมั่นในสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ มีภูมิคุ้มกันที่ดี เน้นในจริยธรรมสากลของความเป็นมนุษย์ เป็นคุณธรรมเชิงสัมพัทธ์ที่เป็นข้อห้ามทำและข้อควรทำ โดยยึดความถูกต้องของส่วนรวม เพื่อใช้เป็นบรรทัดฐานในการประพฤติปฏิบัติตนในการดำรงชีวิต ประกอบสัมมาอาชีพ และอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสงบสุข มั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน (Sustainable Development)

ยุทธศาสตร์ที่ 2 สร้างความเข้มแข็งในระบบการบริหารจัดการด้านการส่งเสริมคุณธรรมให้เป็นเอกภาพ โดยให้ความสำคัญกับการสร้างและพัฒนาระบบการบริหารจัดการด้านส่งเสริมคุณธรรมให้มีความเข้มแข็ง การพัฒนาระบบบริหารจัดการการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในสังคมไทย และเสริมสร้างความเป็นเอกภาพให้แก่สังคมไทยด้วยคุณธรรม

ยุทธศาสตร์ที่ 3 สร้างเครือข่ายความร่วมมือในการส่งเสริมคุณธรรม โดยให้ความสำคัญกับการผนึกกำลังทุกภาคส่วน โดยเฉพาะในสังคมใหม่ ซึ่งเป็นสังคมยุคดิจิตัล เร็ว แรง และเปลี่ยนแปลงอย่างฉับพลัน ให้มีส่วนร่วมในการส่งเสริมคุณธรรมในทุกกลุ่มเป้าหมาย ในกลุ่มเด็ก วัยรุ่น ผู้สูงอายุ ตลอดจนสร้างบุคคลต้นแบบที่เป็นแกนนำขับเคลื่อน และขยายภาคีเครือข่ายคุณธรรมในสังคมใหม่ให้เพิ่มมากขึ้น เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายในมิติของชีวิต ศาสนาและวัฒนธรรม รวมทั้งให้มีคณะกรรมการประสานความร่วมมือในการส่งเสริมคุณธรรมอย่างชัดเจนเพื่อทำหน้าที่ได้เข้มแข็ง รวดเร็วและยืดหยุ่น มุ่งสู่ผลสำเร็จเป็นสำคัญ

ยุทธศาสตร์ที่ 4 ส่งเสริมให้ประเทศไทยเป็นแบบอย่างด้านคุณธรรมในประชาคมอาเซียนและประชาคมโลก โดยให้ความสำคัญกับการส่งเสริมให้ประเทศไทยเป็นแบบอย่างในการสร้างความร่วมมือด้านคุณธรรมในประชาคมอาเซียนและประชาคมโลก

การขับเคลื่อนแผนแม่บทส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 (พ.ศ.2559-2564) ได้ให้ความสำคัญกับการแปลงแผนสู่การปฏิบัติในระดับต่างๆ ที่กระจายลงสู่พื้นที่ โดยยึดหลักภารกิจและการมีส่วนร่วม เพิ่มการใช้องค์ความรู้ เทคโนโลยี นวัตกรรม และความคิดสร้างสรรค์ เป็นเครื่องมือหลักในการขับเคลื่อนแผนแม่บทฯ ในทุกภาคส่วนทั้งระดับประเทศ จังหวัด และพื้นที่ ใช้กลไกภาคีเครือข่ายในภาครัฐ ภาคธุรกิจเอกชนภาคประชาสังคม ภาควิชาการ ภาคสื่อมวลชน และภาคประชาชนอย่างบูรณาการตามยุทธศาสตร์เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

เพื่อการดำเนินงานตามแผนแม่บทส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 นายวีระ โรจน์พจนรัตน์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงวัฒนธรรม ได้กำหนดกรอบการใช้มิติทางศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม เพื่อสร้างคนดีและสังคมดี สร้างรายได้ และความมั่งคั่งจากทุนและทรัพยากรทางวัฒนธรรม รวมทั้งการเสริมสร้างภาพลักษณ์ เกียรติภูมิไทย และความสัมพันธ์อันดีกับต่างประเทศ โดยร่วมมือกับทุกกระทรวง ทุกจังหวัด ทุกภาคส่วนเกิดเป็นชุมชนคุณธรรมน้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงขึ้นทั่วประเทศ โดยเริ่มจากการเปิดพื้นที่ในชุมชน วัด ศาสนสถาน ให้เป็นศูนย์การเรียนรู้ทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติในงานด้านศาสนา ศิลปะวัฒนธรรม ภายใต้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเยง เพื่อส่งเสริมให้คนในชุมชนพึ่งพาตนเอง พึ่งพากันเอง รวมกลุ่มอย่างมีพลัง ใช้ชีวิตพออยู่ พอกิน พอเพียง มีเหตุผล มีภูมิคุ้มกันที่เหมาะสม ตามสภาพของชุมชนและวัฒนธรรมในท้องถิ่น รวมทั้งเป็นศูนย์กลางการจัดกิจกรรมเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์ กิจกรรมทางศาสนาส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม ตลอดจนเป็นศูนย์กลางการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น จากการมีส่วนร่วมและความเสียสละของคนในชุมชน ที่จะร่วมขับเคลื่อนให้ชุมชนคุณธรรมก้าวสู่สังคมคุณธรรม โดยหลักการเสริมสร้างชุมชนคุณธรรมที่สามารถพึ่งพาตนเองได้ โดยมีบ้าน วัด/ศาสนสถาน โรงเรียน/ราชการหรือภาคประชารัฐ ร่วมกันดำเนินการตามหลักการ (คณะอนุกรรมการคัดเลือกชุมชน องค์กร หน่วยงานและจังหวัดคุณธรรม, ม.ป.ป. : 12-13) ดังนี้

1) นำสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และศาสตร์ของพระราชาเป็นแกนหลักที่สำคัญในการพัฒนาคน เสริมสร้างให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็งอย่างยั่งยืน

2) น้อมนำหลักการทรงงาน “ระเบิดจากข้างใน” “เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา” มาเป็นหลักในการปฏิบัติงานในพื้นที่ โดยให้คนในชุมชนมีความสมัครใจ และเข้าใจแก่นแท้ของการพัฒนาชุมชน ภายใต้วิถีถิ่นวิถีไทย เพื่อสร้างชุมชนให้เข้มแข็งด้วยหลักธรรมทางศาสนา หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและวิถีวัฒนธรรมที่ดีงาม

3) นำหลักการ 3 ประสาน คือ บ้าน วัด/ศาสนสถาน โรงเรียน/ราชการ หรือนโยบายประชารัฐเป็นแนวทางในการขับเคลื่อนการดำเนินงานของชุมชน

4) สนับสนุนให้มีการเชื่อมโยงขับเคลื่อนงานของชุมชนในระดับต่างๆ โดยใช้หลักการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนในพื้นที่ ในลักษณะที่ให้ “ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับประโยชน์” อย่างเป็นระบบและเป็นรูปธรรม โดยต้องสร้างเวทีเปิดโอกาสให้ทุกคนในชุมชนมีส่วนร่วม เพราะเป้าหมายสำคัญของการส่งเสริม

คุณธรรมคือคนมีจิตสำนึกและพฤติกรรมที่สะท้อนการมีคุณธรรมมากขึ้น จึงต้องให้ทุกคนรวมพลังร่วมกันขับเคลื่อนและให้ทุกภาคส่วนบูรณาการความร่วมมือทำแบบองค์รวม คือ ทำทั้งระบบ ทุกระบบของชุมชนและประสานสอดแทรกกับการบริหารและการพัฒนาชุมชนด้านต่างๆ ไม่แยกออกมาเป็นโครงการหรือกิจกรรมเดี่ยวๆที่ขาดความเชื่อมโยงกับระบบใหญ่ของชุมชน

5) ให้คนในชุมชนนำทุนทางวัฒนธรรม ความหลากหลายทางทรัพยากรทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมาเสริมสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจให้แก่ชุมชน

6) ใช้กระบวนการคุ้มบ้านในการพัฒนา ให้เข้าถึงและใกล้ชิดชาวบ้านเพื่อให้การพัฒนาชุมชนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและส่งผลต่อการพัฒนาจิตใจของคนในชุมชนให้เกิดความเข้มแข็งอย่างยั่งยืน

7) มีการขยายภาคีเครือข่าย โดยใช้หลักการชุมชนแบบเครือญาติ และสร้างชุมชนคุณธรรมต้นแบบ Best Practice ให้การยกย่องเชิดชู พัฒนายกระดับให้เป็นตัวอย่างเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ในพื้นที่

2.3 ประโยชน์จากการเป็นชุมชนคุณธรรม

การพัฒนาชุมชนให้เป็นชุมชนคุณธรรมได้ ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง ครอบครัว ชุมชน สังคม ประเทศชาติ และนานาชาติ (คณะอนุกรรมการคัดเลือกชุมชน องค์กร หน่วยงานและจังหวัดคุณธรรม, ม.ป.ป. : 20) ดังนี้

2.3.1 ประโยชน์ต่อตนเองและครอบครัว คนในครอบครัวรู้จักพัฒนาตัวเองและมีความตระหนักที่จะนำหลักธรรมคำสอนทางศาสนา หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และวิถีวัฒนธรรมที่ดีงาม ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน ตามแนวทางของการส่งเสริมคุณธรรม โดยได้ประกอบศาสนกิจหรือบำเพ็ญสาธารณะประโยชน์ให้มีคุณค่าต่อตนเอง ครอบครัวและสังคม รู้จักการปฏิบัติตามระเบียบวินัยของหมู่คณะ รู้จักระวังตัว ควบคุมตัว วางตัวได้เหมาะสม เป็นการทำให้คุณภาพดีขึ้น มีความสุขทางใจ มีความรัก ความสามัคคี เป็นที่ยอมรับของบุคคลอื่น ส่งผลให้มีความสุขในชีวิตที่แท้จริงและครอบครัวอบอุ่นเข้มแข็ง

2.3.2 ประโยชน์ต่อชุมชนและสังคม คนในชุมชนมีคุณธรรมทุกสาขาอาชีพสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข ทำให้ชุมชนมีการรวมกลุ่มอย่างมีคุณธรรม เป็นการใช้ทุนทางสังคมที่มีอยู่ในสังคมให้เกิดประโยชน์ต่อคนในชุมชน ทำให้ชุมชนเป็นแหล่งบ่มเพาะความดี ความเลื่อมใสศรัทธาในศาสนาและสืบสานวัฒนธรรมอันดีงามของไทย เกิดการบูรณาการความร่วมมือและส่งเสริมสนับสนุนบทบาทของภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน ให้มามีส่วนร่วมในการสร้างเสริมความดีในทุกชุมชน ทุกครอบครัว เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันให้กับคนในชุมชน ก่อเกิดเป็นความรัก ความสามัคคี และความเอื้ออาทรต่อกันในชุมชน ทำให้สังคมไทยเป็นสังคมแห่งสันติสุขที่ยั่งยืน

2.3.3 ประโยชน์ต่อประเทศชาติ เป็นการสร้างประเทศไทยให้มีความเข้มแข็ง มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน ปลอดจากพิษภัยที่จะมาบ่อนทำลายชาติ ซึ่งจะก่อให้เกิดประโยชน์ทางตรงต่อชุมชน และเกิดประโยชน์ทางอ้อมต่อการพัฒนาประเทศที่มีคุณธรรมเป็นพื้นฐานของทุกมิติในการครองชีวิตที่ต้องการความสุขที่แท้จริง และยังเป็นการสร้างความผูกพันอันดีระหว่างเพื่อนมนุษย์ ก่อเกิดความปรองดอง สมานฉันท์ เป็นสังคมคุณธรรมที่มีเอกลักษณ์ และเป็นภาพลักษณ์อันโดดเด่นของไทยที่สามารถเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันให้กับประเทศชาติ

2.3.4 ประโยชน์ต่อนานาชาติ การเป็นชุมชนคุณธรรม สังคมคุณธรรม ซึ่งเป็นศูนย์รวมคนดีของชาติ เป็นภาพลักษณ์ที่ดี สามารถสร้างชื่อเสียงให้กับประเทศชาติ ทำให้เป็นที่รู้จัก เป็นที่ไว้เนื้อเชื่อใจของนานาประเทศ ที่ส่งผลให้เกิดความร่วมมือระหว่างประเทศในเชิงเศรษฐกิจและสังคมมากยิ่งขึ้น

ดังนั้น ชุมชนคุณธรรมเป็นชุมชนที่ได้รับการส่งเสริมพัฒนาให้สมดุลทั้งด้านวัตถุและจิตใจ มีคนที่พร้อมทั้งทางกาย จิตใจ สติปัญญา มีคุณธรรม เป็นฐานแห่งการพัฒนา ส่งเสริมให้คนในชุมชนมีวัฒนธรรมความเป็นไทยที่เข้มแข็ง มีศาสนาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ มีศาสตร์พระราชาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องดีงาม จะทำให้เกิดเป็นพลังความดีที่จะช่วยขับเคลื่อนและพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้าเป็นสังคมคุณภาพและสังคมคุณธรรมที่อยู่เย็นเป็นสุขอย่างยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องตามแผนแม่บทส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2559-2564) ที่มีนโยบายส่งเสริมให้เกิดคนดี สังคมดี โดยเน้นคุณธรรมหลัก 4 ประการ คือ พอเพียง วินัย สุจริต และจิตอาสา เพื่อพัฒนาคุณธรรมความดีที่เหมาะสมกับบริบทของสังคมไทย ซึ่งก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง ครอบครัว ชุมชน สังคม ประเทศชาติ และนานาชาติ

3. กาพย์เซิ้งบั้งไฟ

กาพย์เซิ้งบั้งไฟเป็นวรรณกรรมพื้นบ้านประเภทคำประพันธ์ท้องถิ่นภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทยที่ใช้ขับร้องประกอบการเซิ้งบั้งไฟในขบวนแห่บุญบั้งไฟ เป็นคำประพันธ์อีสานประเภทกาพย์ซึ่งฉันทลักษณ์ของกาพย์(ธวัช ปุณโณทก, 2522 : 71) มีลักษณะดังนี้

1. คณะ ไม่กำหนดแน่นอนว่าบทหนึ่งมีจำนวนกี่บาท กล่าวคือเริ่มต้นจนจบความหรือจบเรื่อง ไม่มีการเริ่มต้นใหม่ บาทหนึ่งมี 7 คำ แบ่งเป็น 2 ตอน คือตอนหน้า 3 คำ ตอนหลัง 4 คำ ไม่นิยมคำสร้อย

2. เอก โท ไม่กำหนด

3. สัมผัส เน้นการสัมผัสนอกมาก และเป็นสัมผัสเสียงสระ คือคำสุดท้ายของบาทที่ 1 จะสัมผัสกับคำที่ 3 หรือ 2 ของบาทต่อไป เป็นเช่นนี้เรื่อยๆ

กาพย์เซิ้งบั้งไฟมีรูปแบบนิยมในการขับร้อง คือ

1. การขึ้นต้นจะขึ้นต้นด้วย “โอ้เฮาโอ่ เฮาโอ้เฮาโอ” หรือ “โอ้เฮาโอ่ พวกเซิ้งเฮาโอ” ถ้าเป็นพิธีการจะเริ่มต้นด้วยคำไหว้ครู “โอมพุทโธ นะโมเป็นเค้า” หรือ “สาธุสา ยอมือใส่เกล้า”

2. เนื้อเรื่องมีลักษณะหลากหลาย เช่น กาพย์เซิ้งเล่าตำนาน กาพย์เซิ้งขอรับบริจาค กาพย์เซิ้งอวยพร กาพย์เซิ้งตลกหยาบโลน เป็นต้น

ด้วยกาพย์เซิ้งบั้งไฟเป็นวรรณกรรมพื้นบ้านประเภทคำประพันธ์ท้องถิ่นที่มีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะงานเทศกาลประเพณีบุญบั้งไฟท้องถิ่นภาคตะวันออกเฉียงเหนือ กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรมได้ขึ้นทะเบียนกาพย์เซิ้งบั้งไฟเป็นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชาติด้านวรรณกรรมพื้นบ้านในปีพุทธศักราช 2557(กรมส่งเสริมวัฒนธรรม, 2557 : 103)

4. ศิลปะการแสดงเซิ้งเครื่อง

ศิลปะการแสดงเซิ้งเครื่องเป็นศิลปะการแสดงพื้นบ้านที่พบได้ในชุมชนพื้นที่อำเภออาจสามารถ อำเภอเมืองสรวง อำเภอสุวรรณภูมิ อำเภอจตุรพักตรพิมาน และอำเภอเกษตรวิสัย ของจังหวัดร้อยเอ็ด ในแต่ละชุมชนจะเรียกชื่อศิลปะการแสดงนี้แตกต่างกันออกไป เช่น เซิ้งเครื่อง เซิ้งโบราณ เซิ้งแถบตาลแถบลาน พบการแสดงในเทศกาลบุญบั้งไฟ ซึ่งผู้เขียนได้ศึกษาศิลปะการแสดงเซิ้งเครื่องกรณีศูนย์จัดการวัฒนธรรมชุมชนเฉลิมพระเกียรติบ้านหนองบัวหมู่ 1 ตำบลหนองบัว อำเภออาจสามารถ จังหวัดร้อยเอ็ด

เซิ้งเครื่องเป็นเซิ้งบั้งไฟประเภทหนึ่งที่แต่งกายสุภาพเรียบร้อย แสดงเป็นหมู่คณะ มีการจัดแถวขบวนที่เรียบร้อย ท่ารำเป็นท่ารำพื้นบ้านที่มีความอ่อนช้อยงดงาม ใช้กาพย์เซิ้งที่แฝงไปด้วยข้อคิดธรรมะมีคติสอนใจ ได้สาระ และมีความไพเราะ สามารถแบ่งวิวัฒนาการของการแสดงเซิ้งเครื่องได้ 3 ช่วง (พระบุญทัน สุภทฺโท, 2561 : สัมภาษณ์)ดังนี้

ช่วงที่ 1 เป็นช่วงสมัยโบราณ การแสดงเซิ้งเครื่องใช้ผู้แสดงเพศชายทั้งหมด แต่งกายด้วยเสื้อไหมแขนยาวสีดำย้อมด้วยผลมะเกลือ นุ่งผ้าขวบ ใช้ผ้าขาวม้า 2 ผืน เป็นสไบพาดเฉียงไหล่ซ้ายขวา ไม่สวมรองเท้า หมวกประดับด้วยใบตาลแกะสลักลวดลาย ประดับด้วยลำต้นมันสำปะหลังหรือต้นโสนที่ตัดแบ่งเป็นท่อนเล็กๆ หรือผลสบู่แดง ย้อมติดสี

ช่วงที่ 2 เป็นช่วงสมัยกลางที่มีการติดต่อกับภาคกลางของไทย เรียกว่า “ยุคไปไทย” มีการนำอุปกรณ์สำเร็จรูปมาใช้ในการแต่งกาย เช่น ใช้ลูกปัดหลากสีในการประดับหมวก สวมแว่นตาสีดำ สวมกางเกงสีดำที่เรียกว่า“ซ่งหูฮูด” ใช้ผ้าขิตสีแดงแทนผ้าขาวม้า ใช้ผ้าใยบัวผูกกับนิ้วก้อยของมือทั้งสองข้าง สวมถุงเท้ารองเท้า

ช่วงที่ 3 เป็นช่วงสมัยใหม่ ใช้กางเกงขายาวสีดำที่เรียกว่า “ซ่งหรั่ง” และ “ซ่งบานขาม้า” ตามยุคสมัย และมีการใช้ผู้แสดงเพศหญิงร่วมแสดง

ในปัจจุบันรูปแบบการแสดงเซิ้งเครื่องของศูนย์จัดการวัฒนธรรมชุมชนเฉลิมพระเกียรติบ้านหนองบัวหมู่ 1 สามารถสรุปได้ดังนี้

1. การแต่งกาย

1.1 หมวกเชิ้งเครื่อง เป็นหมวกสานไม้ไผ่ ประดับด้วยใบตาลแกะสลักลายพื้นบ้านด้านบนหมวก และร้อยลูกปัดหลากสีประดับขอบหมวกด้านล่าง

1.2 เสื้อ เป็นเสื้อแขนยาวทอด้วยผ้าไหม ย้อมสีดำด้วยผลมะเกลือ ประดับด้วยใบตาลแกะสลักลายพื้นบ้าน หรือใบลานถักเป็นเส้น

1.3 ผ้าขิต 2 ผืน เป็นผ้าสไบคลุมเฉียงไหล่ทั้งสองข้าง

1.4 ผ้าใยบัว 3 ผืน ใช้โพกศีรษะ 1 ผืน และใช้ผูกที่นิ้วก้อยของมือทั้งสองข้างอีก 2 ผืน

1.5 กางเกง นิยมใช้กางเกงขายาวสีดำ

1.6 ขอ เป็นเครื่องดนตรีอีสาน ประดับด้วยกระดาษหลากสี

1.7 รองเท้าผ้าใบสีขาว

2. ท่ารำ ท่ารำที่ใช้ในการเชิ้งเครื่อง เป็นท่ารำพื้นบ้าน ไม่มีการจีบมือหรือการตั้งวง โดยศูนย์จัดการวัฒนธรรมชุมชนเฉลิมพระเกียรติบ้านหนองบัวหมู่ 1 ได้ใช้ชื่อท่ารำ ดังนี้

2.1 ท่านาคฟ้อนหาง เป็นท่าจังหวะพัก ยกมือข้างหนึ่งขึ้นเหนือศีรษะ อีกข้างหนึ่งลดต่ำลง ใช้การหมุนข้อมือเป็นการรำประกอบการย่อเข่าตามจังหวะ

2.2 ท่าช้างม่ายโฮง เป็นท่าจังหวะเดิน ลักษณะคล้ายท่านาคฟ้อนหาง แต่สลับขาไขว้เดินไปด้านหน้าแทนการย่อเข่า

2.3 ท่าองวาดท่า เป็นท่าที่ใช้ประกอบการหมุนตัว โดยใช้มือข้างหนึ่งไพล่หลัง และอีกข้างวาดฟ้อนขนานไปกับพื้น

2.4 ท่ามยุรารำแพน เป็นท่าที่ใช้ประกอบการหมุนตัว ที่ลดมือลงไปทางด้านหลัง

3. คำร้อง การขับร้องกาพย์เชิ้งเครื่องหรือการจ่ายกาพย์เชิ้ง มีต้นเสียงจำนวน 1 คน และมีลูกคู่ร้องรับพร้อมกัน แบ่งคำร้องออกเป็น หนึ่ง/สอง/สอง/สอง มีจังหวะการร้องที่ช้าตามลักษณะการพูดของชุมชน เนื้อหาส่วนใหญ่จะเป็นนิทานพื้นบ้าน เช่น ผาแดงนางไอ่ ท้าวขูลูนางอั้ว พระเวสสันดร ท้าวปาจิต นางอรพิมพ์ มีบทไหว้ครู บทอวยพร หรือบทเกี้ยวในบางกรณี

5. การนำเสนอชุมชนคุณธรรมผ่านกาพย์เชิ้งบั้งไฟ

ศูนย์จัดการวัฒนธรรมชุมชนเฉลิมพระเกียรติบ้านหนองบัวหมู่ 1 ได้จัดการแสดงเชิ้งเครื่องเพื่อนำเสนอชุมชนคุณธรรมวัดบูรพา บ้านหนองบัว โดยการประพันธ์กาพย์เชิ้งบั้งไฟขึ้นใหม่ในปีพุทธศักราช 2560 รายละเอียดดังนี้

1. เนื้อหา เป็นการเล่าถึงลักษณะชุมชนคุณธรรมที่น้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในชีวิตประจำวัน ที่มีอาชีพเกษตรกรรมโดยการใช้ปุ๋ยคอกที่ได้จากการเลี้ยงวัวไว้ที่บ้าน มีการช่วยเหลือเกื้อกูลกันในการทำนา ส่งผลให้ผลผลิตทางการเกษตรได้ผลดี เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ส่งผลต่อสุขภาพของประชาชน นอกจากนี้ยังมีวัดเป็นศูนย์รวมจิตใจ มีประเพณีที่สนุกสนาน ทั้งนี้ด้วยเพราะพระบารมีของในหลวงที่ทรงปกครองประเทศสืบมา

2. กลวิธีการประพันธ์ กาพย์เชิ้งบั้งไฟฉบับนี้ มีลักษณะคำก่ายหรือคำสัมผัสที่เป็นลักษณะเฉพาะของคำประพันธ์อีสาน ดังนี้

2.1 “เคียงคู่” คือ สระเดียวกันเรียงกันสองคำ เช่น
“เป็นสำเนียงอีสานบ้านอยู่ บ้านข่อยอยู่หมู่บ้านหนองบัว”
2.2 “เคียง” คือ พยัญชนะเสียงเดียวกันเรียงกันสองคำเช่น
“บ่ขาดแคลนบ่อืดบ่อยาก บ่ลำบากบ่โศกโศกี”
2.3 “เทียมคู่” คือ พยัญชนะเสียงเดียวกันเรียงกันสามคำ เช่น
“น้ำในนามีปลาซ้นอยู่ ฝนตกสู่ย้อนป่าชุมชน”

ทั้งนี้ ศูนย์จัดการวัฒนธรรมชุมชนเฉลิมพระเกียรติบ้านหนองบัวหมู่ 1 ได้นำเสนอการเซิ้งเครื่องโดยใช้กาพย์เซิ้งบั้งไฟฉบับนี้ในงานมหกรรมชุมชนคุณธรรมน้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ขับเคลื่อนด้วยพลังบวร จังหวัดร้อยเอ็ด นิทรรศการชุมชนคุณธรรมงานบุญผะเหวด และงานประเพณีบุญบั้งไฟสรงกู่คูหนองใหญ่ตำบลหนองบัว นอกจากนี้ยังมีการบันทึกภาพเคลื่อนไหวเผยแพร่ในสื่อออนไลน์อีกด้วย นับเป็นกรณีสำคัญในการประยุกต์ใช้มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมเพื่อเป็นสื่อพื้นบ้านในการนำเสนอชุมชนคุณธรรม

6. สรุป

กาพย์เซิ้งบั้งไฟเป็นคำประพันธ์ท้องถิ่นที่มีฉันทลักษณ์เป็นกาพย์ ที่ใช้ขับร้องในขบวนแห่บั้งไฟของชาวภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทย ศูนย์จัดการวัฒนธรรมชุมชนเฉลิมพระเกียรติบ้าน หนองบัวหมู่ 1 ได้ประพันธ์กาพย์เซิ้งบั้งไฟขึ้นเพื่อเป็นสื่อพื้นบ้านในการนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับชุมชนคุณธรรม โดยเนื้อหาอธิบายถึงภาพฝันของชุมชนคุณธรรมต้นแบบที่น้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันลักษณะคำประพันธ์มีฉันทลักษณ์ และสุนทรียภาพทางภาษาที่เป็นเอกลักษณ์ของคำประพันธ์อีสานนับเป็นการอนุรักษ์มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชาติ และศิลปะการแสดงอันเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนอีกด้วย ข้อเสนอแนะจากการนำเสนอบทความนี้ ควรใช้คำประพันธ์อีสานที่หลากหลายรูปแบบ เช่น กลอนลำ บทร้องสารภัญญ์ กาพย์เซิ้งบั้งไฟ มาใช้เป็นสื่อพื้นบ้านเพื่อการนำเสนอข้อมูลด้านต่างๆอ ย่างต่อเนื่องเพื่อการสืบทอดภูมิปัญญาพื้นบ้านให้คงอยู่ต่อไป และบุคคลผู้ที่มีความรู้ในฉันทลักษณ์คำประพันธ์อีสานและสามารถแต่งคำประพันธ์อีสานได้มีจำนวนน้อยมาก ควรมีการส่งเสริมแต่งคำประพันธ์อีสานอย่างต่อเนื่องเพื่ออนุรักษ์มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมให้คงอยู่สืบไป

7. เอกสารอ้างอิง

กรมส่งเสริมวัฒนธรรม. (2557). **มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชาติ ประจำปีพุทธศักราช 2557.** กรุงเทพมหานคร : กระทรวงวัฒนธรรม.

คณะกรรมการส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติ. (ม.ป.ป.). **แผนแม่บทส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2559-2564).** กรุงเทพมหานคร : กระทรวงวัฒนธรรม.

คณะอนุกรรมการคัดเลือกชุมชน องค์กร หน่วยงานและจังหวัดคุณธรรม. (ม.ป.ป.). **คู่มือการประเมินองค์กรชุมชน อำเภอและจังหวัดคุณธรรม.** กรุงเทพมหานคร : กระทรวงวัฒนธรรม.

ธวัช ปุณโณทก. (2522). **วรรณกรรมอีสาน.** กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์.

พระบุญทัน สุภทฺโท ผู้ให้สัมภาษณ์. 15 ธันวาคม 2561. ณ วัดบูรพา บ้านหนองบัว ตำบลหนองบัว อำเภออาจสามารถ จังหวัดร้อยเอ็ด.

ศูนย์คุณธรรม. (2559). **องค์ความรู้ ชุดส่งเสริมคุณธรรมเชิงพื้นที่ ชุมชนคุณธรรม.** กรุงเทพมหานคร : กระทรวงวัฒนธรรม.

คู่สมรสและมารดาชอบด้วยกฎหมาย : แนวโน้มและการเปลี่ยนแปลง
Spouses and Legitimate Mother : Trend and Change

กานต์สินี ทิพย์มณเทียร[1]
Kansinee Tipmontien[1]
Email : Kansine2004@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้นำเสนอให้เห็นแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงหลักการตามกฎหมายครอบครัวไทยในเรื่องคู่สมรส และมารดาชอบด้วยกฎหมาย ในเรื่องคู่สมรสเดิมกฎหมายกำหนดให้คู่สมรสต้องเป็นชายกับหญิง ปัจจุบันมีแนวโน้มที่จะมีกฎหมายกำหนดให้บุคคลเพศเดียวกันจดทะเบียนคู่ชีวิตซึ่งก่อตั้งสถานะทางครอบครัวคล้ายกันกับการสมรสได้ และอนาคตอาจมีกฎหมายกำหนดให้บุคคลเพศเดียวกันหรือบุคคลหลากหลายทางเพศสมรสกันได้ ส่วนมารดาชอบด้วยกฎหมายเดิมกฎหมายกำหนดให้หญิงผู้ให้กำเนิดบุตรเป็นมารดาชอบด้วยกฎหมายของบุตร ปัจจุบันกฎหมายเปลี่ยนหลักการดังกล่าวโดยบัญญัติว่าหากกฎหมายบัญญัติให้หญิงอื่นที่ไม่ได้ให้กำเนิดบุตรเป็นมารดาชอบด้วยกฎหมาย หญิงนั้นก็เป็นมารดาชอบด้วยกฎหมาย เช่น พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็กที่เกิดโดยอาศัยเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ พ.ศ. 2558 กำหนดให้หญิงที่ขอให้หญิงอื่นตั้งครรภ์แทนเป็นมารดาชอบด้วยกฎหมายของบุตร ส่วนหญิงที่รับตั้งครรภ์แทนไม่ถือว่าเป็นมารดาชอบด้วยกฎหมายของบุตรนั้น

คำสำคัญ : คู่สมรส; มารดาชอบด้วยกฎหมาย; พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็กที่เกิดโดยอาศัยเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ พ.ศ. 2558

ABSTRACT

The objective of this article is to present the trend of change on principle of being spouses and the change on principle of being legitimate mother under Thai family law. On principle of being spouses, family law provides that spouses shall be man and woman. On the present day, there is the trend to be the law which allows the same sexes to be life

---

[1] คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

[1] Faculty of Law, Rajabhat Mahasarakham University, Thailand.

* ได้รับบทความ: 21 ตุลาคม 2562; แก้ไขบทความ: 16 พฤศจิกายน 2562; ตอบรับการตีพิมพ์: 26 ธันวาคม 2562

Received: October 21, 2019; Revised: November 16, 2019; Accepted: December 26, 2019

partnership by registration. By that way, they can constitutute their family status similar to the marriage by regiatration. In the future, there may be the law which allows the same sexes or LGBT to get marriage. On principle of being legitimate mother, the law provides that woman who gives a birth to her child is deemed legitimate mother. But nowadays, such principle has changed; If the law provides that woman who even does not give a birth to child is legitimate mother, she is deemed legitimate mother. Such as, under Protection of a Child Born by Medically Assisted Reproductive Technology Act, B.E. 2558, woman who requests other woman to be surrogate mother is deemed legitimate mother, but surrogate mother even gives a birth, she is not deemed legitimate mother.

Keywords : Spouses; Legitimate mother; Protection of a Child Born by Medically Assisted Reproductive Technology Act, B.E. 2558

1. บทนำ

กฎหมายครอบครัวเป็นบทบัญญัติเกี่ยวกับการก่อตั้งสถานะทางครอบครัวในเรื่องการหมั้น การสมรส ตลอดจนสิทธิและหน้าที่ของสมาชิกในครอบครัวคือสามีกับภริยาและบิดามารดากับบุตร กฎหมายว่าด้วยครอบครัวที่ใช้บังคับอยู่ก่อนประกาศใช้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 คือกฎหมายผัวเมีย ซึ่งเป็นกฎหมายเก่าแก่ที่บัญญัติขึ้นหลายยุคหลายสมัย (สะอาด นาวีเจริญ, 2493 : 7) ต่อมามีการจัดทำประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 ครอบครัว ประกาศใช้เมื่อปี พ.ศ. 2478 มีการแก้ไขเพิ่มเติมหลายครั้ง เนื้อหาที่แก้ไขเพิ่มเติม เช่น การเป็นสามีภริยาชอบด้วยกฎหมาย จากเดิมถือตามการอยู่กินเป็นสามีภริยาเปลี่ยนเป็นการจดทะเบียนสมรส หรือเดิมชายมีภริยาได้หลายคนเปลี่ยนเป็นให้ชายหญิงมีคู่สมรสชอบด้วยกฎหมายคนเดียว หรือความสัมพันธ์ทางทรัพย์สินระหว่างคู่สมรสจากเดิมที่แบ่งเป็นสินส่วนตัว สินเดิม และสินสมรส เปลี่ยนเป็นสินส่วนตัวและสินสมรส เป็นต้น เห็นได้ว่า กฎหมายครอบครัวเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพสังคมในแต่ละยุคสมัย และในหลายปีที่ผ่านมามีความเคลื่อนไหวหรือความพยายามให้มีการบัญญัติกฎหมายยอมให้บุคคลเพศเดียวกันหรือบุคคลหลากหลายทางเพศจดทะเบียนเป็นหุ้นส่วนชีวิตอยู่กินด้วยกันและมีสิทธิหน้าที่ต่อกันคล้ายกับสามีภริยาที่จดทะเบียนสมรส ซึ่งถือเป็นการก่อตั้งสถานะทางครอบครัวอย่างหนึ่ง และเป็นแนวโน้มที่อาจส่งผลกระทบต่อหลักการในเรื่องคู่สมรสในกฎหมายครอบครัว และนอกจากนี้ ยังมีการเปลี่ยนแปลงหลักการเรื่องมารดาชอบด้วยกฎหมายของบุตรเพื่อให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงของสังคมและความเจริญก้าวหน้าของวิทยาการและเทคโนโลยีทางการแพทย์ในยุคปัจจุบัน บทความนี้จึงนำเสนอให้เห็นแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงหลักการเรื่องคู่สมรสและการเปลี่ยนแปลงหลักการในเรื่องมารดาชอบด้วยกฎหมายดังกล่าวว่าจะเกิดผลกระทบในทางสังคมและในทางกฎหมายอย่างไร

2. คู่สมรสและมารดาชอบด้วยกฎหมาย : แนวโน้มและการเปลี่ยนแปลง

เมื่อประกาศใช้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 ครอบครัวในปี พ.ศ. 2478 กฎหมายกำหนดว่าการสมรสจะสมบูรณ์เมื่อได้จดทะเบียนแล้ว และคู่สมรสต้องเป็นชายกับหญิง ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1457 ซึ่งบัญญัติว่า การสมรสตามประมวลกฎหมายนี้จะมีได้เฉพาะเมื่อได้จดทะเบียนแล้วเท่านั้น และมาตรา 1448 ซึ่งบัญญัติว่า การสมรสจะทำได้ต่อเมื่อชายและหญิงมีอายุสิบเจ็ดปีบริบูรณ์แล้ว แต่ในกรณีที่มีเหตุอันสมควร ศาลอาจอนุญาตให้ทำการสมรสก่อนนั้นได้ จึงเป็นหลักการว่า ชายกับหญิงเท่านั้นสมรสกันได้ แต่สภาพสังคมปัจจุบันได้เปลี่ยนแปลงไป การใช้ชีวิตคู่ของบุคคลเพศเดียวหรือบุคคลหลากหลายทางเพศ (LGBT) ซึ่งได้แก่ เลสเบี้ยน (Lesbian) เกย์ (Gay) คนรักสองเพศ (Bisexual) และคนข้ามเพศ (Transgender/Transsexual) มีมากขึ้นและได้รับการยอมรับจากสังคมมากขึ้นจนมีการเรียกร้องให้บัญญัติกฎหมายรับรองสิทธิของบุคคลกลุ่มดังกล่าว ทำให้เกิดแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงหลักการในเรื่องคู่สมรส ส่วนมารดาชอบด้วยกฎหมายของบุตรแต่เดิมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1546 ตามพระราชบัญญัติให้ใช้บทบัญญัติบรรพ 5 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ที่ได้ตรวจชำระใหม่ พ.ศ. 2519 กำหนดว่า เด็กที่เกิดแต่หญิงที่มิได้สมรสกับชายให้ถือว่าเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายของหญิงนั้น จึงถือเป็นหลักการว่า บุตรที่เกิดจากหญิงเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายของหญิงนั้นหรือหญิงที่ให้กำเนิดแก่บุตรเป็นมารดาที่ชอบด้วยกฎหมายของบุตรเสมอ แต่วิทยาการเทคโนโลยีทางการแพทย์ที่เจริญก้าวหน้าจนสามารถผสมเทียมหรือให้หญิงอื่นตั้งครรภ์แทนหญิงที่ไม่อาจตั้งครรภ์ได้ด้วยตนเอง อาจจะเกิดปัญหาในทางกฎหมายขึ้นมาได้ว่า หญิงใดเป็นมารดาชอบด้วยกฎหมายของบุตรนั้น กรณีดังกล่าวทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหลักการเรื่องมารดาชอบด้วยกฎหมายของบุตร

2.1 คู่สมรส : แนวโน้มการเปลี่ยนแปลง

2.1.1 หลักการ

การสมรสเป็นนิติสัมพันธ์ของชายและหญิงคู่หนึ่งในฐานะที่เป็นสามีภริยา (ไพโรจน์ กัมพูสิริ, 2560 : 93) หมายถึงการที่ชายกับหญิงจดทะเบียนสมรสกันเพื่ออยู่กินเป็นสามีภริยา ดังนั้น คู่สมรสจึงหมายถึงชายกับหญิงที่จดทะเบียนสมรสกัน การสมรสย่อมก่อให้เกิดผลทางกฎหมายทั้งด้านความสัมพันธ์ส่วนตัวกล่าวคือชายกับหญิงก่อตั้งสถานะทางครอบครัวเป็นสามีภริยา และมีหน้าที่อยู่กินด้วยกันและมีหน้าที่อุปการะเลี้ยงดูกันตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1461 ทั้งด้านความสัมพันธ์ทางทรัพย์สินกล่าวคือทรัพย์สินระหว่างสามีภริยาแบ่งเป็นสินส่วนตัวและสินสมรส และด้านความสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดากับบุตรกล่าวคือบุตรที่เกิดมาย่อมเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายของสามีภริยา เป็นต้น และมีข้อสังเกตว่า การสมรสที่จะสมบูรณ์ตามกฎหมายนั้น คู่สมรสต้องเป็นชายกับหญิงโดยกำเนิด เนื่องจากโดยทั่วไปการสมรสมีวัตถุประสงค์เพื่ออยู่กินด้วยกันซึ่งก็คือการร่วมประเวณีอันเป็นธรรมชาติของชายและหญิง และคู่สมรสต้องการมีบุตรไว้เป็นทายาทเพื่อสืบทอดเผ่าพันธุ์ของตน กล่าวได้ว่า กฎหมายครอบครัวปัจจุบันยอมให้มีการสมรสระหว่างชายกับหญิงเท่านั้น การสมรสในระหว่างคนเพศเดียวกันจึงไม่อาจมีได้

2.1.2 การเปลี่ยนแปลงของสภาพสังคม

อย่างไรก็ตาม ยังมีบุคคลจำนวนไม่น้อยที่อยู่กินร่วมกันกับเพศเดียวกันเหมือนชายหญิงอยู่กินเป็นสามีภริยา แต่ภายใต้หลักเกณฑ์ของกฎหมายครอบครัวของไทย บุคคลกลุ่มนี้ไม่สามารถสมรสกัน

ได้เพราะไม่ใช่การสมรสระหว่างชายกับหญิง หรือแม้แต่ชายที่ผ่าตัดแปลงเพศเป็นหญิงแล้วก็ไม่อาจสมรสกับชายได้ ดังที่เคยมีชายที่ผ่าตัดแปลงเพศแล้วประสงค์จะถือเพศเป็นหญิง แต่เจ้าพนักงานขัดข้องในการแก้หลักฐานในทะเบียนบ้าน บัตรประจำตัวประชาชนและทะเบียนทหาร ชายดังกล่าวจึงยื่นคำร้องขอให้ศาลสั่งอนุญาตให้ผู้ร้องถือเพศเป็นหญิง ศาลชั้นต้นยกคำร้อง ผู้ร้องอุทธรณ์ ศาลอุทธรณ์พิพากษายืน ผู้ร้องฎีกา ศาลฎีกามีคำพิพากษาที่ 157/2524 ว่า ผู้ร้องเป็นชายโดยกำเนิด แม้จะได้รับการผ่าตัดเปลี่ยนแปลงอวัยวะเพศเป็นหญิงแล้วก็ตาม แต่ก็ไม่มีกฎหมายรับรองให้สิทธิผู้ร้องที่จะขอเปลี่ยนแปลงเพศที่ถือกำเนิดมาได้ ทั้งมิใช่เป็นกรณีที่ผู้ร้องจะต้องใช้สิทธิทางศาลตามกฎหมาย ฉะนั้น ผู้ร้องจะขอให้ศาลมีคำสั่งให้ผู้ร้องเปลี่ยนเพศมาเป็นหญิงไม่ได้

คดีนี้ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า เพศของบุคคลธรรมดานั้นกฎหมายรับรองและถือตามเพศที่ถือกำเนิดมา และคำว่า หญิง ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานหมายความถึงคนที่ออกลูกได้ ผู้ร้องถือกำเนิดมาเป็นชาย ถึงจะมีเสรีภาพในร่างกายโดยรับการผ่าตัดเปลี่ยนแปลงอวัยวะเพศเป็นอวัยวะเพศของหญิงแล้วก็ตาม แต่ผู้ร้องก็รับอยู่ว่าไม่สามารถมีบุตรได้ ดังนั้น โดยธรรมชาติและตามที่กฎหมายรับรอง ผู้ร้องยังคงเป็นเพศชายอยู่และไม่มีกฎหมายรับรองให้สิทธิแก่ผู้ร้องขอเปลี่ยนแปลงเพศที่ถือกำเนิดมาได้ ทั้งมิใช่กรณีที่ผู้ร้องจะต้องใช้สิทธิทางศาลตามกฎหมาย หมายความว่า ชายที่ผ่าตัดแปลงเพศแล้วก็ไม่ถือว่าเป็นหญิงอยู่นั่นเอง การที่บุคคลเพศเดียวกันแม้ผ่าตัดแปลงเพศแล้วอยู่กินร่วมกันจึงไม่อาจก่อตั้งสถานะทางครอบครัวตามกฎหมาย ทั้งสถานะความเป็นสามีภริยา ความสัมพันธ์ส่วนตัว หรือความสัมพันธ์ด้านทรัพย์สิน และไม่ก่อให้เกิดสิทธิหน้าที่ต่อกันในเรื่องต่างๆ เช่น สิทธิได้รับการอุปการะเลี้ยงดูจากอีกฝ่าย สิทธิจัดการศพหรือสิทธิรับมรดกของฝ่ายที่ตาย เป็นต้น ทำให้บุคคลกลุ่มนี้เสียสิทธิหลายประการ เมื่อสังคมปัจจุบันให้การยอมรับการเลือกเพศของบุคคลและยอมรับการอยู่กินร่วมกันของบุคคลกลุ่มดังกล่าวมากขึ้น จึงมีการเรียกร้องให้รัฐบัญญัติกฎหมายรับรองสิทธิการสมรสหรือการใช้ชีวิตคู่ของบุคคลกลุ่มดังกล่าวให้เท่าเทียมหรือใกล้เคียงกับสิทธิของคู่สมรส โดยอ้างอิงกฎหมายของต่างประเทศที่บัญญัติรับรองสิทธิดังกล่าว อย่างเช่น กฎหมายแพ่งว่าด้วยการสมรสของแคนาดา ที่กำหนดสิทธิหน้าที่ ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่สมรสและรับรองสิทธิเท่าเทียมกันในระหว่างคู่สมรสต่างเพศหรือคู่สมรสเพศเดียวกัน โดยกฎหมายใช้คำว่า บุคคล (Person) แทนคำว่า ชายกับหญิง (ศิริชนก วิริยเกื้อกูล, 2561 : 3) หรือกฎหมายครอบครัวของเนเธอร์แลนด์กำหนดรูปแบบการสร้างครอบครัวสำหรับบุคคลต่างเพศและเพศเดียวกันภายใต้เงื่อนไขและหลักเกณฑ์ตามกฎหมายไว้ 4 ลักษณะ กล่าวคือ การสมรส (Marriage) การจดทะเบียนความสัมพันธ์ (Register of Relationship) การทำข้อตกลงในการอยู่ร่วมกัน (Cohabitation Agreement) และการอยู่ร่วมกันอย่างไม่เป็นทางการโดยไม่อยู่ภายใต้บังคับข้อสัญญาใด (Non-contractual Cohabitation) (พัชนี หาญเทพินทร์, 2548 : 36-47) และนอกจากนี้ ยังมีอีกหลายประเทศที่บัญญัติกฎหมายรับรองเรื่องดังกล่าว อย่างเช่น เบลเยียม สเปน แอฟริกาใต้ นอร์เวย์ สวีเดน อาร์เจนตินา ไอซ์แลนด์ โปรตุเกส เดนมาร์ก บราซิล อังกฤษ ฝรั่งเศส นิวซีแลนด์ ลักเซมเบิร์ก สกอตแลนด์ อุรุกวัย ฟินแลนด์ กรีนแลนด์ ไอร์แลนด์ สหรัฐอเมริกา และไต้หวัน เป็นต้น (ไทยรัฐออนไลน์, 2560)

2.1.3 แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงหลักการเรื่องคู่สมรส

สำหรับประเทศไทย มีความพยายามให้มีการบัญญัติกฎหมายรับรองสิทธิดังกล่าวเช่นกัน โดยเมื่อปี 2555 นายนที ธีระโรจนพงษ์ กับคู่ชีวิต (ชาย) ซึ่งใช้ชีวิตร่วมกัน 19 ปี ไปยื่นขอจดทะเบียนสมรส แต่ถูกปฏิเสธเพราะการสมรสจะเกิดขึ้นเมื่อสมรสระหว่างชายกับหญิงเท่านั้น นายนทียื่นร้องเรียนต่อคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติว่าตนถูกละเมิดสิทธิมนุษยชน และส่งผลให้มีการร่างร่างพระราชบัญญัติคู่ชีวิต (บุษกร สุริยสาร, 2557 : 38-39) แต่ร่างกฎหมายดังกล่าวไม่ผ่านการตราออกมาบังคับใช้เป็นกฎหมาย อย่างไรก็ตาม ความพยายามให้มีกฎหมายรับรองสิทธิอยู่กินร่วมกันของบุคคลเพศเดียวกันยังคงมีอยู่ และเมื่อปี 2561 มีการเสนอร่างพระราชบัญญัติการจดทะเบียนชีวิตคู่ พ.ศ... โดยกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม เหตุผลการเสนอร่างพระราชบัญญัติดังกล่าวคือปัจจุบันกลุ่มบุคคลที่มีอัตลักษณ์ทางเพศ เพศสภาพ หรือมีการแสดงออกที่แตกต่างจากเพศโดยกำเนิดซึ่งถือว่าเป็นบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศได้ใช้ชีวิตร่วมกันดั่งครอบครัวทั่วไป แต่ไม่มีกฎหมายรองรับสิทธิและหน้าที่ในการเป็นคู่ชีวิตเช่นเดียวกับคู่สมรส ซึ่งถือเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมและขัดต่อหลักการที่รับรองไว้ในรัฐธรรมนูญ ตลอดจนหลักการสิทธิมนุษยชนสากลตามพันธกรณีระหว่างประเทศที่ประเทศไทยเข้าเป็นภาคี ร่างพระราชบัญญัติดังกล่าวแบ่งเนื้อหาเป็น 7 หมวด หมวด 1 การจดทะเบียนคู่ชีวิต หมวด 2 ความสัมพันธ์ระหว่างคู่ชีวิต หมวด 3 ทรัพย์สินระหว่างคู่ชีวิต หมวด 4 ความเป็นโมฆะของการจดทะเบียนคู่ชีวิต หมวด 5 การสิ้นสุดการเป็นคู่ชีวิต หมวด 6 มรดก หมวด 7 อายุความ (กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม, 2561 : 1-14) ซึ่งคล้ายกับบทบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยครอบครัวและมรดก เช่น เงื่อนไขการจดทะเบียนคู่ชีวิต ความสัมพันธ์ส่วนตัว ความสัมพันธ์ทางทรัพย์สิน สิทธิ และหน้าที่ระหว่างคู่ชีวิต รวมถึงสิทธิรับมรดกของคู่ชีวิตเพื่อให้บุคคลที่จดทะเบียนคู่ชีวิตสามารถก่อตั้งสถานะทางครอบครัว มีสิทธิและหน้าที่ต่อกันเพื่อแก้ไขปัญหาเรื่องสถานะทางครอบครัว สิทธิและหน้าที่ระหว่างกันที่จะพึงมีพึงได้ให้สอดคล้องกับสถานะของคู่สมรสตามกฎหมายครอบครัวและมรดก แม้ว่าขณะเขียนบทความนี้ ร่างกฎหมายดังกล่าวยังไม่ผ่านการตราบังคับใช้เป็นกฎหมาย และตามร่างพระราชบัญญัติดังกล่าวบุคคลที่จดทะเบียนคู่ชีวิตไม่อาจมีสิทธิบางประการที่คู่สมรสอาจมีได้ เช่น สิทธิการมีบุตรโดยวิธีให้หญิงอื่นตั้งครรภ์แทนตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็กที่เกิดโดยอาศัยเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ พ.ศ. 2558 เพราะสามีภริยาที่จดทะเบียนสมรสกันตามกฎหมายครอบครัวเท่านั้นที่มีสิทธิดังกล่าว (ชวินโรจน์ ธีรพัชรพร และภาณุมาศ ขัดเงางาม, 2560 : 99) หรือสิทธิรับบุตรบุญธรรมร่วมกันเพราะกฎหมายกำหนดให้คู่สมรสเท่านั้นมีสิทธิดังกล่าว ทั้งนี้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1598/25 ที่บัญญัติว่า ผู้จะรับบุตรบุญธรรมหรือผู้จะเป็นบุตรบุญธรรม ถ้ามีคู่สมรสอยู่ต้องได้รับความยินยอมจากคู่สมรสก่อน ในกรณีที่คู่สมรสไม่อาจให้ความยินยอมได้หรือไปเสียจากภูมิลำเนาหรือถิ่นที่อยู่และหาตัวไม่พบเป็นเวลาไม่น้อยกว่าหนึ่งปี ต้องร้องขอต่อศาลให้มีคำสั่งอนุญาตแทนการให้ความยินยอมของคู่สมรสนั้น แต่หากร่างพระราชบัญญัตินี้ผ่านการตราบังคับใช้เป็นกฎหมายย่อมส่งผลให้บุคคลที่จดทะเบียนคู่ชีวิตสามารถก่อตั้งสถานะทางครอบครัวขึ้นมาอีกรูปแบบหนึ่ง ทั้งมีสิทธิและหน้าที่ต่อกันใกล้เคียงกับสิทธิและหน้าที่ของคู่สมรสตามกฎหมายครอบครัว หลักการให้บุคคลเพศเดียวกันจดทะเบียนชีวิตคู่กันได้ในร่างพระราชบัญญัติดังกล่าวแม้ไม่ใช่การเปลี่ยนแปลงหลักการการเป็นคู่สมรสในกฎหมายครอบครัวโดยตรง เพราะหลักการเรื่องคู่สมรสยังคงเป็นไปตามหลักการ

ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ตามเดิม แต่ก็ถือว่าเป็นหลักการที่เกี่ยวโยงกันใกล้ชิดกันกับหลักการในเรื่องคู่สมรสตามกฎหมายครอบครัว และเป็นหลักการใหม่ที่จะเปลี่ยนแปลงหรือเพิ่มเติมหลักการในเรื่องคู่สมรส จากเดิมที่กำหนดให้คู่สมรสต้องเป็นชายกับหญิงเท่านั้น เปลี่ยนมาเป็นว่าบุคคลเพศเดียวกันสามารถจดทะเบียนคู่ชีวิตและอยู่กินร่วมกันได้ โดยมีสิทธิและหน้าที่ใกล้เคียงกับคู่สมรสซึ่งจะทำให้บุคคลเพศเดียวกันที่จดทะเบียนชีวิตคู่มีสิทธิได้รับการอุปการะเลี้ยงดูจากอีกฝ่าย มีระบบทรัพย์สินแยกเป็นสินส่วนตัวกับทรัพย์สินร่วมกันของคู่ชีวิต และสามารถยุติการใช้ชีวิตคู่ได้ อันจะส่งผลให้บุคคลเพศเดียวกันหันมาจดทะเบียนชีวิตคู่ใช้ชีวิตร่วมกันเฉกเช่นสามีภริยา สามารถแสดงบทบาทในทางสังคมมากขึ้นเพราะสถานะทางครอบครัวได้รับการรับรองโดยกฎหมายแล้ว จึงถือว่าเป็นแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงหลักการเรื่องคู่สมรสในกฎหมายครอบครัวนั่นเอง นอกจากนี้ในอนาคตอาจเป็นไปได้ว่ารัฐต้องบัญญัติกฎหมายรับรองให้บุคคลหลากหลายทางเพศสมรสกันได้ เช่นเดียวกับกฎหมายต่างประเทศซึ่งจะเป็นการเปลี่ยนแปลงหลักการเดิมที่กำหนดให้ชายกับหญิงเท่านั้นสามารถสมรสกันได้ แต่อย่างไรก็ตาม มีข้อน่าคิดว่าการใช้ชีวิตคู่ของบุคคลเพศเดียวกันหรือบุคคลหลากหลายทางเพศดังกล่าวจะส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตในครอบครัวแบบดั้งเดิมของไทยหรือไม่อย่างไร

2.2 มารดาชอบด้วยกฎหมาย : การเปลี่ยนแปลง

2.2.1 หลักการ

แต่เดิมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1546 ตามพระราชบัญญัติให้ใช้บทบัญญัติบรรพ 5 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ที่ได้ตรวจชำระใหม่ พ.ศ. 2519 บัญญัติว่า เด็กเกิดจากหญิงที่มิได้สมรสกับชาย ให้ถือว่าเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายของหญิงนั้น หมายความว่า หญิงที่ตั้งครรภ์แม้ไม่ได้จดทะเบียนสมรสกับชายที่เป็นบิดาของเด็กและหญิงนั้นคลอดบุตรออกมา เด็กที่เกิดมาให้ถือว่าเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายของหญิงนั้น บทบัญญัตินี้ถือตามหลักการว่า บุตรที่เกิดจากหญิงย่อมเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายของหญิงนั้นเสมอ หรือหญิงผู้ให้กำเนิดบุตรย่อมเป็นมารดาชอบด้วยกฎหมายของบุตรเสมอไม่ว่าหญิงนั้นจะจดทะเบียนสมรสกับชายผู้เป็นบิดาของบุตรหรือไม่ (ประสพสุข บุญเดช, 2559 : 547) หลักการนี้มีมาตั้งแต่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ประกาศใช้บังคับ และตามหลักการดังกล่าวไม่เปิดช่องให้หญิงอื่นที่มิได้ตั้งครรภ์และคลอดบุตรเป็นมารดาชอบด้วยกฎหมายของบุตรได้ อาจจะกล่าวได้ว่ากฎหมายครอบครัวถือเป็นหลักการว่า หญิงผู้ให้กำเนิดบุตรเป็นมารดาชอบด้วยกฎหมายของบุตรที่เกิดมา ส่วนหญิงอื่นที่ไม่ได้ให้กำเนิดบุตรแม้จะเป็นผู้อุปการะเลี้ยงดูก็ไม่ใช่มารดาชอบด้วยกฎหมายของบุตรนั้น

2.2.2 ความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการและเทคโนโลยี

สืบเนื่องมาจากความก้าวหน้าทางวิทยาการและเทคโนโลยีทางการแพทย์ทำให้สามารถผสมเทียมโดยใช้ไข่ อสุจิ หรือตัวอ่อนของบุคคลอื่นมาตั้งครรภ์ หรือให้หญิงอื่นตั้งครรภ์แทนหญิงที่ไม่สามารถตั้งครรภ์ได้ ซึ่งเมื่อหญิงตั้งครรภ์โดยใช้อสุจิ ไข่ หรือตัวอ่อนของบุคคลอื่นแล้วคลอดบุตร หรือหากหญิงไม่อาจมีบุตรได้และให้หญิงอื่นตั้งครรภ์แทนโดยใช้อสุจิ ไข่ หรือตัวอ่อนของหญิงที่ไม่อาจมีบุตรหรือของบุคคลอื่นแล้วหญิงที่ตั้งครรภ์แทนคลอดบุตร อาจจะเกิดปัญหาว่า หญิงใดเป็นมารดาชอบด้วยกฎหมายของบุตร ซึ่งจะส่งผลต่อการใช้อำนาจปกครอง การอุปการะเลี้ยงดู และสิทธิหน้าที่อื่นๆ รวมไปถึงสิทธิหน้าที่ตามกฎหมายลักษณะมรดกด้วย กรณีเช่นนี้กฎหมายควรกำหนดให้ชัดเจนว่าหญิงใดเป็นมารดาชอบด้วยกฎหมาย

เพื่อแก้ปัญหาในเรื่องดังกล่าว โดยกฎหมายอาจกำหนดให้หญิงอื่นที่ไม่ใช่เจ้าของไข่ หรือหญิงอื่นที่ไม่ใช่ผู้ตั้งครรภ์ให้กำเนิดบุตรเป็นมารดาชอบด้วยกฎหมายของบุตรได้ กรณีดังกล่าวนำไปสู่การแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติในส่วนมารดาชอบด้วยกฎหมายซึ่งถือได้ว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงหลักการที่มีมาแต่เดิมด้วย

2.2.3 การเปลี่ยนแปลงหลักการเรื่องมารดาชอบด้วยกฎหมาย

เมื่อปี 2551 มีการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1546 โดยพระราช บัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ฉบับที่ 19) พ.ศ. 2551 มาตรา 4 ให้เป็นว่า เด็กเกิดจากหญิงที่มิได้สมรสกับชาย ให้ถือว่าเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายของหญิงนั้น เว้นแต่จะมีกฎหมายบัญญัติไว้เป็นอย่างอื่น ถ้อยคำที่แก้ไขเพิ่มเติมคือ เว้นแต่จะมีกฎหมายบัญญัติไว้เป็นอย่างอื่น ซึ่งหมายความว่า หากกฎหมายบัญญัติว่าหญิงใดเป็นมารดาชอบด้วยกฎหมายไว้เป็นการเฉพาะแล้ว หญิงนั้นก็เป็นมารดาชอบด้วยกฎหมายของบุตร แม้ว่าหญิงนั้นจะไม่ใช่ผู้ให้กำเนิดบุตรก็ตาม ดังนั้น หลักการในเรื่องมารดาชอบด้วยกฎหมายตามกฎหมายที่แก้ไขเพิ่มเติมดังกล่าวจึงกำหนดให้หญิงผู้ให้กำเนิดแก่บุตรเป็นมารดาชอบด้วยกฎหมายของบุตร (หลักการเดิม) และกำหนดให้หญิงอื่นแม้จะไม่ได้ให้กำเนิดแก่บุตรก็เป็นมารดาชอบด้วยกฎหมายของบุตรได้หากมีกฎหมายบัญญัติไว้เป็นการเฉพาะ (หลักการที่เปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นมา) ข้อยกเว้นนี้เป็นกรณีที่เด็กเกิดจากหญิงที่มิได้สมรสกับชาย ไม่ถือว่าเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายของหญิงที่ให้กำเนิด แต่ให้ถือว่าเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายของหญิงอื่นนั้นได้

ต่อมาเมื่อปี พ.ศ. 2558 มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็กที่เกิดโดยอาศัยเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ พ.ศ. 2558 สืบเนื่องจากความก้าวหน้าทางวิทยาการและเทคโนโลยีทางการแพทย์ในการบำบัดรักษาภาวะการมีบุตรยาก สามารถช่วยให้ผู้ที่มีภาวะมีบุตรยากมีบุตรได้โดยใช้เทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ซึ่งมีผลให้บทบัญญัติกฎหมายในเรื่องความเป็นมารดาชอบด้วยกฎหมายของเด็กที่เกิดไม่สอดคล้องกับความสัมพันธ์ในทางพันธุกรรม และพระราชบัญญัติดังกล่าว มาตรา 29 วรรคหนึ่งบัญญัติว่า เด็กที่เกิดจากอสุจิ ไข่ หรือตัวอ่อนของผู้บริจาคแล้วแต่กรณี โดยใช้เทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ตามพระราชบัญญัตินี้ ไม่ว่าจะกระทำโดยการให้ภริยาที่ชอบด้วยกฎหมายของสามีซึ่งประสงค์จะมีบุตรเป็นผู้ตั้งครรภ์ หรือให้มีการตั้งครรภ์แทนโดยหญิงอื่น ให้เด็กนั้นเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายของสามีและภริยาที่ชอบด้วยกฎหมายซึ่งประสงค์จะมีบุตร แม้ว่าสามีหรือภริยาที่ชอบด้วยกฎหมายซึ่งประสงค์จะมีบุตรถึงแก่ความตายก่อนเด็กเกิด หมายความว่า หญิงซึ่งเป็นภริยาชอบด้วยกฎหมายของชายตั้งครรภ์โดยใช้อสุจิ ไข่ หรือตัวอ่อนของบุคคลอื่นซึ่งบริจาคให้ แล้วเด็กเกิดมา เด็กเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายของหญิงนั้น และหญิงนั้นเป็นมารดาชอบด้วยกฎหมายของเด็ก ถึงแม้ว่าอสุจิ ไข่ หรือตัวอ่อนในครรภ์หญิงนั้นจะเป็นของบุคคลอื่น ส่วนหญิงเจ้าของไข่หรือตัวอ่อนไม่ถือว่าเป็นมารดาชอบด้วยกฎหมายของเด็ก หรือกรณีที่สามีภริยาชอบด้วยกฎหมายให้หญิงอื่นตั้งครรภ์แทนโดยใช้อสุจิ ไข่ หรือตัวอ่อนของสามีภริยานั้นหรือของบุคคลอื่นแล้วเด็กเกิดมา เด็กนั้นเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายของหญิงภริยาที่ต้องการมีบุตร และในทางกลับกันหญิงนั้นย่อมเป็นมารดาชอบด้วยกฎหมายของเด็ก ส่วนหญิงที่รับตั้งครรภ์แทนไม่ถือว่าเป็นมารดาชอบด้วยกฎหมายของเด็ก

การที่พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็กที่เกิดโดยอาศัยเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ กำหนดให้หญิงที่ต้องการมีบุตรกรณีให้หญิงอื่นตั้งครรภ์แทนเป็นมารดาชอบด้วยกฎหมายของบุตรที่เกิดมา นี้เป็นตัวอย่างของกฎหมายที่บัญญัติข้อยกเว้นหลักการที่ว่า บุตรที่เกิดจากหญิงย่อมเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายของหญิงนั้น หรือหญิงที่ให้กำเนิดบุตรเป็นมารดาชอบด้วยกฎหมายของบุตร และถือเป็นการเปลี่ยนแปลงหลักการเดิมดังกล่าว โดยเพิ่มเติมเป็นข้อยกเว้นว่า กฎหมายกำหนดให้หญิงอื่นเป็นมารดาชอบด้วยกฎหมายของบุตรได้ แม้หญิงนั้นไม่ใช่ผู้ให้กำเนิดบุตรก็ตาม และหากในอนาคตมีความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการและเทคโนโลยีเกี่ยวกับการให้กำเนิดบุตร กฎหมายอาจบัญญัติให้หญิงอื่นที่ไม่ได้ตั้งครรภ์ให้กำเนิดบุตรหรือแม้ไม่ได้เป็นเจ้าของไข่ เป็นมารดาชอบด้วยกฎหมายของบุตรเพิ่มเติมจากที่บัญญัติในพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็กที่เกิดโดยอาศัยเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ก็เป็นได้ การเป็นมารดาชอบด้วยกฎหมายในกรณีนี้เป็นผลตามที่กฎหมายบัญญัติดังที่ระบุในมาตรา 1546 ตอนท้ายนั่นเอง

3. สรุป

กฎหมายครอบครัวของไทยมีแนวโน้มเปลี่ยนแปลงหลักการไปตามสภาพสังคมและความเจริญก้าวหน้าของวิทยาการเทคโนโลยี โดยสภาพสังคมทำให้เกิดแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงหลักการเรื่องคู่สมรสจากหลักการเดิมที่กำหนดให้คู่สมรสต้องเป็นชายกับหญิง แต่ในอนาคตอันใกล้อาจมีกฎหมายกำหนดหลักการใหม่ให้บุคคลเพศเดียวกันสามารถจดทะเบียนคู่ชีวิตซึ่งเป็นการก่อตั้งสถานะทางครอบครัวในลักษณะใกล้เคียงการสมรสได้ และอาจมีกฎหมายกำหนดให้บุคคลหลากหลายทางเพศสมรสกันได้ ส่วนเรื่องมารดาชอบด้วยกฎหมาย เดิมกฎหมายมีหลักการตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1546 ว่า บุตรที่เกิดจากหญิงย่อมเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายของหญิง หรือหญิงผู้ให้กำเนิดบุตรเป็นมารดาชอบด้วยกฎหมายของบุตร แต่ความก้าวหน้าทางวิทยาการและเทคโนโลยีทางการแพทย์ทำให้สามารถผสมเทียมและให้หญิงตั้งครรภ์โดยใช้อสุจิ ไข่ หรือตัวอ่อนของบุคคลอื่นหรือให้หญิงอื่นตั้งครรภ์แทนโดยใช้อสุจิ ไข่ หรือตัวอ่อนของชายหญิงที่ต้องการมีบุตรหรือของบุคคลอื่นได้ ซึ่งอาจเกิดปัญหาขึ้นว่า กรณีเช่นนี้หญิงใดเป็นมารดาชอบด้วยกฎหมายของบุตร จึงมีการบัญญัติเป็นข้อยกเว้นว่า กฎหมายอาจกำหนดให้หญิงอื่นที่ไม่ใช่ผู้ให้กำเนิดบุตรเป็นมารดาชอบด้วยกฎหมายของบุตรได้ กรณีดังกล่าวเป็นการเปลี่ยนแปลงหลักการเดิมโดยยอมให้กฎหมายบัญญัติให้หญิงอื่นที่ไม่ใช่ผู้ให้กำเนิดบุตรเป็นมารดาชอบด้วยกฎหมายของบุตรได้ และกรณีพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็กที่เกิดโดยเทคโนโลยีการช่วยการเจริญพันธุ์ ทางการแพทย์ พ.ศ. 2558 กำหนดให้หญิงที่ไม่สามารถมีบุตรได้และขอให้หญิงอื่นตั้งครรภ์แทนโดยใช้อสุจิ ไข่ หรือตัวอ่อนของหญิงที่ไม่อาจมีบุตรกับสามี หรือของบุคคลอื่น เป็นมารดาชอบด้วยกฎหมายของบุตรที่เกิดมา ส่วนหญิงที่รับตั้งครรภ์แทนไม่ใช่มารดาชอบด้วยกฎหมายของบุตร เป็นตัวอย่างของข้อยกเว้นดังกล่าว และในอนาคตกฎหมายอาจจะกำหนดให้หญิงที่ไม่ได้ให้กำเนิดบุตรเป็นมารดาชอบด้วยกฎหมายของบุตรนั้นนอกเหนือจากกรณีตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็กที่เกิดโดยเทคโนโลยีฯ ดังกล่าว

4. เอกสารอ้างอิง

กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม. (2561). **ร่างพระราชบัญญัติการจดทะเบียนชีวิตคู่ พ.ศ. ..สำหรับการวิพากษ์ตามมาตรา 77 แห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560.** สืบค้นเมื่อ 1 ตุลาคม 2562. จาก http://www.rlpd.go.th/rlpdnew/ images/ rlpd_5/2561/5.11.2561.pdf

ชวินโรจน์ ธีรพัชรพร และภาณุมาศ ขัดเงางาม. (2560). สิทธิความเสมอภาคในการสมรสของบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศในประเทศไทย. **วารสารสมาคมนักวิจัย**. 22(2). 92-104.

ไทยรัฐออนไลน์. (2560). **26 ชาติ เปิดไฟเขียวสมรสป่าไม้เดียวกัน**. สืบค้นเมื่อ 1 ตุลาคม 2562. จาก http://www. thairath.co.th/news/local/1125630

บุษกร สุริยสาร. (2557). อัตลักษณ์และวิถีทางเพศในประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร : องค์การแรงงานระหว่างประเทศ. สืบค้นเมื่อ 1 ตุลาคม 2562. จาก https://www.ilo.org/wcmspgroups/public/---asia/---ro-bangkok/---sro-bangkok/documents/publication/wcms_356948.pdf

ประสพสุข บุญเดช. (2559). **คำอธิบายกฎหมายครอบครัว**. กรุงเทพมหานคร : บริษัท กรุงสยาม พับลิชชิ่ง จำกัด.

พัชนี หาญเทพินทร์. (2548). **สิทธิของชายหญิงที่อยู่ร่วมกันโดยมิได้สมรส**. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ไพโรจน์ กัมพูสิริ. (2560). **คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บรรพ 5 ครอบครัว**. กรุงเทพมหานคร : บริษัท พิมพ์ดีการพิมพ์ จำกัด.

ศิริชนก วิริยเกื้อกูล. (2561). **สิทธิการสมรสระหว่างบุคคลเพศเดียวกัน**. สืบค้นเมื่อ 1 ตุลาคม 2562. จาก https://library2.parliament.go.th/ebook/content-issue/2561/hi2561-019.pdf

สอาด นาวีเจริญ. (2493). **กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยครอบครัว.** กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง.

บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมให้ครูใช้เทคนิคการวิเคราะห์เส้นทางสำหรับการวิจัย

The Role of School Administrators in Promoting Teachers to Use Path Analysis Techniques

นิยดา เปี่ยมพืชนะ[1]
Niyada Piampuchana[1]
Email : Nipiampuchana@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมให้ครูใช้เทคนิคการวิเคราะห์เส้นทางสำหรับการวิจัย ดังนี้ 1)ผู้บริหารควรส่งเสริมให้ครูทราบถึงความจำเป็นในการดำเนินการวิจัยเพื่อพัฒนาการบริหารการศึกษาโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เส้นทาง 2) ผู้บริหารควรส่งเสริมให้ครูมีความเข้าใจเกี่ยวกับลักษณะของตัวแปรสาเหตุและตัวแปรตามจะต้องเป็นตัวแปรวัดได้ใช้ในมาตราอันตรภาคขึ้นไป 3)ผู้บริหารควรส่งเสริมให้ครูมีความเข้าใจเกี่ยวกับข้อตกลงเบื้องต้นของการวิเคราะห์เส้นทาง 4)ผู้บริหารควรส่งเสริมให้ครูมีความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนากรอบแนวคิดของการวิจัยด้านการบริหารการศึกษา จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อกำหนดตัวแปรที่ต้องการศึกษา และกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย 5)ผู้บริหารควรส่งเสริมให้ครูมีความเข้าใจเกี่ยวกับการสร้างโมเดลจำลองเชิงสมมติฐานเบื้องต้นจากกรอบแนวคิดการวิจัย 6)ผู้บริหารควรส่งเสริมให้ครูมีความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาโมเดลโดยผู้ทรงคุณวุฒิ และ 7)ผู้บริหารควรส่งเสริมให้ครูมีความเข้าใจเกี่ยวกับการตรวจสอบความสอดคล้องระหว่างโมเดลเชิงสมมติฐานกับข้อมูลเชิงประจักษ์ และสรุปผลการวิจัย อภิปรายผล ให้ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้และจัดทำรายงานฉบับสมบูรณ์

คำสำคัญ : บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษา; การส่งเสริม; การวิเคราะห์เส้นทาง

---

[1] อาจารย์ประจำ มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ, จังหวัดขอนแก่น

[1] Full-time Lecturers, North Eastern University, KhonKaen Province, Thailand.

* ได้รับบทความ: 31 มกราคม 2563; แก้ไขบทความ: 24 กุมภาพันธ์ 2563; ตอบรับการตีพิมพ์: 2 มีนาคม 2563

Received: January 31, 2020; Revised: February 24, 2020; Accepted: March 2, 2020

ABSTRACT

This article aimed to present the role of school administrators in promoting teachers to use path analysis techniques for research. The role of school administrators was concluded as follows: 1) Administrators should encourage teachers to acknowledge the needs to do research for development of educational administration by using path analysis techniques. 2) Administrators should encourage teachers to understand the characteristics of independent variables and dependent variables which could be measured at least in interval scale. 3) Administrators should encourage teachers to understand assumptions of path analysis. 4) Administrators should encourage teachers to understand the development of conceptual framework in educational administration from the study of concepts, theories, and related research to determine the variables and conceptual framework. 5) Administrators should encourage teachers to understand basic hypothesis modeling from conceptual frameworks. 6) Administrators should encourage teachers to understand model development by experts. 7) Administrators should encourage teachers to understand the congruency check between hypothetical model and empirical data and offer the research result summary, the results discussion and suggestion on the usefulness of the research results.

Keywords : Roles of School Administrators; Promotion; Path Analysis

1. บทนำ

บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมให้ครูใช้เทคนิคการวิเคราะห์เส้นทางสำหรับการวิจัย มีประเด็นสำคัญที่เกี่ยวข้อง 4 ประเด็น คือ 1)บทบาทของผู้นำและผู้บริหารการศึกษาเป็นสิ่งสำคัญต่อความสำเร็จของการบริหารหน่วยงานทางการศึกษาและสถานศึกษา เป็นสิ่งที่สังคมคาดหวัง (Expectation) ต่อการแสดงบทบาทให้เหมาะสมกับตำแหน่ง(Position) ของผู้บริหารการศึกษาในระดับต่างๆ ซึ่งแต่ละระดับจะมีบทบาทแตกต่างกันตามสถานภาพ(Status) ของแต่ละตำแหน่ง อย่างไรก็ตาม บทบาทของผู้นำและผู้บริหารจะมีความเกี่ยวข้องกับภารกิจของหน่วยงาน (จอมพงศ์ มงคลวนิช, 2556 : 183) ดังที่คุรุสภาได้มีการกำหนดข้อบังคับว่าด้วยมาตรฐานวิชาชีพผู้บริหารสถานศึกษา พ.ศ. 2556 ประกอบด้วยมาตรฐาน 3 ด้าน คือ มาตรฐานความรู้และประสบการณ์วิชาชีพ มาตรฐานการปฏิบัติงานและมาตรฐานการปฏิบัติตน โดยเฉพาะอย่างยิ่งมาตรฐานความรู้และประสบการณ์วิชาชีพเกี่ยวกับมาตรฐานการบริหารด้านวิชาการโดยมีสาระความรู้ อาทิ ระเบียบวิธีวิจัยทางการศึกษาให้ได้ซึ่งสมรรถนะที่สามารถส่งเสริมให้มีการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนรู้ ส่วนมาตรฐานการปฏิบัติตน ผู้บริหารสถานศึกษาควรส่งเสริมให้ครู และบุคลากรได้ศึกษา ค้นคว้า วิเคราะห์ วิจัย และนำเสนอผลงานที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพ (คุรุสภา, 2555 : 2) เทคนิควิธีการวิเคราะห์เส้นทาง(Path Analysis) เป็นสถิติที่ใช้ในการศึกษาอิทธิพลของตัวแปรสาเหตุที่มีต่อตัวแปรตามเป็นการศึกษาทั้งอิทธิพลทางตรงและอิทธิพลทางอ้อมของตัวแปรที่สันนิษฐาน ซึ่งเป็นเทคนิคที่ประยุกต์

มาจากการวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุคูณ 3)การวิจัย (Research) เป็นกระบวนการในการแสวงหาความรู้ความจริงอย่างเป็นระบบ สมเหตุสมผล ด้วยวิธีการที่เชื่อถือได้ โดยการตรวจสอบความรู้ความจริงใหม่ๆ ได้อย่างเป็นระบบ เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายการวิจัย 4) การส่งเสริมให้ครูใช้เทคนิคการวิเคราะห์เส้นทางสำหรับการวิจัย ผู้บริหารสถานศึกษาควรส่งเสริมและสนับสนุนให้ครูได้มีการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง อาทิ ให้ครูเข้าร่วมอบรมสัมมนาเกี่ยวกับการใช้เทคนิคการวิเคราะห์เส้นทางสำหรับการวิจัย เป็นต้น อีกทั้งการวิจัยทางการบริหารการศึกษา (Research in Education Administration) เป็นการดำเนินการอย่างมีระเบียบแบบแผนที่เกี่ยวข้องกับ องค์การ ผู้บริหาร ครู อาจารย์ นักเรียน นักศึกษา การเรียนการสอน วัสดุอุปกรณ์ สภาพแวดล้อม วัฒนธรรมองค์การ และบรรยากาศองค์การให้ได้มาซึ่งความรู้ใหม่ๆ โดยมุ่งเน้นที่ภารกิจและกระบวนการทำงานร่วมกันโดยให้ความสำคัญกับปัญหาในการค้นหาคำตอบ และเพื่อทำให้การจัดการเรียนการสอนของครูบรรลุวัตถุประสงค์ อีกทั้ง ภารดี อนันต์นาวี (2557 : 234) ได้กล่าวถึงการวิจัยทางการบริหารการศึกษาแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ 1)การวิจัยเพื่อสร้างทฤษฎีเป็นการวิจัยพื้นฐาน(Basic Research) 2)การวิจัยเพื่อแก้ปัญหาการปฏิบัติงานเป็นการวิจัยประยุกต์(Applied Research) หรือการวิจัยเพื่อพัฒนางานอย่างต่อเนื่อง(Research and Development : R and D)

เมื่อพิจารณาความหมายอย่างกว้างๆ เกี่ยวกับเทคนิคการวิเคราะห์เส้นทางสำหรับการวิจัย โดยผู้เขียนได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี จากนักวิชาการทั้งในและต่างประเทศ ดังนี้ ภารดี อนันต์นาวี, (2557 : 229); ยุทธ ไกยวรรณ์(2557 : 351); สำราญ มีแจ้ง(2557 : 64); สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ (2556 : 180); จอมพงศ์ มงคลวนิช(2556 : 183); Draft(2003 : 5) และได้สังเคราะห์เพื่อแสดงให้เห็นว่าเทคนิคการวิเคราะห์เส้นทางมีความเกี่ยวข้องกับการวิจัยด้านการบริหารการศึกษาอย่างชัดเจน เนื่องจากการดำเนินการวิจัยด้านการบริหารการศึกษานั้นมีความจำเป็นต้องใช้เทคนิคการวิเคราะห์เส้นทาง หากนักวิจัยสามารถเลือกใช้เทคนิคการวิเคราะห์เส้นทางที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้อย่างถูกต้องและเหมาะสมแล้ว จะนำไปสู่การแปลความหมายจากผลการวิเคราะห์ข้อมูล การสรุปผลการวิจัยและจัดทำรายงานฉบับสมบูรณ์อย่างถูกต้องด้วย

บทความนี้ได้อธิบายถึงประเด็นสำคัญที่เกี่ยวข้องกับบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมให้ครูใช้เทคนิคการวิเคราะห์เส้นทางสำหรับการวิจัย ได้แก่ ภาพรวมของบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมให้ครูใช้เทคนิคการวิเคราะห์เส้นทางสำหรับการวิจัย

2. บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมให้ครูใช้เทคนิคการวิเคราะห์เส้นทางสำหรับการวิจัย

การบริหารแบบมุ่งคุณภาพทั้งองค์การ Total Quality Management (TQM) เป็นระบบการบริหารงานที่เน้นคุณภาพในทุกๆ ด้านและทุกๆ กิจกรรมขององค์การ โดยที่ทุกคนจะต้องให้ความร่วมมือและร่วมกันรับผิดชอบ เป็นระบบการปรับปรุงการทำงานให้เกิดประสิทธิภาพอย่างต่อเนื่อง โดยเริ่มตั้งแต่การทำให้ถูกต้องตั้งแต่ครั้งแรก(Right the First Time) เพื่อลดความจำเป็นในการตรวจสอบป้องกันข้อผิดพลาดไม่ให้เกิดขึ้น เป็นระบบการทำงานเพื่อลดสนองความต้องการและความคาดหวังของลูกค้าหรือผู้ใช้บริการ(Customers) หลักการสำคัญของ TQM มี 3 ประการ คือ 1)การมุ่งความสำคัญของลูกค้าหรือผู้รับบริการ(Customer Focus) 2)การปรับปรุงกระบวนการทำงาน(Process Improvement) และ 3)การให้ทุกคนได้มีส่วนร่วม(Total Involvement) ในงานที่เป็นภาระหน้าที่ของหน่วยงาน ซึ่งมีองค์ประกอบหลัก

ของ TQM ที่สำคัญๆ ที่จะทำให้การนำ TQM ไปใช้ให้บรรลุผล ได้แก่ 1)ภาวะผู้นำ(Leadership) 2)การศึกษาและการอบรม(Education and Training) 3)โครงสร้างองค์การที่เกื้อหนุน(Supportive Structure) 4)การติดต่อสื่อสาร(Communication) 5)การพิจารณาความดีความชอบ(Reward and Recognition) 6)การใช้กระบวนการทางสถิติ (Statistical Process Control) หรือการวัดผลการปฏิบัติงาน(Measurement) และ 7)การทำงานเป็นทีม(Teamwork) (วีระยุทธ ชาตะกาญจน์, 2556 : 206-207) รวมถึงควรมุ่งเน้นทฤษฎีการจัดการมนุษย์ของ McGregor (1960 : 82) ซึ่งประโยชน์ของทฤษฎี X และ Y คือ มีส่วนช่วยให้ผู้บริหารสถานศึกษามีความสามารถในการกำหนดนโยบายที่เกี่ยวข้องกับบุคลากรทางการศึกษา และมีส่วนช่วยให้ผู้บริหารสถานศึกษาได้เห็นถึงพฤติกรรมของบุคลากรทั้งสองด้านที่ทำงานในสถานศึกษานั้นๆ

ผู้บริหารสถานศึกษากับภาวะผู้นำด้านการวิจัย เป็นการแสดงออกซึ่งศักยภาพด้านการวิจัยที่มองเห็นถึงความสัมพันธ์เชื่อมโยงในระดับการทำงานวิจัยที่เป็นทิศทางเดียวกัน ตั้งแต่ระเบียบวิธีวิจัย กระบวนการวิจัย และวิธีการวิจัย (สันติ บุญภิรมย์, 2557 : 125) ซึ่งการวิจัยเป็นเครื่องมือที่สำคัญอย่างยิ่งในทุกศาสตร์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการบริหารการศึกษา ดังที่ (วีระยุทธ ชาตะกาญจน์, 2557 : 29) ได้กล่าวว่า นักบริหารการศึกษาไม่ว่าจะเป็นนักบริหารระดับประเทศหรือระดับเขตพื้นที่การศึกษาหรือระดับสถานศึกษาจะต้องคำนึงอยู่เสมอว่าการบริหารและการตัดสินใจของตนจำเป็นจะต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของหลักฐานข้อเท็จจริงที่สามารถยืนยันและสนับสนุนการตัดสินใจของตน ซึ่งการตัดสินใจบนพื้นฐานดังกล่าวจำเป็นต้องอาศัยข้อมูลสารสนเทศและการวิจัยสนับสนุน

งานวิจัยทางการบริหารการศึกษามีแนวคิดทฤษฎีที่ใช้เป็นกรอบความคิดในการวิจัย ดังนี้ 1)งานวิจัยสถานศึกษาในระดับสังคม 2)งานวิจัยเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมภายนอกสถานศึกษา 3)งานวิจัยเกี่ยวกับอำนาจ 4)งานวิจัยเกี่ยวกับโครงสร้างองค์การของสถานศึกษา 5)งานวิจัยเกี่ยวกับนักวิชาชีพในสถานศึกษา 6)งานวิจัยเกี่ยวกับแรงจูงใจ 7)งานวิจัยเกี่ยวกับกลุ่มการทำงาน 8)งานวิจัยเกี่ยวกับภาวะผู้นำ 9)งานวิจัยเกี่ยวกับการตัดสินใจ 10)งานวิจัยเกี่ยวกับการสื่อสาร 11)งานวิจัยเกี่ยวกับประสิทธิผลของสถานศึกษา (ภารดี อนันต์นาวี, 2557 : 232) ซึ่งการดำเนินการของการวิจัยด้านการบริหารการศึกษาในแต่ละขั้นตอนจะต้องมีความสัมพันธ์กันจึงขอนำเสนอการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของแต่ละบท โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้ อาทิ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาในบทที่ 1 จะต้องเชื่อมโยงกับแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในบทที่ 2 กรอบแนวคิดของการวิจัยในบทที่ 2 จะต้องเชื่อมโยงสัมพันธ์กับวิธีดำเนินการวิจัยในบทที่ 3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลในบทที่ 4 จะต้องสอดคล้องกับขั้นตอนวิธีดำเนินการวิจัยในบทที่ 3 ผลของการวิเคราะห์ข้อมูลในบทที่ 4 จะนำมาสรุปผล อภิปราย และข้อเสนอแนะในบทที่ 5 และผลการวิเคราะห์ข้อมูลในบทที่ 5 จะต้องสามารถตอบคำถามของการวิจัยและวัตถุประสงค์ของการวิจัยในบทที่ 1 เป็นวงจรของความสัมพันธ์ของการวิจัยทุกเรื่อง หากเป็นการวิจัยแบบผสม(Mixed Methodology) ระหว่างวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพและวิธีการวิจัยเชิงปริมาณ ข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้จะมีการวิเคราะห์ข้อมูลทั้ง 2 ลักษณะโดยการนำข้อมูลเชิงคุณภาพมาผนวกกับข้อมูลเชิงปริมาณเพื่อเป็นการแสดงความหนักแน่นของคำตอบเป็นการแสดงให้เห็นว่าคำตอบ ข้อมูลหรือผลการวิจัยถูกต้อง สมบูรณ์เชื่อถือได้ (นิยดา เปี่ยมพืชนะ, 2557 : 3)

ส่วนใหญ่ผู้วิจัยจะวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นด้วยสถิติเชิงพรรณนาก่อนเพื่ออธิบายคุณลักษณะทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ขั้นตอนต่อไปจึงใช้สถิติเชิงอนุมานเพื่อทดสอบสมมติฐาน หลักของการเลือกใช้สถิติในการวิจัยด้านการบริหารการศึกษาที่ผู้วิจัยจะต้องพิจารณา คือ วัตถุประสงค์ของการวิจัยได้กำหนดไว้อย่างไรบ้าง เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบเชิงปริมาณหรือเชิงคุณภาพ หรือเป็นแบบผสมผสาน และตัวแปรที่ใช้มีตัวแปรใดบ้าง มีตัวแปรใดเป็นตัวแปรต้น ตัวแปรใดเป็นตัวแปรตาม ส่วนสถิติเชิงอนุมานในการหาความสัมพันธ์ สถิติที่ใช้ในการหาความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ อาทิ เทคนิควิธีการวิเคราะห์เส้นทาง(Path Analysis) ในด้านการใช้การวิเคราะห์เส้นทางเพื่อการวิจัยด้านการบริหารการศึกษา สามารถแบ่งเทคนิคการวิจัยเพื่อการศึกษาความสัมพันธ์ของตัวแปรสาเหตุ และตัวแปรตาม ออกเป็น 2 ประเภท คือ การวิจัยเชิงทดลอง (Experimental Research) และการวิจัยที่ไม่ใช่การทดลอง(Non Experimental Research) ซึ่งการวิจัยเชิงทดลองเป็นวิธีการค้นหาความรู้ความจริงอย่างเป็นระบบโดยอาศัยหลักการทางวิทยาศาสตร์ ซึ่งเป็นการวิจัยเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของตัวแปรสาเหตุและตัวแปรตาม ที่มีการควบคุมตัวแปรแทรกซ้อนอื่นๆ ไม่ให้เข้ามามีอิทธิพลต่อการทดลองและเพื่อให้ผลที่เกิดขึ้นกับตัวแปรตามเป็นผลมาจากตัวแปรสาเหตุอย่างแท้จริง อีกทั้งการวิจัยเชิงทดลองยังมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงผลที่เกิดขึ้นกับตัวแปรตามเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงค่าของตัวแปรสาเหตุ มีหลายลักษณะ คือ แบบแผนก่อนแบบทดสอบ(Pre-Experimental Design) แบบแผนการทดลองเต็มรูปแบบ (True Experimental Design) และแบบแผนกึ่งการทดลอง(Quasi-Experimental Design) (นิยดา เปี่ยมพืชนะ, 2557 : 3-4)

การวิเคราะห์เส้นทาง เป็นเทคนิควิธีการศึกษาความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ (Causal Relationships) ระหว่างตัวแปรต่างๆ ในลักษณะเชิงเหตุเชิงผลโดยมุ่งเน้นการศึกษาถึงอิทธิพลของตัวแปรสาเหตุที่มีต่อตัวแปรตาม รวมทั้งตัวแปรสาเหตุยังสามารถมีอิทธิพลด้วยกันเองได้ ดังนั้น การวิเคราะห์เส้นทาง จึงเป็นการศึกษาทั้งอิทธิพลทางตรง(Direct Effect) และอิทธิพลทางอ้อม (Indirect Effect) ซึ่งแสดงด้วยเส้นตรงเป็นการแสดงความสัมพันธ์ในรูปเชิงเส้นเพื่อระบุทิศทางของความสัมพันธ์ และระดับความสัมพันธ์ของตัวแปรที่ต้องการศึกษา อีกทั้งการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์ของเส้นทางนั้นจะต้องอาศัยความรู้ในเรื่องของการวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุเป็นพื้นฐานก่อน อันจะนำไปสู่การวิเคราะห์เส้นทาง ซึ่งการวิเคราะห์เส้นทางเริ่มพัฒนาขึ้นครั้งแรก โดย ซีวอล ไรท์ (Sewall Wrigth) และได้รับการพัฒนามาอย่างต่อเนื่องโดยนักสถิติหลายท่าน เช่น บลาลอค (Blalock) และ บาวดอน (Boudon) ในปัจจุบันการวิเคราะห์เส้นทางได้รับการยอมรับถึงความสามารถในการประยุกต์ใช้ในการวิจัยตามลักษณะของการศึกษาตัวแปรที่จะสามารถทราบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรในโมเดลได้พร้อมๆ กันในครั้งเดียว ต่อมานักวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์ได้ให้ความสนใจในการนำเทคนิควิธีการวิเคราะห์เส้นทางมาประยุกต์ใช้ใน 2 ลักษณะ คือ การวิเคราะห์เส้นทางใช้กับตัวแปรสังเกตได้ และการวิเคราะห์เส้นทางที่ใช้กับตัวแปรแฝง ซึ่ง สุนทรพจน์ ดำรงพานิช (2555 : 107) ได้กล่าวถึงลักษณะของการวิเคราะห์เส้นทางประการแรกว่าเป็นการวิเคราะห์เส้นทาง(Path analysis : PA) ใช้กับตัวแปรสังเกตได้(Observed variable) และประการที่สองคือการวิเคราะห์เส้นทางที่ใช้กับตัวแปรแฝง PAL (Path Analysis With LISREL) นอกจากนี้ Wright (1934 : 193) ได้กล่าวถึง การวิเคราะห์เส้นทาง เป็นเทคนิคการวิเคราะห์เส้นทางโดยยึดหลักการผสมผสานระหว่างข้อมูลเชิงปริมาณกับข้อมูลเชิงคุณภาพในลักษณะการศึกษาอิทธิพลเชิงสาเหตุและผล

การวิเคราะห์เส้นทางใช้กับตัวแปรสังเกตได้ ที่ไม่มีความคลาดเคลื่อนหรือมีความคลาดเคลื่อนน้อย ข้อมูลในการวิเคราะห์เส้นทางนั้นตัวแปรวัดที่ใช้ส่วนใหญ่จะเป็นแบบมาตราอันตรภาค (Ratio Scale) เช่น ระยะเวลาการทำงานในองค์กร ยอดขาย และน้ำหนัก ประเด็นเด่นคือ สามารถดำเนินการได้สะดวก ส่วนประเด็นด้อยคือ ถ้าหากโมเดลไม่สอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์จะไม่สามารถปรับแก้โมเดลใหม่ได้ ส่วนการวิเคราะห์เส้นทางที่ใช้กับตัวแปรแฝง ตัวแปรส่วนใหญ่ไม่สามารถวัดได้โดยตรงส่วนใหญ่นิยมใช้กับตัวแปรทางด้านพฤติกรรมศาสตร์ ซึ่งจะต้องอาศัยตัวแปรสังเกตได้มาช่วยในการวัดพฤติกรรมหรือการแสดงออกทางกายภาพ วาจา และบทบาทหน้าที่ต่อบุคคลอื่น ประเด็นเด่นของการวิเคราะห์เส้นทางที่ใช้กับตัวแปรแฝง คือ มีความเหมาะสมในการไปประยุกต์ใช้กับตัวแปรทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์ส่วนประเด็นด้อยคือมีความซับซ้อนในความไม่ชัดเจนในการดำเนินการ ซึ่งตัวแปรของความสัมพันธ์เชิงสาเหตุและตัวแปรตาม มีดังนี้ 1)ตัวแปรแฝงภายนอก(Exogenous Variable) หมายถึง ตัวแปรที่ส่งอิทธิพลไปยังตัวแปรตัวอื่นโดยตัวเองไม่ได้รับอิทธิพลจากตัวแปรใด ตัวแปรเชิงสาเหตุของตัวแปรแฝงภายนอกจะไม่แสดงไว้ในโมเดล 2)ตัวแปรแฝงภายใน(Endogenous Variable) หมายถึง ตัวแปรที่ได้รับอิทธิพลจากตัวแปรตัวใดตัวหนึ่ง สาเหตุของตัวแปรแฝงภายในจะแสดงให้เห็นในโมเดลอย่างชัดเจน และ 3)ตัวแปรส่วนที่เหลือ (Residual Variable) หมายถึง ตัวแปรที่ไม่อยู่ในโมเดล แต่อาจมีอิทธิพลต่อตัวแปรทั้งตัวแปรเชิงสาเหตุและตัวแปรตามที่อยู่ในโมเดลที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากกรอบแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิเคราะห์เส้นทางเป็นการประยุกต์การวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุ(Multiple Regression Analysis) อาจกล่าวได้ว่าการวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุเป็นเพียงการหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรเชิงสาเหตุและตัวแปรตามเท่านั้น ซึ่งเทคนิคนี้ยังไม่ได้เป็นการตรวจสอบความสอดคล้องระหว่างโมเดลเชิงสมมติฐานกับข้อมูลเชิงประจักษ์เพื่อการตรวจสอบเชิงยืนยันสาเหตุต่างๆ ในโมเดลว่ามีตัวแปรใดบ้างที่เป็นสาเหตุทำให้เกิดความผันแปรของตัวแปรตามโดยพิจารณาจากสาเหตุที่เกิดขึ้นนั้นมาจากตัวแปรสาเหตุที่มีอิทธิพลทางตรงต่อตัวแปรตาม หรือตัวแปรสาเหตุที่มีอิทธิพลทางอ้อมต่อตัวแปรตามโดยส่งผลผ่านตัวแปรสาเหตุตัวอื่น หรือว่าเป็นทั้งสาเหตุที่เกิดขึ้นมาจากตัวแปรสาเหตุที่มีอิทธิพลทางตรงต่อตัวแปรตาม และตัวแปรสาเหตุที่มีอิทธิพลทางอ้อมต่อตัวแปรตามโดยส่งผลผ่านตัวแปรสาเหตุอื่น

นอกจากนี้ในการวิเคราะห์เส้นทาง ผู้วิจัยจะต้องพัฒนากรอบแนวคิดของการวิจัย จากการศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่สนใจศึกษา เพื่อกำหนดตัวแปรที่ต้องการศึกษาและกรอบแนวคิดในการวิจัย รวมทั้งสร้างโมเดลจำลองเชิงสมมติฐานเบื้องต้นไว้ล่วงหน้า จากการศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาสนับสนุนเส้นทางความสัมพันธ์ในรูปเชิงเส้นระหว่างตัวแปรสาเหตุและตัวแปรตาม และเส้นทางความสัมพันธ์ในรูปเชิงเส้นระหว่างตัวแปรสาเหตุที่มีอิทธิพลด้วยกันเอง ขั้นตอนต่อไปเป็นการพัฒนาโมเดลจำลองเชิงสมมติฐานโดยผู้ทรงคุณวุฒิ หลังจากนั้นผู้วิจัยสามารถดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงประจักษ์ และทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ สำหรับแนวทางการเลือกใช้โปรแกรมสำเร็จรูปในการวิเคราะห์เส้นทางสำหรับนักวิจัยในปัจจุบันโปรแกรมที่นิยมใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ โปรแกรม M-PLUS เป็นโปรแกรมในการวิเคราะห์เส้นทาง และการวิเคราะห์พหุระดับ ที่สามารถลดความคลาดเคลื่อนที่อาจเกิดขึ้นโดยสามารถวิเคราะห์พร้อมกันทุกตัวแปรได้ทั้งโมเดล เพื่อการตรวจสอบความสอดคล้องระหว่างโมเดลเชิงสมมติฐานกับข้อมูลเชิงประจักษ์ว่าตัวแปรสาเหตุที่มี

อิทธิพลต่อตัวแปรตามเป็นผลต่อตัวแปรตามอยู่ในลักษณะใด และมีขนาดสัมประสิทธิ์อิทธิพลในปริมาณเท่าใด และมีทิศทางความสัมพันธ์เป็นอย่างไร แล้วนำค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรสาเหตุและตัวแปรตามนำมาวิเคราะห์เทคนิคการวิเคราะห์เส้นทางเป็นการตรวจสอบความตรง (Validity) ของโมเดล

บทบาทของผู้บริหารในการวิจัยเพื่อพัฒนาการบริหารการศึกษา คือ 1)ความจำเป็นในการดำเนินการวิจัยเพื่อพัฒนาการบริหารการศึกษา (1)วิจัยในสิ่งที่เป็นปัญหาทางการศึกษาหรือปัญหาขององค์การหรือของสถานศึกษาที่ตนเองรับผิดชอบ (2)วิจัยเกี่ยวกับชุมชนที่เกี่ยวข้องหรือผลกระทบต่อการบริหารการศึกษาของตน (3)ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับนโยบายของรัฐบาล 2)จุดอ่อนของผู้บริหารเกี่ยวกับการวิจัย (1)ความเชื่อของผู้บริหารว่าการวิจัยและงานวิจัยเป็นงานยาก (2)ขาดผู้รู้และผู้มีความสามารถทำการวิจัย (3)ผู้บริหารและบุคลากรทางการศึกษาทุกระดับขาดการพัฒนาความคิดเชิงวิเคราะห์ สังเคราะห์ และการตั้งคำถาม 3)ข้อเสนอแนะและข้อควรระวังในการใช้ผลงานวิจัยเพื่อการบริหารการศึกษา (1)ผู้บริหารจะต้องอ่านงานวิจัยด้วยความระมัดระวังไม่ด่วนสรุป (2)การนำผลการวิจัยไปใช้ ผู้บริหารควรมีความรู้เชิงสถิติ เพื่อให้ทราบว่าการนำสถิติมาใช้วิเคราะห์ข้อมูลถูกต้องหรือไม่ การตั้งสมมติฐานถูกต้องหรือไม่ การวิเคราะห์ข้อมูลและสรุปผลการวิจัยถูกต้องหรือไม่ เพราะการนำผลการวิจัยที่มีการดำเนินการไม่ถูกต้องมาใช้ย่อมทำให้การบริหารและการตัดสินใจเสี่ยงต่อความไม่ถูกต้องด้วย (3)สำหรับเรื่องสารสนเทศนั้นข้อมูลที่ปรากฏจะเป็นข้อมูลดิบผู้บริหารจะต้องตรวจสอบการได้มาซึ่งข้อมูลว่าผู้ให้ข้อมูลเป็นใคร นอกจากนี้การวิจัยเพื่อพัฒนาการบริหารการศึกษามีเป้าหมายเพื่อพัฒนาการนำผลการวิจัยไปใช้พัฒนาระบบบริหารจัดการ ดังนั้น การทำวิจัยเพื่อพัฒนาการบริหารการศึกษาถือเป็นภาระหน้าที่และบทบาทสำคัญยิ่งของผู้ประกอบวิชาชีพบริหารการศึกษาที่ต้องทำการพัฒนาศาสตร์และวิชาชีพของตนเอง(วีรยุทธ ชาตะกาญจน์, 2557 : 29-34)

3. ความสัมพันธ์ระหว่างการวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุกับการวิเคราะห์เส้นทาง

การวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุ มีข้อจำกัดคือ ไม่สามารถทำการวิเคราะห์หลายๆ สมการได้พร้อมๆ กันในครั้งเดียวจึงไม่สามารถทราบความสัมพันธ์ของตัวแปรทั้งหมดได้พร้อมกัน ตัวอย่างการวิเคราะห์เส้นทางที่ใช้กับตัวแปรแฝง โดยกำหนดตัวอักษรที่ใช้แทนตัวแปรแฝง(Latent Variables) คือ LEADER แทน ภาวะผู้นำของผู้บริหาร COMPETENCIES แทน สมรรถนะองค์การ EMPOWERMENT แทน การเสริมสร้างพลังอำนาจที่มีประสิทธิภาพของอาจารย์ ATMOSPHERE แทน บรรยากาศองค์การ แสดงไว้ในแผนภาพที่ 1

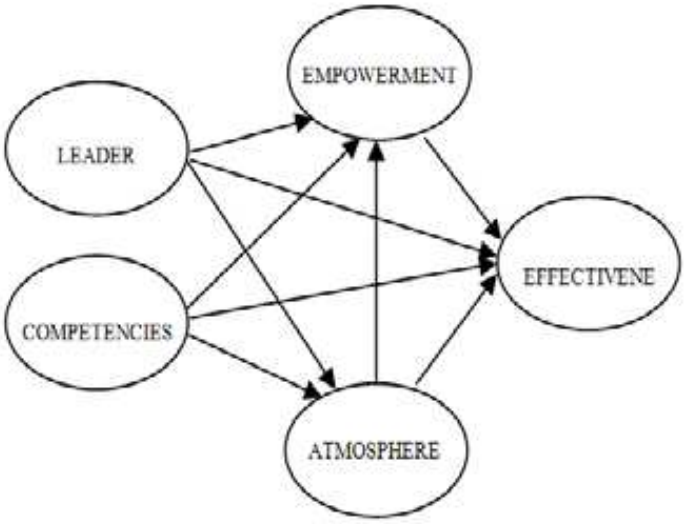

แผนภาพที่ 1 แสดงการวิเคราะห์เส้นทางที่ใช้กับตัวแปรแฝง

จากแผนภาพที่ 1 โดยผู้เขียนได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับการวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุและการวิเคราะห์เส้นทาง นักวิชาการทั้งในและต่างประเทศ ดังนี้ (สุทธนู ศรีไสย, 2559) (กริช แรงสูงเนิน, 2554) (สุภมาศ อังศุโชติ และคณะ, 2554) (ธานินทร์ ศิลป์จารุ, 2555) (สุนทรพจน์ ดำรงพานิช, 2555) (สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, 2556) (ยุทธ ไกยวรรณ์, 2557) และ (สำราญ มีแจ้ง, 2557) และได้สังเคราะห์เพื่อแสดงให้เห็นว่าหากผู้วิจัยเลือกที่จะใช้การวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุ แทนการวิเคราะห์เส้นทาง ผู้วิจัยจะต้องดำเนินการทดสอบซึ่งจะได้สมการถดถอย ดังนี้ สมการที่ 1 การวิเคราะห์สมการถดถอยของตัวแปรสาเหตุ LEADER, COMPETENCIES และATMOSPHERE ที่มีต่อตัวแปรตาม EMPOWERMENT สมการที่ 2 การวิเคราะห์สมการถดถอยของตัวแปรสาเหตุ LEADER และ COMPETENCIES ที่มีต่อตัวแปรตาม ATMOSPHERE และสมการที่ 3 การวิเคราะห์สมการถดถอยของตัวแปรสาเหตุ EMPOWERMENT, LEADER COMPETENCIES และ ATMOSPHERE ที่มีต่อตัวแปรตาม EFFECTIVENE ดังนั้น จากตัวอย่างผู้วิจัยจะต้องวิเคราะห์ประเด็นดังกล่าวข้างต้นว่าควรเลือกใช้สถิติอะไรที่มีความถูกต้อง และมีความเหมาะสมมากน้อยเพียงใด หากผู้วิจัยเลือกใช้เทคนิคการวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุผู้วิจัยจะต้องวิเคราะห์ถึง 3 สมการจะทำให้มีความลำบากในการวิเคราะห์สมการซึ่งไม่สามารถทำการวิเคราะห์ในครั้งเดียวกันได้ แต่ถ้าเลือกใช้เทคนิคการวิเคราะห์เส้นทางจะสามารถวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของตัวแปรทั้งหมดได้ในครั้งเดียวจะทำให้มีความสะดวกและรวดเร็วต่อการวิเคราะห์ แสดงว่าการวิเคราะห์ด้วยวิธีการนี้เป็นวิธีการที่น่าเชื่อถือในปัจจุบัน ดังนั้นจึงเห็นได้ว่าการวิเคราะห์เส้นทางเป็นเทคนิคการวิเคราะห์เพื่อลดจำนวนครั้งในการวิเคราะห์สมการของการวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุ สิ่งสำคัญที่สุดคือจะต้องมีการทดสอบข้อตกลงเบื้องต้นของการใช้เทคนิคการวิเคราะห์เส้นทางก่อนเสมอซึ่งจะทำให้การแปลผลการวิจัยให้เกิดความเชื่อถือมากยิ่งขึ้น

หากผู้วิจัยต้องการจะเลือกใช้สถิติในการวิจัยด้านการบริหารการศึกษาต้องคำนึงไว้เสมอว่าจะเลือกใช้สถิติอย่างไร เพื่อให้เหมาะสมกับลักษณะของข้อมูลหรือสมมติฐานในการวิจัยมากที่สุด แต่ถ้าผู้วิจัยจะเลือกใช้เทคนิคการวิเคราะห์เส้นทางสิ่งที่ต้องคำนึงถึงคือ ข้อตกลงเบื้องต้นของการวิเคราะห์เส้นทางว่ามี

อะไรบ้าง ลักษณะของข้อมูลเป็นอย่างไร ระดับการวัดของตัวแปรสาเหตุและตัวแปรตามอยู่ในระดับใดซึ่งจะมีผลต่อเทคนิควิธีการวิเคราะห์เส้นทาง รวมทั้งผู้วิจัยจะต้องมีความรู้เกี่ยวกับระดับการวัดของตัวแปรมาก่อนเพื่อไม่ให้เกิดความผิดพลาด ถ้าหากผู้วิจัยกำหนดระดับการวัดของตัวแปรไม่ถูกต้องอาจจะส่งผลต่อการวิเคราะห์ข้อมูลให้เกิดความผิดพลาดได้ การวิเคราะห์เส้นทางจะนิยมใช้กับงานวิจัยที่มีตัวแปรจำนวนน้อยมากกว่างานวิจัยที่มีตัวแปรจำนวนมากเนื่องจากว่าถ้ามีตัวแปรจำนวนมากจะทำให้โมเดลมีความซับซ้อนอาจจะส่งผลต่อการวิเคราะห์ค่าสถิติในโมเดลมีความคลาดเคลื่อนมาก

การวิเคราะห์เส้นทางที่กล่าวมาข้างต้นได้นำเสนอประเด็นเด่นและประเด็นด้อยที่ผู้วิจัยควรทราบเพื่อให้ผลการวิจัยที่ได้มีความถูกต้องน่าเชื่อถือยิ่งขึ้น ดังนั้น ผู้วิจัยจะต้องศึกษาถึงข้อตกลงเบื้องต้นของการวิเคราะห์เส้นทางมีดังนี้ 1)ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต่างๆภายในรูปแบบเป็นความสัมพันธ์เชิงเส้นตรงและมีคุณสมบัติในทิศทางบวก ซึ่งเป็นความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ 2)ความคลาดเคลื่อนที่เกิดขึ้นไม่มีความสัมพันธ์กับตัวแปรใดๆ 3)ความสัมพันธ์ของตัวแปรต่างๆ ภายในรูปแบบเป็นความสัมพันธ์เป็นไปในทิศทางเดียวโดยไม่มีทิศทางย้อนกลับ 4)ตัวแปรวัดได้ใช้ในมาตราอันตรภาคขึ้นไป และ 5)ไม่มีความคลาดเคลื่อนเกิดขึ้นในการวัดค่าตัวแปรต้นที่เป็นสาเหตุของตัวแปรตาม อีกทั้งจะต้องเข้าใจว่าความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต่างๆ ภายในโมเดลมีความสัมพันธ์ในรูปเชิงเส้นที่มีคุณสมบัติในทิศทางบวก ซึ่งเป็นความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ ความคลาดเคลื่อนที่เกิดขึ้นจะไม่มีความสัมพันธ์กับตัวแปรใดๆ เพราะความสัมพันธ์ของตัวแปรต่างๆ ภายในโมเดลเป็นความสัมพันธ์เป็นไปในทิศทางเดียวจะไม่มีทิศทางย้อนกลับ ลักษณะของตัวแปรสาเหตุและตัวแปรตามจะต้องเป็นตัวแปรวัดได้ใช้ในมาตราอันตรภาคขึ้นไป และจะไม่มีความคลาดเคลื่อนเกิดขึ้นในการวัดค่าตัวแปรต้นที่เป็นสาเหตุของตัวแปรตาม ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการวิเคราะห์ดังกล่าวจะต้องดำเนินการตามข้อตกลงเบื้องต้นที่กำหนดไว้ก่อนเสมอ นอกจากนี้ สุภมาศ อังศุโชติ และคณะ (2554 : 185) ได้กล่าวว่า การวิเคราะห์เส้นทางมี 2 วิธี ได้แก่ การวิเคราะห์แบบดั้งเดิมและวิเคราะห์ด้วยโมเดลสมการโครงสร้างการวิเคราะห์แบบดั้งเดิมวิเคราะห์ได้โดยการวิเคราะห์สหสัมพันธ์พหุคูณและตรวจสอบความตรงของโมเดลด้วยสถิติ c^2 ตามวิธีการของ Specht การวิเคราะห์เส้นทางด้วยวิธีนี้มีข้อจำกัดที่สำคัญ คือ ประการแรกมีข้อตกลงเบื้องต้นว่าตัวแปรวัดได้โดยตรงและไม่มีความคลาดเคลื่อน ข้อตกลงนี้ไม่สอดคล้องกับทฤษฎีการวัด ประการที่สอง คือ ไม่สามารถวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุแบบสองทางได้ ส่วนการวิเคราะห์ด้วยโมเดลสมการโครงสร้างจะผ่อนคลายข้อตกลงเบื้องต้นของการวิเคราะห์แบบดั้งเดิมทั้งสองข้อนี้เพราะได้นำวิธีการวิเคราะห์องค์ประกอบหรือโมเดลการวัดเข้ามาจัดการเกี่ยวกับการวัดตัวแปรทำให้สามารถวิเคราะห์ได้ทั้งตัวแปรสังเกตได้โดยตรงและตัวแปรแฝง การวิเคราะห์เส้นทางด้วยตัวแปรแฝงมีประโยชน์มากเพราะเป็นการบูรณาการหลักการวิจัยหลักการวิเคราะห์ด้วยสถิติแบบดั้งเดิม

4. แบบจำลองหรือ Model ความสัมพันธ์เชิงเหตุผล

ถ้ามีการวิเคราะห์เส้นทางกับตัวแปรคัดสรร 5 ตัวแปร และทุกตัวแปรจะมีเส้นทางเริ่มต้นไปถึงจุดปลายทุกตัวแปรแล้ว การวิเคราะห์เส้นทางดังกล่าวจะประกอบไปด้วยแบบจำลองที่ซ้อนกันอยู่ 3 Model ดังนี้ (สุทธนู ศรีไสย์, 2559 : 259-261) (ดังรูปแบบที่ 1- 3)

รูปแบบที่ 1 : แบบจำลองเต็มรูปแบบ(Full Path Models)

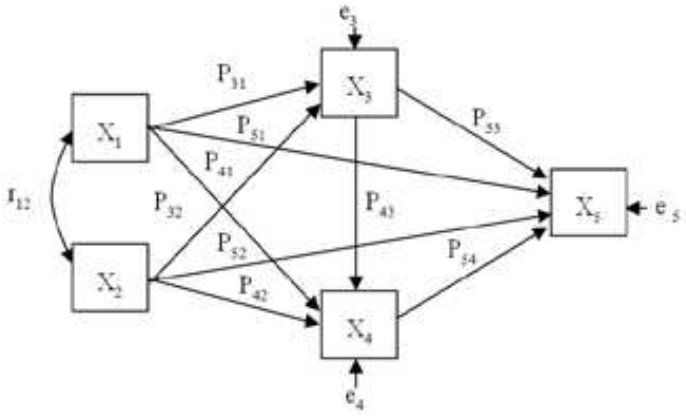

รูปแบบที่ 2 : Model 1

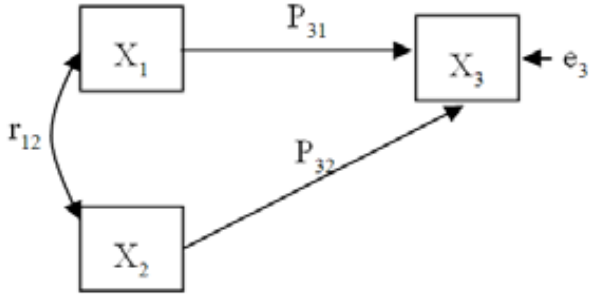

ตัวแปรตาม (Ultimate Dependent Variable) คือ X_3 ตัวแปรอิสระคือ X_1 , X_2

รูปแบบที่ 3 : Model 2

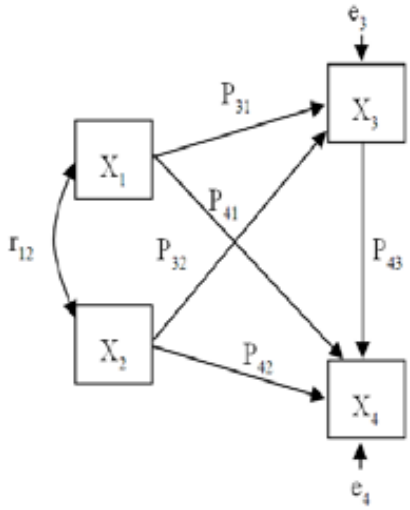

ตัวแปรตาม (Ultimate Dependent Variable) คือ X_4 ตัวแปรอิสระคือ X_1 , X_2 , X_3

รูปแบบที่ 4 : Model 3

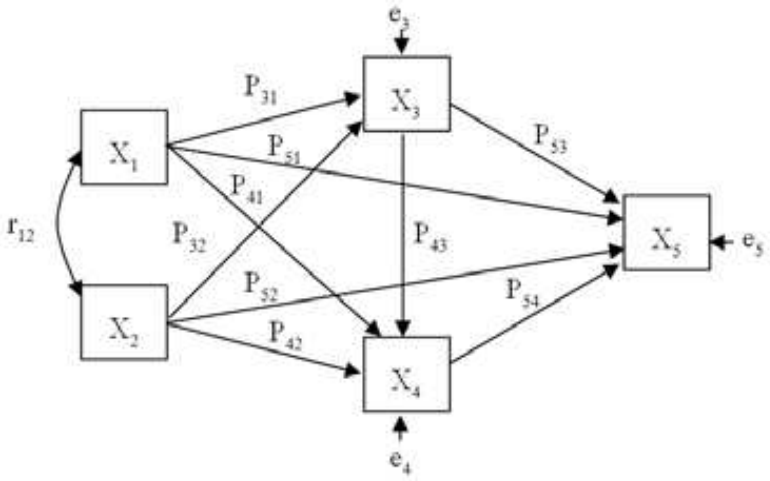

ตัวแปรตาม (Ultimate Dependent Variable) คือ X_5 ตัวแปรอิสระคือ X_1 , X_2 ,X_3, X_4
ที่มา (สุทธนู ศรีไสย, 2559 : 83-84)

5. ข้อดีเกี่ยวกับบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมให้ครูใช้เทคนิคการวิเคราะห์เส้นทางสำหรับการวิจัย

หากผู้บริหารสถานศึกษามีบทบาทของในการส่งเสริมให้ครูใช้เทคนิคการวิเคราะห์เส้นทางสำหรับการวิจัย จะส่งผลให้ครูมีความรู้และความสามารถในการใช้เทคนิคการวิเคราะห์เส้นทางสำหรับการวิจัยของตนเอง อาจจะได้รับการพิจารณาเป็นลำดับแรกในการตีพิมพ์ในวารสารวิชาการที่ปรากฏในฐานข้อมูล TCI กลุ่มที่ 1 และบทความวิจัยหรือบทความวิชาการที่ตีพิมพ์ในวารสารวิชาการระดับนานาชาติ(SCOPUS) ถ้าครูเลือกใช้เทคนิคการวิเคราะห์เส้นทางมาใช้กับการวิจัยด้านการบริหารการศึกษาจะทำให้เกิดผลดี (นิยดา เปี่ยมพืชนะ, 2557 : 7) คือ สามารถวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของตัวแปรในโมเดลได้พร้อมๆ กันในครั้งเดียว ซึ่งจะทำให้เกิดความสะดวกและรวดเร็วในการวิเคราะห์ และสามารถลดความคลาดเคลื่อนที่อาจเกิดขึ้นจากการวิเคราะห์ตัวแปรในโมเดลอีกด้วย นอกจากนั้นเทคนิคการวิเคราะห์เส้นทางยังเป็นการตรวจสอบความสอดคล้องระหว่างโมเดลเชิงสมมติฐานกับข้อมูลเชิงประจักษ์ จะเห็นได้ว่าการวิเคราะห์เส้นทางเป็นเทคนิคการวิเคราะห์เพื่อลดจำนวนครั้งในการวิเคราะห์สมการของการวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุ

6. กรณีศึกษา โมเดลสมการโครงสร้าง

วิโรจน์ สารรัตนะ (2554 : 245) ได้กล่าวว่าการสร้างโมเดลสมการโครงสร้าง (Structural Equation Modeling : SEM) มีจุดมุ่งหมาย 2 ประการ คือ 1)เพื่อทดสอบทฤษฎีด้วยวิธีการเชิงอนุมาน (deductive) จะเริ่มต้นจากสมมติฐานที่แสดงเป็นโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ (causal model) ที่มีทฤษฎีและงานวิจัยสนับสนุน ได้รับการทดสอบจากข้อมูลที่รวบรวมได้มาว่ามีความสอดคล้องหรือกลมกลืนกับโมเดลนั้นหรือไม่ โดยใช้การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (confirmatory factor analysis) หรือ 2)เพื่อสร้างทฤษฎีด้วยวิธีการเชิงอุปมาน (inductive) แล้วใช้ข้อมูลประมาณค่าของพารามิเตอร์ (free parameters) ใช้การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (exploratory factor analysis) นอกจากนี้ยังมีกรณีศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับโมเดลสมการโครงสร้างด้านการบริหารการศึกษา อาทิ นิยดา เปี่ยมพืชนะ (2559 : 25) ได้ทำการศึกษาโมเดลปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผลการวิจัยพบว่า 1)รูปแบบความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้นของปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่พัฒนาขึ้นประกอบด้วย 5 ปัจจัย คือ (1)ภาวะผู้นำของผู้บริหาร (2)สมรรถนะองค์การ (3)บรรยากาศองค์การ (4)วัฒนธรรมองค์การ และ (5)การเสริมสร้างพลังอำนาจที่มีประสิทธิภาพของอาจารย์ 2)รูปแบบความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้นของปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่พัฒนาขึ้นมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์โดยมีค่าไค-สแควร์ เท่ากับ 77.176 ที่องศาอิสระเท่ากับ 61 ระดับความมีนัยสำคัญ (P-value) เท่ากับ 0.079 ค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืนเปรียบเทียบ (CFI) เท่ากับ 1.000 ค่าดัชนี Tucker-Lewis Index (TLI) เท่ากับ 1.000 ค่าดัชนีรากกำลังสองเฉลี่ยของความคลาดเคลื่อนในการประมาณค่า (RMSEA) เท่ากับ 0.000 ดัชนีรากของค่าเฉลี่ยกำลังสองของส่วนเหลือมาตรฐาน (SRMR) เท่ากับ 0.022 เมื่อพิจารณาค่า R-square พบว่า ปัจจัยทั้งหมดในรูปแบบที่พัฒนาขึ้น สามารถร่วมกันอธิบาย

ประสิทธิผลการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ได้ร้อยละ 84.30 และ นิยดา เปี่ยมพืชนะ (2561 : 153) ได้ศึกษาโมเดลปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อการเสริมสร้างพลังอำนาจการทำงานที่มีประสิทธิภาพของอาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผลการวิจัยพบว่า ผลการตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อการเสริมสร้างพลังอำนาจการทำงานที่มีประสิทธิภาพของอาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่พัฒนาขึ้นมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยมีค่าไค-สแควร์ เท่ากับ 132.969 ที่องศาความเป็นอิสระ (degree of freedom) เท่ากับ 127 ระดับความมีนัยสำคัญ (P-value) เท่ากับ 0.340 ค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืนเปรียบเทียบ (CFI) เท่ากับ 0.999 ค่าดัชนี Tucker-Lewis Index (TLI) เท่ากับ 0.999 ค่าดัชนีรากกำลังสองเฉลี่ยของความคลาดเคลื่อนในการประมาณค่า (RMSEA) เท่ากับ 0.009 ดัชนีรากของค่าเฉลี่ยกำลังสองของส่วนเหลือมาตรฐาน (SRMR) เท่ากับ 0.023 และ นิยดา เปี่ยมพืชนะ (2562 : 425) โมเดลสมการโครงสร้างของปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อความเป็นเลิศของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือเพื่อเข้าสู่ไทยแลนด์ 4.0 ผลการวิจัยพบว่า โมเดลสมการโครงสร้างของปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อความเป็นเลิศของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือเพื่อเข้าสู่ไทยแลนด์ 4.0 ที่พัฒนาขึ้นมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยมีค่าไค-สแควร์ เท่ากับ 93.436 ที่องศาความเป็นอิสระ เท่ากับ 79 ระดับนัยสำคัญ (P-value) เท่ากับ 0.127 ค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืนเปรียบเทียบ (CFI) เท่ากับ 0.998 ค่าดัชนี Tucker-Lewis Index (TLI) เท่ากับ 0.996 ค่าดัชนีรากกำลังสองเฉลี่ยของความคลาดเคลื่อนในการประมาณค่า (RMSEA) เท่ากับ 0.017 และดัชนีรากของค่าเฉลี่ยกำลังสองของส่วนเหลือมาตรฐาน (SRMR) เท่ากับ 0.018

7. สรุป

ผู้เขียนได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และได้สังเคราะห์บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมให้ครูใช้เทคนิคการวิเคราะห์เส้นทางสำหรับการวิจัย ดังนี้ 1)ผู้บริหารควรส่งเสริมให้ครูทราบถึงความจำเป็นในการดำเนินการวิจัยเพื่อพัฒนาการบริหารการศึกษาโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เส้นทาง 2)ผู้บริหารควรส่งเสริมให้ครูมีความเข้าใจเกี่ยวกับลักษณะของตัวแปรสาเหตุและตัวแปรตามจะต้องเป็นตัวแปรวัดได้ใช้ในมาตราอันตรภาคขึ้นไป 3)ผู้บริหารควรส่งเสริมให้ครูมีความเข้าใจเกี่ยวกับข้อตกลงเบื้องต้นของการวิเคราะห์เส้นทาง 4)ผู้บริหารควรส่งเสริมให้ครูมีความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนากรอบแนวคิดของการวิจัยด้านการบริหารการศึกษา จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อกำหนดตัวแปรที่ต้องการศึกษา และกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย 5)ผู้บริหารควรส่งเสริมให้ครูมีความเข้าใจเกี่ยวกับการสร้างโมเดลจำลองเชิงสมมติฐานเบื้องต้นจากกรอบแนวคิดการวิจัย 6)ผู้บริหารควรส่งเสริมให้ครูมีความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาโมเดลโดยผู้ทรงคุณวุฒิ และ 7)ผู้บริหารควรส่งเสริมให้ครูมีความเข้าใจเกี่ยวกับการตรวจสอบความสอดคล้องระหว่างโมเดลเชิงสมมติฐานกับข้อมูลเชิงประจักษ์ และสรุปผลการวิจัย อภิปรายผล ให้ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้และจัดทำรายงานฉบับสมบูรณ์

8. เอกสารอ้างอิง

กริช แรงสูงเนิน. (2554). **การวิเคราะห์ปัจจัยด้วย SPSS และ AMOS เพื่อการวิจัย.** กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ซีเอ็ดยูเคชั่น.

คุรุสภา. (2555). **ข้อบังคับว่าด้วยมาตรฐานวิชาชีพผู้บริหารสถานศึกษา พ.ศ. 2556.** กรุงเทพมหานคร : คุรุสภา.

จอมพงศ์ มงคลวนิช. (2556). **การบริหารองค์การและบุคลากรทางการศึกษา.** พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ธานินทร์ ศิลป์จารุ. (2555). **การวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วย SPSS และ AMOS**. พิมพ์ครั้งที่ 13. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์เอสอาร์พริ้นติ้งแมสโปรดักส์.

นิยดา เปี่ยมพืชนะ. (2557). แนวทางการใช้การวิเคราะห์อิทธิพลเชิงสาเหตุในการวิจัยด้านหลักสูตรและการสอน. **วารสารราชพฤกษ์มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา.** 12(3). 1-9.

_____. (2559). โมเดลปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. **วารสารราชพฤกษ์มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา.** 14(1). 25-35.

_____. (2561). โมเดลปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อการเสริมสร้างพลังอำนาจการทำงานที่มีประสิทธิภาพของอาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. **วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี.** 12(2). 153-169.

_____. (2562). โมเดลสมการโครงสร้างของปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อความเป็นเลิศของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือเพื่อเข้าสู่ไทยแลนด์ 4.0. **วารสารบริหารการศึกษาบัวบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.** 19(1). 425-446.

ภารดี อนันต์นาวี. (2557). **หลักการ แนวคิด ทฤษฎี ทางการบริหารการศึกษา.** พิมพ์ครั้งที่ 5 ชลบุรี : สำนักพิมพ์ลักษณ์.

ยุทธ ไกยวรรณ์. (2557). **การวิเคราะห์สถิติหลายตัวแปรสำหรับงานวิจัย.** พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วิโรจน์ สารรัตนะ. (2554). **การวิจัยทางการบริหารการศึกษา แนวคิดกรณีศึกษา.** พิมพ์ครั้งที่ 3. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

วีรยุทธ ชาตะกาญจน์. (2556). **เทคนิคการบริหารสำหรับนักบริหารการศึกษามืออาชีพ.** พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

_____. (2557). **การวิจัยเพื่อพัฒนาการบริหารการศึกษา.** กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สันติ บุญภิรมย์. (2557). **การบริหารจัดการในห้องเรียน.** กรุงเทพมหานคร : ทริปเพิ้ล.

สำราญ มีแจ้ง. (2557). **สถิติขั้นสูงสำหรับการวิจัยทฤษฎีและปฏิบัติ.** พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. (2556). **การใช้สถิติในงานวิจัยอย่างถูกต้องและได้มาตรฐานสากล.** พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัดสามลดา.

สุทธนู ศรีไสย. (2559). **สถิติประยุกต์สำหรับงานวิจัยทางสังคมศาสตร์.** พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุนทรพจน์ ดำรงพานิช. (2555). **โปรแกรม Mplus กับการวิเคราะห์ข้อมูลทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์.** มหาวิทยาลัยมหาสารคาม : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

สุภมาส อังศุโชติ และคณะ. (2554). **สถิติวิเคราะห์สำหรับการวิจัยทางสังคมศาสตร์และพฤติกรรมศาสตร์ : เทคนิคการใช้โปรแกรม LISREL.** พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์เจริญดีมั่นคงการพิมพ์.

Draft, R.L. (2003). **Management.** 6th ed.. Australia : Thomson South-Western.

McGregor, Douglas. (1960). **The Human Side of Enterprise**. New York : Mc Grow Hill.

Wright,S. (1934). The Method of Path Coefficients. **Annals of Mathematical Statistics**. 5(3). 161-215.

ความเข้าใจเรื่องปาฏิหาริย์ในพระพุทธศาสนา
Understanding of Miracles in Buddhism

ประภาส แก้วเกตุพงษ์[1]
Prapas Kaewketpong[1]
E-mail : prapakae@kku.ac.th

บทคัดย่อ

บทความเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความหมายและบ่อเกิดของปาฏิหาริย์ในพระพุทธศาสนาเถรวาท และเพื่อศึกษาปาฏิหาริย์ในทัศนะของปราชญ์พุทธศาสนาในไทยซึ่งจะให้ชาวพุทธไทยในยุคปัจจุบันเกิดความเข้าใจที่ถูกต้องในเรื่องปาฏิหาริย์ตามความหมายที่แท้จริง จากการศึกษาพบว่า พระพุทธศาสนาเถรวาทมองว่าปาฏิหาริย์เป็นเพียงผลพลอยได้จากการปฏิบัติธรรมไม่ใช่เป้าหมายสูงสุดในการประพฤติพรหมจรรย์ ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคมไทยปัจจุบันชาวพุทธไทยส่วนใหญ่ยังมีความเห็นเกี่ยวกับเรื่องปาฏิหาริย์ไม่ถูกต้องคลาดเคลื่อนจากความเป็นจริงและยังมีท่าทีต่อปาฏิหาริย์แบบงมงาย เช่น การที่ประชาชนหันไปพึ่งฤทธิ์ อ้อนวอนสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เพื่อดลบันดานให้ตนเองประสบผลดังที่ต้องการมากกว่าที่จะหันมาศึกษาให้รู้และเข้าใจเกี่ยวกับหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาเพื่อประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตที่ดีงาม แม้แต่พระพุทธองค์เองก็ทรงใช้ปาฏิหาริย์เพื่อการอนุเคราะห์และการเผยแผ่พระธรรมคำสอนเท่านั้น

คำสำคัญ : ความเข้าใจ; ปาฏิหาริย์; พระพุทธศาสนา

ABSTRACT

This article aims to study the meaning and origin of the miracles in Theravada Buddhism. And to study the miracles according to Buddhist scholars in Thailand and enable Thai Buddhists in the present time to have a correct understanding of miracles in their true meaning. From the study found that, Phenomenon occurring in Thai Buddhists society today. Most of them also have opinions about miracles that are incorrect and deviate from

---

[1] อาจารย์ประจำ สาขาวิชาปรัชญาและศาสนา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

[1] Lecturer Department of Philosophy and Religion Faculty of Humanities and Social Sciences KhonKaen University

* ได้รับบทความ: 18 กุมภาพันธ์ 2563; แก้ไขบทความ: 6 เมษายน 2563; ตอบรับการตีพิมพ์: 24 เมษายน 2563

Received: February 18, 2020; Revised: April 6, 2020; Accepted: April 24, 2020

reality. And still have a stupid attitude towards miracles. Such as the people turn to dependence Entreaty. In order to inspire himself to achieve the desired results, rather than to study and understand about the teachings of Buddhism. To apply in Good life. The Lord Buddha himself used miracles for courtesy and dissemination of teachings.

Keywords : Understanding; Miracles; Buddhism

1. บทนำ

ปาฏิหาริย์เป็นคำที่เราได้ยินจนเป็นส่วนหนึ่งของความจำ โดยความเชื่อขั้นพื้นฐานก็มักจะเข้าใจว่าเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นด้วยการดลบันดาลของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ตนเคารพนับถือ คำถามที่เกิดขึ้นในสังคมปัจจุบันคือ ปาฏิหาริย์มีจริงหรือไม่ เกิดขึ้นได้อย่างไร การที่มีผู้อวดอ้างว่าเขามีความสามารถเหนือมนุษย์สามัญธรรมดาสามารถกระทำได้จริงหรือไม่และทำได้อย่างไร การที่คนแต่ละคนมีความเชื่อในเรื่องปาฏิหาริย์ไม่เหมือนกัน เพราะบางคนอาจจะเคยมีประสบการณ์ด้วยตนเองโดยมีศรัทธาประกอบอยู่แล้วจึงปลงใจเชื่อ แต่สำหรับบางคนที่ไม่เคยมีประสบการณ์ก็อาจจะไม่เชื่อว่าปาฏิหาริย์มีอยู่จริง เพราะคงไม่มีใครที่จะทำให้คนในสังคมมีความเชื่อในเรื่องราวต่างๆ เหมือนกันได้ทั้งหมดและความเชื่อที่แตกต่างกันถ้าตั้งอยู่บนความเคารพสิทธิของคนอื่นก็ไม่ทำให้เกิดปัญหาอะไร แต่ที่เป็นปัญหาในทุกวันนี้เพราะมีกลุ่มบุคคลอาศัยความเชื่อในปาฏิหาริย์เป็นช่องทางในการทำมาหากินด้วยการหลอกลวงคนอื่นให้หลงใหลในตนเองว่าเป็นปาฏิหาริย์ที่สามารถช่วยคนให้สมปรารถนาได้ จากนั้นก็ลวงเอาทรัพย์สินเงินทองของผู้รู้เท่าไม่ถึงการจนเป็นข่าวก็มีมาก

ปัจจุบันนี้คนส่วนมากมักไปติดอยู่ที่ฤทธิ์หรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ โดยการหวังพึ่งพิงฤทธิ์หรือบุคคลผู้มีฤทธิ์ให้ช่วยตนเองในการดำเนินชีวิตในการแก้ปัญหาต่างๆ ที่ตนได้ประสบหรือหวังโชคลาภจากการดลบันดาลของผู้มีฤทธิ์ จะเห็นได้ว่าทุกวันนี้ตามสื่อต่างๆ มีการลงข่าวเกี่ยวกับความเชื่อของประชาชนในการไปหวังพึ่งสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่สามารถมีฤทธิ์ดลบันดาลให้ตนเองประสบสุขโชคดีในการดำเนินชีวิตหรือโฆษณาเกี่ยวกับความขลังหรือความศักดิ์สิทธิ์ ฤทธิ์ปาฏิหาริย์ของอาจารย์คนนั้นคนนี้ข่าวเช่นนี้มีอยู่เสมอในสังคมปัจจุบัน การที่คนเราหันไปพึ่งฤทธิ์ อ้อนวอนสิ่งศักดิ์สิทธิ์เพื่อบันดาลให้ตนประสบผลดังที่ต้องการมากกว่าที่จะหันมาศึกษาเพื่อให้รู้และเข้าใจในหลักธรรมคำสอนทางพุทธศาสนาเพื่อประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต ตลอดถึงการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นกับชีวิตของตนเองและสังคม ทำให้ประชาชนที่นับถือพระพุทธศาสนาไม่ได้รับประโยชน์จากหลักธรรมคำสอน มองไม่เห็นคุณค่าของพุทธศาสนาว่าจะช่วยตนเองได้อย่างไร นอกจากนี้เมื่อประชาชนหันไปพึ่งพิงสิ่งศักดิ์สิทธิ์เพียงอย่างเดียว จึงขาดความพยายามที่จะทำกิจกรรมให้ประสบความสำเร็จด้วยความเพียรของตนเอง ซึ่งผิดไปจากหลักคำสอนทางพุทธศาสนาที่สอนเรื่องความเพียรพยายาม และอาจถูกหลอกลวงจากผู้ที่ชอบอวดอ้างฤทธิ์ปาฏิหาริย์ ทำให้สูญเสียเงินทองกลายเป็นปัญหาครอบครัวและสังคมไม่มีที่สิ้นสุด

ผู้เขียนเห็นว่าการศึกษาให้เข้าใจในเรื่องปาฏิหาริย์ในทางพระพุทธศาสนาจะสามารถแยกแยะออกได้ว่า ปาฏิหาริย์ชนิดใดเป็นปาฏิหาริย์ที่ดีมีประโยชน์เป็นแนวทางแห่งการพ้นทุกข์ พระพุทธเจ้าทรงสรรเสริญส่วนปาฏิหาริย์ใดที่ไม่เป็นประโยชน์ไม่เป็นไปเพื่อความพ้นทุกข์ควรหลีกเลี่ยงเสีย เมื่อมีความรู้และเข้าใจ

อย่างนี้และเราต้องเข้าไปเกี่ยวข้องกับเรื่องปาฏิหาริย์ สามารถที่จะปฏิบัติต่อปาฏิหาริย์ได้อย่างถูกต้อง ตลอดจนสามารถแนะนำคนอื่นให้เข้าใจอย่างถูกต้องได้อีก ก็จะเป็นการนำประชาชนผู้นับถือพระพุทธศาสนาเข้าไปสู่แนวทางที่ถูกต้องได้ รองศาสตราจารย์นฤมล มารคแมน กล่าวว่า ถึงแม้ว่าฤทธิ์หรืออิทธิปาฏิหาริย์จะไม่ใช่จุดหมายสูงสุดในพระพุทธศาสนา ไม่ทำให้เกิดปัญญาหรือดับกิเลสได้ ก็อาจกล่าวได้ว่าเป็นเพียงผลพลอยได้ (By-product) จากการปฏิบัติธรรม แต่อิทธิปาฏิหาริย์ก็เป็นเครื่องมือ (Instrument) ที่พระพุทธองค์ทรงใช้อยู่บ่อยครั้งในการปลดเปลื้องทุกข์ช่วยเหลือสัตว์โลกแม้ไม่เป็นสิ่งที่มีค่าในตนเอง (Intrinsic Value) แต่วิธีการและความสามารถในการใช้เครื่องมือของพระพุทธองค์ก็ทำให้บรรลุจุดหมายเป็นไปตามพุทธประสงค์ในระดับต่างๆ ได้ จนถึงระดับสูงสุด (นฤมล มารคแมน, 2562 : 71)

2. ความหมายของปาฏิหาริย์

เพื่อให้เกิดความเข้าใจชัดขึ้นอันดับแรกจะต้องทราบถึงความหมายของคำว่าปาฏิหาริย์ ทั้งในความหมายตามรูปศัพท์ภาษาบาลีและในความเข้าใจของบุคคลทั่วไปกันเสียก่อน ดังนี้

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 ได้ให้คำจำกัดความของอิทธิปาฏิหาริย์ว่า “ฤทธิ์เป็นอัศจรรย์ หมายถึง การแสดงฤทธิ์ที่พ้นวิสัยของสามัญมนุษย์ได้อย่างน่าอัศจรรย์ เป็นปาฏิหาริย์หนึ่งในปาฏิหาริย์สามได้แก่ อิทธิปาฏิหาริย์ อาเทสนาปฏิหาริย์ และอนุสาสนีปาฏิหาริย์” (ราชบัณฑิตยสถาน, 2542 : 694)

พจนานุกรมบาลีไทย ฉบับนักศึกษา ให้ความหมายไว้ว่า ความมหัศจรรย์, ปรากฏการณ์ที่แปลกประหลาด (พระอุดรคณาธิการ (ชวินทร์ สระคำ) และจำลอง สารพัดนึก, 2530 : 642)

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) ให้ความหมายไว้ว่า ปาฏิหาริย์เมื่อว่าตามรูปศัพท์แล้วแปลว่า การกระทำที่ตีกลับ, ขับไล่, หรือกำจัดเสียได้ซึ่งปฏิปักษ์ (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2538 : 462)

พจนานุกรมฉบับเฉลิมพระเกียรติให้ความหมายไว้ว่า ปาฏิหาริย์ (-ติหาน) น. สิ่งที่น่าอัศจรรย์, ความอัศจรรย์ (ทวีศักดิ์ ญาณประทีป, 2534 : 337)

พุทธทาสภิกขุ ให้ความหมายไว้ว่า ปาฏิหาริย์คือการกลับคนเลวให้เป็นคนดี กลับความทุกข์ให้เป็นความสุข อย่างนี้ถือว่าเป็นสุดยอดของปาฏิหาริย์ ไม่ต้องเหาะได้ เพราะว่าเหาะได้นั้น จะกลับคนชั่วให้เป็นคนดีได้หรือไม่ก็ไม่รู้ มันไม่แน่ แต่การที่พระพุทธเจ้าตรัสกับใครเพียงสองสามคำ แล้วคนนั้นกลับตัวจากคนเลวเป็นคนดี จากปุถุชนเป็นอรหันต์ อย่างนี้คือปาฏิหาริย์จริง (พุทธทาสภิกขุ, 2535 : 514)

ที่กล่าวมานั้นทำให้เห็นว่าปาฏิหาริย์แยกออกได้เป็นสองความหมาย คือ

1) ปาฏิหาริย์ หมายถึง ฤทธิ์ เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติสมาธิจนจิตสงบถึงระดับฌาน สามารถที่จะกระทำสิ่งต่างๆ ที่คนทั่วไปทำไม่ได้ เช่น การเหาะเหินเดินอากาศ, เดินบนผิวน้ำ, การดำลงไปในแผ่นดินหรือการกระทำอื่นๆ ที่ตนเองต้องการให้เห็นผลทันตาเห็น ก่อให้เกิดความฉงนสนเท่แก่บุคคลที่พบเห็นว่าทำได้อย่างไร เป็นไปได้อย่างไร ปาฏิหาริย์ชนิดนี้เป็นสิ่งที่ประชาชนในสังคมไทยต้องการที่จะกระทำได้หรืออยากให้เกิดมีขึ้นกับตนเอง เพื่อจะได้อ้อนวอนขอในสิ่งที่ตนต้องการ ความเชื่อในสิ่งประหลาด สัตว์ประหลาด เหตุการณ์ประหลาด จะสามารถช่วยตนให้ประสบโชคดีได้ จะเห็นได้ว่าความเชื่อในประการที่หนึ่งนี้ได้แพร่หลายในหมู่ประชาชนชาวไทย ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคมทุกวันนี้จึงสะท้อนให้เห็นถึงความ

รู้ความเข้าใจของคนในสังคมว่าเมื่อกล่าวถึงปาฏิหาริย์แล้ว ถือว่าเป็นสิ่งสำคัญในทางพระพุทธศาสนาเพราะโดยส่วนมากผู้ที่จะทำปาฏิหาริย์ได้ในความหมายนี้ต้องเป็นพระภิกษุสงฆ์เท่านั้น ความขลัง ความศักดิ์สิทธิ์จะมีอยู่ในพระภิกษุหรือผู้ที่บำเพ็ญพรตเท่านั้น

2) ปาฏิหาริย์ หมายถึง การที่จิตปราศจากกิเลสบรรลุธรรมเป็นพระอรหันต์ ความหมายนี้ไม่เป็นที่แพร่หลายในหมู่ประชาชนชาวบ้านเท่าไรนัก อาจเป็นเพราะไม่ค่อยมีใครพูดถึงปาฏิหาริย์ในความหมายนี้เท่าไรนัก ผู้เขียนเห็นว่า ปาฏิหาริย์คือการที่จิตปราศจากกิเลสเป็นปาฏิหาริย์ที่ยิ่งกว่าปาฏิหาริย์ทางกายภาพ เพราะการที่มนุษย์คนหนึ่งที่มีกิเลสตัณหา สามารถที่จะพัฒนาจิตใจของตนเองให้ปราศจากกิเลสเครื่องเศร้าหมอง จนเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์แบบ ถือเป็นสิ่งอัศจรรย์ที่สุดดังเช่นครั้งหนึ่งพระพุทธองค์ทรงแสดงธรรมแก่สังคารวพราหมณ์ เรื่องการบูชายัญและปาฏิหาริย์ 3 คือ อิทธิปาฏิหาริย์ (แสดงฤทธิ์ได้เป็นอัศจรรย์) อาเทสนาปาฏิหาริย์ (ดักใจทายใจได้เป็นอัศจรรย์) และอนุสาสนีปาฏิหาริย์ (สั่งสอนเป็นอัศจรรย์) เมื่อตรัสอธิบายและตรัสถามให้พราหมณ์ตอบ พราหมณ์ก็ตอบแสงความพอใจในอนุสาสนีปาฏิหาริย์ว่าดีงามกว่าประณีตกว่า (สุชีพ ปุญญานุภาพ, 2539 : 509)

3. ประเภทของปาฏิหาริย์

พระพุทธเจ้าได้ตรัสถึงปาฏิหาริย์ไว้ 3 อย่าง คือ อิทธิปาฏิหาริย์, อาเทสนาปาฏิหาริย์ และอนุสาสนีปาฏิหาริย์ (ที.สี. 9/339-341/273-276) ซึ่งจะอธิบายความสำคัญ ดังนี้

1. อิทธิปาฏิหาริย์ปาฏิหาริย์คือฤทธิ์แสดงฤทธิ์ได้เป็นอัศจรรย์

2. อาเทสนาปาฏิหาริย์ปาฏิหาริย์คือการทายใจรอบรู้กระบวนของจิตจนสามารถกำหนดอาการที่หมายเล็กน้อยแล้วบอกสภาพของจิต ความคิด อุปนิสัยได้ถูกต้อง เป็นอัศจรรย์

3) อนุสาสนีปาฏิหาริย์ปาฏิหาริย์คืออนุศาสนีคำสอนเป็นจริง สอนให้เห็นจริง นำไปปฏิบัติได้ผลสมจริง เป็นอัศจรรย์

ในปาฏิหาริย์ 3 อย่างนี้ พระพุทธเจ้าทรงรังเกียจอิทธิปาฏิหาริย์และสรรเสริญอนุสาสนีปาฏิหาริย์ว่าเป็นเยี่ยมสามารถทำให้คนพ้นทุกข์ได้ พระพุทธองค์ได้ทรงแสดงท่าทีอย่างชัดเจนถึงการไม่ทรงโปรดให้พระสงฆ์สาวกแสดงปาฏิหาริย์ 2 อย่างแรก คือ อิทธิปาฏิหาริย์ซึ่งหมายถึงการแสดงฤทธิ์ต่างๆ มีเหาะเหินเดินอากาศ เป็นต้น และอาเทสนาปาฏิหาริย์ ได้แก่ การดักใจทายใจ ทายความรู้สึกนึกคิดของคนอื่น แม้ว่าปาฏิหาริย์ทั้งสองอย่างนี้พระองค์จะกระทำได้เป็นอย่างดีและยอดเยี่ยมแล้ว พระสาวกที่ฝึกจิตจนบรรลุธรรมตามพระองค์ก็สามารถกระทำได้เช่นกัน แต่พระองค์ไม่ทรงสนับสนุนให้กระทำ สาเหตุที่ไม่ทรงสนับสนุนเพราะเห็นว่าปาฏิหาริย์ทั้ง 2 อย่างเป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดความขัดแย้งระหว่างผู้เชื่อในปาฏิหาริย์กับผู้ไม่เชื่อในปาฏิหาริย์ สามารถเป็นเหตุให้เกิดการทะเลาะวิวาทและเกิดความไม่สงบในสังคมได้ อีกอย่างผู้เขียนเห็นว่าการแสดงฤทธิ์เป็นอเนกปริยายไม่สามารถทำให้ประชาชนเข้าใจหรือเข้าถึงหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าได้ ประชาชนอาจจะเข้าใจผิดคิดว่าเป้าหมายสูงสูดในการปฏิบัติธรรมหรือการประพฤติพรหมจรรย์ในทางพระพุทธศาสนาก็คือการได้มาซึ่งฤทธิ์ที่สามารถแสดงปาฏิหาริย์ได้เท่านั้น หากประชาชนเข้าใจผิดคิดเพียงเรื่องปาฏิหาริย์แล้วเกิดศรัทธาในพระสงฆ์สมณะแล้วจะเป็นศรัทธาที่ไม่ยั่งยืน เพราะฤทธิ์สามารถที่จะเสื่อมได้ เหมือนพระเจ้าอชาตศัตรูทรงศรัทธาในพระเทวทัตก็เพราะเห็นปาฏิหาริย์ที่พระเทวทัต

แสดง กาลต่อมาไม่นานฤทธิ์ของพระเทวทัตก็เสื่อมและพระเจ้าอชาตศัตรูก็ทรงหมดศรัทธาในที่สุด

ดังนั้น พระพุทธองค์จึงทรงยกย่องและสนับสนุนในการกระทำอนุสาสนีปาฏิหาริย์ คือการสอนให้ประชาชนได้รู้และเข้าใจในสิ่งต่างๆ ตามความเป็นจริง เป็นการทำให้ประชาชนได้ตัดสินใจที่จะนับถือเลื่อมใสเพื่อฟังธรรมคำสอนแล้วสามาถนำไปปฏิบัติตามและได้เห็นผลในการปฏิบัติตามจึงตัดสินใจนับถือเลื่อมใส การศรัทธาเช่นนี้เกิดขึ้นด้วยสติปัญญาของตนเอง เป็นศรัทธาที่คงมั่น ยั่งยืนและไม่เสื่อมคลาย

4. พระอรหันต์ผู้มีฤทธิ์ 4 ประเภท

นอกจากประเภทปาฏิหาริย์ที่ได้กล่าวมาแล้ว บุคคลที่สามารถทำปาฏิหาริย์ต่างๆ ได้ก็มีเช่นกัน ในสมัยพุทธกาลได้แบ่งพระอรหันต์ออกเป็น 4 กลุ่มตามความสามารถเรียกว่า พระอรหันต์ 4 ประเภท จึงขอนำการกล่าวไว้เพื่อเป็นการศึกษาเพิ่มเติมถึงประเภทหรือคุณสมบัติของพระอรหันต์ ดังนี้

1. สุกขวิปัสสโก ไม่มีญาณวิเศษใดๆ นอกจากรู้การทำอาสวะให้สิ้นไป (อาสวักขยญาณ) อย่างเดียว อานิสงค์จากการที่ปฏิบัติวิปัสสนาเพียงอย่างเดียว

2. เตวิชโช ผู้ได้วิชชา 3 คือ 1) บุพเพนิวาสานุสสติญาณ รู้ระลึกชาติได้ 2) จุตูปปาตญาณ รู้จุติและอุบัติของสัตว์ทั้งหลายอันเป็นที่เกิดจากการเข้าใจในกฎแห่งกรรมอย่างแท้จริงจึงรู้เหตุการณ์ที่จะเป็นไปได้ทั้งสิ้น 3) อาสวักขยญาณ รู้ทำอาสวะให้สิ้นอานิสงค์จากการที่ปฏิบัติวิปัสสนาและถือวัตรธุดงค์

3. ฉฬภิญโญ ผู้ได้อภิญญา 6 คือ 1) ทิพฺพจักขุ ตาทิพย์ คือ ฤทธิที่สามารถหยั่งรู้เหตุการณ์ใกล้ไกลได้มีพระอนุรุทธะ เป็นเอกทัคคะ เลิศกว่าภิกษุทั้งหลายในด้านการมีตาทิพย์ คือสามารถมองเห็นโลกใบนี้ ราวกับ มองเม็ดมะขามป้อมบนฝ่ามือ 2) ทิพยโสต หูทิพย์อิทธิวิธี แสดงฤทธิ์ได้โดยเฉพาะมโนมยิทธิการแยกร่างและจิต เป็นฤทธิที่แสดงได้เฉพาะพระอรหันต์ประเภทฉฬภิญโญเท่านั้น 4) เจโตปริยญาณ ทายใจผู้อื่นได้ 5) บุพเพนิวาสานุสสติญาณ ระลึกชาติได้ 6) อาสวักขยะญาณ ญาณที่ทำให้อาสวะสิ้นไปอานิสงค์จากการปฏิบัติวิปัสสนาและเจริญสมาธิจนได้ฌานสมาปัตติ

4. ปฏิสัมภิทัปปัตโต แตกฉานในความรู้อันยิ่ง 4 ประการ ได้แก่ 1) อัตถปฏิสัมภิทา ความแตกฉานในอรรถ เห็นข้อธรรมหรือความย่อ ก็สามารถแยกแยะอธิบายขยายออกไปได้โดยพิสดาร เห็นเหตุอย่างหนึ่ง ก็สามารถแยกแยะอธิบายขยายออกไปได้โดยพิสดารเห็นเหตุอย่างหนึ่ง ก็สามารถคิดแยกแยะกระจายเชื่อมโยงต่อออกไปได้จนล่วงรู้ถึงผล 2) ธัมมะปฏิสัมภิทาความแตกฉานในธรรม เห็นอรรถาธิบายพิสดาร ก็สามารถจับใจความมาตั้งเป็นกระทู้หรือหัวข้อได้เห็นผลอย่างหนึ่ง ก็สามารถสืบสาวกลับไปหาเหตุได้ 3) นิรุตติปฏิสัมภิทาความแตกฉานในภาษา รู้ศัพท์ ถ้อยคำบัญญัติ และภาษาต่างๆ เข้าใจใช้คำพูดชี้แจ้งให้ผู้อื่นเข้าใจและเห็นตามได้ 4) ปฏิภาณปฏิสัมภิทา มีไหวพริบ ซึมซาบในความรู้ที่มีอยู่เอามาเชื่อมโยงเข้าสร้างความคิดและเหตุผลขึ้นใหม่ ใช้ประโยชน์ได้เหมาะเข้ากับกรณีเข้ากับเหตุการณ์

เมื่อเราศึกษาประวัติของพระสาวกก็มักจะพบกับประโยคที่สำทับคุณสมบัติของพระอรหันต์รูปนั้นว่า เป็นผู้ทรงเพียบพร้อมด้วยอภิญญา 6 และปฏิสัมภิทา 4 พระอรหันต์ประเภทนี้มีเยอะมากในสมัยพุทธกาล เช่น พระสารีบุตร พระโมคคัลลานะ พระอุบาลี พระมหากัจจายนะฯลฯ แต่กาลผ่านไปจนมาถึงสมัยนี้ ปราชญ์ทางพุทธศาสนากล่าวว่า พระอรหันต์คงมีเพียงประเภทสุขวิปัสสโกเท่านั้น แต่หากเราไปดูในมหาปรินิพพานสูตร ก่อนที่พระพุทธเจ้าจะเสด็จดับขันธปรินิพพาน เหตุการณ์ตอนที่นักบวชสุภัททปริพาชกได้

ทูลถามว่า ในโลกมียังมีพระอรหันต์จริงหรือไม่ พระพุทธองค์ทรงตอบท่านสุภัททะว่า ตราบใดที่ยังมีบุคคลผู้ปฏิบัติตามหลักอริยมรรคมีองค์ 8 อยู่ ตราบนั้นโลกนี้จะไม่ว่างจากพระอรหันต์ แต่พระพุทธองค์ไม่ได้การันตีว่าจะมีพระอรหันต์ประเภทใดบ้าง แต่ก็ทรงรองรับว่ามีพระอรหันต์อยู่จริงแน่นอน

5. บ่อเกิดปาฏิหาริย์

คำว่าปาฏิหาริย์ในทางพระพุทธศาสนาได้กล่าวไว้ว่า พระอรหันต์แต่ละรูปก็มีคุณสมบัติที่แตกต่างกันและมีหลายประเภท คือ พระอรหันต์ประเภทเตวิชโช 3 ฉฬภิญโญ หรือ อภิญญา 6 ปฏิสัมภิทา 4 แต่สรุปแล้วก็จะรวมอยู่ในปาฏิหาริย์ทั้ง 3 อย่าง แม้ว่าในพระพุทธศาสนาจะไม่ให้ความสำคัญกับอิทธิปาฏิหาริย์และอาเทสนาปาฏิหาริย์มากเท่ากับอนุสาสนีปาฏิหาริย์ แต่ในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนามีพระไตรปิฎกเป็นต้น ก็ได้กล่าวถึงการเกิดขึ้นของอิทธิปาฏิหาริย์และอาเทสนาปาฏิหาริย์ไว้ว่าเกิดขึ้นหรือมีขึ้นได้อย่างไร ต้องผ่านการปฏิบัติแบบไหนจึงจะสามารถทำให้เกิดอิทธิปาฏิหาริย์ได้ การที่เราได้รู้ถึงบ่อเกิดของปาฏิหาริย์ทั้ง 3 อย่างนี้จะทำให้มีความเข้าใจมากยิ่งขึ้น ด้วยเหตุนี้จึงขอกล่าวถึงบ่อเกิดของปาฏิหาริย์ต่างๆ เป็นลำดับไป

อิทธิปาฏิหาริย์หรือคนทั่วไปเรียกว่าฤทธิ์ ก็คืออภิญญา หมายถึงความรู้ความสามารถพิเศษ อภิญญาทั้ง 6 ประกอบด้วย การแสดงฤทธิ์ต่างๆ มีการเหาะไปในอากาศ การดำลงในแผ่นดิน เป็นต้น เรียกว่าอิทธิวิธิอภิญญา นอกจากนี้ยังมีอภิญญาอีก 5 อย่างคือ มีหูทิพย์ ตาทิพย์ การรู้ใจดักใจทายใจคนอื่น การระลึกชาติได้ อภิญญาที่กล่าวมารวมทั้งอิทธิวิธินี้ จัดเป็นประเภทโลกิยอภิญญา คนทั่วไปหากฝึกจิตจนเป็นสมาธิถึงระดับฌานก็สามารถจะทำให้มีขึ้นได้และหากมีเหตุก็ทำให้ฤทธิ์เหล่านี้เสื่อมลงได้ กล่าวกันว่าอภิญญา 5 อย่างนี้มีมาก่อนพุทธกาล นักบวชนอกพุทธศาสนา เช่น ฤาษี นักบวช นักพรต ก็สามารถทำให้อภิญญาเกิดขึ้นได้ ส่วนอภิญญาอย่างที่ 6 คือ อาสวักขยญาณ เป็นความรู้ที่รู้ชัดว่าการทำอาสวะหรือกิเลสสิ้นไปแล้ว จัดเป็นโลกุตร

อภิญญา

การฝึกจิตตามวิธีที่เรียกว่าสมถกรรมฐานเพื่อให้จิตสงบเป็นสิ่งสำคัญเพราะเมื่อจิตสงบจนถึงระดับฌานเป็นสิ่งสำคัญมากในการที่จะทำให้เกิดฤทธิ์ต่างๆ ได้ พุทธศาสนาและลัทธิอื่นๆ ที่เกิดในประเทศอินเดียจะมีการกล่าวถึงวิธีการฝึกจิตเพื่อให้เป็นสมาธิก็มีวิธีที่แตกต่างกัน แต่เป้าหมายก็เพื่อให้จิตเป็นสมาธิเช่นเดียวกัน อย่างในพุทธศาสนานั้นการฝึกจิตนอกจากจะทำให้เกิดสมาธิและเกิดฤทธิ์ได้แล้วยังสามารถทำให้กิเลสในใจหมดไปได้ด้วย เพราะในหลักการปฏิบัติของพุทธศาสนามีกล่าวไว้ว่าเมื่อจิตเป็นสมาธิถึงระดับฌานแล้วผู้ปฏิบัติยกจิตขึ้นสู่วิปัสสนาพิจารณาสภาพของสังขารโดยความเป็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตาก็สามารถที่จะบรรลุธรรมเป็นพระอรหันต์ได้ ในคัมภีร์วิสุทธิมรรคกล่าวไว้ตอนหนึ่งว่า สมาธิเป็นความงามในท่ามกลางของพระพุทธศาสนาเพราะเป็นเหตุนำมาซึ่งคุณมีการแสดงฤทธิ์ได้ (พระพุทธโฆษาจารย์, 2531 : 6)

จิตที่เป็นสมาธินอกจากจะทำให้เกิดความสุขแก่ผู้ปฏิบัติแล้วยังสามารถทำให้เกิดฤทธิ์ต่างๆ ได้ แต่การที่จะทำให้ฤทธิ์เกิดตามความต้องการของผู้ปฏิบัติได้นั้น ก็ต้องอาศัยความเพียรพยายามในการฝึกจิตอย่างมากและเป็นไปตามขั้นตอนที่ถูกต้องของการปฏิบัติ และการที่จะทำให้ฤทธิ์เกิดขึ้นได้นั้นเป็นเรื่องที่ยากมากในร้อยคนอาจจะมีเพียงคนเดียวเท่านั้นที่ทำได้ เพราะเกี่ยวเนื่องกับวาสนาและบารมีที่สั่งสมมาด้วย

วิธีปฏิบัติกรรมฐานที่เกิดฌานเร็ว อิทธิปาฏิหาริย์หรือเรียกอีกอย่างว่าฤทธิ์นี้จะเกิดขึ้นได้ต้องอาศัยจิตที่เป็นสมาธิระดับฌานดังที่กล่าวมาแล้ว กรรฐานที่จะทำให้จิตสงบนั้นมีอยู่หลายวิธีด้วยกัน ในคัมภีร์ทางพุทธศาสนาได้กล่าวไว้มีมากถึง 40 วิธีหรือที่เรียกว่ากรรมฐาน 40 สำหรับผู้ที่จะฝึกไม่ต้องเอามาทั้งหมดก็ได้ เลือกเพียงอย่างใดอย่างหนึ่งที่ตนเองถนัดและมีความชอบเข้ากับจริตของตน แล้วปฏิบัติไปตามกรรมวิธีของกรรมฐานนั้นจิตสงบก็เป็นอันใช้ได้ อาจจะใช้เวลามากหรือน้อยก็อยู่ที่ความเพียรพยายามของผู้ฝึกเอง ในที่นี้จะนำมากล่าวเฉพาะกรรมฐานที่ทำให้ผู้ฝึกได้ฌานเร็ว ดังพระสัทธัมมโชติก ธรรมาจริย ได้กล่าวไว้ว่า สมถกรรมฐานที่ทำให้ผู้ปฏิบัติได้ฌานเร็วนั้นได้แก่กสิณ 10 เพราะการเพ่งกสิณอุคคหนิมิตและอุปจารสมาธิเกิดขึ้นได้ง่าย เมื่ออุคคหนิมิตและอุปจารสมาธิเกิดขึ้นการได้ฌานก็เร็ว (พระสัทธัมมโชติก ธรรมาจริย, 2525 : 95)

นอกจากนี้ยังมีวิธีการอื่นๆ อีกมากมายที่จะทำให้เกิดฌานอันเป็นบาทฐานที่จะทำให้เกิดฤทธิ์ได้ซึ่งไม่อาจนำมากล่าวได้ทั้งหมด ผู้เขียนจึงยกเอาแนวทางการปฏิบัติที่เป็นหลักมากล่าวไว้ในบทความนี้เท่านั้น สุดท้ายแล้วฤทธิ์เป็นเพียงผลพลอยได้ของการเจริญสมถกัมมัฏฐานจนเกิดฌานแต่ไม่ไม่อาจทำให้พ้นจากความทุกข์ได้

6. ชาวพุทธต้องปฏิบัติอย่างไรเมื่อมีข่าวเกี่ยวกับปาฏิหาริย์

ฤทธิ์หรือปาฏิหาริย์ที่ได้ยินอยู่เป็นประจำในปัจจุบันนี้ ก่อให้เกิดความตื่นเต้น อัศจรรย์ใจและเป็นที่มาของการถูกหลอกหรือหลงงมงายก็คืออิทธิปาฏิหาริย์ บางครั้งมีข่าวเรื่องฤทธิ์ สิ่งมหัศจรรย์ของท่านผู้นั้นผู้นี้ วัตถุสิ่งต่างๆ เหตุการณ์แปลกๆ นั้น ทำให้ประชาชนพากันไปมอบตัวเป็นศิษย์บ้าง เพื่อชมฤทธิ์ที่ท่านอวดอ้างแสดงบ้าง สุดท้ายก็หลงงมงายหรือถูกหลอกให้สูญเสียทรัพย์สินเงินทอง ทำให้เกิดปัญหาทางครอบครัวและสังคม เมื่อเกิดปรากฏการณ์เช่นนี้ทำให้เราต้องย้อนมองมาถึงหลักการของพระพุทธศาสนา หลักการของพระพุทธศาสนาได้ถูกละเลยในการทำความเข้าใจและการนำไปใช้ในการดำเนินชีวิตอย่างถูกต้อง ด้วยเหตุนี้ชาวพุทธในปัจจุบันควรต้องวางท่าทีให้ถูกต้องเมื่อเข้าไปเกี่ยวข้องกับปาฏิหาริย์อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ผู้เขียนจึงเห็นว่าควรนำหลักการที่พระพุทธองค์ทรงแสดงไว้มาเป็นเครื่องมือในการกลั่นกรองศรัทธาเสียก่อนก่อนที่จะปลงใจเชื่อ นั่นก็คือหลักกาลามสูตร

กาลามสูตรคือเครื่องกรองก่อนปลงใจเชื่อ ในคำสอนของพระพุทธศาสนาได้พูดถึงเรื่องกาลามสูตรไว้ เพื่อเป็นแนวทางในการตัดสิน ตรวจสอบไม่เฉพาะแต่หลักคำสอนของศาสนาต่าง ๆ เท่านั้น หลักกาลามสูตรนี้ใช้ได้กับการตรวจสอบข่าวสารข้อมูลที่เราได้รับอยู่เป็นประจำ หลักกาลามสูตรจะเป็นประโยชน์อย่างมากกับคนสมัยปัจจุบัน โดยเฉพาะยุคนี้เป็นยุคข่าวข้อมูลสารสนเทศ ถ้าเราเชื่อตามข่าวที่ได้รับหรือปฏิเสธข่าวที่ได้รับ โดยปราศจากการตรวจสอบข่าวสารนั้นให้เห็นจริงก่อนหรือรู้ที่มาที่ไปของข่าวสารนั้น เราก็จะกลายเป็นคนไม่มีหลัก ถ้าเชื่อเลยก็จะถูกหลอกได้ง่าย ถ้าปฏิเสธก็จะกลายเป็นคนไม่มีเหตุผล ปรากฏการณ์เช่นนี้เคยเกิดขึ้นมาแล้วในครั้งพุทธกาลกับชาวกาลามะที่สงสัยในลัทธิต่างๆ ที่เผยแผ่อยู่ในสมัยนั้น ซึ่งแต่ละลัทธิต่างก็อ้างว่าลัทธิตนมีแก่นสารที่ถูกต้องเป็นจริงมีประโยชน์ ฯลฯ พระพุทธองค์ได้ตรัสถึงหลักวิชาการที่ใช้เป็นเกณฑ์ในการตัดสินใจก่อนจะตกลงปลงใจเชื่อในสิ่งนั้นๆ พระสูตรที่พระพุทธเจ้าตรัสนี้เรียกว่าเกสปุตตสูตร หรือ หลักกาลามสูตร โดยมีเนื้อความ ดังนี้

กาลามชนทั้งหลาย สมควรที่ท่านทั้งหลายจะสงสัยเคลือบแคลง ท่านทั้งหลายควรตั้งอยู่ในฐานะเหล่านี้คือ อย่าพึงปลงใจเชื่อเพราะได้ฟังตามกันมา อย่างพึงปลงใจเชื่อด้วยการถือสืบๆ กันมา อย่าพึงปลงใจเชื่อด้วยการเล่าลือ อย่างพึงปลงใจเชื่อด้วยการอ้างตำราหรือคัมภีร์ อย่างพึงปลงใจเชื่อเพราะตรรกะ อย่างพึงปลงใจเชื่อเพราะการอนุมาน อย่างพึงปลงใจเชื่อด้วยการคิดตรองตามแนวเหตุผล อย่าพึงปลงใจเชื่อเพราะเข้าได้กับทฤษฎีที่ตนเองคิดไว้แล้ว อย่างพึงปลงใจเชื่อเพราะคิดว่าน่าจะเป็นไปได้ อย่าพึงปลงใจเชื่อเพราะคิดว่าท่านนี้เป็นศาสดาของเรา เมื่อใดท่านทั้งหลายรู้ด้วยตนเองว่า ธรรมเหล่านี้เป็นอกุศล มีโทษ วิญญูชนติเตียน เมื่อปฏิบัติแล้วจะเป็นไปเพื่อมิใช่ประโยชน์เกื้อกูล เพื่อความทุกข์ ท่านพึงละธรรมเหล่านั้นเสีย เมื่อใดท่านทั้งหลายรู้ด้วยตนเองว่า ธรรมเหล่านี้เป็นกุศล มีประโยชน์ ไม่มีโทษ วิญญูชนสรรเสริญ ท่านทั้งหลายพึงถือปฏิบัติธรรมเหล่านั้น (องฺ.ติก. 20/505/241)

ที่เรียกว่ากาลามสูตรเป็นตัวกรองเพราะเป็นหลักการที่สำคัญในการใช้ตรวจสอบข้อมูลข่าวสารที่เราได้เสพ เพราะจะทำให้เราไม่เชื่ออะไรง่าย ๆ และไม่ปฏิเสธอะไรง่าย ๆ เช่นเดียวกัน หลักการนี้จะเป็นประโยชน์เกื้อกูลต่อประชาชนในปัจจุบันซึ่งเป็นยุคที่มีข้อมูลข่าวสารมากมายดูได้หลายช่องทาง ปัญหาที่เกิดในปัจจุบันเป็นเพราะประชาชนเสพข่าวสารโดยไม่ได้กลั่นกรองให้ทราบความจริงเสียก่อน ส่วนมากพอได้เห็นหรือได้ยินก็เชื่อตามนั้นทันที กลายเป็นว่าอะไรถ้าได้รับการนำเสนอผ่านทางทีวี วิทยุ หนังสือพิมพ์ อินเทอร์เน็ต ต้องเป็นเรื่องจริงแน่นอนทำให้เกิดความเข้าใจผิดและปฏิบัติผิดตามมา ด้วยเหตุนี้ประชาชนปัจจุบันควรที่จะนำหลักกาลามชนเป็นแนวทางในการตรวจสอบข้อเท็จจริงที่ตนเองได้รับหรือที่เกิดขึ้นในสังคม ให้เห็นตามความเป็นจริงเสียก่อนค่อยปลงใจเชื่อ จะทำให้เราไม่ตกเป็นทาสของสื่อที่หลอกลวงและกลุ่มมิจฉาชีพที่ใช้สื่อเพื่อแอบอ้างประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างผลประโยชน์ต่อตนเองและพวกพ้อง

7. ทัศนะเรื่องปาฏิหาริย์ของนักวิชาการทางพระพุทธศาสนาในเมืองไทย

ทัศนะมุมมองของนักวิชาการหรือนักปราชญ์ในเมืองไทยที่ท่านตีความเป็นสองนัย คือ ปุคลาธิษฐานและธรรมาธิษฐาน จะขอยกมาเพียง 2 ท่าน ซึ่งประกอบด้วย พุทธทาสภิกขุ และสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต) ดังต่อไปนี้

7.1 ทัศนะของท่านพุทธทาสภิกขุ

พระธรรมโกศาจารย์ (เงื้อม อินฺทปญฺโญ) หรือที่เรารู้จักในนาม พุทธทาสภิกขุ แห่งสวนโมกขพลาราม จังหวัดสุราษฎร์ธานี ท่านให้ทัศนะเรื่องปาฏิหาริย์ไว้ว่า คำว่า อิทธิ หรือ ฤทธิ์ ภาษาบาลีก็เป็นอิทธิ ภาษาไทยที่มาจากสันสกฤตก็เป็นฤทธิ์ หรือที่เราเรียกว่า ฤทธิ์ แปลว่าความสำเร็จ หรือเครื่องให้เกิดความสำเร็จ แต่เราไม่ค่อยมองกันในแง่นี้มักจะมองกันในแง่ที่เป็นของประหลาด อัศจรรย์ วิเศษ ปาฏิหาริย์อะไรทำนองนี้ ที่นี้ต้องมองกลับมายังความสำเร็จหรือเครื่องให้เกิดความสำเร็จเสียก่อน มันจึงจะเป็นความประหลาดอัศจรรย์หรือเป็นปาฏิหาริย์ขึ้นมา ถ้าไม่สำเร็จแล้วก็ไม่เป็นปาฏิหาริย์อะไร ฉะนั้นปาฏิหาริย์หรือฤทธิ์มันอยู่ที่ความสำเร็จ น่าอัศจรรย์ก็อยู่ที่ความสำเร็จ เดี๋ยวนี้คนมุ่งกันแต่เรื่องวัตถุหรือความโลดโผน จึงมองฤทธิ์ไปในแง่ของเรื่องทางวัตถุ ทางโลดโผน เช่นเหาะได้หรือทำอะไรได้ในลักษณะอย่างนั้นว่าเป็นฤทธิ์เป็นปาฏิหาริย์ นี้มองไปตามประสาคนโง่หรืออวิชชา ที่ติดอยู่ที่ความแปลกประหลาดน่าอัศจรรย์ ไม่มองที่ความสำเร็จ ที่ถูกต้องมองว่าที่เหาะได้หรือทำอะไรได้นั้นเพื่อผลประโยชน์อย่างใดอย่างหนึ่ง ที่จะต้องการ

ความสำเร็จ แต่เดี๋ยวนี้ไปมองที่ความประหลาดน่าอัศจรรย์ เป็นปาฏิหาริย์เสียอย่างนี้ จึงมองไม่ค่อยเห็นว่าฤทธิ์ที่แท้จริงปาฏิหาริย์ที่แท้จริงมันคืออะไร เป็นความสำเร็จของอะไร ฤทธิ์ความสำเร็จที่ถูกต้อง จะเหาะได้หรือไม่เหาะได้มันยังไม่ใช่เรื่องที่แน่นอน อย่างเดี๋ยวนี้ไปโลกพระจันทร์ได้ มันก็เป็นเรื่องเหมือนกับเหาะได้ แต่มันอาจจะไม่มีประโยชน์อะไรก็ได้ เพราะฉะนั้น ฤทธิ์ ปาฏิหาริย์ นั้นต้องมีประโยชน์ ที่มีประโยชน์ที่สุดคือละกิเลสได้ ที่ตรงไหนล่ะละกิเลสได้ ตรงนั้นเป็นฤทธิ์เป็นปาฏิหาริย์ที่สุดในทางพระพุทธศาสนาเราจะระบุปาฏิหาริย์คือการกลับคนเลวให้เป็นคนดี กลับความทุกข์ให้เป็นความสุข นั่นแหละคือตัวปาฏิหาริย์ ถึงยอดสุดปาฏิหาริย์ด้วย ไม่ต้องเหาะอะไรก็ได้ เพราะว่าเหาะได้นั้น จะกลับคนชั่วให้เป็นคนดีได้หรือไม่ก็ไม่รู้ มันไม่แน่ หรืออาจจะไม่กลับเลยก็ได้ แต่การที่พระพุทธเจ้าตรัสกับใครเพียงสองสามคำ แล้วคนนั้นกลับตัวจากคนเลวเป็นคนดี จากปุถุชนเป็นพระอรหันต์ขึ้นมา อย่างนี้คือปาฏิหาริย์จริงๆ เครื่องมือที่เรียกว่าฤทธิ์มันเป็นอย่างนี้ พูดตรงๆ ก็เป็นเครื่องมือฆ่ากิเลส ฆ่าความทุกข์ เพราะการฆ่ากิเลสฆ่าความทุกข์นั้นเป็นปาฏิหาริย์อย่างยิ่งเป็นฤทธิ์อย่างยิ่ง แต่คนเขาไม่ค่อยชอบ เขาเอาฤทธิ์ เอาปาฏิหาริย์ไปใช้ในเรื่องเหาะได้ ดำดินได้ เนรมิตอะไรก็ได้ ล้วนแต่เป็นเรื่องโกหกทั้งนั้น คือมันไม่จริงตามนั้น เนรมิตข้าวสุกขึ้นมากินก็ไม่ได้อย่างนี้เป็นต้น การเนรมิตนั้นทำขึ้นมาให้เห็นได้ เนรมิตปราสาทขึ้นมาให้เห็นได้ แต่มันอยู่ไม่ได้ คนผู้เนรมิตจะต้องไปตัดไม้มาทำกุฏิกระท่อมอยู่ ทำบ้านเรือนอยู่ เพราะมันเป็นเรื่องปาฏิหาริย์หลอกลวง ในที่สุดก็ต้องมาสร้างบุญสร้างกุศลเพื่อจะมีวิมานอยู่ อย่างนี้จะบันดาลเอาด้วยฤทธิ์ของอวิชชาอย่างนั้นไม่ได้ปาฏิหาริย์ของเราอยู่ที่ฆ่ากิเลสให้ราบเรียบไปเลย อย่างที่พระพุทธเจ้าทรมานคนมิจฉาทิฏฐิหรือคนเข้าใจผิด เช่น องคุลีมาล หรือมิจฉาทิฏฐิที่หนาแน่นกว่านั้นก็ได้ ทำได้ นี่คือปาฏิหาริย์ที่เป็นเครื่องมือเพื่อทำอย่างนี้ต่างหาก ที่เรียกว่าฤทธิ์หรือปาฏิหาริย์ (พุทธทาสภิกขุ, 2535 : 513-515)

ในทัศนะของท่านพุทธทาสก็คือ ฤทธิ์ เครื่องมือให้สำเร็จประโยชน์ สาระสำคัญอยู่ที่การทำให้สำเร็จประโยชน์ได้อย่างถูกต้อง คือสามารถละกิเลสได้ ฆ่ากิเลสได้ กลับคนชั่วให้เป็นคนดี ทำปุถุชนให้กลายเป็นพระอรหันต์ กลับความทุกข์ให้เป็นความสุขได้ เป็นฤทธิ์เป็นปาฏิหาริย์ที่ถูกต้องที่สุด

7.2 ทัศนะของสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต)

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) หรือปัจจุบันคือ สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ สถิต ณ วัดญาณเวศกวัน จังหวัดนครปฐม ท่านได้ชื่อว่าเป็นพระมหาเถระที่มีบทบาทสำคัญในการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาอธิบายความให้อ่านง่ายและน่าสนใจ ท่านได้แสดงข้อคิดเกี่ยวกับเรื่องปาฏิหาริย์ไว้ว่า ในยุคพุทธกาลนั้น คนเขาเชื่อว่าพระอรหันต์คือผู้วิเศษ ผู้วิเศษคือผู้มีฤทธิ์ มีปาฏิหาริย์ ดลบันดาลทำอะไรต่างๆ ได้แปลกๆ เหาะเหินเดินอากาศได้ มีหูทิพย์ ตาทิพย์ เพราะฉะนั้น เขาจะวัดกันว่าใครเป็นพระอรหันต์ก็ต้องมีฤทธิ์เหล่านี้ ตลอดมาเราจะเห็นเหตุการณ์ปรากฏอยู่เสมอว่า คนอินเดียนั้นถือเอาปาฏิหาริย์เป็นเกณฑ์ตัดสินความเป็นพระอรหันต์ เพราะฉะนั้นเมื่อพระพุทธเจ้าประกาศศาสนา พระองค์จึงต้องใช้อิทธิปาฏิหาริย์เพื่อปราบอิทธิปาฏิหาริย์บ่อยๆ แล้วพระองค์ได้ตรัสหลักการในเรื่องนี้ว่าปาฏิหาริย์มี 3 อย่าง...พระองค์ตรัสว่า เรารังเกียจอิทธิปาฏิหาริย์และอาเทสนาปาฏิหาริย์ เราสรรเสริญอนุสาสนีปาฏิหาริย์เท่านั้น นี้คือหลักการของพระพุทธศาสนา เพราะฉะนั้น พระพุทธเจ้าแม้จะทรงมีอิทธิปาฏิหาริย์ ก็จะทรงใช้ฤทธิ์เฉพาะเมื่อทรงปราบฤทธิ์เท่านั้น เรียกง่ายๆ ว่าใช้ฤทธิ์ปราบฤทธิ์ เมื่อใช้ฤทธิ์ปราบฤทธิ์เสร็จแล้ว พระองค์ก็ไม่ใช้ฤทธิ์อีกเลย คือทรงใช้ฤทธิ์เพื่อให้เขายอมฟังธรรม เมื่อเขายอมแล้วพระองค์ก็ทรงแสดงธรรมต่อไป ขอให้สังเกตว่าพระพุทธเจ้าทั้งที่

ทรงมีอิทธิปาฏิหาริย์มาก เก่งกว่าผู้วิเศษทั้งหลาย ทรงปราบชฎิลและเทพ พรหม ยักษ์ที่มีฤทธิ์กล้าได้หมด แต่พระองค์ไม่เคยยอมให้ชาวพุทธคนไหนไปหวังพึ่งฤทธิ์ของพระองค์ไม่ทรงดลบันดาลสิ่งปรารถนาให้แก่สาวกคนใด ทำไมจึงเป็นอย่างนั้นจะต้องมีเหตุผลในเรื่องนี้ เหตุใดพระพุทธเจ้าจึงทรงรังเกียจอิทธิปาฏิหาริย์และอาเทสนาปาฏิหาริย์ คิดดูง่ายๆ ถ้าพระพุทธเจ้าทรงใช้อิทธิปาฏิหาริย์ คนทั้งหลายก็จะชื่นชนความเก่งกล้าสามารถของพระองค์ ซึ่งเขาเองทำอย่างนั้นไม่ได้ เขาก็ต้องพึ่งพาอาศัยขึ้นต่อพระองค์เรื่อยไป ไม่ได้ทำสิ่งที่ควรทำ และโดยเฉพาะที่สำคัญคือไม่ได้พัฒนาตนเอง เวลาผ่านไป เคยเป็นอย่างไรก็เป็นอยู่อย่างนั้น นอกจากนั้นเขาไม่สามารถรู้ว่าฤทธิ์นั้นเกิดขึ้นได้อย่างไร ท่านผู้นั้นทำฤทธิ์ได้อย่างไร เขาก็อยู่กับความหลงเรื่อยไปและตกเป็นทาสของการหลอกลวง คนอื่นที่เป็นนักเล่นกลก็ได้ช่องตรงจุดนี้ และควรสังเกตด้วยว่าคนจำนวนมากที่เข้ามาทางนี้จะมีสติฉุกใจฉุกคิดน้อยลงๆ เมื่อเพลินหมกมุ่นไปก็ยิ่งไม่ใช้ปัญญาเห็นแปลกแผลงๆ ดูน่าอัศจรรย์ ก็เชื่อนับถือ ก็ตื่นกันไป ยิ่งโน้มไปในทางที่จะสร้างนิสัยเห็นแก่ง่าย ไม่ใช้ปัญญาแก้ปัญหาหากขาดความคิดวิจัย ถูกหลอกลวงและลุ่มหลงได้ง่าย เมื่อเป็นกันอย่างนี้ ทั้งบุคคลและสังคมก็ยิ่งหมกจมไม่พัฒนา พระพุทธเจ้าสอนให้คนพึ่งตนเองได้ ให้เขาพัฒนาตนเองจนเป็นอิสระ ไม่ต้องขึ้นต่อพระองค์ คนที่ชอบอิทธิปาฏิหาริย์จะต้องมาขึ้นกับผู้แสดงฤทธิ์เรื่อยไป ไม่รู้จักพึ่งตนเอง ไม่พัฒนา ไม่เป็นอิสระ แต่ถ้าใช้อนุสาสนีปาฏิหาริย์ก็ทำให้เขาเกิดปัญญารู้เห็นความจริงด้วยตนเองและทำสิ่งนั้นๆ ได้ด้วยตนเอง แล้วเขาก็เป็นอิสระพึ่งตนเองได้ แต่ถ้าใครชอบอิทธิปาฏิหาริย์ พระพุทธศาสนาก็สอนให้เขาทำอิทธิปาฏิหาริย์ได้ด้วยตนเอง ไม่ใช่ไปหวังพึ่งอิทธิปาฏิหาริย์ของคนอื่น อย่างไรก็ตามพระพุทธเจ้าต้องการให้คนมีปัญญาเห็นความจริง อิทธิปาฏิหาริย์ไม่เป็นเครื่องหมายที่จะวัดความเป็นพระอรหันต์ คนที่มีอิทธิปาฏิหาริย์จะเรียกได้แค่ว่าเป็นผู้วิเศษ ความเป็นผู้วิเศษ ไม่ทำให้เกิดปัญญารู้ธรรม ไม่ทำให้หมดกิเลสหรือหมดความทุกข์ได้ (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2538 : 20-23)

จากทัศนะที่กล่าวมาเป็นหลักการของพระพุทธศาสนาที่ต้องการให้ประชาชนในปัจจุบันนี้เข้าใจอย่างถูกต้องเกี่ยวกับเรื่องปาฏิหาริย์ ท่านยอมรับว่าอิทธิปาฏิหาริย์และอาเทสนาปาฏิหาริย์สามารถมีได้ แต่ก็ไม่สามารถทำให้ดับทุกข์ได้ ที่พระพุทธองค์และเหล่าพระสาวกทรงใช้ฤทธิ์ปราบฤทธิ์ก็เพื่อนำไปสู่การแสดงธรรมต่อไป อีกประการ ท่านมีความเห็นคล้ายกับท่านพุทธทาสภิกขุตรงที่ ฤทธิ์เดชไม่ใช่จุดหมายสูงสุดในพระพุทธศาสนา สิ้นกิเลสหมดทุกข์จึงเป็นจุดหมายสูงสุด ฤทธิ์เดชเป็นได้แค่ผู้วิเศษ ถ้าสิ้นกิเลสหมดทุกข์จึงเป็นพระอรหันต์

8. สรุป

พระพุทธศาสนามีจุดเด่นอยู่ที่การสอนเพื่อให้ประชานได้บรรลุสิ่งสูงสุด ก็คือการได้พบความสุขอย่างแท้จริงด้วยอำนาจจิตที่หลุดพ้นจากกิเลส แต่การที่จะพบความสุขคือความหลุดพ้นได้นั้น พระพุทธศาสนาไม่ได้อ้างถึงสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่จะมาบันดาลให้ตนเองได้ประสบกับสิ่งที่ปรารถนาคือความสุข พระพุทธศาสนากลับสอนว่ามนุษย์จะบรรลุสิ่งที่ตนปรารถนาได้ก็เพราะการฝึกฝนพัฒนาอบรมจิตด้วยตนเองจากสภาวะที่จิตต่ำสุดไปถึงจุดสูงสุดได้ การเผยแผ่พระพุทธศาสนานั้นคือการช่วยให้คนพ้นจากทุกข์ ไม่เกาะเกี่ยวยึดติดกับสิ่งใด สอนให้มนุษย์ใช้ความพยายามในการที่จะพ้นทุกข์ด้วยตัวเอง ดังพุทธพจน์ที่ว่าตถาคตเป็นแต่เพียงผู้ชี้บอกทางเท่านั้น ไม่ได้สอนให้ยึดติดหรือหวังพึ่งสิ่งศักดิ์สิทธิ์หรือท่านผู้มีฤทธิ์

พระพุทธเจ้ามีฤทธิ์มากกว่าผู้มีฤทธิ์ทั้งหลาย แต่ไม่เคยใช้ฤทธิ์ในการบันดาลให้พระองค์ได้สาวกเพิ่มขึ้น และไม่เคยใช้อิทธิฤทธิ์ในการบันดาลให้สาวกประสบความสำเร็จพ้นจากทุกข์เลย ทรงใช้ฤทธิ์เพียงเพื่อจะแสดงธรรมให้พระสงฆ์สาวกมีความเพียรพยายามที่จะพัฒนาจิตใจให้หลุดพ้นจากำอำนาจกิเลสเท่านั้น ความเข้าใจเกี่ยวกับปาฏิหาริย์ที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้จึงเป็นสิ่งที่สำคัญ เพราะจะทำให้ประชาชนปฏิบัติต่ออิทธิปาฏิหาริย์ได้อย่างถูกต้อง ไม่เชื่อถือในสิ่งที่ผิดเพี้ยนไปจากหลักการของพระพุทธศาสนา วัตถุประสงค์หลักของพระพุทธองค์ในการแสดงอิทธิปาฏิหาริย์ก็เพียงเพื่อที่จะปลดเปลื้องสรรพสัตว์ให้พ้นทุกข์ ไม่ใช่เพื่อประโยชน์ของพระองค์เอง พระพุทธเจ้าจึงทรงยกย่องและสรรเสริญให้พระสาวกแสดงอนุสาสนีปาฏิหาริย์ให้มากกว่าปาฏิหาริย์อย่างอื่น จะสังเกตได้ว่าเมื่อพระพุทธเจ้าทรงแสดงอิทธิปาฏิหาริย์อย่างอื่นในคราวเดียวกันก็จะต้องแสดงอนุสาสนีปาฏิหาริย์สัมทับประกอบด้วยเสมอ อิทธิปาฏิหาริย์ คือ การเหาะเหินเดินอากาศ ฯลฯ และอาเทสนาปาฏิหาริย์ คือการดักใจทายใจนั้นสำหรับใช้กำราบบุคคลผู้มีมิจฉาทิฏฐิแรงกล้า เมื่อลดละทิฏฐิแล้วก็จึงทรงแสดงอนุสาสนีปาฏิหาริย์คือการแสดงธรรมโปรดให้ได้มรรคผลนิพพานนั่นเอง

9. เอกสารอ้างอิง

ทวีศักดิ์ ญาณประทีป. (2534). **พจนานุกรมฉบับเฉลิมพระเกียรติ พ.ศ. 2530.** พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพมหานคร : วัฒนาพานิช.

นฤมล มารคแมน. (2562). ปาฏิหาริย์ของพระพุทธเจ้า. **วารสารรามคำแหง ฉบับมนุษยศาสตร์.** 36 (2). 157-172.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2538). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2538). **พุทธธรรมฉบับขยายความ.** พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระพุทธโฆษาจารย์. (2531). **วิสุทธิมรรค**. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย.

พระสัทธัมมโชติก ธรรมาจริย. (2525). **สมถกรรมฐานทีปนี.** พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร : สนองการพิมพ์.

พระอุดรคณาธิการ (ชวินทร์ สระคำ) และจำลอง สารพัดนึก. (2530). **พจนานุกรม บาลี-ไทย ฉบับนักศึกษา.** กรุงเทพมหานคร : ร้านเรืองปัญญา.

พุทธทาสภิกขุ. (2535). **สุญญตาธรรม**. กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2542). **พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542**. กรุงเทพมหานคร : นานมีบุ๊คพับลิเคชั่นส์.

สุชีพ ปุญญานุภาพ. (2539). **พระไตรปิฎกสำหรับประชาชน.** พิมพ์ครั้งที่ 16. กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย.

สฺยามรฏฺฐสฺส เตปิฏกำ. (2525). **พระสุตตันตปิฎก เล่มที่ 21**. กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย.

คำแนะนำสำหรับผู้นิพนธ์บทความ
หลักเกณฑ์และวิธีส่งต้นฉบับ บทความวิจัย บทความวิชาการและบทความทั่วไป
เพื่อลงพิมพ์เผยแพร่ในวารสารมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด

1. เรื่องที่จะลงเผยแพร่

1.1 ต้องเป็น บทความวิจัย บทความวิชาการ และบทความทั่วไปทางพระพุทธศาสนาหรือสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง

1.2 ต้องเป็นบทความที่ยังไม่เคยตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารใดมาก่อน

1.3 ต้องเป็นบทความที่เขียนตามแบบ (Modeling) ที่กำหนดไว้

1.4 บทความที่จะได้รับการลงพิมพ์ต้องผ่านการตรวจสอบและประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิในเรื่องนั้น ถ้ามีการปรับปรุงแก้ไขก็ต้องแก้ไขก่อนจึงจะลงได้

1.5 การได้ลงบทความในวารสารหรือไม่นั้น เป็นสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด

2. การเตรียมต้นฉบับ

2.1 เขียนตามแบบ (Modeling) ที่กำหนดไว้ เช่น ใช้กระดาษ A4 พิมพ์เต็มหน้า ความยาว 10-12 หน้า พิมพ์ด้วย Microsoft for Windows ใช้อักษร TH SarabunPSK ชื่อเรื่อง และหัวข้อใช้ตัวอักษรขนาด 16 ตัวหนา และกั้นหน้าด้านบนกับด้านซ้าย เท่ากัน 1.5 นิ้ว ส่วนกั้นด้านขวาและด้านล่างเท่ากัน 1 นิ้ว และตารางให้มีขีดเส้นบนและล่างเท่านั้น

2.2 การอ้างอิงในเนื้อหาบทความให้ใช้ระบบ APA ให้ใช้ระบบตัวอักษรโดยใช้วงเล็บเปิด-ปิด และระบุชื่อ-นามสกุลของผู้เขียน ปี พ.ศ. ของเอกสารที่นำมาอ้างอิง และเลขหน้า ไว้ข้างหน้าหรือข้างหลังข้อความนั้นก็ได้ เอกสารที่นำมาอ้างอิงในบทความจะต้องปรากฏในเอกสารอ้างอิงท้ายบทความทุกรายการ และผู้นิพนธ์บทความต้องรับผิดชอบถึงความถูกต้องของเอกสารที่นำมาอ้างอิงทั้งหมด โดยรูปแบบของการอ้างอิงเอกสาร เช่น กุลธิดา ท้วมสุข (2548 : 16) หรือ (กุลธิดา ท้วมสุข, 2548 : 16)

2.3 การอ้างอิงเอกสาร ให้รวบรวมเฉพาะเอกสารทั้งหมดที่ใช้อ้างอิงในบทความนี้เท่านั้น จัดเรื่องลำดับตามตัวอักษร เช่น กุลธิดา ท้วมสุข. (2548). **การวิจัยกับวิชาชีพบรรณารักษ์ศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์.** กรุงเทพมหานคร : ชมรมผู้สอนวิชาบรรณารักษ์ศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย.

3. การส่งต้นฉบับ

การส่งบทความเพื่อพิมพ์ในวารสารมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด

1. กรอกแบบฟอร์มนำส่งบทความเพื่อพิจารณานำลงวารสาร
2. การส่งบทความกระทำได้ตามวิธีดังนี้

2.1 ส่งผ่านระบบออนไลน์ในเว็ปไซต์วารสารมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด http://journalrec.mbu.ac.th/index.php/send

2.2 ส่งผ่าน E-mail : Journalmburec@gmail.com

2.3 ส่งทางไปรษณีย์ไปยังที่อยู่ : บรรณาธิการวารสาร วารสารมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด ถนนเลี่ยงเมือง ตำบลดงลาน อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด 45000

การส่งในระบบ (Online Submission) สามารถส่งเข้าระบบออนไลน์ได้เว็บไซต์ของวารสารมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด ได้ที่ http://so01.tci-thaijo.org/index.php/AJMBU/index เมื่อส่งเข้าระบบสำเร็จให้แจ้งข้อมูลเพิ่มเติมทาง E-mail: Journalmburec@gmail.com

4. หลักการอ้างอิง

ให้ใช้ “ระบบฝังใน” และตัวเลขให้ใช้ “ตัวเลขอารบิค” ที่เป็นสากล

5. เขียนตามแบบที่กำหนดไว้

แบบการเขียน “บทความวิจัย” เพื่อลงพิมพ์ในวารสาร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด

****

ชื่อโครงการวิจัย (ภาษาไทย).....

ชื่อโครงการวิจัย (ภาษาอังกฤษ).....

ชื่อ – สกุล ผู้วิจัย (ภาษาไทย).....

ชื่อ – สกุล ผู้วิจัย ภาษาอังกฤษ.....

ทำวิจัยเมื่อ พ.ศ. .....

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ.....

.....(บอกวิธีวิจัย).....ผลการวิจัยพบว่า.....

.....(ความยาว 100 – 200 คำ)

คำสำคัญ : 1.....2.....3.....4.....(3 – 5คำ)

ABSTRACT

The Objectives of the research article were to.....

.....

.....

Keywords : 1.....2.....3.....4.....

1. ความสำคัญและที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัย

.....

.....

.....(ความยาวประมาณ 2/3หน้ากระดาษ A4)

2. โจทย์วิจัย (ถ้ามี)

2.1 .....

2.2 .....

3. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

3.1 เพื่อ.....

3.2 เพื่อ.....

4. สมมุติฐานการวิจัย (ถ้ามี)

4.1 .....

4.2 .....

5. ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

5.1 .....

5.2 .....

6. วิธีดำเนินการวิจัย

.....

.....(ความยาวประมาน ½ หน้ากระดาษ A4)

7. ผลการวิจัย

.....

มีตาราง/รูปภาพ/แผนภูมิประกอบ ถ้าวิจัยเชิงคุณภาพให้ใส่รูปภาพ 1-2 รูป (ความยาวประมาณ 2-3 หน้ากระดาษ A4)

8. อภิปรายผลการวิจัย

....

.....(ความยาวประมาณ 1/3 หน้ากระดาษ A4)

9. ข้อเสนอแนะ

9.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย.....

9.2 ข้อเสนอแนะสำหรับผู้ปฏิบัติ.....

9.3 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยต่อไป.....

10. บรรณานุกรม/เอกสารอ้างอิง

.....

.....(เฉพาะที่มีอ้างอิงในบทความวิจัยเท่านั้น)

11. คำขอบคุณ

.....

.....(ความยาวประมาณ 1/4 หน้ากระดาษ A4)

แบบฟอร์มนำส่งบทความเพื่อพิจารณาลงวารสาร
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด

1. ชื่อ – สกุลเจ้าของบทความ (ภาษาไทย).....

ชื่อ – สกุลเจ้าของบทความ (ภาษาอังกฤษ).....

ตำแหน่ง ( ) อาจารย์มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ( ) อาจารย์/บุคคลทั่วไป

( ) นักศึกษาระดับปริญญาโท/เอก ( ) มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด

( ) มหาวิทยาลัย.....

2. ประเภทบทความ ( ) บทความวิจัย ( ) บทความวิชาการ

3. ชื่อเรื่อง

(ภาษาไทย).....

(ภาษาอังกฤษ).....

4. สถานที่ติดต่อเจ้าของบทความ

ที่อยู่ที่ติดต่อสะดวกที่สุด.....

โทรศัพท์.....โทรสาร.....E – mail.....

5. การรับรองบทความ

ข้าพเจ้าของรับรองว่าบทความนี้ไม่เคยลงตีพิมพ์ในวารสารใดมาก่อนและไม่อยู่ในระหว่างการพิจารณากับวารสารฉบับอื่น โดยยินยอมว่าบทความที่ตีพิมพ์ลงในวารสารมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด ถือเป็นลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยฯ โดยชอบธรรม

6. อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก (ดุษฎีนิพนธ์/วิทยานิพนธ์) ได้ตรวจสอบบทความนี้แล้วขอรับรองว่า องค์ประกอบและเนื้อหาของบทความนี้มีความสมบูรณ์และถูกต้องตามหลักวิชาการ โดยบทความนี้เป็นเนื้อหาบางส่วนของวิทยานิพนธ์ /การศึกษาค้นคว้าอิสระที่นักศึกษาจัดทำ และเห็นควรให้ตีพิมพ์เผยแพร่ต่อสาธารณชนได้

อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก (ดุษฎีนิพนธ์ / วิทยานิพนธ์)

ลงชื่อ.....

(.....)

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

7. ในกรณีที่มีการประเมินมากกว่า 1 ครั้ง ผู้ลงบทความจะต้องชำระเงินเพิ่ม 500 บาท/ครั้ง (ตามจำนวนที่ผู้ทรงคุณวุฒิประเมิน)

ขอรับรองว่าข้อความดังกล่าวข้างต้นเป็นจริงทุกประการ

ลงชื่อ เจ้าของบทความหรือผู้แทนส่งบทความ

(.....)

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

หมายเหตุ - กรุณาส่งแบบฟอร์มมาที่ วารสารมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด www.rec.mbu.ac.th/journal หากมีข้อสงสัยสอบถามได้ที่ ดร.จิราภรณ์ ผันสว่าง โทร. +66-81-0558050 E-mail: Journalmburec@gmail.com ดร.บรรจง ลาวะลี โทร +66-93-4390684

พิมพ์ที่ : หจก.โรงพิมพ์คลังนานาวิทยา 232/199 ถ.ศรีจันทร์ ต.ในเมือง อ.เมือง จ.ขอนแก่น 40000
Tel. 043-466444, 081-7174207 Fax. 043-466863 E-mail : klungpress@hotmail.com 2563

วารสารมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด

ISSN: 2286-6906 (Print) ISSN: 2651-2009 (Online)

ปีที่ 9 ฉบับที่ 1 ประจำเดือน มกราคม - มิถุนายน 2563

ปรัชญาวารสาร "การวิจัยเพื่อพัฒนาสังคมแห่งความพอเพียงที่ยั่งยืน"

เจ้าของ : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด

วัตถุประสงค์

1. เพื่อส่งเสริมและเผยแพร่ผลงานวิชาการและผลงานวิจัยพระพุทธศาสนา ปรัชญา ศึกษาศาสตร์ รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ และสหวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
2. เพื่อเป็นเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ความคิดเห็น เกี่ยวกับระเบียบวิธีวิจัยและความเจริญก้าวหน้าในการวิจัยทางพระพุทธศาสนา รวมทั้งการประกันคุณภาพการศึกษา
3. เพื่อส่งเสริมนวัตกรรม และพัฒนาคุณภาพการวิจัยในสาขาวิชาที่เอื้อต่อการพัฒนาประเทศ

ที่ปรึกษา

พระธรรมฐิติญาณ	ปฐมาจารย์ผู้ก่อตั้ง
พระทองอินทร์ กตปุญฺโญ	ที่ปรึกษาอุปถัมภ์
พระราชปริยัติวิเวิล, ดร.	ที่ปรึกษารองอธิการบดี
พระราชปฏิภาณไภศล, ผศ.ดร.	อธิการบดี
พระครูวิจิตรปัญญาภรณ์, ผศ.ดร.	รองอธิการบดี วิทยาเขตร้อยเอ็ด

บรรณาธิการ : ดร.บรรจง ลาวะลี

ฝ่ายคอมพิวเตอร์และการพิมพ์ : ดร.ธีรภัทร์ ถิ่นแสนดี

สมาชิกสัมพันธ์ : นางสาวสารีทิพย์ วงสุเพ็ง

กองบรรณาธิการ

พระศิลาศักดิ์ สุมโน	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ศาสตราจารย์ ดร.ประยงค์ แสนบุราณ	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
รองศาสตราจารย์ ดร.อุทัย ทิรมย์รื่น	มหาวิทยาลัยรามคำแหง
รองศาสตราจารย์ ดร.บดินทร์ รัศมีเทศ	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
รองศาสตราจารย์ ดร.สัญญา เคณาภูมิ	มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
รองศาสตราจารย์ ดร.ศรีศักดิ์ สุนทรไชย	มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
รองศาสตราจารย์ ดร.ยุภาพร ยุภาศ	มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
รองศาสตราจารย์ ดร.ธวัช หอมกวนลม	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
รองศาสตราจารย์ ดร.ภาสกร ดอกจันทร์	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เอนก ศิลปนิลมาลย์	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เจริญชัย ชนไพโรจน์	มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.หอมหวล บัวระภา	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมเกียรติ เกียรติเจริญ	มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
ดร.ไพริช พื้นชมภู	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ดร.ณัฐธพงศ์ มะลิซ้อน	มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร

คณะกรรมการกลั่นกรองบทความวิชาการ (Peer Review)

ผู้ทรงคุณวุฒิจากภายนอก

พระครูสุธีคัมภีรญาณ, ผศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ศาสตราจารย์ ดร.เดือน คำดี	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
รองศาสตราจารย์ ดร.สุวกิจ ศรีบัวดา	มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
รองศาสตราจารย์ ดร.สำเร็จ ยุรชัย	มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
รองศาสตราจารย์ ดร.ประจัตร มหาหิง	มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
รองศาสตราจารย์ ดร.เสาวลักษณ์ ไกศลกิตติอัมพร	มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
รองศาสตราจารย์ ดร.พรอินทร์นทร์ พรหมเกิด	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
รองศาสตราจารย์ ดร.ภักดี โพธิ์สิงห์	มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธีรัตม์ แสงแก้ว	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ณัฐวีณ์ บุบนาค	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พุทธรักษ์ ปราบนอก	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประยูร แสงใส	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุวิน ทองปั้น	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิเชียร แสนมี	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุชาติ บุษย์ชยานนท์	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศรีสุนันท์ ประเสริฐสังข์	มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จิตราภรณ์ วงศ์คำจันทร์	มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จิราพร บาริศรี	มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชนาใจ หมื่นไธสง	มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรฉัตร วริวรรณ	มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อำนวย สิงห์ช่วย	มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
ดร.มนูญ ศิวารมย์	มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
ดร.สุนทร สายคำ	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
รองศาสตราจารย์อุดม พิริยสิงห์	มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย

ผู้ทรงคุณวุฒิจากภายใน

พระราชปริยัติวิเวิล, ดร.	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
พระครูกิตติวราทร, ผศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
รองศาสตราจารย์ ดร.สุเทพ เมยไธสง	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
รองศาสตราจารย์ ดร.กัณฑกณ หนูทองแก้ว	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จิราภรณ์ ผิ่นสว่าง	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ฝ่ายจัดทำ

พระมหาสากล สุภรเมธี, ดร.
ดร.ประพิศ โบราณมูล
ดร.วันลพร สุวรรณแสนทวี

กำหนดเผยแพร่ : ปีละ 2 ฉบับ (มกราคม-มิถุนายน และ กรกฎาคม-ธันวาคม)

การเผยแพร่ : มอบให้ห้องสมุดสถาบันการศึกษาและหน่วยงานของรัฐและเอกชนทั่วประเทศรวมทั้งผู้ที่สนใจ

พิมพ์ที่ : หจก.โรงพิมพ์คลังนานาวิทยา เลขที่ 232/199 หมู่ 6 ถนนศรีจันทร์ ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น
โทร. 0-4346-6444 โทรสาร 0-4346-6863
E-mail : Klungpress@hotmail.com

จำนวนที่พิมพ์ : จำนวน 500 เล่ม

สถานที่ติดต่อ : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด
ถนนเลี่ยงเมือง ตำบลคงลาน อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด 45000
โทร 0-4351-8364 และ 0-4351-6076 โทรสาร 0-4351-4618
www.rec.mbu.ac.th
E-mail:Journalmburec@gmail.com

* ผลงานวิจัยหรือบทความวิชาการที่ปรากฏในวารสารนี้ เป็นบทความรับผิดชอบของผู้เรียบเรียง ซึ่งวารสารมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด ไม่จำเป็นต้องเห็นด้วย
* การนำผลงานวิจัยหรือบทความวิชาการในวารสารนี้ไปเผยแพร่ สามารถ Download ได้ที่เว็บไซต์ของมหาวิทยาลัย www.rec.mbu.ac.th พร้อมระบุว่าได้รับความเอื้อเฟื้อจากวารสารมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด

A Buddhist University
Where Academic Excellence Meets Good Conduct,

Helping to Foster Peace and Harmony
in The Individual and The World.
Mahamakut Buddhist University
Roi Et Campus

"Vijjacaranasampanno so setthodevamanuse"
"A person who is wholesome in knowledge and conduct
is a beacon for mankind."
ผู้ที่สมบูรณ์ด้วยวิชชา (ความรู้) จรณะ (ความประพฤติ) เป็นผู้ประเสริฐสุดในหมู่เทวดาและมนุษย์

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด
ถนนเลี่ยงเมือง ตำบลดงลาน อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด 45000
โทร 0-4351-8364 และ 0-4351-6076 โทรสาร 0-4351-4618
www.rec.mbu.ac.th

บรรณาธิการ: ดร.บรรจง ลาวะลี
Tel. +66-934390684
E-mail:Journalmburec@gmail.com